

# KULDĪGA

laiki  
cilvēki  
ainava

---

time  
humans  
landscape





Aija Melluma

# KULDĪGA

laiki  
cilvēki  
ainava

---

time  
humans  
landscape



Kuldīgas novada pašvaldība

KULDĪGA laiki, cilvēki, ainava  
KULDĪGA time, humans, landscape

Recenzenti: Juris Dambis, Dr. arch., Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas vadītājs,  
Vita Zelče, LU Sociālo zinātņu fakultātes profesore,  
Pēteris Šķiņķis, Dr. geogr., LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultātes asociētais profesors  
Reviewers: Juris Dambis, Dr. arch., Head of the State Inspectorate for Heritage Protection,  
Professor Vita Zelče, UL Faculty of Social Sciences,  
Pēteris Šķiņķis, Dr. geogr., UL Assistant Professor, Faculty of Geography and Earth Sciences

Atbalstītāji / Supported by:

Valsts kultūrkapitāla fonds  
State Culture Capital Fundation



UNESCO Latvijas Nacionālā komisija  
UNESCO Latvian National Commission



Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija  
State Inspection of Heritage Protection



Projekta vadītāja / Project Manager: Sintija Vītoliņa  
Tulkojums angļu valodā / Translation into English: Uldis Brūns  
Vāka dizains / Cover design: Juris Petraškevičs  
Vāka foto / Cover Photo: Ivo Perševics  
Grafiskais izkārtojums / Graphic layout: Gints Šteins  
Kartogrāfisko attēlu vizualizācija / Visualization of cartographic images:  
Sabīne Zāģere (3., 4., 15., 20., 22., 23., 24., 27., 29., 40., 42., 43., 46., 52. att. / Fig.)  
Inta Jansone (26., 30., 31., 32., 33., 34., 50., 53., 54., 55. att. / Fig.)  
Kristīne Kalniņa (48. att. / Fig.)  
Gunta Grundmane (14. att. / Fig.)

Grāmatā izmantotie Jāņa Lejnieka, Ritmas Rungules, Dainas Antoniškās, Janas Jākobsones, Gunta Kalniņa pētījumi pilnā apjomā pieejami  
Kuldīgas pašvaldības mājaslapā: [www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes](http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes)

Fotogrāfijas no Kuldīgas novada pašvaldības arhīva / Photographs from the Kuldīga District Municipality Archive

Redaktors/Editors: Anastasija Brice (latv. val. / Latvian), Antra Legzdiņa ( angļu val. / English)  
Korektore/Proofreader: Ieva Jansone (latv. val. / Latvian)

Iespiests / Printed: Jelgavas tipogrāfijā

© Aija Melluma, izdevuma koncepcija, teksts, 2017  
© Juris Petraškevičs, vāka dizains, 2017  
© Uldis Brūns, tulkojums angļu valodā, 2017  
© Ivo Perševics, foto, 2017  
© Inguna Jekale, foto, 2017

ISBN 978-9934-549-42-7

## Saturs Content

<b>Ievads</b>	/ <b>Introduction</b>	<b>6</b>
<b>Nostādnes</b>	/ <b>Positions</b>	<b>9</b>
<b>Kuldīga: kopskats</b>	/ <b>Kuldīga: the overall picture</b>	<b>25</b>
Zināmā Kuldīga	/ The Kuldīga we know	
Pirmsākumi	/ The beginnings	
Pilsētas senā gaita	/ The town's ancient path	
Mūsdienas	/ Today	
Nezināmā Kuldīga	/ The unknown Kuldīga	
<b>Kuldīga: vieta, ko redzam</b>	/ <b>Kuldīga: the place we see</b>	<b>49</b>
Senie attēli	/ Old images	
Kuldīga bildēs	/ Kuldīga in pictures	
Vietas un raksti	/ Places and publications	
Aptauju ziņas	/ Information from surveys	
Ventas Rumbas stāsts Kuldīgai	/ The story of the Venta Falls for Kuldīga	
<b>Kuldīgas veidošanās</b>	/ <b>How Kuldīga developed</b>	<b>85</b>
Iedzīvotāji	/ The inhabitants	
Lielā Kuldīga	/ Greater Kuldīga	
Pilsētas augšana	/ The growth of the town	
Lielie projekti un to liktenis	/ Large projects and their fate	
<b>Pilsētas telpiskā struktūra</b>	/ <b>The city's spatial structure</b>	<b>129</b>
Ievadam	/ Introduction	
Dažādu laiku noteikumi	/ Regulations at different times	
Kuldīgas pilsētas attīstības jeb apbūves plāni	/ Kuldīga's town development or building plans	
Kuldīgas vecpilsēta - valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis	/ Kuldīga's old town – urban construction monument of national importance	
Centra meklējumi	/ Searches for the centre	
Ielu tīkls Kuldīgā	/ The street network in Kuldīga	
Ielu stāsti	/ Street stories	
Kuldīga kā ainava	/ Kuldīga as a landscape	
<b>Mantojums Kuldīgai</b>	/ <b>Heritage for Kuldīga</b>	<b>227</b>





## leavadvārdi

Vai iespējams, ka par Kuldīgu var uzrakstīt vēl kādu grāmatu, kad pirms pāris gadiem iznācis plašs pētījums par pilsētas arhitektūru un pilsētībūvniecību? Jāatgādina, ka turpat vai pusgadsimtu Kuldīgas vecpilsēta Latvijā ir valsts nozīmes pilsētībūvniecības piemineklis, bet interese par tās aizsardzību sākās vēl agrāk, pirms 70 gadiem. Tas ir vērā ņemams laiks, kura vērtība ir uzkrātā pieredze un zināšanas.

Glūži dabiski, ka šajā laikā radušies arī jautājumi, uz kuriem grūti atbildēt esošo zināšanu un izmantoto pieeju satvarā. Savā veidā to parāda Kuldīgas vecpilsētas iekļaušana UNESCO Pasaules mantojuma nacionālajā sarakstā vairāk nekā pirms 10 gadiem. Daži no jautājumiem.

Vai tikai Kuldīgas vecpilsētai kā pilsētībūvniecības piemineklim Latvijā ir mantojuma vērtība? Ko varam teikt par Kuldīgu – seno un vienlaikus jauno pilsētu tieši pasaules mantojuma kontekstā? Kā saskaņojas pētnieku, ekspertu, politiķu vērtējumi un vietējo iedzīvotāju izpratne par savas pilsētas vērtībām? Zināms, ka pilsētas nav tikai ielas un nami,

---

## Preface

Is writing another book about Kuldīga even possible, granted that an extensive study about the town's architecture and urban construction was published only a few years ago? A reminder is in place here that Kuldīga's Old Town has been an urban construction monument of national importance in Latvia for almost fifty years, but that interest in its protection arose even earlier, over 70 years ago. This is a significant period, the value being in the accumulated experience and knowledge.

It is quite natural that difficult-to-answer questions have arisen over this time within the framework of the existing knowledge and the adopted approaches. This is shown, in a way, by the inclusion of Kuldīga's Old Town on the UNESCO World Heritage Latvian National Register more than ten years ago. Some of these questions follow:

“Is Kuldīga's Old Town the only place that has heritage value as an urban construction monument in Latvia?” “What can we say about Kuldīga, specifically in the world heritage context, about the old and, simultaneously, new town?” “How do the political evaluations of researchers and experts and the understanding of local residents correspond to the values of their town?” We know

pilsētas ir arī cilvēki daudzās paaudzēs, viņu dzīve un darbs. Tieši viņi piedalījušies un piedalās mantojuma veidošanā, un viens no jautājumiem ir – kāda loma šajā procesā ir mūsdienu paaudzēm? Tādēļ viens no grāmatas caurviju motīviem ir skatījums uz Kuldīgu, tās veidošanās vēsturi mantojuma kontekstā, domājot arī par dažādajiem mantojuma līmeņiem (pasaule, Eiropa, Latvija, pati Kuldīga, vai arī pretēji, sākot ar Kuldīgu).

Otrs vadmotīvs ir skatījums uz Kuldīgu kā ainavu, jeb kultūrainavu. Taču tas nenozīmē, ka tiek aprakstītas redzamās pilsētvides ainavas, skaistie skati uz Ventu un ūdenskritumu. Mūsu izpratnē pilsētas ainava nav kāds fiksēts stāvoklis, bet ilglaika process, kas norit vienlaikus ar pilsētas tapšanu. Kuldīgas veidošanos gadsimtu gaitā uztur un veicina cilvēki, tās paaudzes, kas konkrētajā laikā dzīvo un darbojas pilsētā. Tas notiek arī pašreiz! Turpinās agrākos gadsimtos uzsāktais attīstības ceļš, piemērojot pilsētvidi mūsdienu cilvēku dzīvei un darbībām.

Jāuzsver, ka Kuldīga nav tikai vecpilsēta, kam ir stabila vieta pilsētas vēsturē un telpiskajā

struktūrā, bet gan visa Lielā Kuldīga tās vēsturiskajās, pirms daudziem gadsimtiem noteiktajās robežās. Tas liek paplašināt skatījumus arī mantojuma kontekstā.

Laikam īpaša nozīme ir ne tikai pilsētas vēsturē, bet arī šīs grāmatas tapšanā. Teksts uzrakstīts pirms turpat diviem gadiem, taču darbs sākās vēl pāris gadus agrāk. Tolaik nācās saskarties ar situāciju, ka uzkrātās zināšanas un fakti par Kuldīgu attiecas vairāk uz vispārējo vēstures gaitu, bet mazāk ir informācijas, kas raksturotu tieši pilsētas lokālo vēsturi. Tādēļ ar Kuldīgas novada domes un Kuldīgas Novadpētniecības muzeja atbalstu bija iespējams veikt vairākus pētījumus, kas ļāva izveidot grāmatas struktūru, kāda tā redzama turpmākajās lappusēs. Tomēr atvēlētais izpētes laiks bija pārāk īss, tādēļ grāmatā daudzviet ir norādes uz turpmāko pētījumu nepieciešamību.

Īsumā par pašiem pētījumiem. Vispirms apjomīgu darbu veica arhitektūras vēsturnieks Jānis Lejnīeks, analizējot pilsētu plānošanas praksi un to, kā šī prakse atspoguļojas Kuldīgas pilsētas struktūrā un veidos. Savukārt

that towns are not just buildings and streets. Towns are also people of many generations, their lives and their work. They, specifically, have participated and still participate in the creation of the monument, with one of the questions being “What role do today’s generations play in this process?” Therefore, one of the motifs interwoven throughout the book is the perspective on Kuldīga, the history of its development in the heritage context, bearing in mind the various heritage levels (world, European, Latvian, even Kuldīga’s, or even the opposite, starting with Kuldīga) as well.

The second key motif is the perspective of Kuldīga as a landscape or a cultural landscape. But this does not mean that we are describing the visible landscapes in the town environment, beautiful views of the Venta and the waterfall. In our understanding, the town landscape does not have a fixed state, but is a continuing process, which takes place simultaneously with the town’s growth. Kuldīga’s development over the centuries has been maintained and facilitated by people, those particular generations which have lived and functioned within the town at a specific time. This is happening right now as well! The path of its development, having begun in bygone centuries, is continuing

and adapting the town environment to the lives and functions of the people of today.

It should be emphasized that Kuldīga is not just the Old Town, which has a stable place in the town’s history and spatial structure, but rather all of Greater Kuldīga in its historical borders, which were determined many centuries ago. This encourages us to widen the perspective in the heritage context as well.

Time has a special significance not just in the town’s history, but also in the development of this book. The text was written about two years ago, but the work began a few years before. At that time, I came into contact with a situation where the accumulated knowledge and facts about Kuldīga related more to the general process of history, and there was less information specifically describing the town’s local history. Therefore, through the support of Kuldīga Municipality Council and Kuldīga District Museum, additional research was possible which paved the way for the development of the book’s structure as it appears in the following pages. However, the time devoted to the research was too short, which explains why there are references in many places in the book about the need for further research.

I will write here briefly about this research. Firstly, a huge job was done by architectural historian Jānis



socioloģes Ritmas Rungules pētījums deva iespēju labāk izprast mūsdienu kuldīdzniekus, viņu saiti ar pilsētu. Man pašai nācās pievērsties teorētiskas dabas jautājumiem, kā arī pētīt pilsētas lokālo vēsturi, lai varētu apzināt Kuldīgas ainavas veidošanās faktoros un gaitu kop-sakarībās ar pilsētas attīstību.

Kuldīgā jau ilgstoši ir notikuši daudzpusīgi izpētes darbi, bagātīga vēsturiskā informācija uzkrāta dažādās pilsētas institūcijās. Būtiski, ka visos darbos piedalījušies vietējie speciālisti. Tādēļ gluži loģiski likās, ka nepieciešams turpināt šo tradīciju, līdz ar to nodrošinot gan faktu, gan viedokļu dažādību un pēctecīgumu. Turklāt tas ir skatījums, kas balstās reālā pilsētas dzīves pieredzē, citiem vārdiem – ilgstošās attiecībās ar pilsētbūvniecības pieminekli. Izpētes darbos iesaistījās vairāki speciālisti – Guntis Kalniņš (fotogrāfijas kā pilsētas atspulgs), Kaspars Rasa (iedzīvotāju vēsture), Jana Jākobsone (pilsētas veidošanās nosacījumi), Daina Antoniška (pilsētas un amatniecības vēsture). Šajā pat laikā savu maģistra darbu izstrādāja Inta Jansone, kuras skatījums uz Kuldīgu gluži

loģiski iekļāvās grāmatas struktūrā. Savukārt Gunta Grundmane parādīja iespēju, kā citādā veidā sistematizēt uzkrāto informāciju par pilsētu. Karšu sagatavošana un noformēšana bija Intas Jansones, Kristīnes Kalniņas un Sabīnes Zāģeres ziņā.

Visu nosaukto autoru pētījumu materiāli iekļauti atbilstīgās grāmatas nodaļās, iezīmējot ar atsaucēm. Būtiski, ka ikviena pētnieka ieguldījums, neatkarīgi no tā apjoma, ir vienlīdz nozīmīgs, un iegūtā pieredze nenoliedzami būs noderīga turpmāk. Tādēļ – liels paldies visiem un katram atsevišķi par ieinteresēto līdzdalību izdevuma tapšanā! Paldies arī kuldīdzniekiem par iespēju ielūkoties pilsētas noslēpumos! Vēl – īpaša pateicība levai un Ilzei par atbalstu istajos brīžos.

Vērtējot pabeigto darbu, jāteic, ka tas ir mēģinājums raudzīties uz Kuldīgas pilsētu kā veselumu, tās dažādībā. Taču tas ir tikai plašāku pētījumu sākums, un jācer, ka agrāk vai vēlāk tie turpināsies, un taps jaunas grāmatas, ne tikai par Kuldīgu.

23.07.2017

*Aija Melluma*

Lejniēks, who analysed town planning practices and how they are reflected in the Town of Kuldīga's structure and shape. In turn, sociologist Ritma Rungule's research provided an opportunity to better understand the people of Kuldīga today, and their connection with the town. I also placed some focus on questions of a theoretical nature, as well as researching the town's local history so that I could study the interconnection of factors creating Kuldīga's landscape and the process itself, with the town's development.

Comprehensive research work has been taking place for a long time in Kuldīga, and rich historical information has been accumulated at various institutions in the town. It is significant that local specialists have been involved in all of the work. Therefore, it seemed quite logical that this tradition should be continued, to consequently provide a diversity of facts and opinions, and continuity. This is also a perspective based on real experience of life in the town, in other words – long-term relationships with the urban construction monument. Several specialists were involved in the research work: Guntis Kalniņš (photographs as reflection of the town), Kaspars Rasa (history of the residents), Jana Jākobsone (town development conditions), and Daina Antoniška (the history of the town and of trades). At this very same time,

Inta Jansone, whose perspective on Kuldīga quite logically fitted into the structure of the book, completed her Master's thesis. Whereas, Gunta Grundmane showed the way to systematize the collected information about the town in a different way. The preparation and execution of maps was undertaken by Inta Jansone, Kristīne Kalniņa, and Sabīne Zāģere.

All of the research materials of the authors named have been included in corresponding chapters in the book, marking them with references. It is significant that each researcher's investment, independently of its scope, is equally important, and the experience gained will undoubtedly be of use in the future. Therefore, huge thanks to everyone, and each person individually, for their enthusiastic collaboration in the creation of the book! Thanks to the people of Kuldīga as well for the opportunity to look into the town's secrets! And a special thanks to leva and Ilze for their support at the right moments.

In evaluating the completed work, I must add that it is an attempt to contemplate the Town of Kuldīga and its diversity, as a whole. But this is only the beginning of wider research, and one hopes that it will be continued, earlier or later, and that new books will be written, and not just about Kuldīga.

23.07.2017

*Aija Melluma*





# Nostādnes Positions







Kopš seniem laikiem pilsēta piesaistījusi uzmanību ne tikai kā dzīvesvieta, bet kā daudzu paaudžu dzīves atspulgs, cilvēku un varas visdažādāko attiecību izpausme. Tas nozīmē, ka pilsēta nav tikai ēkas un ielas. Tie ir cilvēki, kas gadsimtu gaitā radījuši visu, ko saucam par mantojumu un kas nodots no paaudzes paaudzē līdz mūsu dienām.

“Tomēr pilsēta ir universāla parādība, sevišķs vēstures produkts, kas attīstās kopā ar cilvēci un veido cilvēku apmetnes daudzveidīgāko un biežāk apdzīvoto formu,” 1987. gadā rakstīja Mišēls Parāns, ICOMOS prezidents, Vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu konservācijas hartas paskaidrojumā.<sup>1</sup>

Pilsētas ir dažādas – senas un jaunas, lielas un mazas, dzīvas un pamestas. Nereti pilsētas salīdzina ar salām, kas atrodas lauku ainavu ietvērumā, mazāk vai vairāk noslēgtas. Taču tās ir arī centri, uz kuriem tiecas apkārtnēs dzīvojošie. Pilsētas ir cilvēku dzīves un darba vide

---

<sup>1</sup> *Nozīmīgākie starptautiskie dokumenti par kultūras mantojuma aizsardzību.* UNESCO Latvijas Nacionālā komisija. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Rīga, 2000, 34. lpp.

---

Since times immemorial, cities and towns have attracted attention, not just as places of living, but as reflections of the lives of many generations, an expression of the most diverse relationships between people and those in power. This means that a town is not just a composition of buildings and streets. It is the people, who have created everything we consider to be our heritage, who have handed this down from generation to generation.

“Still, the town is a universal phenomenon, a particular product of history which develops together with mankind and creates the most diverse human settlement and most frequently settled form,” wrote Michel Parent in 1987, the President of ICOMOS at the time, in the Preface to the “Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas”.<sup>1</sup>

There are many types of cities and towns – old or new, large or small, full of life or abandoned. Sometimes we liken towns to islands, enclosed in a rural landscape and to a greater or lesser degree closed off. But they are also

---

<sup>1</sup> *Nozīmīgākie starptautiskie dokumenti par kultūras mantojuma aizsardzību.* [Most important international documents on the protection of cultural monuments] UNESCO Latvijas nacionālā komisija. Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Rīga, 2000, 34. lpp.



daudzās paaudzēs, un būtībā tieši cilvēku kopieņu darbs, neatkarīgi no politikas, no cilvēku un varas attiecībām dažādos laikos, ir tas spēks, kas veido un uztur pilsētas laika gaitā.

Kā veidojas pilsētas kopumā? Un kā veidojās Kuldīga? Šo jautājumu var uzdot gan pilsētas iedzīvotāji un tūristi, gan politiķi un zinātnieki. Vienkāršā veidā 19. gs. nogalē pilsētu rašanos skaidro kultūras pētnieks Augusts Bilenšteins. “Un kas notiek caur to zemkopības un amatniecības darbu šķiršanu? Pārvēršas zemnieku dzīve pa daļai par pilsētnieku dzīvi. Jo tas ir pilsātu iesākums pie visām tautām bijis, ka, kur amatniecība un andele sāk zelt, amatnieki un andelētāji sametas vienā vietā, jo tiem nevajag tādu lielu plaču kā zemniekiem. Zemes kopējam sava tīruma vajag klātumā, un jo plaša.”<sup>2</sup> Lielos vilcienos – tas ir stāsts par pilsētu organisku veidošanos laika gaitā.

Var būt arī cits pilsētas veidošanās ceļš, kad tās aizsākumu nosaka kādas spēcīgas ārējās ietekmes, bet turpmākā veidošanās pakļauta

<sup>2</sup> Bilenšteins A. Kurzemes augšgalā. *Latviešu Avīzes*, Nr. 6, 1883, 9. febr.; saglabāts senais rakstības stils.

centres where the people living around them flock. Towns are the living and working environments of people over many generations. In essence, the force creating and maintaining towns over time is the direct work of the community, independent of politics and the relationship between the people and those in control over time.

How do towns generally develop? And how did Kuldīga develop? One could put this question to residents, tourists, politicians, or researchers. The way that towns develop was explained in the late 19th century in a simple way by Augusts Bilenšteins, cultural researcher. “And what happens due to the division of the farmer’s and the craftsman’s work? The life of the farmer transforms partly into the life of the town dweller. This has been the way that towns start off for the people of all nations. When crafts and trade begin to flourish, the craftsmen and traders gather in one place because they don’t need the same large areas that farmers require. Farmers need their land next to them, and broad areas at that.”<sup>2</sup> In a simplified way – this is the story of the organic development of towns over time.

<sup>2</sup> Bilenšteins A. Kurzemes augšgalā. [Upper Kurzeme]. *Latviešu Avīzes*, Nr. 6, 1883, 9. febr.; the old style of writing has been preserved.

vēstures notikumu gaitai. Tas attiecas arī uz Kuldīgu, proti, tās laiks sākās ar 1242. gadu, kad vācu Ordenim bija dota atļauja celt pili, nocietinājumu vai pilsētu. 13. gadsimts – tas ir arī uz to pilsētas daļu attiecinātais laiks, kas nodalīta kā pilsētībūvniecības pieminekļi un valsts aizsardzībā atrodas jau gandrīz pusgadsimtu. Tātad var runāt par dažādiem Kuldīgas laikiem, un katram no tiem ir sava nozīme. Pilsētas laiku var mērot arī ar cilvēku mūžiem – tas aptver apmēram 31 paaudzi.

Turpat astoņus gadsimtus Kuldīga pie Ventas pastāvējusi un attīstījusies dažādos vēstures griežos, valstisko veidojumu sastāvā, dažādu varu paspārnē. Pilsēta pārcietusi karus, slimību epidēmijas, bet nav bijusi laikā pārtraukta. Dzīve turpinājusies un turpinās līdz mūsu dienām, veidojot to Kuldīgu, ko redzam šodien. Pilsētu, kas uzskatāma par urbāno kultūrainavu un kas vienlaikus ir sena, ar pagātnes identitāti, bet jauna, dzīva, mūsdienu funkcijām piemērota.

Tāda realitāte, kas ir interesanta pētniekiem, var radīt problēmas politikas un pārvaldības jomā, kad nepieciešams ievērot dažādus

Towns can form in another way as well. Powerful external forces can also stimulate their initial formation, although their further development is then subject to the process of historical events. This can be applied also to Kuldīga. Namely, it originated in 1242, when the German Knights of the Livonian Order were given permission to build either a castle or a town. The 13th century is also associated with the part of the town, which has been designated as an urban construction monument, protected by the state for almost 50 years. Thus, different eras could be looked at in Kuldīga’s history, each with its own significance. The town’s history can also be measured in people’s life spans, amounting to about 32 generations.

Kuldīga has been around on the banks of the Venta for almost 800 years, developing over different eras, and as part of different states, under the control of different powers. The town has endured wars and epidemics, but has never died out. It has survived and endured, developing into the Kuldīga that we see today. A town, which can be considered to be an urban cultural landscape with a historical identity,

kritērijus un vērtējumu procedūras. Uz Kuldīgu tas attiecas tādējādi, ka tās vecpilsēta ir iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā, nonākusi politikas un tiesisko normu sfērā un gaida turpinājumu.

**Vadlīniju dokumenti.** Dabas, ainavu un kultūras mantojuma saglabāšanas, aizsardzības un attīstības jomu būtiski ietekmējušas nostādnēs, ko pauž starptautiski nozīmīgas organizācijas ar dažādiem dokumentiem (konvencijas, pamatnostādnēs, ieteikumi, skaidrojumi u.c.). Tie ir nozīmīgi konkrētajā laikā, bet vienlaikus atspoguļo arī ideju attīstību un attieksmju maiņu laikā.

Dokumentu analīze varētu būt saistoša un interesanta kopumā, taču mūsu pētījuma kontekstā pievēršama uzmanība vienam aspektam. Proti, kā pakāpeniski mainījās pieejas, piemēram, no atsevišķu objektu aizsardzības pieminekļu statusā uz lielāku vai mazāku teritoriju – kultūrainavu, vēsturisko pilsētu u.c. saglabāšanas un pārvaldības centieniem, no ilgstošā nošķiruma – kultūra un daba – uz integrētu skatījumu, uz abu minēto spēku mijiedarbības atzišanu, to savstarpējo

savišanos kultūrainavu veidolā, neatkarīgi no tā, vai tās ir pilsētu vai lauku ainavas.

Vispirms jāmin UNESCO Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību, kas pieņemta 1972. gadā ar pavadošiem dokumentiem.<sup>3</sup>

Latvijas Republika konvencijai oficiāli pievienojās 1997. gadā, taču jānorāda, ka Latvijā tās principi dažādos veidos tika īstenoti jau agrāk, arī padomju varas apstākļos. Par to liecina, piemēram, pilsētībūvniecības pieminekļu noteikšana 20. gs. 80. gados, kā arī lauku kultūrainavu aizsardzības plāni vairākās aizsargājamās dabas teritorijās.

Konvencijā pausts paplašināts skatījums uz mantojumu, proti, tas attiecināts gan uz kultūras, gan dabas objektiem, kaut gan sākotnēji vēl saglabājas to nošķirums (daba un kultūra). Mantojuma objekti var būt dažādi, to starpā vēsturiskās pilsētas, kultūrainavas kā “cilvēka un dabas kopīgi radītas ievērojamas vietas”.<sup>4</sup> Taču

<sup>3</sup> *Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību. 1972.* Rīga: Mantojums, 2003, 8.–18. lpp.

<sup>4</sup> Turpat, 27. lpp.

simultaneously old, but also young and vivacious, attuned to its contemporary function.

The kind of reality which is of interest to researchers can be problematic in the area of politics and government, due to the variety of criteria and evaluation procedures which have to be observed. It applies to Kuldīga due to its old town's inclusion on the UNESCO World Heritage Latvian National Register. This has brought it into the political and legislative sphere, and will be a continuing issue.

**Guideline documents.** Positions that have been formulated by important international organizations in various documents (conventions, framework statements, recommendations, interpretations et al.) have significantly influenced the preservation, protection, and development of the natural environment, the landscape and cultural heritage field. They gain importance at a particular time, but simultaneously reflect the development of ideas and the change in attitudes over time.

An analysis of the documents as a whole could be captivating and interesting, but one aspect should receive attention in the context of our research. Namely, how approaches have

gradually changed, for example, from the protection of individual items to the protection of smaller or larger territories, in attempt of preserving and managing a cultural landscape or a historical town et al., from the historical division between culture and nature towards an integrated perspective, and recognition of the interaction of both abovementioned forces, their mutual intertwining in the image of the cultural landscape, irrespective of whether they are urban or rural landscapes.

First of all, the UNESCO Convention Concerning the Protection of the World Cultural and National Heritage, which was adopted in 1972 with its accompanying documents, should be mentioned.<sup>3</sup>

The Republic of Latvia officially ratified the Convention in 1997, but the fact that its principles had already been implemented in different ways in Latvia, even during the period of Soviet occupation, should be noted. Evidence of this can be seen, for example, in the identification of urban construction monuments in the 1980s, as well as rural cultural landscape

<sup>3</sup> *Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību. 1972.* [The World Heritage Convention, 1972] Rīga: Mantojums, 2003, 8.–18. lpp.

prakses skatījumā Konvencijas mezgla jēdziens ir "Pasaules mantojuma saraksts", kurā iekļauti objekti, kas atbilst īpašas nozīmes universālas vērtības kritērijiem. Tādēļ izstrādātas īpašas vadlīnijas, kas laika gaitā tiek aktualizētas<sup>5</sup> un kam jāveicina Konvencijas īstenošana, norādot iespējas un ceļus. Vienlaikus tās satur mantojuma objektu klasifikācijas, dažādo vērtēšanas kritēriju skaidrojumus, kā arī skaidro Pasaules mantojuma saraksta veidošanas procedūras. Tādējādi nodalās institucionalizētā vienotā mantojuma daļa, kuras objekti turpmāk pakļauti īpašiem nosacījumiem un kontrolei. Pakāpeniski var rasties jautājumi par saitēm starp dažādiem mantojuma teritoriālajiem līmeņiem, proti, Pasaules mantojums, Eiropas mantojums, Latvijas mantojums, vietējais (piemēram, Kuldīgas) mantojums.

"[...] mantojums vienmēr ir gan vietēja, gan eiropeiska rakstura. Tas ir kaldināts laika gaitā un arī sniedzas pāri robežām un kopienām.

5 Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention WHC.16/01., 2016. Pieejams: <http://whc.unesco.org/en/guidelines> (skat. 15. 12. 2016.). Turpmāk – *Operatīvās vadlīnijas*, 2016.

Mantojums radīts no vietējiem stāstiem, kuri kopā veido Eiropas vēsturi."<sup>6</sup>

Citētie vārdi apliecina pašsaprotamo – mantojuma jēdziens savā būtībā ir plašāks. Tas neapņemt tikai tos objektus vai vietas, kas iekļautas kādos īpašos sarakstos, bet gan visu, ko radījuši cilvēce, mantojums ir cilvēku dzīves daļa. Tādēļ jāpiemin vēl viens, jaunāks dokuments, proti, tā ir 2005. gada Eiropas Padomes Pamatkonvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai.<sup>7</sup> Tajā kultūras mantojums definēts šādi: "Kultūras mantojums sastāv no uzkrāto resursu kopuma, kas saņemti mantojumā no pagātnes, un kas, neatkarīgi no piederības, individu un sabiedrības uztverē tiek uzskatīti par vērtību, pārlicības, zināšanu, tradīciju atspoguļotājiem un paudžiem. Tas ietver arī vidi, kas izveidojusies cilvēku un vietu mijiedarbībā, laikam ejot." Kā

6 Ceļā uz integrētu pieeju Eiropas kultūras mantojumam. Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Brisele, 22.07.2014.COM(2014)47final; 3. lpp. Pieejams: [www.europarl.europa.eu/meetdoc/2014-2019/documents/com\\_com\(2014\)0477/lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdoc/2014-2019/documents/com_com(2014)0477/lv.pdf) (skat. 3. 05. 2014.). Turpmāk – *Ceļā uz integrētu pieeju...*, 2014.

7 Eiropas Padomes Pamatkonvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai. Pieejams: [www.mantojums.lv/rikt\\_text/docs/kult\\_vertiba.doc](http://www.mantojums.lv/rikt_text/docs/kult_vertiba.doc) (skat. 3. 05. 2014.).

protection plans within a number of protected nature reserves.

A wider perspective concerning heritage is expressed in the Convention. Namely, it has been applied to both cultural and natural items, even though initially this division (natural and cultural) has been kept. Heritage items can be quite diverse, and may include historical towns, cultural landscapes as "significant places created jointly by humans and nature".<sup>4</sup> But in practical terms, the Convention's key notion is the World Heritage List, which includes items that conform to the criteria of outstanding universal value. Therefore, special guidelines were developed and are being implemented over time<sup>5</sup>, facilitating the implementation of the Convention, and indicating the opportunities and direction. At the same time, they contain heritage classifications, explanations of a variety of evaluation criteria, also describing the procedures for developing the World Heritage List. In this way the institutionalized unified heritage

4 Ibid., 27. lpp.

5 Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention WHC.16/01., 2016. See: <http://whc.unesco.org/en/guidelines> (accessed 15. 12. 2016). Henceforth – Operational Guidelines, 2016.

part, the items of which are subject to special conditions and control from then on, are divided off. Issues could eventually arise about the connections between various territorial levels of heritage, namely, World heritage, European heritage, Latvian heritage, or local (for example, Kuldīga's) heritage.

"(...) heritage is always both local and European. It has been forged over time, but also across borders and communities. Heritage is made up of local stories that together make the history of Europe."<sup>6</sup>

The statement quoted confirms the self-evident – the concept of heritage, in its essence, is wider. The concept does not merely include those items or places which have been included in some special lists, but instead, everything that has been created by humankind. Heritage is a part of people's lives. Therefore, another newer document should be mentioned, namely the 2005 European Council's Framework Convention on the Value of Cultural Heritage

6 Ceļā uz integrētu pieeju Eiropas kultūras mantojumam. Eiropas Komisijas paziņojums Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomisko un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai. Brisele, 22.07.2014.COM(2014)47final; 3. lpp. See: [www.europarl.europa.eu/meetdoc/2014-2019/documents/com\\_com\(2014\)0477/lv.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdoc/2014-2019/documents/com_com(2014)0477/lv.pdf) (accessed 3. 05. 2014). Henceforth – *Ceļā uz integrētu pieeju...*, 2014.

redzēsīm turpmāk, pēdējais teikums definīcijā saturiski nozīmē ainavas jeb kultūrainavas.

Eiropas valstīm nozīmīgs dokuments ir Eiropas ainavu konvencija (turpmāk EAK), kas tika pieņemta Florencē 2000. gadā, bet Latvijas Republikas Saeimā to pieņēma un apstiprināja 2007. gadā.<sup>8</sup> EAK mērķis – “radīt jaunu instrumentu, kas īpaši domāts Eiropas visu ainavu aizsardzībai, pārvaldībai un plānošanai” (no EAK preambulas). Konvencijas īpašā nozīme ir tāda, ka uzmanības lokā atrodas visas ainavas to izcelšanās dažādībā – dabīgās, cilvēka darbībā pārveidotās, urbānās jeb pilsētainavas, kā arī pēc vērtējuma – izcilās un ikdienišķās, degradētās ainavas. Citiem vārdiem sakot, radīts pamats, lai runātu par kopējo zemes ainavu segu, lai atzītu, ka ainavas ir visur, tās nav kaut kas atsevišķs vai elitārs.

Blakus citiem argumentiem EAK preambulā atzīmēts, ka ainavas ir Eiropas dabas un kultūras mantojuma daļa un ka ainavu aizsardzība, pārvaldība un plānošana dod tiesības un uzliek

8 LR likums “Par Eiropas ainavu konvenciju”. *Latvijas Vēstnesis*, 2007, 18. apr.

for Society.<sup>7</sup> In it, cultural heritage is defined as follows: “Cultural heritage is a group of resources inherited from the past which people identify, independently of ownership, as a reflection and expression of their constantly evolving values, beliefs, knowledge and traditions. It includes all aspects of the environment resulting from the interaction between people and places through time.” As we will see from here on, the last statement in the definition, in its substance, means landscapes or cultural landscapes.

The European Landscape Convention (hereinafter, the ELC), which was adopted in Florence in 2000, is an important document for the nations of Europe and was adopted and ratified by the Republic of Latvia’s Saeima in 2007.<sup>8</sup> The goal of the ELC is to “provide a new instrument devoted exclusively to the protection, management and planning of all landscapes in Europe” (from the ELC Preamble).

7 Eiropas Padomes Vispārējā konvencija par kultūras mantojuma vērtību sabiedrībai. [Framework Convention of the Council of Europe on the value of Cultural Heritage for society, 2005]. See: [www.mantojums.lv/rikt\\_text/docs/kult\\_vertiba.doc](http://www.mantojums.lv/rikt_text/docs/kult_vertiba.doc) (accessed 3. 05. 2014).

8 LR likums „Par Eiropas ainavu konvenciju”. [Republic of Latvia Law on the European Landscape Convention]. *Latvijas Vēstnesis*, 2007, 18. apr.

atbildību ikvienam. Jau iepriekš vairākkārt pievērsta uzmanību jēdzienam “kultūrainava”. Jau pirms EAK pieņemšanas, kopsakarā ar Eiropas telpiskās plānošanas nostādņēm, ES Ministru komiteja pieņēma īpašu ieteikumu, kas aicināja dalībvalstis kultūrainavu saglabāšanu iekļaut ainavu politikā.<sup>9</sup> Var teikt, ka pakāpeniski nostiprinājies viedoklis, ka ainava/kultūrainava ir īpašs dabas un cilvēku mijiedarbības produkts un kā tāda tā organiski saista kultūras un dabas mantojumu vienā veselumā.

“Mantojuma saglabāšana arvien biežāk tiek saistīta ar visas kultūras ainavas aizsargāšanu un attīstīšanu, nevis ar kādu vienu izolētu objektu, un tā arvien vairāk orientējas uz iedzīvotāju vajadzībām. Vecās pieejas tiecās aizsargāt mantojumu, izolējot to no ikdienas dzīves. Jaunās pieejas cenšas to pilnībā iekļaut vietējā sabiedrībā. Objektiem tiek piešķirta dzīvība un jauna nozīme, kas atbilst mūsdienīgām vajadzībām un prasībām.”<sup>10</sup>

9 Par kultūrainavas teritoriju saglabāšanas iekļaušanu ainavu politikā. ES Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm Nr.R (95) 9. 1995. 11. sept. Pieejams: [www.vvc.gov.lv/LV/.../dokumenti.html...4](http://www.vvc.gov.lv/LV/.../dokumenti.html...4) (skat. 3. 03. 2015.). Turpmāk – *Par kultūrainavas teritoriju...*, 1995.

10 *Ceļā uz integrētu pieeju...*, 2014, 5. lpp.

The special significance of the Convention is that all landscapes, in the diversity of their origins, are at the centre of attention – the natural, those transformed by the actions of humans, urban or townscapes, as well as those assessed as outstanding or everyday, and even degraded landscapes. In other words, a foundation for discussion of the total land coverage of landscapes has been created, to recognize that there are landscapes everywhere, and that they are not something separate or elitist.

Alongside other arguments, the ELC Preamble states that the landscape is a basic component of the European natural and cultural heritage and that the protection, management, and planning of the landscape entails rights and responsibilities for everyone.

More attention was previously focussed on the concept of the “cultural landscape”. Even prior to the adoption of the ELC, in tandem with the European Regional/Spatial Planning Charter, the Committee of EU Ministers adopted a special recommendation<sup>9</sup> which invited

9 Par kultūrainavas teritoriju saglabāšanas iekļaušanu ainavu politikā. ES Ministru komitejas ieteikums dalībvalstīm Nr.R (95) 9. 1995. 11. sept. See: [www.vvc.gov.lv/LV/.../dokumenti.html...4](http://www.vvc.gov.lv/LV/.../dokumenti.html...4) (accessed 3. 03. 2015.). Henceforth – *Par kultūrainavas teritoriju...*, 1995.

Nostādņu dokumenti ir pārlicinoši un labi motivēti, balstās vispārcilvēciskās vērtībās. Tomēr mantojuma aizsardzības prakse rāda, ka, rēķinoties ar vietu attīstības interesēm, rodas plaša starp vispārējām nostādnēm un to īstenošanas iespējām. Sevišķi tas attiecas uz teritoriālajiem objektiem.

Nozīmīgākās jaunāko laiku diktētās pārmaiņas skatījumos uz mantojuma aizsardzību ir šādas.

1. Attiecībā uz pilsētām – mantojuma nozīme ir ne tikai būvēm, ēkām, bet pilsētai kopumā kā sabiedrības attīstības lieciniecei, dažādiem laikiem raksturīgo notikumu un mijiedarbību izpaušmju krātuvei.

2. Priekšstatu par striktiem aizsardzības pasākumiem kā galveno mantojuma saglabāšanas instrumentu nomaina atziņa, ka nepieciešams plašāks darbību spektrs, mērķtiecīga pārvaldība.

3. Gan dabas un ainavu aizsardzības, gan vēsturisko pilsētu saglabāšanas ieteikumiem un risinājumiem jābūt integrētiem vietējās attīstības stratēģijās un plānos.

4. Visās attīstības plānošanas jomās pilnīgi noteikti palielinās prasība pēc vietējo

iedzīvotāju, sabiedrības iesaistīšanās darba procesā, kas nostiprina viņos piederības, identitātes sajūtu. Taču jāveido jauna, vienkāršāka valodas versija, kas padarītu vieglāk uztveramus ekspertu paustos, nereti konceptuālos skaidrojumus un veicinātu sabiedrības iesaistīšanos pēc būtības.

Kā secinājums – “Mantojuma nozare atrodas krustcelēs”.<sup>11</sup> Tas ir arī aicinājums veidot jaunas paaudzes valsts politikas, kas balstītos spēcīgos integrācijas procesos (prakse – zinātne, plānošana – pārvaldība, aizsardzība – attīstība u.c.). Uz to mudina arī UNESCO 2011. gadā pieņemtie ieteikumi par vēsturisko pilsētu ainavu.<sup>12</sup> To būtība – paplašināt skatījumu uz vēsturisko pilsētu vērtībām, mainot akcentus saglabāšanas stratēģijās un paņēmienos, sasaistot kultūras mantojuma aizsardzību un saglabāšanu ar ilgtspējīgās attīstības koncepcijām.

11 Turpat, 4. lpp.

12 Ieteikumi par vēsturisko pilsētu ainavu ar terminu skaidrojumu. 2011. 10. nov. Recommendation\_on\_the\_Historic\_Urban\_Landscape\_pabeigts\_ab91e603(1). Pieņemti UNESCO Ģenerālās konferences 36. sesijā. Pieejams: [www.unesco.lv/lv/dokumenti/pamatdokumenti/starptautiskie-dokumenti\\_1/](http://www.unesco.lv/lv/dokumenti/pamatdokumenti/starptautiskie-dokumenti_1/) (skat. 13. 03. 2015.). Turpmāk – *Ieteikumi*, 2011.

member nations to include the preservation of the cultural landscape in landscape policy. It could be said, that the opinion that the landscape/cultural landscape is a special product of the interaction of nature and humans, and as such, organically connects cultural and natural heritage within one whole, has gradually been strengthened.

“Conservation is increasingly geared towards preserving and enhancing a whole cultural landscape rather than an isolated site, and also becoming more people-centred. Old approaches sought to protect heritage by isolating it from daily life. New approaches focus on making it fully part of the community. Sites are given a second life and meaning that speak to contemporary needs and concerns.”<sup>10</sup>

The Charter documents are convincing and well-founded and are based on universal values. However, heritage protection practice reveals that in taking development interests into account, a gap appears between the general guidelines and the possibility of implementing them. This applies, in particular to territorial items.

The most significant recently imposed changes with respect to views about the protection of heritage are as follows.

1. In relation to towns – it is not just buildings and houses which have heritage significance, but the town as a whole, too, as a witness to the development of society, events characteristic of different times and as a repository of their interaction.

2. The concept about strict protection measures as the main instrument of heritage preservation has been replaced by the recognition that a wider spectrum of activities and purposeful management is needed.

3. Recommendations and solutions on the protection of both the natural environment and the landscape, as well as the preservation of the historical town should be integrated into local development strategies and plans.

4. The demand for the involvement of local residents and the community in work processes, strengthening their feeling of belonging or identity, is definitely increasing in all development planning areas. However, a new simple language version must be created, which would make the often conceptual explanations

10 *Ceļā uz integrētu pieeju...*, 2014, 5. lpp.



**Ainava.** Zinātniskās publikācijās atrodamas daudzas un dažādas ainavas jēdziena definīcijas, un diskusijas nereti ir par to, kura no tām ir labāka vai pareizāka. Jāņem vērā, ka tās ir tikai autoru interpretācijas un nav skaidrojamas ārpus konkrētajiem tekstiem un kontekstiem. Arī nosauktajos dokumentos atrodamas dažādas ainavu definīcijas, kas katra skaidrojama arī tikai konkrētā dokumenta kontekstā. Tādēļ lietderīgāk ir meklēt, kas tās *pēc būtības vieno, nevis šķir*. Neiedziļinoties definīciju analizē, tomēr var teikt, ka atšķirīgas definīcijas vieno (dažādos vārdos paustas) šādas pazīmes: teritorija jeb telpa, cilvēku uztvere (šodien, arī – atmiņās vai priekšstatos) un cilvēka un dabas mijiedarbība vietā un laikā.

Ārpus definīcijām paliek ainavu jēdziena vienkāršie, ar cilvēka uztveri saistītie skaidrojumi. Proti, ainavas ir visa apkārtnē, senās, jaunās, topošās un jau zudušās ainavas. Tās ir cilvēku dzīves vietas vai mājas daudzās paaudzēs, gadsimtu garumā. Bet ir iztēles ainavas, atmiņu ainavas. Tās ir arī ikkatra cilvēka individuālā izjūta, priekšstati, domas, atmiņas, zināšanas. Par ainavām var runāt dažādi – lietot dokumentu

valodu, pētnieku valodu, var arī aprakstīt ainavu tēlaini, lietojot dažādus apvidus vārdus, kas saistīti ar konkrēto vidi.

Divu lietoto jēdzienu “ainava” un “kultūrainava” savstarpējā saikne ir visai spēcīga, izņemot tos gadījumus, kad ar vārdu “ainava” tiek izceltas vien kādas vietas estētiskās kvalitātes vai tas lietots kāda atsevišķa objekta apkārtējā fona nozīmē.

Kultūrainavas būtība atklājas jau minētajos Eiropas Padomes 1995. gada ieteikumos par kultūrainavu.<sup>13</sup> Šajā dokumentā pausta doma, ka ainavai piemīt trīs kultūras dimensijas. Proti, (1) ainavas raksturs nosaka veidu, kā attiecīgo teritoriju uztver indivīds vai sabiedrība; (2) ainava liecina par bijušajām un esošajām attiecībām starp indivīdiem un to vidi; (3) ainava palīdz veidot vietējo kultūru, uzskatus, paradumus, ticējumus un tradīcijas.

Tātad var teikt, ka kultūrainava nav tikai kādas ainavas stāvoklis (uzbūve, izskats u.c.), bet gan dažādu attiecību savijums, kas īstenojas laikā (arī mūsu dienās) un ar cilvēku piedalīšanos.

<sup>13</sup> Par kultūrainavas teritoriju..., 1995.

expressed by experts easier to understand and would promote the real involvement of the community.

The conclusion is that “The heritage field is at the crossroads”.<sup>11</sup> It is also an invitation to create a new generation state policy, which would be based on powerful integration processes (in practice – science, planning – management, protection – development etc.). The UNESCO Recommendation on Historic Urban Landscape which was adopted in 2011 also encourages this.<sup>12</sup> Its essence is to broaden the perspective on the value of historic urban landscapes, changing the focus in preservation strategies and measures, connecting the protection and preservation of the cultural heritage with sustainable development concepts.

**Landscape.** Many varying definitions of the landscape concept can be found in academic publications, and there is often discussion about which of them is the best or the correct

one. It should be borne in mind that these are only interpretations made by the authors and cannot be explained beyond the specific texts and contexts. A variety of definitions of landscape can also be found in the documents mentioned, each of which can only be explained in the context of the specific document. Therefore, it would be of more use to search for that which, in essence, unites rather than divides. Without going into a deep analysis of the definitions, one could still say that differing definitions are united by (expressed in different words) the following traits: territory or space, people’s perceptions (today, as well as in memories or concepts), and the interaction of people and nature at a place and in time.

Simple explanations which can be understood by the ordinary person remain outside the definitions. Namely, landscapes are everything around us, the old, the new, and landscapes which have already disappeared. These are places that people live, their homes over many generations and centuries. However, there are landscapes of the imagination, memory landscapes. These are also every person’s individual feelings, notions, thoughts, memories, and

<sup>11</sup> Ibid., 4. lpp.

<sup>12</sup> Ieteikumi par vēsturisko pilsētu ainavu ar terminu skaidrojumu. 2011. 10. nov. [Recommendation on the Historic Urban Landscape]. Pieņemti UNESCO Ģenerālās konferences 36. sesijā. See: [www.unesco.lv/dokumenti/pamatdokumenti/starptautiskie-dokumenti\\_1/](http://www.unesco.lv/dokumenti/pamatdokumenti/starptautiskie-dokumenti_1/) (accessed 13. 03. 2015.). Henceforth – *Ieteikumi...*, 2011.

Jāpiezīmē, ka Latvijā kultūrainavas jēdziens (tāpat kā tā būtība) jau agrāk nebija svešs. To neatkarīgās Latvijas laikā, pagājušā gadsimta 20.–30. gados, lietoja ģeogrāfijas mācībā skolā, kā arī pētnieciskos darbos.<sup>14</sup>

Nedaudz atšķirīgs skatījums uz ainavu (tajā skaitā – pilsētas ainavu) veidojas mantojuma kontekstā. Proti, ainava atklājas it kā divās dimensijās. Viena – kā ilgstošo veidošanās procesu rezultāts, resp., mūsdienu ainava kā teritoriāls veidojums (ko redzam, varam kartēt, analizēt struktūru utt.). Otrā ir laika dimensija, tā ir grūtāk uztverama, nebalstās gadu skaitļos, bet vēstures gaitā, notikumos, ka tā vai citādi ietekmēja pilsētas veidošanās gaitu, atstājot savas zīmes. Tādēļ var teikt, ka ainava (redzamā un neredzamā) atspoguļo laiku, cilvēku dzīvi daudzās paaudzēs.

**Ainavu pieeja.** Pašreiz šie vārdi ir kļuvuši aktuāli mantojuma aizsardzības jomā, izpētes darbos un politikā. Taču “ainavu pieeja” jau tiek

14 Dravnieks F. Ģeogrāfijas metodika. Rīga: a/s Valters un Rapa, 1928, 342. lpp.; turpmāk – Dravnieks, 1928; skat. arī – Ramans Ģ. Ģeogrāfiskā ainava. LKV, 6. sēj., 11147. – 11151. sl. Rīga: A. Gulbja apg., 1931.

knowledge. One can talk about landscapes in many ways – using the language of documents, the language of researchers, and landscapes can also be described in an imaginative way, using a variety of local words which are linked with the specific place.

The mutual connection between the two concepts used, “landscape” and “cultural landscape”, is quite strong, except for those cases when only the aesthetic qualities of a place are being highlighted by the word “landscape”, or it is being used in the sense of the background surrounding some individual object.

The essence of cultural landscapes is revealed in the previously mentioned 1995 European Union recommendations on cultural landscapes.<sup>13</sup> The idea that the landscape has three cultural dimensions was expressed in this document. Namely, (1) the character of the landscape determines how the particular territory is perceived by an individual or the community; (2) the landscape provides evidence of former and existing relationships between individuals and their environment; (3) the landscape helps

13 Par kultūrainavas teritoriju..., 1995

lietota plašāk, ainavu ģeogrāfijas un citās dabas izpētes jomās, dažādos reģionālos pētījumos un it sevišķi teritoriju plānošanā. Pieeja balstās uz plašu ainavas jēdziena un būtības sapratni.

Kā saprast “ainavu pieeju” konkrētos gadījumos? Kā paradigma tā ir nostādnes, domāšanas un skatījuma veids, kas nosaka izpētes metožu izvēli, informācijas analīzes un interpretācijas veidu, nepārtraukti nodrošinot atgriezenisko saiti (jeb atskatu) uz kopējo mērķi (jeb sākotnējo uzstādījumu), to papildinot, koriģējot vai apstiprinot. “Ainavu pieeja” nozīmē, ka izpētē tiek ņemta vērā vieta, teritorija, dažādi procesi (dabas un ar cilvēku darbību saistītie) un mijiedarbības, to mērogi un telpiskās izpausmes. Tātad tie faktori un apstākļi, kas laika gaitā (arī mainoties) nosaka dabas un cilvēka mijiedarbību, kas ir ainavu veidošanās gaitas reālās izpausmes.

Kopumā – tā ir elastīga pieeja, ļauj vērtēt konkrētas situācijas, saprast daļas un veselā attiecības. Tieši tādēļ tā var kļūt par pamatu, pieņemot lēmumus par kādas vietas vai objekta nozīmi un vērtību, vai arī motivējot kādu īpašu aizsardzības pasākumu nepieciešamību.

to create local culture, opinions, habits, beliefs, and traditions.

Therefore, one could say that the cultural landscape is not just the condition of some landscape (its buildings, its look, etc.), but rather the interweaving of various relationships which are realized over time with human input.

It should be added that in Latvia, the concept of the cultural landscape (in the same way as its essence) was not something previously unknown either. It was used in geography classes in schools, and in research work as well during the period of Latvian independence in the 1920s–1930s.<sup>14</sup>

A slightly different view of landscape (including the urban landscape) is developing in the heritage context. Namely, landscape is revealed in two dimensions. One – as the result of a long-term creation process, namely, today’s landscape as a territorial representation (we can see, map, and analyse its structure etc.). The second is the time dimension, which is more difficult to perceive, it is not based on particular year dates

14 Dravnieks F. Ģeogrāfijas metodika. [Geography Methodology] Rīga: a/s Valters un Rapa, 1928, 342. lpp.; henceforth – Dravnieks, 1928; see also – Ramans Ģ. Ģeogrāfiskā ainava. [Geographical Landscape]. LKV, 6. sēj., 11147. – 11151. sl. Rīga: A. Gulbja apg., 1931.

**Pārvaldība.** Tas ir vārds, kas apritē ienācis, sekojot starptautiski nozīmīgu dokumentu ietekmei, un ir plašāks par praksē ilgstoši lietoto vārdu “aizsardzība”.

Ainavu politikas kontekstā “ainavu pārvaldība” EAK definēta šādi: “Ainavu pārvaldība – no ilgtspējīgas attīstības perspektīvas nozīmē darbības, lai nodrošinātu regulāru ainavas kopšanu ar mērķi harmonizēt pārmaiņas, kuras rada sociālie, ekonomiskie un vides procesi.”

Tas varētu attiekties arī uz kultūras mantojuma pārvaldību, it sevišķi ņemot vērā, ka ainava/kultūrainava arī ir mantojums. Vispārējie pārvaldības principi atrodami praktiski visos iepriekš minētajos starptautiskās nozīmes dokumentos. Konkrētai vietai jeb vietējā kultūras mantojuma pārvaldības sistēmām katrā atsevišķā gadījumā būs pavisam konkrēti mērķi (tos nosaka pats mantojums, tā raksturs un būtība) un nepieciešamo darbību spektrs. Vienlaikus pārvaldības programmām jābūt saprotamām un vienkārši lietojamām, elastīgām, lai varētu piesaistīt mantojuma vidē dzīvojošos cilvēkus, veidot dialogus.

Kultūras un dabas mantojuma saglabāšanas un aizsardzības veiksmes lielā mērā būs atkarīgas no tā, kā veidosies praktiskā darbība šajā jomā. Jau runāts par jaunām strāvām, par vadošo nostādņu maiņu, kas blakus striktiem aizsardzības pasākumiem paredz mērķtiecīgu, daudzpusīgu darbību, ko sevī ietver “pārvaldība”.

**Laiks.** Gan ainavas, gan kultūras mantojums pēc definīcijas neapstrīdami ietver sevī laika faktoru. Laika dimensija – kā tagadne un pagātne (vēsture), attiecas gan uz sabiedrību kopumā, gan uz katru cilvēku, viņa dzīves gaitu. Zināms, ka pagātne dažādos veidos ietekmē tagadni. Taču tagadne savā veidā ietekmē arī pagātņi, galvenokārt ar to, ka tiek piešķirtas dažādas nozīmes senākiem notikumiem, cilvēku darbībām, objektiem, kas jau kļuvuši par vēstures lieciniekiem, sava veida laika zīmēm. Tas attiecas uz mantojuma aizsardzības jomu, jo tā (mantojuma) vērtējums balstās uz mūsdienīgām zināšanām un priekšstatiem par to, kāda ir mantojuma nozīme sabiedrībai tagad un nākotnē.

Nedaudz par laika izpausmēm ainavās. Reālajās ainavās atspoguļojas mūsu kopējā vēsture,

but on the course of history and events, which, in one way or another, influenced the process of the town development, leaving behind its signs. Therefore, one could say that the landscape (the visible and invisible) reflects time, the lives of people over many generations.

**Approach to landscape.** These words have currently become important in the heritage protection field, in research work, and in politics. But the “approach to landscape” is being used more widely, in landscape geography and other natural science fields, in various regional studies and especially in territory planning. The approach is based on a broad understanding of the landscape concept and its essence.

How should we understand the “approach to landscape” in specific cases? As a paradigm it is the way of position, thinking, and looking at it, which determines the choice of research methods, information analysis and the method of interpretation, continually providing feedback (or review) for the overall goal (or the initial task), supplementing, correcting or confirming it. The “approach to landscape” means that the place, territory, various processes (natural and those associated with human activities) and their interaction,

their scale and spatial expression are taken into account in the research. Therefore, it is those factors and conditions, which over time (changes too) determine the interaction between nature and humans, which are the real expressions of the course of the creation of the landscape.

Generally, it is a flexible approach allowing for the evaluation of specific situations, to understand the relationships between the parts and the whole. It is for this reason, in particular, that it could become the foundation for making decisions about the significance and value of some place or object, or even to motivate the need for some special protective measure.

**Management.** This is a word which has come into circulation, influenced by internationally important documents, and is broader than the term “protection” which has been used for a long time.

In the context of landscape policy, “landscape management” is defined in the ELC as follows: “Landscape management – means action, from a perspective of sustainable development, to ensure the regular upkeep of a landscape, so as to guide and harmonise changes which are brought about by social, economic and environmental processes.”





This could also apply to the management of cultural heritage, especially if one takes into account that the landscape/cultural landscape is also heritage. General management principles can be found in practically all of the previously mentioned internationally important documents. The specific place or the local cultural heritage management systems, in each separate case, will have quite specific goals (this is determined by the heritage itself, its character and essence) and the required spectrum of activities. At the same time management programmes must be understandable, easy to use and flexible so that people living in the heritage environment could be involved and a dialogue developed.

The success of cultural and natural heritage preservation and protection will, to a large degree, be dependent on how practical activities in this area develop. There has already been discussion about new directions, about changes in the leading positions, which, alongside strict protection measures, foresee purposeful, diverse activity, which includes “management” within it.

**Time.** Unarguably, by definition, landscape and cultural heritage include the factor of time. The dimension of time – like the present and

the past (history), relates to both society as a whole, as well as to each person and the course of their life. It is known that the past influences the present in a variety of ways. But the present, in its own way, also influences the past, mainly through the fact that different meaning is allocated to events in the past and to people’s activities and objects, which have already borne witness to the past, like harbingers. This applies to the heritage protection field, as its (heritage) evaluation is based on contemporary knowledge and concepts about what the significance of heritage is to society, presently and what it will be in the future.

Now, a little about expressions of time in landscapes. Our common history is reflected in real landscapes, evidence of this being expressions from spatial structures (like the consequences of human activity and the pre-condition for future development), as well as individual landscape elements (those created by nature and humans), which have come about historically at different times and reflect the character of each. Simultaneously, in each era (in each present) the daily activities of people take place in the landscapes, and new elements

par to liecina gan telpiskās struktūras izpausmes (kā cilvēku darbības sekas un priekšnoteikums turpmākajai attīstībai), gan atsevišķie ainavas elementi (dabas un cilvēka roku radītie), kas tapuši vēsturiski dažādos laikos un atspoguļo katram atbilstošo raksturu. Vienlaikus – katrā laikā (katrā tagadnē) ainavās notiek cilvēku dzīvesdarbība un veidojas jauni elementi vai arī pārkārtojas telpiskā struktūra. Tādējādi ainavās dažādās izpausmēs un attiecībās savijas tagadne un pagātne. Sevišķi skaidri to var redzēt vēsturisko pilsētu jeb urbānās ainavās.

Ainavu vēstures pētījumi parāda, ka ainavu veidošanās notikusi kopš senlaikiem, taču gaita nav bijusi vienmērīga. Tas attiecas gan uz lauku, gan urbānām ainavām. Ainavu veidošanās jeb tapšanas gaitā vērojami stabilizācijas periodi, kad izveidojas atbilstība (ainavu telpiskajā struktūrā, cilvēku darbības ciklos, attiecībās utt.) starp ārējiem nosacījumiem (politika, tiesību akti, īpašuma attiecības, varas izpausmes u.c.) un dominējošo saimniekošanas un dzīvesdarbības veidu. Tas atspoguļojās ainavās, laukos un pilsētās. Taču lielie vēstures

notikumi – kari, politiskās un ekonomiskās pārmaiņas konkrētos laika momentos krasi ietekmēja cilvēku dzīvi un darbību. Būtībā – krasi pārmaiņu momenti iezīmē un it kā norobežo paaudžu kopu, kurām nācās to piedzīvot. Tie ir lūzuma punkti, un tiem neizbēgami sekoja arī izmaiņas ainavās.<sup>15</sup> Taču pēc kāda laika cilvēki pierod pie jauniem apstākļiem, dzīves ritma, un kā sekas – notiek arī ainavu struktūras stabilizēšanās jaunā veidolā. Cik ilgs laiks nepieciešams, lai ainavu struktūra pielāgotos jaunām attiecībām, tas nav pētīts. Spriežot pēc tā, kā notika ainavu pārveidošanās Latvijā 20. gs., stabilizācijas laiks varētu būt apmēram 20 – 25 gadi. Tomēr jaunāko laiku notikumi liek domāt, ka tas varētu būt ilgāks.

**Pētījums.** Kuldīgas vēstures izpētes gaitā līdz šim vairāk uzsvērts skatījums caur pilsēt-  
būvniecības, arhitektūras un arheoloģijas prizmu. To ietekmē gan uzkrāto pētījumu saturs, gan vēsturiskā centra kā pilsēt-  
būvniecības

15 Melluma A. Historical contexts and development paths of Latvian Landscapes. Proceeding of the 24th session of PECSRL; Living in Landscapes: Knowledge, Practice, Imagination. *LZA Vēstis*, A daļa, 2012, 66. sēj., Nr. 3, 27.–41. lpp.

develop or rearrange themselves in the spatial structure. In this way the present and the past intertwine themselves in landscapes in a variety of expressions and relationships. This can be seen particularly clearly in historical town or urban landscapes.

Research on landscape history shows that landscape development has taken place since ancient times, although the pace has not always been even. This applies to both rural as well as urban landscapes. Periods of stabilization can be observed in the course of the development of landscapes, when consistency develops (in the spatial structure of landscapes, in the cycles of human activity and relationships, etc.) between external conditions (politics, legislative acts, property relations, expressions of power, etc.) and the way of life and the dominant land management. This is reflected in landscapes in the country and in towns. But great historical events – wars, political and economic changes at particular moments – affected people's lives and activities greatly. In essence, times of great changes mark, and in a way create, a boundary between the generations which had to live through them. These

are breaking points, inescapably followed by changes in the landscape.<sup>15</sup> But, after a time people get used to new conditions, the rhythm of life, and as a consequence, stabilization in landscape structures takes place as well, but in a new image. The period of time required for the landscape structure to adapt to new relationships has not been researched. The period of stabilization could be about 20–25 years, based on the way that the landscape transformed in Latvia in the 20th century.

**The research.** Up till now, more emphasis in the course of the research on Kuldīga's history has been placed on a perspective from the prism of urban construction, architecture and archaeology. This has been influenced by both the content of the research which has been done, as well as the protection practice of the historical centre, as an urban construction monument, over many years. In addition, the fact that town dwellers have been living in this “monument environment” for many generations, creating their own approach, is a circumstance worthy of note.

15 Melluma A. Historical contexts and development paths of Latvian Landscapes. Proceedings of the 24th session of PECSRL; Living in Landscapes: Knowledge, Practice, Imagination. *LZA Vēstis*. A daļa, 2012, 66. sēj., Nr. 3, 27.–41. lpp.

pieminekļa aizsardzības prakse daudzu gadu garumā. Turklāt vērā ņemams apstāklis, ka jau vairākas pilsētnieku paaudzes mājo šī “pieminekļa vidē”, veidojot savu attieksmi.

Taču skatījums uz pilsētu, tās veidošanās gaitu var būt arī citāds, it sevišķi mantojuma kontekstā. Viens no iespējamajiem variantiem izmantots pētījumā, kas ir arī šīs grāmatas pamatā. Tas ir skatījums uz Kuldīgas veidošanos caur laiku prizmu, ņemot vērā vēstures gaitas nosacītos lūzumus. Ar vārdu “laiki” saprotam nevis kalendāro laiku, bet gan katra posma – starp lūzumiem – ar notikumiem, darbiem, attiecībām piepildīto laiku. Līdzīgā nozīmē vārds “laiki” tiek lietots arī sadzīvē, vērtējot vēstures gaitu, tās posmu raksturīgās iezīmes.

Tikai laiku skatījumā iespējams saprast, kā veidojušās tās iezīmes Kuldīgas uzbūvē un veidolā, ko pašreiz uzskata par mantojumu un kura aizsardzība, saglabāšana un attīstība kļuvusi par sociālu mērķi. Šajā skatījumā galveno nozīmi iegūst tagadne (tā nosaka aktuālās pieejas, vērtības, principus), tā ir kā atskaites punkts, no kura vērtēt pagātni un raudzīties nākotnē.

Turklāt tīri cilvēciski tagadne ir vieglāk uztverama (ar visām maņām) un saprotama, ar to saistās pašreizējo paaudžu pārdzīvotie laiku lūzuma brīži un atmiņas. Skats pagātnē ir nepieciešams tiktāl, lai izskaidrotu tagadni, izvērtētu mantojuma nozīmes un motivētu nākotnes redzējumu.

Kopējais šī izpētes darba uzstādījums bija paplašināt skatījumu uz Kuldīgas pilsētu, tverot to kopumā, tālāk, ārpus definētā pilsētībūvniecības pieminekļa un vizuāli atraktīvās, tūristus piesaistošās pilsētas daļas (sauktas par vecpilsētu). Tā ir pilsēta savās sensenos laikos noteiktajās teritoriālajās aprisēs un kas laika gaitā dažādu faktoru ietekmē mainījusies ne mazāk kā senā apbūvētā daļa.

Ņemot vērā pilsētas senumu, pieejamos informācijas materiālus un šim pētījumam atvēlēto laiku, bija nepieciešami divi ierobežojumi. Tie izriet arī no pieņemtā koncepta par laikiem un lūzumiem to gaitā.

Pirmais: par pilsētas laika atskaiti pieņemts vēstures avotos atrodamais pilsētas dibināšanas gads, ko var uzskatīt par vienu no lielākajiem lūzumiem, norobežojoties no aizvēstures.

However, the perspective of the town and its process of development can also differ, especially in the heritage context. One possible version has been used in the research, being the basis for this book. This is the perspective of the development of Kuldīga through the prism of time, bearing certain breaking points in the process of history in mind. With respect to the use of the term “times”, we do not mean calendar time, but rather the time filled with events, work, and relationships of each period, between the breaking points. In a similar sense, the term “times” is also used in everyday life, in evaluating the course of history and the characteristic features of the period.

The particular characteristics which have formed through the construction of Kuldīga and its image, which are currently considered to be part of its heritage, can be understood only from the perspective of time. Their protection, preservation, and development has become a social goal. Following this view, the present assumes the main significance (it determines the current approaches, values, and principles) and is like a point of reference from which the past can be evaluated and from which one can look to the

future. On a purely human level, the present is also easier to perceive (in all of its senses) and understand, and the breaking points in time, and memories experienced by the current generation, are connected with it. A look back into the past is necessary to explain the present, to evaluate the significance of heritage, and to motivate the view to the future.

The overall task of this research work was to broaden the perspective of the town of Kuldīga, to perceive it as a whole, including the part beyond the defined urban construction monument, the visually attractive part of the town which draws in the tourists (known as the old town). This is the town within its territorial boundaries, defined long ago, and which, influenced by various factors over time, has changed no less than the part which was built long ago.

Bearing in mind the ancient nature of the town, information materials available, and the time devoted to this research, two restrictions were required. They also arise from the accepted concept about the process of time and breaking points within it. The first: the year that the town was founded was taken as the reference point for the town’s history, which can be



Otrais: Kuldīgas mantojuma veidošanās kontekstā par relatīvu laika robežu pieņemta 18. un 19. gs. mija. Arī tas bija nozīmīgs pārmaiņu laiks – beidza pastāvēt Kurzemes hercogiste, to iekļāva Cariskās Krievijas sastāvā, tika atcelta dzimtbūšana, sākās aktīva pilsētu izaugsme. Par 19. un 20. gs. notikumiem saglabājušies dokumentāli pieraksti, senas kartes, zīmējumi, plašas publikācijas, arī fotogrāfijas, kas ļauj daudz reālāk uztvert vēstures gaitu, dažādo laiku ietekmes, saistot tās ar Kuldīgu kā vietu. Turklāt, liela nozīme ir cilvēku atmiņām, kas satuvina paaudzes.

Kuldīgas pilsētas veidošanās gaitas izpētē izmantoti dažādi avoti.

Pirmkārt, tie ir rakstītie avoti – zinātniskas publikācijas, informācijas apkopojumi, ar dažādiem projektiem saistītās izpētes. Vērtīgu informāciju sniedza periodikas avoti – laikraksti un žurnāli, kas izdoti dažādos laikos.

Otrkārt, liela uzmanība pievērsta arhīvu materiālu izpētei, lai papildinātu faktu krājumus par Kuldīgas veidošanās vēsturi. Īpaši nozīmīga ir informācija par cilvēku klātbūtnes izpausmēm, par vietām (ar vietvārdiem), notikumiem.

Tas ir turpināms darbs, paveikto var vērtēt tikai kā sākumu tālākajiem izpētes darbiem.

Treškārt, izmantotas dažādos laikos izdotās un dažāda satura kartes, veikta to analīze, kas ļauj noskaidrot pilsētas attīstības telpiskās un teritoriālās likumsakarības. Īpaši jāatzīmē divas senās kartes, ka attiecas uz hercogu laika beigām un Kurzemes iekļaušanu Krievijas impērijā (viens no lielajiem lūzumiem!) – tā ir Kuldīgas pilsētas karte (1797) un Kuldīgas pilsētas un tās apkārtnes karte (1798).

Ceturtkārt, veikti apsekojumi pilsētā, kas ļāva labāk saprast dažādo laiku atspulgus tās veidolā, kā arī pilsētas telpiskās struktūras raksturu, sevišķi ņemot vērā 20. gs. izstrādātos Kuldīgas attīstības jeb apbūves plānus.

Jāpiezīmē, ka Kuldīgas pilsētas izpētē īpaša nozīme ir vairākiem senākos laikos veiktajiem darbiem, kam blakus pētnieciskajai nozīmei piemīt spēcīgs klātbūtnes efekts. Tā ir 1809. gadā publicētā Ernsta Henniga (*Ernst Hennig*) grāmata<sup>16</sup> un jau vēlāk, 20. gs., Valfrīda

<sup>16</sup> Hennig E. *Geschichte der Stadt Goldingen*. Mitau, 1809, 384 S. Turpmāk – Hennig E. *Geschichte*.

considered to be one of the greatest breaking points, demarcating it from its ancient history.

The second: in the context of the development of Kuldīga's heritage, the turn of the 18th and 19th centuries was taken as a relative demarcation in time. This, too, was an important time of change – the Duchy of Courland ceased to exist and was included in Tsarist Russia, serfdom was abolished, and towns began to grow rapidly. Documented notes, ancient maps, drawings, broad publications as well as photographs have been preserved on the events of the 19th and 20th centuries. They allow one to perceive the course of history and the influence of different times in a much more real way, linking them with Kuldīga as a place. In addition, people's memories, which bring the generations closer, have great importance.

A variety of sources were used in the research on how the town of Kuldīga developed.

Firstly, written sources – academic publications, collections of information and research connected with various projects. Valuable information was provided by periodicals – newspapers and journals which were published at different times.

Secondly, great attention was focussed on the research of archive materials, to add to the collection of facts about the history of how Kuldīga developed. Information about how people's presence was expressed, about places (place names as well) and events was particularly important. This is work which should be continued, and what has been achieved can only be looked at as the starting point for further research work.

Thirdly, maps published at different times and with varying content were used and analysed, allowing for the clarification of the spatial and territorial connections in the town's development. Two ancient maps in particular, which relate to the period when the Duchy ended, and when Courland was incorporated into the Russian Empire (one of the greatest breaking points!), should be noted – a map of the town of Kuldīga (1797) and a map of the town of Kuldīga and its surroundings (1798).

Fourthly, surveys were conducted within the town, allowing for a better understanding of the reflections of various eras in its image, as well as the character of the town's spatial structure, particularly bearing in mind Kuldīga's development

Fromholda-Treija (*Walfried Fromhold-Trey*) Kuldīgas pils izpētei veltītie darbi un Irmtrautas Šefleres (*Irmtraut Scheffler*) pētījums par Kuldīgas apdzīvojuma un iedzīvotāju sastāva veidošanos laikā līdz hercogu laika beigām Kurzemē.<sup>17</sup>

---

17 Scheffler I. *Beiträge zur Siedlungs- und Bevölkerungsgeschichte der Stadt Goldingen in Kurland bis zum Ausgang der herzoglichen Zeit*, 1940, 84 S. Turpmāk – Scheffler I. *Beiträge*..

or construction plans, which were developed in the 20th century.

It should be added that a number of works written in previous centuries were of particular importance in the research on the town of Kuldīga, which alongside their research significance, also have a powerful sense of presence. These are Ernst Hennig's book which was published in 1809,<sup>16</sup> and, later in the 20th century, Walfried Fromhold-Trey's works dedicated to research on Kuldīga Castle, as well as Irmtraut Scheffler's research on the development of the distribution and composition of Kuldīga's population in the period up until the end of the Duchy of Courland.<sup>17</sup>

---

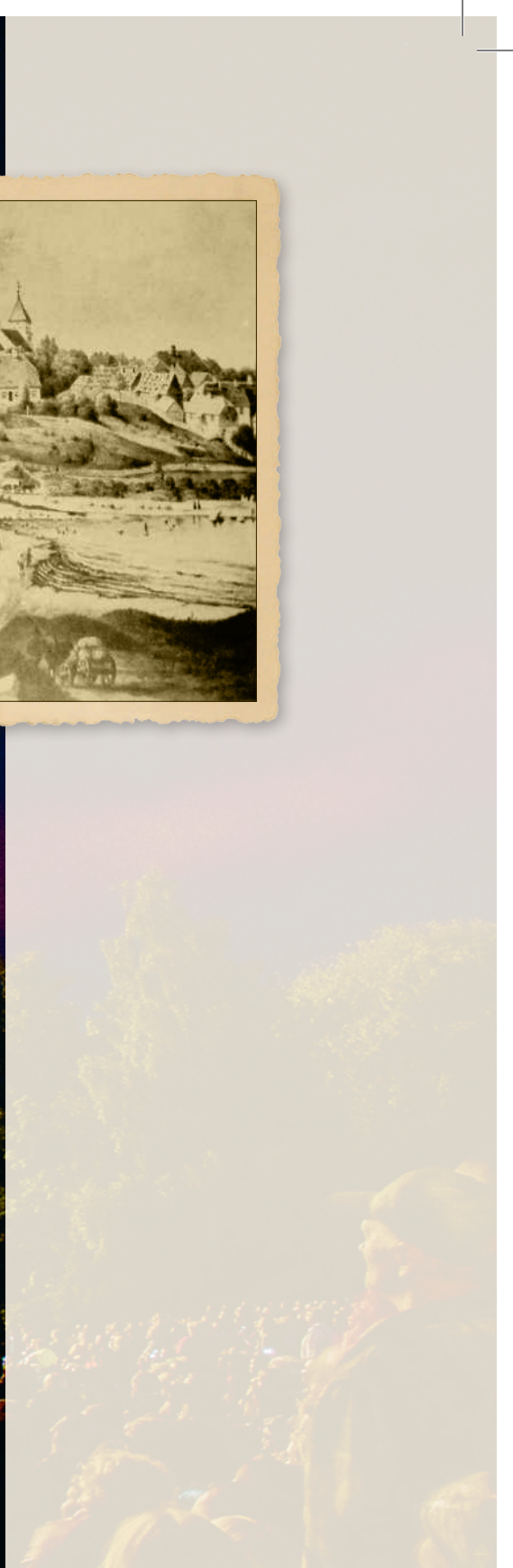
16 Hennig E. *Geschichte der Stadt Goldingen*. Mitau, 1809, 384 S. Henceforth – Hennig E. *Geschichte*...

17 Scheffler I. *Beiträge zur Siedlungs- und Bevölkerungsgeschichte der Stadt Goldingen in Kurland bis zum Ausgang der herzoglichen Zeit*, 1940, 84 S. Henceforth – Scheffler I. *Beiträge*...









# Kuldīga: kopskats Kuldīga: the overall picture







## Zināmā Kuldīga

Kuldīgas atrašanos var aprakstīt dažādi – norādot ģeogrāfisko vietu vai nosaucot koordinātas, atsaucoties uz iezīmīgiem vēstures vai mūsdienu notikumiem, bet katrs cilvēks šo pilsētu atradīs savā veidā. Arī šī grāmata būs stāsts par ceļu uz Kuldīgu, un tas nav ne kilometros skaitāms, ne viegls, ne atkārtojams.

Vispārpieņemtais Kuldīgas pilsētas dibināšanas laiks ir 1242. gads. Tas ir kādā senā vēstures dokumentā minētais gads, kad vācu Ordenim dota atļauja nostiprināties pie Ventas (... kādā vietā celt pili vai pilsētu...), pat nenorādot konkrētu vietu. Tas ir tik sen, ka nav iespējams salāgot dokumentos minētos vārdus un laikus ar to dienu reālajiem notikumiem Ventas krastos. Nosauktais gads ir tikai norāde, kad varēja iezīmēt Kuldīga kā vietu, kurā sākās gadsimtiem ilgās cilvēku un dabas mijiedarbības, savstarpēji savijoties un izveidojot pilsētu, ietekmējot tās uzbūvi un veidolu. Jubileju gadskārtas tikai atgādina par šī senā mantojuma vērtību un nozīmi.

Vēstures avoti liecina, ka drīz pēc tam uzcēla Kuldīgas Ordeņa pili, un visus turpmākos

---

## The Kuldīga we know

Kuldīga's location can be described in various ways – by indicating its geographical placement or its latitude and longitude, or by referring to notable historical or recent events, but people will find the town in their own personal way. This book, too, is a story about the road to Kuldīga, one which is not easy, cannot be measured in kilometres, and is unrepeatable.

The date that is generally accepted as the founding year of the town of Kuldīga is 1242. This is the year mentioned in an ancient historical document, when the German Order was granted permission to set up fortifications by the Venta River (...to build a castle or town in some place...), even without indicating a specific site. It was such a long time ago that now it is impossible to associate the names and dates mentioned in the documents with the real events of that period on the banks of the Venta. The year named just gives a hint as to the time when the centuries' long interaction between people and nature started in Kuldīga, intertwining and shaping the town and affecting its construction and image. Anniversaries are only a reminder of the value and importance of this ancient legacy.



gadsimtus cieši sasaistās Kuldīgas Ordeņa pils un pilsētas likteņi. Tomēr arī par pašas pilsētas tapšanas aizsākumiem ir dažādas versijas. Par to jau rakstīts grāmatā par Kuldīgas arhitektūru un pilsētbūvniecību.<sup>18</sup> Tas varētu būt svarīgi kopējās vēstures gaitas skatījumā, taču konkrētās vietas – Kuldīgas – kultūras mantojuma veidošanās kontekstā viedokļu dažādību var uzskatīt par fona faktoru.

Kuldīgas pilsētas vēstures gaitā atspoguļojas Kurzemes, Latvijas un Eiropas kopējā vēsture. Protams, to var teikt par katru Kurzemes vēsturisko pilsētu, taču katra no tām ir unikāla, ar savu vietu un savu stāstu. Tāda ir arī Kuldīga – gadsimtu gaitā nepārtrauktā pilsēta, ko veidojušas un uztur daudzas cilvēku paaudzes.

Dažādos laikos Kuldīgas pilsētai bijušas dažādas nozīmes, kas saistījās ar politiskās un ekonomiskās varas izpausmēm, tā pildīja administratīvās funkcijas. Laika gaitā mainījās likumi, noteikumi, pārvaldības formas, pilsē-

tas vara ar saviem simboliem (pilsētas galva, ģerboņi, tiesības, noteikumi, kontrole). Senākais tēls pilsētas ģerbonī (redzams jau vismaz 17. gs. zīmogā) ir Svētā Katrīna, kas attēlota arī jaunāko laiku ģerbonī. Taču pilsētai dažādos laikos bija arī citādi ģerboņi (1. att.). Ne daudz izmainīts pilsētas ģerbonis tagad piešķirts Kuldīgas novadam.

Pašreiz (kopš 2009. gada) Kuldīgas pilsēta ir Kuldīgas novada centrs, kas apvieno 13 apkārtējos pagastus. Rodas iespaids, ka pilsētas ietekme ir paplašinājusies teritoriāli, it kā samazinot pašas Kuldīgas savpatnību. Varbūt tāds iespaids rodas, atskatoties pagātnē, kad pilsētas pārvaldes funkcijas lielā mērā noteica saikne ar dažādu laiku politiskajiem un administratīvajiem veidojumiem. Vēl samērā nesenu Kuldīga bija rajona centrs, pirms tam, pirmās neatkarīgās Latvijas laikā, tā bija plašā Kuldīgas apriņķa centrs, tas pats – Kurzemes guberņas laikā, kad pilsētā atradās arī apriņķa nozīmes iestādes. Slavenākais pilsētas pastāvēšanā ir Kurzemes hercogistes laiks, kad Kuldīga bija hercoga rezidence. Vēsture kaut

18 *Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība*. J. Krastiņa apkopojums un vispārējā redakcija. Kuldīgas novada pašvaldība, 2013, 533 lpp. Turpmāk – *Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība*.

Historical sources provide evidence that the Order's Kuldīga Castle was built not long afterwards, and for all the following centuries, the destinies of the Order's Castle and of the town have been closely linked. However, there are different versions about the origins of the town itself as well, which are discussed in the book about Kuldīga's architecture and urban construction.<sup>18</sup> It could be important from the perspective of the overall process of history, but the diversity of views should be considered to be a background factor in the context of the development of the cultural heritage of this particular place – Kuldīga.

The common history of Kurzeme, Latvia, and Europe is reflected in the historical path of the town of Kuldīga. Of course, the same could be said about every historical town of Kurzeme, as each of them is unique, with its own place and its own story. And that is what Kuldīga is like – a town that has been created and maintained by many generations of people, uninterrupted, over the centuries.

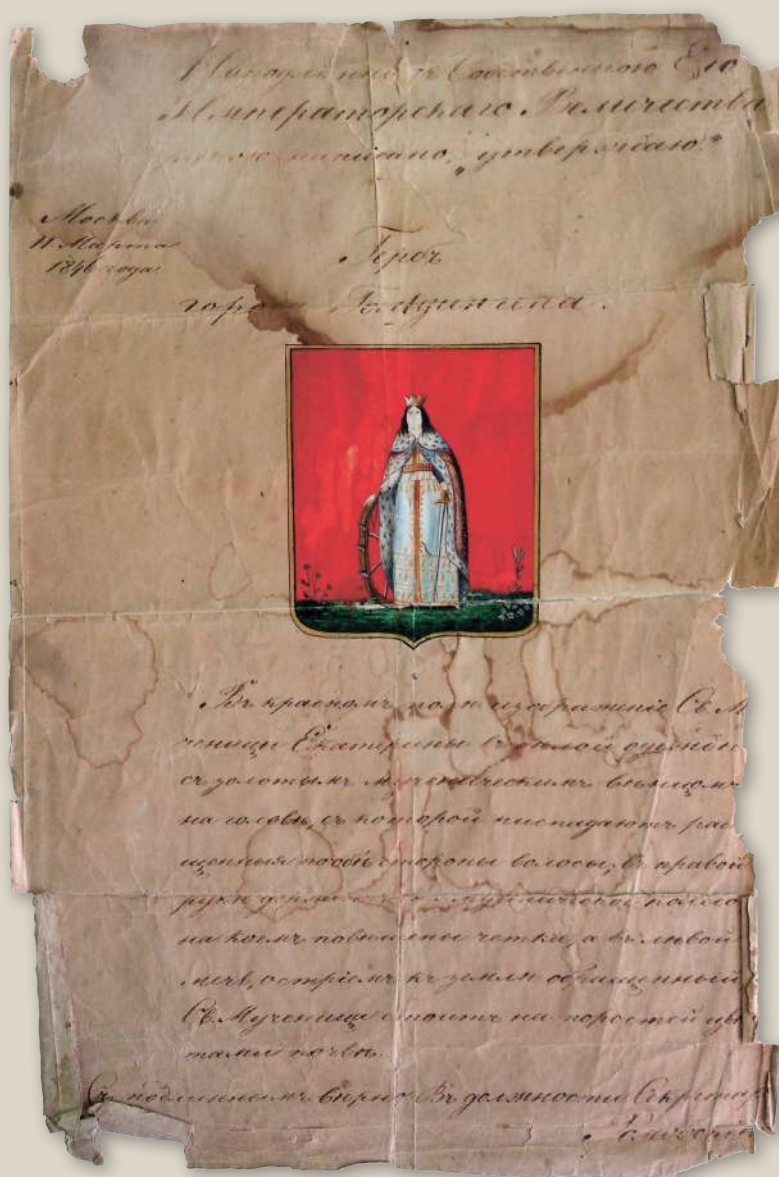
18 *Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība*. [Kuldīga: Architecture and Urban Construction]. J. Krastiņa apkopojums un vispārējā redakcija. Kuldīgas novada pašvaldība, 2013, 533 lpp. Henceforth – *Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība*.

At different times, the town of Kuldīga has had varying importance, which was connected with expressions of political and economic power, and the administrative functions that it fulfilled. Laws, regulations, forms of governance, and the town authorities and their symbols (town mayors, coats of arms, rights, regulations and control) have changed over the course of time. The oldest image in the town's coat of arms (already present in the 17<sup>th</sup> century seal) is Saint Catherine, who is also portrayed in the latest coat of arms. However, at other times the town has had different coats of arms (Fig. 1). A slightly altered town coat of arms has now been assigned to Kuldīga Municipality.

Currently (since 2009) the Town of Kuldīga is the centre of Kuldīga Municipality, which encompasses 13 surrounding civil parishes (rural territories). This creates an impression as if the town's influence has been extended in a spatial or territorial sense, diminishing the identity of Kuldīga itself in a way. This impression may arise through looking back at the past, when the town's administrative functions were, to a large degree, determined by their connection with political and administrative entities at different times. Relatively



1. Kuldīgas ģerboņi.  
Kuldīga's coats of arms.



kopš 1846. g.  
from 1846

kādā neizskaidrojamā veidā ir atstājusi savu iespaidu, proti, tā ir Kuldīgas tiekšanās uz izcilību, uz savas ietekmes un nozīmes paplašināšanu.

Katrā konkrētā laikā Kuldīgas pilsēta vienlaikus bijusi gan sena, gan jauna, savam laikam un savām paaudzēm piederīga. Pašreiz tā ir moderna 21. gadsimta pilsēta, piemērojas tā prasībām, radot arī izmaiņas pilsētvidē. Pilsētas atpazīstamību vairo orientācija uz tūrismu, uz skaistu un labi apmeklētu svētku organizēšanu. Taču tādējādi rodas arī problēmas, tostarp tās, kas saistāmas ar pilsētas teritoriālajām īpatnībām.

Kuldīga mūsu dienās vēl vairāk atpazīstama ar to, ka jau 2004. un atkārtoti 2011. gadā tā iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma nacionālajā sarakstā ar nominācijas nosaukumu "Kuldīgas vecpilsēta Ventas senleņķī".<sup>19</sup> Taču Kuldīgas vecpilsētas aizsardzības vēsture ir senāka, turpat pusgadsimtu gara, jo jau kopš

<sup>19</sup> Kalnača I. Kuldīgas vecpilsēta ceļā uz UNESCO pasaules mantojuma sarakstu. Grām.: *Latvijas materiālā kultūras mantojuma saglabāšanas problēmas*, II. Rīga: LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 2013, 73.–87. lpp.

recently, Kuldīga was a district centre. Prior to this, during the first period of independent Latvia, it was the centre of the broad Kuldīga County, and also during the time of the Courland Governorate, when county-level institutions were also located in the town. The most famous time in the town's existence is the time of the Duchy of Courland, when Kuldīga was the residence of the Duke. History has left its influence in some inexplicable way. In a sense, it is striving for excellence by the people of Kuldīga, in order to broaden the town's influence and importance.

At all times, the town of Kuldīga has been old and new simultaneously, relevant to its time and people. It is now a modern 21<sup>st</sup> century town, adapting to its needs, and creating changes in the town environment. Its focus on tourism and hosting of splendid and well-attended festivals has increased the town's recognition. But this also causes problems, including those related to the town's territorial characteristics.

Recognition of Kuldīga today has been consolidated through its inclusion on the UNESCO World Heritage Latvian Tentative List in 2004, and repeatedly, in 2011 with a nomination under the title "Kuldīga Old Town in the Primeval Valley

1969. gada tā ir valsts nozīmes pilsēt būvniecības piemineklis ar saviem noteikumiem.

Viens no jautājumiem, kas parasti tiek uzdots, ir: ar ko Kuldīga atšķiras no citām Latvijas vai pasaules pilsētām, kas tajā unikāls vai vismaz uzmanības vērts. To turpmāk parādīs veikto socioloģisko aptauju ziņas, proti, ko par to domā uzrunātie cilvēki. Taču pašreiz trūkst salīdzinošu pētījumu par Latvijas (vismaz – Kurzemes) vēsturiskajām pilsētām tieši vienotā dabas un kultūras mantojuma kontekstā, un tas palielina dažādu slēdzienu un vērtējumu varbūtīguma pakāpi.

Runājot par Kuldīgu, novārtā nevar atstāt jautājumu – kas un kāds ir kuldīdznieks, un tas pats – kas un kāds ir kurzemnieks? Tie gan nebūs objektīvi raksturojumi, bet katram sava atbilde. Nelielu ieskatu dod socioloģiskie pētījumi (sk. turpmāk). Taču, pateicoties apstākļu sakrībai, ir iespējams parādīt vispārinātus kuldīdznieka un kuldīdznieces portretus, kas iegūti 2015. gadā Starptautiskās fotogrāfu vasaras skolas (ISSP) Kuldīgas meistarklasē, par pamatu izmantojot reālu

of the River Venta”.<sup>19</sup> But the protection history of Kuldīga’s old town is older, about fifty years older. It has been an urban construction monument of national significance with its own regulations since 1969.

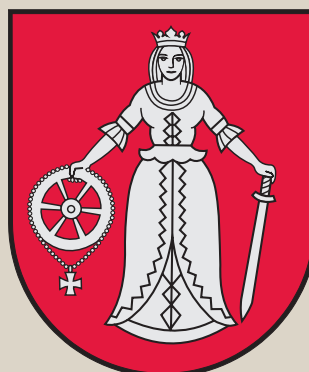
An often posed question is: what sets Kuldīga apart from other towns in Latvia or elsewhere in the world, and what is unique about it, or at least worthy of note? This will be shown later through information from the sociological surveys, revealing what people think about the town. However, for now there is a shortage of current comparative research on historical towns of Latvia (at least in Kurzeme) – specifically, in the overall context of natural and cultural heritage, which increases the level of doubt about various conclusions and evaluations.

When speaking about Kuldīga, we cannot ignore the questions of – what is a resident of Kuldīga, and what is he/she like? In the same vein, these questions could also be asked about the residents of Kurzeme. This won’t bring objective descriptions, but each will have its own

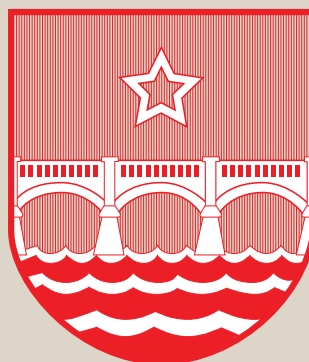
<sup>19</sup> Kalnača I. Kuldīgas vecpilsēta ceļā uz UNESCO pasaules mantojuma sarakstu. [Kuldīga Old Town on the Way to the UNESCO World Heritage List]. Grām.: *Latvijas materiālā kultūras mantojuma saglabāšanas problēmas*, II. Rīga: LU Vēstures un filozofijas fakultāte, 2013, 73.–87. lpp.



1925–1938



1938–1969  
(atkārtoti kopš 1990)  
1938–1969 (again since 1990)



1969–1990





2. **Vispārīnātie kuldīdznieku portreti.**  
 Sieviete – 45 gadi, vīrietis – 39 gadi  
*Avots: ISSP starptautiskā meistarklase, 2015*  
**Generalized portraits of Kuldīga residents.**  
 Female – 45 years, male – 39 years  
*Source: ISSP International Masterclass, 2015*

cilvēku fotogrāfijas (idejas autore Jūlija Berkoviča). Pēc statistikas datiem, pašreiz vidējā kuldīdzniece ir 45 gadus veca, kuldīdznieks – 39 gadus vecs (2. att.).

### Pirmsākumi

Aizvēstures laikos Ventas upes krasti bija apdzīvoti, par to liecina senču pilskalni un senkapi. Upes kalpoja par orientieriem telpā un par ceļiem (pa upēm, gar tām), tur bija labi apstākļi apmetņu veidošanai. Taču jādomā, ka vēl nav iegūta kopaina par seno apdzīvojumu. To rāda arī dažādie spriedumi par apdzīvojumu Kuldīgas vietā pirms Ordeņa pils un pilsētas rašanās, par skandināvu klātbūtni, par ceļamās pils un pilsētas saikni ar senču pilskalnu, kura atspoguļota pētījumā par Kuldīgas arhitektūru un pilsētībūvniecību.<sup>20</sup> Minētie spriedumi balstās uz arheoloģiskos pētījumos iegūto informāciju. Tomēr jārēķinās ar to specifiku, it sevišķi ar teritoriālajiem ierobežojumiem, arī atšķirīgo laika skaitīšanas sistēmu.

<sup>20</sup> Kuldīga: arhitektūra un pilsētībūvniecība..., 10.–27. lpp.

answer. The sociological research will provide a small insight (see further on). But, thanks to a confluence of circumstances, it is possible to show generalized portraits of both male and female inhabitants of Kuldīga. These were obtained at the International Summer School of Photography (ISSP), Kuldīga masterclass, in 2015, taking people's photographs as a basis (the person behind the idea was Julija Berkoviča). According to the current statistical data, the average Kuldīga female is 45 years old, while the male is 39 years old. (Fig. 2)

The banks of the Venta River were inhabited during prehistoric times, with evidence being provided by our ancestors' hill-forts and ancient cemeteries. Rivers and (adjacent) roads served as a means of orientation in the area, having favourable conditions for creating settlements. However, apparently we still haven't got an overall picture of ancient settlements. This is also shown by differing speculations about settlements on the site of the present-day Kuldīga prior to the construction of the Order's Castle and founding of the town, about the Scandinavian presence, and about the proposed connection between the castle and town – and our ancestors' hill-fort, which

Kuldīgas Ordeņa pils vietas izvēle un celtniecība saistās ar laiku, kad notika Baltijas iekarošana un pakļaušana, proti, 13. gs. sākumu. Vēstures pētnieki norāda, ka Kuldīgas pils vieta izvēlēta stratēģisku apsvērumu dēļ. Vispirms tas ir novietojums pie Ventas upes, kas bija nozīmīgs tranzīta ceļš, saistīja apvidus no Lietuvas līdz jūrai. Vieta pie ūdenskrituma, kas bija dabisks šķērslis, pavēra kontroles iespējas, nodrošināja ienākumus (muita, laivu un plostu pārvilkšana, naktsmītnes ceļiniekiem u.c.). Nozīmīgs bija Ventspils tuvums, tātad – saikne ar jūru, ar ostu (kuģniecība, kuģu būve, tirdzniecība). Vērā ņemama arī sauszemes ceļu tīkla konfigurācija. Cauri Kurzemei no dienvidiem tie sanāca Kuldīgā un pāri Ventai turpinājās līdz Rīgai. Tie bija senie kara ceļi.

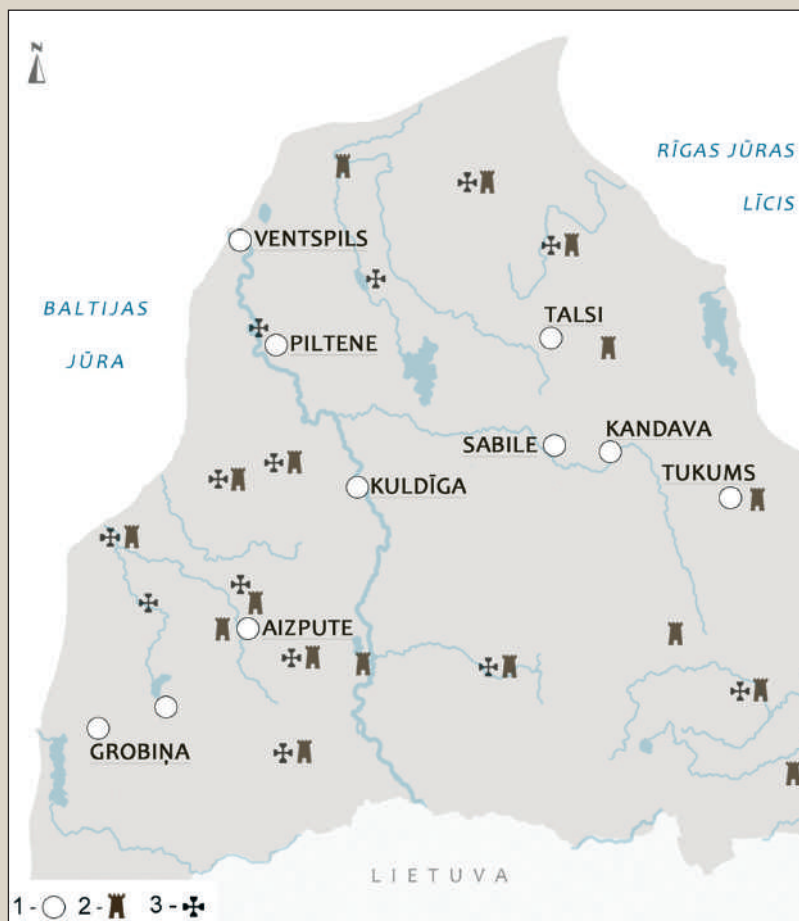
Priekšstatu par vācu Ordeņa un bīskapa piļu izvietojumu Kurzemē var iegūt 3. attēlā. Kurzemes vēsturiskās pilsētas ar pilsētībūvniecības pieminekļiem redzamas 4. attēlā.

Lai gan zināms pieņemtais Kuldīgas dibināšanas gads, tomēr tās rašanās pirmsākumi tīti

is reflected in the research on Kuldīga's architecture and urban construction.<sup>20</sup> The mentioned speculations are based on the information obtained from archaeological research. However, we should take into account their specific character, especially territorial restrictions and also the distinctive system of measuring time.

The selection of the site and the construction of the Order's Kuldīga Castle is associated with the time when the Baltics were invaded and subjugated, namely, the early 13<sup>th</sup> century. Researchers of history indicate that the site for the Kuldīga Castle was selected for strategic reasons. First, it was located on the banks of the Venta River, which was a significant transit route connecting the area with Lithuania and the sea. The place next to the waterfall, which was a natural barrier, opened up opportunities for control and provided income (customs, dragging of boats and rafts, accommodation for travellers, etc.). The proximity to Ventspils was also a significant factor, in other words it was a connection to the sea and the port (shipping, ship building, and trade). The configuration of the network of dry-land routes should also be taken into account.

<sup>20</sup> Kuldīga: arhitektūra un pilsētībūvniecība., 10.–27. lpp.



### 3. Kurzeme viduslaikos.

1 – pilsētas.

Ārpus pilsētām un miestiem:

2 – ordeņa, bīskapa un vasaļu pilis;

3 – draudzes baznīcas

Avots: *Latvijas vēstures atlants*, 2012, 16. lpp.

#### Kurzeme in the Middle Ages.

1 – towns.

Outside the towns and villages:

2 – the Order's, Bishop's and the vassal's castles;

3 – the congregation's churches

Source: *Latvijas vēstures atlants* [Latvian History Atlas], 2012, 16 pp.



4. Pilsētubūvniecības pieminekļi Kurzemes vēsturiskajās pilsētās  
 Avots: <http://mantojums.lv/lv/pieminekļu>  
 Monuments to urban construction in Kurzeme's historical towns  
 Source: <http://mantojums.lv/lv/pieminekļu>

vēstures miglā. Par tiem var spriest pēc tā, vai pilsēta kādā konkrētā vēstures laikā un rakstītā avotā minēta, vai ne. Turklāt vienai vēstures epizodei var atrasties dažādi laika datējumi. Notikumu senums, kā arī aprakstu aptuvenība neļauj tajos minētos faktus interpretēt teritoriāli vai topogrāfiski, un tas lielā mērā nosaka secinājumu un spriedumu varbūtīguma pakāpi. Domājams, ka pilsētas dibināšanas gadu vispār nav iespējams noteikt. Drīzāk tas ir kāds laika posms, kas saistāms ar cilvēku klātbūtni un viņu darbiem, pils un dzīvojamo ēku būvi u.c. Apdzīvojums pie pils sākotnēji varēja veidoties organiski, katra laika nepieciešamības vadīts, izvēloties piemērotākās vietas ēku celšanai, kā arī ērtākos virzienus, izejot no pašas pils. Laika gaitā apdzīvojums sablīvējās vai paplašinājās, līdz kādā brīdī tika apstiprinātas tā robežas un vietai dotas pilsētas tiesības, kuras bija nepieciešamas varas nostiprināšanai, pārvaldības organizēšanai un ekonomiskiem mērķiem. Tomēr – cik ilgā laikā kāda apdzīvota vieta var kļūt vai arī nekļūt par pilsētu – šāds jautājums nav pētīts.

They converged into Kuldīga, via Kurzeme, from the south and continued over the Venta to Rīga. These were the ancient military roads.

An idea about the placement of the German Order's and Bishop's Castle in Kurzeme can be obtained in Fig. 3. The location of the historic towns of Kurzeme, with an indication of the year that the town rights were bestowed upon them, as well as their current state protection status, can be seen in Fig. 4.

The year accepted as the establishment year of the town of Kuldīga is 1242. How it came about is, however, hidden in the mists of time. One can only hypothesize about this from mentions of the town in written sources at some particular time in history. In addition, particular episodes in history may have varying dates. The ancient nature of the event, as well as the approximate nature of its description, do not permit the facts mentioned to be interpreted territorially or topographically, and this, to a large degree, determines the level of doubt about conclusions or hypotheses. It is thought that the foundation date of the town cannot really be determined. Rather, it is the time period that can be connected with the presence of people and their activities, the construction

## Pilsētas senā gaita

Kuldīgas veidošanās vēsture šajā grāmatā nebūs skatīta tradicionālā veidā – no pagātnes uz tagadni. Tāda pieeja izmantota jau minētajā grāmatā par Kuldīgas arhitektūru un pilsētībūvniecību.<sup>21</sup>

Atšķirīgu pieeju šajā gadījumā noteica jau sākotnējais mūsu pētījuma uzstādījums – skatīties uz Kuldīgu caur vienotā dabas un kultūras mantojuma prizmu. Tā ir mūsdienu nepieciešamība, tādēļ iets pretējs ceļš – no tagadnes uz pagātni, šodienas skatījumos vērtējot gan vispārējo attīstības gaitu, gan meklējot tieši Kuldīgā reālas vietas, objektus, kur saglabājušās dažādu laiku zīmes vai arī redzami vēstures notikumu atspulgi, kas tai piešķir savdabīgu unikālītāti, paver iespējas plašākam skatījumam uz kultūras mantojuma vērtējumiem. Tātad – Kuldīga kā vieta cauri laikiem, bet – piederīga mūsdienu paaudzēm.

Pētījuma gaitā tas radīja virkni jautājumu, lika paskatīties uz it kā zināmām lietām no citas

21 Turpat, A. Orniņa un J. Jākobsones rekonstrukcijas, attēli 13., 15., 27., 29., 37., 49., 57., 65. lpp.

of a castle and residential buildings etc. The settled area next to the castle may have initially developed organically, guided by the needs of the particular time. The most suitable places for constructing buildings, and the most convenient directions for exiting the castle itself were selected. Over time, the settled area became more crowded or spread out, until at some moment its borders were defined and the place was bestowed the rights of a town, necessary for consolidating power, for organizing governance and for economic goals. However, the question of how long it takes for a settled place to become a town has not been researched.

## The town's ancient path

In this book, the history of the development of Kuldīga will not be viewed from the past to the present – in the traditional way. This kind of approach was used in the abovementioned book about Kuldīga's architecture and urban construction.<sup>21</sup>

An alternative approach was required in this case due to our initial research goal – to look at

21 Ibid., A. Orniņa and J. Jākobsones's reconstructions, figures pp. 13., 15., 27., 29., 37., 49., 57., 65.

pusēs, citos kontekstos. Tādēļ īsumā pievērsama uzmanība dažiem jautājumiem, lai lasītājam rastos kopskats par izmantoto pieeju. Turpmākajās nodaļās konkrētie jautājumi skatīti paplašinātā veidā, ar atsaucēm uz izmantotajiem avotiem. Tātad par centrālajiem jautājumiem.

**Kuldīgas Ordeņa pils.** Patiesībā nav īsti zināms, kāda tā bija, par to vēstures pētnieki var spriest pēc analogijām. Bet ir zināms, kur tā bija. Proti, senākajās Kuldīgas kartēs Ventas malā redzams tukšs laukums (bez ēku vietām), kur ir uzraksts *Schlossplatz*, tātad pils laukums, kā arī blakus, dienvidu virzienā – *Schlossgarten* jeb latviski – pils dārzs. Abas telpiskās vienības ar savām robežām laika gaitā ietekmējušas pilsētas attīstību. Tās atspoguļo senas teritoriālās un telpiskās attiecības, labi saimējamās šodienas pilsētvidē, kaut arī tām tagad ir citas funkcijas. Paliekošu ietekmi atstājuši lielā apjoma zemes darbi, kas pārveidojuši gan zemes virsmu Ventas malā, gan arī noteces apstākļus. Turklāt Alekšupīte bijusi nocietinājumu daļa, un var pieņemt, ka tās tecējums pagātnē mainīts. Kamēr Ordeņa pils bija apdzīvota, kalpoja saviem

Kuldīga through a unified aspect of the natural environment and cultural heritage. This is required today and the opposite path was, therefore, taken – from the present to the past, evaluating the overall process of development through today's eyes, as well as searching for real places and objects in Kuldīga itself, where signs from different times have been preserved or where reflections of historical events can be seen. These impart a certain uniqueness to the town, opening opportunities for a broader perspective on the evaluation of cultural heritage. In other words – looking at Kuldīga as a place throughout the ages, but still belonging to today's generations.

This brought up a range of questions during the research, making one look at seemingly familiar things from different aspects, in different contexts. Therefore, attention will be briefly focussed on a few questions enabling the reader to gain an overall view of the approach used. In the coming chapters, specific questions are looked at in a broader way, with references to the sources used. Following are the key issues.

**The Order's Kuldīga Castle.** Actually, nobody really knows what it was like, and history researchers can make deductions from analogous





5. **Kuldīgas vārds Kurzemes kartē, 1730**  
 Avots: data.lnb.lv/nba05/kartes/PDF/038.pdf  
**Kuldīga's name on a map of Courland, 1730**  
 Source: data.lnb.lv/nba05/kartes/PDF/038.pdf

mērķiem, tā bija dzīva, darbīga. No tās izejošie vai ienākošie ceļi atstāja ietekmi uz apdzivojuma veidošanos tuvāk un attālāk no pils. Tātad – ietekmēja senākā ielu tīkla konfigurācijas veidošanos.

**Pilsēta pie pils.** Versija par senās pilsētas augšanu plaši izklāstīta grāmatā par Kuldīgas arhitektūru un pilsētībūvniecību. Diskusiju varētu paplašināt, nosaucot vēl citu pētnieku darbus un tajos izmantoto argumentāciju. Par to tiks runāts vēl turpmāk. Tomēr pievēršama uzmanība tam, ka jaunas atziņas par senākās Kuldīgas veidošanos laika gaitā varētu dot ielu tīkla telpiski funkcionālā analīze. Tas ir iespējams, ja ņemtu vērā faktu, ka pilij bija vieni vārti ziemeļu pusē un pa tiem izkļuva pāri tiltam uz Alekšupītes, bet pati upīte bija pils aizsargsistēmas daļa. Taču svarīgie zemes ceļi veda uz dažādām debess pusēm.

Pēc vēstures pētnieku ziņām, par pilntiesīgu pilsētu Kuldīgu var uzskatīt ar 1355. gadu, kad Livonijas ordeņa mestrs Gosvins no Herikes tai deva pilsētas tiesības, nenodalot kādu tās daļu, kas jau bija veidojusies, paplašinoties

structures. But its location is known. Namely, in the oldest maps of Kuldīga one can see an empty field (without buildings) on the banks of the Venta, with the denotation *Schlossplatz*, which means *castle square*, and next to it, southward, *Schlossgarten*, or *castle garden*. Both of these spatial units, with their boundaries, have influenced the development of the town over time. They reflect ancient territorial and spatial relationships, and fit well into today's town environment, even though they now have different functions. Large-scale earthworks have made a lasting impression transforming the land adjacent to the banks of the Venta, as well as the conditions of a stream running into it. Alekšupīte Rivulet was part of the fortification, and it can be assumed that the direction of its flow was altered in the past. As long as the Order's Castle was inhabited and served its purpose, it was alive and active. The roads leading into it, or away from it, left an impression on the development of the settlement adjacent to and further away from the castle. Therefore, it influenced the development of the ancient road network configuration.

**The town next to the castle.** A version about the growth of the old town has been extensively



apdzīvojumam. Vēlāk, 1562. gadā, pilsētai piešķirtas Rīgas tiesības, tas ir, Kuldīgai piemēroja Rīgas tiesības.<sup>22</sup>

Kopš seniem laikiem apspriests, kā cēlies vietvārds “Goldingen” – tā oficiāli sauca Kuldīgu līdz pat 20. gs. sākumam. Proti, vai tas saistāms ar senu vārdu latviešu valodā, vai arī tas cēlies no vācu valodas. Protams, nav ziņu, kā šo vietu senlaikos sauca latviešu tautības iedzīvotāji Kuldīgas pilsētā un apkārtnē. Tomēr varētu būt pamats domāt, ka abi vārdi lietoti paralēli. Par to liecina Kurzemes un Zemgales hercogistes 18. gs. 30. gadu karte (5.att.), kurā pie Kuldīgas grafiskās zīmes ir dubultpietaksts – *Goldingen* un *Culdinga*.<sup>23</sup>

#### **Attiecības starp Kuldīgas pili un pilsētu.**

Tas ir mazāk skarts jautājums, it sevišķi pilsētas vēstures un iedzīvotāju sastāva veidošanās kontekstā. Tāpat arī – vai un kā pilsētniekus ietekmēja kalpošana pilī, saskarsme ar galma cilvēkiem ikdienā vai svētkos.

<sup>22</sup> LVVA 195. f., 3. apr., 10. l.

<sup>23</sup> Kurzemes un Zemgales hercogistes karte (1730). LNB kolekcija: Latvija 16.–18. gs. kartēs. Pieejams: data.lnb.lv/nba05/kartes/PDF/038.pdf

described in the book about Kuldīga's architecture and urban construction. The discussion could be broadened by citing the works of other researchers and the argumentation that they have used. This will be discussed further in this book. However, attention should be focused on the fact that new information about the development of old Kuldīga, over time, could be provided by a spatial functional analysis of the road network. This is possible, if we take into account that the castle had one gate on the northern side through which one could exit across the bridge over the Alekšupīte, and that the stream itself was part of the castle's fortification system. However, the important roads led in various directions.

Researchers of history reveal that Kuldīga can be considered to be a fully-fledged town beginning with 1355, when the Master of the Livonian Order, Goswin von Hercke, granted it the rights of a town without dividing off any part of it which had developed with the spread of the settlement. Later, in 1562, the town was granted the Rīga Statutes, that is, Kuldīga adopted the Rīga Statutes.<sup>22</sup>

What is the origin of the place name *Goldingen*, which was the official name for Kuldīga

<sup>22</sup> LVVA 195. f., 3. apr., 10. l.

**Tiesības un pienākumi.** Jautājums izrādījās visai nozīmīgs, jo daudzie vēstures avoti parāda, ka patiesībā dažādi noteikumi ir klātesoši visos laikos. Tie attiecas uz indivīdiem un sadzīves situācijām, bet lielā mērā uztur arī kārtību pilsētā, regulē attiecības starp individuālām vēlmēm un sabiedrības interesēm. Noteikumi dažādos laikos arī bija visai dažādi – gan personalizēti, ar augstu amatpersonu parakstiem, gan vietējās varas sagatavoti, gan valsts varas pārraudzībā centralizēti un unificēti. Interesants pētījuma motīvs – noteikumu sasaiste ar pilsētu plānošanu, turklāt pastāvot dažādām īpašuma formām. Šis mezgla jautājums ir tikai ieskicēts, balstoties uz avotiem, kas attiecas uz Kuldīgu.

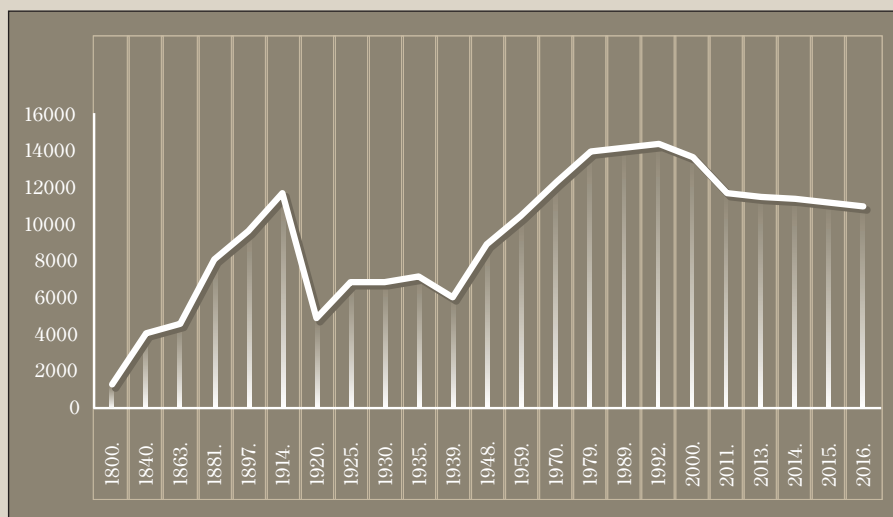
**Kuldīgas iedzīvotāji.** Visā Kuldīgas pastāvēšanas laikā – turpat 775 gados – nomainījušās daudzas paaudzes. Tas ir fakts, taču cilvēkam tādu laika mērogu grūti uztvert, salāgot ar savas dzimtas vēsturi vai savu dzīvi. Jau iepriekš atzīmēts, ka pilsētas attīstības vēstures izpētē, tajā skaitā – kultūras mantojuma kontekstā, par atskaites laiku (bet pakāp-

right up to the beginning of the 20<sup>th</sup> century, has been the subject of discussion for ages. Namely, whether the name had some association with an ancient word from the Latvian language, or whether it arose from the German language. No information is available about how this place was called in ancient times by the Latvian inhabitants of Kuldīga and its environs. However, there is basis for belief that both names were used in parallel. Evidence of this is provided by a map of the Duchy of Courland and Semigallia from the 1730s (Fig. 5), in which there is a dual note – *Goldingen* and *Culdinga* – next to the graphical sign denoting Kuldīga.<sup>23</sup>

**The relationship between Kuldīga Castle and the town.** This issue has been addressed very little in the context of the town's history and the development of the composition of its residents, and also, whether and how the town dwellers were affected through being servants at the castle, or through contacts with people at the court, on an everyday basis or during festivals.

**Rights and obligations.** This question turned out to be quite significant as various historical

<sup>23</sup> Kurzemes un Zemgales hercogistes karte (1730). [Map of the Duchy of Courland and Semigallia (1730)]. LNB kolekcija: Latvija 16.–18. gs. kartēs. See: data.lnb.lv/nba05/kartes/PDF/038.pdf



## 6. Iedzīvotāju skaita izmaiņas Kuldīgā kopš 1800. g.

Sast. K. Rasa, 2015

**Changes in the number of residents in Kuldīga since 1800**

Comp. by K. Rasa, 2015

joties arī tālāk atpakaļ) lietderīgi uzskatīt 18. un 19. gs. miju un tālaika avotus. Šajā laikā, Kurzemes hercogistes beigu gados, zīmētas pirmās Kuldīgas un apkārtnes kartes, veiktas arī dažādas iedzīvotāju un namīpašumu uzskaites. Var pieņemt, ka ar to laiku sākas statistika, un turpmāk kļūst iespējami iedzīvotāju skaita salīdzinoši vērtējumi. Dažādie avoti ļauj spriest arī par iedzīvotāju sastāvu, tā veidošanos dažādu apstākļu ietekmē. Taču Kuldīgas iedzīvotāju laika apvārsni ir iespējams paplašināt, izmantojot I. Šeffleres pētījuma materiālus.<sup>24</sup> Tajā atrodama informācija par iedzīvotāju sastāva veidošanos kopš 15.–16. gs. – par tirgotāju un amatnieku ieceļošanu, par dažādu tautību lomu, visbeidzot rādot Kuldīgu kā gadsimtos veidojušos vācu pilsētu. Vēl 1861. gadā latviešu īpatsvars iedzīvotāju sastāvā bija 15%, bet 19. gadsimta beigās – jau 50%.

Uzskatāmā veidā iedzīvotāju skaita izmaiņas Kuldīgā kopš 19. gs. sākuma līdz mūsu dienām rāda arī Kaspara Rasas 2014. gadā

<sup>24</sup> Scheffler I. *Beiträge ...*, S. 84.

sources revealed that some regulations have actually been in effect at all times. They relate to individuals and everyday situations, but to a large degree also maintain the order in the town, regulating the relationship between an individual's desires and community interests. There have been quite a variety of regulations at different times – including personalized ones, signed by important officials, and those prepared by the local authorities, as well as ones that were centralized and unified under the supervision of state authorities. The connection of regulations with town planning, especially with the existing variety of ownership forms, is an interesting issue that has been addressed only briefly, based on the sources related to Kuldīga.

**The residents of Kuldīga.** Throughout the nearly 775 years of Kuldīga's existence, many generations have succeeded each other. This being a fact, it is difficult for a person to perceive this time scale, compare it to one's own family history or one's own life. It has been mentioned previously that it would be useful to consider the turn of the 18<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> centuries, and the sources from that time, as a kind of reference period (although one could look a bit further

zīmētā līkne (6. att.). Tā atspoguļo izšķirīgus posmus pilsētas attīstības gaitā, it sevišķi 20. gs., kā arī iezīmē kraso attīstības gaitas lūzuma laikus.

**Lielā Kuldīga.** Jau minētajā 1242. gadā dotajā atļaujā, kādā vietā celt pili vai pilsētu, teikts vēl kas cits, proti, ka iedota arī zeme divu jūdžu attālumā. Vēlākos rakstītos avotos jūdzes pārvērtās par verstīm, arī par kilometriem, bet skaitlis divi nemainās. Patiesībā pašreiz ne mērvienībām ir nozīme, bet gan faktam, ka runa sākotnēji ir bijusi ne tikai par apmetni dzīvošanai, bet arī par zemi dzīves nodrošinājumam. Mazā piezīme tekstā par piešķirto zemi lielākoties paliek neievērota. Pētot dažādus arhīva avotus, pakāpeniski noskaidrojas, ka pastāvējušas it kā divas Kuldīgas: apbūvētā daļa un apkārtnē. Tām bijušas atšķirīgas funkcijas un attīstības gaita, taču visu laiku tās it kā papildināja (un joprojām papildina) viena otru. Kultūras mantojuma kontekstā tās ir vienlīdz nozīmīgas, lai gan laika gaitā (un it sevišķi pašreiz) galvenā uzmanība veltīta Kuldīgas vecpilsētai, tās senākajai apbūves daļai.

Lai akcentētu faktu, ka Kuldīga nav tikai senākā, mazā, apbūvētā daļa, kā pretmets šajā darbā tai izvēlēts vārds – Lielā Kuldīga, kas attiecas uz visu pilsētas teritoriju. Pētījums parāda, ka tās telpiskās struktūras analīze ļauj labāk saprast pilsētas veidošanās vēsturi, jo dažādos tekstos atrodamo informāciju iespējams lokalizēt konkrētās vietās, ar vietvārdiem, kas lasāmi kartēs. Tomēr jānorāda, ka Lielā Kuldīga mūsu gadījumā it tikai simbols, jo pilsētas formālās robežas laika gaitā mainījušās vairākkārt. Pašreiz Kuldīgas pilsētas platība ir 1323 ha, bet vecpilsētas – pilsētbūvniecības pieminekļa – platība ir 58 ha.

### Mūsdienas

Kas nodrošina Kuldīgas atpazīstamību mūsdienās? Vispirms – tā ir orientācija uz tūrisma attīstību, liekot lietā radošu pieeju kultūras un dabas mantojuma resursu apguvē. Sabiedrības priekšstatus par Kuldīgu veido publiskā informācija – ceļveži, bukleti, uzsvērot tūristu un apmeklētāju piesaistes punktus jeb galamērķus. Tiek uzsvērts, ka Kuldīga ir vi-

back as well) in the research on the town's development history, including the context of the cultural heritage. The first maps of Kuldīga and its environs were drawn at that time, during the final years of the Duchy of Courland, and some surveys were also undertaken of residents and the ownership of buildings. One could say that statistical accounting was started with this period, and from then on it was possible to make comparative evaluations of the number of inhabitants. The various sources also allow for speculation about the composition of the inhabitants, and how they developed, influenced by varying circumstances. But it is possible to broaden the scope of time concerning Kuldīga's inhabitants using materials from Irmtraut Scheffler's research.<sup>24</sup> The researcher has provided information about how the composition of the inhabitants evolved from the 15<sup>th</sup>–16<sup>th</sup> centuries – about the arrival of traders and craftsmen and about the role of various nationalities, finally showing Kuldīga as a German town that had developed over the centuries. Even in 1861, the proportion of Latvian inhabitants was just 15%, but in the late 19<sup>th</sup> century it was already 50%.

<sup>24</sup> Scheffler I. *Beiträge ...*, S. 84.

Changes in the number of Kuldīga's inhabitants, since the early 19<sup>th</sup> century until today are shown also in the graphic representation drawn by Kaspars Rasa in 2014 (Fig. 6). It reflects defining stages in the course of the town's development, especially in the 20<sup>th</sup> century, as well as marks drastic changes in the path of development.

**Greater Kuldīga.** The previously mentioned permission, granted in 1242, to build a castle or a town in some location, includes also a note that land extending for two miles was also granted. In later written sources, miles were changed into *verstis*, and also kilometres, but the number two remained unchanged. Actually, the units of measurement are not so important now, but rather the fact that initially not just a settlement for living was mentioned, but also the land to ensure livelihood. The small remark in the text about the allocated land most often has been ignored. While researching various archival sources, it has been gradually clarified that there were as if two Kuldīgas: the built-up part and its surrounds. They had differing functions and paces of development, but they continuously supplemented (and keep on doing so) each other. In the context of cultural heritage they are equally





7.

### Hercogs Jēkabs

Avots: A. Spekke. *Latvijas vēsture*.

Rīga: Jumava, 2003, 208. lpp.

### Duke Jacob

Source: A. Spekke. *Latvijas vēsture* [Latvia's History].

Rīga: Jumava, 2003, p. 208

duslaiku pilsēta, kas veidojusies 13. gs. Ventas ielejā, tai ir unikāla koka apbūve, unikāls ūdenskritums Ventas Rumba utt. Neraugoties uz to, ka pastāv atšķirības starp ikdienā valdošajiem vērtējumiem un profesionāliem vērtējumiem, kopumā visa ārējā informācija ir ziņas par to, ka pilsēta patiešām sena, ka, ierodoties Kuldīgā, to var redzēt un sajūst. Realitātē katru iebraucēju sagaida skaista, sakopta, mūsdienīga pilsēta, kas sevī glabā vēstures liecības (redzamas un atpazīstamas, vai – paslēptas un zināmas tikai profesionāli orientētiem viesiem). Kuldīga pazīstama kā vērienīgu svētku pilsēta, tādēļ svarīgi, kā to vērtē paši kuldīdznieki, kam pilsēta ir arī ikdiena.

Neapšaubāmi, otrs atpazīstamības faktors ir tas, ka Kuldīgas vecpilsēta jau sen tiek sargāta kā pilsētībūvniecības piemineklis, bet pēdējos gados, līdz ar iekļaušanu UNESCO Pasaules mantojuma nacionālajā sarakstā, šī nozīme pat palielinās. Plašākā skatījumā tas liecina, ka vecpilsēta, tāpat kā visa pilsēta, vispirms ir Kuldīgas iedzīvotāju mantojums, un tās saglabāšana un turpmākā attīstība at-

important, even though the main attention over time (and especially now) has been focussed on Kuldīga's old town, the oldest part of the built-up area. To highlight the fact that Kuldīga does not imply just the oldest, small, built-up part, the name *Greater Kuldīga*, which relates to the whole territory of the town, has been chosen in this work. The research reveals that an analysis of its spatial structure allows for a better understanding of the town's development history, since the information that can be found in different texts can be localized to specific places, with place names which can be read on maps. However, it should be pointed out that Greater Kuldīga, in our case, is only a symbol, since the town's formal boundaries have recurrently changed over time. Currently, the town of Kuldīga covers 1323 ha, but the old town, which is a monument of urban construction, covers 58 ha.

### Today

What are the factors ensuring Kuldīga's recognisability nowadays? Firstly, it is its focus on the development of tourism, practicing a creative approach in acquisition of cultural and natural heritage resources. Information for the

public – guides and booklets, highlighting attractive spots or destinations for tourists and visitors – form the societal conceptions of Kuldīga. There is emphasis on the fact that Kuldīga is a mediaeval town having developed in the 13<sup>th</sup> century in the Venta Valley, that it has unique wooden buildings, a unique waterfall – the Venta Falls, etc. Despite the fact that there are differences between the generally accepted and professional evaluations, all-in-all the distributed information is about the fact that the town is truly old, which one can see and feel on the very arrival to Kuldīga. In reality, every person arriving encounters a beautiful, tidy, modern town that has preserved its historical legacy (visible and recognizable, or hidden and familiar only to guests with professional knowledge). Kuldīga is known as a town of grand festivals, therefore it is important to know the evaluation of the residents of Kuldīga themselves, for whom the town is also a major part of their everyday life.

Undoubtedly, the other factor of recognisability is the fact that Kuldīga's old town has long been protected as an urban construction monument, and in recent years, along with its inclusion

karīga ne tikai no profesionāļu vērtējuma, bet pat vēl vairāk no pašu iedzīvotāju attieksmes.

Kuldīgas atpazīstamību Latvijā var parādīt vēl citādā skatījumā, proti, pilsētu zīmolu kontekstā,<sup>25</sup> gan neiedziļinoties lietotās metodes skaidrojumos. Pēc kopējā pilsētas zīmola indeksa, Kuldīga atrodas desmitajā vietā (no 39 analizētām pilsētām), bet starp mazpilsētām – aiz Siguldas un Cēsim. Pēc pilsētu vērtējumiem – dzīvot, investēt, apmeklēt, dzirdēt – Kuldīga drīzāk pieskaitāma tām, ko vajag apmeklēt. Vērtējuma skalā pēc šī kritērija pilsēta ir septītajā vietā (pirmās trīs – Ventspils, Rīga, Sigulda). Pēc vārdiskajām asociācijām rīdzinieku skatījumā Kuldīga neapstrīdami saistās ar Ventas Rumbu. Minētajā pētījumā uzmanība pievērsta zīmola vēstniekiem, tas ir, cilvēkiem, ar kuru vārdu asociējas konkrētās pilsētas vārds. Rīdzinieku skatījumā Kuldīgā tas ir hercogs Jēkabs, bet vietējo iedzīvotāju skatījumā – Edgars Zalāns (aptaujas laikā pilsētas galva – *A.M.*). Kopumā Kuldīga vērtēta kā pilsēta ar ļoti lielu zīmola spēku, tā ieņem piekto

25 Brencis A. Latvijas pilsētu zīmoli. *Kapitāls*, 2011, oktobris, 86.–95. lpp.

vietu starp astoņām šīs grupas pilsētām, turklāt zīmolam ir pozitīvas izaugsmes potenciāls, par kuru ir nepārtraukti jā rūpējas.

Kuldīgas vecpilsētas aizsardzība valsts nozīmes pilsētībūvniecības pieminekļa statusā ilgst turpat pusgadsimtu, tātad vairākas paaudzes augušas, apzinoties šo faktu un veidojot savu attieksmi. Pašreiz pasaulē tiek pārvērtētas senākās koncepcijas kultūras mantojuma jomā, tādēļ Kuldīgas vecpilsētas iekļaušana UNESCO pasaules mantojuma nacionālajā sarakstā nozīmē ne vien novērtējumu vai pagodinājumu, bet arī nepieciešamību mērķtiecīgi darboties, harmonizējot tradīcijas un jauninājumus. Kuldīgā tas notiek gan izglītošanas pasākumu, gan pētniecisku projektu veidā. Paplašinās un padziļinās arī Kuldīgas, it sevišķi vecpilsētas, zinātniskā izpēte, par to liecina jau pieminētais pētījums par pilsētas arhitektūru un pilsētībūvniecību, kas izdots grāmatā 2013. gadā.

Pie Kuldīgas pilsētas vides vērtībām pieder arī valsts nozīmes aizsargājami dabas objekti. Vispirms tas ir dabas piemineklis Ventas Rumba, kas vienlaikus uzskatāms par kultū-

in the UNESCO World Heritage Latvian Tentative List, this significance has even increased. Within a wider perspective, this shows that the old town, just like the town at large, is first of all the heritage of the residents of Kuldīga, and its preservation and further development depends not only on the evaluations of professionals, but even more so, on the attitudes of the residents themselves.

Kuldīga's recognisability within Latvia can be shown from a different perspective, namely, in the context of the town's brand,<sup>25</sup> without even going into depth with explanations of the method used. In the overall town brands' index, Kuldīga is ranked tenth (of 39 towns analysed), but among smaller towns – behind Sigulda and Cēsis. According to the evaluation of towns – for living, investment, visiting, or hearing about them – Kuldīga can be included in the list of those that are worth a visit. On the evaluation scale, according to this criterion, the town ranks seventh (the first three being Ventspils, Rīga, and Sigulda). In the view of residents of Rīga, Kuldīga is undoubtedly associated with the Venta

25 Brencis A. Latvijas pilsētu zīmoli. [Branding of Latvia's Towns]. *Kapitāls*, 2011, oktobris, 86.–95. lpp.

Falls. In the survey mentioned, attention was focused on the representatives of the brand, that is, people with whose name the particular town is associated. According to Rīgans it is Duke Jacob for Kuldīga, but among the locals – Edgars Zalāns (the town mayor at the time of the survey – *A.M.*). Overall, Kuldīga has been rated as a town with very strong brand power ranking fifth out of the eight towns in this group, and in addition, the brand has a positive growth potential, which should be continually focused on. (Fig. 7)

The protection of Kuldīga's old town in the status of a national urban construction monument has been lasting for almost half-a-century, hence a number of generations have grown up being aware of this fact and forming their attitudes towards it. Older concepts in the world cultural heritage field are currently being re-evaluated, and therefore, the inclusion of Kuldīga's old town in the UNESCO World Heritage Latvian Tentative List implies not just an acknowledgement or an honour, but also the necessity to work purposefully, harmonizing traditions and innovations. Kuldīga sees implementation of this through both educational events and research projects. Scientific research of Kuldīga,



ES kultūras mantojuma balva  
EUROPA NOSTRA  
Izglītība, apmācība un izpratnes  
veicināšana par kultūras mantojumu  
"Kuldīgas Restaurācijas centrs"  
2013



UNESCO Latvijas Nacionālā komisija

UNESCO pasaules mantojuma  
Latvijas nacionālais saraksts  
"Kuldīgas vecpilsēta Ventas senlejā"  
2011



Eiropas mantojuma zīme  
"Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs"  
2008



EDEN balva  
Eiropas izcilākie tūrisma galamērķi  
"Kuldīgas pilsēta Ventas senlejā"  
2007



Eiropas nozīmes īpaši aizsargājamo  
dabas teritoriju saraksts  
"Ventas ieleja"  
2004



Valsts nozīmes  
pilsētībūvniecības piemineklis  
"Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs"  
1969



EP Ainavu balvas nacionālās  
atlases fināliste  
2016

## 8. Kuldīgas pilsētas sakari un nozīmes. Kuldīga town connections and importance

ras mantojuma objektu, jo bijis līdzdalīgs visos Kuldīgas pils un pilsētas laikos, kļūstot par pilsētas atpazīstamības zīmi. Pilsētas robežās esošais Ventas ielejas posms ir daļa no plašākā Ventas ielejas dabas lieguma, kas iekļauts NATURA 2000 teritoriju sarakstā. 2014. gadā Latvijā notika kārtējā pretendentu atlase Eiropas ainavu balvas piešķiršanai, un tajā pirmo vietu ieguva nominācija "Kuldīga – pilsēta Ventas ielejā: unikālas ainavas saglabāšana nākamajām paaudzēm". Rezultāts – 2016. g. 9. jūnijā Kuldīga par savu sniegumu saņēma diplomu.

Par Kuldīgas pašvaldības un speciālistu ieguldījumu pilsētas attīstībā, jo sevišķi kultūras mantojuma saglabāšanā, liecina dažādas atzinības zīmes, apbalvojumi un statusi. Visuāli pievilcīgs ir pilsētas logotips – zīmējums ar stilizēto mūra tiltu pār Ventu (8. att.).

Pēdējais padomju varas gados izstrādātais Kuldīgas pilsētas attīstības plāns bija paredzēts laikam no 1973. līdz 1990. gadam. Iedzīvotāju skaita līknē vēl redzams kāpums, taču drīz pēc Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanas Kuldīgas iedzīvotāju skaits sāk sama-

especially its old town, is extending and becoming more in-depth, which is evidenced by the previously mentioned research on the town's architecture and urban construction, that was published in a book in 2013.

Environmental treasures within the town of Kuldīga include also national protected nature objects. First, the environmental monument, the Venta Falls, which is considered to be a cultural heritage item, since it has been an integral component in all periods involving Kuldīga Castle and the town, and has become a symbol that identifies the town. The segment of the Venta Valley located within the town boundaries is part of the wider Venta Valley Nature Reserve, which has been included in the list of NATURA 2000 territories. In 2014, the annual selection of nominees for the European Landscape Award took place in Latvia, and "Kuldīga Town in Venta Valley: Preserving Unique Landscape for the Next Generations" gained the first-place nomination. On 9 June 2016, Kuldīga received a diploma for its contribution.

Various certificates of merit, awards and statuses granted provide evidence of the contribution of the Kuldīga Council and its specialists in the town development, especially in the



zināties. Kā visi tā laika plāni, minētais plāns balstījās uz citiem principiem, turklāt pastāvēt valsts īpašuma tiesībām uz zemi. Pirms domāt par jauna pilsētas attīstības plāna izstrādāšanu, bija nepieciešams iziet jaunās zemes reformas gaitu, proti, atjaunot privātīpašuma tiesības, kādas tās bija pirms Otrā pasaules kara. Pilsētas apstākļos tas nebija vienkārši, jo padomju varas gados privātās (nacionalizētās) zemes bija apbūvētas ar daudzstāvu mājām, rūpniecības u.c. objektiem, kas bija noticis atbilstīgi izstrādātajiem pilsētas attīstības plāniem. 1997. gadā bija iesniegti 2000 zemes pieprasījumu.<sup>26</sup>

Notikusī zemes reforma radīja jaunus priekšnosacījumus attīstības plānošanai, kaut gan savā ziņā notika atgriešanās pirms Otrā pasaules kara sākuma, kad Kuldīgas pilsētai bija izstrādāts attīstības plāns, kas balstījās uz zemes privātīpašuma tiesībām. Tas kļuva par atskaites punktu arī jauno, 21. gs. attīstības plānu izstrādei. Taču jaunās plānošanas sākums

<sup>26</sup> *Kuldīgas pilsētas zemes ierīcības projekts*. Rīga: LR Valsts zemes dienests, Nacionālais mērniecības centrs, 1997. Glabājas KNP BNA.



**K U L D Ī G A**  
PILSĒTA AR DVĒSELI

**Pilsētas logotips**

**City logo**

preservation of the cultural heritage. The town's logo – a drawing with a stylized stone bridge over the Venta – is visually attractive. (Fig. 8).

The Kuldīga Town Development Plan which was created in the final years of the Soviet era was meant for the period from 1973 to 1990. Initially, the graph of the number of residents shows an upward tendency, but soon after the restoration of Latvia's national independence, the number of Kuldīga residents began to decrease. Like all plans of that era, it was based on different principles, including state ownership of land. The new land reform process had to be completed prior to considering the creation of a new town development plan. In effect, this implied the renewal of the right to private ownership as it had been before the Second World War. This was not an easy task to accomplish, since during the Soviet period private (nationalized) land was covered with multi-storey buildings, factories and other structures, which had been done according to the town development plans of that time. In 1997, a total of 2000 claims for land had been submitted.<sup>26</sup>

<sup>26</sup> *Kuldīgas pilsētas zemes ierīcības projekts*. [The Town of Kuldīga's Land Use Project]. Rīga: LR Valsts zemes dienests, Nacionālais mērniecības centrs, 1997. Glabājas KNP BNA.

The implemented land reform created new pre-conditions for planning development, even though, to a certain degree, it was a return to the situation before the Second World War, when the town of Kuldīga had its development plan, based on the rights to private ownership of land. This became the reference point also for the creation of the new 21<sup>st</sup> century development plan. However, the genesis of the new plan was not easy, since the general attitude of the community was negative. Possibly, the reason for this apply to memories of the directive nature of the previous plan.

Under the new conditions, Kuldīga's first urban territorial planning was developed in 2002, for the period up to 2013. Like the plans of other towns, this plan addressed issues concerning the construction of buildings and economic activities, including the industrial development and transport organisation. The main content of the territorial planning included the reflection of the planned and permitted use of the town territory (parcels of land), based on the regulations provided by the new legislation. The main emphasis was placed on the distribution (also prospectively) of different types of

nebija viegls, jo kopējā sabiedrības attieksme bija noraidoša. Iespējams, to noteica uzkrātās atmiņas par plānu direktīvo raksturu.

Jaunajos apstākļos Kuldīgas pirmo pilsētas teritorijas plānojumu izstrādāja 2002. gadā laika posmam līdz 2013. gadam. Kā visos pilsētu plānos, arī tajā risināti apbūves, saimnieciskās darbības, t.sk. rūpniecības attīstības un transporta organizācijas jautājumi. Teritorijas plānojuma galvenais saturs – pilsētas teritorijas (zemes gabalu satvarā) plānotās un atļautās izmantošanas attēlojums, kas balstījās uz jaunajos tiesību aktos paredzētajiem noteikumiem. Kā jau pilsētā, galvenais uzsvars likts uz dažādu apbūves veidu izvietojumu (arī perspektīvā). Kuldīgas tēls plānojuma kartē uztverams kā mozaīka, tajā var saskatīt arī vecpilsētas (jeb centra) daļu, kurai tajā laikā noteiktais izmantošanas veids bija jaukta dzīvojamā, sabiedriskā un darījumu apbūve. Pilsētbūvniecības pieminekļa robežas plānojumā nebija iezīmētas. Taču tāpat kā agrāk, šī pilsētas daļa pakļauta valsts kultūras pieminekļu aizsardzības tiesiskajām normām.

Jāpiezīmē, ka pilsētbūvniecības pieminekli tikai 2002. gadā no jauna apstiprināja agrākajās, 1969. gadā noteiktajās robežās. Šajā laikā sagatavota vecpilsētas apbūves koncepcija, kas tika iestrādāta pašvaldības saistošajos izmantošanas un apbūves noteikumos. Izrādījās, ka turpmāk idejas par vecpilsētas uzturēšanu un izmantošanu, tajā skaitā tūrisma mērķiem, attīstījās straujāk, nekā tas notika pilsētā kopumā, tādēļ ikreiz jaunu projektu vai plānu sakarā jāveic grozījumi pastāvošajos plānos un noteikumos.

Administratīvās un teritoriālās reformas laikā 2009. gadā izveidojās Kuldīgas novads, un tas mainīja pilsētas nozīmi. Atbilstoši Latvijā spēkā esošajiem jaunākajiem attīstības plānošanas tiesību aktiem, teritoriju plānojumi tiek izstrādāti kopumā visai novada teritorijai, turklāt plānošanas noteikumi vienkāršojušies. Kuldīgas novadam, ieskaitot pilsētu, kopējais plānojums izstrādāts 2013. gadā ar perspektīvu līdz 2025. gadam. Atsevišķi pilsētas teritorijai izstrādāts apbūves plāns, balstoties uz vispārējos noteikumos paredzētajiem ēku vei-

construction. The image of Kuldīga can be seen as a mosaic in the planning map and features also the old town (central) part. At that time it could be used for mixed residential, community and business construction. The boundaries of the urban construction monument were not defined in the plan. But, just like before, this part of the town was subject to the legal requirements regulating the protection of national cultural monuments.

It should be added that it was only in 2002 when the urban construction monument was affirmed once again within the earlier boundaries defined in 1969. A new concept for construction of the old town was prepared at this time, which was included in the local council's regulations determining construction and use. It later transpired that concepts for the maintenance and use of the old town, including tourist destinations, developed faster than for the town at large, and therefore, amendments had to be made to the existing plans and regulations in relation to every new project or plan.

During the period of administrative and territorial reform of 2009, Kuldīga Municipality was created, which changed the town's significance.

According to Latvia's latest development planning legislation, territorial planning is developed as a whole for the entire area of the municipality, and moreover, the planning regulations have been simplified. The general plan for Kuldīga Municipality, including the town, was developed in 2013, and prospectively until 2025. A separate construction plan was developed for the town territory, based on the types of buildings (in terms of the number of storeys, functions etc.) foreseen by the general regulations. The boundaries of the urban construction monument were marked in this plan, and its previous boundaries were also changed in 2014.

According to the newest local territorial planning regulations, the main element of the town's spatial structure is the variety of construction types, the content and significance of which are marked in colour (this is consistent throughout the country). A section of the Kuldīga town territorial plan, the old town, is shown as an example in Fig. 9. It seems quite homogeneous judging by the construction plan, which comes into conflict with other descriptions, specifically concerning the old town as a national urban construction monument. Also, the language used differs.

diem (pēc stāvu skaita, funkcijām u.c.). Šajā plānā pilsēt būvniecības pieminekļa robežas ir iezīmētas, turklāt 2014. gadā tika mainītas tā iepriekšējās robežas.

Atbilstoši jaunākajiem pašvaldību teritoriju plānošanas noteikumiem, pilsētas telpiskās struktūras galvenais elements ir dažādie apbūves tipi, par kuru saturu un nozīmi signalizē krāsojums (tas ir vienāds visā valstī). Kā piemērs 9. attēlā parādīts fragments no Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojuma, tās vecpilsētas daļa. Redzams, ka apbūves plāna skatījumā tā ir stipri viendabīga, kas nonāk pretrunā ar citiem raksturojumiem tieši attiecībā uz vecpilsētu kā valsts nozīmes pilsēt būvniecības pieminekli. Arī lietotā valoda ir atšķirīga.

Teritorijas plānojuma vienkāršoto saturu it kā kompensē detalizēti izstrādātie un plašie teritorijas izmantošanas un apbūves saistošie noteikumi. Tas attiecas arī uz Kuldīgas novadu.<sup>27</sup> Atsevišķā nodaļā apkopotas visas

27 Kuldīgas novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi. 66.–90. lpp. Pieejams: [www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter-plan/Kuldigas\\_Novada\\_TIAN\\_2013.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter-plan/Kuldigas_Novada_TIAN_2013.pdf)

The simplified content of the territory plan is compensated in a way by the quite detailed and wide-ranging regulations for building and usage of the territory. This also applies to Kuldīga Municipality.<sup>27</sup> All of the requirements, which apply to the town's historical building zones, including the urban construction monument, have been collated in a separate section. Moreover, this section had to be corrected already in 2015, taking into account the extended boundaries of the urban construction monument, and currently, a management plan for this monument is being developed.

It has to be concluded that, in practice, parallel systems for planning and activities have been developed and are operating, each having its own legislative basis. The first one is the local government's development plan (including the development of the territory plan), and the second one is protection of the national protected cultural monuments. The example of the town of Kuldīga shows how tightly interwoven they are, especially in the case of historical

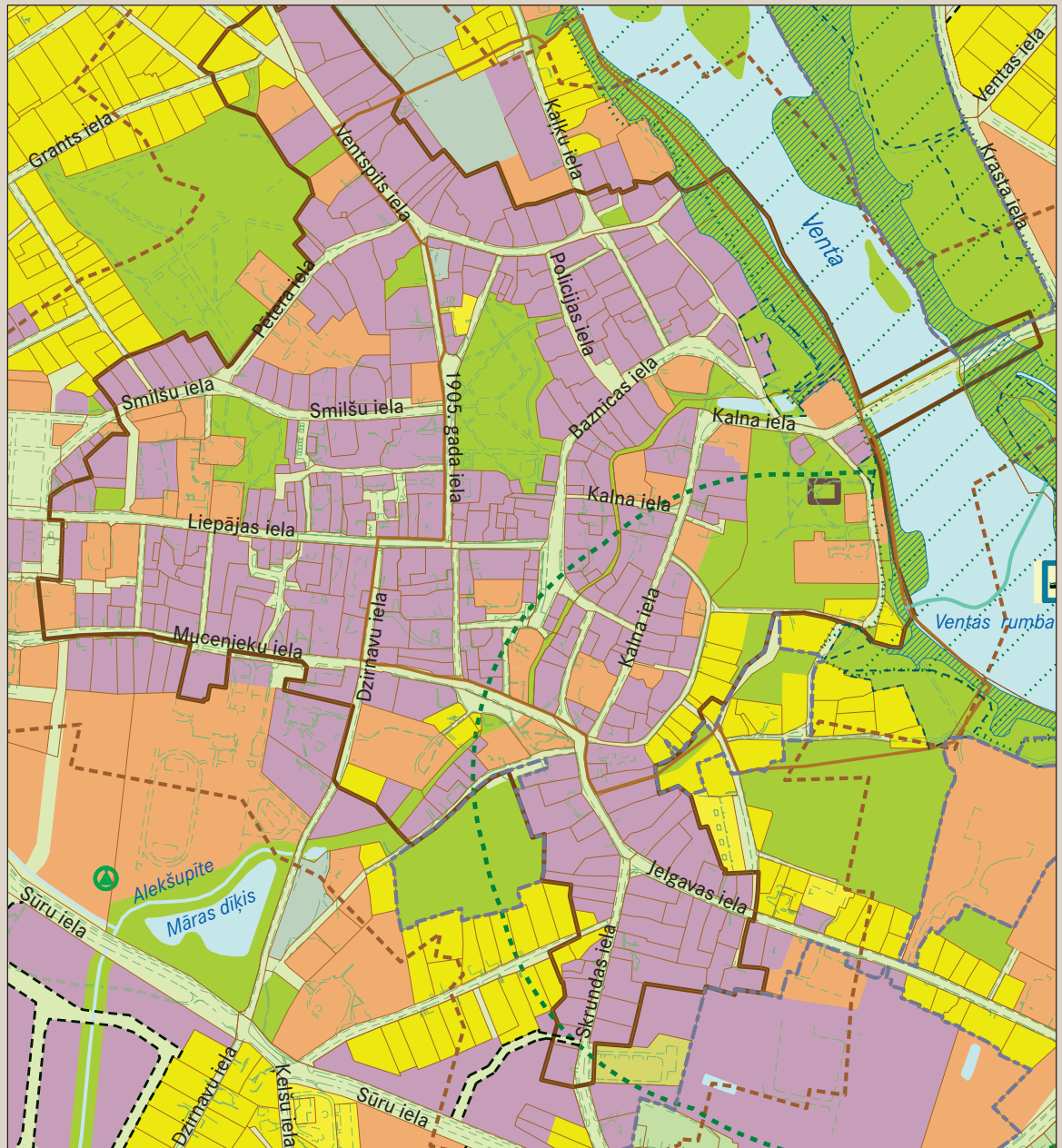
27 Kuldīgas novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi. [Kuldīga Municipality Territory's Utilization and Building Regulations], 66.–90. lpp. See: [www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter-plan/Kuldigas\\_Novada\\_TIAN\\_2013.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter-plan/Kuldigas_Novada_TIAN_2013.pdf)

prasības, kas attiecas uz pilsētas vēsturiskās apbūves zonām, tajā skaitā pilsēt būvniecības pieminekli. Turklāt jau 2015. gadā bija nepieciešamas korekcijas, ņemot vērā paplašinātās pilsēt būvniecības pieminekļa robežas. Patlaban tiek izstrādāts pilsēt būvniecības pieminekļa pārvaldības plāns.

Nākas konstatēt, ka praksē izveidojušās un darbojas it kā paralēlas plānošanas un darbības sistēmas, un katrai no tām ir sava tiesību aktu bāze. Proti, tā ir pašvaldību attīstības plānošana (tajā skaitā teritorijas plānojumu izstrāde), un otrā – valsts nozīmes aizsargājamo kultūras pieminekļu aizsardzība. Kuldīgas pilsētas piemērs rāda, cik cieši tās savijas, sevišķi vēsturisko pilsētu gadījumā. Tomēr problēmas rada tas, ka katrai no minētajām sabiedrībai nozīmīgajām darbības līnijām izveidojušās savas tradīcijas (tajā skaitā – pārmantotās), lietoto jēdzienu kopums jeb sava profesionālā valoda, kā arī radušās plaisas starp tiesību aktiem, kas attiecas katrs uz savu jomu. Pasaulē un Eiropā strauji attīstās jaunas nostādnes gan attiecībā uz

towns. However, problems are caused by the fact that each of the mentioned areas of activity which are important to the community, have developed their own traditions (including the inherited ones), the body of concepts used, i.e. the specific professional language, and in addition, gaps have appeared in the laws applying to each specific area. In Europe and the world at large new guidelines are rapidly developing in relation to local governments and to preservation and management of the natural and cultural heritage, with particular expectations for an integrated approach to planning. However, the existing laws have a great deal of inertia and it is difficult to develop new approaches within the existing framework of regulations. This also relates to the terminology, especially in case the content *a priori* determining peoples' attitude is encoded in it. There is no reason for expecting our problems to be resolved quickly and that someone else will do it instead of ourselves. The solutions can be found in specific places and situations, connecting them with real goals and basing them on irrefutable values. It should also be noted that the concept of a Greater Kuldīga is alive today, although in dif-





9. **Kuldīgas pilsētas teritorijas plānojums (fragments). Violetā krāsā – “jaukta centra apbūves teritorija”**

Avots: <http://www.kuldiga.lv/lv/pasvaldiba/planosana/teritorijas-plans>

**The Town of Kuldīga's Territory Plan (fragment). In violet – “Mixed Centre Building Territory”**

Source: <http://www.kuldiga.lv/lv/pasvaldiba/planosana/teritorijas-plans>

pašvaldībām, gan dabas un kultūras mantojuma saglabāšanu un pārvaldību, īpašas ceļības liekot uz integrēto pieeju plānošanai. Taču pastāvošajiem tiesību aktiem ir ļoti liela inerce, turklāt jaunas pieejas grūti veidot esošo nosacījumu satvarā. Tas pats attiecas uz lietotajiem vārdiem, it sevišķi, ja tajos iekodēts tāds saturs, kas jau *a priori* nosaka cilvēku attieksmi. Nebūtu pamata gaidīt, ka mūsu problēmas atrisināsies ātri un to izdarīs kāds cits. Risinājumi meklējami konkrētās vietās, situācijās, saistot ar reāliem mērķiem un balstoties un neapstrīdamām vērtībām.

Vēl jāatzīmē, ka mūsdienās dzīva ir Lielās Kuldīgas ideja, taču jau citās aprisēs. Spriežot pēc norādēm vēstures avotos, senā Lielā Kuldīga bija izstiepta gar Ventas kreiso krastu, ziemeļos tā ietvēra daļu no Padures pagasta, bet dienvidu virzienā aizgāja tālāk gandrīz līdz Pelčiem. Turklāt jāņem vērā, ka teritorijas Ventas labajā krastā pilsētas robežās tika iekļautas tikai pagājušā gadsimta 30. gados. Jaunā tilta pār Ventu uzcelšana 1988. gadā un apvedceļa izbūve it kā izmainīja pilsētas robe-

žas uztveri un nozīmi. Turklāt – administratīvā robeža, raugoties uz apkārtni, vispār nav vizuāli uztverama.

Pašreizējos Kuldīgas novada attīstības stratēģiskajos plānos būtībā izstrādāta jauna Lielās Kuldīgas versija.<sup>28</sup> Jau ar citādām aprisēm, turklāt vienojošais faktors ir apvedceļš, kā arī plānotais Ventas upes šķērsojums pilsētas ziemeļu pusē pie Virkas. Mainījusies nākotnes pilsētas konfigurācija – tā orientēta austrumu–rietumu virzienā, abpus Ventas upei. Pašreiz gan nav zināms, kā šāda Lielā Kuldīga veidosies nākotnē, saglabājoties mazam, lineāri orientētam centram (10. att.).

### Nezināmā Kuldīga

Pašā sākumā, uzsākot darbu pie grāmatas sagatavošanas, nācās konstatēt divas lietas.

Pirmā. Iepazīstoties ar publikācijām, kurās rakstīts par Kuldīgu, radās iespaids, ka laika gaitā izveidojusies un pastāv savā ziņā stan-

28 Kuldīgas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija. 2014.–2030. 17. lpp. Pieejams: [www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/Kuldigas\\_novada\\_IAS\\_.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/Kuldigas_novada_IAS_.pdf)

ferent outlines. According to historical sources, the ancient Greater Kuldīga stretched along the left bank of the Venta, including part of Padure civil parish in the north, and extending almost to Pelči in the south. In addition, it should be noted that the territories within the town's boundaries on the right bank of the Venta were only included in the 1930s. The construction of the new bridge over the Venta in 1988 and the construction of the bypass, in a way, changed the perception and significance of the town's boundaries. In addition, when viewing the environment, the administrative boundary is not visually perceptible at all.

A new version of a Greater Kuldīga, with different outlines, has actually been developed in the current strategic development plans of Kuldīga Municipality.<sup>28</sup> Furthermore, the bypass is a unifying factor, as well as the planned Venta River crossing on the north side of the town near Virka. The configuration of the future town has changed – it is oriented in the east-west direction on both sides of the Venta

River. However, it is still unknown how this Greater Kuldīga will develop in the future, if its small linearly oriented centre is to be maintained. (Fig. 10.)

### The unknown Kuldīga

At the very beginning, when starting work for preparation of this book, the author reached two conclusions.

First, after getting acquainted with publications on Kuldīga, the impression arose that an official, and in a way standardized history of the town had been developed over time, which is promulgated with small variations. In the telling, the period of the town's history is sort of condensed, with greater emphasis placed on the ancient times. This encourages the development of myths, diversity in explanations of facts, and an overall atmosphere of vagueness and secrecy has developed.

Second, a large body of knowledge have been found, accumulated over the years about Kuldīga's architecture and archaeology, since the town has been frequently researched in this aspect. Whereas little research has been made on Kuldīga from other perspectives (local

28 Kuldīgas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija. [Sustainable Development Strategy of Kuldīga Municipality]. 2014.–2030. 17. lpp. See: [www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/Kuldigas\\_novada\\_IAS\\_.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/Kuldigas_novada_IAS_.pdf)

dartizēta, oficiāla pilsētas vēsture, kas tiek vēstīta ar nelielām variācijām. Stāstījumā pilsētas vēstures laiks ir tā kā saspīests, un vairāk akcentēti tieši senie laiki. Tas rosina mītu veidošanos, faktu skaidrojumu dažādību, kopumā rodoties nenoteiktības un noslēpumainības gaisotnei.

Otrā. Atrodamas ļoti plašas, gadu gaitā uzkrātas zināšanas par Kuldīgas arhitektūru un arheoloģiju, jo šādā skatījumā pilsēta daudzkārt pētīta. Savukārt visai maz bijis pētījumu par Kuldīgu citos skatījumos (lokālās vēstures, dabas, cilvēku, ainavas u.c.), kas ir vienlīdz nepieciešami, lai saprastu pilsētas veidošanās gaitu un ietekmes faktoros. Tas varētu būt pamats, lai vērtētu tās (vēstures gaitas) nozīmīgumu ne tikai pilsētas iedzīvotājiem, bet plašākā kontekstā.

Tādēļ bija nepieciešami dažāda satura pētījumi, agrāk nezināmas informācijas meklējumi. Taču to mērķis nebija jaunas pilsētas vēstures rakstīšana. Patiesībā darbam atvēlētajā īsajā laikā vienlaikus radās jaunas zināšanas un jauni nezināmie. Var teikt, ka skatījumā uz

Kuldīgu zināmā apvārsnis paplašinājies, bet tā robežas ir atvērtas.

Pētījuma kopējā ievirze bija vienotā dabas un kultūras mantojuma skatījums uz pilsētas veidošanās gaitu, nevis izpēte vispār. Kā varēja rasties *tas* (turpmāk nosaucot vārdos), ko mūsu dienās saucam par mantojumu, turklāt – ne individuālu, bet vispārēju, universālu mantojumu, kam tiek piešķirtas nozīmes un vērtības. Arī šajā skatījumā atklājās daudz nezināmā, tādēļ var teikt, ka ir sagatavota vieta jauniem pētījumiem, kas būs citādi, balstoties uz jaunākajām nostādnēm dabas un kultūras mantojumā, ainavu aizsardzībā un pārvaldībā, ietverot arī pašvaldību lomu adekvātas rīcības politikas plānošanā.

---

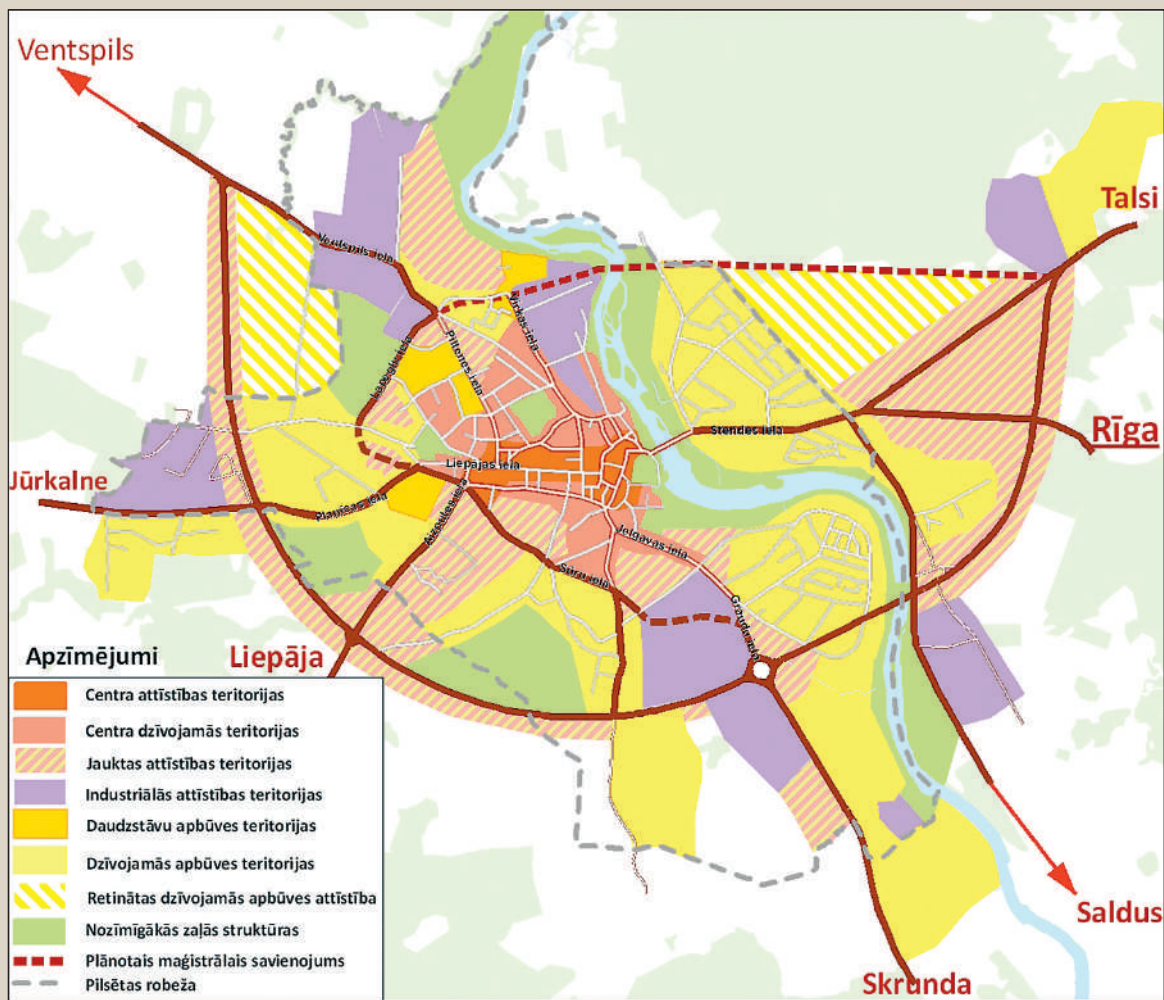
history, the natural environment, people, landscape, etc.), which are equally important for understanding the course of town development and the influencing factors. This could be the basis for evaluating the importance of the course of history, not only for town residents, but also in a wider context.

Hence, research studies of different types were required looking for previously unknown information. However, the aim of these studies was not writing a new town history. Actually, both new knowledge and new unknowns appeared simultaneously in the brief time allocated for work. One could say that the scope of the known about Kuldīga has been extended, but the boundaries remain open.

The overall direction of the research was a unified view of the natural environment and cultural heritage on the process of the town's development, rather than just general research. How could *that* (calling it by name henceforth) which we nowadays call *heritage* develop, and moreover – not individual, but all-embracing universal heritage, to which we impart significance and value. A lot of the unknown was revealed in this aspect, too. Hence, the ground

has been prepared for new research that will be different, based on new guidelines on the natural and cultural heritage, landscape protection and management. This also includes the role of local governments in planning adequate policies for action.





10. **Lielā Kuldīga. 21. gs. versija**

*Avots:* Kuldīgas novada ilgtspējīgas attīstības stratēģija ([www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/...](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/))

**Greater Kuldīga. 21<sup>st</sup> century version**

*Source:* Kuldīga Municipality Sustainable Development Strategy ([www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/...](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/))









Kuldīga: vieta, ko redzam  
Kuldīga: the place we see







## Senie attēli

Senākie Kuldīgas attēli attiecas uz 18. un 19. gs. sākumu, kad Ordeņa un hercogu pils jau bija zaudējusi savu nozīmi un pakāpeniski sadrupa, taču tolaik sāka palielināties interese par seno piļu pētniecību. Centrālais attēlu objekts – pilsdrupas, bet uzmanību piesaista dažas romantiskas Kuldīgas ainavas ar Ventu un Rumbu. Pašreiz nav informācijas par to, vai visu attēlu autori paši ir bijuši Kuldīgā, vai arī izmantoja kādus citus informācijas avotus. Vēlāk, 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā, izdotas pastkartes ar seno attēlu reprodukcijām, un tādēļ kopumā Kuldīgas pilsvieta, sen vairs neredzētās pilsdrupas kļuva plašāk pazīstamas, nekā tas ir pašreiz.

Plaša informācija par senajiem Kuldīgas attēliem atrodama jau minētajā pētījumā par tās arhitektūru un pilsēt būvniecību.<sup>29</sup> Tādēļ šajā izdevumā nosauksim tikai publicēto attēlu autorus un īsi raksturosim attēlos redzamo: senākais ir J.G. Veiganta zīmējums (1729), anonīma autora glezna ar sievieti priekšplānā (1770), H. F. Vēbera akvarelis (1804), A. fon Šrādera

29 Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība..., 18., 19., 21., 25., 40., 42., 43. lpp.

## Old images

The oldest images of Kuldīga refer to the 18<sup>th</sup> and early 19<sup>th</sup> centuries when the Order's and the dukes' castle had lost its importance and was gradually falling to ruin, although at that time interest in research on old castles had begun to grow. The main focus in the images is on the castle ruins, but one should note also a few romantic landscapes of Kuldīga, with the Venta River and the Venta Falls. Currently, we don't have information on whether all of the authors of images had visited Kuldīga themselves, or they had used some other sources of information. Later, in the late 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> centuries, postcards were issued with reproductions of the old images, and as a consequence, the site of the Kuldīga Castle, with no-longer visible castle ruins, became more widely known than it is now.

Wider information about ancient images of Kuldīga can be found in the previously mentioned research on its architecture and urban construction.<sup>29</sup> Therefore, we will just name the authors of the images published in this book, and briefly describe what can be seen in the

29 Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība..., 18., 19., 21., 25., 40., 42., 43. lpp.



zīmējums (1809), K. J. R. Minkeldes grafika (1826), F. G. Špēra glezna (1851) un V.Z. Štāfenhāgena gravīra (1866). Uzmanību saista divi zīmējumi, kas attēlo iespējamo Kuldīgas pils izskatu 17. gs. sākumā, – viens pieder V. Fromholdam-Treijam, otra autors nav zināms.

Pilsdrupas pāri Ventai no upes labā krasta attēlotas dažādos laikos un arī dažādos rakursos, dažādās perspektīvās. Turklāt piesaista uzmanību visai augstie pils vai tās aizsargmūru fragmenti, kas izteikti dominē pāri visām ēkām, arī pār Svētās Katrīnas baznīcas torni. Cik augsti mūri varēja būt īstenībā? Ir norādes, ka tie varētu būt bijuši 30 metru augstumā.<sup>30</sup>

Jāņem vērā, ka minētie Kuldīgas attēli ir mākslas darbi, un sākotnējais to mērķis varēja nebūt vēstures faktu dokumentēšana, bet gan vietas attēlošana, ņemot vērā arī estētiskās prasības un individuālās izjūtas. Tādēļ, raugoties uz senajiem attēliem, jāpatur prātā konteksts, vietas raksturozīmes (vai tās atpazīstamas vēl tagad un kādēļ). Patiesībā par attēlu vēsturisko

30 Skujenieks M. *Latvija. Zeme un iedzīvotāji*. Rīga: Valsts Statistiskā pārvalde, 1927, 151. lpp.

precizitāti vai atbilstību pašreiz, pēc vairākiem gadsimtiem, turklāt pašiem neredzējušiem tās senās vietas un ainavas, patiesībā nemaz nav iespējams spriest. Uzmanība pievēršama tam, kā var mainīties attēlā ieslēgtais stāsts, ja kaut kādu apstākļu ietekmē (cits autors, kopija u.c.) mainās vietas attēls, un kā tas saistāms ar informāciju (zināmo, akceptēto, vēlamu u.c.).

Vispirms jau par ikonisku zīmi tapušais kuldīdznieka J. G. Veiganta (1680–1740) zīmējums “Kuldīgas pilsēta”<sup>31</sup>, kas dod iespēju iztēloties pilsētu, kāda tā bija pirms 300 gadiem (11. att.). Viņa attēla pārzīmētais variants atrodams Lēvisa of Menāra darba materiālos.<sup>32</sup> Attēlā redzama filigrāni izzīmēta pilsētas daļa ar norādēm uz dažām nozīmīgākām ēkām (baznīcu un rātsnamu). Tomēr pēc ēku telpiskā izkārtojuma rodas iespaids, ka attēlā redzams savā ziņā vispārīnāts pilsētas tēls, vai arī – tā ir ideālā pilsēta, par kādu Kuldīga centusies kļūt visos laikos. Tā varētu būt vērtīga informācija pilsētas vēstures pētniekiem.

31 LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 233. lp.; oriģināls A3 formātā.

32 LVVA 1583. f., 1. apr., 29. l., 224. lp.

images: the most ancient one is the drawing by J.G. Veigants (1729); there is a painting by an anonymous artist with a female in the foreground (1770); a water-colour by H.F. Weber (1804); a drawing by A. von Schrader (1809); a graphic art drawing by K.J.R. Minkelde (1826); a painting by F.G. Spehr (1851); and an etching by W.S. Stavenhagen (1866). Two drawings showing the possible appearance of Kuldīga Castle in the early 17<sup>th</sup> century should be highlighted – one was made by V. Fromholds-Treijs, while the author of the other is unknown.

The castle ruins across the Venta, from the right bank of the river, have been reproduced from different angles and perspectives and at various times. Specifically, one’s attention is drawn by the quite high fragments of the castle or its defensive wall, which markedly dominate over other buildings including the tower of St. Catherine’s Church. What could be the actual height of the walls? There are indications that they could have been 30 metres high.<sup>30</sup>

One should take into account the fact that the abovementioned images of Kuldīga are

30 Skujenieks M. *Latvija. Zeme un iedzīvotāji*. [Latvia. The Land and Its Inhabitants]. Rīga: Valsts Statistiskā pārvalde, 1927, 151. lpp.

works of art and that their initial aim might not have been documenting of historical facts, but rather portrayal of the place, considering also the aesthetic requirements and individual taste. Therefore, when viewing these ancient images, the context and the spatial characteristics should be considered (whether the places are currently recognisable). In actual fact, it is now impossible to come to any conclusions concerning the historical accuracy of the images, or their adequacy after so many centuries, and without having seen the ancient places and landscapes. Attention should be drawn to the fact how the story locked in the image can change, if the spatial representation changes under some conditions (a different artist, a copy, etc.), and in what way this can be connected with the known (accepted, desired etc.) information.

First, we should mention the drawing “Kuldīga Town”<sup>31</sup> by J. G. Veigants (1680–1740), citizen of Kuldīga, which provides an opportunity to visualise the town as it was 300 years ago (Fig. 11), has already become an iconic symbol. A redrawn version of this picture can be found in the work

31 LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 233. lp.; oriģināls A3 formātā.

# Die Stadt Soldingen.



1. Das Schloß
2. Die Evangelische Kirche.
3. Die Pabstfische Kirche.

4. Das Rath-Haus.
5. Der Thier-Garten.
6. Der Kimmel.

11. **Kuldīgas pilsēta**, 1729. J. C. Veiganta zīmējums  
Avots: LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 233. lp.

**The Town of Kuldīga**, 1729. Drawing by J. C. Veigants  
Source: LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 233. lp.



Uzmanību piesaistīja grāmatā publicētais H.F. Vēbera (1761–1833) akvarelis, taču pāris gadus agrāk, 1802. gadā, jau bija tapis viņa tušas zīmējums<sup>33</sup>, kurā Kuldīgas pilsdrupas attēlotas tuvplānā kā galvenais objekts (12. att.), bet to pakājē Ventas krasts pastiprina klātbūtnes efektu.<sup>34</sup> Tomēr – akvarelis rada citādas realitātes iespaidu. Kā atzīmē Anita Meinarte, tas veidots akadēmiskās izglītības ietvaros, ar izstrādātu kompozīciju, dekoratīvu priekšplānu un precīzāku zīmējumu pilsvietā, Ventas otrajā krastā.

Tomēr lielākā intriga saistās ar publicēto Kuldīgas pils un pilsētas attēlu, ar norādi uz 13. gs. un to, ka autors nav zināms.<sup>35</sup> Iespējams, tā ir kļūme, jo blakus norādīts uz LVVA avotu. Salīdzinājumā ar oriģinālo nelielo tušas zīmējumu grāmatā ievietotais Kuldīgas attēls ir palielināts, tādējādi radot citādu vizuālo efektu.

Uzmanību minētajam Kuldīgas attēlam piesaistīja Grobiņas pilsētas pētījumu pieredze. Proti,

33 Meinarte A. Kurzemes pils un pilsdrupas Hermaņa Fridriha Vēbera (1761–1833) zīmējumos un akvareļos. Grām.: *Latvijas viduslaiku pils*, III. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2002, 389.–408. lpp.

34 LVVA 1583. f., 1. apr., 29. l., 222. lp.

35 *Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība...*, 27. lpp., 13. att.

nosauktajā arhīva lietā atrodams arī Grobiņas pils attēls, kas kardināli atšķiras no zināmās J.R. Šturņa zīmētās Grobiņas ainavas.<sup>36</sup> Abi attēli attiecas uz vienu laiku, taču kāpēc ir tik dažādi?

Par Helmsa hroniku plaša informācija atrodama Aijas Taimiņas rakstā.<sup>37</sup> Nedaudz par to. Hroniku rakstījis J. Helms laikā no 1628. līdz 1645. gadam, izmantojot dažādus vēstures avotus. Liktenis bija lēmis, ka pati hronika pazudusi vai sadegusi, zināmi vien tās noraksti, daži no tiem Latvijas Valsts vēstures arhīvā. Kuldīgas izpētes kontekstā interese raisīja zīmējumu kopa, it īpaši jautājums – kāda tomēr senlaikos varēja izskatīties Kuldīgas pils, ar kuru saistāms pašas pilsētas aizsākums. Izrādās, ka zīmējumi jau agrākajos laikos pētniekiem radījuši problēmas – spriests par to atbilstību vai neatbilstību konkrētai vietai, vai arī laikam (hronikas rakstīšanas vai zīmētā objekta reālais laiks).

36 Cimermane I., Poriete A., Cimermanis S. Letonikas avoti: Latvijas piekraste. Grām.: *Kultūrvēstures avoti un Latvijas piekraste*. Rīga: LZA Vēstis, [b.g.], 14.–34. lpp.

37 Taimiņa A. Helmsa hronika: oriģināls, noraksti, attēlu pārceļojumi un pārveidojumi. Grām.: *Kultūrvēstures avoti un Latvijas ainava*. Rīga: LZA Vēstis, 2011, 240.–269. lpp.; turpmāk – Taimiņa A. Helmsa hronika.

materials of von Löwis of Menar<sup>32</sup>. In the drawing one can see a meticulously drawn part of the town with references to some more important buildings (the church and the town hall). However, the spatial placement of buildings suggests that the image displays a somewhat generalized image of the town, or even it is an idealized town, which Kuldīga has attempted to become at all times. This information could be valuable to researchers of the town's history.

H. F. Weber's (1761–1833) water-colour painting, which is included in the book, attracts attention, although it should be noted that he had created an Indian ink drawing<sup>33</sup> just a few years earlier, in 1802, where the Kuldīga Castle ruins were portrayed in the foreground as the main object (Fig. 12), with the Venta's bank at the foot of it strengthening the effect of presence.<sup>34</sup> However, the water-colour painting creates an impression of a different reality. As noted by Anita Meinarte,

32 LVVA 1583. f., 1. apr., 29. l., 224. lp.

33 Meinarte A. Kurzemes pils un pilsdrupas Hermaņa Fridriha Vēbera (1761–1833) zīmējumos un akvareļos. [The Castles and Castle Ruins of Courland in the Drawings and Water Colours of Hermann Friedrich Weber (1761–1833)]. Grām.: *Latvijas viduslaiku pils*, III. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2002, 389.–408. lpp.

34 LVVA 1583. f., 1. apr., 29. l., 222. lp.

it was created within the framework of academic education, with a drafted composition, decorative foreground, and a more accurate drawing of the castle site on the other bank of the Venta.

However, the greatest intrigue is linked to the published image of Kuldīga Castle and the town, with reference to the 13<sup>th</sup> century and the fact that the artist is unknown<sup>35</sup>. This could possibly be an editing slip-up, since the LSHA source is indicated next to it, which could provide evidence about the primary source of the image, that it is the chronicle of Jürgen Helms, or a copy of it. The image of Kuldīga in the book has been enlarged in comparison to the original small Indian ink drawing, and in this way a different visual effect is created.

Experience from the research of the Grobiņa town attracted attention to the abovementioned image of Kuldīga. Namely, an image of Grobiņa Castle can also be found in the mentioned archival file, which differs markedly from the known landscape of Grobiņa which was drawn by Johann Rudolph Storno.<sup>36</sup> Both images relate to the same time period, so why are they so different?

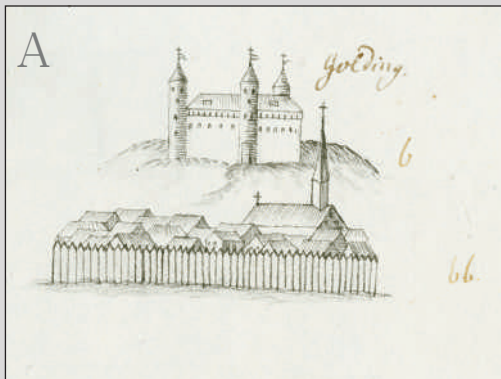
35 *Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība...*, 27. lpp., 13. att.

36 Cimermane I., Poriete A., Cimermanis S. Letonikas avoti: Latvijas piekraste. [Letonika's sources: Latvia's Coast.] Grām.: *Kultūrvēstures avoti un Latvijas piekraste*. Rīga: LZA Vēstis, [b.g.], 14.–34. lpp.



12. **Kuldīgas pils**, 1802. H. F. Vēbera zīmējums (kopija)  
 Avots: LVVA 1583. f., 1. apr., 29. l., 222. lp.

**Kuldīga Castle**, 1802. Drawing by H. F. Weber (copy)  
 Source: LVVA 1583. f., 1. apr., 29. l., 222. lp.



13. **Kuldīgas pils attēli no J. Helmsa hronikas norakstiem.**  
 A – no G. Bergmana noraksta. LVVA 4038. f., 2. apr., 14. l., 221. lp.  
 B – no J. B. Fišera noraksta. LVVA 214. f., 6. apr., 159. l., 14. lp.o.p.

**Images of Kuldīga Castle from copies of J. Helmes Chronicle.**  
 A – from G. Bergmanis' copy. LVVA 4038. f., 2. apr., 14. l., 221. lp  
 B – from J. B. Fischer's copy. LVVA 214. f., 6. apr., 159. l., 14 lp.o.p.

Iepriekš minētais Kuldīgas pils un pilsētiņas attēls ņemts no mācītāja Gustava fon Bergmaņa (*G. Bergmann*, 1749–1814) veiktā Helmsa hronikas noraksta (pabeigts 1772. gadā, vēlāk papildināts).<sup>38</sup> Pēc kontekstiem var spriest, ka pētījuma<sup>39</sup> autoriem attēls kļuva interesants ar to, ka varēja noderēt kā pierādījums pilsvietas un pilsētas savstarpējam novietojumam, telpiskām attiecībām. Senais attēls identificēts ar iespējamo situāciju 1263. gadā, kad vēsturiskos rakstos minēta nocietināta pilsēta. “Zīmējuma priekšplānā redzama palisādēm apjota pilsētiņa ar baznīcu, bet fonā – vizuāli atpazīstama Kuldīgas pils.” Tomēr rodas jautājums par atbilstību konkrētajai ģeogrāfiskajai situācijai, par Ventas upes un krasta kraujas ierobežojošo ietekmi, lai pilsētiņas novietojums būtu reāls (13a. att., A).

Šādu reālu vizuālo un telpisko sakarību meklējumi var radīt vairāk jautājumu, nekā dot atbildes, – par to var pārliecināties, apskatot šī zīmējuma versiju citā Helmsa

38 LVVA 4038. f., 2. apr., 14. l., 221. lp.

39 *Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība...*, 24., 25. lpp.

hronikas norakstā<sup>40</sup>, ko sauc par Fišera norakstu (*J. B. Fischer*, 1731–1793). Redzams, ka zīmējumi ir robustāki, pārzīmējot izmainīti, bet galvenais – attēlā kā atsevišķas, teritoriāli nesaistītas vienības nodalās pils un pilsētiņa. (13b. att., B).

Šeit jāpiezīmē, ka Helmsa hronikā atrodami Kuldīgas pilsētiņas attēlam analogi, kaut arī nedaudz variēti zīmējumi arī pie Kokneses, Cēsu, Kandavas, Valkas, Tukuma, Noiermilēnas (Bukultu) u.c. pilīm. Tātad var pieņemt, ka tas jau ir vispārināts attēls, kas dod priekšstatu par apdzīvotās vietas tipoloģisko piederību. Kuldīgas pils vēstures kontekstā uzmanību Helmsa hronikas attēlu kopā piesaista nedaudzie zīmējumi, kas attēlo it kā senākas pils būves. Tās varēja būt celtas no koka un nocietinātas ar stāvkoķu palisādēm. Kā piemēri – Kokneses, Tērvetes, Mežotnes piļu attēli.<sup>41</sup>

A. Taimiņa norāda, ka Helmsa hronikā redzamie attēli ir viduslaiku pasaules izjūtai piederīgi, bet radīti krietni vēlāk, “viduslaiku

40 LVVA 214. f., 6. apr., 159. l., 14. lp.o.p.

41 LVVA 4038. f., 2. apr., 14. l., atbilstīgi 121. lp., 232. lp.

Extensive information on Helms' chronicle can be found in the article by Aija Taimiņa.<sup>37</sup> J. Helms wrote the chronicle during the period from 1628 to 1645, on the basis of a variety of historical sources. The original chronicle was lost or burnt, only copies of it are known, and some are stored at the Latvian State Historical Archives. In the context of research on Kuldīga, researchers' interest was aroused by the body of drawings, and especially the question: what could Kuldīga Castle actually look like in ancient times, the origins of the town being linked with the castle. It transpires that the drawings had caused problems for researchers already in earlier times – namely, their conformity or lack of conformity to a specific place or time (the real time of writing of the chronicle or the drawn object) has been discussed.

The previously mentioned image of Kuldīga Castle and town was taken from the copy of Helms' chronicle made by clergyman Gustav von Bergmann (1749–1814) (which was completed

37 Taimiņa A. Helmsa hronika: oriģināls, noraksti, attēlu pārceļojumi un pārveidojumi. [Helms' Chronicle: The Original, Copies, Movement and Transformation of Images]. Grām.: *Kultūrvēstures avoti un Latvijas ainava*. Rīga: LZA Vēstis, 2011, 240.–269. lpp.; henceforth – Taimiņa A. *Helmsa hronika...*

in 1772 and later supplemented).<sup>38</sup> The contexts allow deducing that the image attracted researchers' interest<sup>39</sup> because it could be used as a proof of the mutual placement of the castle site and the town, their spatial relationship. The image has been identified with the possible situation in 1263, when a fortified town was mentioned in historical sources. “A town with a church, surrounded by a stockade, is seen in the foreground of the drawing, but in the background there is the visually recognizable Kuldīga Castle.” Still, for the town's placement to be real, the issue should be cleared up about its conformity to the specific geographical site, about the restrictive impact of the Venta River and the slope of the bank. (Fig. 13A)

Search for real visual and spatial connections raises more questions than brings solutions – one can make sure of this when looking at a version of this drawing in another copy of Helms' chronicle<sup>40</sup>, which is referred to as J.B. Fischer's (1731–1793) copy. It is visible that the drawings are more robust, having been altered through the process

38 LVVA 4038. f., 2. apr., 14. l., 221. lp.

39 *Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība...*, 24., 25. lpp.

40 LVVA 214. f., 6. apr., 159. l., 14. lp.o.p.



manierē, un to patiesais datējums šķirams no uzrādītā” un “zīmētājs meklē ideāltēlus un rada fantāzijas pilis, vairākus to tipus, kanoniskus attēlus”.<sup>42</sup>

Tādēļ attēlos redzamais jāvērtē kritiski, uzmanību pievēršot dažādiem laika nosacītiem kontekstiem.

Šajā sakarā jāpiezīmē, ka 1947. gadā V. Fromholds-Treijs savās piezīmēs par darbu pie Kuldīgas Ordeņa pils iespējamā veidola rekonstrukcijas norāda, ka laikam gan Helms zīmējis pilis, ko pats nav redzējis. Viņa zīmētajā Kuldīgas pils attēlā vien pareizi parādīti trīs torņi, “bet citādi zīmējums ir pilnīgi nepārliecinošs un nederīgs”.<sup>43</sup>

Vēlākajos gados, kad jau attīstījās fotogrāfija, patiesībā turpinājās vēlme parādīt Kuldīgas pilsētu vislabākajā veidā. Tas bija skatā no Ventas labā krasta, kur pāri upei pavērās pilsētas panorāma gandrīz vai tādā pat veidolā, kā tas

42 Taimiņa A. *Helmsa hronika...*, 251.–253. lpp.

43 Fromholds-Treijs V. Kuldīgas komturejas pils rekonstrukcijas mēģinājums. Grām: *Latvijas viduslaiku pilis*, V. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2005, 237. lpp.

of drawing, but the main thing is the that in the image, the castle and the town are drawn as separate territorially unconnected units. (Fig. 13B).

Here one should add that slightly varied drawings near the Koknese, Cēsis, Kandava, Valka, Tukums, Noiermilena (Bukulti) and other castles analogues of the image of the Kuldīga town can also be found in Helms' chronicle. Therefore, one can assume that it is a generalized image that provides a concept about the settled place's typological identity. In the historical context of Kuldīga Castle, attention is drawn by a few drawings from Helms's chronicle that portray seemingly more ancient castle buildings. These may have been made of wood and fortified with post stockades, for example, images of Koknese, Tērvete and Mežotne castles images.<sup>41</sup>

A. Taimiņa points out that the images that are seen in Helms' chronicle belong to a medieval sense of the world, but were created much later, “in a medieval manner, and their true date is different from the mentioned one” and “the draftsman is searching for ideal images, creating fantasy castles, different variations and canonical images”.<sup>42</sup>

41 LVVA 4038. f., 2. apr., 14. l., atbilstīgi 121. lp., 232. lp.

42 Taimiņa A. *Helmsa hronika...*, 251.–253. lpp.

bija senajos attēlos. Senās zināmās Kuldīgas fotogrāfijas ieguvušas ikonu nozīmi. Taču Ventas ielejas nogāzes un senās pilsvietas aizaugšana ar kokiem būtiski izmainīja vizuālās uztveres lauku uz pilsētu no labākās skatu vietas Ventas labajā krastā.

Līdz ar to notiek jaunu nozīmīgo vietu meklēšana, kas Kuldīgas izcilību parādītu citos skatījumos, varbūt vairāk saturiski, ne tikai vizuālajos veidos. Viena no īstenotajām pieejām izpaužas tādējādi, ka Kuldīgas vecpilsētai jau sen, turpat vai pirms pussimt gadiem piešķirtais pilsētbūvniecības pieminekļa statuss balstās uz atzītām pagātnes vērtībām. Vienlaikus vērā ņemama laika plūduma diktētā realitāte. Proti, pagātnei var atcerēties, bet par vis-tālāko pagātnei – uzzināt no oriģināliem avotiem vai arī no stāstiem, kas savā ziņā vienkāršo vēstures gaitu, vai arī laika gaitā kļūst par ticamiem mītiem. Dzīvot varam tikai tagadnē, un tas ietekmē pagātnes uztveri, sevišķi – ja ir jāvērtē pagātnes notikumu vai to atspulgu nozīme, kā tas nepieciešams kultūras mantojuma gadījumos. Arī Kuldīgā.

Therefore, the content of the images calls for critical assessment, focussing on various time-determined contexts.

In this respect, it should be added that in 1947, V. Fromholds-Treijs pointed out in his notes on the reconstruction of the possible model of the Order's Kuldīga Castle, that Helms had most likely drawn castles that he had not seen himself. In his drawing of Kuldīga Castle the only correct thing was the three towers, “but otherwise the drawing is completely unconvincing and useless”.<sup>43</sup>

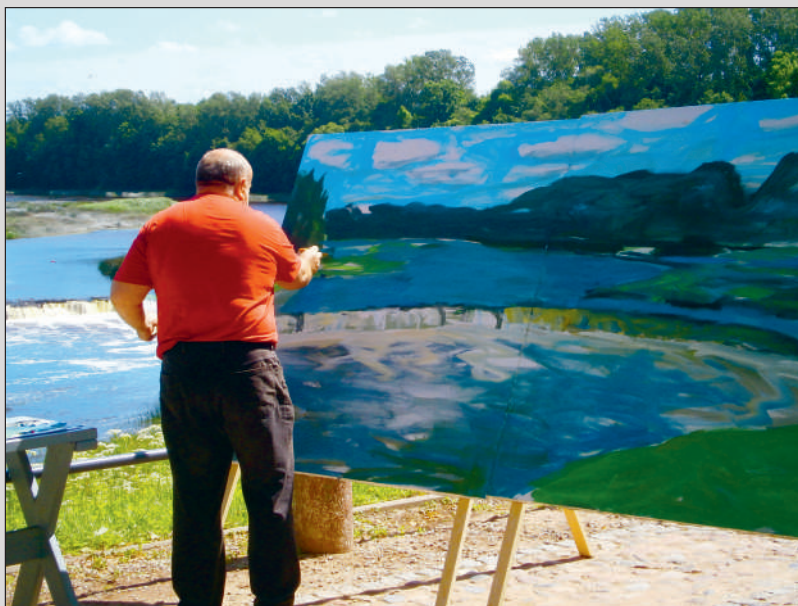
In later years, with the development of photography, the efforts to show Kuldīga Castle in the best possible way were continued. It was shown in the view from the right bank of the Venta, where the town panorama across the river almost coincides with the one in the ancient images. The old known photographs of Kuldīga have been iconised. However, trees having overgrown on the Venta Valley's slope and the ancient castle site significantly changed the visual field of perception of the town from the best viewing spot on the right bank of the Venta.

43 Fromholds-Treijs V. Kuldīgas komturejas pils rekonstrukcijas mēģinājums. [Attempt at Reconstructing the Kuldīga Commandry's Castle.] Grām: *Latvijas viduslaiku pilis*, V. Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds, 2005, 237. lpp.

## Kuldīga bildēs

Viens no informācijas un atmiņu saglabāšanas veidiem kopš fototehnikas atklāšanas 19. gs. nogalē ir fotogrāfijas. Sākotnēji šajā jomā darbojās profesionāļi, populāras kļuva fotogrāfu darbnīcas. Vēlāk, kad fotoaparāti kļuva izmēros mazāki, līdz ar to pieejami un viegli lietojami, fotografēšana ienāca sadzīvē, tā iesaistīja arvien vairāk cilvēku. Tādējādi laika gaitā izveidojās fotogrāfiju krājumi, vispirms jau ģimēnēs, dzimtās. Tajos iemūžinātas gan mīļas sejas, gan sadzīviskas ainas, kas dokumentē (neplānoti) ikdienu, saglabā kādus seno laiku tēlus, notikumus. Šodienas apstākļos tādas fotogrāfijas iegūst nenovērtējamu laika liecību nozīmi, ļauj izjust klātbūtnes efektu. Paralēli tam attīstījās arī profesionālā fotografēšana gan kā mākslas nozare, gan kā nodarbošanās veids.

Dažādos laikos uzņemto fotogrāfiju un pastkaršu krājumi privātkolekcijās, muzejos, arhīvos un jebkurā vietā ir vērtējami kā dokumentāras liecības par vietām, dažādajiem laikiem un to zīmēm. Iespēja atpazīt senos vizuālos tēlus sasaista pagātni ar tagadni, ļauj labāk saprast



Therefore, the search is going on for new significant places that would show Kuldīga's outstanding nature in different aspects, perhaps more content-related than just in purely visual images. One of the approaches implemented is expressed in the way that Kuldīga's old town's status as a monument of urban construction, assigned almost fifty years ago, was based on recognized historical values. At the same time, the reality dictated by the passage of time is to be taken into consideration. Namely, history can be recalled, but as for ancient history, it can be discovered from original sources or from stories, which in a way simplify the course of history, or become believable myths over time. We can live only in the present, and this influences our perception of the past, particularly if we have to evaluate historical events or the significance of their reflections, as is required in cases of cultural heritage. In Kuldīga as well.

## Kuldīga in pictures

Since the discovery of photography in the late 19<sup>th</sup> century, a way of preserving information and memories is in photographs. Initially,

only professionals worked in this field, with photographers' workshops becoming popular. Later, when cameras became smaller and more accessible and easier to use, photography became a part of everyday life and drew in more and more people. Over time, photographic collections built up in this way, initially of family portraits. The faces of dear people were captured in them, as well as scenes documenting (in an unplanned way) the everyday, preserving some images of olden days and events. Today such photographs have attained invaluable importance as the legacy of a particular time, allowing the feeling of presence. At the same time, professional photography developed both as art and as a vocation.

Collections of photographs and postcards taken at different times that are stored in private collections, museums, archives and elsewhere, are valued as documentary evidence about places, different times and their signs. The opportunity of recognizing old visual images connects the past with the present, allowing us to understand generational change better, and its importance in maintaining the sustainability of Latvia, many places in it, and of society.





paudžu maiņu, tās nozīmi Latvijas, tās daudzo vietu un sabiedrības ilgtspējas uzturēšanā.

Viens no bagātīgiem un viegli pieejamiem ir Latvijas Nacionālās bibliotēkas (LNB) izveidotais fotogrāfiju un atklātņu krājums “Zudusī Latvija”<sup>44</sup>, kas glabā Latvijas lauku ainavu un pilsētu senos vizuālos tēlus. Sadarbojoties muzejiem, bibliotēkām, privātpersonām, valsts institūcijām u.c., krājums tapis kā LNB digitālās bibliotēkas *Letonica* projekts.

Kuldīgas pilsētas (novietojuma kods 0421) skatu krājums satur 414 vienības, ja neskaita tās, kas atrodamas citās krājuma sadaļās (upes, ielas u.c.). Fotogrāfiju laiks – kopš 19. gs. beigām līdz mūsu dienām. Tematika ir visai dažāda. Analīze rāda, ka no visiem foto 111 (32%) redzamas pilsētas ēkas, un vēl 38 (11%) ir attēli, kuros labi redzamas pilsētas ielas. Tāpat turpat vai puse attēlu rāda pilsētvidi dažādos rakursos un noskaņās. Pilsētas novietojums pie Ventas, blīvā apbūve, relatīvi līdzenais reljefs nosaka to, ka pilsēta kopumā vāji uztverama, tādēļ maz plašu pilsētas skatu, attēlos dominē nami un ielu

44 Pieejams: <http://www.zudusilatvija.lv.cms>

One of the richest and most easily accessible collections is *Zudusī Latvija* [The Lost Latvia]<sup>44</sup>, a set of photographs and postcards compiled by the National Library of Latvia (NLL), which maintains old visual images of Latvian country landscapes and towns. The collection has been created as the NLL’s *Letonica* Digital Library Project, through the collaboration of museums, libraries, private individuals, state institutions et al.

The collection of views of Kuldīga town (Location Code 0421) contains 414 items, apart from those that are found in other parts of the collection (rivers, streets etc.). The photographs date from the late 19<sup>th</sup> century until the present day. The topics vary considerably. According to the analysis made, 111 (32%) photographs reproduce town buildings, and there are 38 (11%) images where town streets are clearly visible. Hence, the town environment is shown from various angles and in different moods in almost half of the images. The town’s location next to the Venta, the dense construction and the relatively flat relief are the factors why the town is hard to perceive as a whole, which is why there are few wide town views, but instead, buildings

44 See: <http://www.zudusilatvija.lv.cms>

and street corners dominate in the images. From ancient times, the most popular view of the town (including the castle ruins) was over the river from the right bank of the Venta. Comparing the photos from different times, we can see how the banks of the Venta have changed (they became overgrown with trees, new buildings appear and disappear, and the like), and at the same time concepts of the town as a whole change. Groups of images taken at various times can be used in research on changes of the town environment.

As it could be expected, many of these – 51 (15%) in total – are images of the Venta Falls. They are very varied, and therefore supplement today’s simplified concepts of the Venta Falls as a recreational spot, as a protected environmental object. The images contain historical information about fishing, the required equipment needed on the Falls, and about the rafting of timber. In their own way, these images confirm the special cultural-historical significance of the Venta Falls.

Images of other popular sites in Kuldīga are represented in about equal proportions – views of the stone bridge, the ancient castle mill, and the Alekšupīte. Information about town life is

pagriezieni. Kopš seniem laikiem populārākais skats uz pilsētu (arī pilsdrupām) bija no Ventas labā krasta pāri upei. Salīdzinot dažādu laiku uzņēmumus, redzam, kā mainās Ventas mala (aizaug ar kokiem, pazūd, rodas jaunas būves u.tml.), un vienlaikus mainās priekšstati par pilsētu kopumā. Dažādos laikos uzņemto attēlu kopas var kalpot pilsētvides pārmaiņu pētījumos.

Kā jau varēja gaidīt, diezgan daudz ir Ventas Rumbas attēlu, pavisam 51 jeb 15%. Tie ir ļoti dažādi, un tādēļ labi papildina šodienas vienkāršotos priekšstatus par Ventas Rumbu kā par atpūtas vietu vai kā par aizsargājamu dabas objektu. Attēli satur vēsturisku informāciju par zveju, tai nepieciešamajām iekārtām uz Rumbas, par koku pludināšanu. Savā veidā šie attēli apliecina Ventas Rumbas īpašo kultūrvēsturisko nozīmi.

Apmēram vienādā daudzumā pārstāvēti citu Kuldīgas populāro vietu attēli – skati uz akmens tiltu, senajām Pils dzirnavām, Alekšupīti. Informāciju par pilsētas dzīvi sniedz tirgus ainas, dārzniecību un dažādi citi attēli, piemēram, cilvēki ielās, ūdens pumpju vietas u.c.

“Zudušās Latvijas” kolekcijā esošajos Kuldīgas pilsētas attēlos ap 10% ir atklātnes jeb pastkartes. Pašas senākās ir vēsturisko zīmējumu un gleznu melnbaltās reprodukcijas (tajā skaitā – nedaudz pārveidotas), kas varētu liecināt par atēloto vietu un objektu popularitāti. Pavisam astoņas šādas atklātnes attēlo Kuldīgas pilsdrupas vai notikumus uz vai pie Ventas. Tie ir ikoniskie attēli – J.G. Veiganta un A. fon Šrādera zīmējumi, H.F. Vēbera akvarelis, K.J.R. Minkeldes zīmējums, V. Z. Štafenhāgena gravīra, kā arī V. Fromholda-Treija veidotais ordeņa pils makets. Sveicieni no Kuldīgas sūtīti vācu valodā.

Ventas Rumba attēlota deviņās pastkartēs, akmens tilts pār Ventu – piecās pastkartēs. Visi attēli kopumā veicināja pilsētas atpazīstamību, nostiprināja zināšanas un rosināja interesi tepat Kuldīgā vai kādā citā vietā, kur mājāja adresāts.

Pastkartes ar Kuldīgas attēliem ir pētījis Guntis Kalniņš, pievēršot uzmanību gan saturam, gan to izgatavošanā izmantotajām tehnoloģijām<sup>45</sup>. Viņš ir

45 Kalniņš G. Kuldīgas ainavas pastkartēs. Rokraksts, 2014. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes;skat.arī-http://www.panoramio.com>

provided by market scenes, images of gardening and various others, for example, people on the street, water pumps etc.

About 10% of the images of Kuldīga town in the *Zudusī Latvija* collection are postcards. The oldest ones contain historical drawings and black and white reproductions of paintings (including some slightly altered ones), which could provide evidence of the popularity of the portrayed spot or item. A total of eight postcards portray the Kuldīga Castle ruins, or events on or next to the Venta. They are iconic images – drawings by J.G. Veigants and A. von Schrader, a water-colour by H. F. Weber, a drawing by K.J.R. Minkelde, an etching by W.S. Stavenhagen, as well as the model of the Order's Castle made by V. Fromholds-Treijs. Greetings from Kuldīga were sent in the German language.

The Venta Falls is portrayed in nine postcards, the stone bridge over the Venta – in five postcards. All of the images as a whole facilitated the town's recognition, consolidated knowledge about it, and stimulated interest in Kuldīga itself or elsewhere, wherever the recipient resided.

Guntis Kalniņš has researched postcards with images of Kuldīga, focussing on both the content

and the technology used to make them<sup>45</sup>. He analysed the *Google Panoramio* collection of views where there are 341 Kuldīga scenes. Here too, there is a great diversity of motifs, with the dominating one – town buildings and streets (28% or 96 images). This is followed by images of the Venta Falls, 23 (7%), and, in a smaller number, of the Alekšupīte, the old brick bridge, and the Venta River.

All of the postcards are small cardboard cards with an image on one side, and a space for a brief message on the other side, next to the address. Initially, black-and-white photo images were reproduced on postcards. Later, the appearance of new discoveries in photography and printing techniques allowed to print coloured postcard images. One of the earliest and most widespread methods for obtaining coloured photo images on postcards was photochrom.

At the turn of the 19<sup>th</sup> to 20<sup>th</sup> centuries, the manufacture and sending of postcards in different life situations and at times of celebration spread widely in Vidzeme and Kurzeme,

45 Kalniņš G. Kuldīgas ainavas pastkartēs. [Kuldīga's Landscapes in Postcards.] Rokraksts, 2014. See: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>; see also - <http://www.panoramio.com>





analizējis skatu krājumu *Google Panoramio*, kurā ir atrodams 341 Kuldīgas skats. Arī šajā gadījumā vērojama liela motīvu dažādība. Dominējošais – pilsētas apbūve, ēkas un ielas (28% gadījumu jeb 96 attēli). Pēc tam seko Ventas Rumbas 23 attēli (7%), un jau mazākā skaitā – Alekšupīte, senais ķieģeļu tilts un Ventas upe.

Visas pastkartes ir nelielas kartona lapiņas ar attēlu vienā pusē, bet otrā pusē – blakus adresei bija vieta īsam vēstījumam. Sākotnēji atklātnēs tika reproducēti melnbalti fotoattēli. Vēlāk, parādoties jauniem atklājumiem fotogrāfijā un iespiedtehnikā, pastkaršu attēlus varēja iekrāsot. Viena no agrākajām un izplatītākajām metodēm, kā iegūt krāsainus fotoattēlus uz atklātnēm, bija fotohromēšana.

19. gs. un 20. gs. mijā Vidzemē un Kurzemē plašumā vērsās pastkaršu ražošana un sūtīšana, dažādās dzīves situācijās un svētku reizēs tā bija populāra arī pirms Otrā pasaules kara. Ar pastkartēm uzturēja sakarus, ar tām sveica svētkos un jubilejās, to sūtīšana kļuva par ieradumu, nereti aizstājot personiskas tikšanās. Pastkaršu kopums, to vizuālie tēli un rakstītie

and was also popular prior to the Second World War. People maintained contact, sent greetings and marked anniversaries through postcards, and it became a habit often replacing direct personal encounters. The body of postcards, their visual images and written texts are an invaluable testimony of the passage of time, events or changes in the lives of individuals or the whole society.

The oldest postcards with images of Kuldīga were black-and-white photographs of town views and landscapes. Coloured postcards appeared in the late 19<sup>th</sup> century, using novel technological means. A postcard's size is rather small – 6 × 9 cm, therefore it was difficult to create a high-quality colour image, it required special skills and precision. Among postcards of Kuldīga, one with the old Kuldīga market square and surrounding buildings and a market scene, is portrayed in a nuanced way in colour. A number of photochrom images of the Kuldīga town and its environs from the right bank of the Venta should be mentioned, among them the town panorama with church towers and the postcard with the image of the old stone bridge.



teksti ir nenovērtējama liecība par laika plūdumu, par notikumiem vai pārmaiņām atsevišķu cilvēku vai sabiedrības dzīvē.

Senākās pastkartes ar Kuldīgas attēliem bija melnbaltas fotogrāfijas, pilsētas skati un ainavas. Taču 19. gs. nogalē, izmantojot jaunus tehnoloģiskos paņēmienus, jau parādās iekrāsotas pastkartes. Pastkartes izmērs ir salīdzinoši neliels – 6x9 cm, tādēļ kvalitatīvu krāsainu attēlu izveidot bija sarežģīti, tas prasīja īpašas iemaņas un precizitāti. Starp Kuldīgas pastkartēm krāsās niansēti attēlots ir vecais Kuldīgas tirgus laukums ar apkārtējo apbūvi un tirgošanās aina. Vēl var atzīmēt vairākus fotohromētos Kuldīgas pilsētas un apkārtnes attēlus no Ventas labā krasta, to starpā pilsētas panorāmu ar baznīcu torņiem un pastkarti ar senā akmens tilta attēlu.

Interesantas ir pastkartes ar Kuldīgas pilsētas skatu kolāžām – ar sveicienu no Kuldīgas (vāciski – *Gruss aus Goldingen*). Piemēram, viena no tām sūtīta 1897. gadā ar grafiski zīmētu un izkrāsotu Kuldīgas panorāmas skatu no Pārventas puses. Otrā pastkarte arī ir kolāža ar pilsētas raksturīgo ēku attēliem (rātsnams,

sinagoga, tiesas nams, ģimnāzija) un ar Kuldīgas simbolu – Svētās Katrīnas attēlu.

Pagājušā gadsimta 30. gados lielākā pastkaršu izdevniecība bija *Fotobrom*, kas atradās Rīgā. Arī tās attēlu kolekcijā redzamas Kuldīgas pilsētas ainavas. Piemēram, tas ir Ventas Rumbas attēls, ķieģeļu tilts pār Ventu un dažādas pilsētas ainas.

Kuldīgas ainavu pastkaršu kolekcijā īpaša nozīme 20. gs. pirmajā pusē ir divu mākslinieku darbiem. Tās ir Ervīna Volfeila krāsaino akvareļu attēli un Kārļa Grūbes eļļas gleznu melnbaltās reprodukcijas. E. Volfeila akvareļi bija pirmās krāsainās pastkartes pēc Pirmā pasaules kara, kuras tika izplatītas toreizējos LETA (Latvijas Telegrāfa aģentūra) dzelzceļa kioskos. Pavisam zināmas trīs pastkartes ar Kuldīgas skatiem: divas ar sarkano ķieģeļu tiltu pāri Ventai un viena – ar ēku ielu sadurē starp Ventspils (tagad 1905. g. iela) un Teātra (tagad Alunāna) ielu. Jāpiezīmē, ka E. Volfeila akvareļos attēlotas arī Liepāja, Ventspils, Bauska, Kandava un citas Latvijas pilsētas, tās var skatīt pastkartēs.

Gleznotājs K. Grūbe (1902–1998) Otrā pasaules kara laikā strādāja par zīmēšanas skolotāju Kuldīgas Valsts ģimnāzijā. Vairākas viņa

The postcards with collages of views of Kuldīga town are interesting – with greetings from Kuldīga (in German – *Gruss aus Goldingen*). For example, one of them, sent in 1897, presents a graphically drawn and coloured panoramic view of Kuldīga from the Pārventa side. Another postcard is also a collage with images of buildings that are characteristic of the town (the town hall, synagogue, court building, and gymnasium (high school) premises) and with the symbol of Kuldīga – the image of St. Catherine.

In the 1930s, the largest publisher of postcards was *Fotobrom*, which was located in Rīga. Kuldīga town scenes can also be seen in the collection of images from this publisher, for example, there is an image of the Venta Falls, the brick bridge over the Venta, and various scenes of the town environment.

In the postcard collection of Kuldīga scenes, the works of two early 20<sup>th</sup> century artists have special significance. These are colourful water-colour images by Ervīns Volfeils and black-and-white reproductions of oil paintings by Kārlis Grūbe. E. Volfeils' water-colour images were the first coloured postcards after the First World War, which were sold at the railway kiosks of

LETA (the Latvian Telegraph Agency) at that time. In total, three postcards with scenes of Kuldīga are known: two with the red brick bridge over the Venta and one – with the building on the corner of Ventspils (now 1905. g. Street) and Teātra (now Alunāna) streets. It should be added that Liepāja, Ventspils, Bauska, Kandava, and other Latvia's cities and towns were also portrayed in E. Volfeils' water-colours and these can be seen on the postcards.

Painter K. Grūbe (1902–1998) worked as a drawing teacher during the Second World War at the Kuldīga State Gymnasium. A number of his paintings have been reproduced on postcards. In one of them, with the title *Uz Kuldīgu* (To Kuldīga), a scene of the town from the slopes of the Kurzeme Highlands, in what is now Planīcas Street, can be seen. The postcard with Kalna Street, painted by K. Grūbe, is also worthy of note, as well as the vivid visionary landscape on the banks of the Venta River, which is called *Vijolišu grava* (Violet Gully).

Information about photographers who worked in Kuldīga, about their workshops, and postcard publishers has not yet been fully explored. The name J. Gavronskis was known in

gleznas ir reproducētas pastkartēs. Vienā no tām – ar nosaukumu “Uz Kuldīgu” – redzama pilsētas ainava no Kurzemes augstienes nogāzes tagadējā Planīcas ielā. Vēl atzīmējama pastkarte ar K. Grūbes gleznoto Kalna ielu, kā arī izteiksmīgā iztēles ainava Ventas upes krastā, kura nosaukta par “Vijolišu gravu”.

Pagaidām pilnībā nav apzināta informācija par fotogrāfiem, kas darbojās Kuldīgā, par viņu darbnīcām, par pastkaršu izgatavošanas izdevniecībām. Kuldīgā 20. gs. sākumā bija pazīstams J. Gavronska vārds, saistībā gan ar uzņēmējdarbību, gan ar pastkaršu izdošanu un plašāku izdevējdarbību. Tomēr nav īsti zināms – bija viens vai divi Gavronski ar līdzīgiem priekšvārdiem, tādēļ pētījumi jāturpina.

Kuldīgas pilsētas 20. gs. sākuma ainavas pastkartēs saglabājuši arī fotogrāfi A. Freimanis (*A. Freymann*), kura darbnīca atradās Katoļu ielā 5, un E. Saboļevskis (*E. Sabolewsky*).

Bez pieminētajiem vārdiem, laikā līdz 1940.g. Kuldīgā darbojās šādi fotogrāfi – Kārlis Ede (*Carl Ede*), Jūlijs Gesavs (*Juliuss Gessau*), A. Gesavs (*A. Gessau*), A. Brenners (*A. Brenner*).

Kuldīga in the early 20<sup>th</sup> century in connection with both his business activities and the publishing of postcards and other materials. However, it has not been clarified whether there was one or two persons with the surname Gavronskis, with similar first names, therefore research must be continued.

Photographers A. Freymann, whose workshop was located at Katoļu iela 5, and E. Sabolewsky also captured early 20<sup>th</sup> century scenes of the town of Kuldīga on postcards.

Apart from the abovementioned photographers, the following ones – Carl Ede, Juliuss Gessau, A. Gessau, and A. Brenner worked in Kuldīga in the period leading up to 1940.

A known name in more recent times is A. Celmiņš, who became involved in photography in 1900, lived in Kuldīga from 1910 and celebrated his 80<sup>th</sup> birthday in 1940<sup>46</sup>. It is known that after the First World War the photographer regularly supplied the *Fotobrom* company a variety of Kuldīga scenes. The photographer's workshop was located in the town centre at Baznīcas iela 29. Initially, A. Celmiņš' postcards had his

46 Viru darba mūžs. [A Man's Working Life]. *Brīvā Zeme*, Nr. 110, 1940, 20. maijs, 12. lpp.

Viens no jaunākajos laikos pazīstamiem vārdiem ir A. Celmiņš, cilvēks, kas ar fotogrāfēšanu sāka nodarboties 1900. gadā, kopš 1910. gada dzīvoja Kuldīgā un 1940. gadā svinēja savu 80 gadu jubileju.<sup>46</sup> Zināms, ka pēc Pirmā pasaules kara fotogrāfs firmai *Fotobrom* regulāri piegādāja dažādus Kuldīgas skatus. Fotogrāfa darbnīca atradās pilsētas centrā, Baznīcas ielā 29. Sākotnēji A. Celmiņa pastkartes rotāja vienā apakšējā stūrī iespiedtehnikā veidots autora paraksts “A. Zelmin” (tā laika rakstībā – *A.M.*). Tas padarīja A. Celmiņa pastkartes atpazīstamas, turklāt viņa fotogrāfijas bija kvalitatīvas un estētiski pievilcīgas.

### Vietas un raksti

Kuldīgas kultūras mantojuma kontekstā uzmanību piesaistīja pašu kuldīdznieku aktīvā un radošā attieksme pret savu mantojumu. Par to liecina daudzās publikācijas vietējos laikrakstos par pilsētas vēsturi, iezīmīgām vietām, namiem, kā arī Kuldīgas galvenajā bibliotēkā

46 Viru darba mūžs. *Brīvā Zeme*, Nr. 110, 1940, 20. maijs, 12. lpp.

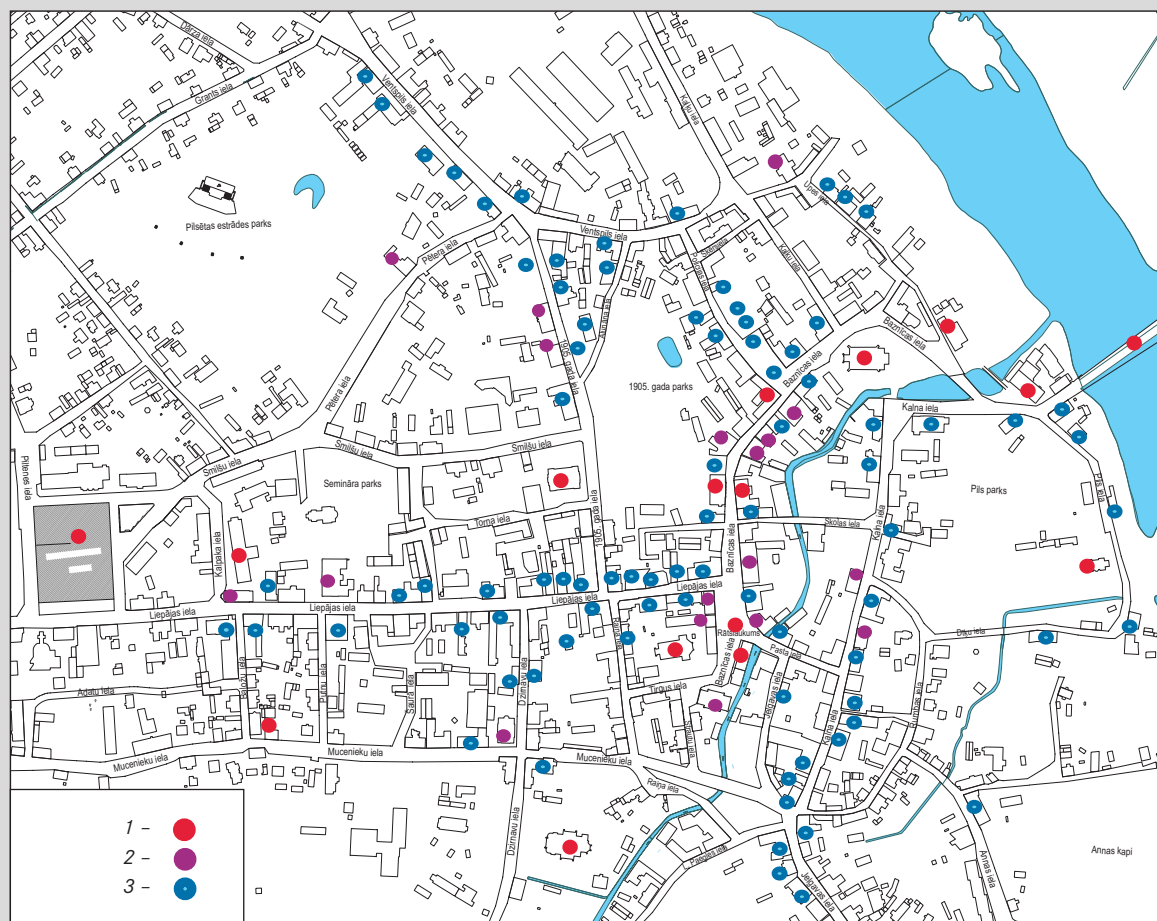
signature printed in one of the bottom corners as *A. Zelmin* (in the orthography of the time). This helped in identifying A. Celmiņš' postcards, as well as the fact that his photographs were of a high quality and aesthetically pleasing.

### Places and publications

In the context of Kuldīga's cultural heritage, the active and creative attitude of Kuldīga inhabitants towards their heritage is noteworthy, which is evidenced by numerous articles in local newspapers about the town's history, prominent places and buildings, as well as the information having been collected and stored in Kuldīga's main library. Further Gunta Grundmane provides more detailed information.<sup>47</sup>

A number of thematic folders are freely available at Kuldīga's main library where information is stored about local history, which has been collected for about 40 years. The late Hedviga Šteinberga used to do this. The latest information and ancient materials that had been discovered was regularly added to the folders. This information is also currently available in an electronic format.

47 Grundmane G. Par novadpētniecības datubāzi Kuldīgas galvenajā bibliotēkā. [About the Data Base on the Study of Local History at the Kuldīga Main Library]. Author's personal information, 2015.



14. **Vietas un raksti.** Sast. G. Grundmane.  
 1 – vairāk nekā 11 publikācijas;  
 2 – 6 līdz 10 publikācijas;  
 3 – 1 līdz 5 publikācijas

**Places and articles.** Comp. by G. Grundmane.  
 1 – more than 11 publications;  
 2 – 6 to 10 publications;  
 3 – 1 to 5 publications





krātā un dažādos veidos glabātā informācija. Par to stāsta Gunta Grundmane.<sup>47</sup>

Kuldīgas galvenajā bibliotēkā ir brīvi pieejamas tematiskas mapes, kurās sakārtota novadpētnieciska rakstura informācija, kas vākta apmēram 40 gadus. Savas dzīves laikā to darīja Hedviga Šteinberga. Mapes regulāri ir papildinātas ar jaunāko informāciju, kā arī atrastiem senākiem materiāliem. Pašreiz šī informācija pieejama elektroniskā formātā.

Elektroniskās datubāzes “Kuldīga: Vēsture. Notikumi. Cilvēki” veidošana sākta 2008. gadā, pēc bibliotēkas direktores Laimas Mirdzas Osteles iniciatīvas, bet darbu paveica un turpina G. Grundmane. Datubāzē, sākot ar 1965. gadu, uzkrātas ziņas par Kuldīgas vēsturi un pilsētas unikālajiem objektiem. Galvenais informācijas avots ir vietējie laikraksti “Padomju Dzimtene” (padomju varas gados), “Kurzemnieks”, “Netradicionālās Ziņas”, “Kuldīdznieks”, “Bandava”, “Kuldīgas Vēstis”, “Kuldīgas Novada Vēstis”. Datubāzē pieejamas tekstu elektroniskās kopijas,

<sup>47</sup> Grundmane G. Par novadpētniecības datubāzi Kuldīgas galvenajā bibliotēkā. Autores personiska informācija, 2015.

The creation of the electronic data base *Kuldīga: Vēsture. Notikumi. Cilvēki* [Kuldīga, History, Events. People] was commenced in 2008, on the initiative of Laima Mirdza Ostele, director of the library, but the work was undertaken and is being continued by G. Grundmane. Data about Kuldīga's history and unique objects of the town have been accumulated in the data base since 1965. The main sources of information are the local newspapers *Padomju Dzimtene* (from the Soviet era), *Kurzemnieks*, *Netradicionālās Ziņas*, *Kuldīdznieks*, *Bandava*, *Kuldīgas Vēstis* and *Kuldīgas Novada Vēstis*. Electronic copies of texts, copies of various documents, photographs (from earlier times and those created digitally), as well as analytical descriptions from books are available on the data base. The authors of the articles are newspaper correspondents, specialists from the Kuldīga District Museum, and other residents of Kuldīga.

The data base has been created in a way that information about a particular place or object can be easily found, and therefore it is possible to analyse the frequency of its mention. This allows the information from the data base to be transformed into a different format – like a map. (Fig. 14.)

dažādu dokumentu kopijas, fotogrāfijas (agrāko laiku un tagad digitāli radītās), kā arī analītiskie apraksti no grāmatām. Rakstu autori ir laikrakstu korespondenti, Kuldīgas novada muzeja speciālisti, arī citi kuldīdznieki.

Datubāze izveidota tā, ka viegli atrodamā informācija par norādīto vietu vai objektu, tādējādi iespējams analizēt to pieminēšanas biežumu. Tas atļauj datubāzes informāciju pārveidot citā formātā – kā karti (14. att.).

Jāpiezīmē, ka vietējā presē vairāk rakstīts par ēkām, kuras kaut kādā veidā izcēlušās un piesaistījušas sabiedrības uzmanību. Proti, tajās atrodas (vai ir atradušās) iestādes, organizācijas, dzīvojuši ievērojami sabiedriski darbinieki, veikta ēkas restaurācija vai izpēte. Šāda informācija padziļina skatījumu uz Kuldīgu.

Datubāzē nosauktie objekti pēc to pieminēšanas biežuma nodalīti trīs grupās: (1) 1–5 publikācijas, (2) 6–10 un (3) vairāk nekā 11 publikācijas. Neliels ieskats iegūtajā ainā.

Lielākais publikāciju skaits ir par Kuldīgas pilsētas laukumu (35), kas būvēts 1936.–1937. gadā. Pēdējā laikā vairākreiz radušās

idejas par laukuma pārbūvi, un kuldīdznieki aktīvi piedalījās to apspriešanā.

Daudz publikāciju ir arī par Svētās Trīsvienības Romas katoļu baznīcu (30), Kuldīgas novada muzeju (25) un Kuldīgas vecās slimnīcas ēkām (17), kā arī par Kuldīgas galvenās bibliotēkas ēku (16), kur līdz 1941. gadam bijusi ebreju sinagoga.

Vairāk par 11 rakstiem Kuldīgas laikrakstos bijis vēl par Rātslaukumu (12), namu Mucenieku ielā 19 (tajā dzīvojusi tēlniece Līvija Rezevska, viņas vārdā nosaukta izstāžu zāle, – 13 raksti), mūra tiltu pār Ventu (13), par Kuldīgas veco rātsnamu Baznīcas ielā 5 (13) un par viesnīcas “Metropole” ēku (11).

Iegūtā informācija ir laba viela pārdomām par vērtībām Kuldīgā un dažādu skatījumu iespējamību.

### **Aptauju ziņas**

Aptaujas ir viens no paņēmieniem, kā iegūt informāciju, kaut arī orientējošu, par iedzīvotāju uzskatiem un vērtējumiem. Tas var attiekties uz vietām, notikumiem, nākotnes plānu

It should be added that in the local press mostly there have been articles about buildings that have stood out and attracted the people's attention. Namely, they have housed institutions and organizations, or important community activists have lived there, the buildings have been restored or subjected to research. This type of information provides a richer perspective of Kuldīga.

The items mentioned in the data base have been divided up into three groups, in accordance with the frequency of their mention: (1) 1–5 articles, (2) 6–10 and (3) more than 11 articles. Following is a brief look at the general picture.

The greatest number of articles (35) are about the Kuldīga Town Square which was constructed between 1936 and 1937. Concepts with regard to reconstruction of the square have appeared more than once recently, with the people of Kuldīga being actively involved in the discussions.

A considerable part of articles focus on the Holy Trinity Catholic Church (30), the Kuldīga District Museum (25), and Kuldīga's old hospital buildings (17), as well as about the Kuldīga Main Library's building (16), where the Jewish Synagogue was located until 1941.

There have been more than 11 articles in Kuldīga's newspapers about the Town Hall Square (12), the building at 19 Mucenieku Street (sculptor Līvija Rezevska lived in it, and the exhibition hall is named after her – 13 articles), the brick bridge over the Venta (13), Kuldīga's old Town Hall at 5 Baznīcas Street (13), and about the Metropole Hotel building (11).

The information obtained is good food for thought about the treasures of Kuldīga and different ways of looking at it.

### **Information from surveys**

Surveys are a way of gaining at least some idea on people's views and how they rate things. This could be about places, events, assessing plans for the future and similar. As for the town of Kuldīga – data is currently available from three surveys of residents, which had been obtained at almost ten-year intervals. Each of them had its goal and place in time, which determined the type of survey questions, and possibly, orientation to anticipated responses.

A survey took place in Kuldīga in 2005–2007, within the framework of international research, and was undertaken on the Latvian side by Latvia

izvērtēšanu u.tml. attiecībā uz Kuldīgas pilsētu – pašreiz ir pieejami trīs iedzīvotāju aptauju dati, kas iegūti turpat vai ar desmit gadu atstarpi. Katram no tiem ir savs mērķis un laika konteksts, un tas noteicis aptauju jautājumu saturu, iespējams, arī orientēšanos uz sagaidāmajām atbildēm.

Kāda starptautiska pētījuma ietvaros Kuldīgā 2005.–2007. gadā notikusi aptauja, kuru veica, no Latvijas puses, Latvijas Lauksaimniecības universitāte. Nav izdevies atrast kopējo pārskatu par pētījumu, bet gan tikai Kuldīgā veiktās aptaujas rezultātus, kas apkopoti uz anketas lapām.<sup>48</sup> Pētījuma mērķis bija ekonomiskās situācijas un attīstības iespēju analīze Latvijas pilsētās. Lūk, ko respondenti teikuši par Kuldīgu: atrodas skaistā ainavā (91%), pilsētai ir labs tēls (66%), pievilcīga dzīvošanai (68%), pieejama (51%), ģimenēm labvēlīga (47%), zema dzīves kvalitāte (33%), progresīva (35%), provinciāla (39%). Uz jautājumu – kā Kuldīgai vajadzētu sevi pieteikt plašākai sabiedrībai – 83% atbildējuši: kā pilsētu skaistā vietā.

48 Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

University of Agriculture. No general overview of the research has been found, but only the results of the survey conducted in Kuldīga, summarised on inquiry forms.<sup>48</sup> The goal of the research was to analyse the economic situation and opportunities for development in Latvian towns. The respondents said the following about Kuldīga: it is located within a beautiful landscape (91%), the town has a positive image (66%), it is attractive for living (68%), it is accessible (51%), good for families (47%), a low quality of life (33%), progressive (35%), and provincial (39%). To the question of how Kuldīga should present itself to the broader community, 83% responded: as a town in a beautiful place.

Asked about predictions for the future – “What will Kuldīga be like after 20 years?” (ten years have now passed), people in Kuldīga answered as follows: (1) the town landscape will be in good order – 61%, (2) there will be many more elderly people – 43%, (3) the majority of the young people will have left Kuldīga – 38%. There is justification for thinking that these forecasts have come true.

48 See: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

Jautāti par nākotnes prognozēm – kāda būs Kuldīga pēc 20 gadiem (pagājuši desmit gadi), kuldīdznieki atbildējuši šādi: (1) būs labi sakopta pilsētas ainava – 61%, (2) būs daudz vairāk vecu cilvēku – 43%, (3) 38% – vairums jauniešu atstās Kuldīgu. Ir pamats domāt, ka prognozes īstenojas.

2007. gadā vasarā, no jūlija līdz augustam, notika Kuldīgas domes iniciēts pētījums, kura mērķis bija noskaidrot kuldīdznieku un pilsētas viesu domas par vecpilsētu.<sup>49</sup> Informācija tika ievākta dažādos veidos (tiešās un netiešās intervijas, interneta aptauja, pasta sūtījumi), kopējais respondentu skaits – 243.

Daļa no jautājumiem bija veltīta pilsētvides sakopšanas un uzturēšanas vērtējumiem, bet šodienas skatījumā interesi radīja atbildes uz dažiem citiem anketas jautājumiem.

Vispirms tas ir jautājums: “Kādas unikālas Kuldīgas vecpilsētas vērtības esat pamanījuši?” Atbildēs pavisam tika nosauktas 52 dažādas

49 Pētījums: *Kuldīgas vecpilsēta iedzīvotāju vērtējumā*. Tilts Kuldīgai – tilts uz pasauli. Starptautiskās konferences materiāli, 2007, 12.–14. sept., 137.–141. lpp. Glabājas KNP BNA. Turpmāk – *Pētījums...*, 2007.

A survey initiated by Kuldīga Town Council took place in the summer of 2007, from July to August, with the aim of finding out what Kuldīga's residents and town visitors thought about the old town.<sup>49</sup> Information was collected in a variety of ways (direct and indirect interviews, a survey by internet and post, with the total number of respondents being 243.

Some of the questions concerned assessments about the tidying up and maintenance of the town environment, but contemporary interest was generated by the responses to some other survey questions.

First, the question: *Which of the unique treasures of Kuldīga's old town have you noticed?* In all, 52 different items were named in the responses – objects, elements in the town environment, and nonmaterial things. The treasure which dominated – the old stone bridge across the Venta (named by 170 respondents), with the following comments made about the old town itself: *the old tile roofs* (109), *the ancient network of streets and squares* (81), *authentic building details* (79) and

49 Pētījums: *Kuldīgas vecpilsēta iedzīvotāju vērtējumā*. [The Old Town of Kuldīga as Evaluated by Residents]. Tilts Kuldīgai – tilts uz pasauli. Starptautiskās konferences materiāli, 2007, 12.–14. sept., 137.–141. lpp. Held by KNP BNA. Henceforth – *Pētījums...*, 2007.



vērtības – gan objekti, gan pilsētas vides elementi, gan nemateriālās izpausmes. Dominējošā vērtība – vecais akmens tilts pār Ventu (nosaukuši 170 respondenti), bet uz pašu vecpilsētu attiecas šādi izteikumi: *vecie kārņiņu jumti* (109), *senatnīgais ielu un laukumu tīkls* (81), *namu autentiskās detaļas* (79), *vēsturiskā aura* (78). Ventas Rumbu vērtību kategorijā ierindojuši vien 20 respondenti, Alekšupīti – 17. Nākamais jautājums: “Kuru vietu vecpilsētā jūs ieteiktu apskatīt pilsētas viesiem?” Atbildēs tika nosaukta pavisam 61 vieta. Vispirms, tā ir Ventas Rumba (117 respondenti), tad – vecais akmens tilts pār Ventu (84), vienādi (pa 36 respondentiem) – interesanti varētu būt bijis pastaigāties gar Alekšupīti un pa Liepājas ielu. Uz vecpilsētu viesus vestu 17 respondenti, un vēl 25 – pievērstu uzmanību senajām ielām.

Īpaši interesants liekas jautājums (un atbildes uz to): “Kas, jūsu prātā, Kuldīgu atšķir no citām pilsētām Latvijā?” Respondenti nosaukuši 85 objektus, vides elementus, izjūtas u.c., kas, viņu prātā, Kuldīgu atšķir no citām Latvijas pilsētām. Atbildēs nav redzamas izteiktas prioritātes,

the *historical aura* (78). Only 20 respondents listed the Venta Falls among the category of treasures, and Alekšupīte – 17. The next question: *Which spot would you recommend the visitors to the town see in the old town?* In the responses, 61 places in total were named. First, the Venta Falls (117 respondents), then – the old stone bridge across the Venta (84), a walk along the Alekšupīte and along Liepāja Street was ranked as of equal interest (36 respondents). 17 respondents would take visitors to the old town, and another 25 would draw attention to the old streets.

The following question (and answers to it) seemed particularly interesting: *What, in your opinion, distinguishes Kuldīga from other towns in Latvia?* Respondents named 85 objects, environmental elements, sensations, etc., which, in their opinion, distinguished Kuldīga from other Latvian towns. No distinct priorities appear in the responses, but instead, the diversity of concepts based on personal experience. However, only a slightly larger number (46 respondents) considered that the most important object in Kuldīga was the Venta Falls. Tile roofs, the ancient nature of the town, the aura, and the Venta bridge were ranked as equally important.



bet gan priekšstatu dažādība, kas balstās personiskajā pieredzē. Tomēr – tikai nedaudz lielāks pārsvars ir uzskatam, ka nozīmīgākais objekts Kuldīgā ir Ventas Rumba (46 respondenti). Tālāk – vienlīdz nozīmīgi ir dakstiņu jumti, pilsētas senatnīgums, aura, Ventas tilts.

Kā redzams, atbildes uz iepriekš nosauktajiem jautājumiem ir visai līdzīgas. Liekas, ka it sevišķi grūti bijis raksturot Kuldīgai īpatnējo, to, kas tai varētu piešķirt unikalitāti. Taču iespējams, ka atbilžu raksturu ietekmējusi anketas uzbūve, piedāvātie atbilžu varianti.

Jaunākā, 2014. gadā veiktā aptauja atšķiras no iepriekšējām ar to, ka tā jau ir orientēta ar mērķi, proti, saistīta ar Kuldīgas veidošanās vēstures izpēti, ar skatījumu uz pilsētu kā vienotā dabas un kultūras mantojuma objektu, kā krātuvī, kas glabā dažādas vērtības un nozīmju izpausmes.<sup>50</sup>

Aptauja notika Kuldīgas ielās 2014. gada 8. oktobrī no plkst. 13 līdz 17, uzrunājot satiktos

50 Rungule R. Ielu nozīme Kuldīgas pilsētas attīstībā un cilvēku dzīvē laika skatījumā. Rokraksts. 2014. Turpmāk – Rungule R. 2014. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

As can be seen, the responses to the above-named questions are fairly similar. It seems that describing what was specific to Kuldīga, that which would impart uniqueness to it, was particularly difficult. The nature of the responses may possibly have been influenced by the survey structure and the choice of responses offered.

The most recent survey, conducted in 2014, differs from the previous ones by the fact that it had a set goal connected with research on the history of the development of Kuldīga, with a perspective on the town as a unified environmental and cultural heritage object, as a repository preserving various treasures and expressions of significance.<sup>50</sup>

The survey was conducted in the streets of Kuldīga from 1 pm to 5 pm on 8 October 2014, by randomly addressing people who were encountered. This was conducted by twenty Latvian university students in the framework of the *Common Heritage and its Stable and Changing Expression in Kuldīga* creative workshop.

50 Rungule R. Ielu nozīme Kuldīgas pilsētas attīstībā un cilvēku dzīvē laika skatījumā. [The Importance of Streets in the Development of the Town of Kuldīga and in the Lives of People Over Time]. Manuscript. 2014. Henceforth – Rungule R., 2014. See: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

cilvēkus. To veica divdesmit Latvijas augstskolu studenti radošās darbnīcas “Vienotais mantojums, tā stabilās un mainīgās izpausmes Kuldīgā” ietvarā. Atbilstīgi darba ievirzei, izmantota iepriekš sagatavota anketa, kurā apmēram puse no jautājumiem bija atklāti, lai ļautu respondentiem pašiem izteikt savu viedokli un neietekmētu to ar jau gataviem atbilžu variantiem. Aptaujāti 244 cilvēki, no tiem 174 (71%) bija Kuldīgas iedzīvotāji, 50 (20%) ieradusies pilsētā kādās darīšanās, 20 aptaujātie bija tūristi.

Turpmāk īsumā par aptaujas rezultātiem. Vaicāti par Kuldīgas simboliem, 60% no respondentiem atbildēja, ka tā ir Venta un tās apkaime, Ventas Rumba, un vēl 28% – ka tas ir vecais akmens tilts. Vecpilsētu, kas ekspertu vērtējumā tiek uzskatīta par Kuldīgas galveno simbolu, nosaukuši tikai 11% no aptaujātajiem. Vēl mazāka nozīme tiek piešķirta Liepājas ielai, Alekšupītei u.c. vietām pilsētā.

Jautājums par sajūtām, ko izraisa pilsēta vai kas rodas pilsētā, ir it kā papildinājums jautājumam par pilsētas simboliem, skatījums citos kontekstos, jo balstās individuālajā pieredzē,

A questionnaire that was prepared prior to this, consistent with the main direction of the work, was used with half of the questions being open, allowing the respondents themselves to express their opinions, unaffected by previously prepared versions of answers. A total of 244 people were surveyed, of these 174 (71%) being Kuldīga residents, 50 (20%) those having arrived to the town for some business, while 20 were tourists.

Following is a brief discussion about the survey results. When asked about Kuldīga's symbols, 60% of the respondents answered that it was the Venta and its environs, the Venta Falls, while another 28% – that it was the old stone bridge. The old town, which in the assessment of experts is considered to be Kuldīga's main symbol, was named by only 11% of those surveyed. Even less significance was allocated to Liepājas Street, Alekšupīte, and other places in the town.

A question about feelings that are aroused by the town, or which arise in the town, was a kind of supplement to the question about the town's symbols, a different contextual view, since it is based on individual experience, memories, and associations. For a part (31%) of the respondents it was a kind of special feeling or

atmiņās un asociācijās. Daļai (31%) no respondentiem tā ir kāda īpaša sajūta vai atmosfēra, visbiežāk minēta *svētku sajūta*, arī noskaņas – *miers, nesteidzīgums, “izbaudīt var lēnos rītus, vērot dabu”*. Vēl daļai (23%) – sajūtas saistās ar īpašām vietām pilsētā, vai *pilsētvides īpatnībām: Pils iela (var redzēt Rumbu, pilsētas dārzu, tiltu); dakstiņu jumti, bruģis, miers un migla; zivju lēkšana Rumbā*. Vēl daļai aptaujāto (20%) īpašās pilsētas sajūtas saistās ar skaņu: šalkas Rumbā un lielie koncerti, baznīcu zvani, ūdens *Alekšupītē*. Neiztikt arī bez smaržām – *bulciņas, kafija, svaigi cepta maize, rudens smarža, pavasara dārzi, Ziemassvētku tirdziņš*. Īpašas emocijas rada atmiņas, personiskā piesaiste pilsētai, mājām.

Kopš Kuldīgas vecpilsēta iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā, dienaskārtībā nepārtraukti ir divi jautājumi: pirmais – kas pilsētai piešķir unikalitāti, citiem vārdiem sakot, kāda ir tās identitāte, un otrs – kas to padara unikālu pasaules mērogā. Tātad tas nozīmē vērtēt atbilstību kādiem vispārējiem nosacījumiem vai kritērijiem, lai pilntiesīgi iekļūtu Pasaules mantojuma sarakstā. Tādēļ

interesi rada pilsētas iedzīvotāju atbildes uz diviem nākamajiem jautājumiem.

Pirmais – par Kuldīgas atšķirību no citām Latvijas pilsētām jeb par pilsētas identitāti.

Nodalās divas atbilžu grupas. Ir atbildes, kurās vairāk uzsvērta pilsētas vēsture, bijība pret vēsturisko mantojumu, Vecpilsēta ar senām ēkām un ielu tīklu: *Kuldīga ir Kurzemes pērle; skaists dabas un arhitektūras apvienojums; Kuldīga ir ar savu vēsturisko stāstu; Kuldīgā ir savdabīga vecpilsēta; Kuldīgai ir viduslaiku stils; lielu pilsētas daļu aizņem Vecpilsēta*.

Atšķirīgu grupu veido atbildes, kas pilsētu raksturo citā aspektā: *Kuldīga ir ar mājīgu mērogu; Kuldīga ir maza un kompakta (var ielikt kabatā), Kuldīga ir kā mazs ciemats; Kuldīgā ir senatnīgums un miers; Kuldīgai ir dvēsele (tas ir pilsētas sauklis)*. Aptaujā lauki kā pilsētas vides raksturlielums akcentēti mazāk, nekā tas parādās Kuldīgas ielu stāstos.

Otrais jautājums – par Kuldīgas atšķirībām no citām pilsētām Eiropā un pasaulē.

Protams, uz šādu jautājumu nevarēja gaidīt izvērstas, analītiskas atbildes, jo tas nav saistīts

atmosphere, the most frequently mentioned being a *feeling of celebration*, or moods as well as *peace, unhurriedness, and “slow mornings can be enjoyed observing nature”*. For some others (23%) feelings were connected with particular places in the town, or features in the *town environment: Pils Street (one can see the Falls, the town garden, and the bridge); tile roofs, cobblestones, peace and mist; jumping fish at the Falls*. For some others (20%) special feelings in the town were connected with sounds: *the sough of the Falls and great concerts, church bells, water sounds in Alekšupīte*. There were also smells – *buns, coffee, freshly baked bread, the smell of autumn, gardens in spring, the Christmas market*. Particular emotions were evoked by memories, personal connections to the town and one's home.

There have been two questions continuously on the agenda from the time that the old town of Kuldīga was included on the UNESCO World Heritage Latvian Tentative List: first, *what is it that imparts uniqueness to the town?* or in different words, *what is its identity?* and second, *what makes it unique on a world scale?* Thus, this means evaluating it according to some general conditions or

criteria, to be full-fledgedly included on the World Heritage List. Hence, responses of town residents to the next two questions are of interest.

The first question concerns Kuldīga's difference from other Latvian towns, or the town's identity.

The responses can be split up into two groups. There are responses which place more emphasis on the town's history, respect for the historical legacy, the old town with its ancient buildings and street network: *Kuldīga is the pearl of Kurzeme; a beautiful amalgamation of nature and architecture; Kuldīga has its own historical story; there is a peculiar old town in Kuldīga; Kuldīga has a medieval style; a large part of the town is taken up by the old town*.

A separate group is made up of responses which characterize a different aspect of the town: *Kuldīga has a homey scale; Kuldīga is small and compact (you can put it in your pocket), Kuldīga is like a small village; there is a sense of antiquity and peace in Kuldīga; Kuldīga has a soul* (this is the town's slogan). In the survey, the countryside, as the dominant characteristic of the town environment, is emphasized less than it appears in the stories about Kuldīga's streets.



ar ikdienas dzīvi. Tādēļ aptaujāto atbildēs drīzāk saskatāms citiem vārdiem izteikts stāsts par sevi, savu Kuldīgu. Lūk, atbilžu apkopojums. Kuldīgas pilsētas raksturojumi: *Kuldīga ir maza pilsēta ar bagātu vēsturi; Kuldīga ir mazs ciematiņš ar būdiņām pie lielas upes; Kuldīga ir pietiekami senatnīga, bet nav nomācoši vēsturiska un grandioza; Kuldīgā ir tādas sajūtas kā nevienā citā pilsētā pasaulē; Kuldīga ir tipiska Eiropas mazpilsēta; Kuldīgai ir mazpilsētai raksturīgās personiskās attiecības.* Mazliet citā kontekstā – *Kuldīgā galvenā vērtība ir cilvēki.*

Atbildēs uz minētajiem jautājumiem, tāpat kā jau iepriekš, apstiprināta Ventas Rumbas un senā akmens tilta īpašā nozīme. Interesanti, ka Kuldīgu cilvēki salīdzina ar lielākām pilsētām. Plaši zināmais – ar Venēciju Alekšupītes dēļ, bet arī ar Parīzi (Mazā Parīze), ar Vecrīgu un Ventspili tepat Latvijā.

Interesi izraisīja jautājums: kādi ir kuldīdznieki? Tas varētu būt kā vizītkarte, kā pašraksturojums, vēl jo vairāk tādēļ, ka jau izsenis dažādo Latvijas kultūrvēsturisko novadu iedzīvotājiem tiek piedēvētas kādas atšķirīgas rakstura iezīmes.

---

The second question – *How does Kuldīga differ from other towns in Europe and the world at large?*

Obviously, no expanded and analytical responses could be expected to such a question, since it is not connected with everyday life. Therefore, one can sooner track a story about the respondents themselves, about their own Kuldīga. Here is a collation of the responses. Descriptions of Kuldīga town: *Kuldīga is a small town with a rich history; Kuldīga is a small village with huts next to a large river; Kuldīga is sufficiently ancient, but isn't overbearingly historical and magnificent; Kuldīga arouses feelings like no other town in the world; Kuldīga is a typical European small town; Kuldīga has the personal relationships characteristic of a small town.* In a slightly different context – *People are the main treasure in Kuldīga.*

The special importance of the Venta Falls and the ancient stone bridge were again confirmed in the answers. It is interesting that people compare Kuldīga with larger cities. Usually with Venice, thanks to Alekšupīte, but also with Paris (Little Paris), and with Old Riga and Ventspils, right here in Latvia.

Atbildot uz jautājumu, 24% no respondentiem kuldīdzniekus raksturo kā laipnus, draudzīgus, izpalīdzīgus, atvērtus, mierīgus, harmoniskus, uz ģimeni orientētus cilvēkus.

Taču ir arī citādi kuldīdznieki. Proti, 26% aptaujāto tos raksturo kā lepnus, skaudīgus, nenovīdīgus, nedraudzīgus, atturīgus klusētājus, ne pārāk uz āru vērstus cilvēkus.

Un vēl – 11% no aptaujātajiem atzīst, ka kuldīdznieki ir tipiski kurzemnieki: runā kurzemnieku dialektā (ar norautām vārdu galotnēm), noslēgti, iedomīgi, ļoti pašapzinīgi un mērķtiecīgi.

Tipiskus kuldīdzniekus var satikt visā pilsētā: Rātslaukumā, uz ielas (tā var būt pretimnācēja), svētkos, pārtikas tirgū, lielveikalos, pilsētas laukumā vakarā u.tml. Arī dažas pilsētas ielas varētu būt īpaši piederīgas tipiskam kuldīdzniekam – Annas, Ēdoles, Kalna, Rumbas, Liepājas iela.

Aptaujas dalībnieki nosaukuši virkni vietu un objektu, kam viņu skatījumā ir vēstures liecību nozīme. Tās attēlotas kartē (15. att.). Tomēr ir arī neattēlojamās vērtības – *tāda veca sajūta; šķiet, ka staigā iepriekšējā gadsimtā; jūt*

---

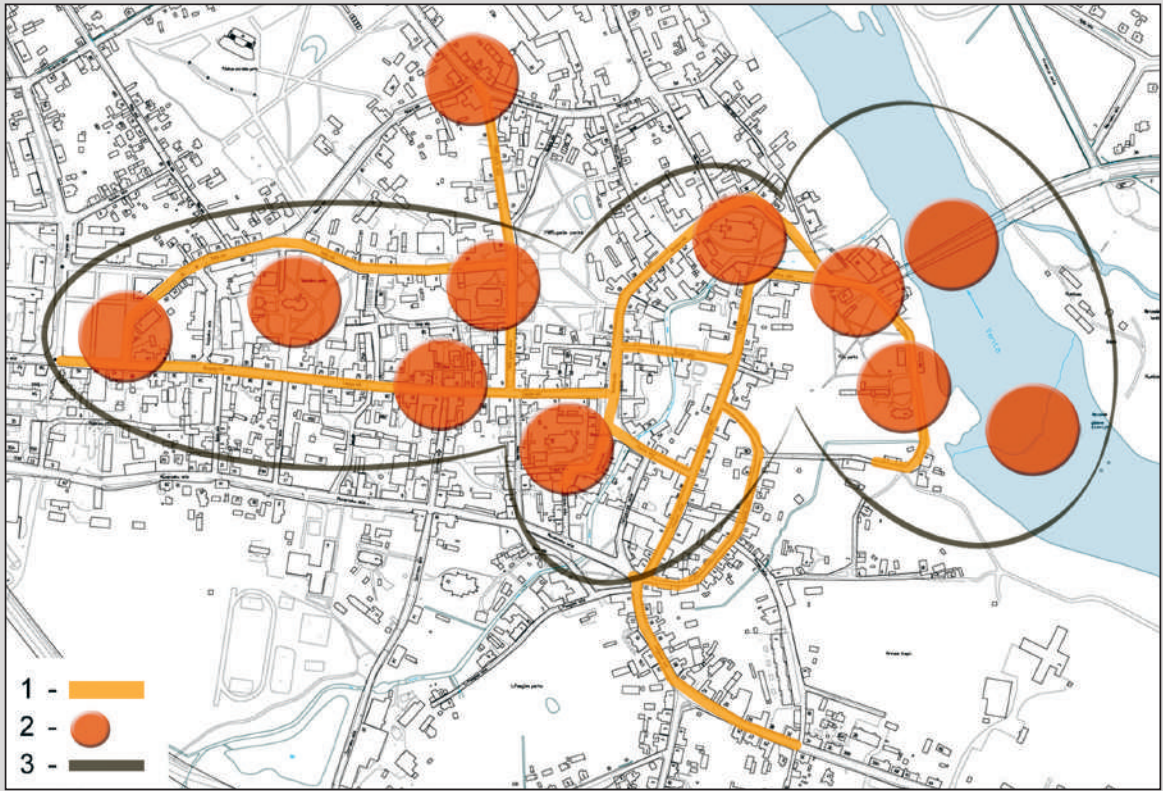
Interest was raised by another question: what are the people of Kuldīga like? This could be compared to a business card, like a self-characterization, more so because the residents of various Latvian cultural-historical districts have already for a long time been ascribed different descriptive features.

In answering to this question, 24% of the respondents characterized the residents of Kuldīga as courteous, friendly, helpful, open, peaceful, harmonious, and family-orientated people.

But there are other types of people in Kuldīga as well. Namely, 26% of respondents characterize them as being proud, envious, malevolent, unfriendly, standoffishly quiet, not particularly extroverted people.

And additionally – 11% of those surveyed admitted that the people of Kuldīga are typical Courlanders: they speak in a Courland dialect (dropping the ends of words), are reserved, arrogant, very self-confident and purposeful.

One can meet typical Kuldīga types throughout the town: in the Town Hall Square, on the street, at a festival, at the food market, at supermarkets, in the town square in the evening, etc. Some of the town's streets may also be



15. **Interesantās vietas Kuldīgā.** Aptauju skatījums (2007-2014).  
 1 - ielas;  
 2 - vietas;  
 3 - areāli

**Interesting places in Kuldīga.** Surveyed views (2007-2014).  
 1 - streets;  
 2 - places;  
 3 - areas

*senatnes elpu; var sajusties kā senos laikos; senioru saietos dzirdētie stāsti.*

Kurā Kuldīgas vēstures posmā jūs gribētu atgriezties?

Kā jau varēja sagaidīt, 37% aptaujāto pievilcīgākais likās hercoga Jēkaba laiks: *attīstīta pilsēta; kuģi peld pa Ventu; interesanti visu redzēt no malas; gribētu būt hercoga svītā; skaisti apģērbi; ārišķība un uzdzīve.*

No aptaujātajiem 14% gribētu atgriezties 20. gs. pirmās puses Kuldīgā: *redzēt pilsētas attīstību un izmaiņas; kuldīdznieku īstās attiecības; kopīgo Jāņu svinēšanu.*

Vēl 14% no aptaujātajiem nevēlas nekur atgriezties, bet dzīvot tagadnē, mūsdienās: *citos vēsturiskos laika posmos nejustos tik labi; viss sakopts: ir viduslaiku sajūta, bet komforts kā mūsdienās.*

Kā redzams, aptaujas dalībnieku atbildes uz atšķirīgiem jautājumiem ir visai līdzīgas savā būtībā. Nav iemesla spriest, vai tās ir pareizas vai nepareizas, bet gan šo situāciju vērtēt citos kontekstos. Proti, tas ir jautājums par ekspertu vērtējumiem un ikdienas viedokļiem (vai un kā tos

tuvināt?), par zināmu vieglumu Kuldīgas pilsētas unikalitātes meklējumos (salīdzinošu pētījumu trūkuma apstākļos), par kultūras mantojuma aizsardzību kopumā (vai tā ir elitārisma izpausme, vai pilsētas dzīves daļa). Ieskats iedzīvotāju aptauju materiālos varētu rosināt jaunu pieeju meklējumus, kas nepieciešami jau tagad pārvaldības darbā Kuldīgā kā pilsētībūvniecības pieminekli.

### **Ventas Rumbas stāsts Kuldīgai**

Ventas Rumba ir tā vieta, tas dabas veidojums, kurš kopš seniem laikiem Kuldīgā piesaista ceļotāju un pētnieku uzmanību. Vēl vairāk – tās esamība bija (varēja būt) viens no faktoriem, kas noteica Kuldīgas pils vietas izvēli 13. gs. Pašreiz tūrisma ceļvežos un dažādu projektu tekstos Rumba tiek izcelta kā platākais ūdenskritums Eiropā un kā Latvijas dabas piemineklis. Taču daudzu gadsimtu garumā Ventas Rumbai bija vēl cita, tīri praktiska nozīme – ar to saistījās īpatnējs zivju (vīmbu un lašu) zvejas veids – zveja gaisā, ar saviem nosacījumiem, zināšanām un prasmēm, kas tagad pa daļai aizmirstas. Pašreiz par seno Rumbas ūdenskritumu,

associated with a typical Kuldīga person – Annas, Ēdoles, Kalna, Rumbas and Liepājas streets.

Survey participants named a range of places and objects, which, in their view, have significance due to their historical legacy. They are marked on the map. (Fig. 15) However there are also intangible values: *a sort of ancient feeling; it seems as if I'm walking in a previous century; I can feel a sense of history; one can feel like in the olden days; stories heard at senior citizens' meetings.*

Concerning the question *To which era of Kuldīga's history would you like to return?* as it could be expected, the most attractive period for 37% of the respondents was Duke Jacob's era: *a developed town; ships floating along the Venta; interesting to watch it all objectively; I'd like to be in the Duke's retinue; beautiful clothes; ostentation and revelry.*

Of those surveyed 14% would like to return to Kuldīga in the first half of the 20<sup>th</sup> century: *to see the town's development and changes; the real relationships between the people of Kuldīga; the joint Jāņi (summer solstice) celebrations.*

Another 14% of those surveyed do not want to return anywhere, but to live in the present, in our era: *I wouldn't feel as good in other historical*

*periods; everything has been tidied up: there's a medieval feeling, but with today's comfort level.*

As can be seen, the responses of survey participants to different questions are fairly similar in their essence. There is no reason to judge whether they are correct or incorrect, but rather this situation should be evaluated in other contexts. Namely, it is a question of expert evaluations versus everyday opinions (whether to, and how to bring them closer?), about a certain lightness in the quest for the uniqueness of the Kuldīga town (given an absence of comparative research), about the overall protection of the cultural heritage (whether it is an expression of elitism, or a part of town life). Consideration of the research materials on residents could facilitate the quest for new approaches that are already currently needed in the work of managing Kuldīga as a monument to urban construction.

### **The story of the Venta Falls for Kuldīga**

The Venta Falls is a place in Kuldīga, a natural formation which has attracted travellers' and researchers' attention since times immemorial. Furthermore, its existence was (could have been) one of the factors that determined the selection



tā izmantošanu var spriest vien pēc nostāstiem, pētījumiem, senākiem aprakstiem un attēliem. Tā ir liecība par Rumbas visciešāko saikni ar Kuldīgas vēsturi, pat neraugoties uz to, ka gadsimtiem ilgi Rumba neatradās pilsētas teritorijā, nebija tās daļa. Tas nozīmē, ka Ventas Rumbas krāšņums tik cieši ir savijies ar cilvēka darbību, ka tā uzskatāma par vienotā dabas un kultūras mantojuma objektu, un šī nozīme nav mazāka par Kuldīgas vecpilsētas nozīmi.

Paši kuldīdznieki Ventu un Ventas Rumbu uzver kā savas dzīves vides daļu un arī kā viegli pieejamu un skaistu atpūtas vietu. To pastiprina fakts, ka Ventas krastā pie Rumbas kopš 2010. gada pastāv Zilā karoga pludmale, kas atbilst visiem standartiem un piesaista arī Kuldīgas viesu uzmanību. Par zveju gaisā atgādina vien pavasara svētki, kad Kuldīgā ierodas ļaudis vērot zivju ceļu augšup pa Ventu, pāri Rumbas ūdenskritumam. Tā ir kā piedalīšanās piedzīvojumā, kas tomēr nesaistās ar seno zvejas paņēmienu. Turklāt pārsvaru iegūst estētiskais skatījums, svētku sajūta. Savā ziņā par to liecina arī Kuldīgā apspriestais jautājums par nēģu

of the site for Kuldīga Castle in the 13<sup>th</sup> century. Currently, the Falls is highlighted in tourist guides and texts of various projects as the widest waterfall in Europe and as a Latvian environmental monument. But over many centuries, the Venta Falls has also had another, quite practical significance – it was associated with a particular (vimba and salmon) fishing method – fishing in the air, with its own regulations, knowledge and skills which have now partly been forgotten. Currently, one can make assumptions about the ancient Falls and its use from legends, research, old descriptions and images. It is a testimony of the Falls' extremely close connection with Kuldīga's history, even despite the fact that for centuries the Falls was not situated within the town boundaries, and therefore, was not part of it. This means that the splendour of the Venta Falls has now become so tightly intertwined with the activities of people that it can be considered a unified environmental and cultural heritage object, and is just as important as Kuldīga's old town.

The people of Kuldīga themselves perceive the Venta and the Venta Falls as a part of their living environment and also as an easily accessible and beautiful place of recreation. This is



tačiem.<sup>51</sup> Ventas krastos lejpus Rumbas noteiktas trīs taču vietas, un to izmantošana pakļauta Latvijas Republikas Ministru kabineta noteikumiem (2009) par rūpnieciskās zvejas limitiem. Par pašām taču ierīcēm teikts, ka tās neatbilst estētiskajām prasībām, ka to izvietošana nolūkā būtu izstrādājams ainavu plāns. Tomēr iespējams, ka jautājums par taču (ne tikai – nēģu taču) izvietošānu Ventā skatāms plašāk, kultūras mantojuma kontekstā, kas sevī iekļauj arī seno zvejas prasmju atjaunināšanu un kopšanu.

Plašs un vispusīgs Ventas Rumbas apraksts, ietverot arī vēsturisko informāciju, dots dabas pētnieka Andra Grīnberga darbā.<sup>52</sup> Bagātīga informācija par zveju Latvijas ūdeņos atrodama kultūrvēsturnieka akadēmiķa Saulveža Cimermaņa pētījumos.<sup>53</sup> Šoreiz vien neliels ieskats

51 Pētersone E. *Venta – nozīmīga zvejas un nārsta vieta. Nēģu tači*. Prezentācija konferencē 2013. g. 3. apr.

52 Grīnbergs A. *Latvijas ūdenskritumi un krāces*. Rīga: Trīsdesmit seši, 2011, 34.–41. lpp.

53 Cimermanis S. *Zveja un zvejnieki Latvijā 19. gadsimtā*. Rīga: LZA Vēstis, 1998, 248 lpp.; turpmāk – Cimermanis S. *Zveja un zvejnieki...*; arī – Cimermanis S. Nedaudz jauna par Ventas rumbas tači. Grām.: *Daba un vēsture 2005*. Rīga: Zinātne, 2004, 143.–152. lpp.; turpmāk – Cimermanis S., 2005.

reinforced by the fact that there has been the Blue Flag beach on the banks of the Venta next to the Falls since 2010, which conforms to all the standards and attracts the attention of visitors to Kuldīga as well. A festival in spring, when people arrive in Kuldīga to watch the fish make their way upstream along the Venta, over the Falls waterfall, is the only reminder about fishing in the air. It is like taking part in an adventure, which is not really connected with the ancient fishing method. Moreover, the aesthetic beauty and a feeling of celebration takes the upper hand. In a way, this is also evidenced by the issue of lamprey traps which is subject to discussion in Kuldīga.<sup>51</sup> Three trapping sites have been established on the banks of the Venta downstream from the Falls, and their use is subject to the Republic of Latvia's Cabinet of Ministers Regulations (2009) on commercial fishing limits. As to the traps themselves, it is said that they fail to comply with the aesthetic requirements, and that a landscape plan should be developed for their placement. However, the issue of the placement of traps (not just lamprey traps) on the Venta should be looked at from a

51 Pētersone E. *Venta – nozīmīga zvejas un nārsta vieta. Nēģu tači*. [Venta – An Important Fishing and Spawning Place. Lamprey Weirs.] Prezentācija konferencē 2013. g. 3. apr.

Ventas Rumbas vēsturē. Tas varētu būt kā aicinājums mūsdienu kuldīdzniekiem – aiz izkoptā šodienas ainavas tēla redzēt un saskatīt pagātnes vēstījumu, saistīt tos ar dzimtu vēsturi, kopt un vairo šo kultūras slāni kā kopīgo mantojumu.

**Ventas Rumbas izcelšanās.** Jau sen pastāv dažādas versijas par Rumbas veidošanos. Vieni uzskata, ka tā ir dabisks veidojums, ko nosaka vietas ģeoloģiskā uzbūve, proti, Kurzemi šķērsojošā robeža starp cietajiem dolomītu iežiem un irdenākajiem, vieglāk noārdāmajiem smilšakmeņiem. Cita versija – ka upi šķērsojošā kāple (vai sliekšnis) izveidojusies sensenos laikos Kuldīgas pils būvēšanas laikā, kad laužti dolomīti pils būvniecībai. Protams, tie ir tikai minējumi, un pierādīt tās vai citas versijas patiesumu nav iespējams. Turklāt gadsimtiem ilgi Ventas Rumbu, tās uzbūvi un aprises ietekmējuši gan dabas procesi (palu straumes, ledus iešana), gan cilvēku darbība (plostu dzīšana, koku brīvā pludināšana, sistemātiskā upes tīrīšana kuģošanas apstākļu uzlabošanai, braslu iekārtošana u.c.). Tādēļ vērts ieskatīties citā informācijas avotā – latviešu tautas teikās. Tās liecina, ka Ventas

broader perspective, in the context of the cultural heritage, which also encompasses restoration and maintenance of ancient fishing skills.

A comprehensive and detailed description on the Venta Falls, including historical information, has been provided in the work of the environmental researcher Andris Grīnbergs.<sup>52</sup> An extensive report on fishing in Latvian waters can be found in the research of academic Saulvedis Cimermanis, cultural-historian.<sup>53</sup> A short insight into the history of the Venta Falls follows. This could be like an invitation to the people of Kuldīga today, to be able to see and notice the message from the past behind the well-maintained image of today's landscape, linking this to family history, to preserve and enhance this layer of culture as a joint legacy.

**The origins of the Venta Falls.** A number of different versions on how the Falls were created have existed for a long time. One view is

52 Grīnbergs A. *Latvijas ūdenskritumi un krāces*. [Latvia's Waterfalls and Rapids.] Rīga: Trīsdesmit seši, 2011, 34.–41. lpp.

53 Cimermanis S. *Zveja un zvejnieki Latvijā 19. gadsimtā*. [Fishing and Fishermen in Latvia in the 19<sup>th</sup> Century.] Rīga: LZA Vēstis, 1998, 248 lpp.; henceforth – Cimermanis S., 1998; arī – Cimermanis S. Nedaudz jauna par Ventas rumbas tači. [A Little About the Latest on the Venta Rumba's Weir.] Grām.: *Daba un vēsture 2005*. Rīga: Zinātne, 2004, 143.–152. lpp.; henceforth – Cimermanis S., 2005.

Rumbas, tāpat kā daudzu citu vietu rašanās, ir notikusi, pateicoties paša nelabā jeb Velna darbiem. Tas bija senos laikos, kad kuldīdznieki kaut kādā veidā bija Velnu sakaitinājuši, un viņš nolēmis atriebties.

“Velns apņēmies aizsērst Ventas upi, lai noslīcinātu Kuldīgas pilsētu un apkārtni. Viņš pašā pusnaktī aizgājis jūdzes divas augšpus Ventas pie Briežu brasla, kur pulka akmeņu, un saņēmis lielu, lielu kaudzi. Jau atstiepis to kaudzi līdz pilsētām un steidzies pēc otras, te piepeši nodārdējis tāds troksnis, ka no tam latviešu virsāitis atmodies. Viņš piecēlies, izgājis no istabas, redz: Ventas upe jau pa pusei aizsērsta. Nopratis, ka velns te ķērnājies. Bet kā nu līdzēties? Aizskrējis uz vistu kūti, sacirtis ar rokām pa kažoku un iedziedājies kā gailis. Gailis atmodies, domājis, ka otrs gailis jau dziedājis, un dziedājis arī pats. Velns, izdzirdējis gaiļa dziesmu, nosviedis otru klēpi zemē un pats aizlaidies. No pirmā Velna klēpja bij izcēlusies Ventas upē pie Kuldīgas Rumba [..].”<sup>54</sup>

<sup>54</sup> *Latviešu tautas teikas. Izcelšanās teikas.* Sast. A. Ancelāne. Rīga: Zinātne, 1991, 201. lpp.



that it is a natural formation, determined by the geological make-up of the site, namely, that it is a border dividing hard dolomite rock and the looser, more easily frangible sandstone across Kurzeme. Another version is that the step (or verge) which crosses the river developed in ancient times during the period of the construction of Kuldīga Castle, when dolomite was broken off for the construction of the castle. Obviously, these are only guesses and it is impossible to prove the truth of this or other versions. In addition, the Venta Falls and their structure and shape have been influenced by both natural processes (floodwaters and the movement of ice), as well as human activity (rafting of timber, the floating of timbers individually, the systematic dredging of the river to improve shipping conditions, and the creation of fords etc.) over centuries. Therefore, it is worth looking at another source of information – Latvian folk tales. They attest to the fact that the creation of the Venta Falls, like that of many other places, was due to the work of the Devil himself. This happened in ancient times when the people of Kuldīga had annoyed the Devil in some way and he decided to take revenge.

“The Devil resolved to block the Venta River, to drown Kuldīga and its neighbourhood. On the stroke of midnight, he went two miles up the Venta River to the Briežu Ford where there are a lot of stones and took a great pile of them. He’d already dragged the pile to the town and was hurrying off for the second when suddenly there was a noise so great that it woke the Latvian chief. He got up, went outside and saw that the Venta River was already almost half blocked off. He understood that the Devil had been mucking around here. But what could he do? He hurried over to the chicken coop, slapped his hands on his sides and crowed like a rooster. The rooster awoke, thought that the other cock had just crowed, and began crowing himself. The Devil, having heard the cock crowing, threw the second pile on the ground and took off. The Falls in Kuldīga had arisen in the Venta River from the Devil’s first pile (...).<sup>54</sup>

Another tale says that Kuldīga was established by giants, firstly constructing a mill and a church behind it. As it transpired, one day after playing games with disks two giants became angry and began fighting in the middle of the

<sup>54</sup> *Latviešu tautas teikas. Izcelšanās teikas. [Latvians’ Folk Legends. Legends about Beginnings]* Sast. A. Ancelāne. Rīga: Zinātne, 1991, 201. lpp.



Cita teika stāsta, ka Kuldīgas pilsētu esot dibinājuši milži, vispirms uzceldami sudmalas un aiz tām – uzcēluši baznīcu. Kā bijis, kā nē, kādu dienu pēc ripu spēles divi milži sadusmojušies un sākuši kauties Ventas upes vidū. “Kaudamies ar kājām izurķējuši dziļu bedri upē, no kam izcēlusies Ventas Rumba pie pašas Kuldīgas. Beidzot kāvēji paķēruši baļķus par rungām un tamēr cirtušies, kamēr viens palicis Ventas krastā guļam, tad tikai otrs atstājies. Pēc tam milžiem uzbrucis mēris, visi viņi izmiruši, un no tā laika Kurzemē milzu vīru vairs neesot. Vieni milža svārki Kuldīgas baznīcā vēl ilgi pēc tam karājušies. Diegi, ar ko svārki bijuši šūti, bijuši tai resnumā kā roku pirksti un sprūdi (pogas) kā skutuļi. Desmit gadu vecs zēns tik tik varējis svārkus cilāt. Svārki bijuši taisīti no zila māla (glūdas).”<sup>55</sup>

Ja vien ir redzēta Ventas Rumbas ainava, tad, ņemot palīgā iztēli, teikas par tās izcelšanos patiesi šķiet ticamas.

**Zveja gaisā.** Kuldīga ir vieta, kur zivju zvejšana gaisā pieminēta daudzos dažādu laiku

55 *Kurzeme. Novadu teikas.* Sakārt. L. Rezakova. Rīga: J. Rozes apgāds, 2008, 76., 77. lpp.

Venta River. “Using their legs in the fight, they made a deep hole in the river, from which rose the Venta Falls, right next to Kuldīga. Finally, the fighters picked up some logs to use as clubs and hit each other until one of them ended up unconscious on the banks of the Venta. The second one then stopped. Later, the giants succumbed to the plague and all of them died. From then on there were no more giants in Kurzeme. A giant’s coat was still hanging in the Kuldīga church for a long time afterwards. The threads with which the coat had been tailored were as thick as a finger and the pegs (buttons) like bowls. A ten-year-old boy was only just able to lift the coat. The coat was made of blue clay (gley).”<sup>55</sup>

If you have seen the Venta Falls, then the tales about how it came about really seem believable if you use a bit of imagination.

**Fishing in the air.** Kuldīga is a place where fishing in the air has been mentioned in many essays written by officials, travellers and researchers over the years, mainly in the German and Russian languages. They only began to appear in the Latvian language in the early 19<sup>th</sup> century.

55 *Kurzeme. Novadu teikas.* [Kurzeme. Regional Legends]. Sakārt. L. Rezakova. Rīga: J. Rozes apgāds, 2008, 76., 77. lpp.

amatpersonu, ceļotāju un pētnieku aprakstos, liekoties tie ir vācu un krievu valodā, un tikai 19. gs. sākumā jau parādās latviešu valodā rakstītas ziņas.

Plašāks apskats par senākajām publikācijām atrodams S. Cimermaņa rakstā<sup>56</sup>, turpmāk no tā pieminēti tikai nedaudzki fakti, tie, kas papildina priekšstatus un zināšanas par Ventas Rumbu, vai arī – iezīmē mirkļus laika plūdamā.

Viens no senākajiem un detalizētākajiem taču būves aprakstiem atrodams 1735. gadā izdotajā “Universālajā leksikonā” – kā notika taču būve, kā izkala kanālus jeb renes (senāk teica – rennes), kāda bija zvejas kārtība, piemēram, par zvērīnāto Rumbas zvejnieku pienākumiem. Cita starpā S. Cimermanis piemin kuršu–latviešu vārdu “nokall”, kādā sauktas izkaltās renes. Vēlāk, jau 1938. gadā, kad tiks aptaujāti Rumbas zvejnieki, Jānis Vecrumba renes sauc par “nokalumiem”. Tātad tas vārds ir bijis dzīvs vēl 200 gadu. Vai tagad pazudis?

Arī E. Hennigs savā darbā par Kuldīgas vēsturi<sup>57</sup> skaisti apraksta zveju uz Ventas Rumbas.

56 Cimermanis S., 2005, 143.–152. lpp.

57 Hennig E. *Geschichte...*, S. 40–43.

A broader review of the oldest publications can be found in an article by S. Cimermanis<sup>56</sup>. Some facts from it will be mentioned later, namely being those that add something to the views and knowledge about the Venta Falls, or also – fill in the picture over time.

One of the oldest and most detailed descriptions of the construction of the traps can be found in the *Universālais leksikons* [Universal Lexicon] which was published in 1735 – how the traps were built, how the channels or drains were cut and how the fishing was to take place, and about the responsibilities of certified fishermen of the Falls. Among other things, S. Cimermanis mentions the Courlander–Latvian word *nokall*, which is what the cut drains were called. Later, in 1938, when the fishermen of the Falls were surveyed, Jānis Vecrumba called the drains *nokalumi*. Therefore, the word was still in use for 200 years. Has it now disappeared?

E. Hennig too, in his work on the history of Kuldīga<sup>57</sup> beautifully describes the fishing on the Venta’s Falls. It should be added that a number

56 Cimermanis S., 2005, 143.–152. lpp.

57 Hennig E. *Geschichte...*, S. 40–43.

Jāpiebilst, ka vairākas frāzes no viņa darba dažādos tulkojumos pārceļo no viena apraksta otrā.

Vēl pieminamas ārsta Rozina Lentilija atmiņas par Kurzemē pavadīto laiku (1677–1680). Oriģinālais teksts rakstīts latīniski un sūtīts “Dabaspētītāju Biedrībai” (tā tekstā – *A.M.*), vēlāk, pēc 200 gadiem, pārtulkots latviski.<sup>58</sup> Lūk, ko raksta R. Lentilijs par zveju Ventas Rumbā, pat nepazīstot pašas zivis (“līdzinās karūsām pēc platuma, bet ne pēc garuma”): “Dažam varētu likties neticami, ka kurzemniekiem ir ieradums ķert zivis gaisā. Tur par to neviens nebrīnās. [...] Netālu no Kuldīgas pilsētas upe dodas pa nelielu krāci; kad zivis piepeldējusas pie šīs krāces, nezinādamas, kā tikt pāri uz priekšu, tad viņas ar milzīgu lēcieni pūlas pakalam pārlēkt, bet otrā malā ir sevišķi kurvi platā rindā uzstādīti, kuros ieslīd ne mazums zivju, un tā viņas top gaisā ķertas.”

Savos novērojumos par Ventas Rumbas piemērošanu zivju zvejai dalās rakstnieks Valdis (Voldemārs Zālītis): “Rumbas pliena vai radžu sliekšnī ūdens izgrauzis atsevišķus, pēdu vai vairākas

58 Lentilijs R. *Curlandiae quaedam notabilia*. Šis tas ievēribas cienīgs par Kurzemi. A. Tenteļa tulk. no latīņu val. *Latvijas Universitātes raksti*. Rīga, 1924, 11. sēj., Nr. 3, 38., 40., 64. lpp.

of phrases from his work in different translations have migrated from one article to another.

Notable are the reflections of Doctor Rosinus Lentilius on the time (1677–1680) he spent in Kurzeme. The original text was written in Latin and sent to the *Dabaspētītāju Biedrība* [Nature Researchers' Association] (so it says in the text – *A.M.*), and translated into Latvian 200 years later.<sup>58</sup> This is what R. Lentilius wrote about fishing on the Venta Falls, without even knowing the types of fish (“similar to crucian carp in width, but not in length”): “Some may find it hard to believe that the Courlanders have a way of catching fish in the air. This doesn't surprise anyone there. (...) Not far from Kuldīga there are short rapids in the river; when the fish have swum up to the rapids, not knowing how to get through them, they try to make a huge jump to get over the elevation, but on the other side there are special baskets set up in a wide row, into which many of them slip, and in this way they are caught in the air.”

Writer Valdis (Voldemārs Zālītis) shares his observations about the adaptation of the Venta

58 Lentilijs R. *Curlandiae quaedam notabilia*. Šis tas ievēribas cienīgs par Kurzemi. [This and That Worthy of Note about Courland]. A. Tenteļa tulk. no latīņu val. *Latvijas Universitātes raksti*. Rīga, 1924, 11. sēj., Nr. 3, 38., 40., 64. lpp.

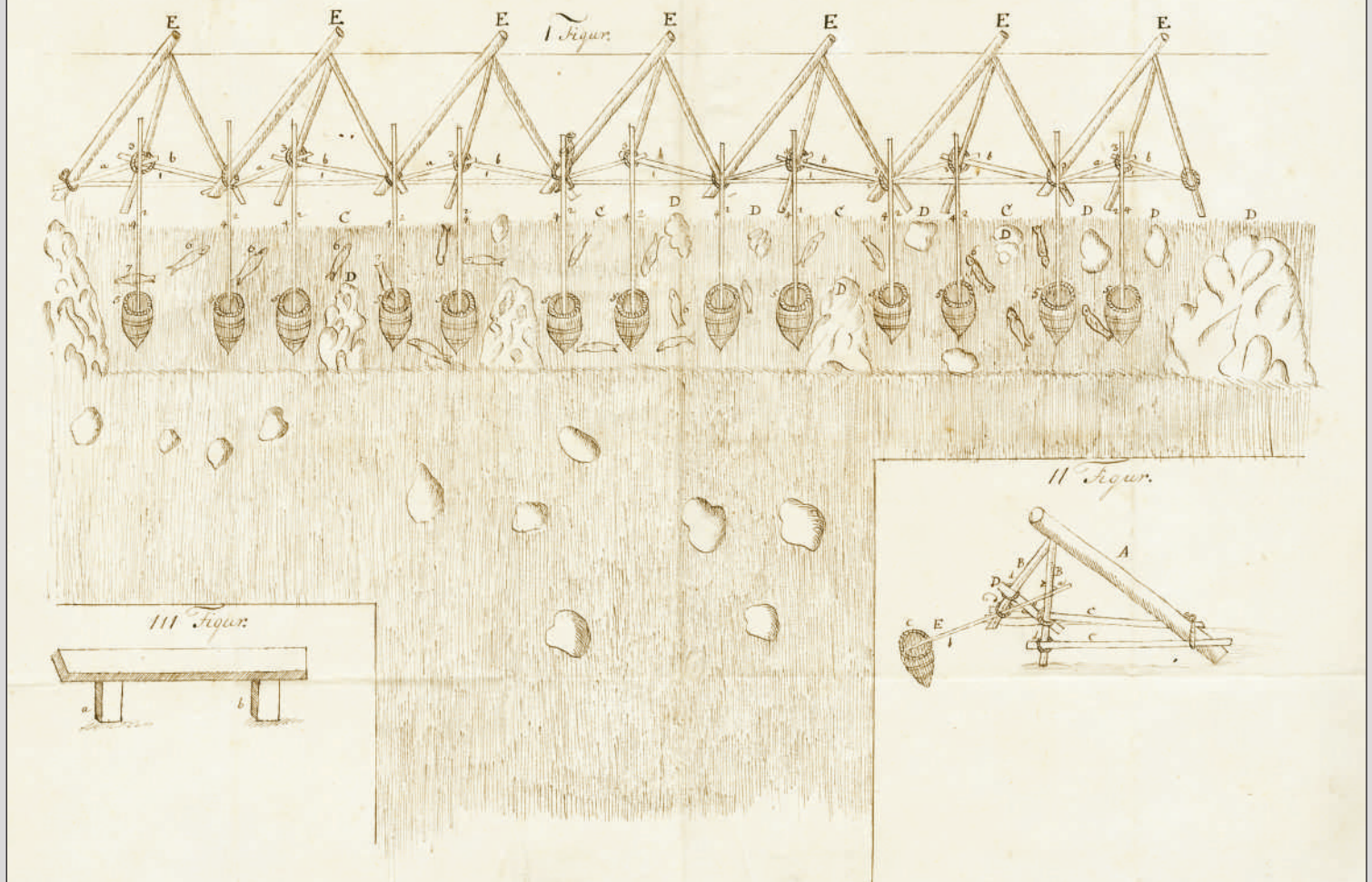


16. A – Kurzemes hercogistes kartes fragments 1747. g.  
Avots: Latvija 16.– 18. gadsimta kartēs. LNB karšu krājums, PDF/169.  
B – Rumbas zīmējums pēc kartes motīva.  
Avots: S. Cimermanis, 1998., 27. lpp.

A – Image of the Venta's Falls, drawn from a motif in a 1747 map of Kurzeme  
Source: Latvia in maps from the 16th–18th centuries.  
NLL Map Collection, PDF/169.  
B – Drawing of Rumba from map motif.  
Source: S. Cimermanis, 1998, p. 27.



# Der bezogene Kimmel bey Goldingen.



17. **Ventas Rumba.** J. C. Veiganta zīmējums, 1729  
 Avots: LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 251. lp.

**The Venta Falls.** Drawing by J. C. Veigants, 1729  
 Source: LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 251. lp.



pēdas platus robus vai spraugas; robu spraugas, dažu soļu platumā, sausas un viņās stingri sakrautas pliena čupas, lai ūdens, ja kādreiz pacelsies, tomēr netiktu citur sliksnim pāri, kā vienīgi pa robiem. Pa katru robu dodas diezgan krietna strāva lejā. Šai strāvā saliek murdus, taču pavisam savādā kārtā; ūdeni sasniedz tikai murda pakaļējais, tievais gals, kamēr priekšas platais, vaļējais gals stāv tieši augšup gaisā, no ūdens pavisam ārā.”<sup>59</sup>

Simbolisku nozīmi ieguvis neliels tača zīmējums arhitekta Barnikela 1747. gadā sastādītās Kurzemes kartes apmalē. Pēc tā motīviem nenosaukta autora zīmētais lašu un vimbu taciš redzams S. Cimermaņa grāmatā<sup>60</sup> (16. att.). Rumbas taci, uzsverot tā konstrukciju, zīmējis arī J.C. Veigants 1729. gadā<sup>61</sup> (17. att.).

Kultūras mantojuma kontekstā īpaša nozīme ir Ventas Rumbas tača aprakstam, kas atrodams S. Cimermaņa darbā<sup>62</sup> un balstās uz

59 Valdis. *Kurzemē. Ceļotāja pieredzējumi un vērojumi Dievzemītes ārēs un sētās*. Rīga: A. Gulbja izdevn., 1928, 196.–199.lpp.

60 Cimermanis S. *Zveja un zvejnieki...*, 27. lpp.

61 LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 251. lp.; oriģināls A3 formātā.

62 Cimermanis S., 2005, 148.–151. lpp.

Falls for fishing: “The water has cut individual foot, or several foot, wide gaps or fissures in the hard clay or rock verge of the Falls; fissures, a few steps across, piles of hard dry clay firmly piled up in them, so that the water, if it rises up at times, still doesn’t get over the verge elsewhere, only along the gaps. A fairly decent stream pours down along each of the gaps. The fish-baskets are placed on this stream, but in quite an odd way; only the basket’s rear, narrow end reaches the water, while the wide and loose end at the front stands directly up in the air, right out of the water.”<sup>59</sup>

The small drawing of a trap on the edge of the map of Courland drawn by architect Barnickel in 1747 has achieved symbolic significance. The salmon and vimba trap drawn according to its motifs by an unknown artist can be seen in S. Cimermanis’ book.<sup>60</sup> (Fig. 16) In 1729, J.C. Veigants also drew the traps in the Falls, emphasizing their construction.<sup>61</sup> (Fig. 17)

59 Valdis. *Kurzemē. Ceļotāja pieredzējumi un vērojumi Dievzemītes ārēs un sētās*. [In *Kurzeme. A Traveller’s Experiences and Observations in the Fields and Farms of Dievzemīte*] Rīga: A. Gulbja izdevn., 1928, 196.–199. lpp.

60 Cimermanis S., 1998, 27. lpp.

61 LVVA 7363. f., 3. apr., 951. l., 251. lp.; original in A3 format.

arodnieciskā zvejnieka Ādama Treigūta stāstījumu 1980. gadā. Tiek atgādināti seni vārdi – rennes, bruģi, krītes, buki, ķoči – vai tos zinām, un ko par tiem zinām tagad? S. Cimermanis norāda, ka zvejai uz Rumbas piemīt sens tradicionālisms, un par to var liecināt fakts, ka tača un zvejas piederumu nosaukumiem vairumā nebija paralēles vācu valodā.

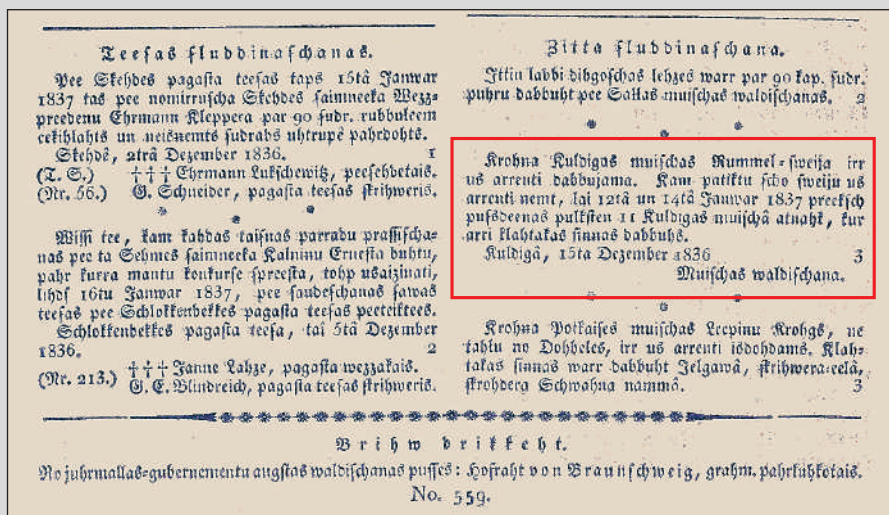
Pats būtiskākais – droši nav zināms, kad radās tača būve uz Ventas Rumbas. Vai spēkā paturama senā leģenda, ka īpatnējo zvejas veidu – zveju gaisā – radīja hercoga Jēkaba ģēnijs? Vai varbūt viņš ar gudru ziņu atjaunināja seno zvejas veidu? Vēstures dokumenti liek domāt, ka tāds zvejas paņēmiens bija zināms jau senajiem kuršiem, par ko liecina zvejas piederumu un pašu darbību senlaicīgie nosaukumi. Turklāt murdu konstrukcijas bija piemērotas Ventas apstākļiem, balstījās uz novērojumiem un zināšanām par upes iedabu, par zivju dzīves cikliem. Tātad – tā bija ilgstošā darbā iegūta pieredze.

Īstenībā Rumbas kā Kuldīgai iezīmīgas vietas dabas dotumi ir tik cieši savijušies ar cilvēka

The description of the trap on the Venta Falls, which can be found in S. Cimermanis’ work,<sup>62</sup> based on professional fisherman Ādams Treigūts’ narrative in 1980, have particular significance in the context of cultural heritage. Ancient words are recalled – *rennes*, *bruģi*, *krītes*, *buki* and *ķoči* – do we even know them, and what do we know about them now? S. Cimermanis points out that fishing on the Falls has an ancient tradition, evidenced by the fact that most of the terms for the traps and fishing equipment had no parallels in the German language.

The most important thing – it is not known with certainty when the trap construction on the Venta Falls originated. Do we maintain the old legend that the unusual method of fishing in the air was created through the genius of Duke Jacob? Or perhaps he cleverly rejuvenated the ancient method of fishing? Historical documents lead one to think that this method of fishing was familiar to the ancient Courlanders, evidenced by the fact of ancient terms used for the fishing equipment and the activity itself. In addition, the construction of the fish-baskets was adjusted to the conditions on the Venta, was based

62 Cimermanis S., 2005, 148.–151. lpp.



### 18. Sludinājums par zvejas tiesību nomu, 1836

Avots: *Latviešu Avīzes*, 1836, 24. dec.

#### Advertisement for the lease of fishing rights, 1836

Source: *Latviešu Avīze*, 1836, 24. dec.

on observation and knowledge about the nature of the river and about the life cycles of the fish. Therefore, it was experience gained from working at this over an extended time period.

In reality, the natural qualities of the Falls, as a place typical of Kuldīga, are so closely intertwined with people's lives and activities over centuries, that it is difficult to overestimate its cultural-historical importance, especially if we bear in mind the evidence about the ancient fishing method, the equipment, the names, and the breadth of knowledge and experience which developed and has existed around the Falls for an extended time period.

Many images of the Falls have been preserved in collections of old photographs, where the constructions set up for fishing needs can be seen. In looking at the aesthetics of postcards, without knowing about the significance of the constructions, they may seem unattractive. Therefore, an analysis of the substance of the old photographs (using modern technology) could remind us of a different kind of the Venta Falls, broadening knowledge of local history as well.

**Property and rights.** Information from the ancient past can be found in S. Cimermanis'

dzīvi un darbību gadsimtiem ilgā laikā, ka tās kultūrvēsturisko nozīmi grūti pārvērtēt, it sevišķi ņemot vērā liecības par seno zvejas paņēmieni, priekšmetu, vārdu, zināšanu un pieredzes vidi, kas veidojās un ilgstoši pastāvēja ap Rumbu.

Seno fotogrāfiju krājumos saglabājušies daudzi Rumbas attēli, kuros redzamas zvejas vajadzībām iekārtotās būves. Nezinot to nozīmi, tās var likties nepievilcīgas pastkartīšu estētikas skatījumā. Tādēļ seno fotogrāfiju saturiska analīze (izmantojot modernās tehnoloģijas) varētu atsaukt atmiņā to – vēl citādo Ventas Rumbu, paplašinot arī vietējās vēstures zināšanas.

**Īpašumi un tiesības.** Informācija no tālas pagātnes atrodama S. Cimermaņa pētījumos. Kādā 1290. gada dokumentā par Kuldīgas un Ventspils piļu ienākumu sadali saglabājusies liecība, ka pie Kuldīgas zvejoja Ordenim piederošā tacī un zveja leļpus tā nedrīkstēja samazināt Ordeņa ienākumus no zvejas.

Ziņas par īpašumu piederību un zvejas tiesībām attiecībā tieši uz Ventas Rumbu ir diezgan fragmentāras. Vēsturiski tā atradās Ordeņa,

research. Evidence has been found in a document from 1290 about the division of income between the Kuldīga and Ventspils castles, where it states that fishing near Kuldīga took place at a trap owned by the Order, and that fishing downstream from it must not reduce the Order's income from fishing.

Information about property ownership, and fishing rights specifically, are fairly fragmentary in relation to the Venta Falls. Historically, it belonged to the Order, and later – to the Duke's Castle. In more recent history – the 19<sup>th</sup> century – it was included in the territory managed by the Kuldīga chief lord of the manor, as well as within the properties of the Kuldīga Crown Manor. The importance of the role of ownership in the development of historical towns could be an issue worthy of research. Here are some fragments of information.

The chief lord of the manor's land territory, which covered a belt along the left bank of the Venta (approximately from Mazās Annas Street to the end of Ventspils Street by the Venta, including the site of the ancient castle and the castle garden within it), as well as land on the right bank of the Venta – the current Mārtiņšala (at that time – two farms on the Falls) had great

vēlāk – hercogu pils īpašumos. Vēsturiski jau tuvākā laikā – 19. gs. – tā ietilpa Kuldīgas virspilskunga pārvaldītajā teritorijā, kā arī Kuldīgas kroņa muižas īpašumos. Īpašumu nozīmes loma vēsturisko pilsētu attīstībā – tas varētu būt izpētes vērts jautājums. Tādēļ šeit tikai ziņu fragmenti.

Stratēģiski liela nozīme bija virspilskunga vidmas teritorijai, kas aizņēma joslu gar Ventas kreiso krastu (apmēram no Mazās Annas ielas līdz Ventspils ielas galam pie Ventas, ietverot seno pilsvietu un pils dārzus), kā arī zemes Ventas labajā krastā – tagadējo Mārtiņsalu (toreiz – divas Rumbu sētas). 19. gs. otrajā pusē virspilskunga institūcija tika likvidēta un zemes pārgāja kroņa muižas pārziņā. Par to laiku nozīmīgas liecības atrodamas divos kartogrāfiskos avotos. Tie ir 1877. gadā uzņemtais Kuldīgas kroņa muižas plāns<sup>63</sup> un 1890. gadā uzņemtais bijušās virspilskunga vidmas teritorijas plāns<sup>64</sup>.

Savukārt informācija par senākajām zvejas tiesībām atrodama Kuldīgas kroņa muižas (*Amt Goldingen*) regulēšanas dokumentos 19. gs.

63 LVVA 183. f., 169. apr., 47. l., 44. lp.

64 Turpat, 125. apr., 1. l.

vidū, un pēc tam muižas sadalīšanas lietās jau neatkarīgajā Latvijā, agrārās reformas laikā. Ir ziņas, ka muiža iznomāja tiesības zvejojot uz Rumbas, par to ieviejojot paziņojumus avīzēs, piemēram, 1836. gada 24. decembrī “Latviešu Avīzēs”<sup>65</sup> (18. att.).

Ventas Rumbas vēstures kontekstā īpaši nozīmīgs ir 1890. gada uzņēmums. Kartē redzams, ka kanāli jeb renes uz Rumbas atrodas upes abos krastos, bet upes vidū ir brīva josla (kā to prasa noteikumi, sk. turpmāk). Tajā laikā uz Rumbas bija pavisam 89 kanāli, no tiem pilsētas pusē – 32 kanāli jeb renes. Par to, kam kanāli piederēja, kādas bija īpašumu tiesības, tā laika dokumentos ziņu nebija. Situācija mainījās vēlāk, jau neatkarīgās Latvijas laikā.

Atbilstoši 1920. gada agrārās reformas likumam, Ventas upe tika ieskaitīta valsts zemes fondā un tika noteikts, ka zvejas tiesības pieder vienīgi valstij. Tikai četras senās zvejas saimniecības – abas Rumbu sētas (Freimaņi un Šteinbergi) un abas Upesostu sētas pie Riežupes

65 Cita sludināšana. *Latviešu Avīzes*, Nr. 52, 1836, 24. dec., 208. lpp. Pieejams: [www/periodika.lv](http://www.periodika.lv)

significance strategically. The institution of chief lord of the manor was done away with in the second part of the 19<sup>th</sup> century, and the land was transferred to the control of the Crown Manor. Important testimony of this time can be found in two cartographic sources. They are the Kuldīga Crown Manor's plan surveyed in 1877<sup>63</sup> and the former chief lord of the manor's land territory plan surveyed in 1890.<sup>64</sup>

Whereas, information about the oldest fishing rights can be found in the Kuldīga Crown Manor's (*Amt Goldingen*) regulatory documents from the mid-19<sup>th</sup> century and afterwards in the matters relating to the dividing up of the manor during the agrarian reform when Latvia gained its independence. There is information on the fact that the manor leased the rights to fish on the Falls and placed notices about this in the newspaper, for example, on 24 December 1836 in *Latviešu Avīze*<sup>65</sup> (Fig. 18).

The 1890 survey is especially significant in the context of the history of the Venta Falls.

63 LVVA 183. f., 169. apr., 47. l., 44. lp.

64 Ibid., 125. apr., 1. l.

65 Cita sludināšana. [Another Worshipping]. *Latviešu Avīzes*, Nr. 52, 1836, 24. dec., 208. lpp. See: [www/periodika.lv](http://www.periodika.lv)

On the map it can be seen that the channels or drains on the Falls can be found by both banks of the river, but that there is a free belt (as required by the regulations) in the middle of the river. At that time, there were 89 channels in total, with 32 of the channels or drains being on the town side. The documents of the time do not show the owner or who had ownership rights over the channels. The situation changed later during the period of Latvian independence.

In accordance with the 1920 agrarian reform law, the Venta River was included in the National Land Fund and it was determined that the state alone owned fishing rights. Only four old fishing establishments – both of the Rumba farms (Freimanis and Šteinbergs) and both Upesosta farms by the Riežupe (Kiršteins and Freibergs) – continued to maintain their fishing rights as they had been recorded long ago in the Land Registers and other documents.

A more complex situation developed on the left bank of Venta Falls, next to Kuldīga town, where the users of the traps had to be clarified. This work was undertaken in 1938, and was preserved in minutes drawn up by J. Upmanis,



(Kiršteini un Freibergi) – joprojām saglabā zvejas tiesības, jo tās kopš seniem laikiem ierakstītas zemesgrāmatās un citos dokumentos.

Sarežģītāka situācija veidojās Ventas Rumbas kreisajā malā, pie Kuldīgas pilsētas, un bija nepieciešams noskaidrot taču lietotājus. Šāds darbs veikts 1938. gadā, par to saglabājies Zemes ierīcības departamenta mērniecības daļas darbinieka J. Upmaņa sastādītais protokols<sup>66</sup>. Aptaujājot cilvēkus, konstatēts, ka kanālu jeb reņu lietošana notikusi pēc sadalījuma, kas bija noteikts 1867. gada virspilskunga tiesas sēdē. Laika gaitā īpašnieki vai nomnieki mainījušies, bet nav izdarīti ieraksti zemesgrāmatā vai arī īpašumu pirkšanas vai pārdošanas līgumos. Tātad Rumbas izmantošana lielā mērā balstījās uz ieraduma tiesībām. Minētajā protokolā ir informācija, kas iegūta no 15 cilvēkiem, kas Rumbu izmantojuši zvejai vēl 20. gs. vidū, pirms Otrā pasaules kara. Tā kā viņi ir kuldīdznieki, zvejnieku dinastiju pārstāvji, ir vērts nosaukt uzvārdus (tie rakstīti pēc oriģinālā dokumenta, 1938). Proti, tie ir: Mārtiņš Ķimelis, Andža Getlers, Andrejs

66 LVVA 7154. f., 1. apr., 1347. l.

Ķirsteins, Amālija Lizete Dzeisis, Vilis Ķirsteins, Eda Brūvers, Eduards Ķimelis, Jānis Freibergs, Marija Bojs, Ādams Novickis, Jānis Vecrumba, Ansis Ķirsteinis, Jānis Freimanis, Līze Ķeniņš (precēta – Viļums) un Eduards Peskops.

Šajā laikā tapis Rumbas uzmērījums<sup>67</sup>, pilsētas pusē tajā uzskaitītas 30 renes, kā arī pierakstīti īpašnieku vai lietotāju uzvārdi. Jau no protokola kļuva zināms, ka vienam cilvēkam varēja būt tiesības arī uz vairākām renēm. Tas redzams arī uzmērījuma fragmentā (19. att.).

Informācija par zvejas nozīmi Ventas krastos kopš seniem laikiem saglabāta mājvārdos. Kuldīgas apkārtnes 18. gs. kartē ir atzīmētas sētas – Lejas Zveji, Kalna Zveji, Veczveji, Upes Ostas. Jau vēlāk, agrārās reformas laikā lietā par Sausgaļu–Kamburnieku ciema sadalīšanu<sup>68</sup> atrodama ziņa, ka kāds N. savulaik pircis mājas pie Ventas tikai zvejas tiesību dēļ, bet ir vilies, jo patiesībā – tādu tiesību nemaz nav.

67 Turpat, 1348. l.

68 Turpat, 612. l.

an employee of the Surveying Section of the Land Usage Department<sup>66</sup>. After people had been surveyed on this, it was established that the use of the channels or drains had been determined by an allocation determined at a chief lord of the manor's court hearing in 1867. Over time, the owners or lessees had changed but neither this nor the contracts for the purchase or sale of property had been recorded in the Land Register. Consequently, the use of the Falls was, to a large degree, based on rights founded upon custom. The mentioned minutes contain information obtained from 15 people who had used the Falls for fishing in the 20<sup>th</sup> century, prior to the Second World War. As they were citizens of Kuldīga and representatives of fishing dynasties, it is worth noting their names (they are written as in the original document in 1938). Namely, they are: Mārtiņš Ķimelis, Andža Getlers, Andrejs Ķirsteins, Amālija Lizete Dzeisis, Vilis Ķirsteins, Eda Brūvers, Eduards Ķimelis, Jānis Freibergs, Marija Bojs, Ādams Novickis, Jānis Vecrumba, Ansis Ķirsteinis, Jānis Freimanis, Līze Ķeniņš (married name – Viļums), and Eduards Peskops.

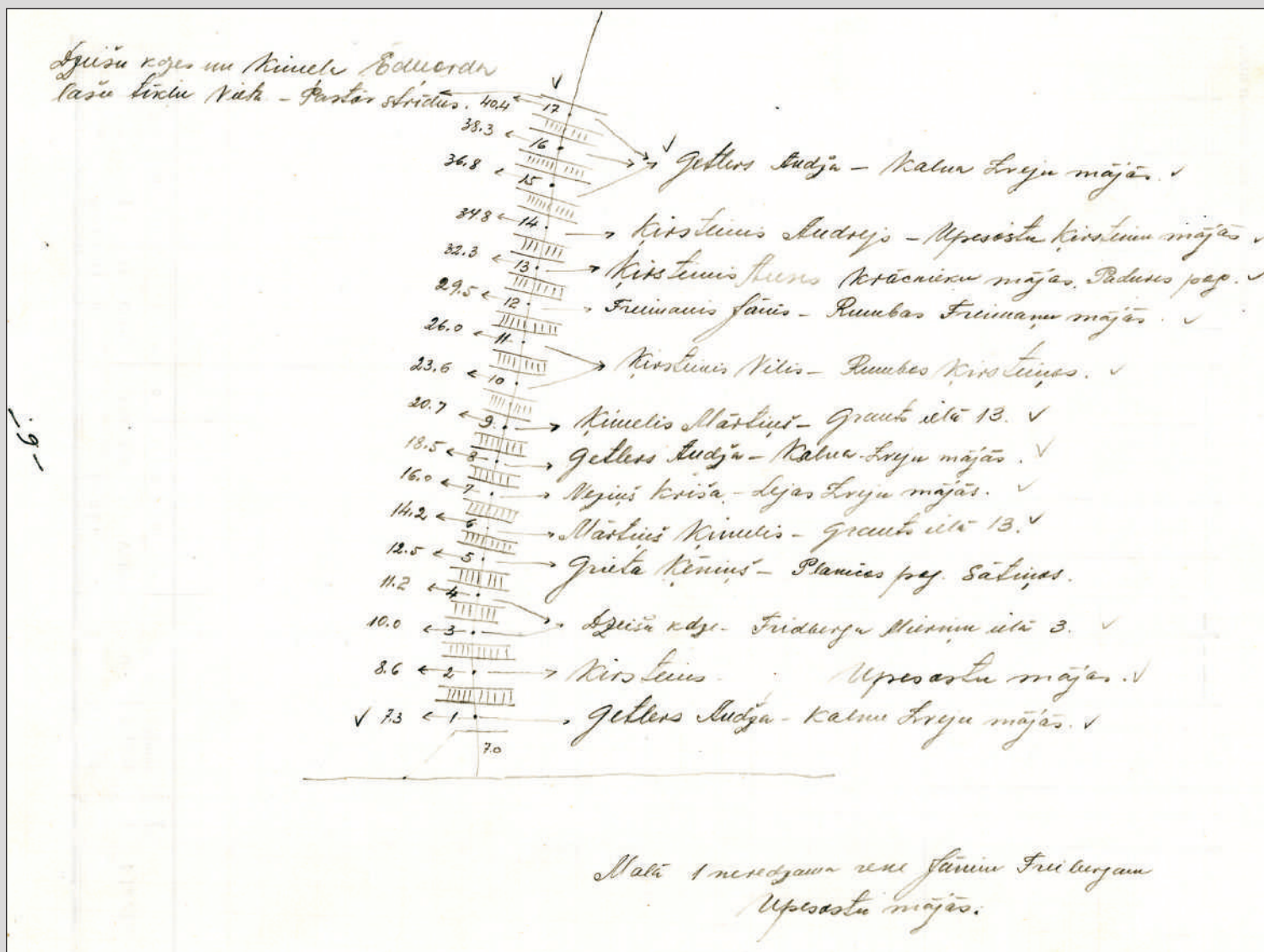
66 LVVA 7154. f., 1. apr., 1347. l.

The survey of the Falls took place at this time<sup>67</sup>, and 30 drains were listed on the town side with their owners' or users' surnames. From the minutes it was established that one person could have had rights to a number of the channels. This is also obvious in the fragment from the survey (Fig 19).

Information about the importance of fishing on the banks of the Venta since ancient times has been preserved in house names. The following farms are marked in an 18<sup>th</sup> century map of Kuldīga's neighbourhood – *Lejas Zveji*, *Kalna Zveji*, *Veczveji*, and *Upes Ostas*, which all have meanings linked to fishing. Later, during the agrarian reform, information was found in the matter concerning the division of the Sausgali–Kamburnieki Village<sup>68</sup>, that someone N. once purchased a house near the Venta purely for the fishing rights, but was disappointed because in reality there were no such rights.

67 Ibid., 1348. l.

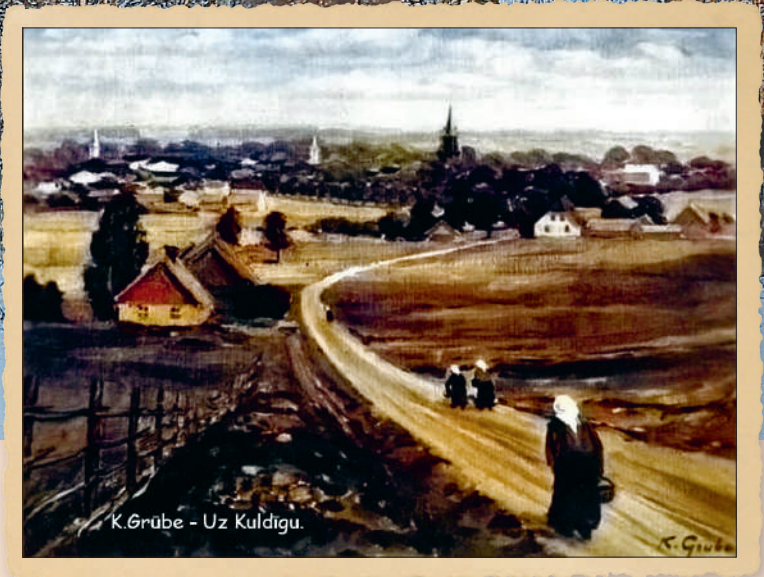
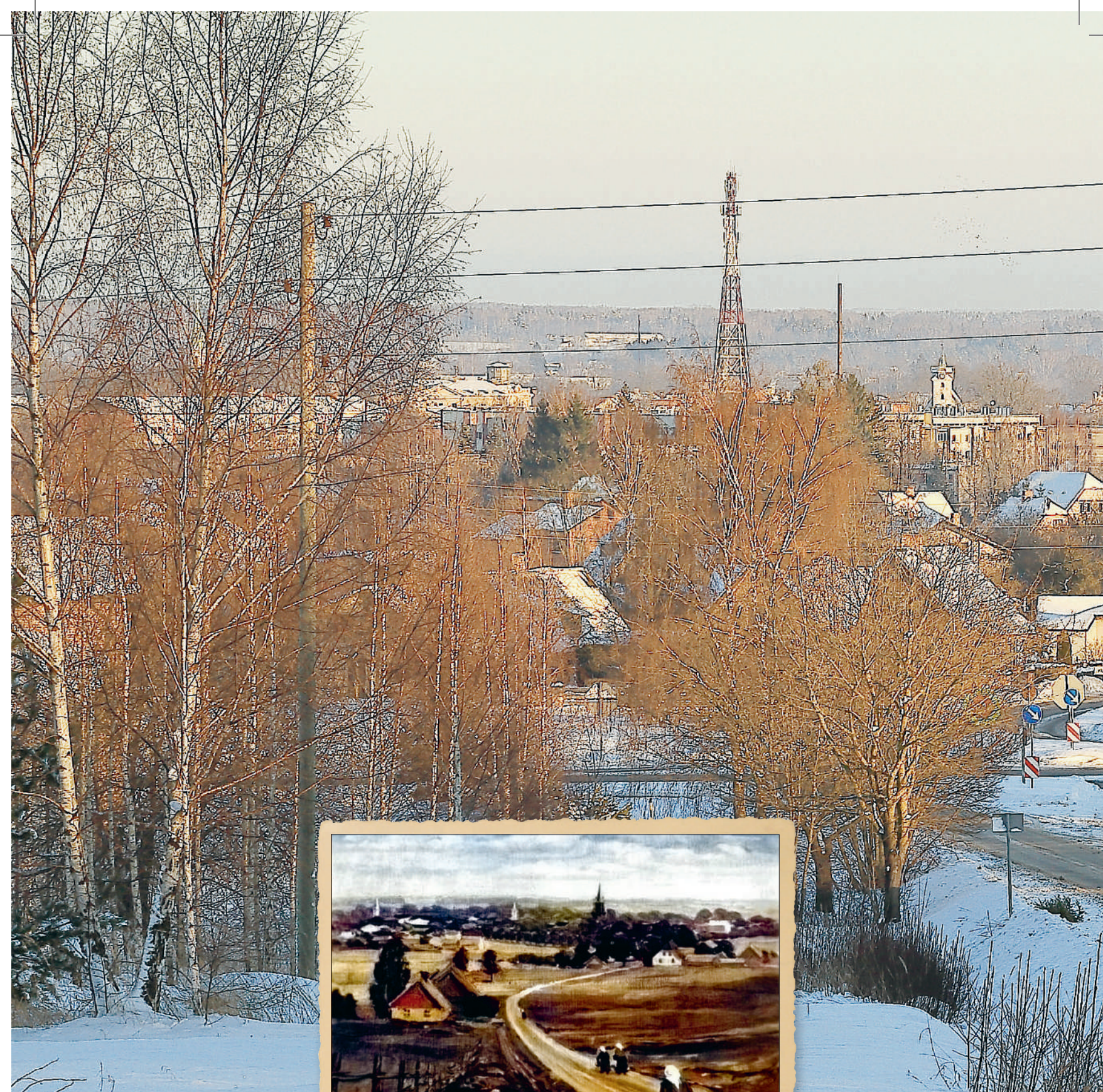
68 Ibid., 612. l.



19. Ventas Rumbas uzmērījums pilsētas pusē, 1938. (fragments)  
 Avots: LVVA 7154. f., 1. apr., 1348. l.

**Survey of the Venta Falls on the town side, 1938 (fragment)**  
 Source: LVVA 7154. f., 1. apr., 1348. l.





K. Grube - Uz Kuldīgu.





# Kuldīgas veidošanās

## How Kuldīga developed







## Iedzīvotāji

Statistikas ziņas par iedzīvotājiem Kuldīgā atrodamas tikai kopš 19. gs. sākuma. Kopskatu par iedzīvotāju skaitu, tā izmaiņām līdz mūsu dienām sniedza 6. attēls. Pilsētas vēstures un attīstības kontekstā pievēršama uzmanība tam, kā laika gaitā veidojies pilsētas iedzīvotāju kopums, kādi faktori to ietekmēja un kādi spēki gadsimtu gaitā saturēja šajā vietā – Kuldīgā. Jāteic, ka tas drīzāk ir pieteikums jaunam pētījumam, jo līdz šim iegūtā informācija ļauj veidot vien vispārēju ieskatu.

Visai maz ziņu ir par Ordeņa laikiem – par Ordeņa brāļiem Kuldīgas pilī, no kurienes viņi nāca, kas ar viņiem notika. Nelielu ieskatu sniedz I. Šeflere savā darbā,<sup>69</sup> nosaucot zināmos brāļu vārdus. Ir norādes, ka viņiem 16. gs. izlēņoja zemes Kuldīgas tuvumā. Jādomā, ka pilsētā dzīvoja jaunkristītie kurši, kara draudzes, ieceļotāji no Rietumeiropas zemēm.

Viens no jautājumiem – par pilsētniekiem un lauku ļaudīm, viņu attiecībām. Būtībā, tikai pētot pilsētu, skaidri atklājas šo grupu atšķirības. Pilsētu iedzīvotāji bija nosacīti brīvi ļaudis,

69 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 20–21.

## The inhabitants

Statistics concerning the inhabitants of Kuldīga can be found starting with the early 19<sup>th</sup> century. Figure 6 provides an overview about the numbers of inhabitants and changes up until today. In the context of the city's history and development, attention should be focussed on how the composition of the city's residents has developed over time, on the factors affecting this, and the forces which kept them in Kuldīga over the centuries. One could say that this requires further research, as the information obtained up till now only provides general insight.

There is very little information about the period of the Order – about the Brothers of the Order at Kuldīga Castle, whence they came and what happened to them. A small insight is provided by I. Scheffler in her work<sup>69</sup> providing the names of the Brothers which are known. There are references that land was leased to them near Kuldīga in the 16<sup>th</sup> century. It is thought that newly Christianized locals, troops and settlers from Western European countries resided in the town.

One of the issues relates to townsmen, as opposed to countrymen, and the relationships

69 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 20–21.



bet laucinieki – pārsvarā Kurzemes dzimtcilvēki līdz 1817. gadam. Vēstures ziņas liecina, ka lauku ļaudis bēga uz pilsētām, muižnieki organizēja viņu meklēšanu, lai varētu atgūt. Viduslaikos bija īpaši noteikumi par bēgļu izdošanu: “pilsētas gaiss dara brīvu”. Tas nozīmēja, ka dzimtlaužu bēgļi, kas noteiktu laiku, parasti gadu un vienu dienu, sava kunga neatrasti, nodzīvoja kādā pilsētā, kļuva personīgi brīvi.<sup>70</sup>

Bija arī noteikums – ja kāds pilsētā atrastos bēgļus grib paturēt, tad par tiem namnieks atmaksā īpašniekam. Vēsturnieks Arveds Švābe min piemēru, kā uz to 1515. gadā atbildēja Rēvels pilsēta: “Tirgotājs var dzīvot tikai pilsētās, bet ne ciemos un miestos, par kādiem grib pārvērst Rēveli; bez iedzīvotājiem nav pilsētas, un Livonijā nevar neviena pilsēta pastāvēt tikai no vāciešiem. Turklāt pilsētas tiesības nosaka, ka nebūs apcietināt un izdot nevienu svešnieku vai zemnieku.”<sup>71</sup>

Pilsētu iedzīvotāji pārstāvēja divas grupas –

70 Pilsētas gaiss dara brīvu. *LKV*, 16. sēj., 1937. – 1938., 32300. un 32306. sl.

71 Švābe A. Zemes attiecību un zemes reformu vēsture Latvijā. Grām.: *Latvijas agrārā reforma. Agrārās reformas likuma desmit gadu atcerei*. Zemkopības ministrijas izdevums, 1930, 79. lpp.

pilsoņus un pārējos. Lai kļūtu par pilsoni, piemēram, Kuldīgā 1577. gadā bija jāizpilda virkne nosacījumu, jānodod zvērests un jāuzrāda personīgie ieroči.<sup>72</sup> Pilsētnieku dzīvi regulēja īpaši policijas noteikumi, ko sauca par *Bauersprache* vai *Bursprake*, un ik gadu tos nolasīja baznīcā Ziemassvētkos vai tirgus laukumā.

Plaša informācija par iedzīvotāju sastāvu un ienācējiem Kuldīgā kopš 16. gs. vidus atrodama I. Šefleres darbā. Iedzīvotāju sastāvā nodalījās divas grupas: dižciltīgie un vācu pilsonība. Dižciltīgie bija Kurzemes muižnieku dzimtu pārstāvji, ap 1800. gadu pilsētā to (dzimtu) skaits bija ne vairāk kā 16. Viņu īpašumā bija pilsoņu mājas, dārzi, tīrumi, ganības. Vācu pilsonību veidoja citi ienācēji – tirgotāji un amatnieki.

1613. gadā, kad notika pirmā pilsētas iedzīvotāju skaitīšana, tajā bija 175 ēkas un apmēram 1000 vācu iedzīvotāju. Savukārt 1726. gadā, pēc lielā mēra, vairs tikai 64 ēkas un apmēram 350 vācu iedzīvotāju.<sup>73</sup>

72 Antoniška D. Dzīve viduslaiku Kuldīgā. Rokraksts, 2012. Autore personiska informācija.

73 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 2.

between them. In fact, the differences between these groups are only clearly revealed through research on the town. The residents of towns were relatively free persons, but country people, until 1817, were mainly Courland's serfs. Historical data reveals that country people fled to towns, and in turn, the country noblemen organized searches to get them back. In the Middle Ages, there were special regulations concerning the return of those fleeing: “the air of the town makes one free”. This meant that the serfs who had fled and had lived for a certain time in a town, usually a year and one day, without being found by their master, gained their personal freedom.<sup>70</sup>

There was also a following regulation – if a house owner in the town wanted to keep the fugitives, then he had to make some payment to the original owner. Historian Arveds Švābe mentions an example of how the Town of Reval responded to this in 1515: “A trader can live only in towns, but not in villages or hamlets, into which they want to transform Reval; there is no town without inhabitants, and no town in Livonia can be only with German inhabitants. Furthermore,

70 Pilsētas gaiss dara brīvu. [The Air of the Town Will Make You Free.] *LKV*, 16. sēj., 1937. – 1938., 32300. un 32306. sl.

the town rights state that one cannot imprison and deliver up any stranger or peasant.”<sup>71</sup>

The inhabitants of the town represented two groups – citizens and the rest. To become a citizen, for example, in Kuldīga in 1577, one had to fulfil a range of conditions, give an oath and produce one's personal weapons.<sup>72</sup> Special police regulations called *Bauersprache* or *Bursprake* regulated the lives of town dwellers, and these were read out in church or in the market square every year at Christmas.

Extensive information about the composition of Kuldīga's residents and newcomers since the mid-16<sup>th</sup> century can be found in I. Scheffler's work. First, there were two distinct groups of residents: noblemen and those with German citizenship. The noblemen were representatives of Courland's noble families, and around 1800, the number of such families in the town was no more than 16. They owned the citizens' houses, gardens, fields, and pasturage. Other newcomers,

71 Švābe A. Zemes attiecību un zemes reformu vēsture Latvijā. [The History of Relationships to the Land and Land Reform in Latvia]. Grām.: *Latvijas agrārā reforma. Agrārās reformas likuma desmit gadu atcerei*. Zemkopības ministrijas izdevums, 1930, 79. lpp.

72 Antoniška D. Dzīve viduslaiku Kuldīgā. [Life in Mediaeval Kuldīga]. Rokraksts, 2012. Author's personal information.



20. Ienācēji Kuldīgā no Kurzemes (1569–1889)  
Pēc I. Scheffler, 1940; izmantoti tabulu dati 53. lpp.  
**Arrivals in Kuldīga from Kurzeme (1569–1889)**  
From I. Scheffler, 1940; data from tables at p. 53

traders and craftsmen, made up the group with German citizenship.

In 1613, when the first census of citizens took place, there were 175 buildings and about 1000 German residents. Whereas there were only 64 buildings and about 350 German residents in 1726, after the Great Plague.<sup>73</sup>

I. Scheffler's calculations show that a total of 1951 people arrived in Kuldīga as new citizens in the period from 1569 to 1889 (320 years), with 18% (352 people) being traders and the rest – craftsmen. Jews were permitted to immigrate from the early 19<sup>th</sup> century, but this was actually taking place already during the Duke's time. They came mainly from Westphalia, Lübeck and other places, but newcomers arrived to Kuldīga also from other Baltic provinces. In the period from 1569 to 1889, their total number was 287 people, including 255 (89 %) from various other places in Courland. They mostly arrived from Liepāja and Jelgava, and also Aizpute, Ventspils, and Grobiņa. (Fig. 20)

It should be noted that Kuldīga developed into a significant centre for craftsmen. This is shown by the following data: the number of craftsmen among the newcomers in the period from 1569 to

73 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 2.

I. Šefleres aprēķini liecina, ka laikā no 1569. līdz 1889. gadam (320 gadi) Kuldīgā kā jaunpilsoņi ienāca pavisam 1951 cilvēks, no tiem 18% (352 cilvēki) bija tirgotāji, pārējie – amatnieki. Ebrejiem atļāva ieceļot kopš 19. gs. sākuma, bet faktiski tas notika jau arī hercogu laikos. Galvenie ieceļošanas virzieni – no Vestfālenes, Lībekas u.c. Taču ieceļotāji Kuldīgā nāca arī no Baltijas apgabaliem. Laikā no 1569. līdz 1889. gadam to kopskaits bija 287 cilvēki, tostarp no dažādām vietām Kurzemē 255 (89 %). Vairāk ieceļotāju nāca no Liepājas un Jelgavas, tad – Aizputes, Ventspils un Grobiņas (20. att.).

Jānorāda, ka Kuldīga veidojās par vērā ņemamu amatniecības centru. Par to liecina skaitļi: laikā no 1569. līdz 1889. gadam ieceļotāju vidū amatnieku skaits bija 1599. Plašāku informāciju par šo jautājumu sniedz Daina Antoniška.<sup>74</sup>

Tirgotāju un amatnieku ieceļošanas motīvi un ceļi bija atšķirīgi. Tirgotāji vairāk ieceļoja

74 Antoniška D. Amatniecības attīstība un tradīcijas Kuldīgā vienotā dabas un kultūras mantojuma kontekstā. Rokraksts, 2014. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

1889 was 1599. Daina Antoniška provides more detailed information about this matter.<sup>74</sup>

The reasons why the traders and craftsmen arrived and the roads by which they came differed. Traders came mostly from particular places with which there were close trading links, and this movement was also based on family ties. Whereas, the arrival of craftsmen and their settlement in a particular place was based on conditions which were dictated by the development of the craft itself and its regulations.

Livonian towns provided lucrative opportunities for the master craftsman's work, which is why craftsmen from various places gathered there. The local trades facilitated the settlement of foreigners in other towns, too. Already in the 15<sup>th</sup> century, all journeymen who were in training had an obligation to travel for several years and become familiar with the most diverse towns and countries. Guidelines can be found in some Kuldīga craft statutes stating that foreign arrivals must be looked after. "Any foreign journeyman who has arrived in the

74 Antoniška D. Amatniecības attīstība un tradīcijas Kuldīgā vienotā dabas un kultūras mantojuma kontekstā. [The Development of Trades and Traditions in Kuldīga in the Context of a Unified Natural and Cultural Heritage]. Manuscript, 2014. See: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>



no tām vietām, ar kurām bija ciešāki tirdzniecības sakari, kā arī balstījās uz radniecības saitēm. Savukārt amatnieku ieceļošana un apmešanās uz dzīvi kādā vietā balstījās uz nosacījumiem, ko diktēja pašu amatu attīstība un sadzīves normas.

Livonijas pilsētas piedāvāja izdevīgas iespējas amatu meistaru darbam, tādēļ šeit pulcējās amatnieki no visdažādākajām vietām. Arī vietējie amati veicināja svešinieku apmešanos uz dzīvi citās pilsētās. Jau 15. gs. visiem mācībā esošajiem zēļiem bija pienākums vairākus gadus ceļot un iepazīt visdažādākās zemes un pilsētas. Atsevišķos Kuldīgas amatu statūtos ir atrodami norādījumi, kā jā rūpējas par ieceļojušajiem svešiniekiem. “Katram svešam zellim, kurš ieceļojis zemē, ir jāstrādā pie vietējā meistara” (Kurpnieku amata statūti). [...] “ja ierodas ceļojošs zellis, tad vecākajam zellim jā sagādā viņam darbs” (Kurpnieku un ādmiņu amata zēļu statūti). “Ja kāds ceļojošais zellis ierodas no Vācijas un nevar atrast darbu, tad meistariem jā dod viņam alga par 14 dienām” (Galdnieku amata statūti). Seglinieku amata statūti deva

noderīgu padomu: “Ja ierodas svešs ceļojošais meistars, tad viņam jāvaicā pēc amata mītnes. Ja nu tādu neatrod, tad jāiegriežas tur, kur ir vislabākais alus un visskaistākā krodziniiece.”

Tāpat kā tirgotāji, arī Kuldīgas amatnieki savu preci piedāvāja vietējā tirgū un visos Kurzemes gadatirgos – Ventspilī, Piltēnē, Sabilē, Kandavā, Talsos, Aizputē u.c. Kā konkurenti parādījās arī t.s. bītnieki (vāciski – *Bönhasen*, pie cunftēm nepiederīgi amatnieki), kuri tirgoja savus izstrādājumus. Par konkurentiem amatnieki uzskatīja arī pārstāvjus no zemāk stāvošajām kārtām, vai arī no t.s. nicināmajiem amatiem. Kuldīgā tie bija muitnieki, dzirnavnieki, linaudēji, pirtnieki, namdari, pīpju izgatavotāji, slīpētāji, kā arī visi nebrīvie ļaudis, kas bija kalpi. Līdz ar to visai nebrīvajai kalpotāju un dzimtbūtnieciskajā atkarībā esošajai zemnieku kārtai iekļūšana pilsoniskajā amatniecībā bija liegta.

Kuldīgas veidošanās vēsturei nozīmīga informācija par citos pētījumos tikai garāmejot pieminētu iedzīvotāju grupu – dažādos dienestos nodarbinātiem cilvēkiem, kalpiem

country must work for the local master craftsman” (Shoemakers’ Craft Regulations). (...) “if a travelling journeyman arrives, then the senior journeyman must provide work for him” (Shoemakers’ and Tanners’ Craft Journeymen Regulations). “If a travelling journeyman arrives from Germany and cannot find employment, then the master craftsmen must give him 14 days’ pay” (Carpenters’ Craft Regulations). The Saddlers’ Craft Regulations provided a useful piece of advice: “When a foreign master journeyman arrives, he should ask for the trade dwelling. If he can’t find this, then he should go where there is the best beer and the most beautiful alewife.”

In the same way as the traders, Kuldīga’s craftsmen also offered their goods at the local market and at all the annual markets in Courland – in Ventspils, Piltene, Sabile, Kandava, Talsi, Aizpute, and elsewhere. The so-called *bītnieki* (in German – *Bönhasen*, craftsmen who did not belong to the guilds), who traded their wares as competitors, also appeared. The craftsmen looked on the representatives of lower-standing classes, or those from the so-called contemptible trades, as competitors as well. In Kuldīga,

these included customs officers, millers, linen weavers, bathhouse attendants, carpenters, pipe makers, grinders, as well as all the enslaved people, who were servants. Consequently, inclusion in the civil crafts was forbidden to all enslaved servants and the peasant class which was subject to vassalage.

Information can be found in I. Scheffler’s research on a group of residents that was significant in the history of Kuldīga’s development, but only briefly mentioned in other research – the people employed in various services, servants, and others. They were the so-called labourers or servants, and bathhouse attendants as well, who were indentured folk, and worked the land and cared for animals for their landlords, repaired roads, were carters, provided guard services in the castle, and provided messenger services. They lived in the so-called Curonian village, which was located in Pēterlauki of Kuldīga Town in the 17<sup>th</sup> century. In 1637, 110 people were listed as labourers, but their numbers later fell and there are no reports about them since the 19<sup>th</sup> century. (Fig. 21).

However, the information about the labourers provides evidence of the arrival of residents



21. **Maza māja Pāvilostā: tā varēja izskatīties kambarnieka namiņš senajā Kuldīgā**

Foto: I. Jekale, 2012

**A small dwelling house in Pāvilosta: this may have been what a worker's house in ancient Kuldīga could have looked like**

Photo: I. Jekale, 2012

of Latvian nationality into the German town beginning with the second half of the 17<sup>th</sup> century. According to I. Scheffler, they came from four groups: labourers, the lowest class of craftsmen, the lowest class of employees in the town's services, traders, and inn-keepers. The inhabitants of Latvian nationality might have been of varied origin – descendants of the Curonians from the Order's times, fugitive peasants, Curonian kings, freed serfs et al. I. Scheffler points out that Kuldīga ceased to exist as a German town in the early 19<sup>th</sup> century, which was the time of great changes.

Currently, there is no information about the composition of the population living at Kuldīga Castle and the connection with the residents of the town. There is a information that there were 300–400 people at the court during the period of Duke Gotthard in the mid-17<sup>th</sup> century, but it is not known where they lived – whether it was only in the castle and castle-front?<sup>75</sup>

The period of great change at the turn of the 18<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> centuries, which changed the

75 Dzenis A. Kuldīgas pils vēsturiskā izpēte. [Research on the History of Kuldīga Castle]. 2004. Veikta pēc KNM pasūtījuma. 38. lpp. Glabājas KNM fondos. See also: [www.pusdziva-vesture-dzenis.blogspot.com/.../agris-dzenis](http://www.pusdziva-vesture-dzenis.blogspot.com/.../agris-dzenis). Henceforth – Dzenis A., 2004.

u.c. – atrodama I. Šefleres pētījumā. Tie ir t.s. kamernieki jeb kambarnieki, arī pirtnieki, kas bija dienesta ļaudis, un saimniekiem gan apstrādāja zemes un kopa lopus, laboja ceļus, bija vezumnieki, gan arī pildīja sardzes dienestu pilī, veica ziņnešu pienākumus u.c. Viņi dzīvoja t.s. kuršu ciemā, kas 17. gs. atradās Kuldīgas pilsētas Pēterlaukos. 1637. gadā kā kamernieki bija uzskaitīti 110 cilvēki, vēlāk – to skaits samazinājās un kopš 19. gs. ziņu vairs nav (21. att.).

Tomēr informācija par kamerniekiem ir saistoša, jo tā liecina par latviešu tautības iedzīvotāju ienākšana vācu pilsētā kopš 17. gs. otrās puses. Pēc I. Šefleres vērtējumiem, viņi nāca no četrām grupām: kamerniekiem, zemākās pakāpes amatniekiem, zemākās pakāpes ierēdņiem pilsētas dienestos, tirgotājiem un krodzniekiem. Latviešu tautības iedzīvotājiem varēja būt dažādas saknes – kuršu pēcteči no Ordeņa laikiem, izbēgušie zemnieki, kuršu ķoniņi, brīvlaistie ļaudis u.c. I. Šeflere norāda, ka Kuldīga kā vācu pilsēta beidza pastāvēt 19. gs. sākumā, tātad – lielā lūzuma laikā.

situation radically, was mentioned previously. In the context of characteristics of residents, the abolition of serfdom have particular importance as well as the permission for peasants to settle in the towns, which followed in 1846, and also the transition in the sphere of administration from the German to the Russian language,.

According to I. Scheffler, Kuldīga had 1176 residents in 1797, including 711 citizens “with serfs”. There is information in the archives that during this time, freemen from other places in Courland – from the Mazciocere, Zintene, Labraga, Sabile, and Kandava crown manors, from the Town of Sabile, Talsi, Matkule, or from the Briņķu Pedvāle and Veģi manors – expressed a desire to register as citizens of Kuldīga.<sup>76</sup>

Various censuses were conducted in the town of Kuldīga in 1817–1820. First, a list was made of the serfs residing in the town,<sup>77</sup> in which 41 people were mentioned by their first names (Peter, Kristof, Herman, Hans) or also with surnames. Indrik Jakobson, 37 years old, lived with a doctor. A list of Kuldīga citizens living outside the town's borders, in the countryside, was made in 1817,

76 LVVA 795. f., 2. apr., 925., 935. l. u.c.

77 Ibid., 3. apr., 243. l.



Pašreiz nav informācijas par Kuldīgas pils apdzīvojumu, saikni ar pilsētas iedzīvotājiem. Ir tikai ziņas, ka hercoga Gotharda laikā 17. gs. vidū galmā bija 300–400 cilvēku, bet nav zināms, kur viņi dzīvoja – vai tikai pilī un priekšpilī?<sup>75</sup>

Jau pieminēts lielā lūzuma laiks 18. un 19. gs mijā, kas krasi izmainīja situāciju. Kontekstā ar iedzīvotāju raksturojumiem īpaša nozīme ir dzimtbūšanas atcelšanai un 1846. gadā sekojošajai atļaujai zemniekiem apmesties pilsētās, kā arī pārejai pārvaldes jomā no vācu valodas uz krievu valodu.

Pēc I. Šefleres ziņām, 1797. gadā Kuldīgā bija 1176 iedzīvotāji, t.sk. 711 pilsoņi “ar saviem ļaudīm”. Arhīva lietās atrodamas ziņas, ka šajā laikā pierakstīties pilsoņa kārtā Kuldīgā izteikuši vēlēšanos brīvcilvēki no dažādām vietām Kurzemē – no Maz-Cieceres, Zintenes, Labraga, Sabiles un Kandavas valsts muižām, no Sabiles pilsētas, Talsiem, Matkules, Briņķu Pedvāles, Veģu muižas.<sup>76</sup>

75 Dzenis A. Kuldīgas pils vēsturiskā izpēte, 2004. Veikta pēc KNM pasūtījuma. 38. lpp. Glabājas KNM fondos. Pieejams arī: [www.pusdziva-vesture-dzenis.blogspot.com/.../agris-dzenis](http://www.pusdziva-vesture-dzenis.blogspot.com/.../agris-dzenis). Turpmāk – Dzenis A., 2004.

76 LVVA 795. f., 2. apr., 925., 935. l. u.c.

1817.–1820. gadā Kuldīgas pilsētā notika dažādas cilvēku skaitīšanas. Vispirms – sastādīts pilsētā dzīvojošo dzimtļaužu saraksts,<sup>77</sup> kurā ir minēti 41 cilvēks, gan tikai ar vārdiem (Peter, Kristof, Herman, Hans), gan arī ar uzvārdiem. Pie doktora dzīvojis Indrik Jakobson, 37 g. v. Laukos, ārpus pilsētas robežām dzīvojošo Kuldīgas pilsoņu saraksts sastādīts 1817. gadā, tajā uzskaitīti 606 cilvēki.<sup>78</sup> Sistematizēta arī informācija par militārām personām. 1831. gadā militāro personu skaits – 467 vīri, no tiem daļa izmitināti privātos dzīvokļos (pavisam 43 dažādās vietās, t.sk. minēti Krauļi, Veckuldīga, Feldhofa, Čučkeni).<sup>79</sup> Savukārt kazarmās izvietoti zemāko dienesta pakāpju pārstāvji, apm. simts cilvēku.

Pašreiz nav plašākas informācijas par Ventas ūdensceļa iekārtošanas darbos 1825. gadā un citos gados nodarbināto cilvēku dzīvi, kā vien norāde “Latviešu Avīzēs”, ka viņi dzīvojuši divos lēģeros, un “ta leela rakšana pie muhsu Ventes pataisa muhsu pilsatu jo pilnu ar zilvekiem, ne

77 Turpat, 3. apr., 243. l.

78 Turpat, 2. apr., 882. l.

79 Turpat, 2. apr., 807. l.

and 606 people are listed on it.<sup>78</sup> Information about military personnel was also systematised. In 1831, the number of military personnel was 467 men, of these some were housed in private lodgings (at 43 different locations in total, including Krauļi, Veckuldīga, Feldhofa and Čučkeni).<sup>79</sup> Whereas about one hundred representatives of the lower ranks were housed in barracks.

Until now there is no other information about the lives of the people employed in the setting up of the Venta waterway in 1825 or other years, except for a reference in *Latviešu Avīze* that they lived in two camps, and “that great digging by our Venta fills up our town with people, unlike how it really is”.<sup>80</sup> The same sort of issue arises concerning those employed in the construction of the stone bridge, during the latter part of the century.

Information about the mid-19<sup>th</sup> century inhabitants of Kuldīga is provided by a representative from the general headquarters of the Russian Empire, A. Oranovski, in his description of

the Courland Governorate.<sup>81</sup> The number of residents in the city itself was 5085, but after the tenth census, more were added – 11 237 people in total. Thus, the difference was 6152, and these people lived and worked in the surrounding manors, leasing inns, mills, as well as wine and beer breweries etc.

Like during the times of Dukes, there were two groups of inhabitants in towns – those having the rights of town dwellers (citizens) and those lacking them. Each of these groups had special rights and privileges, and one had to swear an oath to become a citizen. Following is a short excerpt from the text which expresses one’s regard for the town (not a direct quote): to be obedient, to obey all laws and institutions, to make the required payments to the town; in addition – to encourage fellow citizens and servants to be obedient; if attacked by an enemy – the obligation is to “beware of dangerous advice” and to protect the town together with all loyal residents so that “this dear town won’t belong to anyone else but His Majesty the Emperor”

78 Ibid., 2. apr., 882. l.

79 Ibid., 2. apr., 807. l.

80 No Kuldīgas. [From Kuldīga.] *Latviešu Avīzes*, Nr. 31, 1825, 30. jūl.; the ancient style of writing has been preserved. See: [www/periodika.lv](http://www/periodika.lv)

81 Орановский А. Курляндская губерния. Материалы для географии и статистики России. [Courland Governorate]. 1862, 484 с. Henceforth – Орановский А., 1862.

kā patiesi irr”.<sup>80</sup> Tāds pat jautājums var rasties par mūra tilta būvē nodarbinātajiem jau vēlāk, gadsimta otrajā pusē.

Informāciju par iedzīvotājiem Kuldīgā 19. gs. vidū sniedz Krievijas impērijas ģenerālštāba pārstāvis A. Oranovskis savā Kurzemes guberņas aprakstā.<sup>81</sup> Pašā pilsētā iedzīvotāju skaits bija 5085, bet pēc desmitās dvēseļu revīzijas pierakstīti vairāk, pavisam – 11237 cilvēki. Tātad starpība ir 6152, un šie cilvēki dzīvoja un strādāja apkārtējās muižās, nomāja krogus, dzirnavas, vīna un alus brūžus u.c.

Tāpat kā hercogu laikos, pilsētās bija divas iedzīvotāju grupas – ar pilsētnieku tiesībām (pilsoņi) un bez tām. Katrai no tām bija īpašas tiesības un privilēģijas, un, kļūstot par pilsoni, bija jādod zvērests. Mazs fragments no tā teksta, kas pauž attieksmi pret pilsētu (necitējot): būt paklausīgam, pakļauties visiem likumiem un iestādēm, kārtīgi maksāt pilsētai pienākošos ienākumus; vēl – mudināt līdzpilsoņus un

80 No Kuldīgas. *Latviešu Avīzes*, Nr. 31, 1825, 30. jūl.; saglabāts senais rakstības stils. Pieejams: [www/periodika.lv](http://www/periodika.lv)

81 Орановский А. Курляндская губерния. Материалы для географии и статистики России. 1862, 484 с. Турпмак – Орановский А., 1862.

kalpotājus būt paklausīgiem; ja uzbruks ienaidnieks – pienākums ir “izsargāties no bīstamiem padomiem” un kopā ar visiem uzticīgajiem iedzīvotājiem aizsargāt pilsētu, lai “šī mīļā pilsēta nebūtu piederīga nevienam citam, kā vien viņa Imperatoriskajai Augstībai” utt.<sup>82</sup>

Iedzīvotāju sociālo struktūru šajā laikā raksturo iedalījums kārtās, un cilvēka statusu noteica nevis ienākumu vai labklājības līmenis, bet tieši piederība atbilstošajai kārtai.

Kuldīgas pilsētas iedzīvotāju sadalījums pa kārtām (krieviski – *soslovija*) bija šāds (iekavās – skaits; % – no kopskaita).

- Muižnieki – dzimsmuižnieki (92), privātie (10), kopā – 102 jeb 2,1%;
- Garīdzniecība – pareizticīgie (12), luterāņi (12), katoļi (6), ebreji (19), kopā – 49 jeb 1%;
- Goda pilsoņi – dzimts (9), privātie (11), kopā – 20 jeb 0,4%;
- Tirgotāji – 291 jeb 6,1%;
- Sīkpilsoņi (*meščane*) – 3384 jeb 71%;

82 *Baltijas guberņas un Somija Krievijas impērijas sastāvā*. Sērija: Vēstures avoti augstskolai, VII. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 57. lpp. Turpmāk – *Baltijas guberņas...*, 2014.

etc.<sup>82</sup> The citizens' social structure at this time was characterised by division into classes, with the person's status determined not by income or one's level of well-being, but specifically by one's belonging to the corresponding class.

The division of the inhabitants of the Kuldīga by classes (in Russian, *soslovija*) was as follows (the number is in parentheses; %, of the total).

- Landlords – hereditary owners of manors (92), private (10), total – 102, or 2.1%;
- Clergy – Orthodox (12), Lutherans (12), Catholics (6), Jews (19), total – 49, or 1%;
- Honorary citizens – hereditary (9), personal (11), total – 20, or 0.4%;
- Merchants – 291, or 6.1%;
- Petty bourgeois (*meshchane*) – 3384, or 71%;
- Artisans (*cehovie*) – 514, or 11%;
- At the manors of the landlords – 260, or 5.4%;
- Regular army – 147, or 3%.

The All-Russia census of 1897 provided similar results. Further, the division of Kuldīga residents according to their indicated native language was: Latvian – 50.8%, German – 33.2,

82 *Baltijas guberņas un Somija Krievijas impērijas sastāvā*. [The Baltic Governorates and Finland Within the Russian Empire]. Sērija: Vēstures avoti augstskolai, VII. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2014, 57. lpp. Henceforth – *Baltijas guberņas...*, 2014.

Hebrew – 14%, Russian – 1%. As the place of birth mainly Kuldīga District was indicated (69.5%), with 25% of the residents coming from other districts of the governorate.

Along with the economic development, the growth in the number of residents of Kuldīga continued until 1914 reaching 11 700 people. The First World War ushered in a time of great change, which was also reflected in a decrease in the number of residents. The actual number of people from Kuldīga who fled as refugees is unknown, however, the fact that it was not small is evidenced by the number of inhabitants in 1920, which was 4915. Afterwards, the numbers gradually increased reaching 7180 people in 1935.

Attention should be focussed on changes in the ethnic composition of the residents. In the period of 1920–1935, the proportion of Latvians in the town increased from 68% to 76%, the proportion of Germans remained at the same level, about 13%, but the proportion of Russians and other ethnicities increased. Whereas the proportion of German residents in the rural districts close to the town was considerably larger. Namely, it reached 36% in Kurmale civil parish in 1935, and in Planīca – about 30%.



- Amatnieki (*cehovije*) – 514 jeb 11%;
- Pie muižnieku muižām – 260 jeb 5,4%;
- Regulārā armija – 147 jeb 3%.

1897. gadā Viskrievijas tautas skaitīšana deva līdzīgus rezultātus. Papildus – Kuldīgas pilsētas iedzīvotāju sadalījums pēc uzrādītās dzimtās valodas: latviešu – 50,8%, vācu – 33,2%, jidiša – 14%, lielkrievu 1%. Kā dzimšanas vieta pārsvarā (69,5%) norādīts Kuldīgas apriņķis, no citiem gubernas apriņķiem nāk 25% iedzīvotāju.

Līdz ar ekonomisko attīstību iedzīvotāju skaita pieaugums Kuldīgā turpinājās līdz 1914. gadam, sasniedzot 11 700 cilvēku. Pirmais pasaules karš iezīmē krasu lūzumu, kas atspoguļojas arī iedzīvotāju skaita samazinājumā. Reālais bēgļu gaitās aizgājušo kuldīdznieku skaits nav zināms, bet par to, ka tas nav bijis mazs, liecina iedzīvotāju skaits 1920. gadā – tas bija 4915. Pēc tam pamazām cilvēku skaits palielinājās, 1935. gadā sasniedzot 7180.

Pievēršama uzmanība iedzīvotāju nacionālā sastāva izmaiņām. Pilsētā latviešu īpatsvars laikā no 1920. līdz 1935. gadam pieauga no 68% līdz 76%, vāciešu – saglabājās vienā līmenī, ap 13%,

bet palielinājās krievu un citu tautību iedzīvotāju īpatsvars. Savukārt pilsētai tuvējos pagastos vācu tautības iedzīvotāju īpatsvars bija ievērojami lielāks. Proti, 1935. g. Kurmales pagastā tas sasniedza 36%, bet Planīcas – apm. 30%.

Pirms Otrā pasaules kara Kuldīgas iedzīvotāju sastāvu un skaitu ietekmēja vācu tautības kuldīdznieku repatriācijas process. Detalizēta informācija pagaidām netika atrasta, bet pēc laikraksta “Kurzemes Vārds” (1940. g. 13. janv.) ziņām no pilsētas izceļoja apm. 900 cilvēku, no apkārtnes – 1300 cilvēku.

Otrā pasaules kara darbības tieši neskāra Kuldīgas pilsētu, bet gan dažādos veidos ietekmēja cilvēku dzīvi. Proti, viņi sastapās gan ar abām karojošām armijām, karagūstekņiem, bēgļiem un izbaudīja kara laika dzīves nosacījumus. Piemēram, jau tuvu kara beigām, no 1944. gada 1. oktobra līdz 1945. gada 1. martam, novietņu klaušu kārtībā pilsētā 50 adresēs tika izmitināti vācu armijai piederīgie.<sup>83</sup> Savulaik, jau pēc Pirmā pasaules kara plānoja silto apģērbu rekvizīciju. Apstaigājot mājas pilsētā,

83 LVVA 5542. f., 1. apr., 23. l.

The repatriation process prior to the Second World War involving Kuldīga residents of German ethnicity affected the number and composition of Kuldīga residents. Detailed information has not yet been found, but according to information published in the newspaper *Kurzemes Vārds* (13 January 1940), about 900 people left the town, and about 1300 from the surrounding area.

The activities of the Second World War did not affect the town of Kuldīga directly, but did affect people's lives in various ways. Namely, they encountered both warring armies, prisoners of war, refugees and also experienced wartime living conditions. For example, near the end of the war, from 1 October 1944 to 1 March 1945, soldiers from the German army were housed in requisitioned accommodation at 50 addresses in the town.<sup>83</sup> Already after the First World War, the requisitioning of warm clothing was planned. Lists were made after inspecting the houses in the town and penalty or imprisonment of 3–6 months, or even both, were imminent in case of a failure to comply with instructions.<sup>84</sup> A similar situation was repeated in 1942, when the mayor

83 LVVA 5542. f., 1. apr., 23. l.

84 Ibid., 4. apr., 12. l.

invited the people to donate warm clothing for the needs of the army. The town's church bells were removed at this time and given over to the war authorities.<sup>85</sup>

The influence of the war was expressed in another way as well. Namely, new residents arrived in the town (Fig. 22) For example, during the Second World War, from November 1943 to April 1944, 364 people came to Kuldīga from the surrounding civil parishes.<sup>86</sup>

It should be added that Kuldīga was affected by deportations of people during the Soviet period: in 1941, 110 were deported, and in 1949 – 949 people..

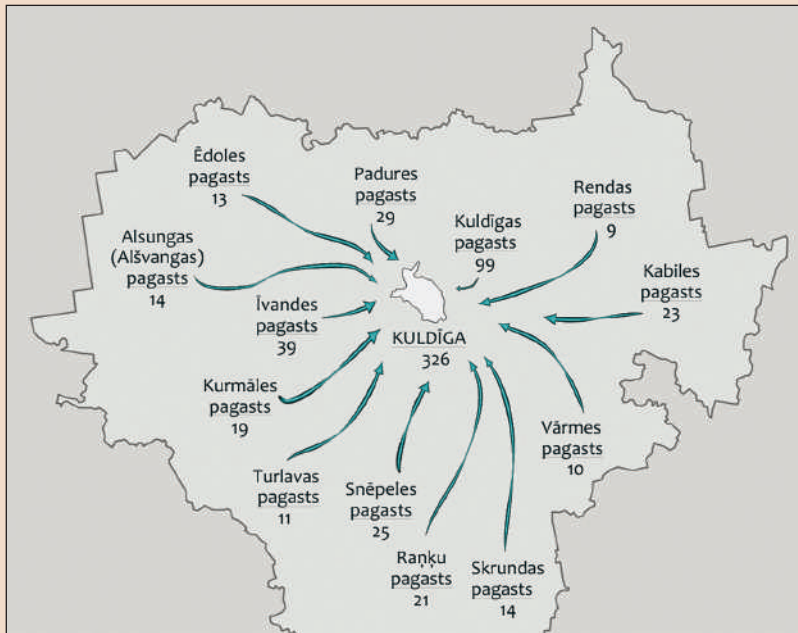
During the Soviet years, the dynamics in the number of residents, employment etc., and other factors were closely associated with development plans and with the entire centralized planning system. This also applied to Kuldīga.

### Greater Kuldīga

Greater Kuldīga, was mentioned previously as a conceptual view of the city. Why is there this kind of division?

85 Ibid., 14. l.

86 Ibid., 5. apr., 23. l.



## 22. Ienācēji Kuldīgā Otrā pasaules kara laikā (1943. g. novembris –1944. g. aprīlis).

Aprēķināts pēc LVVA 5542. f., 5. apr., 23. l. datiem

**Arrivals in Kuldīga during the Second World War (November 1943 – April 1944).**

Calculated according to data from LVVA 5542. f., 5. apr., 23. l.

Little by little, getting familiarised with a variety of sources and studies, as well as through discussions, one ends up with the conclusion that only the central part of the town of Kuldīga, or the Old Town, i.e. the part which is a monument to urban construction, is at the centre of attention. At the same time, various development plans have been developed for the whole city, within its administrative boundaries.

Other aspects of Kuldīga have been described in people's survey assessments in addition to recognition of its excellence: *Kuldīga has a homely scale; Kuldīga is small and compact (you can put it in your pocket); Kuldīga is like a small village; in Kuldīga there's a sense of antiquity and peace.* Moreover, the presence of country life is recognised within the city, possibly more in the consciousness or imagination, since this sense has almost disappeared physically.

In this way, opposites, like small and large appear in attitudes and evaluations. This applies to spatial expressions, dimensions, the capacity to better perceive and understand the close and the small. Moreover, one cannot deny that the words "small" and "large" are perceived and used as quality indicators on a daily basis.

tika sastādīti saraksti, un rikojuma neizpildīšanas gadījumā draudēja naudas sods vai 3–6 mēneši cietumā, vai arī – abi kopā.<sup>84</sup> Līdzīga situācija atkārtojās 1942. gadā, kad pilsētas galva aicināja nodot siltus apģērbus armijas vajadzībām. Šajā laikā noņemti arī pilsētas baznīcu zvani un nodoti kara iestāžu rīcībā.<sup>85</sup>

Kara ietekme izpaudās arī citādā veidā. Proti, pilsētās ienāca jauni iedzīvotāji (22. att.). Piemēram, Otrā pasaules kara laikā, no 1943. gadā novembra līdz 1944. gada aprīlim, no apkārtnējiem pagastiem Kuldīgā ienāca 346 cilvēki.<sup>86</sup>

Vēl jāatzīmē, ka Kuldīgu skāra cilvēku deportācijas padomju varas gados: 1941. gadā izveda 110, bet 1949. gadā – 949 cilvēkus.

Padomju varas gados iedzīvotāju skaita dinamika, nodarbošanās u.c. raksturlielumi cieši saistīti ar attīstības plāniem, ar visu centralizētās plānošanas sistēmu. Tas attiecas arī uz Kuldīgu, un plašāk jautājums apskatīts turpmāk.

<sup>84</sup> Turpat, 4. apr., 12. l.

<sup>85</sup> Turpat, 14. l.

<sup>86</sup> Turpat, 5. apr., 23. l.

The above mentioned means that there exists a more or less marked dualism in relation to the town. Is Kuldīga a small town, or a provincial town (which is not one and the same thing)? Or quite the opposite – is it a large city with its own ambitions, view of the past and of the future?

About the latter. I came across a poem published in 1911 in a Kuldīga newspaper which is actually called "Big City Kuldīga" (in German – *Gross-Stadt Kuldig*). It was written with a sense of humour, conjuring up a scene from the town at the time, but in its own way, it also expressed an attitude towards Kuldīga.<sup>87</sup>

Regarding the "provincial town". It should be noted that this concept is now used very rarely, mainly in conversation, at times imparting an evaluation meaning. Actually it has gained more of a cultural-historical meaning. Currently, the city's administrative status is a more powerful factor, namely its significance in various national development programmes. But regardless of this, Latvia's small towns continue their lives on their historical sites as real creations, with an enduring importance, specifically in the context of cultural legacy.

<sup>87</sup> Mendeltrepp von Indrick. Gross-Stadt Kuldig. *Goldingenscher Anzeiger*, 1911, 15. Jan., Nr. 3, S. 1.



## Lielā Kuldīga

Lielā Kuldīga kā konceptuāls skatījums uz pilsētu minēts jau iepriekš. Kāpēc šāds nošķirums?

Pakāpeniski, iepazīstoties ar dažādiem avotiem un pētījumiem, kā arī sarunās, nākas pārlicināties, ka lielākoties uzmanības centrā ir tikai Kuldīgas pilsētas centrālā daļa, jeb vecpilsēta, jeb tā daļa, kura ir pilsētbūvniecības pieminekļi. Tajā pašā laikā dažādi attīstības plāni izstrādāti visai pilsētai tās administratīvajās robežās.

Aptaujās, cilvēku vērtējumos Kuldīga vienlaikus ar tās izcilības atzišanu raksturota citā aspektā: *Kuldīga ir ar mājīgu izmēru; Kuldīga ir maza un kompakta (var ielikt kabatā); Kuldīga ir kā mazs ciemats; Kuldīgā ir senatnīgums un miers*. Turklāt tiek atzīta lauku dzīves klātbūtne pilsētā, iespējams, gan vairāk apziņā, iztēlē, jo fiziski šī nozīme gandrīz vai zudusi.

Tādējādi attieksmēs un vērtējumos parādās pretmeti – mazs un liels. Tas attiecas uz telpiskām izpausmēm, izmēriem, spēju labāk uztvert un saprast tuvo, mazo. Un vēl – nevar noliegt,

ka vārdi “mazs” un “liels” ikdienā tiek uztverti un lietoti kā kvalitātes rādītāji.

Iepriekš teiktais nozīmē, ka pastāv mazāk vai vairāk izteikts duālisms attiecībās pret pilsētu, turklāt dažādos skatījumos. Vai Kuldīga ir maza pilsēta, vai mazpilsēta (kas nav viens un tas pats)? Vai gluži pretēji – tā ir liela pilsēta, ar savām ambīcijām, skatu pagātnē un nākotnē?

Par pēdējo. Kuldīgas laikrakstā izdevās uziet 1911. gadā publicētu dzejoli, kas tā arī saucas – Lielpilsēta Kuldīga (vāciski – *Gross-Stadt Kuldig*). Tas rakstīts ar humora izjūtu, uzburot tā laika pilsētas dzīves ainu, taču savā veidā paužot arī attieksmi pret Kuldīgu.<sup>87</sup>

Par “mazpilsētu”. Jāpiezīmē, ka pašreiz šo jēdzienu lieto reti, pārsvarā sarunu valodā, reizēm piešķirot vērtējuma nozīmi. Var teikt, ka tas iegūvis drīzāk kultūrvēsturisku nozīmi. Pašreiz spēcīgāks faktors ir pilsētas administratīvais statuss, tā nozīmes vērtējums dažādās valsts attīstības programmās. Taču neatkarīgi no tā Latvijas mazpilsētas kā reāli veidojumi savās vēsturiskajās

87 Mendeltrepp fon Indrick. *Gross-Stadt Kuldig. Goldingenscher Anzeiger*, 1911, 15. Jan., Nr. 3, S. 1.

During the research on the history of the development of Kuldīga, I became convinced that as much attention as possible should still be focussed on the dualism in the perception of the city (in the emphasis and evaluations of the research). Following is just an insight.

**Territory and property.** It has already been mentioned that the permit granted to the German Order by the Pope's legate, William of Modena in 1242, to build a castle or town in some suitable location near the Venta, and “to grant this site for a town to the Order, with a perimeter of 2 miles, along with all rights, a judiciary and a 10% tax” has been accepted as the beginning of Kuldīga.<sup>88</sup> Thus, it was the town and its surroundings simultaneously – the initial dualism.

Data about the territory of Kuldīga and its size can be found mainly in a variety of written sources which were created at different times and with differing purposes. The figures and units of measurement mentioned within them can only be considered as statements of fact.

88 *Senās Latvijas vēstures avoti (1238–1256)*. [Ancient Latvia History Sources (1238–1256)]. Red. A. Švābe. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1940, 2. burtn., 238. lpp.; cited according to the document annotation in the Latvian language. Henceforth – *Senās Latvijas vēstures avoti*...

The outline of the ancient town territory can now be ascertained only in cases where some place names have been mentioned, which can still be recognized nowadays.

There are references that Kuldīga had been even larger, but that land had been bestowed or sold to gain some benefit for the town. For example, in the mid-19<sup>th</sup> century, A. Oranovski wrote that town land on the southern side, where *Erbprinzenhof* (also – *Prinzenhof*) is currently located, was handed over to Duke Friedrich Casimir in 1634 in exchange for the town rights to extract timber from the state forest. This was still in force in 1804 under the Forest Regulations.<sup>89</sup>

I. Schoeffler wrote in her research that, in 1626, the area owned by citizens of Kuldīga was 1149 *pūrvietas* [units of land measurement] (*lofstellen*), which converts to 425.13 hectares. However, it is possible that properties which were located outside the built-up parts of the town were not included.

Currently, the first realistic idea of Kuldīga as a whole – the built-up part and the broad environs, is provided by a map (a drawing in part), which refers to a significant period of change – the end

89 Орановский А., 1862, с. 458.

vietās turpina savu dzīvi, un tām ir paliekoša nozīme tieši kultūras mantojuma kontekstā.

Kuldīgas veidošanās vēstures izpētes gaitā nācās pārlicināties, ka iespēju robežās tomēr jāpievērš uzmanība duālismam pilsētas uztverē (izpētes akcentos, vērtējumos u.c.). Turpmākais ir tikai ieskats.

**Teritorija un īpašumi.** Jau minēts, ka par Kuldīgas sākumu pieņemta pāvesta legāta Modenas Vilhelma 1242. gadā dotā atļauja vācu Ordenim celt kādā piemērotā vietā pie Ventas pili vai pilsētu, un “šīs pilsētas vietu, 2 jūdzes apkārtmērā nodot ordenim līdz ar visām brīvībām, tiesas varu un desmito tiesu”.<sup>88</sup> Tātad – vienlaikus pilsēta un apkārtnē, sākotnējais duālisms.

Ziņas par Kuldīgas teritoriju, tās platību saņemamas galvenokārt dažādos rakstu avotos, kas radušies dažādos laikos un ar dažādiem mērķiem. Tajos minētie skaitļi un mērvienības uzskatāmas vien par faktu konstatāciju. Senās pilsētas teritoriālās aprīses tagad nojaušamas

88 *Senās Latvijas vēstures avoti (1238–1256)*. Red. A. Švābe. Rīga: Latvijas Vēstures institūta apgāds, 1940, 2. burtn., 238. lpp.; citēts pēc dokumenta anotācijas latviešu valodā. Turpmāk – *Senās Latvijas vēstures avoti*.

tikai gadījumos, ja ir minēti kādi vēl mūsu dienās atpazīstami vietvārdi.

Ir norādes, ka Kuldīga bijusi vēl lielāka, bet zemes dāvinātas vai pārdotas, lai iegūtu pilsētai kādu labumu. Piemēram, A. Oranovskis 19. gs. vidū raksta, ka pilsētas zeme dienvidu pusē, kur pašreiz atrodas *Erbprincenhof* (arī – *Prinzenhof*), 1634. gadā tika atdota hercogam Fridriham Kazimiram pret pilsētas tiesībām izvest kokmateriālus no valsts meža. To uztur spēkā vēl 1804. gada meža reglaments.<sup>89</sup>

I. Šeflere savā pētījumā raksta, ka 1626. gadā Kuldīgas pilsoņu īpašumu platība bija 1149 pūrvietas (*lofstellen*), pārrēķinot – 425,13 ha. Taču iespējams, ka nav skaitīti īpašumi, kas atradās ārpus apbūvētās pilsētas daļas.

Pagaidām pirmo reālāko priekšstatu par Kuldīgu kā veselumu – apbūvēto daļu un plašo apkārtni, sniedz karte (daļēji zīmējums), kas attiecināms uz nozīmīga lūzuma posmu – Kurzemes hercogistes beigām un Kurzemes guberņas sākumu. Tas ir 1798. gadā izgatavotais Kuldīgas apkārtnes plāns – *Plan der Gegend von*

89 Орановский А., 1862, с. 458; skat. 81. atsauci.

of the Duchy of Courland and the beginning of the Courland Governorate. It is a map of Kuldīga environs – *Plan der Gegend von Goldingen*, which was made in 1798.<sup>90</sup> It was drawn by Kuldīga land surveyor Friedrich Bapst. The map itself shows how times have changed, as all the inscriptions on it have been translated into Russian. However, the town's boundaries, as we understand them today have not been marked on it. There are no references at all to the size of the area. It is instead more of a beautiful overview of the past which can be used as a starting point in the analysis of various stages in the town's development. It is made more credible by the fact that recognisable place names are marked on the map.

A second map which shows the contours of Greater Kuldīga in the mid-19<sup>th</sup> century is called “The District Town of Kuldīga with its environs” (in German – *Kreisstadt Goldingen mit Weichbild*). Its scale is 1:4200, it is made as a drawing on calque marking sections of parts of the town, with areas written by hand: the town territory of 109.23 *desetīnas* (118 ha); two additional plots of land of Kuldīga's Crown Manor – 2.65 *desetīnas*; provincial governor's land – 14.5 *desetīnas*;

90 LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.

Kuldīga's environs (in German – *Weichbild*) – 1087.18 *desetīnas* (1,185 ha). Thus, the area of Greater Kuldīga at that time was 1213.56 *desetīnas* or 1323 ha.<sup>91</sup>

In 1835, Kuldīga's total area was 1119 *desetīnas*, of these 43 *desetīnas* were built-up area, while pastures and meadows covered 77%.<sup>92</sup>

In 1845, the total area of land belonging to the town of Kuldīga was 1154 *desetīnas* or 1259 ha. The area of the town of Liepāja was 1600 *desetīnas* or 1744 ha. It was the largest town in Courland by its territory, and Kuldīga was the second.<sup>93</sup>

A detailed report on the town of Kuldīga can be found in the previously mentioned description of Courland Governorate by A. Oranovski.<sup>94</sup> The total area was 1155 *desetīnas* (1259 ha); the built-up part – 44 *desetīnas* (48 ha); environs – 1111 *desetīnas* (1211 ha), comprised mainly of fields, meadows, and pastures. Information about ways of using the land in the built-up part, which takes

91 *Ibid.*, 190. apr., 549. l.

92 Straubergs J. *Materiāli Kuldīgas celtniecības vēsturei. 1931.* [Materials for the History of Building in Kuldīga.] Sagat. A. Jansons. Rīga, 1961, 11. lpp. Held at VKPAI PDC. Henceforth – Straubergs J., 1931.

93 LVVA 412. f., 2. apr., 793. l.

94 Орановский А., 1862, с. 458.



*Goldingen*<sup>90</sup>. To zīmējis Kuldīgas mērnieks Fridrihs Babsts (*Friedrich Bapst*). Arī karte pati par sevi parāda, ka laiki mainījušies, jo uz kartes visi uzraksti tulkoti krievu valodā. Tomēr jāsaprot, ka tajā nav iezīmētas pilsētas robežas, kā to saprotam mūsu dienās. Nav arī nekādu norāžu uz platībām. Drīzāk tā ir skaista pagātnes kopaina, kas izmantojama kā sākulais dažādās pilsētas veidošanās gaitas analizēs. To ticamāku padarās, ka kartē ierakstīti atpazīstami vietvārdi.

Otra karte, kas parāda Lielās Kuldīgas aprīsi 19. gs. vidū, tā arī saucas: aprīņa pilsēta Kuldīga ar apkārtni (vāciski – *Kreisstadt Goldingen mit Weichbild*). Tās mērogs 1:4200, izpildīta kā īpašumu robežu zīmējums uz kalka. Ar roku rakstītas iezīmēto pilsētas daļu platības: pilsētas teritorija 109,23 desetīnas (118 ha); Kuldīgas kroņa muižas divi starpgabali – 2,65 desetīnas; virspilskunga vidmas zemes – 14,5 desetīnas; Kuldīgas apkārtnē (vāciski – *Weichbild*) – 1087,18 desetīnas (1185 ha). Tādējādi Lielās Kuldīgas platība tajā laikā ir 1213,56 desetīnas jeb 1323 ha.<sup>91</sup>

90 LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.

91 Turpat, 190. apr., 549. l.

1835. gadā Kuldīgas kopplatība ir 1119 desetīnas, no tām – 43 desetīnas apbūvei, bet ganības un pļavas aizņem 77%.<sup>92</sup>

1845. gadā Kuldīgas pilsētas zemju īpašumu kopplatība ir 1154 desetīnas jeb 1259 ha. Šajā pat lietā atrodama Liepājas pilsētas platība – tā ir 1600 desetīnas jeb 1744 ha. Pēc platības tā ir lielākā Kurzemes pilsēta, bet Kuldīga – otrā.<sup>93</sup>

Detalizēts Kuldīgas pilsētas apskats atrodams pieminētajā A. Oranovska Kurzemes guberņas aprakstā.<sup>94</sup> Kopējā platība – 1155 desetīnas (1259 ha); apbūves daļa – 44 desetīnas (48 ha); apkārtnē – 1111 desetīnas (1211 ha), galvenokārt tīrumi, pļavas un ganības. Uzmanības vērtā ir informācija par zemes izmantošanas veidiem apbūves daļā, kas aizņem apm. 4% no kopējās pilsētas platības. Proti, zem ēkām 21 ha, dārzi – 19 ha, ielas un laukumi – 8 ha.

19. gs. vidū notika kroņa muižu regulēšana. Kuldīgas gadījumā – izstrādātajā projektā jau

92 Straubergs J. *Materiāli Kuldīgas celtniecības vēsturei. 1931.* Sagat. A. Jansons. Rīga, 1961, 11. lpp. Glabājas VKPAI PDC. Turpmāk – Straubergs J., 1931.

93 LVVA 412. f., 2. apr., 793. l.

94 Орановский А., 1862, с. 458.

up about 4% of the total town area, is worthy of attention. Namely, 21 ha under buildings, 19 ha gardens, 8 ha streets and squares.

Regulation of the crown manors took place in the mid-19<sup>th</sup> century. In the case of Kuldīga, the project mentions leasing of land for the needs of the town in what is currently called Pārventa and Putnudārzs, but previously – land belonging to Tīrgartena (*Tiergarten*) Half-a-manor. The territory of the crown manor was measured in detail on several placards. One of these attracts attention in that the name of the present-day Krāčupīte is written in Russian-Latvian: *rečka Vece-Guļdīga uppe*, as well as the fact that the site of the ancient hill-fort is marked by the inscription *Pilliskalns* written in pencil.<sup>95</sup>

At this time Kuldīga's provincial governor's land properties were incorporated into the Kuldīga Crown Manor. I have not been able to find more detailed information about this process, but this could have affected the town's further development. A concept (Fig. 23) of the size of the large properties in the central part of the town is provided by an 1874 map of the town of Kuldīga and its environs (*Karte der Stadt Goldingen und*

95 LVVA 183. f., 169. apr., 47. l., 44. lp.

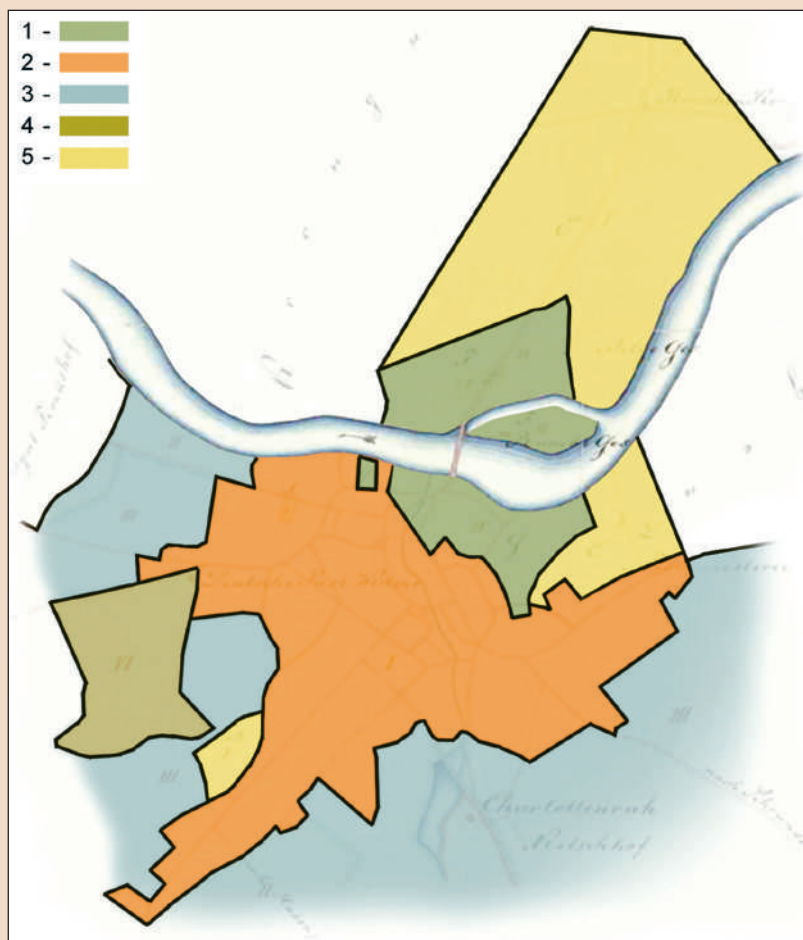
*Umgegend*). Attention should be focussed on the size of the provincial governor's land property – on both banks of the Venta, including both Rumba farmstead houses, as well as on the fact that land had already been divided off for the needs of the town within the territory of the Kuldīga Crown Manor in the current Pārventa.<sup>96</sup>

Even though the town's built-up part, or the part to be built up, has been mentioned frequently, no clear concept of its size at different times is available – only fragments. For example, a description of the boundaries of the built-up part of Kuldīga, set in 1910, was found.<sup>97</sup> Judging from the brief note in the text, this was information for tax payers. However, the mentioned description of the boundaries can be linked with the current situation in the city only in part, since no property registration numbers, owners' surnames and visible natural borders at that time, like boundaries or country roads between properties, are known.

There are indirect references that some changes of boundaries took place in Kuldīga and its environs during the First World War, during

96 LVVA 6828. f., 2. apr., 420. l.

97 Kuldīgas pilsētas apbūves rajona robežu apraksts. [Description of the Town of Kuldīga's Building District's Boundary]. *Kurzemnieks*, Nr. 4, 1910, 31. dec.



### 23. Kuldīga ar apkārtni. Īpašumu robežas, 1874.

- 1 – virspilskunga vidma;
  - 2 – pilsētas apbūvētā daļa;
  - 3 – citi pilsētas īpašumi;
  - 4 – vācu luterāņu draudzes pastorāta īpašums
  - 5 – Kuldīgas kroņa muižas īpašums
- Avots: LVVA 6828. f., 2. apr., 420. l.

#### Kuldīga and its environs. Estate boundaries, 1874.

- 1 – provincial governor's land properties;
  - 2 – built-up part of the town;
  - 3 – other town property;
  - 4 – German Lutheran Congregation's Pastorate's property
  - 5 – Kuldīga crown manor property
- Source: LVVA 6828. f., 2. apr., 420. l.

runāts par zemju iznomāšanu pilsētas vajadzībām tagadējā Pārventā un Putnudārzā, agrāk – Tīrgartenas (*Tiergarten*) pusmuižas zemēs. Kroņa muižas teritorija bija detaliski uzmērīta uz vairākām planšetēm. Viena no tām piesaista uzmanību ar to, ka tagadējās Krāčūpītes nosaukums rakstīts krieviski–latviski: *rečka Vece-Guldīga uppe*, kā arī senču pilskalna vietā ar zīmuli rakstīts *Pillis kalns*.<sup>95</sup>

Šajā laikā Kuldīgas virspilskunga vidmas īpašumus pievienoja Kuldīgas kroņa muižai. Detālāku informāciju par šo procesu pagaidām neatradu, taču tas varēja ietekmēt pilsētas turpmāko attīstību. Priekšstatu (23. att.) par lielo īpašumu aprisēm pilsētas centrālajā daļā sniedz 1874. gada Kuldīgas pilsētas un apkārtnes karte (*Karte der Stadt Goldingen und Umgegend*). Uzmanība pievēršama virspilskunga vidmas īpašuma aprisēm – abos Ventas krastos, ieskaitot abas Rumbu mājas, kā arī tam, ka tagadējā Pārventā Kuldīgas kroņa muižas teritorijā pilsētas vajadzībām jau nodalīta zeme.<sup>96</sup>

95 LVVA 183. f., 169. apr., 47. l., 44. lp.

96 LVVA 6828. f., 2. apr., 420. l.

the period of the German occupation. Namely, Vārsbeki farmstead is mentioned in this respect – in the explanation as to why it was incorporated in the Padure civil parish, even though it had been within the borders of the town from ancient times.<sup>98</sup>

If this is the case, then some facts become clearer, which came to light later during the period of Latvia's independence, when some property ownership matters concerning land in the city were sorted out, including the planning of Kuldīga's city borders.<sup>99</sup> It transpired that the earlier provincial governor's land territory had been included within Griķi civil parish of that time, encompassing Annas, Rumbas, Pils, and Upes streets, part of Kalna Street, the bridge over the River Venta, and part of the city gardens. The small Šarlote Manor had been incorporated into Kurmale civil parish.

The town council was expecting the return of about 2000 refugee families from the First World War, which is why expansion of the town's territory was considered. The source mentioned shows that in 1920, the town's radius was

98 LVVA 5542. f., 3. apr., 127. l.

99 Ibid., 126. l.



Kaut arī pilsētas apbūvētā, vai apbūves daļa pieminēta daudzkārt, skaidrs priekšstats par tās aprisēm dažādos laikos nerodas. Tikai fragmenti. Piemēram, tika uzziets 1910. gadā noteikto Kuldīgas apbūvētās daļas robežu apraksts.<sup>97</sup> Spriežot pēc tekstā atrodamās isās piezīmes, tā bija informācija nodokļu maksātājiem. Tomēr minēto robežu aprakstu tikai daļēji var sasaistīt ar pašreizējo situāciju pilsētā, jo nav zināmi toreizējo īpašumu reģistra numuri, īpašnieku uzvārdi, dabā redzamās robežas, piemēram, ežas starp īpašumiem vai lauku ceļi.

Ir netiešas norādes, ka Kuldīgā un apkārtnē notikušas kādas robežu izmaiņas Pirmā pasaules kara laikā, vācu okupācijas gados. Proti, tas minēts sakarā ar Vārsbeku saimniecību – paskaidrojumā, kādēļ tā pievienota Padures pagastam, lai gan izsenis atradusies pilsētas robežās.<sup>98</sup>

Ja tā tas ir, tad kļūst skaidrāki daži fakti, kas atklājās vēlāk neatkarīgās Latvijas laikā, kad

97 Kuldīgas pilsētas apbūves rajona robežu apraksts. *Kurzemieks*, Nr. 4, 1910, 31. dec.

98 LVVA 5542. f., 3. apr., 127. l.

tika kārtotas pilsētas zemju īpašumu lietas, tajā skaitā – plānotas Kuldīgas robežas.<sup>99</sup> Izrādījās, ka agrākā virspilskunga vidmas teritorija bijusi pieskaitīta tā laika Griķu pagastam, ietverot Annas, Rumbas, Pils, Upes ielas, daļu no Kalna ielas, tiltu pār Ventas upi, daļu no pilsētas dārza. Mazā Šarlotes muižiņa bijusi pievienota Kurmales pagastam.

Pilsētas vadība gaidīja atgriežamies no Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām apm. 2000 ģimenes, tādēļ tika domāts par pilsētas teritorijas paplašināšanu. Minētajā avotā norādīts, ka 1920. gadā rādiuss ap pilsētu ir 1,4 verstis, bet nākotnē varētu būt 3 verstis (1 versts = 1,07 km).

Kuldīgas pilsētas robežu regulēšana notika 20. gs. 30. gados, vēlāk – pēc Otrā pasaules kara 1948. gadā un arī turpmāk.

**Senie vietvārdi.** Mūsdienās pazīstami un arī ikdienas valodā tiek lietoti nosaukumi – Pēterlauki (tagad – Pētera iela, Pētera kapela), Annas lauki (Annas kapi, Annas iela), Putnu lauki – starp Liepājas un Mucenieku ielu, kur tagad Baložu un Putnu iela.

99 Turpat, 126. l.

1.4 *verstis*, but could be 3 *verstis* (1 *versts* = 1.07 km) in the future.

Regulation of Kuldīga town boundaries took place in the 1930s, and after the Second World War in 1948, and also later.

**Ancient place names.** The following names are still familiar today and are also in everyday use – Pētera lauki [Peter's Fields] (now – Pētera Street and Pētera Chapel), Annas lauki [Anna's Fields] – (Annas Cemetery and Annas Street), and Putnulauki [Birds' Fields] – between Liepāja and Mucenieku streets, where Baložu and Putnu streets are now located.

The following place names were marked on the previously mentioned mid-19<sup>th</sup> century map of Kuldīga and its environs: Šarlotenruhe (the small Šarlote Manor), *Ernsthof* (Ernesta Manor), *Krauļu Kompagnie haus* (Company House), *Varsbeck Gesinde* (Vārsbeku farmstead), *Alex-Land* (Aleksa Fields), *Kuksaten* (Kuksāti), *Kelschhof* (Ķeļšu Manor).

I. Scheffler's research provides a wider insight into the ancient place names of Greater Kuldīga.<sup>100</sup> It should be emphasised that they were found in various 17<sup>th</sup> century lists and property

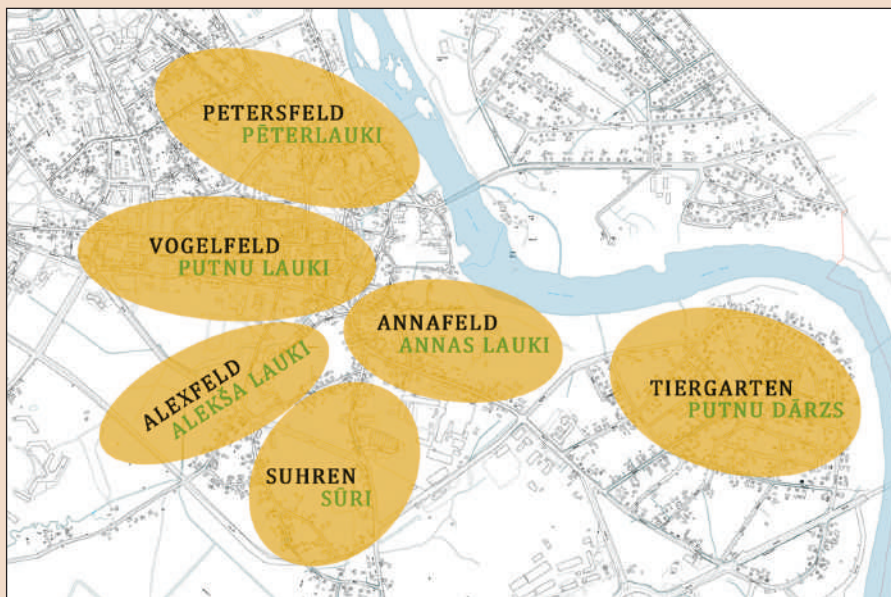
100 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 40.

inventories, and therefore do not have any direct connection with specific places. So the author points out the direction in which they are located from the centre. Nowadays, it is possible to identify places only because a number of ancient place names have been preserved. (Fig. 24)

The following places are named located north of the centre: the previously mentioned Pētera lauki (*Petersfeld*), the name has been preserved. A property – Cūku aploks (*Schweinekoppel*) is mentioned, which was already in the town's real estate list in 1935 as a plot of land<sup>101</sup> and was sold to Tontegode. Furthermore, there is another ancient property, the so-called *Burgermeisterland* (*Birgermeistara zeme* or the Mayor's Land), but its owner is unknown. To the north there is also Vec-Kuldīga (*Alt-Goldingen*), which was already mentioned as a place that had been leased from the late 15<sup>th</sup> century. The places and names have been preserved telling about many different events over the centuries, including about the beginnings of the town. For various reasons, this could be worthy of more detailed research.

Two places west of the centre have been named, names which are no longer familiar;

101 LVVA 5542. f., 3. apr., 147. l.



24. **Senie vietvārdi.**  
Pēc I. Scheffler, 1940  
**Ancient place-names.**  
From I. Scheffler, 1940

Iepriekš minētajā 19. gs. vidus Kuldīgas un apkārtnes kartē bija ierakstīti šādi vietvārdi: Šarlotenruhe (Šarlotes muižiņa), *Ernsthof* (Ernesta muiža), Krauļu *Kompagnie haus* (kompānijas māja), *Varsbeck Gesinde* (Vārsbeķu saimniecība), *Alex-Land* (Alekša lauki), *Kuksaten* (Kuksāti), *Kelschhof* (Ķeļšu muiža).

Plašāku ieskatu senajos Lielās Kuldīgas vietvārdos sniedz I. Šefleres pētījums.<sup>100</sup> Jānorāda, ka tie atrasti dažādos 17. gs. sarakstos, īpašumu inventāros, tādēļ nav tiešas sasaistes ar konkrētām vietām. Autore tā arī norāda – uz kuru pusi no centra tās atrodas. Identificēt vietas mūsu dienās var vien tādēļ, ka dažādos veidos saglabāties vairums seno vietvārdu (24. att.).

Ziemeļos no centra nosauktas šādas vietas: jau pieminētie Pēterlauki (*Petersfeld*), kuru vārds saglabājies. Pieminēts īpašums – Cūku aploks (*Schweinekoppel*), kas kā zemes gabals vēl 1935. gadā bija pilsētas nekustamo īpašumu sarakstā<sup>101</sup> un pārdots Tontegodei. Turpat ir vēl viens sens īpašums, t. s. *Burgermeisterland*

100 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 40.

101 LVVA 5542. f., 3. apr., 147. l.

they are (in German) – *Ilken* and *Berskenland* (in the vicinity of Skrunđa Street?). The name Krauļi (*Kraulen*), as well as the already mentioned Putnulauki (*Vogelfeld*) have been preserved.

The following places have been named south of the centre. Annas lauki (*Annefeld*), which can still be found in 1935 as a hereditary plot of land in the town's real estate list; Alekši, also Alekša lauki (*Alexen*, *Alexland*), were mentioned in 1910 as part of Ķeļšu Manor. The names Sūri (*Suhren*) and Budenieki (*Budenieken*) have been preserved, but the names *Dumitzen* and *Lehnhausen* have disappeared or have not been found.

**Countryside.** In the early 20<sup>th</sup> century, a large section of the town of Kuldīga was still countryside, with fields, meadows, and pastures. The built-up area, where the buildings and gardens took up about equal areas for some time, also had a rural nature. The people of Kuldīga mention the rural nature of the city nowadays as well, perhaps these are idyllic memories, but maybe – a view of the future, but in a modern expression.

There is information in various 19<sup>th</sup> century sources that pastures and meadows took up 70% to 90% of the territory in Greater Kuldīga. It

(Birģermeistara zeme), bet nav zināms, kam tas pieder. Ziemeļu virzienā atrodas arī Vec-Kuldīga (*Alt-Goldingen*), kas kā nomāta vieta minēta kopš 15. gs. beigām. Vārds un vieta saglabājušies un liecina par daudz un dažādiem notikumiem gadsimtu gaitā, tajā skaitā par pilsētas pirmsākumiem. Daudzu apstākļu dēļ tā varētu būt detalizētākas izpētes vērtā.

Rietumos no centra nosauktas divas vietas, kuru vārdi vēlāk nav izskanējuši; tie ir (vāciski) – *Ilken* un *Berskenland* (Skrundas ielas apkārtnē?). Saglabāties Krauļu (*Kraulen*) vārds, kā arī jau minētie Putnu lauki (*Vogelfeld*).

Dienvidos no centra nosauktas šādas vietas. Annas lauki (*Annefeld*), kas kā obroka zemes gabals pilsētas nekustamo īpašumu sarakstā atrodams vēl 1935. gadā; Alekši, arī Alekša lauki (*Alexen, Alexland*), 1910. gadā tie minēti kā daļa no Ķeļšu muižas. Saglabājušies vārdi – Sūri (*Suhren*) un Budenieki (*Budenieken*), bet pazuduši vai nav atrasti šādi vārdi (netulkojot) – *Dumitzen* un *Lehnhausen*.

**Lauki.** Vēl 20. gs. sākumā Kuldīgas pilsētas lielākā daļā bija īsti lauki, ar tīrumiem, pļavām,

ganībām. Lauku raksturs piemita arī apbūvētajai daļai, kur kādu laiku ēkas un dārzi aizņēma apmēram vienādas daļas. Pilsētas lauku raksturu kuldīdznieki piemin arī mūsu dienās, varbūt kā idilliskas atmiņas, bet varbūt – kā nākotnes skatījumu, tikai modernās izpausmēs.

Dažādos 19. gs. avotos atrodamas ziņas, ka Lielajā Kuldīgā ganības un pļavas aizņēma 70 līdz 90% no teritorijas. Tikai padomju varas gados, pēc 1948. gada, paplašinoties pilsētas apbūvei, pakāpeniski saruka lauksaimniecības zemju īpatsvars.

1948. gadā Kuldīgas pilsētas administratīvajās robežās tīrumi aizņēma 25,7%, pļavas un ganības – 24,7%.

Pēc valstiskās neatkarības iegūšanas Latvijā īstenotās agrārās reformas laikā Kuldīgas pilsētas teritorijā atradās 21 saimniecība, starp tām – Olarāji, Laukmuīža (93 ha), Veckuldīga (120 ha), Veckrauļi (11 ha), Vecmuiža, tagad – Virka (50 ha), Maskavas krogs (5,5 ha), Čučkeni (35 ha).<sup>102</sup>

**Par mežu un malku.** Kaut arī Kuldīgas pilsētā bija maz mežu, tās vēsture gadsimtiem ilgi

<sup>102</sup> Turpat, 175. l.

was only in the Soviet years, after 1948, with the broadening of the city's built-up area, that the proportion of agricultural land gradually diminished.

In 1948, fields took up 25.7% of the land within the administrative boundaries of the town of Kuldīga, while meadows and pastures – 24.7%.

During the agrarian reform, which was implemented in Latvia after the regaining of independence, there were 21 farms in the town of Kuldīga territory, among them Olarāji, Laukmuīža (93 ha), Veckuldīga (120 ha), Veckrauļi (11 ha), Vecmuiža, currently Virka (50 ha), Maskavas krogs (5,5 ha), and Čučkeni (35 ha).<sup>102</sup>

**About forests and timber.** Even though there were few forests in the town of Kuldīga, over the centuries, its history was dependent on forestry in many ways (building materials, timber, additional income, etc.) Therefore, a brief insight into the history of forestry is needed.

The history of Courland's forest management and forestry rights started already in the era of the Duchy. In the late 18<sup>th</sup> century, the Duke's decrees and regulations determined the following: to restrict the usage of good forests for firewood, as well as the use of wood for distilling

<sup>102</sup> Ibid., 175. l.

spirits; to build houses of stone and clay; not to cover roofs with straw etc.<sup>103</sup>

The management of the Forestry Service was structured in the following way: district foresters and forest overseers were all Germans, but forest-guards were Latvians. They had to give an oath in Latvian, and the oath bestowed responsibilities but also provided rights. In the olden days, as opposed to townsmen, country people were not allowed to keep weapons. This did not apply to forest-guards as: the same as the Germans, they had to be armed (a good horse and two pistols). Forest-guards were freed of manor *corvée*.<sup>104</sup>

On 23 June 1759, Lucke Andrei, Roseneke Jacob, Bersche Janke, and Walecke Jacob gave the Kuldīga forest-guards' oath. (Fig. 25A)<sup>105</sup> The leaflet (Fig. 25B), on which Budenieki forest-guard Ans Gruntman signed his oath in 1843 has been preserved.<sup>106</sup>

<sup>103</sup> Strods H. Mežu un derīgo izrakteņu izmantošana Kurzemes kroņa zemēs 19. gs. pirmajā pusē. [The Use of Forests and Valuable Minerals in the Crown Lands of Courland in the Early 19<sup>th</sup> Century]. *Jaunākais Mežsaimniecībā*, 1990, 3. laid., 4.–23. lpp.

<sup>104</sup> *Latvijas mežu vēsture līdz 1940. gadam*. [The History of Latvia's Forests to 1940]. Zin. red. un sast. H. Strods. WWF – Pasaules dabas fonds. 1999, 35.–43. lpp.

<sup>105</sup> LVVA 5542. f., 1. apr., 2657. l., 57. lp.

<sup>106</sup> Ibid., 7. apr., 88. l., 117. lp.



Nr. 5. + sui Catholicis. + suis proventus. + maris un pecti. + wisum.  
 Swedham  
 54  
 Es swedra, pek Dewa wisu augstakut, ka es zēniga  
 Sēdmes kunga, un zēnigais Dunes kungem, un wisu  
 Walditajam, uftizigs, un pakālaupigs, gribbu bukt,  
 un ka es, par wehnu Meschufarg, pek zēniga Leclu  
 kunga Meschem, uhs. . . . . peklists ejma, ta  
 gribbu es arridjan, ka wehnam gadigam, taisnam,  
 un Dewa bijatajam, Mesches Sargam, pehrakaks,  
 tas Meschus, wisus Birses, un Augumer, pek Dehraz,  
 un nachis, fargakt un glabbuth, ka ne kahdi ka  
 jumi, un Lihdumi, tohp taisiti, wisus Robeschu,  
 Kappizer, Robeschu Axmenus, un zittus Robeschu  
 Siemes, allaschin abgahdit, un apluroht, ka no  
 Schweschem un kaimipem zēniga Leclu kunga  
 Robeschi ne tohp saudeti in atrauti, es ne gribbu  
 nedo pakt, meschu abfart, nedo zittam, laid bukt  
 kas buhdams, bes Meschakunga Pawchleschanas,  
 Ofelle, Ofcher, Balxus, Malxas, Lubbas, Kalnas,  
 Attixes, jeb kahrtes wahlku doht, no Meschum  
 ifweht, un kad es, kahdu sadfiba, jeb Bledibu, abra  
 fcha, gribbu es to, Mescheskungam, tudelin fāzēiht,  
 un fluddinacht, wisus Nihlas, Balxus, Malxau,  
 skallas, Malxu Dehter, plehstus galdus, Lubbas,  
 Kalnes, un kahrtes, taisni, un inatrus ipasche, no  
 burtes koxem, usgreht, un tohs burtes koxaus, pek  
 sehwi glabbath, arridjan ig gaddu, Meschakungam  
 pats nodoh. Uhs uggumi, ka ne kahda fāhde, es  
 Meschem noteeck pek Dehraz, un nachis, uflukoh,  
 un kad es, uggumi manrite, to tudelin, Meschakungam  
 un Lecla kunga Muischem, un Laudim fluddinacht,

Es fulm pe Dewa to wisu sinnatā pu uisowarrena pu peewinna  
 trachta ewangelijuma ka es to deenartu paco to meena Kurb.  
 gas pilsakta mescha farga ta ispiet, jhu, ka es tie likhumi to  
 paghe un ka es ar manau frot apsoluafchanu  
 deema un augsta zēpā preefcha alla lēdit wāru.  
 Gert. Prudhant tra 6. febr. 1843  
 Ant. Gruntman

**25. Mežsarga zvērests.**  
 A – Lielais zvērests latviešu valodā, 1751.  
 Avots: LVVA 554. f., 1. apr., 2657. l., 54. lp.  
 B – Budenieku mežsarga zvērests, 1843.  
 Avots: LVVA 5542. f., 7. apr., 88. l., 117. lp.  
**Forester's oath.**  
 A – Long oath in Latvian, 1751.  
 Source: LVVA 554. f., 1. apr., 2657. l., 54. lp.  
 B – Budenieki Forester's oath, 1843.  
 Source: LVVA 5542. f., 7. apr., 88. l., 117. lp.

daudzējādā ziņā bijusi atkarīga no meža (būv-  
 materiāli, malka, papildu ienākumi u.c.). Tādēļ  
 nepieciešams īss ieskats meža vēsturē.

Kurzemes mežsaimniecības un meža tiesību  
 vēsture aizsākusies jau hercogu laikos. 18. gs.  
 otrā pusē ar hercoga rīkojumiem un nolikumiem  
 noteikts: ierobežot laba meža izmantošanu mal-  
 kai, kā arī malkas izmantošanu degvīna dedzi-  
 nāšanai; ēkas celt no akmeņiem un māliem;  
 jumbus nesegt ar salmiem u.c.<sup>103</sup>

Meža dienesta pārvaldība bija veidota šādi:  
 mežziņi un meža uzraugi bija vācu tautībai piederīgi,  
 bet mežsargi bija latviešu tautības. Viņiem  
 bija jānodod zvērests – latviešu valodā, zvērests  
 uzlika gan pienākumus, taču deva arī tiesības.  
 Senajos laikos, atšķirībā no pilsētām, lauku cil-  
 vēki nedrīkstēja turēt ieročus. Tas neattiecās uz  
 mežsargiem: viņiem, tāpat kā vāciešiem, bija jā-  
 būt apbruņotiem (labs zirgs un divas pistoles).  
 Mežsargi bija atbrīvoti no muižas klaušām.<sup>104</sup>

103 Strods H. Mežu un derīgo izrakteņu izmantošana Kurzemes kroņa  
 zemēs 19. gs. pirmajā pusē. *Jaunākais Mežsaimniecībā*, 1990, 3. laid.,  
 4.–23. lpp.  
 104 Latvijas mežu vēsture līdz 1940. gadam. Zin. red. un sast. H. Strods.  
 WWF – Pasaules dabas fonds, 1999, 35.–43. lpp.

The Courland 1804 Forest Regulations pre-  
 served the ancient privileges of the towns of  
 Kuldīga and Jēkabpils – to graze horses in crown  
 forests, as well as to receive timber for the  
 needs of the town.<sup>107</sup> The municipal authorities  
 issued so-called grazing permits based on the  
 number of horses.

There were few forests in Kuldīga's near en-  
 viron, and the town owned two large forests  
 within its broad borders – Krauļi Forest and  
 Budenieki Forest. This was considered a source  
 of wealth at all times, and a source of funding  
 when necessary. Over time, the large forests  
 had different destinies.

Budenieki (the forest, forest-guard's and  
 peasants' farm) was the property of the town  
 from at least the early 17<sup>th</sup> century, with the year  
 1626 mentioned in I. Scheffler's research.<sup>108</sup> Ar-  
 chival files contain information about the for-  
 est-guards who managed the forests and their  
 responsibilities. It is also known that the town  
 council viewed the forest as a source of income,  
 for example, in planning the construction of a  
 power-house on the Falls. Still, Budenieki Forest

107 LVVA 490. f., 2. apr., 108. l., 33. lp.  
 108 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 40.

1759. gada 23. jūnijā Kuldīgas mežsargu zvērestu (25. att. A) nodevuši Lucke Andrei, Roseneeke Jacob, Bersche Janke, Walecke Jacob.<sup>105</sup> Saglabājusies lapiņa (25.B. att.), uz kuras 1843. gadā savu zvērestu parakstījis Budenieku mežsargs Ans Gruntman.<sup>106</sup>

Kurzemes 1804. gada meža reglamentā<sup>107</sup> saglabātas senās privilēģijas Kuldīgas un Jēkabpils pilsētām – ganīt zirgus kroņa mežos, kā arī saņemt kokus pilsētas vajadzībām. Vadoties pēc zirgu skaita, pilsētas maģistrāts izsniedza t.s. ganišanas biļetes.

Kuldīgas tuvējā apkārtnē bija maz mežu, un pilsētai tās plašajās robežās piederēja divi masīvi – Krauļi mežs un Budenieku mežs. Visos laikos tā bijusi liela bagātība, nepieciešamības gadījumā naudas līdzekļu avots. Meža masīviem laika gaitā veidojās atšķirīgs liktenis.

Budenieki (mežs, mežsarga un zemnieku saimniecība) pilsētas īpašumos atrodami vismaz kopš 17. gs sākuma, I. Šefleres pētījumā

105 LVVA 5542. f., 1. apr., 2657. l., 57. lp.

106 Turpat, 7. apr., 88. l., 117. lp.

107 Turpat, 490. f., 2. apr., 108. l., 33. lp.

minēti 1626. gadā.<sup>108</sup> Arhīva lietās ir ziņas par mežsargiem, kas apsaimniekojuši mežus, viņu pienākumiem. Tāpat zināms, ka pilsētas valde uz mežu raudzījies kā uz ienākumu avotu. Piemēram, projektējot spēkstacijas celtniecību uz Rumbas. Tomēr Budenieku mežs (apm. 108 ha) saglabājies vesels, un pēc Otrā pasaules kara tas nodots Meža departamenta rīcībā.<sup>109</sup>

Krauļi atrodas pilsētas teritorijā, zināmi kopš seniem laikiem un iespējams, ka tā sauca plašāku apvidu, ar vairākiem īpašumiem. I. Šefleres darbā kā viens īpašnieks 1498. gadā minēts kāds Ratmans (*Ratmann*), pēc tam (1535) minēts pilsonis *Lubert Ceiten*, vēl atkārtoti – 1626. gadā.

Krauļiem kā pilsētas īpašumam bija saimnieciska nozīme, to izmantoja dažādiem mērķiem. Piemēram, tur bijusi karavīru apmācību vieta, šautuve, ganības, arī vieta pilsētas atkritumu uzglabāšanai speciāli iekārtotos laukumos.<sup>110</sup> Pilsētas vadība 20. gs. sākumā uzskatīja, ka mežs šajā vietā neienes labumu, tādēļ plānoja to sadalīt mazos

108 Scheffler I. *Beiträge*., S. 40.

109 LVVA 5542. f., 4. apr., 12. l.

110 LVVA 421. f., 2. apr., 278. l.

(approx. 108 ha) has been preserved in its entirety, and was handed over to the Forestry Department after the Second World War.<sup>109</sup>

It is known that Krauļi Forest had been in the city territory from ancient times and it is possible that a broader region, with several properties, had the same name. Someone called Ratmans (*Ratmann*) was mentioned in I. Scheffler's research as an owner in 1498, and later – a citizen called Lubert Ceiten in 1535 and again in 1626.

Krauļi had an economic function as a property of the town, and had several uses. For example, there was a training venue for soldiers, a shooting range, pastures, and a place for storing the town's rubbish in specially set-up areas as well.<sup>110</sup> In the early 20<sup>th</sup> century, the town council considered that the forest on this site did not provide any benefit and, therefore, planned to divide it into smaller lots and to lease them out. But, permission had to be sought first from the Forestry Protection Committee to transform this area for different uses. Overall, the destiny of the Krauļi Forest has remained unclear, but the

109 LVVA 5542. f., 4. apr., 12. l.

110 LVVA 421. f., 2. apr., 278. l.

impression remains that it was gradually whittled down into various properties.

Krauļi was also a place where physical punishment was carried out, where a scaffold was specially constructed for each occasion, with an executioner brought from Jelgava.<sup>111</sup>

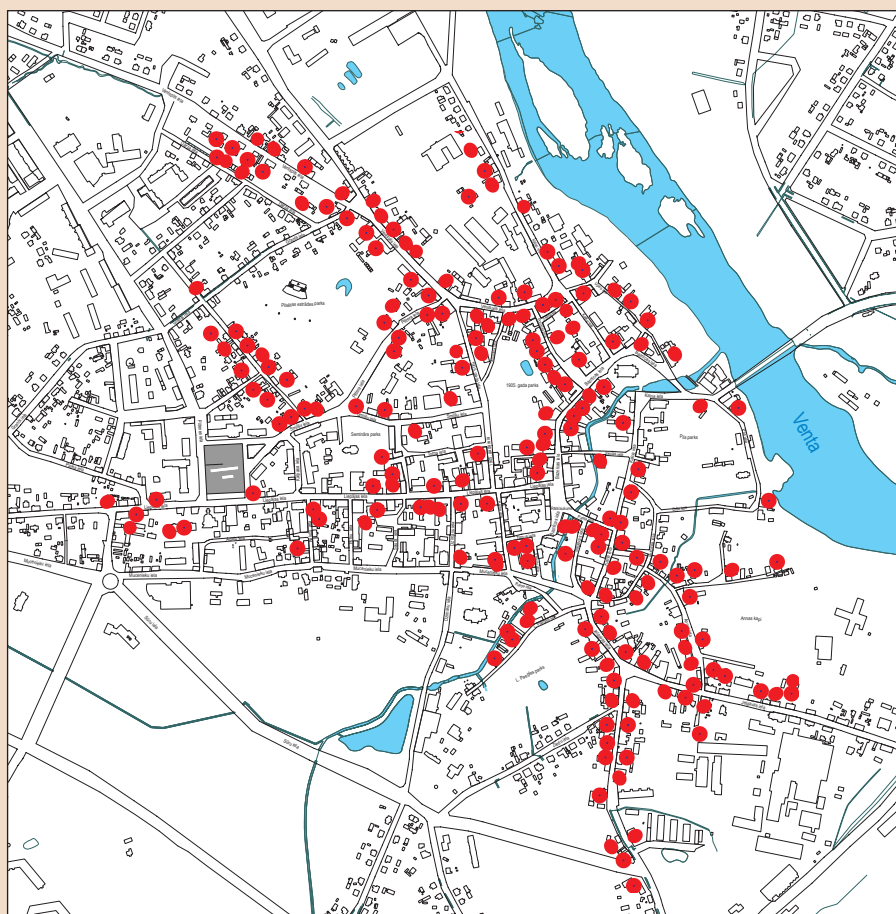
Following is brief information about the supply of firewood to the town. It was previously mentioned that Kuldīga had the rights to receive firewood and timber from the Duke's, and later from the Crown's forests. In the early 19<sup>th</sup> century, farmers were forbidden from transporting firewood to towns without written permission. In 1828, too, timber was brought to Kuldīga from peasants' farms.<sup>112</sup> Farmers from the crown manors nearby (*Amt-Goldingena, Erbspinzenhof* etc.), from the Curonian kings' villages, for example, from Viesalgas (Burmeister, Jannis, Jurris, Andreis Gareis and others) were listed in the register.

Over time, the demand for firewood in the town increased. Austerity was therefore encouraged by, for example, using sticks and pulled-up stumps for heating, but a shortage of these

111 Aus Goldingens Vergangenheit. Aus dem Leben Eines alten Mannes. *Goldingenscher Anzeiger*, 1914, 20. Nov., Nr. 39.

112 LVVA 509. f., 1. apr., 16. l.





## 26. Skursteņi Kuldīgas pilsētā.

Sast. I. Jansone, 2015

### Chimneys in the Old Town of Kuldīga.

Comp. by I. Jansone, 2015

gabalos un atdot nomā. Bet vispirms vajadzēja lūgt Meža aizsardzības komitejai atļauju platības pārvērst citā lietošanas veidā. Krauju meža liktenis kopumā palicis neskaidrs, taču rodas iespaids, ka pakāpeniski tas saira dažādos īpašumos.

Kraujos bijusi arī miesas soda vieta, kur katru reizi tika speciāli uzcelts ešafots, bet bende atvests no Jelgavas.<sup>111</sup>

Nedaudz par malkas piegādi pilsētai. Jau minēts, ka Kuldīgai bija tiesības malku un kokmateriālus saņemt no hercoga, vēlāk – kroņa mežiem. 19. gs. sākumā bija aizliegts zemniekiem vest uz pilsētām malku, tam bija nepieciešamas rakstiskas atļaujas. Arī uz Kuldīgu 1828. g. kokmateriālus gādāja no zemnieku saimniecībām.<sup>112</sup> Sarakstā uzskaitīti zemnieki no tuvējām kroņa muižām (*Amt-Goldingena, Erbspinzenhof* u.c.), no ķoniņciemiem, piemēram, no Viesalgām (Burmeister, Jannis, Jurris, Andreis Gareis u.c.).

Laika gaitā pilsētā pieprasījums pēc malkas palielinās. Tādēļ tiek domāts par taupību,

111 Aus Goldingens Vergangenheit. Aus dem Leben Eines alten Mannes. *Goldingenscher Anzeiger*, 1914, 20. Nov., Nr. 39.

112 LVVA 509. f., 1. apr., 16. l.

developed and the theft of sticks was common. There were other ways: for example, the forest-guard at Budenieki was shown two fathoms of wood and in addition “as many sticks as the town council decides to give him”, on the condition: “The lessor must listen to the conditions provided by the forest-guard regarding the chopping of sticks and firewood, otherwise he loses his rights to firewood and sticks.”<sup>113</sup>

There was a particularly acute shortage of firewood during the First World War. At this time, the Kuldīga forest overseer informed the town council that there was a shortage of firewood, that there were only sticks, but a real shortage of dry sticks, and suggested: maybe the citizens of the town themselves could help in preparing the necessary quantity of wood. Lists with people’s names and addresses were organised with references to the degree to which the furnace or stove needs to be fired, and how much wood was due.<sup>114</sup>

The town of Kuldīga still uses wood for heating, which is felt by the smell of smoke on winter mornings, the woodsheds and woodpiles in yards, and “a chimney map” showing heating sites. (Fig. 26)

113 LVVA 5542. f., 7. apr., 88. l., 187. lp.

114 Ibid., 100. l.



piemēram, kurināšanai izmanto žagarus un izlauztos celmus. Taču tie sāk aprūkt, nav reti žagaru zagšanas gadījumi. Vai citādi: piemēram, Budenieku mežsargam ierāda divas asis malkas un vēl “tik daudz žagaru, cik pilsētas valde par labu atrod viņam dot”, ar nosacījumu: “Pie žagaru un malkas izciršanas vajaga nomniekam mežsarga noteikumiem klausīt, citādi viņš savas tiesības uz malku un žagariem pazaudē.”<sup>113</sup>

Sevišķi krasi malkas trūkums atklājās Pirmā pasaules kara laikā. Šajā laikā Kuldīgas meža pārzinis pilsētas valdei ziņo, ka trūkst malkas, ir tikai žagari, bet sauso žagaru ļoti maz, un izsaka domu – varbūt paši pilsētnieki var palīdzēt sagatavot nepieciešamo malkas daudzumu. Tiek sastādīti saraksti ar personu vārdiem, adresēm, ar norādi – cik krāsnis vai plītis jākurina, cik malkas pienākas.<sup>114</sup>

Malku apkurei Kuldīgas pilsētā izmanto joprojām, par to vēsta dūmu smarža ziemas rītos, malkas šķūnīši un kaudzes pagalmos, bet par apkures vietām – “skursteņu karte” (26. att.).

113 LVVA 5542. f., 7. apr., 88. l., 187. lp.

114 Turpat, 100. l.

**Par zirgiem.** Gadsimtu gaitā allaž uzsvērtā Kuldīgas apkārtnes ganību un pļavu nozīme, jo pilsētā, kā arī namnieku īpašumos ārpus apbūvētas daļas, vienmēr bijis diezgan daudz mājlopu. Sevišķa nozīme bijusi zirgiem, tā mainījusies laika gaitā – kara zirgi, darba zirgi, zirgu pasta, omnibusu un ormaņu zirgi. Turpmāk – tikai neliels ieskats.

Kuldīga un tās apkārtnē bijusi vācu Ordeņa zirgkopības centrs Livonijā. Alsungas muižā 1341. g. bija 40 ķēves un tā paša gada 12 kumeļi, bet visā Kuldīgas komturejā bija 146 zirgi un kumeļi.<sup>115</sup> 16. gs. vidū Kuldīgas pils galmā ir 142 zirgi un 12 rati. Pils inventāra aprakstā 1653. g. minēts “viņa gaišības hercoga zirgu stallis” ar 72 steliņģiem, tātad tur var novietot 72 zirgus; minēts arī virspilskunga zirgu stallis, bet nav ziņu par zirgu skaitu.<sup>116</sup>

Arī atsevišķiem pilsoņiem piederēja zirgi, turklāt ne viens vien. Piemēram, I. Šefleres darbā atrodam, ka tirgotāja Varnikes (*Warnicke*) atraitnei 1694. gadā piederēja seši zirgi,

115 Kuldīga. LKV, 10. sēj., 1933–1934, 18820. sl.

116 Dzenis A., 2004., 38., 71. lpp.

**About horses.** Over the centuries, the importance of the pastures and meadows in Kuldīga's environs has always been emphasised, as there have always been a lot of domestic animals in the town, as well as in the properties of citizens outside the built-up areas. Horses were of particular importance – war horses, work horses, the horse postal service, and horses for the omnibuses and cabbies, but this changed over time. A brief insight follows.

Kuldīga and its environs was the centre of horse-breeding for the German Order in Livonia. In 1341, there were 40 mares and 12 foals of the same year at Alsunga Manor, and 146 horses and foals in the entire Kuldīga Commandry.<sup>115</sup> In the mid-16<sup>th</sup> century, there were 142 horses and 12 carts at the court of the Kuldīga Castle. In 1653, there was a mention in the castle's inventory list that “His Excellency, the Duke's horse stalls” had 72 boxes, therefore 72 horses could be kept there; the province governor's horse stalls were also mentioned but there was no information about the number of horses.<sup>116</sup>

115 Kuldīga. LKV, 10. sēj., 1933–1934, 18820. sl.

116 Dzenis A., 2004., 38., 71. lpp.

Many individual citizens also owned horses. For example, we find in I. Scheffler's work that merchant Warnicke's widow owned six horses in 1694, and the merchant Wilhelm Wolker also had six horses in 1669.

There were 123 horses, 145 cattle, 34 sheep, 254 pigs, 6 goats in Kuldīga according to the statistics from 1845<sup>117</sup>. In 1917, during the First World War, there were 79 horses and 117 horses in 1918. In 1919, there were 43 horse owners in the town. In 1922, there were 160 horses in Kuldīga.<sup>118</sup>

In the 19<sup>th</sup> century, horses and horse carts were needed in the town in cases of fires breaking out. In 1894, the regulations stated that custodians of horse carriages had to provide horses for firefighting teams for 60 copecks per hour for each horse and its escort.<sup>119</sup> Later, in 1927, in cases of a fire breaking out, the town council provided a prize of 10, 5 and 3 lats, respectively, to the owners of the first three carriages.<sup>120</sup>

117 LVVA 1. f., 4. apr., 316. l.

118 LVVA 3796. f., 1. apr., 182. l.

119 LVVA 421. f., 2. apr., 276. l.

120 LVVA 5542. f., 3. apr., 179. l.

tirgotājam Vilhelmam Volkeram (*Wilhelm Wolker*) – 1669. gadā arī seši zirgi.

Pēc 1845. gada statistikas,<sup>117</sup> Kuldīgā bija 123 zirgi, 145 liellopi, 34 aitas, 254 cūkas, 6 kazas. Pirmā pasaules kara laikā – 1917. gadā 79 zirgi un 1918. gadā 117 zirgi. 1919. gadā pilsētā uzskaitīti 43 zirgu īpašnieki. 1922. gadā Kuldīgas pilsētā – 160 zirgi.<sup>118</sup>

Zirgi un zirgu pajūgi 19. gs. pilsētā bija nepieciešami ugunsgrēku gadījumos. 1894. gada noteikumi paredzēja, ka zirgu ekipāžu turētājiem jānodod zirgi ugunsdzēsības komandām par 60 kap. stundā par katru zirgu un pavadoni.<sup>119</sup> Vēlāk, 1927. gadā, ugunsgrēku gadījumos pilsētas valde paredz prēmēt pirmo trīs pajūgu īpašniekus atbilstīgi ar 10, 5 un 3 Ls.<sup>120</sup>

Zirgi bija nepieciešami arī malkas vešanai. Taču pilsētas īpašumā savu zirgu nebija, tādēļ tika šim darbam aicināti pilsētnieki. Piemēram, 1919. g. 9. janv. plkst. 6 no rīta pie pilsētas valdes

117 LVVA 1. f., 4. apr., 316. l.

118 LVVA 3796. f., 1. apr., 182. l.

119 LVVA 421. f., 2. apr., 276. l.

120 LVVA 5542. f., 3. apr., 179. l.

Horses were also required for transporting wood, and because the town did not own any, townsmen were invited to do this work. For example, a list showed that at 6 a.m., on 9 January in 1919, 44 harnessed horses were to be in attendance at the town council “for transporting wood”, but the real number of horses was smaller (notes to the list – there were no horses, nor sleighs, etc.). L. Vinteler was to arrive with 9 horses.<sup>121</sup>

### The growth of the town

Probably construction of Kuldīga Castle and the development of the town were mutually interconnected processes. However, there is no verifiable information about this. There are only versions, as well as about the origins of the castle and the town itself, about its development during both the time of the Livonian Order, as well as the Duchy of Courland. This is a secret that has remained for centuries.

Various assumptions have been made about the construction of the castle: that it was initially constructed of wood, while according to another version it was made of stone; that the defensive wall was built first, or – that the castle was the

121 *Ibid.*, 7. apr., 100. l.

ar aizjūgtiem zirgiem “priekš malkas vešanas” pēc saraksta būtu jāierodas ar 44 zirgiem, bet reālais zirgu skaits ir mazāks (sarakstā piezīmes – nav ne zirga, ne kamanu; nav kamanu u.c.). Ar 9 zirgiem būtu jāierodas L. Vinteleram.<sup>121</sup>

### Pilsētas augšana

Jādomā, ka Kuldīgas pils celtniecība un pilsētas veidošanās bija savstarpēji saistīti procesi. Par to gan nav pierādāmu ziņu, ir tikai versijas, tāpat kā par pils un pilsētas aizsākumiem vispār, par veidošanos gan Livonijas Ordeņa, gan Kurzemes hercogistes laikos. Tas ir daudzo gadsimtu atstātais noslēpums.

Dažādi pieņēmumi izteikti par pils būvi: sākmā celta no koka, cita versija – no mūra; vispirms celts aizsargmūris, cita versija – vispirms pati pils. Bagātīga informācija atrodama viduslaiku piļu vēstures pētnieku darbos, kā arī jau minētajā grāmatā par Kuldīgas arhitektūru un pilsētbūvniecību.

Tikpat dažādas ir versijas par Kuldīgas pilsētas veidošanos. Tās balstās uz rakstītiem

121 Turpat, 7. apr., 100. l.

first one. Substantial information can be found in the works of researchers of the history of mediaeval castles, as well as in the previously mentioned book about Kuldīga's architecture and urban construction.

There are just as many differing versions about the development of the town of Kuldīga. They are based on written historical sources, and their interpretation can be influenced by uncertainties connected with translations of the quoted sources, but the main thing – the descriptions do not provide any opportunity to adequately determine the location. It can be assumed that the actual beginnings of the town are yet unknown, but it is known that it was there in 1355. Namely, the new Kuldīga town (maybe an extension to the town?) is mentioned in 1361 in historical documents, and Master Vietinghoff bestowed it “those same freedoms which are enjoyed by house owners in the town”<sup>122</sup>.

The issue about the development of ancient Kuldīga through the merging of different “growth centres” is quite intriguing and can spur one's imagination, creating different visions of the town in different eras. The ancient centres of

122 Kuldīga. *LKV*, 10. sēj., 1933–1934, 18819. sl.

vēstures avotiem, un to interpretāciju var ietekmēt tās neskaidrības, kas saistāmas ar citēto avotu tulkojumiem no valodas valodā, bet galvenais – apraksti nedod iespēju adekvāti noteikt atrašanās vietu. Var pieņemt, ka pats pilsētas aizsākums pagaidām nav zināms, bet 1355. gadā tā jau ir. Proti, 1361. gada vēstures dokumentos minēta Kuldīgas jaunpilsēta (notikusi pilsētas paplašināšanās?), un mestrs Fittinghofs tai piešķir “tās pašas brīvības, ko namnieki bauda vecpilsētā”<sup>122</sup>.

Jautājums par senās Kuldīgas veidošanos, saplūstot atsevišķiem “augšanas kodoliem”, ir visai intriģējošs, var rosināt iztēli un radīt dažādas pilsētas vīzijas dažādos laikos. Rakstu avotos pieminētie senās Kuldīgas kodoli ir “apmetne pie pils”, Kalnamiests, Pilsmiests, no kuriem joprojām skaidri identificējams ir vien Kalnamiests. Jāpiezīmē, ka vācu valodā rakstītajos darbos drīzāk runa ir par pilsētu kalnā – *Stadt auf dem Berge*,<sup>123</sup> turklāt vārds “miests” kā apdzīvotas vietas veids tika lietots jau vēlāko

122 Kuldīga. LKV, 10. sēj., 1933–1934, 18819. sl.

123 Hennig E. *Geschichte...*, S. 22.

gadsimtu normatīvos aktos un aprakstos. Tādēļ iespējami dažādi skaidrojumi, kas balstās tulkojumos no vienas valodas citā, un dažādos laikos. Ja tā, tad varbūt “apmetne pie pils” varētu būt tas pats Pilsmiests?

Savu versiju par Kuldīgas augšanu jau senāk paudusi Inga Dimbira, taču iespējams, ka tā ir mazāk zināma sava formāta dēļ.<sup>124</sup>

Vēl viena zināma versija atrodama Irēnas Bākules darbā.<sup>125</sup> Atšķirībā no citiem, viņa apmetni pie pils nosauc par pilsētu, kā arī nodala divas Kuldīgas attīstības stadijas. Pirmo veido ordeņa pils un pilsēta, otro – Pilsmiests un Kalnamiests kopā ar abām iepriekš minētajām daļām.

Vēstures avotos 14. gs. minēta arī kuršu pilsētiņa, citiem vārdiem sakot – nevācu apdzīvota vieta, taču par tās lokalizāciju nav ziņu. Lai kā pazūd arī informācija par to. Savā versijā I. Bākule kuršu pilsētiņu sasaista ar Pilsmiesta novietni.

124 Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs. *Vēsturiskās izpētes materiāli*, 1. sēj. Kultūras pieminekļu restaurācijas un projektēšanas kantoris. Autore I. Dimbira. Rīga, 1984, 156 lpp. (ar kartēm). Glabājas VKPAI PDC. Inv. Nr. 22061-III (5107-156).

125 Bākule I. *Rātsnami Latvijas pilsētās*. Rīga: Zinātne, 2001, 129. lpp.

Kuldīga mentioned in the written sources include the “settlement by the castle”, Kalnamiests and Pilsmiests, of which only Kalnamiests can still be clearly identified. It should be added that in the German language materials, the discussion is sooner about the town on the hill – *Stadt auf dem Berge*,<sup>123</sup> and furthermore, the term *miests* (hamlet) as a type of settled area, is used in legislation and descriptions in later centuries. Therefore, differing explanations are possible, based on translations from one language into another, and in different eras. If this is the case, then perhaps the “settlement by the castle” could be the same Pilsmiests?

Inga Dimbira had already expressed her version about the development of Kuldīga a long time ago, but it is possibly less known due to its format.<sup>124</sup>

Another known version can be found in Irēna Bākule’s work.<sup>125</sup> In contrary to others, she calls

123 Hennig E. *Geschichte...*, S. 22.

124 Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs. [The Historical Centre of the Town of Kuldīga.]. *Vēsturiskās izpētes materiāli*, 1. sēj. Kultūras pieminekļu restaurācijas projektēšanas kantoris. Autore I. Dimbira. Rīga, 1984, 156 lpp. (ar kartēm). Held at VKPAI PDC. Inv. Nr. 22061-III (5107-156).

125 Bākule I. *Rātsnami Latvijas pilsētās*. [The Town Halls of Latvian Towns]. Rīga: Zinātne, 2001, 129. lpp.

the settlement by the castle a town, and divides two development stages of Kuldīga. She refers to the Order’s castle and the town, and the second – Pilsmiests and Kalnamiests together with both previously mentioned parts.

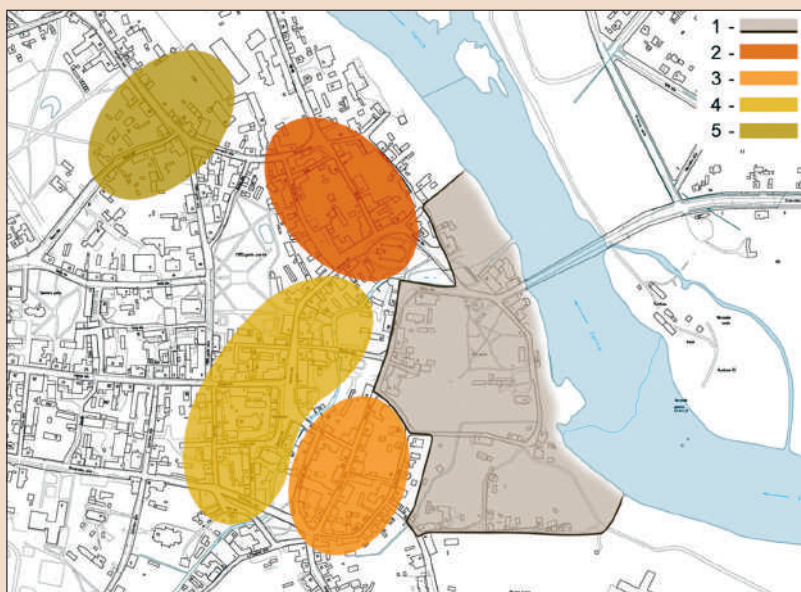
The little town of Curonians is also mentioned in historical sources in the 14<sup>th</sup> century, in other words – a place inhabited by non-Germans, but there is no information about its location. Information about it has also disappeared over time. In her version, I. Bākule links the Curonians’ small town with the Pilsmiests site.

A broader view of the oldest stage of Kuldīga’s history can be found in I. Scheffler’s work<sup>126</sup>, which is based on research from different historical sources, including on what E. Hennig collected on the history of Courland and Kuldīga, which he did not manage to summarise in his planned book. The development history about the composition of the inhabitants also provided references about the growth period of the town itself.

First, about the Curonian town mentioned. It was mentioned for a second time in the early 17<sup>th</sup> century, based on the comments made by the priest Georg Witting. Namely, that the

126 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 40.





## 27. Senais Kuldīgas centrs: augšanas kodoli.

Sast. A. Melluma pēc I. Scheffler, 1940.  
 1 – pils teritorija;  
 2 – 13.–14. gs.;  
 3 – 15. gs.;  
 4 – 16.–17. gs.;  
 5 – 18. gs.

## Old Centre of Kuldīga: growth cores.

Comp. by A. Melluma from I. Scheffler, 1940.  
 1 – castle territory;  
 2 – 13<sup>th</sup>–14<sup>th</sup> centuries;  
 3 – 15<sup>th</sup> century;  
 4 – 16<sup>th</sup>–17<sup>th</sup> centuries;  
 5 – 18<sup>th</sup> century

Curonian town, which belonged to the town of Kuldīga and where non-Germans employed by the town lived, was located next to St. Peter's Chapel, which was meant for poor folk. They were called *kamernieki* (also, *kambarnieki*, bathhouse attendants). Therefore, it is still a recognisable place in the landscape of Kuldīga today. It should be added that there were also settlements for town employees in other towns of Courland – Ventspils, Grobiņa, and Liepāja.

According to I. Scheffler's research, 34 dwellings (*Kammerstellen* in German) and 110 people were listed in this little town in 1637, while in the early 19<sup>th</sup> century there were only six dwellings, and there is no information on what followed. The town council had already been using the land in this place for other purposes from the early 18<sup>th</sup> century – selling it or leasing it out. For example, there were four huts or buildings on one plot of land, 10 *pūrvietas* in size (*Burgermeisterland*), and therefore, each was entitled to 2.5 *pūrvietas* (1 *pūrvietas* = 0.4 ha).

A property was still registered in 1932 – Kamburnieki (or *Fridrichshof*), which belonged to M. Malkcirtis at the Sausgaļi-Kamburnieki free village, not far from Kuldīga, which consists

Paplašinātu skatījumu uz Kuldīgas senāko vēsturi atrodam I. Šeffleres darbā<sup>126</sup>, kas balstās uz dažādu vēstures avotu pētījumiem, tajā skaitā uz E. Henniga vākumiem par Kurzemes un Kuldīgas vēsturi, ko viņš nepaguva apkopot ielānotajā grāmatā. Iedzīvotāju sastāva veidošanās vēsture deva norādes arī par pašas pilsētas augšanu laikā.

Vispirms – par minēto kuršu pilsētu. Otrreiz tā pieminēta 17. gs. sākumā, balstoties uz mācītāja Georga Vitinga (*Georg Witting*) izteikumiem. Proti, ka pie Pētera kapelas, kas bija domāta nabaga ļaudīm, atrodas Kuldīgai piederoša kuršu pilsēta, kurā dzīvo pilsētas dienesta ļaudis, ne-vāci. Tos sauc par kamerniekiem (arī – kambarniekiem, pirtniekiem). Tātad, tā jau ir atpazīstama vieta šodienas Kuldīgas ainavā. Jāpiezīmē, ka dienesta ļaužu apmetnes bija arī citās Kurzemes pilsētās – Ventspilī, Grobiņā, Liepājā.

Šajā pilsētiņā, pēc I. Šeffleres pētījuma, 1637. gadā uzskaitītas 34 mājvietas (*Kammerstellen* – vāciski) un 110 cilvēki, 19. gs. sākumā vairs tikai sešas mājvietas, un par tālāko ziņu vairs nav. Jau kopš 18. gs. sākuma pilsētas vara

<sup>126</sup> Scheffler I. *Beiträge...*, S. 40.

of two distantly located parts (the Kamburnieki part is located on the right bank of the Venta).<sup>127</sup> In I. Scheffler's work we find that the surname – *Kammerniek Sausgall* was already known in 1628, and in 1670 – *Zimmermann Sausgall*.

I. Scheffler's view on the development of ancient Kuldīga, and its territorial expansion (Fig. 27). is a little different from the previously mentioned ones. First, different names for the parts of the town are used. The current area around Upes-Kaļķu-Policijas streets is considered to be the oldest part, or the Vecpilsēta (*Altstadt*), which had Jaunpilsēta (*Neustadt*) or Kalna pilsēta (Hill town) (*Bergstadt*) joining it in the 14<sup>th</sup> century. The new part of the town by the Lielais tirgus (Big Market) (*Stadtteil Grosser Markt*), developed at the same time as the current Baznīcas Street in the early 17<sup>th</sup> century. The Town Hall building and the Catholic Church were built at this time.<sup>128</sup>

Previous research makes one think that special attention in the research on the structure of the town was focussed on streets, their

<sup>127</sup> LVVA 1679. f., 172. apr., 977. l.

<sup>128</sup> Die katolische Kirche in Goldingen und ihre Prediger. *Goldingenscher Anzeiger*, 1911, 23. Apr., Nr. 17.

šajā vietā zemes izmantojusi citiem nolūkiem – pārdevusi, iznomājusi. Piemēram, vienā 10 pūrvieta lielā īpašumā (*Bürgermeisterland*) atradās četras būdas, resp. ēkas, tātad katrai pienācās 2,5 pūrvieta (1 pūrvieta = 0,4 ha).

No Kuldīgas netālajā Sausgaļu-Kamburnieku brīvcienā, kas sastāv no divām attālāk novietotām daļām (Kamburnieku puse atrodas Ventas labajā krastā) vēl 1932. gadā bija reģistrēts īpašums – Kamburnieki (jeb *Friedrichshof*), kas piederēja M. Malkcirtim.<sup>127</sup> I. Šefleres darbā atrodam, ka jau 1628. gadā bija zināms uzvārds – *Kammerniek Sausgall*, bet 1670. gadā – *Zimmermann Sausgall*.

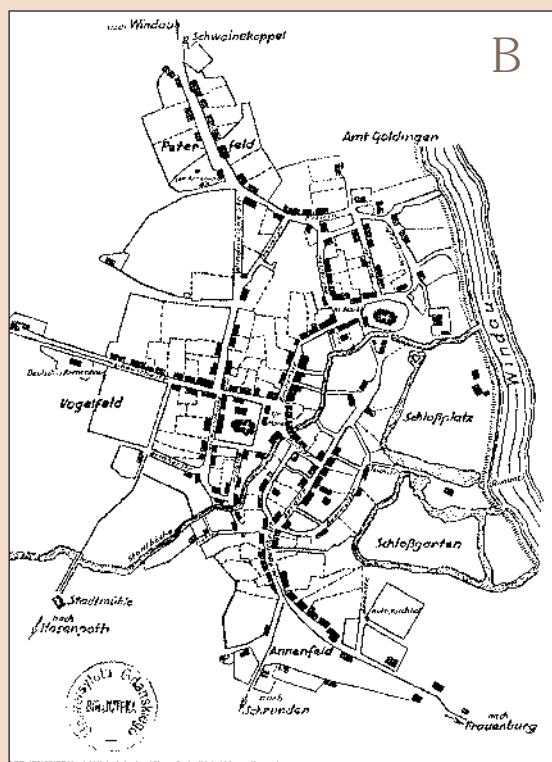
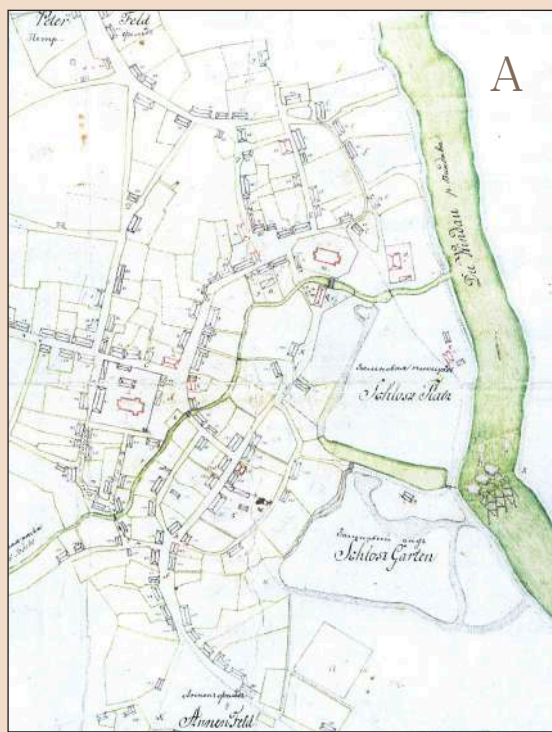
Nedaudz atšķirīgs no iepriekš minētajiem ir I. Šefleres skatījums uz senās Kuldīgas veidošanos, tās teritoriālo paplašināšanos (27. att). Vispirms, tiek lietoti atšķirīgi pilsētas daļu nosaukumi. Par senāko daļu jeb Vecpilsētu (*Altstadt*) tiek uzskatīta tagadējo Upes-Kaļķu- Policijas ielu apkārtnē, kopš 14. gs. pievienojas Jaunpilsēta (*Neustadt*) jeb Kalna pilsēta (*Bergstadt*), bet 17. gs. sākumā – jaunā pilsētas daļa pie

127 LVVA 1679. f., 172. apr., 977. l.

direction and movement along them. We will discuss this later. I. Scheffler mentions the transfer of the name, Ventspils Street as an example. Possibly, the current Policijas Street may have had this name in ancient times, and the current 1905. gada Street had it later (right up to the mid-20<sup>th</sup> century).

In this way, a new unified town had already formed at the beginning of the 17<sup>th</sup> century from three growing centres, with quite a complex, branched street network, which could now be considered a city feature. It can be assumed that at that time, the town itself (the built-up part) was quite compact, and the important roads emerged from it like rays – in the direction of Liepāja, Ventspils, and Jelgava. The oldest outlines of the Kuldīga territory can be seen in a 1797 map of Kuldīga. (Fig. 28A, 28B)

But ancient Kuldīga keeps holding secrets that could encourage research work, using new methods and an integrated approach. Currently, the role of Aleksūpīte has not been clarified, nor the role that ancient property boundaries played in the development of the town's initial, and later structure. Moreover, a number of functionally unclear places are revealed in looking at the



## 28. Senā Kuldīga, 1797

A – Fragments no kartes oriģināla.

Avots: LVVA 1679. f., 162. apr., 6722. l.

B – Pārveidotais zīmējums.

Avots: I. Scheffler, 1940, S. 84

### Ancient Kuldīga, 1797

A – fragment from the original map.

Source: LVVA 1679. f., 162. apr., 6722. l.

B – transformed drawing.

Source: I. Scheffler, 1940, S. 84





29. **Kuldīgas pilsētas augšanas veidi.** Sast. A. Melluma, 2015.

- 1 - lokāli koncentrētais, pārmantotais;
- 2 - plānoti laukumveida;
- 3 - lineāri

**Ways in which the Town of Kuldīga has expanded.** Comp. by A. Melluma, 2015.

- 1 - locally concentrated, inherited;
- 2 - planned square-type;
- 3 - linear

Lielā tirgus (*Stadtteil Grosser Markt*), kas veidojās reizē ar tagadējo Baznīcas ielu. Šajā laikā celts Rātsnams un katoļu baznīca.<sup>128</sup>

Agrākie pētījumi liek domāt, ka pilsētas struktūras izpētē īpaša uzmanība pievēršama ielām, ielu virzieniem, kustībai pa tām. Par to runāsim turpmāk, bet I. Šeflere par piemēru min Ventspils ielas nosaukuma pārvietošanos. Iespējams, senos laikos tā sauca tagadējo Policijas ielu, bet vēlāk (vēl līdz 20. gs. vidum) tagadējo 1905. gada ielu.

Tādējādi jau 17. gs. sākumā no trim augšanas kodoliem bija izveidojusies vienota pilsēta, gan ar visai sarežģītu, sazarotu ielu tīklu, kas pašreiz varētu būt pilsētas raksturiezīme. Var pieņemt, ka tajā laikā pati pilsēta (apbūves daļa) bija diezgan kompakta, un no tās kā stari izgāja nozīmīgie ceļi – Liepājas, Ventspils, Jelgavas virzienā. Senākās Kuldīgas teritorijas aprīse redzamas Kuldīgas 1797. gada kartē. (28. att., A un B).

Tāču senā Kuldīga joprojām glabā noslēpumus, kas varētu rosināt izpēti darbus,

<sup>128</sup> Die katolische Kirche in Goldingen und ihre Prediger. *Goldingenscher Anzeiger*, 1911, 23. Apr., Nr. 17.

ancient town, and attention should be focussed on them in future research.

The analysis of Kuldīga's growth process, according to available information, allowed identification of three differing types of development. A brief description of them follows. It should be pointed out that the first one applies to the city's old town or centre, while the rest extend into Greater Kuldīga (Fig. 29).

**The concentrated, or localized part, uninterrupted by time.** This applies to the oldest part of the city, within at least those outlines which can be seen in the 1797 map. With the organic blending together of several centres which had appeared over the centuries at different times and in different conditions, it grew a little. Later, all changes – real estate development, the construction of buildings and the concentration of people's economic activities and daily life – repeated themselves over the centuries in one and the same place, in a relatively small territory (this process of change could be called mutations). Notably that not all the activities which facilitated Kuldīga's growth were centrally and purposefully planned, but instead were part of the organic process of the city's

development. The overall effect – the compaction of buildings along the streets, with a reduction in the size of plots of land and the layering of the signs from different times. This, specifically, imparts individuality to the old town, with its unrepeatability features, and means that evaluations of the authenticity of some buildings will be quite complex. The buildings and the streets in the town form the place for habitation, which is, in a sense, the shell which people fill from generation to generation. Therefore, the urban construction aspect is only one of many possible. Even today, quite intensive activity is concentrated (in a planned manner) specifically in the old town of Kuldīga, and in this way, the concentrated course of development having been started in previous centuries continues, adapting the town's environment for contemporary life and activities.

It is natural that buildings age over time and are abandoned, while new materials and technologies develop, and lifestyles, fashion etc. change. Therefore, it is understandable that the next generations evaluate the contribution of previous generations in quite different ways. Even more so because old Kuldīga with its buildings



izmantojot jaunas metodes un integrētu pieeju. Pagaidām nav noskaidrota Alekšupītes, kā arī seno īpašumu robežu loma pilsētas sākotnējās un vēlākās struktūras veidošanās gaitā. Vēl, vērojot seno pilsētu, atklājas vairākas funkcionāli neskaidras vietas, un būtu nepieciešams tām pievērst uzmanību turpmākajos pētījumos.

Pieejamās informācijas satvarā veiktā Kuldīgas augšanas gaitas analīze ļāva saskatīt trīs atšķirīgus augšanas veidus. Turpmāk īsumā par tiem. Jānorāda, ka pirmais attiecināms uz pilsētas vecpilsētu jeb centru, bet pārējie iesniedzas Lielajā Kuldīgā (29. att.).

**Koncentrētais, jeb laikā nepārtraukti lokalizētais.** Tas attiecas uz senāko pilsētas daļu, vismaz tajās aprisēs, kas redzamas 1797. gada kartē. Gadsimtu gaitā, organiski saaugot vairākiem, dažādos laikos un apstākļos tapušajiem kodoliem, tā nedaudz paplašinājusies. Turpmāk visas pārmaiņas – zemes īpašumu veidošanās, ēku būve, cilvēku saimnieciskā un dzīves darbība koncentrējas un gadsimtu gaitā atkārtojas vienā un tajā pašā vietā, samērā nelielā teritorijā (šo pārmaiņu procesu varētu nosaukt par

which were constructed in earlier times, is still inhabited, active economic life is concentrated within it and it is visited by tourists.

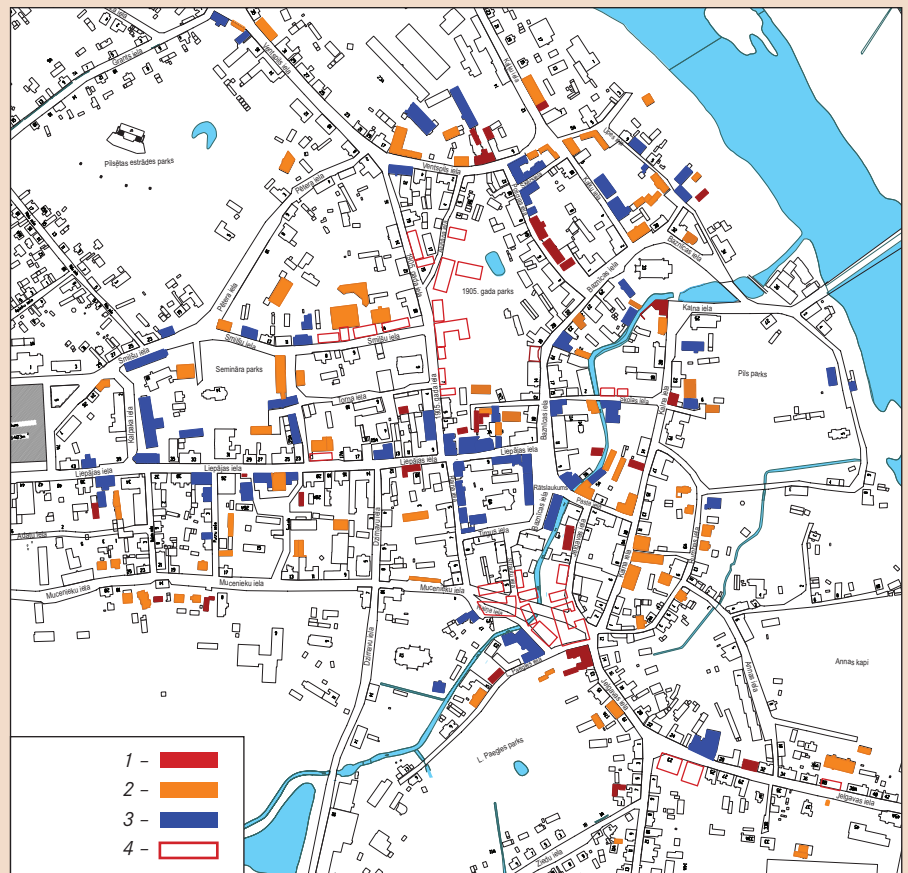
According to the year 2000 census, 24% of Kuldīga's residents live in dwellings that were built before 1918, and another 10% in dwellings which were built from 1919 to 1945.<sup>129</sup>

A question was posed in a sociological survey undertaken in 2007: "What should be eliminated from the old town?" Among the answers were proposals which expressed an aesthetic mindset. Namely – *eliminate hovels, unmaintained houses, sheds which are falling down, tenants who don't/can't pay rent, abandoned animals.*<sup>130</sup>

Maps provide an idea about the changes in the building structure over time, established in research work on urban construction monuments (Figs. 30, 31). One can see places where buildings have been demolished, where they have been reconstructed, newly constructed buildings, sites destroyed during the Second World War, as well as how buildings pertain to different eras.

<sup>129</sup> Latvijas 2000. gada tautas skaitīšanas rezultāti. [Results from Latvia's 2000 Census]. Rīga: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2002. Calculated from information pg. 256.

<sup>130</sup> Pētījums..., 2007, 139. lpp.



### 30. Kuldīgas vecpilsētas apbūves vēsture (1960–2007).

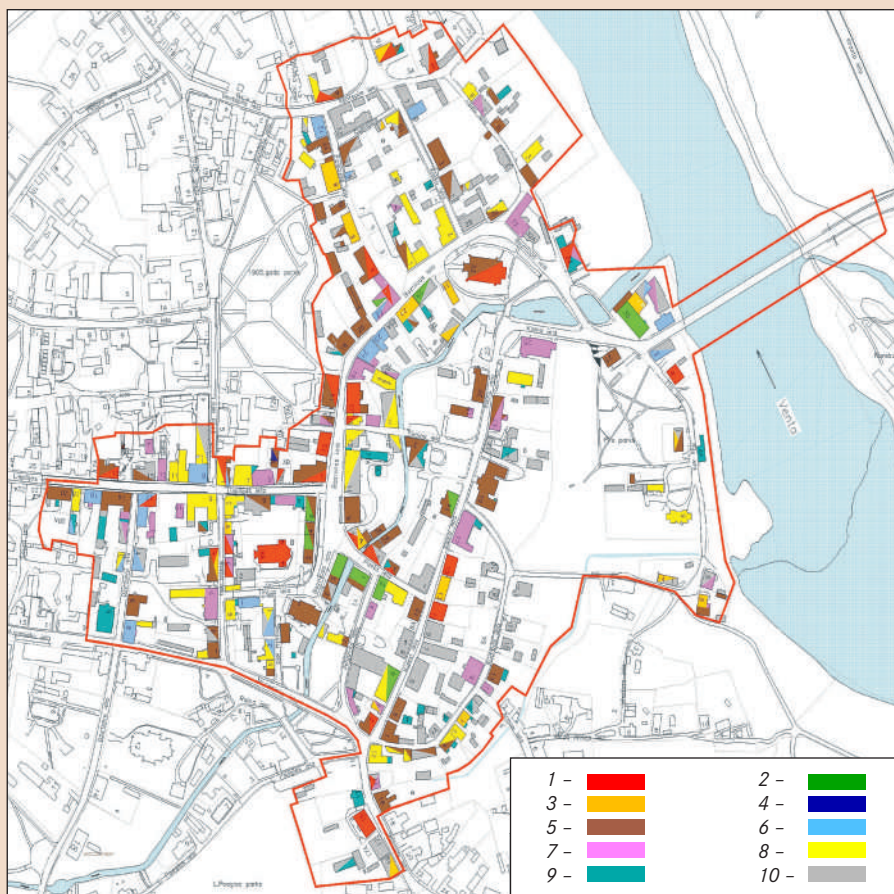
Sast. I. Jansone, 2015.

- 1 – nojauktās ēkas;
- 2 – jaunbūvētās ēkas;
- 3 – pārbūvētās ēkas;
- 4 – Otrā pasaules kara laikā sagraudātās ēkas

#### The building history of the Old Town of Kuldīga (1960–2007).

Comp. by I. Jansone, 2015.

- 1 – demolished buildings;
- 2 – newly constructed buildings;
- 3 – remodelled buildings;
- 4 – buildings destroyed during the Second World War



### 31. Kuldīgas vecpilsētas apbūves vēsture: ēku datējumi.

Sast. I. Jansone, 2015

1 - Līdz 1797.g.	2 - 1797. - 1813. g.
3 - 1813. - 1829. g.	4 - 1829. - 1839. g.
5 - 1839. - 1870. g.	6 - 1870. - 1879. g.
7 - 1879. - 1900. g.	8 - 1900. - 1913. g.
9 - 1913. - 1940. g.	10 - Pēc Otrā pasaules kara

#### The building history of the Old Town of Kuldīga: building dates.

Comp. by I. Jansone, 2015

1 - Up to 1797	2 - 1797 - 1813
3 - 1813 - 1829	4 - 1829 - 1839
5 - 1839 - 1870	6 - 1870 - 1879
3 - 1879 - 1900	4 - 1900 - 1913
5 - 1913 - 1940	6 - After the Second World War

mutācijām). Jānorāda, ka visas darbības, kas veicināja Kuldīgas augšanu, nebija mērķtiecīgi, centralizēti plānotas, tā vēl bija pilsētas organiskā attīstības gaita. Kopējais efekts – ēku sablīvēšanās gar ielām, samazinoties zemes gabalu lielumam, dažādu laika zīmju uzslāņošanās. Tieši tas piešķir senajai pilsētai individualitāti, neatkārtojamas iezīmes, taču nosaka arī to, ka dažādie apbūves autentiskuma vērtējumi būs pietiekami sarežģīti. Nami un ielas pilsētā veido vietu dzīvei, savā ziņā tā ir čaula, ko no paaudzes paaudzē piepilda cilvēki, tādēļ pilsēt-  
būvnieciskais skatījums ir tikai viens no iespējamajiem. Jānorāda, ka arī mūsu dienās tieši Kuldīgas vecpilsētā koncentrējas pietiekami intensīva darbība (bet jau plānota), un tādējādi turpinās agrākos gadsimtos uzsāktā koncentrētās attīstības gaita, piemērojot pilsētvidi mūsdienu cilvēku dzīvei un darbībām.

Dabiski, ka laika gaitā ēkas noveco, tiek pamestas, rodas jauni materiāli un tehnoloģijas, mainās dzīves stili, mode u.c. Tādēļ saprotams, ka jaunās paaudzes var visai dažādi vērtēt iepriekšējo paaudžu devumu. Vēl jo vairāk tādēļ,

Kuldīga's old town's architecture and the analysis of the urban construction situation have already been looked at in the previously mentioned book about Kuldīga's architecture and urban construction. Therefore, attention is focussed here on just a few features that, can be considered special Kuldīga treasures. These are wooden buildings and tile roofs. Maps from different times are provided for comparison – 1829<sup>131</sup> and today (Figs. 32, 33, 34).

**Linear development.** The historical roads which led to nearby centres as well as those further – Ventspils, Liepāja, and elsewhere, contributed to the town's linear development. Some of the roads with their ancient buildings are now streets in the part of Kuldīga which is a monument to urban construction, while others form explicit rays in the town's structure.

**Purposefully planned block-type growth.** This is a way of describing places where construction is planned in larger squares or dense blocks within the city's development plans, with the simultaneous development of a road network. The Kuldīga Crown Manor (*Amt-Goldingen*) divided off areas from its lands already in

131 LVVA 1679. f., 162. apr., 6723. l.



ka joprojām senā Kuldīga ar agrākajos laikos celtajām ēkām ir apdzīvota, tajā koncentrējas aktīva sabiedriskā dzīve, tā ir tūristu apmeklēta.

Pēc 2000. gada tautas skaitīšanas materiāliem, 24% Kuldīgas iedzīvotāju dzīvo mājokļos, kas celti līdz 1918. gadam, un vēl 10% mājokļos, kas tapuši laikā no 1919. līdz 1945. gadam.<sup>129</sup>

2007. gadā veiktajā socioloģiskajā pētījumā tika uzdots jautājums: “Ko vajadzētu no vecpilsētas izskaust?” Atbildēs cita starpā izskanēja priekšlikumi, kas pauž estētisku attieksmi. Proti – *izskaust graustus, nesakoptas mājas, pussabrukušus šķūņišus, maksātnešpējīgus dzīvokļus, ģimeļus, klejojošus dzīvniekus.*<sup>130</sup>

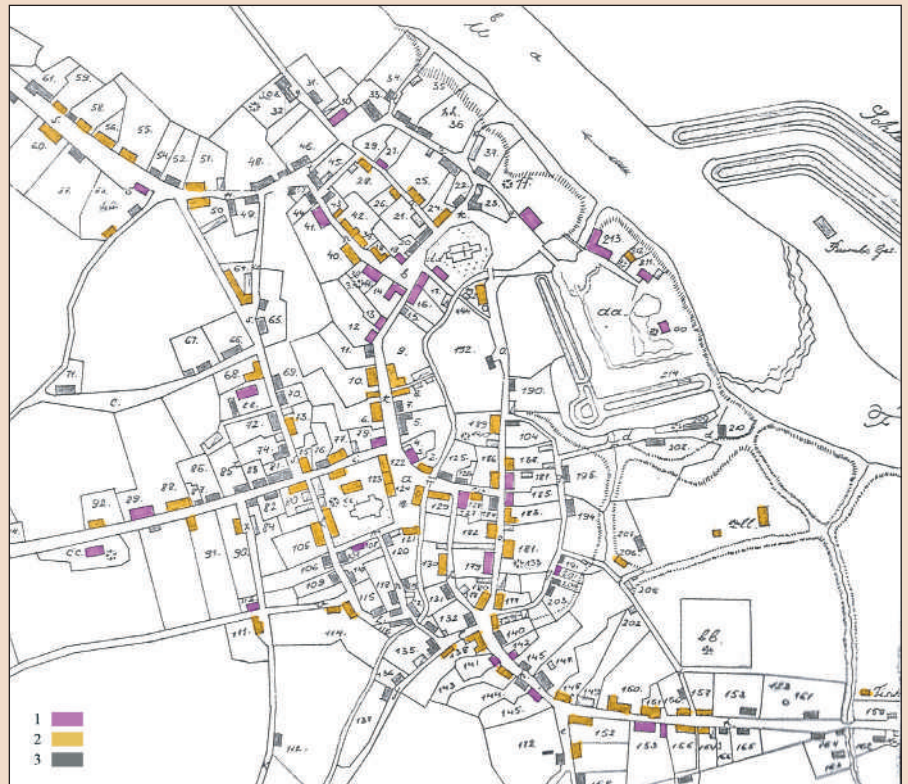
Priekšstatu par apbūves pārmaiņām laika gaitā, kas konstatētas pilsētībūvniecības pieminekļa izpētes darbos, sniedz kartes 30. un 31. att. Redzamas nojaukto māju vietas, pārbūvētās un no jauna būvētās ēkas, arī Otrā pasaules kara postījumu vietas, kā arī ēku piederība dažādiem laikiem.

129 Latvijas 2000. gada tautas skaitīšanas rezultāti. Rīga: LR Centrālā statistikas pārvalde, 2002. Aprēķināts pēc informācijas 256. lpp.

130 Pētījums., 2007, 139. lpp.

the early 20<sup>th</sup> century, to be leased for the needs of the town. This included the current Pārventa, firstly in a small territory which was only expanded after the Second World War. The second block was the current Putnudārzs, on the site of the former Tīrgartena Half-a-Manor. The name reminds us of the Dukes' times, when a forest for hunting was set up here in the 17<sup>th</sup> century. A place referred to as Jaunkuldīga (Mālu Street, Pļavu Street and others) developed in the early 20<sup>th</sup> century. During the Soviet era, other small spaces with multi-storey buildings developed – microdistricts (all the buildings were constructed simultaneously), as well as the so-called horticultural cooperatives or summer house areas, which are currently changing their functions. An interesting older example could be construction of the “Vulkāns” factory’s historical territory.

An analysis of maps from different times and an analysis of Kuldīga’s development plans leads one to believe that the construction and broadening of the built-up area of the city has only been taking place since the mid-20<sup>th</sup> century, and one can only speculate how the city would have developed unless the Second World War had broken out. For illustration – the portrayal



### 32. Kuldīgas pilsētas apbūve. Situācija 1829. g.

- 1 – mūra mājas;
- 2 – koka mājas, ar dakstiņu jumtiem;
- 3 – tikai no koka

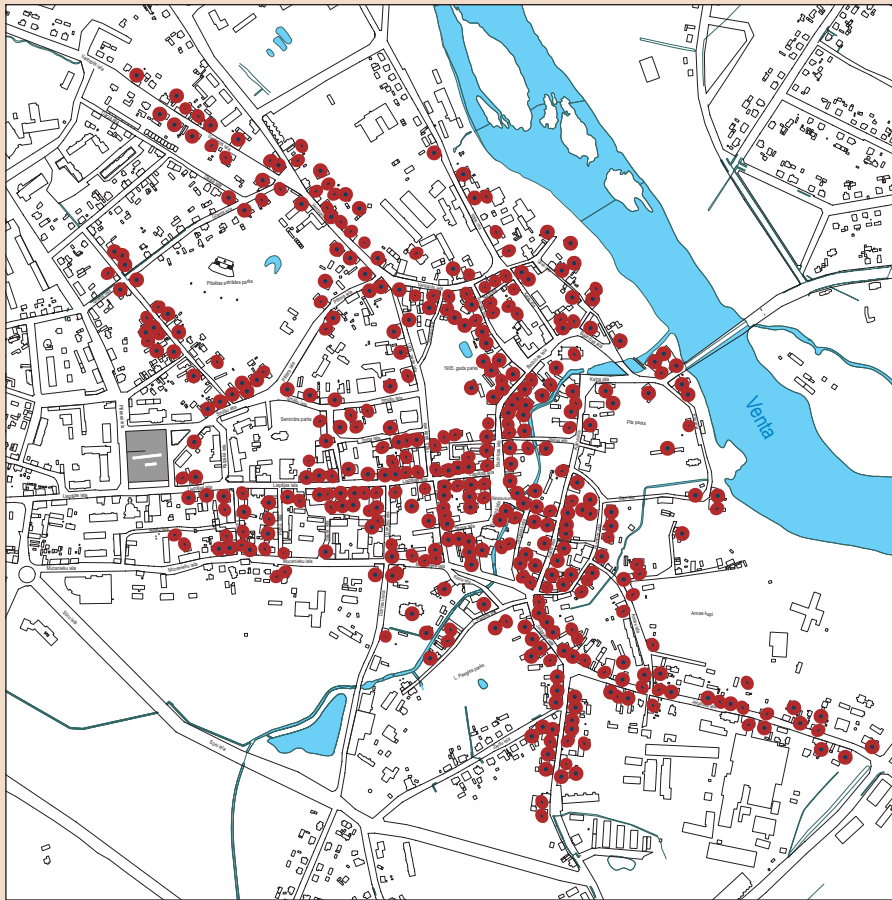
Avots: LVVA 1679. f., 162. apr., 6723. l.

#### Building in the Town of Kuldīga. Situation in 1829

- 1 – stone buildings;
- 2 – wooden buildings with tiled roofs;
- 3 – purely wooden.

Source: LVVA 1679. f., 162. apr., 6723. l.





33. Māla dakstiņu jumti Kuldīgas vēsturiskajā centrā.  
Sast. I. Jansone, 2015  
**Clay tile roofs in the historical centre of Kuldīga.**  
Comp. by I. Jansone, 2015

Kuldīgas vecpilsētas arhitektūra, pilsētībūvniecisko situāciju analīze apskatīta jau minētajā Kuldīgas grāmatā par arhitektūru un pilsētībūvniecību. Tādēļ šeit pievēršam uzmanību tikai dažiem raksturlielumiem, kas tiek uzskatīti par īpašām Kuldīgas vērtībām. Tie ir – koka ēkas un dakstiņu jumti. Salīdzinājumam dotas kartes, kas attiecas uz atšķirīgiem laikiem – 1829. gadu<sup>131</sup> un mūsdienām (32. – 34. att.).

**Lineārā augšana.** Tās aizmetņi Kuldīgā ir vēsturiskie ceļi, kas veda gan uz tuvākās apkārtnes centriem, gan uz tālākajiem – Ventspili, Liepāju un vēl citur. Daļa no sen apbūvētām ceļu malām kā ielas iekļāvušās tajā Kuldīgas daļā, kas ir pilsētībūvniecības pieminekļi, bet daļa pilsētas struktūrā veido izteiktus starus.

**Mērķtiecīgi plānotā laukumveida augšana.** Tā var raksturot vietas, kur apbūve paredzēta pilsētas attīstības plānos, lielākos laukumos vai masīvos, vienlaikus ar ielu tīkla izveidi. Jau 20. gs. sākumā Kuldīgas kroņa muiža (*Amt-Goldingen*) no savām zemēm

131 LVVA 1679. f., 162. apr., 6723. l.

of the images of the town of Kuldīga in maps from different eras. (Figs. 35-39)

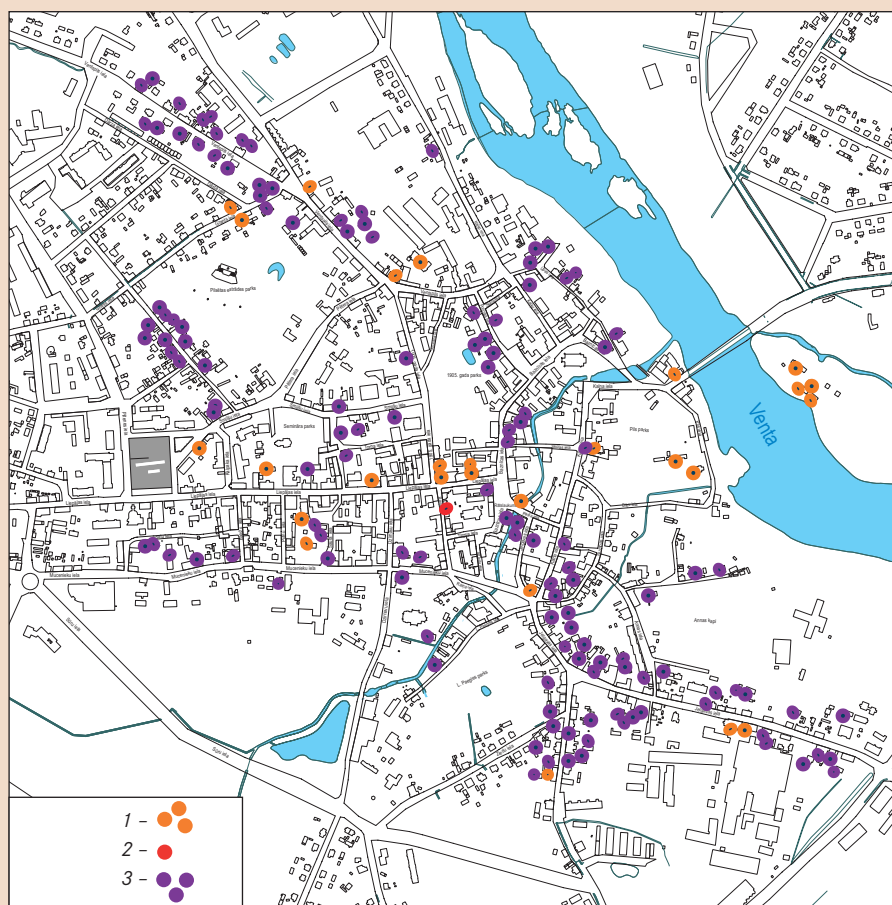
### Large projects and their fate

The power and importance of Kuldīga in the past is an indisputable historical fact. However, this has been discussed more in the context of the Kuldīga Castle itself, rather than the city. This is also, in its own way, an expression of dualism, as the castle and the town have always been linked throughout time, but the holder and promulgator of power (for many centuries) was the castle. The situation changed in the early 19<sup>th</sup> century, when there were only ruins left of the castle, which were then cleared away. Namely, the relationship between the ancient castle site and the city itself changed.

In the context of research on the city's historical processes and cultural heritage, attention is drawn to several lines of activity or, in contemporary parlance, "projects", which have been part of the city's life for a longer or shorter time. Their origins are closely linked to the city's location – next to the river, distant from other centres in Courland, as well as with the development of society, various innovations, political

nodalīja iznomājamās platības pilsētas vajadzībām. Tā bija tagadējā Pārventa, vispirms mazā teritorijā, kas paplašinājās tikai pēc Otrā pasaules kara. Otrs zemes masīvs bija tagadējais Putnudārzs, kādreizējās Tīrgartenas pusmuižas vieta. Vārds atgādina hercogu laikus, kad šeit 17. gs. bija iekārtots medību mežs jeb zvēru dārzs. 20. gs. sākumā veidojās tolaik par Jaunkuldīgu sauktā vieta (Mālu iela, Pļavu u.c. ielas). Padomju varas gados radās citādi, mazi un ar daudzstāvu ēkām apbūvēti laukumi – mikrorajoni (ēkas cēla vienlaicīgi), kā arī t.s. dārzkopības kooperatīvi jeb vasarnīcu vietas, kas pašreiz maina savas funkcijas. Interesants piemērs no senākiem laikiem varētu būt rūpnīcas “Vulkāns” vēsturiskā teritorijas apbūve.

Dažādu laiku karšu analīze, kā arī Kuldīgas attīstības plānu analīze liek domāt, ka pilsētas apbūvētās daļas paplašināšanās notikusi tikai kopš 20. gs. vidus, un var vien minēt, kā pilsēta būtu attīstījusies, ja nebūtu Otrā pasaules kara. Ilustrācijai – Kuldīgas pilsētas attēli kartēs, kas attiecas uz dažādiem laikiem. (35. – 39. att.)



### 34. Koka ēkas Kuldīgas vēsturiskajā centrā.

Sast. I. Jansone, 2015.

- 1 – ēkas ar fasādes apšuvumu;
- 2 – ēkas ar fasādes apmetumu;
- 3 – redzama koka konstrukcija

#### Wooden buildings in the historical centre of Kuldīga.

Comp. by I. Jansone, 2015.

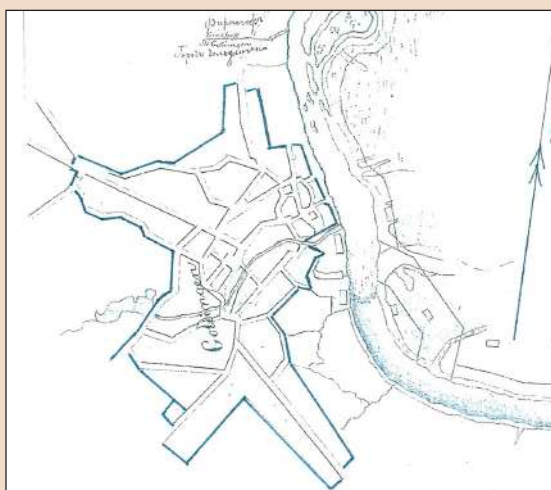
- 1 – buildings with façade cladding;
- 2 – buildings with façade plastering;
- 3 – visible wooden construction

and economic changes over time, either sequential or with noticeable breaks.

Information about the projects to be examined hereon can also be found in the book about Kuldīga's architecture and urban construction.<sup>132</sup> Therefore, facts which are known will not be repeated. The projects mentioned in this work are looked at from a different aspect – as a type of cultural heritage, as a sign providing evidence of the power, opportunities and actions of the town of Kuldīga in different eras, even involving risk. It is characteristic of the discussion of the projects that the main motive of the officials involved in the decision-making was – that they were working in the interests of the city.

**The Venta as a waterway.** The Venta connects broad areas from Lithuania to Ventspils, with Kuldīga always having been of great importance on this route, determined to a large degree by the existence of the Falls. This was a natural barrier, which had to be overcome, but required effort as the cargo from the boats or rafts had to be reloaded and the boats then dragged past the waterfall. The power of Kuldīga

<sup>132</sup> Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība..., 193.–195. lpp.; 223.–227. lpp.



35. **Kuldīgas apbūvētā daļa, 1827**  
 Avots: LVVA 1679. f., 189. apr., 205. l., 9. lp.  
**The built-up part of Kuldīga, 1827**  
 Source: LVVA 1679. f., 189. apr., 205. l., 9. lp.



36. **Kuldīgas pilsētas aprises, 1885**  
 Avots: LVVA 6828. f., 1. apr., 43/11. l.  
**Outline of the Town of Kuldīga, 1885**  
 Source: LVVA 6828. f., 1. apr., 43/11. l.



37. **Kuldīgas pilsētas aprises, 1911**  
 Avots: M. Siliņa Latvijas latviešu zemes karte pēc visjaunākajiem karšu materiāliem. LVVA 6828. f., 2. apr., 171. l.  
**Outline of the Town of Kuldīga, 1911**  
 Source: M. Siliņa, Latvijas latviešu zemes karte pēc visjaunākajiem karšu materiāliem [Map of Latvia's Latvians land from the latest mapping materials]. LVVA 6828. f., 2. apr., 171. l.

## Lielie projekti un to liktenis

Kuldīgas varenība un nozīme senatnē ir neapstrīdams vēstures fakts, tomēr par to pārsvarā runāts pašas Kuldīgas pils, mazāk pilsētas kontekstā. Tā arī ir sava veida duālais izpausme, jo pils un pilsēta visos laikos bijušas saistītas, bet varas nesēja un paudēja (ilgus gadsimtus) bija pils. Situācija varēja mainīties 19. gs. sākumā, kad no pils bija palikušas vien drupas, un tās tika novāktas. Proti, mainījās attiecības starp seno pilsvietu un pašu pilsētu.

Pilsētas vēstures gaitas un kultūras mantojuma izpētes kontekstā uzmanību piesaista vairākas darbības līnijas jeb, mūsdienu valodā, tie varētu būt projekti, kas ilgāku vai mazāk ilgu laiku bijuši pilsētas dzīves daļa. To izcelsme cieši saistāma ar pilsētas novietojumu – pie upes, attālāk no citiem centriem Kurzemē, kā arī ar sabiedrības attīstību, dažādiem jauninājumiem, politiskām un ekonomiskām pārmaiņām laika gaitā, secīgām vai ar izteiktiem lūzumiem.

Informācija par turpmāk apskatītajiem projektiem atrodama arī grāmatā par Kuldīgas

was expressed in this way. One can imagine that warehouses and accommodation were needed by the travellers. For example: a specific instruction from the era of Duke Friedrich Casimir stated that accommodation had to be provided in Kuldīga to travellers from Lithuania travelling along the river to Ventspils.<sup>133</sup>

For many years, differing but strategically equivalent interests conflicted over the use of the Venta – shipping, timber rafting, and fishing. These were all ancient activities providing income to the landlords, the powers that be of the time, and therefore, a battle over priorities flared up every so often. For example, written complaints were sent to those in charge and various decrees were issued.<sup>134</sup>

Already from the 13<sup>th</sup> century, a continuing battle in various forms took place in the interests of shipping against the barriers in the river created by the fishermen. Namely, weirs which were often set up the width of the river and which interfered with movement along the river. Detailed regulations about the placement

<sup>133</sup> Pāvulāns V. *Satiksmes ceļi Latvijā XII–XVII gs.* [Traffic Routes in Latvia in the XII–XVII Centuries]. Rīga: Zinātne, 1971, 107. lpp.

<sup>134</sup> *Ibid.*, 188. lpp.



arhitektūru un pilsētībūvniecību<sup>132</sup>. Tādēļ netiks atkārtoti jau zināmie fakti. Šajā darbā minētie projekti skatīti citā aspektā – kā sava veida kultūras mantojums, kā zīme, kas liecina par Kuldīgas pilsētas varu dažādos laikos, iespējām un rīcībām, pat pieļaujot riskantumu. Raksturīgi, ka projektu apspriešanā, lēmumu pieņemšanā iesaistīto amatpersonu vadošā motivācija bija – mēs darbojamies pilsētas interesēs.

**Venta kā ūdensceļš.** Venta savieno plašākus apvidus, no Lietuvas līdz Ventspilij, un Kuldīgai šajā ceļā visos laikos bija izcila nozīme, ko lielā mērā noteica Rumbas ūdenskrituma esamība. Tas bija dabisks šķērslis, kura pārvarēšana bija nepieciešama, bet tas prasīja pūles, jo vajadzēja laivu vai postu kravas pārkraut, laivas pārvilkt leļpus kritumam. Tādā veidā izpaudās Kuldīgas vara. Var domāt, ka bija nepieciešamas noliktavas un apmetņu vietas ceļiniekiem. Piemērs: hercoga Fridriha Kazimira laikā īpaša instrukcija noteica, ka Kuldīgā jādod naktmājas braucējiem no Lietuvas, kas pa upi devās uz Ventspili.<sup>133</sup>

132 Kuldīga: arhitektūra un pilsētībūvniecība..., 193. –195. lpp.; 223. –227.lpp.

133 Pāvulāns V. *Satiksmes ceļi Latvijā XII–XVII gs.* Rīga: Zinātne, 1971, 107. lpp.

of fishing equipment in the river were issued in the 17<sup>th</sup> century.

The Venta was declared a public river via legislation in the 19<sup>th</sup> century, and anything in it that could hinder shipping was forbidden to be set up. A free zone, a so-called *königsader*, had to be left in the middle of the river, the width of which, in rivers in Courland, had to be no less than 14 *olektis* (1 m equals 1.87 *olektis*).<sup>135</sup>

In 1800, the Mayor of the town of Kuldīga E. H. Stavenhagen wrote a letter to Emperor Paul I, with a seemingly simple request. Namely, to forbid fishing using weirs (they were set up at 50 sites) in the lower reaches of the Venta, as they blocked the river to its full width and goods-carrying boats could not pass through them, thereby hindering the town's development.<sup>136</sup> The fishermen protested, too, as the weirs and timber rafting interfered with the fish routes, and harm was done to fishing in this way.

In ancient times, rivers served as traffic routes, and therefore concerns about the maintenance and cleaning of rivers was a fact of life.

135 LVVA 5542. f., 7. apr., 196. l., 93., 94. lp.

136 Strods H. No Latvijas zvejas vēstures XVII gs. un XIX gs. pirmajā pusē. [From the History of Latvian Fishing in the XVII Century and Early XIX Century]. *Latvijas PSR ZA Vēstis*, 1971, Nr.12, 74. lpp.



### 38. Kuldīgas pilsētas aprises, 1935

Avots: V. Salnais, A. Maldups.  
*Pilsētu apraksti*. 2.d. Rīga, 1936

#### Outline of the Town of Kuldīga, 1935

Source: V. Salnais, A. Maldups. *Pilsētu apraksti*. [Descriptions of Towns] 2. d. Rīga, 1936



### 39. Kuldīgas pilsētas aprises, 1948.

Fragments no PSRS topogrāfiskās kartes

#### Outline of the Town of Kuldīga, 1948.

Fragment from the USSR topographical map

Garus gadus Ventas izmantošanā sadūrās atšķirīgas, bet stratēģiski līdzvērtīgas intereses – kuģošana, koku pludināšana un zveja. Tās visas ir senas nodarbošanās, tās deva ienākumus gan pastāvošajai varai, gan muižniekiem, un tādēļ ik pa brīdim uzplaiksnīja cīņa par prioritātēm. Piemēram, tika rakstītas sūdzības augstākajai varai, pieņemti dažādi rīkojumi u.tml.<sup>134</sup>

Jau kopš 13. gs. nepārtraukti kuģošanas interesēs dažādos veidos notika cīņa pret zvejnieku radītajiem šķēršļiem upē, proti, aizsprostiem, ko nereti izvietoja visā upes platumā un kas traucēja kustību pa upi. Detalizēti noteikumi par zvejas rīku izvietojumu upēs tika izdoti 17. gs.

Ar tiesību aktiem 19. gs. Venta tika noteikta par publisku upi, un tajā bija aizliegts iekārtot jebko, kas varētu kavēt kuģniecību. Upes vidū atstājama brīva josla, t.s. *königsader*, kuras platumam Kurzemes upēs vajadzēja būt ne mazāk par 14 oлектīm (1 m atbilst 1,87 oлектīm).<sup>135</sup>

Kuldīgas pilsētas birģermeistars E. H. Štafenhāgens 1800. gadā raksta vēstuli ķeizaram

134 Turpat, 188. lpp.

135 LVVA 5542. f., 7. apr., 196. l., 93., 94. lp.

Pāvilam, ar it kā vienkāršu lūgumu. Proti, aizliegt Ventas lejtecē zveju ar aizsprostiem (tie atrodas 50 vietās), jo tie nosprosto upi visā platumā, pa to nevar izbaukt preču laivas, tādējādi kavējot pilsētas attīstību.<sup>136</sup> Arī zvejnieki protestē, jo aizsprosti un koku pludināšana traucē zivju ceļus, un tādējādi tiek nodarīts kaitējums zvejai.

Senatnē upes kalpoja par satiksmes ceļiem, tādēļ rūpes par upju kopšanu un tīrīšanu bija dzīves nepieciešamība. Par to Kurzemes hercogistē ir ziņas vismaz kopš 17. gs., galvenokārt par Ventas un Bārtas upēm. Piemēram, balstoties uz K. Henniga materiāliem, I. Šeflere<sup>137</sup> norāda, ka Ventas tīrīšanas darbos jau 1624. gadā piedalījās pilsētas dienesta cilvēki. Pēc tam gadsimtu garumā rūpes par Ventas stāvokli nemazinājās, par ko liecina regulārie pieprasījumi pēc naudas līdzekļiem.

Pēc J. Juškēviča ziņām,<sup>138</sup> jau 1631. gadā bija radies nodoms uzlabot kuģošanas apstākļus

136 Strods H. No Latvijas zvejas vēstures XVII gs. un XIX gs. pirmajā pusē. *Latvijas PSR ZA Vēstis*, 1971, Nr.12, 74. lpp.

137 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 63.

138 Juškēvičs J. *Hercoga Jēkaba laikmets Kurzemē*. Rīga: Valsts Vērtspapīru spiestuve, 1931, 283. lpp.

There is news about this in the Duchy of Courland from at least the 17<sup>th</sup> century, mainly about the Venta and Bārta rivers. For example, based on K. Hennig's materials, I. Scheffler<sup>137</sup> points out that town employees already participated in the cleaning up of the Venta in 1624. Care for the condition of the Venta did not subsequently diminish over the centuries, which is evidenced by the regular requests for funding.

According to J. Juškēvičs,<sup>138</sup> there were already ideas for improving shipping conditions on the Venta from the Lithuanian border to Kuldīga in 1631. Duke Jacob's initiatives can also be associated with this. For example, the oft-mentioned experiment to blow up Venta Falls in 1648. It is thought that the work was discontinued, not just due to the fact (according to stories) that the castle building may have been threatened, but also because the blowing up of the Falls alone would not provide the required effect and would not improve the situation along the river. Immediately after the change in power, namely, the establishment of the Courland Governorate, the

137 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 63.

138 Juškēvičs J. *Hercoga Jēkaba laikmets Kurzemē*. [Duke Jacob's Era in Courland]. Rīga: Valsts Vērtspapīru spiestuve, 1931, 283. lpp.

Russian government's engineers, including the highest-level civil servants, became interested in this problem.<sup>139</sup>

A project was developed at this time in the early 18<sup>th</sup> century, which envisaged the deepening of the Venta not just in its lower reaches, but also upstream, and involved the connection of the Venta with the Dubisa River, which is a secondary tributary of the Nemuna.<sup>140</sup> The work was commenced, or at least, there is information that both owners of the houses by the Falls were paid compensation of 100 silver rubles already in 1824, but the real canal digging work in Kuldīga took place in 1825. There is evidence of this outlined in the newspaper *Latviešu Avīze*.<sup>141</sup> The essence of the project is also described in short reports – canals were to be dug and sluices built so that rafts and barges could be transferred. “We await great benefit from this great matter, both for the entire Fatherland, and especially for our towns.”<sup>142</sup> The

139 Hennig E. *Geschichte...*, S. 42.

140 Ludvigs P. *Mūsu Latvijas ūdeņi*. [Our Latvian Waters.] Grāmatu draugs, 1967, 130. lpp.

141 No Kuldīgas. [From Kuldīga]. *Latviešu Avīzes*, 1825, Nr. 24, 31, 33, 34, 42. See: [www.periodika.lv](http://www.periodika.lv)

142 *Ibid.*, Nr. 24, 1. lpp.; the old style of writing has been preserved.

Ventā no Lietuvas robežām līdz Kuldīgai. Ar to saistāmas arī hercoga Jēkaba iniciatīvas, piemēram, laika gaitā daudzkārt pieminētais mēģinājums 1648. gadā uzspridzināt Ventas Rumbu. Domājams, darbi neturpinājās ne tikai tādēļ, ka (pēc nostāstiem) varētu tikt apdraudēta pils ēka, bet arī tādēļ, ka viena pati Rumbas saspridzināšana nedotu vajadzīgo efektu, neuzlabotu situāciju visā upes tecējumā. Jau tūliņ pēc varas maiņām, proti, Kurzemes guberņas izveidošanas, Krievijas valdības inženieri ieinteresējās par šo problēmu, ieskaitot augstākos ierēdņus.<sup>139</sup>

Šajā laikā, 18. gs. sākumā, radās projekts, kas paredzēja Ventas padziļināšanu ne tikai lejtecē, bet arī augšup pa straumi, kā arī savienot Ventu ar Dubisas upi, kas ir Nemunas otrās pakāpes pieteka.<sup>140</sup> Darbi tika uzsākti, vismaz ir ziņas, ka jau 1824. gadā abu Rumbu māju saimniekiem izmaksāta kompensācija 100 sudraba rubļu apmērā, ber reālie kanāla rakšanas darbi Kuldīgā notika 1825. gadā. Par to liecina

139 Hennig E. *Geschichte...*, S. 42.

140 Ludvigs P. *Mūsu Latvijas ūdeņi*. Grāmatu draugs, 1967, 130. lpp.

apraksti laikrakstā “Latviešu Avīzes”.<sup>141</sup> Īsajos ziņojumos raksturota arī projekta būtība – raks kanālus un būvēs slūžas, lai var pārcelt plostus un strūgas. “Mēs še daudz labbūma gaidam no šīs lielas lietas, gan visai tēvu zemmei, gan īpaši mūsu pilsātam.”<sup>142</sup> Aprakstos pieminēts, ka līdzīgi darbi notiek pie Dragūniem, Lēnām un Nīgrandes.<sup>143</sup>

Jāpiezīmē, ka īsie ziņojumi laikrakstā ir visai kolorīti, tie stāsta par to, kā tiek vākti akmeņi no Ventas, skaldīti dolomīti, ka darbs ir smags. Strādnieki (karavīri) novietoti divos lāģeros – pie Putnu muižas un Kuldīgas kroņa muižas (Kalnamuižas), katrā pa 500. Laikraksta ziņas ļauj arī iedomāties, kāds noskaņojums valdīja pilsētā. Uzzinām, ka lāģeros vakaros skanējusi mūzika, un “tur daudzi kungi un gaspažas sanāk to jauku muziķi dzirdēt”.<sup>144</sup> Vēl – sabrauc cilvēki skatīties, kas īsti Kuldīgā notiek. Var teikt, ka tas bija tūrisma aizsākums.

141 No Kuldīgas. *Latviešu Avīzes*, 1825, Nr. 24, 31, 33, 34, 42. Pieejams: [www.periodika.lv](http://www.periodika.lv)

142 Turpat, Nr. 24, 1. lpp.; saglabāts senais rakstības stils.

143 Turpat, Nr. 42, 1. lpp.; saglabāts senais rakstības stils.

144 Turpat, Nr. 31, 30. jūl.; saglabāts senais rakstības stils.

reports mention that similar work was taking place at Dragūni, Lēnas, and Nīgrande.<sup>143</sup>

It should be added that the brief reports in the newspaper were quite colourful and described how rocks were being collected from the Venta, dolomite cleaved and how heavy the work was. The workers (soldiers) were accommodated in two camps – next to Putnu Manor and Kuldīga Crown Manor (Kalnamuiža), with 500 at each. The information in the newspaper also allows one to imagine the type of mood that dominated in the town. We find out that there was music in the camps at night, and “many men and ladies came together to listen to that pleasant music”.<sup>144</sup> In addition, people were arriving to look at what was really happening in Kuldīga. One could say that this was the start of tourism.

However, the Venta Water Traffic Directorate (in Russian – Дирекция Виндавского водяного сообщения) was still asking the Town Municipality to provide candles and firewood for the needs of the canal and sluice builders in 1837 – at Kuldīga (nearby Firksa Manor and the Falls),

143 Ibid., Nr. 42, 1. lpp.; the old style of writing has been preserved.

144 Ibid., Nr. 31, 30. jūl.; the old style of writing has been preserved.

near Lēnas and Viesalgas.<sup>145</sup> There is currently no direct information as to how long the work took place, but it is thought that it was discontinued for both political and economic reasons. However, there are two monuments from that time in Kuldīga: the bypass canal by the Falls (known as Jēkaba Canal) and the less known one – in the bend of the river near Kalnamuiža (opposite Firksa Manor, now Virka).

Two more significant sources confirming the existence of the great Venta improvement project (its legal side) should be mentioned, and they date from 1827. It can be concluded that broad research was undertaken on what was needed for the project's development, especially along the banks of the river where the names of the farmers and farms were established.<sup>146</sup> The names of both the owners of the houses by the Falls (in Latvian – *rumba*) can be found for the first time on this list, namely, Rumba Ans and Rumba Ansche, and a little later, in 1834 – Rumba Janne and Rumba Indrick.<sup>147</sup> In August, the officials also visited other places (Skrunda,

145 LVVA 795. f., 2. apr., 834. l.

146 LVVA 412. f., 2. apr., 254. l.

147 Ibid., 6. l.p.o.p.



Tomēr, vēl 1837. gadā Ventas ūdens satiksmes direkcija (krieviski – *Дирекция Виндавского водяного сообщения*) pilsētas maģistrātam lūdz piegādāt svecas un malku kanāla un slūžu celtnieku vajadzībām – Kuldīgā (pie Firksa muižas un Rumbas), pie Lēnām un Viesalgām.<sup>145</sup> Cik ilgi šie darbi tika veikti, par to pagaidām nav tiešu ziņu. Taču uzskata, ka tos pārtrauca gan politisku, gan ekonomisku apsvērumu dēļ. Tā vai citādi – Kuldīgā ir divi šī laika pieminekļi: apvadkanāls pie Rumbas (pazīstams kā Jēkaba kanāls) un mazāk zināmais – upes likumā pie Kalnamuižas (iepretim Firksa muižai, tagad Virkai).

Vēl jāpiemin divi nozīmīgi avoti, kas apstiprina lielā Ventas uzlabošanas projekta esamību, tā tiesisko pusi, un tie datēti ar 1827. gadu. Var spriest, ka projekta izstrādes vajadzībām veikti plaši izpētes darbi, sevišķi gar upes krastiem, kur noskaidroti zemnieku vārdi, sētu nosaukumi.<sup>146</sup> Šajā sarakstā pirmo reizi atrodami abu Rumbu māju saimnieku vārdi, proti, *Rumbe Ans* un *Rumbe Ansche*, bet nedaudz vēlāk, 1834. gadā – *Rumbe*

145 LVVA 795. f., 2. apr., 834. l.

146 LVVA 412. f., 2. apr., 254. l.

*Janne* un *Rumbe Indrick*.<sup>147</sup> Augustā ierēdņi izbrauca arī uz citām vietām (Skrunda, Nīgrande, Ezere), kur notikusi jautājumu saskaņošana (par to ir protokoli). Kuldīgā sanāksmes notika divas reizes – 13. un 14. augustā.

Otrs dokuments ir liela formāta karšu albums, pavisam 19 lapas, kas aptver visu Ventas tecējumu no Lietuvas robežas līdz Ventspilij. Kartē iezīmētas zemes, kas “nodotas Ventas kanāla būvei un likumīgajai 10 sāženu tauvas joslai (бечевник – krievu valodā)”.<sup>148</sup> Uz katras lapas ir augstu amatpersonu paraksti, kā arī projekta apspriešanas vieta un datums. Materiāls par Kuldīgas pilsētu atrodams 9. lapā, un interesanti, ka kartē jau iezīmēta aptuvenā atsavināmās zemes platība gar abiem kanāliem (pie Rumbas un Kalnamuižas), par ko turpat 20 gadu ilga cīņa notiks tikai gadsimta beigās un 20. gs. sākumā.

Arhīva materiāli aizved tālāk. Proti, 1865. gadā bija izstrādāts upes padziļināšanas projekts, bet nav zināms, kur tas palicis.<sup>149</sup>

147 Turpat, 6. l.p.o.p.

148 LVVA 1679. f., 189. apr., 205. l.

149 LVVA 5542. f., 7. apr., 196. l.

Nīgrande, and Ezere), where some coordination of matters took place (there are minutes attesting to this). Meetings took place twice in Kuldīga – on 13 and 14 August.

The second document is a large-format album of maps, 19 pages in all, which cover the complete flow of the Venta from the Lithuanian border to Ventspils. Land which was “transferred for the construction of the Venta Canal and for the statutory 10 *sāžens* wide reserve along the banks (бечевник – in Russian)” are marked on the map.<sup>148</sup> There are the signatures of high officials on each page, as well as the place and date where the project was discussed. Material about the town of Kuldīga can be found on the 9<sup>th</sup> page, and it is interesting that the approximate area of land to be requisitioned next to both channels (nearby the Falls and Kalnamuiža) is marked on the map. An almost 20 year battle would take place at the end of the century and in the early 20<sup>th</sup> century on this matter.

The archival material takes us further. Namely, a river deepening project was developed in 1865, but it is not known what happened to it.<sup>149</sup>

148 LVVA 1679. f., 189. apr., 205. l.

149 LVVA 5542. f., 7. apr., 196. l.

Immediately after Latvia regained its independence, the renewal and development of the river channel was considered, and the utilisation of the power of the river (as it was expressed at that time). In 1919, the Waterway Authority Activity Programme was developed, and the Venta was recognised as a nationally significant river within this. In the first stage, the improvement of shipping conditions from Ventspils to Kuldīga were planned, and in the second – from Kuldīga to Skrunda, “along with the construction of the bypass canal at Kuldīga”.<sup>150</sup> A clearer explanation of what this could have meant was not found.

The importance of the Venta as a waterway came up again in 1948, when the same thing was envisaged in the Town Development Plan which was drawn up during the Soviet era – to improve the shipping conditions in the Venta, not just from Kuldīga to Ventspils, but also further, from Kuldīga to Nīgrande. The idea of building a hydro-electric station by the Falls was popular: either the new holders of power were not aware of the real resources, or those who came up with the development plan still had not lost faith in the great possibilities of the Venta River.

150 LVVA 1684. f., 1. apr., 89. l., 20. l.p.

Tūliņ pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas tiek domāts par upju ūdensceļu atjaunošanu un attīstību, kā arī par ūdensspēka (tā teica kādreiz) izmantošanu. 1919. gadā tiek izstrādāta Ūdensceļu valdes darbības programma, un tajā Venta atzīta par valsts nozīmes upi. Pirmajā kārtā paredzēts uzlabot kuģošanas apstākļus no Ventspils līdz Kuldīgai, bet otrajā – no Kuldīgas līdz Skrundai, “līdz ar aplinkus kanāla būvi Kuldīgā”.<sup>150</sup> Sīkāku skaidrojumu – ko tas varētu nozīmēt, neizdevās atrast.

Ventas kā ūdensceļa nozīme atkal aktualizējās 1948. gadā, kad jau padomju varas apstākļos izstrādātajā pilsētas attīstības plānā bija paredzēts tas pats – uzlabot kuģošanas apstākļus Ventā ne tikai no Kuldīgas līdz Ventspilij, bet arī tālāk, no Kuldīgas līdz Nīgrandei. Spēkā bija ideja par hidroelektrostacijas būvi pie Rumbas: vai nu jaunās varas pārstāvji nebija lietas kursā par reālajiem resursiem, vai arī attīstības plāna izstrādātāji nebija zaudējuši pārliecību Ventas upes lielajām iespējām.

<sup>150</sup> LVVA 1684. f., 1. apr., 89. l., 20. lp.

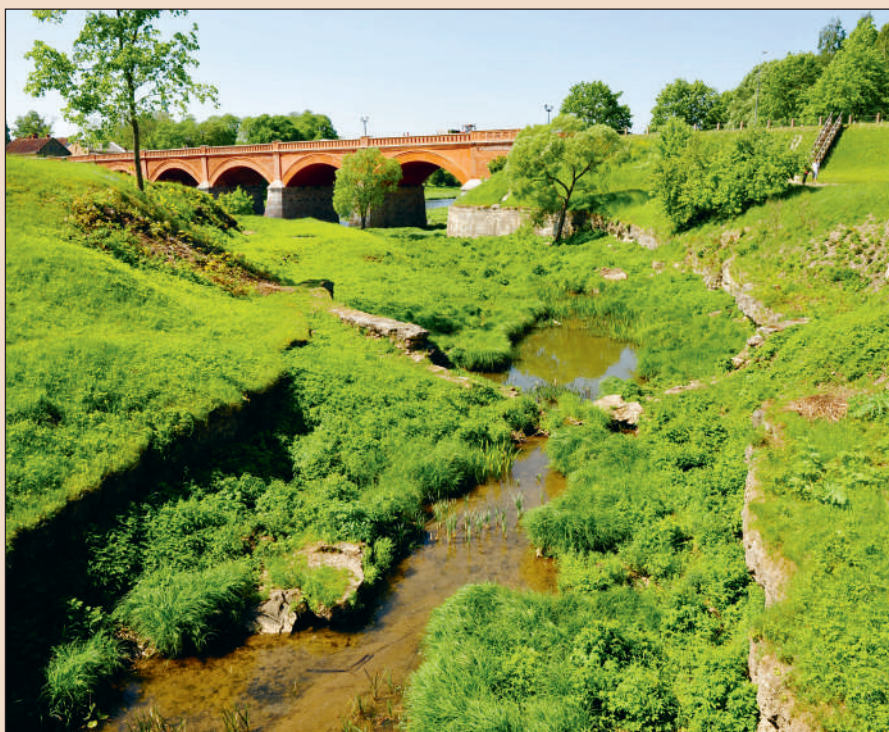
The idea of the Venta waterway, which raised its head every so often for over 300 years and was a part of life in the town, faded away after this. However, some evidence has remained.

#### **The concept of a hydro-electric station.**

If the main goal initially was the improvement of the Venta for the needs of shipping, then in the late 18<sup>th</sup> century, a new idea surfaced which was based on technical achievements. Namely, about the use of the power of the Venta's water current for creating electricity. The idea of the construction of a hydro-electric station already appeared frequently in the 1870s in correspondence about the deepening of the Venta, but great hope was placed in this from 1880.<sup>151</sup>

This meant that a hydro-electricity station (from hereon – HES) should be constructed on the waterfall of the Falls in addition to the improvements for shipping. The authorities of the town of Kuldīga became actively involved in all discussions, while its indispensability to the local economy was always emphasised: bypassing the Falls, as well as obtaining electricity, first of all as a source of light. Only later, after the passage of time and the gradual development of the

<sup>151</sup> LVVA 795. f., 2. apr., 856. l.



Ventas ūdensceļa ideja, kas ik pa laikam atjauninājās vairāk nekā 300 gadu garumā un bija daļa no pilsētas dzīves, pēc tam apdzisa. Tomēr – liecības ir saglabājušās.

**Hidroelektrostacijas ideja.** Ja sākotnēji vadošais mērķis bija Ventas uzlabošana kuģniecības vajadzībām, tad 18. gs. otrajā pusē radās jauna ideja, kas balstījās tehnikas sasniegumos. Proti, par Ventas ūdensstrāvas izmantošanu elektrības ražošanai. Daudzajās sarakstēs par Ventas padziļināšanu jau 70. gados pavid elektrostacijas izbūves ideja, bet kopš 1880. gada uz to liek lielas cerības.<sup>151</sup>

Tas nozīmēja, ka blakus kuģošanas apstākļu uzlabošanai uz Rumbas ūdenskrituma būtu izbūvējama hidroelektrostacija (turpmāk – HES). Kuldīgas pilsētas vara aktīvi iesaistījās visās sarunās, un allaž tika uzsvērta vietējā ekonomiskā nepieciešamība: gan apiet Rumbas ūdenskritumu, gan iegūt elektrību, vispirms kā gaismas avotu. Tikai vēlāk, laikam ejot un idejai pakāpeniski attīstoties, tika pieminēts vēl kas cits – jaunas iespējas ražošanas attīstībai pilsētā, kā arī sagaidāmie

151 LVVA 795. f., 2. apr., 856. l.

ienākumi no elektrības pārdošanas. Radās doma par tramvaja izbūvi Kuldīgā, par elektrisko vilcienu caur Kuldīgu starp Aizputi un Stendi.<sup>152</sup>

Sarežģīts izrādījās gluži praktisks jautājums par zemes īpašumiem, jo abu Rumbu māju saimnieki un Zeļģu (arī *Se/ge*) māju saimnieks sākotnēji nepiekrita pārdot savas zemes projekta vajadzībām. Sarakste par īpašumu jautājumiem notika no 1892. līdz 1908. gadam. Šajā laikā Kuldīgā nomainās četri pilsētas galvas, tikai sekretārs K. Garfs nemainīgi paraksta visus dokumentus.<sup>153</sup> Visas sarakstes plašāks izklāsts varētu būt saistošs stāsts par zemnieku un varas attiecībām, ieskaitot *visočaiše* jeb visaugstākā, resp., Krievijas cara iejaukšanos.

1908. gada 12. novembrī notiek pilsētas domes sēde, kurā tiek paziņots, ka visaugstākais atļāvis projekta vajadzībām pārņemt īpašnieku zemes piespiedu kārtā, un 1908. gadā – apstiprināts kompensācijas apjoms. Tas nozīmē: beidzot HES var sākt celt! Apspriežot jautājumu – celt pašiem vai nodot privātpersonām, lēmums

152 LVVA 421. f., 2. apr., 1409. l.

153 Turpat, 1. apr., 17. l.

idea, something else was mentioned as well – new opportunities for the development of manufacturing in the town, as well as the expected returns from the sale of electricity. A concept about the construction of a tramline for Kuldīga was raised, and about an electric train through Kuldīga, between Aizpute and Stende as well.<sup>152</sup>

The quite practical question about the ownership of land turned out to be quite complex as the owners of both Rumba farms next and the owner of Zeļģi (also *Se/ge*) did not initially agree to sell their land for the needs of the project. The correspondence about the land issues was made from 1892 to 1908. During this time, there was a turnover of four mayors in Kuldīga and only the Secretary K. Garfs consistently signed all documents.<sup>153</sup> A broader exposition of the entire correspondence could be a captivating story about the relations between farmers and those in power, including the intervention of the Russian Tsar.

A meeting of the town council took place on 12 November 1908, where it was announced that His Highness, the Tsar, had allowed for the

152 LVVA 421. f., 2. apr., 1409. l.

153 Ibid., 1. apr., 17. l.

forcible takeover of the owners' land for the needs of the project, and in 1908 – a sum of compensation was confirmed. This meant that the building of the HES could finally be commenced! In looking at the issue of whether to build it themselves or to hand it over to private individuals, the decision was unanimous: to build it themselves. The total costs would be about 100 000 rubles, and the money could be obtained from the sale of the Budenieki Forest which was owned by the town. An auction was soon announced, but some disagreements arose immediately, and the result was that the state asked for information about the financial situation of the town.<sup>154</sup>

But the idea continued to be in favour, and several draft contracts for concessions, which were recognised as being disadvantageous for the town were considered.<sup>155</sup> The idea about the construction of the HES was soon shelved, to be replaced by a hydro-electric station on dry land in the town, which would be fuel-operated.

But the idea of the HES came up again after the regaining of Latvia's independence. Posters

154 Ibid., 1408. l.

155 Ibid., 2. apr., 1409. l.



ir vienbalsīgs: celt pašu spēkiem. Kopējās izmaksas varētu būt apm. 100 tūkst. rbļ., un naudu varēs iegūt no pilsētas īpašumā esošā Budenieku meža pārdošanas. Drīz tika izsludināta izsole, bet uzreiz radās dažādas nesaskaņas, un rezultāts bija tāds, ka valsts vara pieprasa ziņas par pilsētas finanšu stāvokli.<sup>154</sup>

HES ideja joprojām bija spēkā, apsprieda vairākus koncesijas līgumu projektus, ko atzina par pilsētai neizdevīgiem.<sup>155</sup> Drīz tomēr doma par HES būvi tiek atlikta, un to aizstās elektrostacija uz sauszemes, pilsētā, un tā darbosies ar kurināmo.

Taču pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas HES ideja atjaunojas. Kuldīgas ielās redzamas afišas, kas vēsta, ka 1922. gada 29. janvārī notiks priekšlasījums "Par elektrības nozīmi lauksaimniecībā un rūpniecībā un par Ventas ūdenskrituma izmantošanu", ko lasīs inženieris J. Lezdiņš, pēc priekšlasījuma dibinās akciju sabiedrību. Notikumā attīstās tā, ka J. Lezdiņš pilsētas valdei 1925. gadā iesniedz līguma projektu par

154 Turpat, 1408. l.

155 Turpat, 2. apr., 1409. l.

spēkstacijas celšanu un izmantošanu. Turklāt viņa rīcībā nododamas apm. 500 pūrvieta (1 pūrvieta = 0,36 ha) ūdenslaukuma, pa 250 pūrvietaš uz abām pusēm no Rumbas, kā arī piecas verstis augšup un tikpat lejup no ūdenskrituma.<sup>156</sup>

Pēc laika mainās darbojošās personas. 1931. gadā pilsētas valde saņem vēstuli no inženiera K. Andersona, kurš interesējas par HES būvi Ventā uz Rumbas. Pilsētas galva atbild, ka projekts pārāk liels priekš Kuldīgas, par to liecina iepriekšējos laikos gūtā pieredze. Turklāt Ventas upē izsīkst ūdens. Tomēr runa var būt par mazāku projektu, izbūvējot aizsprostu augšpus ūdenskritumam. Tādējādi ūdeni varēs novadīt caur kanālu, bet rudenī un pavasarī ūdens tecētu pāri dambim un turbīnas darbotos nepārtraukti.<sup>157</sup>

Sarakstēs sakarā ar izstrādāto pilsētas attīstības plānu HES celtniecības iespēja tiek uzturēta spēkā. Piemēram, projekta recenzenti iesaka plānā ievilkt sagaidāmā appludinājuma robežu, kas pieņemta kā 20 m augstuma horizontāle. Tomēr vēl līdz 1935. gadam nav skaidrības par

156 LVVA 5542. f., 3. apr., 227. l., 95. lp.

157 Turpat, 207. l., 12., 13., 14. lp.

could be seen in the streets of Kuldīga which announced that on 29 January 1922, a lecture titled "About the importance of electricity in agriculture and manufacturing and about the utilisation of the Venta's waterfall" would take place, which would be read out by engineer J. Lezdiņš, and a joint-stock company would be established after the lecture. Events transpired in the sense that J. Lezdiņš submitted a draft contract to the town council in 1925 about the building and use of a power-station. Furthermore, about 500 *pūrvietaš* (1 *pūrvieta* = 0.36 ha) of waterway, about 250 *pūrvietaš* on both sides of the Falls, as well as 5 *verstis* above and an equal amount below the waterfall, should be transferred for his disposal.<sup>156</sup>

After a while, the persons actively involved changed. In 1931, the town council received a letter from engineer K. Andersons, who was interested in the construction of an HES on the Venta, on the Falls. The mayor of the town responded that the project was rather large for Kuldīga, evidenced by the experience gained in the preceding years. In addition, the water in the Venta River was diminishing. However, there could be

156 LVVA 5542. f., 3. apr., 227. l., 95. lp.

discussion about a smaller project, by building a dam above the waterfall. In this way, the water could be conveyed through a canal, but in autumn and spring, the water would flow over the dam and turbines could operate continuously.<sup>157</sup>

In the correspondence about the town development plan, the possibility of the HES being built was retained. For example, reviewers of the project recommended that the boundary of the expected area of flooding be included in the plan, which was adopted as being horizontally 20 m high. However, right up until 1935, the real possibilities for the construction of the HES in Kuldīga were unclear, and furthermore, construction had begun on the HES on the Daugava at Ķegums.

The concept of a HES arose again in 1948, when its construction was planned during the Soviet era in the Kuldīga Town Development Plan, which had now been developed and this was considered the most important item. But this was not accomplished.

**The railway.** The matter of the construction of a railway seems to be clearer, as if patently obvious to everyone. In the sense of time, it is closer and linked with the memories of the

157 Ibid., 207. l., 12., 13., 14. lp.



HES būves reālajām iespējām Kuldīgā, turklāt sāka HES celtniecība uz Daugavas pie Ķeguma.

Pēc tam HES ideja atkal atdzimst 1948. gadā, kad tās izbūve paredzēta padomju varas apstākļos izstrādātajā Kuldīgas pilsētas attīstības plānā kā pirmās kārtas objekts. Taču tas nav noticis.

**Dzelzceļš.** Dzelzceļa izbūves lieta šķiet skaidrāka, it kā visiem zināma. Arī laika ziņā tā ir tuvāka un saistās ar Kuldīgā dzīvojošo paaudžu atmiņām. Dzelzceļa izbūves projekts, sarunas par to un reālie notikumi apskatīti jau grāmatā par Kuldīgas arhitektūru un pilsēt būvniecību. Šeit īsumā tikai par dažiem faktiem, kas var būt interesanti kultūras mantojuma kontekstā.

Dažādos iedzīvotāju vai apdzīvoto vietu reģistros vēl 19. gs. pirmajā pusē tika norādīti attālumi līdz tuvākajai upei, bet vēlāk, kad tika izbūvētas pirmās dzelzceļa līnijas, parādījās jauns ieraksts – attālums līdz tuvākajai dzelzceļa stacijai. Kuldīgai tā bija Stende un Aizpute.

Saglabājies stāsts no fabrikas “Vulkāns” vēstures par produkcijas nogādāšanu uz Stendes staciju līdz Pirmajam pasaules karam. Parasti to veda sešos septiņos pajūgos, priekšbraucējs

generations currently living in Kuldīga. The railway construction project, discussions and events concerning this have already been reviewed in the book about Kuldīga’s architecture and urban construction. Here follows a brief information about some facts that could be interesting in the context of cultural heritage.

In the early 19<sup>th</sup> century, the distances to the closest river were still indicated in some registers of inhabitants, or of settled areas, but later when the first railway lines had been constructed, a new note appeared – the distance to the closest railway station. This was Stende and Aizpute for Kuldīga.

There is a story from the history of the “Vulkāns” factory about the delivery of products to the Stende Station up until the First World War. Usually they were transported in six or seven carts, with the first driver being a man with a long, thick beard, in a black cabby’s coat. Carrier pigeons were used to notify Kuldīga that the goods had been delivered on time.<sup>158</sup>

In the 1870s, several ideas were raised about the development of a rail network in Courland.

<sup>158</sup> Ziverts A. *Stāsti par „Vulkāna” vēsturi Kuldīgā.* [Stories about the History of “Vulkāns” in Kuldīga]. [B.v., b.g.], 18. lpp.

bija vīrs ar kuplu, garu bārdu, melnā važona tērpā. Lai paziņotu uz Kuldīgu, ka krava nogādāta savlaicīgi, izmantoja pasta baložus.<sup>158</sup>

19. gs. 70. gados rodas dažādas idejas par dzelzceļa tīkla attīstību Kurzemē. Kuldīgas vēstures kontekstā interesi saista tie dzelzceļa līniju varianti, kas skar pilsētu.

Nosauktas šādas iespējamās līnijas: Tukums–Kuldīga; Tukums–Kuldīga–Ventspils; Vaiņode–Kuldīga–Ventspils.<sup>159</sup> Informācija par dzelzceļa būves projektiem tajā laikā bija atrodama laikrakstos, tā bija pieejama un tika apspriesta sabiedrībā. No pilsētas varas puses atbalstu guva dzelzceļa līnijas variants – no Tuku- ma caur Kuldīgu uz Ventspili, jo tas varētu veicināt gan pilsētu (Kuldīga, Piltene, Ventspils), gan visas Kurzemes attīstību. Pilsētas un apriņķa vara apņēmas uz sava rēķina izpētīt izbūves iespējas, tika vākti ziedojumi darbu veikšanai, kas bija uzticēti inženierim A. Boltam.

Viens no jautājumiem – pa kuru Ventas upes krastu būtu izbūvējama dzelzceļa līnija.

158 Ziverts A. *Stāsti par „Vulkāna” vēsturi Kuldīgā*. [B.v., b.g.], 18. lpp.

159 LVVA 795. f., 2. apr., 856. l.

Acīmredzot, priekšroka tika dota labajam kras- tam. Arhīva lietā atrodama informācija par to, ka izvēlēta vieta stacijas būvei 325 sāženu (692 m) no pastāvīgā tilta pār upi, diemžēl nenorā- dot virzienu. Izteikts aicinājums – piedāvāto variantu apspriest ar Kuldīgas iedzīvotājiem.<sup>160</sup> Laikrakstā lasāms uzaicinājums – 1876. gada 1. martā kuplā skaitā ierasties Rātsnamā uz dzelzceļa projekta apspriešanu.

Kā laika gaitā šis skaisti uzsāktais projekts turpinājās, pašreiz nav atrastas ziņas. Taču Kul- dīgā nemazinājās interese par dzelzceļa izbūvi arī Aizputes virzienā, kas tradicionāli bija nozī- mīgs pilsētai.

Par iedzīvotāju attieksmi šajā laikā visai īpatnējā veidā liecina jau minētais Indriķa fon Mendeltrepa dzejolis, kurā itin reāli attēlotas arī vilciena gaidīšanas izjūtas. Proti, kādu dienu cilvēku pulciņš dodas uz Jāņukalnu skatīties – nāks vilciens no Aizputes vai ne. Pēc pāris die- nām, nesagaidījuši vilcienu, visi atgriežas pilsē- tā tomēr optimisma pilni: vēl jau var pagaidīt...

160 Turpat, 98. lp.

In the context of the history of Kuldīga, our inter- est is drawn by those railway line options which affected the town.

The following possible lines were named: Tukums–Kuldīga; Tukums–Kuldīga–Ventspils; Vaiņode–Kuldīga–Ventspils.<sup>159</sup> At that time, in- formation about the plans for the construction of railways could be found in newspapers, it was accessible and was discussed in the public. The town council supported the option for the rail- way line – from Tukums via Kuldīga to Ventspils, as this could facilitate the development of towns (Kuldīga, Piltene, and Ventspils), as well as the whole of Courland. The town and district coun- cils undertook to investigate the possibilities for construction at their own cost, and donations were collected to undertake the work which was entrusted to engineer A. Bolts.

One of the issues was: on which bank of the Venta River the railway line should be construct- ed. Obviously, priority was given to the right bank. The archived matter contains information about how the site was chosen for the construc- tion of the station, 325 *sāženi* (692 m) from the existing bridge over the river, but unfortunately

159 LVVA 795. f., 2. apr., 856. l.

it does not reveal the direction. An invitation was expressed, to discuss the suggested option with the residents of Kuldīga.<sup>160</sup> There is an open invi- tation in the newspaper for people to attend the discussion about the railway project at the Town Hall on 1 March 1876.

Currently, no information has been found about how this wonderfully begun project evolved over the passage of time. But, there was continuing interest in Kuldīga about the con- struction of the railway in the direction of Aiz- pute which had traditionally been important to the town.

A poem by Indriķis fon Mendeltreps provides evidence of the residents' attitude at this time in quite an unusual way, and also portrays the feelings of those awaiting the train in quite a real way. Namely, one day, a group of people head- ed to Jāņukalns to watch whether the train was coming from Aizpute or not. After a few days with no train having arrived, they all returned to the town, but still full of optimism: one could wait a bit longer...

Various permits and decisions about the con- struction of the section of railway from Aizpute

160 Ibid., 98. lp.



Dažādas atļaujas un lēmumi par dzelzceļa posma no Aizputes uz Kuldīgu izbūvi pieņemti vairākkārt vēl līdz Pirmajam pasaules karam, bet rīcība nesekoja.

Jau pirmajos Latvijas valstiskās neatkarības gados, 1923. gadā, Satiksmes ministrijas Dzelzceļu galvenā direkcija apspriedē izskata jautājumu par jaunā dzelzceļa būvi no Liepājas caur Kurzemi. Piedāvāti pieci varianti, divi no tiem – Kurzemes dienvidos, caur Skrundu, un trīs Kurzemes ziemeļu daļā (tās ir jau agrāk apspriestās līnijas). Nav zināms, kādi lēmumi tolaik tika pieņemti.<sup>161</sup>

Vēl 1923. gadā dzīva ir ideja par dzelzceļa izbūvi no Kuldīgas uz Ventspili. Šajā sakarā atzīmējams “Ventspils memorands Kurzemes dzelzceļa lietā” (27.11.1923.), kur tiek atbalstīta šīs tolaik vēl stratēģiskās līnijas izbūve. “Vietējiem ceļiem jācenšas savienot tos apvidus, kuri jau dabīgi tiecas kopā”, un dzelzceļa izbūve veicinās visa apvidus, kā arī pašas Ventspils dzīvotspēju, bet Kuldīgai pavērs ceļu uz ostu.<sup>162</sup>

<sup>161</sup> LVVA 5542. f., 3. apr., 227. l.

<sup>162</sup> Turpat, 127. lp.

to Kuldīga were adopted a number of times right up until the First World War, but there was no follow-up action.

In 1923, in the first years of Latvia's independence, the Ministry of Transport's Main Railway Directorate met to look at the issue of the construction of a new railway line from Liepāja through Kurzeme (today's name of Courland). Five options were offered with two of them – in the south of Kurzeme, through Skrunda, and three in the northern part of Kurzeme (which were previously discussed lines). It is not known what decisions were made at that time.<sup>161</sup>

The idea about the construction of a railway from Kuldīga to Ventspils was still afoot in 1923. In this respect, “The Ventspils Memorandum on the Matter of the Kurzeme Railway” (27 November 1923), in which the construction of this, at the time, still strategic line, gets supported should be noted. “Local routes should try to connect those regions which are already naturally attracted to each other”, and the construction of the railway will facilitate all regions, as well as the sustainability of Ventspils itself, and will open a route to a port for

<sup>161</sup> LVVA 5542. f., 3. apr., 227. l.

Tas Kuldīgai varētu būt jaunais ceļš uz jūru, uz Ventspils ostu un tālāk pasaulē.

Vēstures fakts: 1935. gadā kuldīdznieki sagaidīja vilcienu no Aizputes, bet nākamās paaudzes piedzīvoja tā likvidēšanu.

**Pilsētas satversme.** Viens no interesantākajiem notikumiem, jeb Kuldīgas projektiem, kas uzplaiksnīja īsu brīdi, bija 1924. gadā izstrādātie priekšlikumi (uzmetums) pilsētas satversmei.<sup>163</sup>

Tas bija laiks visai drīz pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas, kad veidojās jauna valsts pārvaldes sistēma, tas bija cerību un rosīgas darbības laiks. Nekādi paskaidrojumi par minēto dokumentu gan nav atrasti. Tādēļ var tikai pieņemt, ka pilsētas varas vīri apzinājās pilsētas slaveno vēsturi un gribēja to apliecināt jaunā veidā. Pilsētas satversmei, pēc projekta autoru domām, jāsaturs šādas galvenās prasības (saīsināti).

- Pilsētas pašvaldībai jāsauglabā savas tiesības arī patrimoniālā apgabalā (tie varētu būt visi pilsētas senie īpašumi – *A.M.*).
- Iedzīvotāji Kuldīgas pilsoņa tiesības var iegūt pēc diviem pilsētā nodzīvotiem gadiem.

<sup>163</sup> Turpat, 161.–162. lp.

Kuldīga.<sup>162</sup> This could be the new route to the sea for Kuldīga, to the Port of Ventspils, and to the wider world.

Historical facts: in 1935, the people of Kuldīga welcomed the train from Aizpute, but the next generations experienced its abolition.

**The town constitution.** One of the most interesting events, or Kuldīga projects, which appeared briefly were the proposals (draft) developed for the town constitution in 1924.<sup>163</sup> This was the time shortly after Latvia gained its independence, when a new state administrative system was developing, a time of hope and great activity. No explanations about the mentioned document have been found. Therefore, we can only assume that the town councillors recognised the famous history of the town and wanted to confirm this in a new way. According to the views of the project's authors, the town constitution had to contain the following main demands (abbreviated):

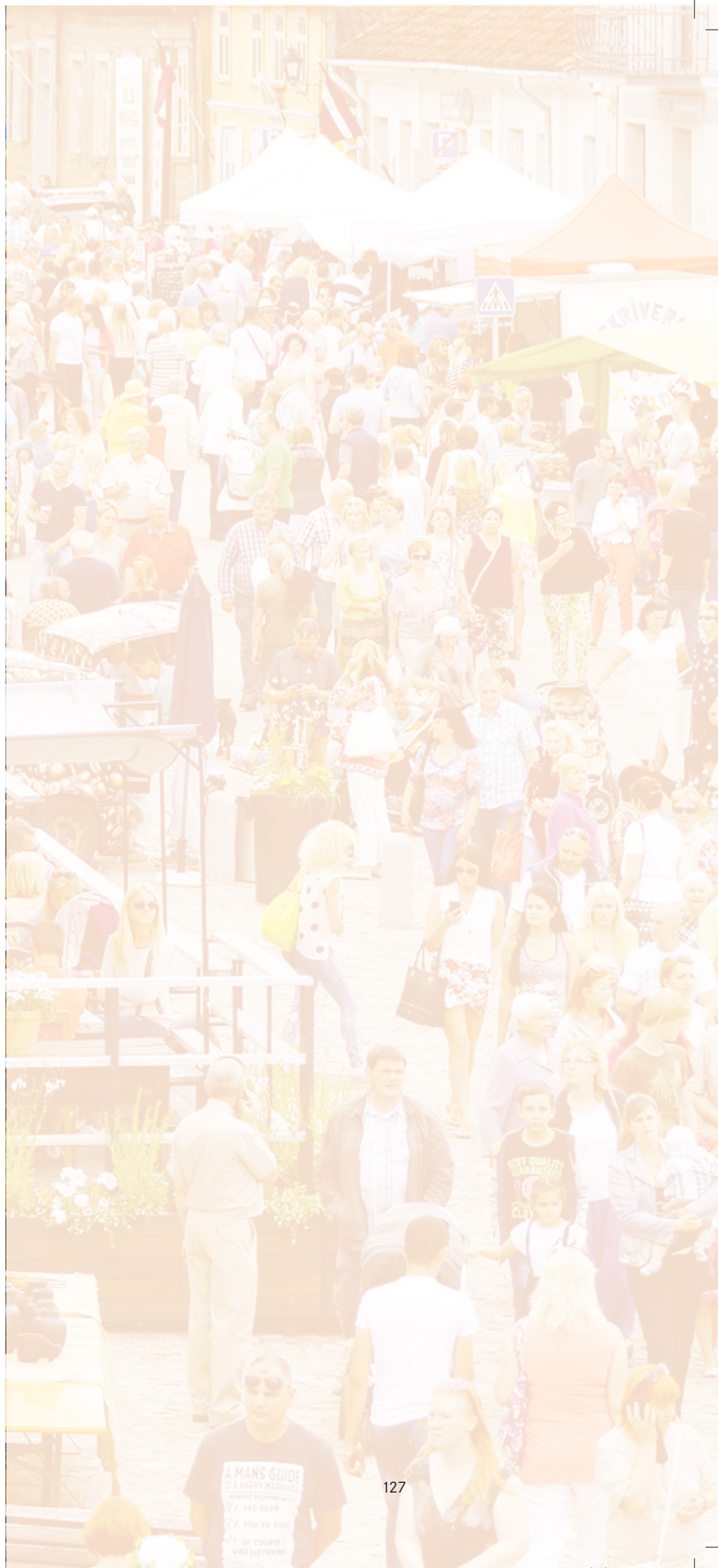
- The town council must also retain its rights in the patrimonial district (these could be all the town's old properties – *A.M.*).

<sup>162</sup> Ibid., 127. lp.

<sup>163</sup> Ibid., 161.–162. lp.

- Neviens nevar piespiest izstrādāt obligātos noteikumus, tas darāms uz vietas saskaņā ar vietējām vajadzībām; noteikumus apstiprina pilsētas dome.
- Nodokļu noteikšana paliek pašvaldības ziņā.
- Iekšlietu ministrijas pienākumos var būt tikai pārraudzība pār likumību; un vispār – “komisāriska pārvaldība no valdības puses nevēlama”.

- 
- Residents can acquire the rights of a citizen of Kuldīga after two years of residency in the town.
  - Nobody can force the drafting of compulsory regulations. This has to be done on the spot in accordance with local needs; regulations have to be affirmed by the town council.
  - The determination of taxes remains within the jurisdiction of the town council.
  - The responsibility of the Ministry of the Interior can only be the monitoring of lawfulness; and in general – “commissary governance by the government is undesirable”.

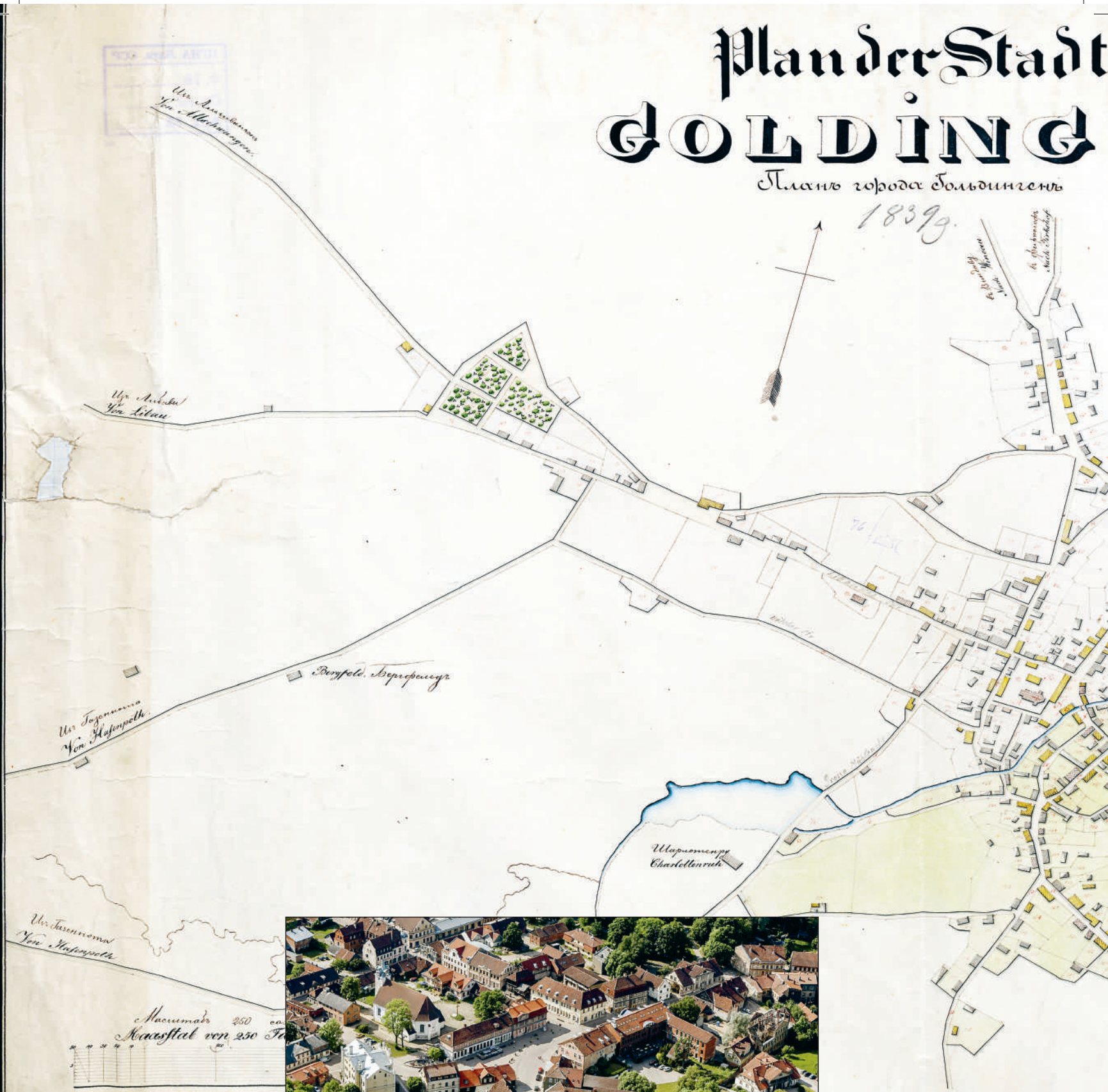




# Plan der Stadt GOLDING

Планъ города Гольдингенъ

1839g.









## levadam

Tādā vai citādā veidā dažādi noteikumi un plānošana ir klātesoši visos laikos, tie ietekmē cilvēkus un sabiedrību, to uzdevums ir līdzsvarot individu un sabiedrības intereses tagadnē un saskatīt nākotnes iespējas. Var uzskatīt, ka tie ir ilglaika satvars visām darbībām, kas notiek vienlaikus ar pilsētas telpiskās struktūras veidošanos, kā arī to veicina. Jāņem vērā, ka pilsētas veidošanās procesā nošķiramas divas komponentes: pirmā – spontānā jeb pašattīstība, otrā – plānotā jeb vadītā attīstība.

Sākotnēji pilsētas varas izdotie noteikumi varēja būt pavisam vienkārši, ikdienas apstākļu un vajadzību diktēti. Vēlāk, ar laiku notika sabiedrībai nozīmīgo darbību specializēšanās, to telpiskā diferencēšanās, mainījās un dažādojās sabiedrības intereses un vajadzības, kā arī varas priekšstati par nepieciešamajām rīcībām. Tādēļ mainījās priekšstati par noteikumiem (individuāli, piemēroti vietējiem apstākļiem vai arī unificēti), un ar laiku radās nepieciešamība pilsētu attīstību plānot. Gan noteikumu izstrādāšana, gan plānošana balstās uz racionāliem apsvērumiem.

## Introduction

In one way or another, a variety of regulations and planning are always present and influencing people and society. Their task is to balance the current interests of individuals and society and to identify future opportunities. One could say that they are a long-term framework for all the activities that take place simultaneously with the development of the town's spatial structure, facilitating it as well. It should be borne in mind that two components can be identified in the town's development process: the first one – spontaneous or organic development, and the second one – planned or guided development.

Initially, regulations issued by the town council might have been quite simple, determined by everyday circumstances and needs. Later specialisation of important social activities occurred gradually, as well as their spatial differentiation, while the interests and needs of the society changed and diversified, as did the authorities' conceptions about required actions. Therefore, views about regulations (individual, suited to local circumstances or even unified) changed, and with time a need arose to plan the town's development. Drafting of



Jaunākos laikos attīstības plānošanas pamatā ir zināšanu un pieredzes kopums, ņemot vērā iepriekš prognozējamus notikumus nākotnē. Plānošana ir mērķu noskaidrošanas un realizācijas instruments. Tādā veidā plānošana ir dažādu teoriju un prakses savijums, kas mainās laika gaitā. Tas ir plašs jautājums, taču šajā pētījumā aprobežosimies tikai ar to pieredzi, kas iegūta vienā vietā – Kuldīgas pilsētā un kas laika gaitā ietekmēja pilsētas veidošanos par tādu, kādu to redzam šodien.

Viens no jautājumiem, kas turpmāk prasa padziļinātu izpēti, ir par plānošanas un noteikumu izstrādes attīstību, gan laika skatījumā, gan savstarpējās attiecībās un konkrētās vietās. Tomēr – noteikumu izstrādes (vai vienkārši – došanas) vēsture Latvijā ir garāka, nekā tā ir mērķtiecīgai plānošanai. Turklāt arī mērķtiecīgi izstrādātos plānus pavada noteikumi, kuru misija ir nodrošināt iecerētā, plānotā īstenošanos noteiktā laika perspektīvā.

Uzmanība pievēršama tam, ka pastāv divu veidu plānošana. Pirmā ir tāda, ko var saukt par mērķplānošanu un kas drīzāk uzskatāma par

metodi mērķu (dažādu!) noskaidrošanai, saskaņošanai un precizēšanai agrīnā fāzē, pirms tie vēl nav pieņemti un apstiprināti. Plānotās darbības ideālā variantā tiek izvērtētas pēc to iespējamām sekām. Redzams, ka šādā izpratnē plānošana ir saistīta “ar apkārtējo vidi un tās gandrīz neapņērtā darbu potenciālo patvaļu”.<sup>164</sup>

Savukārt otrā plānošana ir īstenošanas plānošana, un tā seko plānošanas iepriekšējās fāzes atzinumiem. Taču ir atšķirība – otrais plāns it kā rūpējas par iekšējo, nevis kopējā konteksta racionalitāti, un tas ņem vērā dažādus iekšējos nosacījumus (resursus, personāla kapacitāti, sabiedrības atbalstu vai piedalīšanās iespējas u.c.).<sup>165</sup> Savā būtībā tādi ir dažādie pārvaldības plāni (piemēram, Kuldīgas pilsētbūvniecības piemineklim), programmas u. c. operacionālie vai rīcībpolitikas dokumenti.

Tomēr jāņem vērā, ka labs plāns (atbilst sava laika nosacījumiem, mērķiem, iespējām) ne vienmēr tiek īstenots iecerētā veidā un nākotnē

164 Bendikšens P. *Ievads kultūras un mākslas menedžmentā*. Tulkots no vācu val. Rīga: J. Rozes apgāds, 2008, 66.–67. lpp.

165 Turpat, 67. lpp.

regulations, as well as planning are both based on rational considerations.

In modern times, the core of development planning includes a combination of knowledge and experience taking into account previously predictable future events. Planning is an instrument for clarification of goals and their implementation. In this way, planning is a combination of various theories and practices which change over time. This is a broad issue, but in this research we will focus merely on the experience, having affected the town development over time, that was acquired in one place – in the town of Kuldīga.

An issue which demands deeper research in the future is the development of planning and regulations, looking at this from the perspective of time, mutual relationships, and specific places. However, the history of the development of regulations in Latvia is longer than that of focussed planning. Moreover, purposefully developed plans are also accompanied by regulations, the mission of which is to ensure implementation of the designed and planned within a determined time.

Attention should be focussed on the fact that there exist two types of planning. The first one

could be called targeted planning. This could be considered as a method to clarify, coordinate, and define (various!) goals in an early phase, before they've been accepted and endorsed. In the ideal version, planned activities are evaluated for their possible consequences. Obviously, within this interpretation, planning is linked “with the surrounding environment and the potential arbitrariness of its unpredictable activities”.<sup>164</sup>

In turn, the second type of planning is implementation planning, which follows the conclusions of the preceding phase of planning. But, there is a difference – the second plan, in a way, focuses on the internal rationality, not that of the overall context, taking into account various internal regulations (resources, capacity of the staff, public support or opportunities of participation, etc.).<sup>165</sup> In their essence, the various management plans (for example, concerning Kuldīga's urban construction monument), programmes, and other operational or action policy documents are of this ilk.

164 Bendikšens P. *Ievads kultūras un mākslas menedžmentā*. [Introduction to Culture and Art Management, 2006.] Tulkots no vācu val. Rīga: J. Rozes apgāds, 2008, 66.–67. lpp.

165 Ibid., 67. lpp.



ne vienmēr var novērst sākotnēji pieļautās kļūdas. Jo sevišķi izstrādātā plāna nozīme mainās sabiedrības attīstības lūzuma gados, kā tas redzams Kuldīgas pilsētas piemērā. Iepriekšējā (pirmslūzuma) pieredze sākotnēji tiek vērtēta vismaz noraidoši, un jāpaiet kādam adaptācijas laikam, lai veidotos jauna attieksme gan pret plānošanu, gan dažādiem noteikumiem. Turpmākās attīstības iespējas saistāmas ar inovācijām, radošu pieeju, vietējo apstākļu un jaunu attīstības resursu izzināšanu.

Kuldīgas pilsētas telpiskā struktūra veidojusies tik ilgā laikā, ka tās gaita un telpiskās izpausmes vairs nepakļaujas cilvēka uztveres iespējām. Tādēļ jāpieņem, ka pilsētas izpēte un izvērtējums var būt pietiekami pamatots tikai attiecībā uz pēdējiem 200–300 gadiem.

Par senākiem laikiem, līdz 18. gs. beigām, netieša informācija par pilsētas aprisēm un iekšējo struktūru iegūstama no rakstītiem vēstures avotiem, kā arī to interpretācijām daudzu pētnieku darbos. Tomēr iegūtā aina ir fragmentēta, varbūt ne tik daudz attiecībā uz kopējo vēstures notikumu gaitu, kā attiecībā uz konkrēto

vieta – Kuldīgu. Jau iepriekš teikts, ka par sava veida atskaites punktu Kuldīgas pilsētas attīstības gaitas, it sevišķi tās telpiskās struktūras veidošanās izpētē pieņemta senākā pilsētas karte, kas datēta ar 1797. gadu.

Pilsētas attīstības vēsturē garākajā posmā, par kuru patiesībā zinām visai maz, pastāvēja dažādi normējoši noteikumi, kas balstījās pastāvošajās īpašuma tiesības un attiecībās. To var saukt par pilsētas organiskas attīstības laiku. Ņemot vērā sava laika nosacījumus, tas turpinās arī 19. gs. un daļēji vēl neatkarīgās Latvijas laikā, kad tika izstrādāts pirmais Kuldīgas attīstības plāns. Gluži atšķirīga bija pilsētas plānošana padomju varas gados, kad attīstības mērķus noteica galvenokārt ārējie faktori (valsts politika, centralizētie plāni, ideoloģija u.c.), bet ne vietējie resursi un pilsētas iedzīvotāju dzīves vajadzības.

### **Dažādu laiku noteikumi**

Šajā darbā pieejamo materiālu un laika iespēju nosacītajās robežās pārskatīsim noteikumus, kas radušies dažādos laikos. Vieni, senākie bija

However, it should be borne in mind that a good plan (which corresponds to contemporary conditions, goals, and possibilities) is not always implemented in the desired way, and mistakes that were initially made cannot always be rectified in the future. The importance of a developed plan changes specifically in the years of crisis in the community development, as can be seen in the example of the town of Kuldīga. Initially, the prior (pre-crisis) experience is evaluated rather negatively, and a period of adaptation has to take place for a new attitude to develop towards planning and various regulations. Further development opportunities are associated with innovations, a creative approach, and investigation of local conditions and new development resources.

Kuldīga's spatial structure has developed over such an extended time that its course and spatial expressions are hard for people to perceive. Therefore, we should accept that research and evaluation of the town can only be adequately substantiated concerning the last 200–300 years.

For the period up to the end of the 18<sup>th</sup> century, indirect information about the appearance and internal structure of the town can be

acquired from written historical resources, as well as their interpretations in the works of many researchers. However, the obtained picture is fragmented, perhaps not so much with regard to the general course of historical events, as in relation to a specific place – Kuldīga. It was already mentioned previously that the oldest map of the town, dated 1797, was adopted as a certain point of reference for the course of development of the town of Kuldīga, especially in research on its spatial structure development.

In the longest stage of the history of town development about which we really know very little, there were various regulations that were based on existing property rights and relationships. This could be called the period of the town's organic development. Considering the contemporary conditions, this continued in the 19<sup>th</sup> century as well and partly also during the period of Latvia's independence, when the first development plan for Kuldīga was elaborated. Town planning was utterly different during the Soviet era, when mainly external factors (national policy, central planning, ideology etc.) determined the development goals, instead of the local resources, or daily needs of the town's residents.

domāti tikai un vienīgi Kuldīgai, bet jaunākajos laikos mainās situācija. Proti, tiek izstrādāti vispārīnāti noteikumi, un tādā gadījumā skatījums ir cits – kādā veidā tie izpaužas attiecībā uz Kuldīgu, tieši vai citādi ietekmē tās veidošanos.

Rodas iespaids, ka visos laikos noteikumi kā sava laika varas izpausme bijuši saistīti ar labiem mērķiem. Senajos laikos noteikumus pauda augstās varas pārstāvji, bieži ar saviem parakstiem tos personalizējot. Taču to svars un īstenā nozīme skaidrojama tikai sava laika kontekstā, turklāt tā ir šaura zinātnieku loka priekšrocība. Mūsdienās dažādo personāliju pieminēšana vairāk saprotama kā citēšanas nepieciešamība, kā laika zīme, kā rituāls, turklāt ar dažādām atšķirībām tulkojumos no vienas valodas otrā, vai arī ar atšķirībām dažādu laiku interpretācijā, kam patiesībā nav nozīmes. Neapstrīdami – tie ir vēstures fakti, kas iezīmē kopējo attīstības gaitu vai arī kādu mezgla punktu, kam bijusi izšķiroša nozīme. Tas ir konteksts, kādā mēģināts saprast kopējā laika plūduma, vēstures gaitas izpausmes vienā konkrētā vietā, šoreiz – Kuldīgas pilsētā.

Jau pats Kuldīgas pilsētas sākums saistāms ar noteikumu. To satur bieži citētā, ar 1242. gadu datētā pāvesta legāta Modenas Vilhelma atļauja vācu Ordenim celt kādā noderīgā vietā pie Lielupes un pie Ventas pili vai pilsētu kristietības aizstāvēšanai, pie kam šo pilsētu apkārtni, divu jūdžu apkārtmērā, nodot Ordenim līdz ar visām brīvībām, tiesas varu un desmito tiesu.<sup>166</sup> Interpretējot šo atļauju, loģisku apsvērumu ceļā jau izsenis vēsturnieku vidē pieņemts, ka tāda vieta pie Ventas varēja būt tikai Kuldīga (agrākais nosaukums – *Goldingen*), un turpmāk 1242. gads tiek uzskatīts par Kuldīgas veidošanās sākuma gadu. Taču pilsēta ar savām pārvaldības iestādēm veidojās pakāpeniski un nepārtraukti. Pirmoreiz birģermeistars, rātskungi un pilsētas kopiena ir minēti 1355. gadā Livonijas ordeņa mestra Gosvina no Herikes izdotajā dokumentā. Rīgas pilsētas tiesības tā saņēma vēlāk – 1562. gadā. Kā šie gadi izkārtotas kopējā vēstures notikumu gaitā, parādot Kuldīgas vietu, tas var būt cits pētījums,

166 *Senās Latvijas vēstures avoti...*, 237.–238. lpp., skat. 88. atsauci.

## Regulations at different times

In this work we will review the regulations having evolved at different times, within the limits determined by available materials and time. The oldest ones were meant specifically for Kuldīga, but in modern times the situation changed. Namely, general regulations were developed which may change the point of view – in what way they refer to Kuldīga affecting its development, directly or otherwise.

It seems that regulations, as a manifestation of power at a particular time, have always been linked with good aims. In ancient times, the authorities issued regulations, often personalising them through their signatures. However, their real significance can only be explained within the context of the contemporary era, this being the prerogative of a narrow circle of scholars. Currently, the mention of various personalities can be understood more as a requirement for citation, as a sign, a ritual, and moreover, with differences in translations from one language into another, or with differences in interpretations at different times, which are actually meaningless. Undoubtedly, these are historical facts that mark the overall course of development, or a time of

great change which had decisive importance. In this context the author has tried to perceive the general flow of time, the historical course at one specific place – the town of Kuldīga.

The very beginning of the town of Kuldīga is associated with a regulation. It is contained in the frequently cited permit dated 1242 from the Pope's legate William of Modena for the German Order to build a castle or town at a suitable place near the Lielupe and Venta rivers for protection of Christianity. In addition, the town environs in two-mile radius was granted to the Order, along with all the freedoms, judicial power, and the tithe.<sup>166</sup> In interpreting this permit, it has long been accepted by historians, following logical considerations, that this place by the Venta could only have been Kuldīga (previously called *Goldingen*). From then on, the year 1242 has been considered to be the founding year of Kuldīga, and the town with its governing institutions developed gradually and continuously. The mayor, town councillors, and the town community were mentioned for the first time in 1355, in a document issued by the Master of the Livonian Order, Goswin von Hercke. The town received the rights of the City of Rīga later,

166 *Senās Latvijas vēstures avoti...*, 237.–238. lpp., see ref. 88.

taču mūsu gadījumā tie vienkārši apliecina pilsētas veidošanās un attīstības nepārtraukto gaitu tieši šajā vietā.

Laikam ejot, Kuldīgas pilsētas apdzīvotā daļa teritoriāli paplašinājās, tādēļ 1361. gadā ordeņa mestrs Arnolds no Fitinghofas piešķīra kādai jaunākai pilsētas daļai (pēc tā laika apraksta mūsdienu situācijā to teritoriāli nevar pietiekami ticami identificēt) tādas pat tiesības kā vecajā pilsētā. Turpat noteikts, ka pils, priekšpils (ar mūriem apņemta) un pilsētas kapsētas ir brīvvietas, “kur katrs varēja atrast patvērumu pret vajātājiem, pat ja tas bija kādu nonāvējis”.<sup>167</sup>

No senāko laiku augstākās varas dotajām atļaujām vai noteikumiem Kuldīgas pilsētas telpiskās struktūras veidošanās kontekstā atzīmējama 1470. gada mestra Volthūza no Herses dotā un pilsētas konventa apstiprinātā atļauja apmesties Kalna pilsētā ar nosacījumu, ka neviens nepaplašinās dārzus un necels vairāk ēku, nekā tas senāk bijis īpašumā,

167 Kuldīga. *Konversācijas vārdnīca*. Rīga: Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, 1908, 2. sēj., 2071. lpp.

ka atstās brīvas ejas un ūdens plūsmu (vāciski – *Wasserwege*) vietas. Savā ziņā tas bija ierobežojums, jo sevišķi tādēļ, ka šajā pilsētas daļā vēlējās apmesties bagāti tirgotāji. Vēlāk, 1599. gadā, ierobežojumu atcēla, un Kalna pilsēta tiesību ziņā vairs neatšķīrās no pārējām Kuldīgas daļām.<sup>168</sup>

Dzīvi Kuldīgas pilsētā, tāpat kā daudzās citās, regulēja savi iekšējie noteikumi jeb *bursprake*, kas vienkāršā valodā apzīmē noteikumu oriģinālo nosaukumu vācu valodā: “*Die Bauersprach und Ordnung*”, vai arī – Policijas kārtība. Tādi noteikumi bijuši vairāki, bet saglabāties 1557. gada noteikumu teksts (tajā ir 82 punkti, no tiem 25 attiecas uz kambarniekiem, pirtniekiem, kalpiem un meitām), kas pārrakstīts jaunākā vācu valodā un publicēts.<sup>169</sup> Tos atkārtoti 1695. gada 2. maijā savā rezidences pili Kuldīgā apstiprinājis hercogs Kazimirs.

Noteikumus darīja zināmus ik gadus, tos nolasot. Tas varēja notikt Ziemassvētkos

168 E. Hennig. *Geschichte...*, S. 23.

169 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 79–83.; arī – Aus Goldinger Bauersprache vom Jahre 1577. *Goldingenscher Anzeiger*, 1913, Nr. 4, 5, 6, 7, 8.

in 1562. The importance of the particular years in revealing the place of Kuldīga in the process of overall historical events could be the subject of another research, but in our case, they simply confirm the continual course of the town's formation and development at this particular site.

The inhabited area of the town of Kuldīga expanded over time, which is why the Master of the Order, Arnold von Vietinghoff, in 1361, granted a new part of the town equal rights to those of the old town (this new part cannot be credibly identified today by the description of that time). This document states that the castle, the outer bailey (surrounded by walls), and the town's cemetery are places “where anyone can freely find refuge from their persecutors, even if they have killed someone”.<sup>167</sup>

In the context of spatial structure development of the town of Kuldīga, the authorisation issued by Master Wolthuss von Herse in 1470 and confirmed by the town convention are to be noted, which granted permit to settle down in Kalna (Hill) Town on the condition that nobody would expand their gardens or construct more

167 Kuldīga. *Konversācijas vārdnīca*. Rīga: Rīgas Latviešu biedrības Derīgu grāmatu nodaļa, 1908, 2. sēj., 2071. lpp.

buildings than they had previously owned, and that they would leave unblocked lanes and free flow of water (in German – *Wasserwege*). In a sense this was a restriction, especially as the rich merchants wished to settle in this part of the town. Later, in 1599, this restriction was repealed, and Kalna Town no longer differed, in regard of its rights, from other parts of Kuldīga.<sup>168</sup>

Life in the town of Kuldīga, like in many others, was regulated by its internal regulations or *bursprake*, from the original name of the regulations in German: “*Die Bauersprach und Ordnung*”, or also – the Police Order. There were several such regulations, and the text of the regulations from 1557 has been preserved (they contain 82 sections, of these 25 applying to farm-hands, bath-house attendants, servants, and maids), it was transcribed into more modern German, and published.<sup>169</sup> These were repeatedly confirmed on 2 May 1695 by Duke Casimir in his castle of residence in Kuldīga.

The regulations were made public each year through reading them. This might take place at

168 E. Hennig. *Geschichte...*, S. 23.

169 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 79–83.; also – Aus Goldinger Bauersprache vom Jahre 1577. *Goldingenscher Anzeiger*, 1913, Nr. 4, 5, 6, 7, 8.



baznīcā, tirgus laukumā vai Rātsnama priekšā. Kā minēts, apskatāmie noteikumi ir visai apjomīgi (taču saturā tieši), skar visas dzīves jomas pilsētā, turklāt skaidri norādīts, kāds sods sagaidāms nepaklausības gadījumā. Noteikumu saturiska analīze mūsdienu kontekstā var dot priekšstatu par reālo dzīvi senajā Kuldīgā, par attiecībām starp dažādu kārtu iedzīvotājiem. Pieminēsim tikai dažus noteikumus, kas tā vai citādi attiecas uz pētījuma tēmu.

Viens no tiem – par pilsoņa tiesību iegūšanu (12. punkts). Teikts, ka “katram, kas vēlas apmesties uz dzīvi Kuldīgā un šeit darboties, jāuzrāda apliecība par dzimšanu godīgā laulībā, par izcelsmes vietu, par to, kādus dienestus veicis vai kādus amatus apguvis, kur viņš ir laulājies. Tikai tad var iegūt pilsoņa tiesības, nodot zvērestu. Turklāt jāuzrāda personīgie ieroči, lai varētu aizstāvēt sevi un pilsētu”.<sup>170</sup> Turpat vēl viens noteikums – “katram sava nama vai darbnīcas priekšā jāizliek laipas vai tā jābruģē”.

170 Antoniška D., skat. 72. atsauci. D. Antoniškas tulk. no vācu val.

Saistībā ar ēkām, to būvniecību plašākus noteikumus satur *bursprakes* 13. un 14. punkts.<sup>171</sup> Var pieļaut, ka 13.p. minētais tirgus laukums ir tagadējais Rātslaukums, jo tas bija laiks, kad atīstījās pilsētas daļa gar Baznīcas ielu.

13. punkts. “Nevienam nevajadzētu būvēt citam par tuvu, radot kaitējumu, vai aizsedzot gaisu [gaismu? – *D.A.*]. Nevienam nav atļauts būvēt tirgus laukumā, pie un starp ielām bez rātes iepriekšējas zināšanas un atļaujas, sods 60 markas. Kā pilsētā, tā ārpus tās bez rātes ziņas un saskaņošanas uzceltās ēkas, kas kaitē pilsētai, ir jānojauc vai pilsētai nodarītais kaitējums jāatlīdzina katru gadu ar zināmu atlīdzību, kādu noteikusi rāte.”

14. punkts. “Sakarā ar namu un zemju nolietošanos un izmaiņām, un pilsoņu gruntsgabali ar palielināšanos un samazināšanos arī izmaina pilsētas vispārējo saglabāšanos, tad, lai pilsētai netiktu nodarīts kaitējums, visi nami un zemes ir jāpakļauj rātes revīzijai pēc pieauguma un samazināšanās, cik bieži tas nepieciešams.”

171 Aus der Goldinger Bauersprache vom Jahre 1577. *Goldingerscher Anzeiger*, Nr. 4, 1915, 24. Jan., S. 1. D. Antoniškas tulk. no vācu val.

the church in Christmas, at the market-place or in front of the town hall. As previously mentioned, these regulations were quite voluminous (but clear in content), they affected all areas of life in the town, and with clear references to the kind of penalty for their breach. An analysis of the content of the regulations within the modern context can provide an insight into the real life in ancient Kuldīga and the relationships between residents from various classes. Following are some regulations that relate to the theme of the research.

One of these – concerning acquisition of the rights of a citizen (Section 12). It stated that “anyone who wishes to live and work in Kuldīga must produce a certificate of birth within a lawful marriage, about their place of origin, about the kinds of service one has performed or crafts learned, and where the person has got married. Only then can one gain the rights of a citizen and swear an oath. In addition, one must present one’s personal weapons for self-defence and to defend the town”.<sup>170</sup> There was an additional regulation stating that “each person must place a plankway or must pave in front of their building or workshop”.

170 Antoniška D., see ref. 72. D. Antoniška’s translation from German.

Sections 13 and 14 of the *bursprake* contain broader regulations regarding construction of buildings.<sup>171</sup> It can be assumed that the market-place mentioned in Section 13 is the current Town Hall Square, as it was the time that the area along Baznīcas Street was developing.

Section 13. “Nobody should build too close to another, causing harm or blocking air (light? – *D.A.*). Nobody is allowed to build in the market-place, next to and between streets without prior knowledge and permission of the town council, the penalty is 60 marks. Buildings constructed in the town or outside of it without the knowledge and agreement of the council, which harm the town, must be demolished or the damage to the town must be compensated annually in the amount determined by the council”.

Section 14. “With regard to deterioration and changes of buildings and land, and the fact that citizens’ building plots also change the town’s general conservation through their expansion or contraction, so in order that the town is not damaged, all buildings and land plots, after to

171 Aus der Goldinger Bauersprache vom Jahre 1577. *Goldingerscher Anzeiger*, Nr. 4, 1915, 24. Jan., S. 1. D. Antoniška’s translation from German.

Pēc Kurzemes hercogistes pievienošanas cariskajai Krievijai sāka veidoties jauna kārtība, bet iepriekšējo noteikumu pēcizpaušmes saglabājās, jo tie bija saprotami, skāra ikdienas dzīvi, būtībā regulēja indivīda un sabiedrības attiecības.

Viens no jautājumiem, kas aktuāls vēl joprojām, ir par ēku ugunsdrošību, un tas skatāms gan meža, gan pilsētas noteikumu kontekstā. Jau kopš 1763. gada Kurzemes meža likumi aizliedz izmantot salmus jumtu segumam, kā arī celt kroņa mājas no koka. To apstiprina arī 1804. gada pieņemtais Meža reglaments. Jau nā var īpašu uzmanību veltīja Kurzemei nozīmīgā dabas resursa – mežu – apsaimniekošanai. 1828. gadā Krievijas Finanšu ministrija norāda Kurzemes gubernatoram, ka trūkst vērtīgās koksnes un nevar apmierināt augošās prasības tās izmantošanā tepat uz vietas un eksporta vajadzībām, ka meži nav pietiekami labi apsaimniekoti. Acīmredzot, tieši koksnes taupīšanas nolūkā ieteikts celt ēkas ne no koka, bet no akmens, ķieģeļiem vai māla kleķa.<sup>172</sup> Vēl pēc krietni ilgāka laika – 1896. gada 28. novembrī – Kuldīgas

172 LVVA 490. f., 2. apr., 108. l.

pilsētas galva izdeva rīkojumu par to, ka jaunas dzīvojamās mājas drīkst celt vienīgi no akmens vai ķieģeļiem.<sup>173</sup>

Savukārt Baltijas ģenerālgubernators marķīzs Filips Pauluči 1817. gadā izdod likumu par ugunsdrošības paaugstināšanu pilsētās, nosakot, ka ēku jumta segumam izmantojami tikai kārneņi.<sup>174</sup> Jānorāda, ka Kuldīgā 1821. gadā no 205 ēkām 115 bija segtas ar salmu, lubu vai dēļu jumtu.<sup>175</sup> Nedaudz vēlāk, 1828. gadā, ģenerālgubernators Breverns izdod rīkojumu par ielu bruģēšanu un lubu jumtu likvidēšanu, jo tie ir ārkārtīgi ugunsnedroši mazās pilsētās ar blīvu apbūvi. Pavisam drīz, 1832. gadā, seko brīdinājums pilsētas maģistrātam: ja iedzīvotāji nepakļausies rīkojumam, vietējās policijas priekšnieks tiks nodots tiesai.

Neraugoties uz varas centieniem, īstenot jumtu iesegumu maiņu īsā laikā nebija vienkārši. Tādēļ vēl 1878. gada 17. jūnijā Kuldīgas pilsētas

173 LVVA 412. f., 2. apr., 1048. l., 10. lp.

174 Turpat, 1. apr., 544. l.

175 Jansons G. *Kurzemes pilsētu senās koka ēkas*. Rīga: Zinātne, 1982, 65. lpp.

their expansion or contraction, must be subject to inspection by the town council as often as this is necessary”.

After the Duchy of Courland was incorporated into Tsarist Russia, a new order developed, but the effect of the previous regulations was maintained, since they were understandable, dealt with daily life issues, and actually regulated the relationships between individuals and society.

One of the issues which is still important today concerns the fire-safety of buildings, and it can be viewed within the context of both forest and town regulations. Already from 1763, the Courland Forestry Regulations forbade thatched roofs, or construction of wooden crown buildings. This was also confirmed by the Forest Regulations adopted in 1804. The new authorities focussed on the management of a natural resource significant to Courland – forests. In 1828, Russia's Ministry of Finance pointed out to the Governor of Courland that there was a shortage of valuable timber and the growing demand for its use could not be satisfied locally or for export, and that forests ill-managed. Obviously, specifically for the purpose of saving timber, the recommendation was to construct

buildings from stone, bricks, or pise clay, instead of wood,<sup>172</sup> After a significantly longer period, on 28 November 1896, the Mayor of Kuldīga issued a decree that new residential buildings could only be built from stone or bricks.<sup>173</sup>

Whereas, in 1817, the Baltic Governor-General, Marquis Filippo Paulucci passed a law on improving fire-safety in towns, ordering that only tiles be used for roof coverings.<sup>174</sup> It should be pointed out that of the 205 buildings in Kuldīga, in 1821, 115 had thatched, shingled, or planked roofs.<sup>175</sup> A little later, in 1828, Governor-General von Brevern issued a decree about the paving of roads and elimination of shingle roofs, since these were extremely fire-hazardous in small towns with dense construction. Very soon, in 1832, a warning followed to the town magistrate: if the residents would not obey the decree, the local police chief would be put on trial.

Despite the efforts of the authorities, changing of roof coverings within a short period was

172 LVVA 490. f., 2. apr., 108. l.

173 LVVA 412. f., 2. apr., 1048. l., 10. lp.

174 Ibid., 1. apr., 544. l.

175 Jansons G. *Kurzemes pilsētu senās koka ēkas*. [The Ancient Wooden Buildings of Kurzeme.] Rīga: Zinātne, 1982, 65. lpp.

dome lēma, ka visi pilsētā esošie skaidu un dēļu jumti līdz 1879. gada 15. jūlijam jāiesedz ar kārniņiem. Situācija mainās lēnām, tādēļ vēl vēlāk – 1893. gadā – pilsētas dome izdeva rīkojumu par obligātajiem būvniecības noteikumiem. Tajos atkārtoti norādīts, ka jebkurai būvei jumts jāsedz ar kārniņiem, skārdu vai papi. Kopš Pauluči iniciētā likuma bija pagājuši 76 gadi.

Pilsētas dzīvi regulējošos noteikumus līdz 19. gs. vidum izstrādāja paši pilsētas domes un valdes darbinieki, apsprieda un saskaņoja dokumentu projektus (kā mūsu dienās), un gatavos noteikumu projektus nosūtīja publicēšanai tā laika oficiālajā laikrakstā Курземские губернские ведомости (latviskojot – Kurzemes guberņas ziņas). Tikai pēc trešās projekta publicēšanas reizes tas ieguva likuma spēku. Uzmanību piesaista fakts, ka nereti noteikumu projektu izstrāde uz vietas Kuldīgā saistījās ar lielām diskusijām, pieaicinot gan speciālistus, gan varas pārstāvjus.<sup>176</sup>

Vēlāk dažādo noteikumu izstrāde koncentrējās Kurzemes guberņas augstākās varas

<sup>176</sup> Straubergs J., 1931, 19. lpp.

iestādēs, sevišķi pēc 1870. gada, kad spēkā stājās jaunais pilsētu nolikums. Par to liecina kāds tā laika pilsētas galvai A. Gebelam 1878. gada 22. februārī adresēts dokuments. Tajā teikts, ka līdz šim privāto būvju projektu apstiprināšana Jelgavā, Liepājā un Kuldīgā bija Celtniecības pārvaldes pienākums. Tagad noteikts, ka minētajās pilsētās jāievēro celtniecības noteikumi, kas apkopoti oficiālajos likumu un noteikumu krājumos. Konkrētajā dokumentā ir saraksts ar 40 dažādu noteikumu nosaukumiem.<sup>177</sup> Tomēr varas koncentrēšanās turpinājās, un 1892. gadā tika pieņemts jauns Pilsētu nolikums.<sup>178</sup> Cita starpā, tas noteica Kuldīgas statusu. Proti, Kuldīga bija kļuvusi par guberņas tirdzniecības un rūpniecības punktu ar administratīvu nozīmi, varas un pārvaldes iestādēm un skolām.

Dažādo noteikumu saturiska analīze, to pēc-efekta izvērtēšana ir nepieciešamais solis, lai labāk saprastu Kuldīgas vecpilsētas veidošanās gaitu dažādos kontekstos (vieta, laiks, vara), kā

<sup>177</sup> LVVA 421. f., 1. apr., 19a. l.

<sup>178</sup> Turpat, 19. l.

not a simple task. Therefore, on 17 June 1878, the Kuldīga Town Council ruled that all of the shingle and plank roofs in the town had to be covered with tiles until 15 July 1879. The situation changed slowly, therefore, the town council issued a decree about compulsory building regulations a bit later, in 1893. These once again stated that the roof of any building must be covered with tiles, tin-plate or tarred felt. Seventy-six years had passed from the law initiated by Paulucci.

The documents regulating the town life up until the mid-19<sup>th</sup> century were developed by the employees of the town council and the board. They discussed and coordinated the draft documents (just like nowadays), and sent the prepared draft regulations for publication in the official newspaper of the time Курземские губернские ведомости (in English – Courland Governorate News). They only gained the force of law after the third publication of the draft. Attention should be drawn to the fact that the development of draft regulations on site in Kuldīga was often associated with extensive discussions, involving both specialists and representatives of the authorities.<sup>176</sup>

<sup>176</sup> Straubergs J., 1931, 19. lpp.

Later, the development of various regulations was concentrated in the Courland Governorate's highest authorities, especially after 1870, when the new town statute came into operation. A document dated 22 February 1878 and addressed to the mayor of the town at that time, A. Gebels, provides evidence of this. It stated that up until that time the approval of private building projects in Jelgava, Liepāja, and Kuldīga was the responsibility of the Construction Board. It was provided that building regulations that were summarised in official collections of laws and regulations had to be observed in the towns mentioned. There is a list in this particular document with the titles of 40 different regulations.<sup>177</sup> However, the concentration of power was continued, and a new Town Statute was adopted in 1892.<sup>178</sup> Among other things, it defined the status of Kuldīga. Namely, Kuldīga had become a commercial and manufacturing centre of the governorate, bearing administrative significance, with local authorities and administrative bodies, and schools.

A substantial analysis of various regulations and an evaluation of their subsequent effect is a

<sup>177</sup> LVVA 421. f., 1. apr., 19a. l.

<sup>178</sup> Ibid., 19. l.



arī to, kā līdzsvarojās ar noteikumu palīdzību vadītā attīstība un pašattīstība jeb spontānā attīstība. Šajā nolūkā detalizētāk būtu pētāma arī ēku projektēšanas kārtība Kuldīgā – tā varēja būt instruments, kas palīdzēja veidot pilsētas telpu, uzturēt tās kvalitāti atbilstoši konkrētā laika kritērijiem. Piemēram, iepriekš piesauktajā sarakstā minēti 1866. gadā izdotie noteikumi par to, kā pārbaudīt personas, kas vēlas iegūt tiesības būvēt ēkas.

Turpmāk īsumā atzīmēsim tos noteikumus, kas Kurzemes guberņas laikā tiešāk attiecās uz Kuldīgas pilsētas vidi.

Nepārtraukts pilsētas vadības rūpju objekts bija sanitāro apstākļu uzlabošana pilsētā. Tas attiecās gan uz pilsētvidi kopumā, gan uz dažādiem nodarbošanās veidiem un skāra konkrētus cilvēkus. Piemēram, ir noteikumi par maizes cepšanu, frizētavām, tirgiem un tirgošanos, par trotuāru veidošanu un uzturēšanu, ielu tīrīšanu vasarā un ziemā, u.c.

Pilsētvidi tieši skāra 1902. gadā apstiprinātie noteikumi par afišu un sludinājumu izvietojumu: tika aizliegts līmēt dažādus paziņojumus

uz ēkām un žogiem, bet atļauts to darīt uz apgaismojuma un telefona stabiem.<sup>179</sup>

Viens no spraigāk diskutējamiem jautājumiem 19. gs. nogalē bija netīro ūdeņu novadīšana grāvjos un Alekšupītē.<sup>180</sup> Pilsētas ārsts ziņoja, ka Alekšupītes ūdeni cilvēki izmanto dzeršanai, tādēļ tajā nedrīkst laist notekūdeņus. Citi diskusijā iesaistītie apgalvoja, ka upes ūdeni nedzer, izmanto tikai veļas mazgāšanai. Pilsētas policijas pristavs veica iedzīvotāju aptauju un apliecināja, ka neviens nedzer Alekšupītes ūdeni, taču tajā nevajag novadīt netīros ūdeņus. Izteikts arī uzskats, ka tos labāk izliet uz ielām. Diskusiju ietekmēja pilsētas ārsts, 1898. gadā iesakot iekārtot publiski pieejamas artēziskās akas. Kāds bija vairāku gadu ilgās diskusijas galīgais iznākums, par to nav atrastas liecības. Ir saglabājies tikai ar roku rakstīts noteikumu projekts (to apstiprinājusi pilsētas dome 1901. gada 24. septembra sanāksmē), un tajā noteikts, ka iedzīvotājiem ir ne tikai tiesības, bet arī pienākums

179 Turpat, 1258. l., 54. lp.

180 Turpat, 544. l.

necessary step for a better understanding of the process of development of the old town of Kuldīga in various contexts (location, time, and power). It would also show how regulation-led development was balanced with self-development or spontaneous development. In this respect, the process for building planning in Kuldīga should be researched in more detail – this could have been an instrument that helped form the town space, maintaining its quality in accordance with the criteria of the particular time. For example, in the abovementioned list, the regulations issued in 1866 stated how people who claimed for the right to construct buildings should be checked.

Further there is a brief mention of those regulations which related more specifically to the town of Kuldīga's environment during the time of the Courland Governorate.

A continuing issue of concern for the town council was the improvement of sanitary conditions in the town. This related to the entire town environment, as well as to various types of employment and affected specific people. For example, there were regulations on the baking of bread, hairdressing salons, markets and trading, about the building and maintenance of

pavements, cleaning of streets in summer and winter, and others.

The regulations adopted in 1902 about the placement of placards and advertisements had a particular effect on the urban environment: pasting of various notices on buildings or fences was banned, but it was allowed to glue them on light poles and telephone posts.<sup>179</sup>

One of the most hotly discussed issues in the late 19<sup>th</sup> century was the diversion of dirty water into ditches and into the Alekšupīte.<sup>180</sup> The town doctor reported that people used the water from the Alekšupīte for drinking, which is why effluent should not be directed into it. Others involved in the debate maintained that the river water was not consumed but only used for washing clothes. A representative from the town police undertook a survey of residents and acknowledged that nobody drank water from the Alekšupīte, but that dirty water should not be directed into it. A view was also expressed that the water should be better poured out on the street. The town doctor influenced the discussion in 1898 and recommended that

179 Ibid., 1258. l., 54. lp.

180 Ibid., 544. l.

netīros ūdeņus novadīt grāvjos un Alekšupītē, bet ne uz ielas, kā arī aizliegts dzert Alekšupītes ūdeni vai izmantot to veļas mazgāšanai.<sup>181</sup>

Jau 20. gs. sākumā tika apspriests projekts, kas noteica kokmateriālu pārvadāšanu pilsētas ielās virzienā uz Ventas upi. Pilsētas galva Kurzemes gubernatoram paskaidroja, ka tādi noteikumi nepieciešami pilsētas ielu uzturēšanai, jo tiek traucēta brīva satiksme, katru dienu tiek saņemtas namīpašnieku sūdzības par bojātām ēkām, žogiem u.c. Noteikumi tika pieņemti 1904. gadā, un tajos norādīts, ka baļķus nedrīkst vest pa Liepājas ielu, sākot no Smilšu ielas, pa Lielo tirgus laukumu un Baznīcas ielu, pa Kaļķu un Smilšu ielu līdz Pētera ielai un pa Ventspils (tā ir senā ielas trase – *A.M.*) ielu līdz Smilšu ielai.<sup>182</sup>

Plašāka nozīme, arī attiecībā uz Kuldīgu, ir 19. gs. beigās apspriestajam noteikumu projektam par fabriku un rūpnīcu izvietojumu pilsētās.<sup>183</sup> Ņemot vērā ugunsbīstamību, gaisa un ūdens piesārņošanas risku, visi objekti

181 Turpat, 1258. l., 34. lp.

182 LVVA 421.f., 1. apr., 1258. l., 91. lp.

183 Turpat, 18. l.

sadalīti četrās kategorijās: no “drīkst visās pilsētās” līdz “nav pieļaujams vispār”. Tiek diskutēts par to, cik tālu no pilsētām un no upēm varētu atļaut izvietot piesārņojošos objektus. Izskan arī visai mūsdienīga doma – nevajag vispārējus noteikumus, bet katrā pilsētā jārikojas tā, kā to prasa vietējie apstākļi.

1892. gada Pilsētu nolikums jau paredzēja, ka Kurzemes guberņas pilsētām jābūt saviem obligātiem apbūves noteikumiem. Par reālo situāciju liecina 1909. gada sarakste.<sup>184</sup> Noteikumi izstrādāti Jelgavai, Ventspilij, Jēkabpilij u.c. pilsētām, bet Kuldīgai to nav. Pilsētas galva vēstulē augstākas varas pārstāvim to apliecina. Taču arhīva lietā atrodama vēl cita vēstule (1909. gada 29. dec.), kurā paziņots par noteikumu nosūtīšanu, tomēr pašu noteikumu pielikumā nav.

Lai iegūtu priekšstatu par to, vai un kā jaunajos noteikumos runāts ne tikai par apbūvi, bet arī par pilsētu teritoriju iekšējo struktūru, iepazīsimies ar Liepājas un Ventspils apbūves noteikumiem.

184 LVVA 421. f., 2. apr., 277. l.

publicly accessible artesian wells should be installed. There is no available information about the final outcome of the discussion which ran for many years. Only a handwritten draft regulation has been preserved (which was adopted by the town council at its meeting on 24 September 1901), stating that residents have not only the right, but also the obligation to direct their effluent to ditches and the Alekšupīte, but not onto the street, and that the drinking of water from the Alekšupīte or using it to wash clothes was banned.<sup>181</sup>

In the early 20<sup>th</sup> century, a plan was under discussion that provided for the transport of timber along the town streets heading towards the Venta River. The town mayor explained to the Governor of Courland that such regulations were required for the preservation of the town's streets, as the free flow of traffic was impeded, and that complaints were being received every day from building owners, about damaged buildings, fences and so on. The regulations were adopted in 1904 and stated that logs might not be transported along Liepājas Street, starting from Smilšu Street, through Lielais tirgus

181 Ibid., 1258. l., 34. lp.

Square and along Baznīcas Street, along Kaļķu and Smilšu streets up to Pētera Street and along Ventspils (this is an old street route – *A.M.*) Street to Smilšu Street.<sup>182</sup>

A draft regulation discussed in the late 19<sup>th</sup> century about the location of factories and plants in towns is of wider importance, in relation to Kuldīga as well.<sup>183</sup> Bearing in mind fire-risk and the risk of air and water pollution, all objects were divided up into four categories: from “are allowed in all towns” to “is not allowed at all”. The permitted distance of polluting items from towns and rivers was discussed. Quite a modern idea was also mentioned – general regulations were not required, but instead, each town should operate according to the local conditions.

In 1892, the Town Statute prescribed that the towns in the Courland Governorate had to have their own compulsory building regulations. Correspondence from 1909 provides evidence of the real situation.<sup>184</sup> The regulations were developed for Jelgava, Ventspils,

182 Ibid., 91. lp.

183 LVVA 421. f., 1. apr., 18. l.

184 LVVA 421. f., 2. apr., 277. l.

Liepājas pilsētas apbūves noteikumi publicēti 1902. gadā vācu, krievu un latviešu valodā.<sup>185</sup> Tajos noteikts, ka Liepāja “būves ziņā tiek iedalīta divās daļās: (a) it sīki apzīmētais, tā sauktais akmeņa ēku iecirknis, un (b) – pilsētas daļa, kas atrodas ārpus akmeņu iecirkņa.<sup>186</sup> Noteikts, ka šajā iecirknī drīkst būvēt ēkas tikai no akmeņiem vai ķieģeļiem. Noteikumos norādītas arī vietas pilsētā, kur drīkst būvēt spīķerus.

Ventspils pilsētas dokumentā “Obligātie noteikumi par ēku celtniecību” (krieviski – *Обязательное постановление о возведении построек в городе Виндаве, 1900*) arī paredzēts tāds pat pilsētas teritorijas sadalījums – akmens māju rajons un pārējā pilsēta (rajons).<sup>187</sup>

Pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas Kuldīgā tika izstrādāti jauni noteikumi vai arī, ja bija nepieciešamība, latviskoti agrāk veidotie. Ir pamats domāt, ka dažādu noteikumu izstrādāšanu lielā mērā noteica konkrētas

185 *Noteikumi, kas jāievēro pie būvēm Liepājā*. Libau, 1902, 59 lpp.

186 LVVA 421. f., 2. apr., 276. l., 66. lp.

187 Turpat, 27./a – 27./e lp.

dzīves situācijas, un tie bija domāti kārtības ieviešanai. No daudzajiem noteikumiem minēsim dažus, tos, kas visvairāk skāra pilsētvidi.

1922. gada noteikumu “Par koku dēstīšanu un aizsargāšanu” 4. punktā teikts: “[..] aizliegts pilsētas dārzā jāt un braukt ar zirgiem, velosipēdiem un motocikletiem, tāpat aizliegts laist dārzā lopus, suņus un mājputnus”; 1926. gadā izdoti noteikumi riteņbraucējiem<sup>188</sup>, kā arī ielās noteikts braukšanas ātrums ne vairāk par desmit km stundā.

Latvijā 30. gados liela uzmanība tika pievērsta sagruvušu būvju kārtīšanai vai nojaukšanai. 1935. gadā tika pieņemts īpašs likums, kas noteica: “[..] biezi apdzīvotās vietās, bet uz laukiem līdz 500 m attālumā no dzelzceļa šosejas, 1. un 2. šķiras zemes ceļiem, kas pēc sevišķas komisijas atzinuma atrodas sagruvušā stāvoklī, to īpašniekiem jāsaveid kārtībā vai jānojauc, ja komisija to atrod par nepieciešamu. Būves nojaukšanai vai savešanai kārtībā komisija nosaka laiku līdz 2 gadiem”.<sup>189</sup>

188 LVVA 5542. f., 3. apr., 177., 178. l.

189 *Valdības Vēstnesis*, Nr. 226, 1935, 4. okt., 1. lpp.

Jēkabpils, and other towns, but not for Kuldīga. The town mayor confirmed this in a letter to a representative of a higher authority. However, another letter can be found in the archive file (on 29 December 1909) providing information about the dispatch of the regulations, but there are no regulations in the appendix.

We will examine the building regulations of Liepāja and Ventspils in order to get an idea about whether and how the new regulations discuss construction, and the internal structure of the town's territory.

The Liepāja Town building regulations were published in 1902 in the German, Russian, and Latvian languages.<sup>185</sup> They state that Liepāja “as regards construction, is divided into two parts: (a) the finely detailed, so-called stone building precinct, and (b) the part of the town that is located outside the stone precinct.<sup>186</sup> It is provided that buildings in this precinct may only be constructed of stone or brick. The regulations also specify the places in the town where warehouses can be built.

185 *Noteikumi, kas jāievēro pie būvēm Liepājā*. [Regulations to be Observed with Buildings in Liepāja]. Libau, 1902, 59 lpp.

186 LVVA 421. f., 2. apr., 276. l., 66. lp.

The Ventspils Town document “Binding Regulations on the Construction of Buildings” (in Russian – *Обязательное постановление о возведении построек в городе Виндаве, 1900*) also provides the same kind of division in the town's territory – the stone building precinct and the rest of the town (district).<sup>187</sup>

After Latvia gained its independence, new regulations were developed in Kuldīga, and where necessary, earlier ones were translated into Latvian. There is reason to believe that the development of various regulations was, to a large degree, determined by specific living conditions, and were meant to introduce order. We will mention some of the many regulations, basically the ones that mostly affected the urban environment.

Section 4 of the 1922 regulation “On Planting and Protection of Trees”, states that: “(..) the riding or driving of horses, bicycles, and motorcycles in the town garden is forbidden, and in the same way, it is forbidden to let animals, dogs, and domestic fowl into the garden”; in 1926, regulations were issued for cyclists,<sup>188</sup>

187 *Ibid.*, 27./a – 27./e lp.

188 LVVA 5542. f., 3. apr., 177., 178. l.



Šāda norma atsauc atmiņā vēl cariskās Krievijas centienus īpaši sargāt dzelzceļu joslas. Tas atspoguļojās arī Baltijas rusifikācijas plānā 1908. gadā, kur bija ieteikts piespiedu kārtā atsavināt zemi 100 asu (213 m) platā joslā gar dzelzceļa līnijām. Pamatojums – 1905. g. revolucionāro notikumu laikā tikuši bojāti ceļi, apšaudīti vagoni u.c. “Pēc tam šajās strēlēs bez grūtībām varēs ierīkot krievu ciematus, kuros dzīvotāji pārceļotāji no Centrālās Krievijas guberņām.”<sup>190</sup>

Situācija mainījās jau 19. gs. beigās, kad tika izstrādāti pirmie pilsētu attīstības plānojumi, kas bija sasaistīti ar apbūves noteikumiem. Kamēr nav atrasti senāki Kuldīgas pilsētas plānojumi, ir jāpieņem, ka pirmo plānojumu izstrādāja tikai 1928. gadā, pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas. Kuldīgas pilsētas saistošos būvnoteikumus Iekšlietu ministrijas Būvniecības pārvaldē apstiprināja vēlāk, 1936. gada 1. oktobrī.<sup>191</sup>

Piemērs no 1935. gada pieredzes, kurš parāda dažādo noteikumu reālo ietekmi.

190 *Baltijas guberņas...*, 2014, 80. lpp.; skat. 82. atsauci.

191 *Valdības Vēstnesis*, Nr. 12, 1937, 16. janv.

Pārbaudot situāciju Kuldīgas pilsētā, tika konstatēts, ka no ģimnāzijas internāta Kalna ielā tek netīri ūdeņi un uzkrājas pilsētas dārzā, un atbilstoši norādīts, ka ūdeņi jāievada kanālā.<sup>192</sup> Nedaudz vēlāk Kuldīgas iecirkņa mirtiesnesis pēc pilsētas policijas lūguma izskata lietu par trīs pilsētas valdes locekļu saukšanu pie atbildības, jo viņi nav pildījuši savus pienākumus un turējuši kārtībā pilsētas grāvi pie ģimnāzijas internāta. Katram piespriests sods – 15 lati naudā vai piecas dienas arestā.<sup>193</sup>

Jānorāda, ka gadsimta laikā atsevišķie, dažādām dzīves jomām un gadījumiem piemērotie saistošie noteikumi adresēti iedzīvotājiem, un privātā īpašuma apstākļos tas nozīmēja arī personisko atbildību. Var domāt, ka saistošo noteikumu kopums savā veidā harmonizēja privātās un sabiedrības intereses. Taču mūsdienu domāšanas un pieredzes kontekstā rodas jautājums – vai tas bija iespējams bez kopīgā plāna? Vai tas kādā īpašā, nerakstītā

192 LVVA 5542. f., 3. apr., 180. l., 81. lp.

193 Turpat, 179. l. 82. lp.

and the speed limit on streets was set at a speed of no more than ten km per hour.

In the 1930s, a great deal of attention was focussed on the repair or demolition of damaged buildings. In 1935, a special law was adopted which stated that: “(...) in densely populated areas, and in rural areas up to 500 m distance from railway lines and 1<sup>st</sup> and 2<sup>nd</sup> category country roads, owners of buildings must repair or demolish those which are according to the resolution of a special committee in a dilapidated state, if the committee finds this necessary. The committee sets a period of up to 2 years for the demolition or repair of buildings”.<sup>189</sup>

This kind of rule is reminiscent of the efforts of Tsarist Russia to give special protection to railway lines. This is also reflected in the Baltic Russification plan in 1908, where it was recommended that land should be compulsorily expropriated in a 100 asis (213 m) wide belt along railway lines. The justification – during the revolutionary period, roads were damaged, wagons fired at, etc. “After this, it will be easy to set up Russian villages along these belts, where

189 *Valdības Vēstnesis*. [Government Gazette]. Nr. 226, 1935, 4. okt., 1. lpp.

migrants from the governorates of Central Russia will live”.<sup>190</sup>

The situation changed already in the late 19<sup>th</sup> century, when the first town development plans were developed, incorporating building regulations. Until older plans of the Town of Kuldīga are found, it has to be assumed that the first plan was only developed in 1928, after Latvia gained independence. The building regulations binding on the Town of Kuldīga were adopted at the Building Council, Ministry of the Interior, later, on 1 October 1936.<sup>191</sup>

Here is an example from the 1935 experience which reveals the real impact of various regulations. After an examination of the situation in the town of Kuldīga, it was established that dirty water was flowing from the high school boarding house in Kalna Street and was collected in the town garden, and an instruction was issued that water must be discharged into the canal.<sup>192</sup> A little later, after a request from the town police, the Kuldīga district magistrate maintained an action concerning three

190 *Baltijas guberņas...*, 2014, 80. lpp.

191 *Valdības Vēstnesis*. [Government Gazette]. Nr. 12, 1937, 16. janv.

192 LVVA 5542. f., 3. apr., 180. l., 81. lp.

(neuzzīmētā) veidā pastāvēja kā dzīves un pilsētas uzturēšanas prasība, kas paliek nemainīga dažādos laikos?

Pēc Latvijas valstiskās neatkarības zaudēšanas pilsētu plānošana pielāgojās toreizējā Padomju Savienībā pastāvošajiem nosacījumiem. Kā zināms, padomju varas gados Kuldīgai pirmo pilsētas plānu izstrādāja 1948. gadā, bet atsevišķus apbūves noteikumus, kas būtu saistīti ar šo plānu, nav izdevies atrast.

Lai labāk saprastu padomju gados izstrādāto Kuldīgas pilsētas izbūves vai attīstības plānu (tolaik tos sauca par ģenerālajiem plāniem, ģenerālpilniem, ģenplāniem u.c.) nozīmi pilsētas attīstībā vairāk nekā pusgadsimta garumā, turpmāk īsumā jāpievēršas plānošanas nostādņām un praksei, kāda tā veidojās Latvijā. Šo jautājumu detalizētāk pētījis Jānis Lejnietis.<sup>194</sup> Turklāt šajā laikā radās arī specifiska profesionālā valoda, kas balstījās uz pārcēlumiem no krievu valodas.

194 Lejnietis J. Kuldīgas pilsētas plānojumu analīze un izvērtējums mantojuma paradīgas kontekstā. Rokraksts, 2014. Turpmāk – Lejnietis J., 2014.a. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

members of the town council being held to account for not fulfilling their duties of maintaining the town ditch by the high school boarding house in good order. Each received a fine of 15 lats or five days of arrest.<sup>193</sup>

It should be pointed out that, over the century, separate binding regulations adapted to various fields of activity and situations were focussed on residents, and under circumstances of private ownership, this also meant personal responsibility. The aggregate of the binding regulations could be considered to have, in their own way, harmonised private and community interests. But a question arises in the context of contemporary thinking and experience – was this possible without an overall plan? Did this exist, in some special, unwritten (undrawn) form, as a need to maintain life and the town, which remains constant in all eras?

After Latvia lost its national independence, town planning was adjusted to the regulations then existing in the Soviet Union. As we know, the first town plan for Kuldīga during the Soviet years was developed in 1948, but building regulations linked with this plan have not been found.

193 Ibid., 179. l. 82. lp.

Tā laika prasība bija skaidra: plānošanas praksē Latvijā bija jāvadās pēc toreizējās Padomju Savienības ideoloģiskajām nostādņām un normatīvajiem aktiem, kuru praktiskā daļa bija *Строительные нормы и правила*” (latviski – Celtniecības normas un noteikumi), jeb vienkāršā valodā SNIp'i, kas ir abreviatūra no nosaukuma vārdu pirmajiem burtiem. Tas nozīmēja, ka vienādas prasības un normas (vismaz sākotnēji) tika attiecinātas gan uz jaunām, gan vēsturiskām pilsētām. Pilsētu veidošanās un plānošanas kontekstā būtu interesanti izpētīt pašu SNIp'u satura attīstību vismaz kopš pagājušā gadsimta 40. gadiem, kad tos sāka piemērot Latvijā. Pašreiz pievēršim uzmanību tikai dažiem momentiem, dažām SNIp'os definētām prasībām, kas atstājušas savu ietekmi uz ilgiem laikiem.

Vispirms – 1962. gadā SNIp'a 5.16. p. *Планировка и застройка населенных мест* (latviski – apdzīvoto vietu plānošana un apbūve) bija noteikts, ka “rekonstruējot esošos dzīvojamus kvartālus, mērķtiecīgi ir radīt mikrorajonus, ņemot vērā nepieciešamību uzlabot iedzīvotāju

We should focus here briefly on planning approaches and practices as it developed in Latvia better to understand the importance of the Kuldīga town building or development plans (at that time these were called general plans), which were developed during the Soviet years, for the town's development in the course of more than 50 years. Jānis Lejnietis has examined this issue in more detail.<sup>194</sup> Furthermore, a specific professional language also developed during this time which was based on borrowings from the Russian language.

The requirement at that time was clear: in practice planning in Latvia had to take its lead from the ideological approaches and legislation of the Soviet Union, the practical part of which was *Строительные нормы и правила* (in English – Building Norms and Regulations), or *SNIp* as abbreviated from the title. This meant that (at least initially) identical requirements and norms were referred to both new and historic towns. It would be interesting to study the content of the *SNIp* itself in the town development and planning

194 Lejnietis J. Kuldīgas pilsētas plānojumu analīze un izvērtējums mantojuma paradīgas kontekstā. [An Analysis and Evaluation of Planning in the Town of Kuldīga in the Context of the Heritage Paradigm]. Manuscript, 2014. Henceforth – Lejnietis J., 2014.a. See: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

dzīves apstākļus un apkalpi ar kultūras un sadzīves iestādēm”. Vēlāk mikrorajons padomju pilsētplānošanas sistēmā ir alfa un omega. Ilustrācijai: arī Latvijas pilsētībūvniecības teorētiķis Oļģerts Buka (1925–2010) starp pilsētu rekonstrukcijas uzdevumiem min nepieciešamību sadrumstalotās dzīvojamās teritorijas apvienot noslēgtos kompleksos (mikrorajonos).<sup>195</sup>

Otrs būtisks nosacījums šī paša SNIp'a 5.21. punktā ir “mikrorajonu apbūvi projektēt, lietojot tipa projektus”. Tas nozīmēja, ka turpmāk tipa projektu izmantošana nedos nekādas iespējas pilsētās veidot jauno apbūvi atšķirīgi no citām, kā arī rēķināties ar vēsturisko mazpilsētu raksturu un mērogiem. Raksturīga daudzu tipa projektu iezīme ir plakanie vai lēzenie jumti, kas nav īpaši derīgi Latvijas klimata apstākļos. Tipa projektu dažādība laika gaitā pakāpeniski palielinājās, mainījās arī celtniecības tehnoloģijas. Tādēļ pilsētās redzamās ēkas saskaņā ar piederību kādam tipam var sniegt informāciju par to celšanas

<sup>195</sup> Buka O. Latvijas PSR vidējo un mazo pilsētu telpisko struktūru pārveidošana. Grām.: *Arhitektūra un pilsētībūvniecība Latvijas PSR*. Rīga, 1969, 38. lpp.

gadiem. Šajā laikā O. Buka pauda uzskatu, ka “mazpilsētām izstrādājami dzīvojamo ēku tipu sēriju varianti, kas atbilstu to mērogiem”.<sup>196</sup>

Atbilstoši Padomju Savienības pilsētplānošanas normatīvajiem dokumentiem, konkrētām, reālām pilsētām nebija nepieciešami savi apbūves noteikumi. Pilsētu attīstības ģenerālplānos tika noteikti teritorijas izmantošanas veidi (resp., zonējums – vārds, kas ieņēmis paliekošu vietu plānošanas praksē arī mūsdienās), ielu sarkanās līnijas un apbūves līnijas jeb būvlandes. Turpmākajā procesā arhitekti projektēja ēkas, balstoties uz SNIp'iem. Tolaik nepastāvēja jēdziens “iedibinātā būvlande”, tādēļ arī vēsturisko pilsētu centros jaunbūves cēla ar atkāpi no ielas. Kuldīgā tāds piemērs ir ēka Liepājas ielā 19, kas tapusi pagājušā gadsimta sešdesmitajos gados.

Dažādos saistošos dokumentos, kā arī pētnieciskajos darbos liela uzmanība veltīta pilsētu rekonstrukcijas jautājumiem, uzskatot, ka agrāk izstrādātie pilsētu attīstības plāni

<sup>196</sup> Buka O. Rekonstrukcijas priekšnoteikumi un Talsu piemērs. *Māksla*, 1969, Nr. 2, 14. lpp.

context at least starting from the 1940s, when the regulations were first applied in Latvia. We will now focus only on a few instances, on a few requirements defined in the *SNIp* which left their impact for a long time.

First, in 1962, Section 5.16 of the *SNIp* Планировка и застройка населенных мест (in English – Planning and Construction of Residential Areas) stated that “in reconstructing existing residential quarters, housing estates are purposefully created, bearing in mind the need to improve the living conditions of residents, and the services provided by cultural and social institutions”. Later on, the housing estate became the alfa and omega of Soviet town planning. For illustration: Latvian theorist of urban construction Oļģerts Buka (1925–2010), also mentions the need to consolidate fragmented residential territories into closed complexes (into housing estates) among town reconstruction tasks.<sup>195</sup>

Another important provision in Section 5.21. of the same *SNIp* is “use standard plans in planning the construction of the housing estate”. This

<sup>195</sup> Buka O. Latvijas PSR vidējo un mazo pilsētu telpisko struktūru pārveidošana. [The Transformation of the Spatial Structure of the Latvian SSR's Medium-sized and Small Towns]. Grām.: *Arhitektūra un pilsētībūvniecība Latvijas PSR*. Rīga, 1969, 38. lpp.

meant that in the future the use of standard plans would restrain any opportunities to create a differing type of construction in towns, or to take into account the character and scale of small historic towns. Flat or gently sloping roofs were a characteristic feature of many standard plans, although such roofs are not particularly suited to Latvia's climatic conditions. The diversity of standard plans gradually increased over time and construction technologies also changed. Therefore, buildings in towns can provide information about the year they were built, thanks to their conformity to a particular standard type. At the time, O. Buka declared that “small towns should have series of standard residential types developed, corresponding to their scale”.<sup>196</sup>

In line with the Soviet Union's normative documents on town planning, individual towns did not require their own building regulations. The way of use of territories (i.e. zoning, a term that has taken a permanent place in planning practice today as well), the red lines for streets, and building lines or building setback lines were marked in the general plans for town development. From

<sup>196</sup> Buka O. Rekonstrukcijas priekšnoteikumi un Talsu piemērs. [The Preconditions for Reconstruction and the Example of Talsi]. *Māksla*, 1969, Nr. 2, 14. lpp.



vai pilsētas attīstības dabiskā gaita neatbilst sociālistiskās sabiedrības prasībām. Tādēļ nepieciešams pārskatīt novecojušos pilsētu ģenerālpāņus un izstrādāt jaunas pilsētu zonējuma shēmas, kurās jānosaka arī centru robežas. Jāpiezīmē, ka labs šādas nostādnes piemērs ir Kuldīgai 1973. gadā izstrādātais attīstības ģenerālais plāns.

Būtībā pilsētu centru meklēšana un plānošana ir joprojām aktuāls jautājums, un nebūt tik vienkāršs. Kā piemēru var minēt arhitekta Edgara Pučiņa (1924–2009) veikto Rīgas centra analīzi, izvērtējot Rātslaukuma un Pils laukuma savstarpējo konkurenci un slēptās pretrunas – starp vēsturisko formu un aktuālo sabiedrisko funkciju. Viņš konstatēja: “Ne ansamblis, kas saglabā pilsētas arhitektoniskā centra lomu, bet zaudē nepieciešamo sabiedrisko nozīmi, ne komplekss, kas atbilst jauniem centra sabiedriskajiem uzdevumiem, bet neiegūst arhitektoniskā centra īpašības, neatbilst pilnā mērā pilsētas centra jēdzienam.”<sup>197</sup>

197 Pučiņš E. Rīgas pilsētas centra attīstības posmi feodālajā laikmetā. Grām.: *Latvijas PSR arhitektūras mantojums*. Rīga, 1958, 58. lpp.

then on, architects planned buildings based on the *SNiPs*. At that time, the concept “established building setback line” did not exist. Therefore, in the centres of historic towns new buildings were constructed with a setback from the street. An example of this in Kuldīga is the building at 19 Liepājas Street, which was built in the 1960s.

In some of the binding documents, as well as in research papers, a great deal of attention was devoted to town reconstruction issues. The view was that the earlier developed town development plans and the natural development process of towns did not conform to the demands of the socialist society. Therefore, it was necessary to review dated town general plans and to develop new town zoning schemes, where the boundaries of the centre should be also determined. It should be added, that a good example of this approach is the general development plan for Kuldīga elaborated in 1973.

Actually, the identification and planning of the town centre is still a topical question, and in no way simple. As an example, the analysis of the centre of Rīga undertaken by architect Edgars Pučiņš (1924–2009) could be mentioned, which evaluated the competition and hidden

Tā ir zināma analogija ar situāciju Kuldīgā, kur laika gaitā bijuši vairāki vēsturiskie centri (saistīti ar Rātsnamu vietām) un vēlākajos pilsētas attīstības plāņos tika meklētas un veidotas jaunas centru vietas.

Vērtējot Padomju Savienības pilsētu plānošanas tiesisko bāzi, jāatzīmē, ka pagājušā gadsimta 70. gados notika izmaiņas, ko nosaka dažādi apstākļi, tajā skaitā iesaistīšanās dažādās starptautiskās organizācijās, mēģinājumi to paspārnē izstrādātos dokumentus pielāgot izmantošanai padomju varas apstākļos. Īpaši tas attiecas uz kultūras mantojuma jomu, kas valdošo ideoloģisko nosacījumu dēļ bija visai jutīga.

Šajā laikā iezīmējās savdabīga parādība, kas saistījās ar valstī pastāvošo spēcīgo resorisko pieeju un varu. Proti, sāka veidoties paralēlas noteikumu un plānošanas sistēmas: viena pārstāvēja pilsētu plānošanu, bet otra – kultūras pieminekļu saglabāšanu, arī pilsētās. Patiesībā šī tendence pastāv vēl joprojām.

Kultūras pieminekļu saglabāšanas nepieciešamība tika nostiprināta arī būvniecības

contradictions between the Town Hall Square and Castle Square – between their historic form and their social function. He concluded that: “Neither the ensemble which preserves the role of the city’s architectonic centre but loses the required social significance, nor the complex which complies with the social challenges of a new centre without achieving the features of an architectonic centre, conforms to the concept of a city centre to the full degree”.<sup>197</sup>

There is a certain analogy with the situation in Kuldīga, where there have been several historical centres (associated with the locations of the town hall) over time, and locations for new centres were sought for and created in later town development plans.

In evaluating the legal basis for the Soviet Union’s town planning, it should be noted that changes were made in the 1970s, which were influenced by various circumstances, including involvement in various international organisations and attempts to adapt documents created under their aegis for use in Soviet conditions. This applies particularly to the sphere of cultural

197 Pučiņš E. Rīgas pilsētas centra attīstības posmi feodālajā laikmetā. [Stages of Development of the City of Riga’s Centre in the Feudal Era]. Grām.: *Latvijas PSR arhitektūras mantojums*. Rīga, 1958, 58. lpp.

nozāres birokrātiskajā līmenī – 1975. gadā radītajā SNIp'ā *Планировка и застройка городов, поселков и сельских населенных мест* (latviski – Pilsētu, ciemu un lauku apdzīvoto vietu plānošana un apbūve). Tajā formulēta prasība (5.31. punkts) “rekonstruējamajos rajonos, kuros ir arhitektūras un kultūras pieminekļi, ir jāievēro arī savienoto republiku Kultūras ministriju instrukciju prasības par to, kā tiek organizētas arhitektūras un kultūras pieminekļu aizsardzības un apbūves regulēšanas zonas, kas saskaņotas un apstiprinātas noteiktajā kārtībā”.

Vēlāk, 1989. gadā, jaunākajā un pēdējā SNIp'ā kultūras pieminekļu aizsardzībai ir veltīta vesela nodaļa, turklāt kopā ar dabas aizsardzību. Tajā ir noteikts (p. 9.20), ka, izstrādājot ģenerālplānus, “ir jānosaka vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzības zonas, apbūves regulēšanas zonas un ainavas aizsardzības zonas”. Savukārt (p. 9.21.) pieprasa “vēsturiski vērtīgās vides aizsardzību nodrošināt ar kompleksās rekonstrukcijas metodi, kas paredz vienlaikus veikt kultūrvēsturiski vērtīgāko ēku restaurāciju, esošo ēku modernizāciju

un izvēles kārtā jauno būvniecību, kas nepārveido vides raksturu”. Kā atzīmē J. Lejnieks, patiesībā minētās SNIp'a prasības attiecībā uz plānošanas praksi Latvijā bija novēlotas. Proti, agrāk, 1973. gadā, izstrādātajā Kuldīgas attīstības ģenerālplānā tās jau bija īstenotas.

Nobeigumā īss kopsavilkums – it kā pārlecot pāri gadsimtiem un relatīvi saīsinot Kuldīgas veidošanās laiku.

Sākotnēji, daudzus gadsimtus, pastāvēja dažādi noteikumi, kas it kā organiski izrietēja no dzīves nepieciešamības, no varas priekšstatiem par to, kā cilvēkiem vajadzētu rīkoties un kāds sods sagaida nepaklausības gadījumā. Var teikt, ka tie bija sava veida regulators – gan attiecībā uz indivīda rīcību (saprast, kas ir labi un kas slikti), gan uz vietējo sabiedrību kopumā.

Jaunākajos laikos (gan norobežojoties 19. gs. pieredzē) līdz ar pilsētas pārvaldības formu pilnveidošanos (pilsētas dome, valde, pilsētas galva, uzraudzības iestādes) mainījās noteikumu izstrādes veids. Tos izstrādāja ierēdņi, bet notika daudzpakāpju

heritage, which was quite sensitive due to the prevailing ideological conditions.

At that time a peculiar phenomenon appeared which was connected with a powerful departmental approach and the political system which existed in the country. Namely, parallel regulation and planning systems began to develop: one represented town planning, but the other – preservation of cultural monuments, in towns as well. Actually, this trend still exists today.

The need to preserve cultural monuments was also consolidated at the bureaucratic level of the construction branch – in the *SNIp* which was created in 1975, *Планировка и застройка городов, поселков и сельских населенных мест* (in English – Planning and Construction of Towns, Villages, and Inhabited Rural Areas). A requirement was formulated therein (Section 5.31) as follows: “in districts to be reconstructed, where there are architectural and cultural monuments, the requirements of the Soviet Republics’ Ministry of Culture’s Instructions must also be observed regarding the organisation of architectural and cultural monument protection and building regulatory zones, which had been

coordinated and approved following the prescribed procedure”.

Later in 1989, in the latest and last *SNIp*, a whole chapter was dedicated to the preservation of cultural monuments, along with protection of the natural environment. It stated (Section 9.20) that in developing general plans, “historical and cultural monument preservation zones, building regulation zones and landscape preservation zones must be determined”. Whereas Section 9.21. required “that the preservation of historically valuable environments be ensured with a complicated reconstruction method, which provides for simultaneous restoration of the most valuable cultural-historical buildings, modernisation of existing buildings and the choosing of new construction which doesn’t transform the character of the environment”. As noted by J. Lejnieks, in actual fact the mentioned *SNIp* requirements came late in relation to planning practices in Latvia. Namely, these had already been implemented earlier in the 1973 general plan for Kuldīga’s development.

In conclusion, a brief summary – jumping over a few centuries and relatively contracting the time of Kuldīga’s development.

caurskatīšana un apspriešana, līdz tos pieņēma uz vietas un nodeva publicēšanai oficiālajā laikrakstā. Tikai pēc trešās publicēšanas reizes tos parakstīja augstākās varas pārstāvji, un noteikumi kļuva obligāti (mūsu dienās teiktu – saistoši). Jāsaka, ka šāda prakse turpinājās arī 20. gs., jau brīvās Latvijas laikā.

Nākamais etaps – noteikumu izstrāde tiek sasaistīta ar attīstības plānu izstrādi, un šajā procesā labi atspoguļojas sabiedrības politisko un sociālo lūzumu ietekme, dažādo laiku varas izpausmes. Kuldīgas gadījumā nav izdevies atrast apbūves noteikumus, kas izstrādāti 19. gs. beigās, atbilstīgi tā laika varas prasībām. Jau minēts, ka pirmais Kuldīgas attīstības plāns izstrādāts neilgi pirms Otrā pasaules kara, kad pilsētu plānošanas prakse privātā īpašuma apstākļos tikai veidojās. Domājams, tas ietekmēja plānu pavadošo noteikumu saturu. Proti, tie vairāk attiecas uz pilsētvides attīstības regulāciju un paļaujas uz privāto īpašnieku atbildību (tas ir kā mantojums un turpinājums). Padomju varas gados plānošana notiek valsts īpašuma apstākļos,

tā ir centralizēta, pakļauta vienotiem noteikumiem. Pilsētas plāna galvenais uzdevums bija – atrast vietas jaunai apbūvei, lai varētu izvietot augstākā varas līmenī iepļānoto iedzīvotāju skaitu. Tas attiecās arī uz Kuldīgu.

Pašreiz jaunā plānošanas prakse joprojām turpina pilnveidoties, tādēļ lietderīgi pārvērtēt senās prakses ietekmes, saskaņojoties ar jauno (jeb atgūto seno) situāciju, proti, privātīpašuma apstākļiem.

## **Kuldīgas pilsētas attīstības jeb apbūves plāni**

**Pirmais pilsētas plāns neatkarīgās Latvijas laikā.** Latvijas valsts neatkarības iegūšana bija krass lūzums visas valsts un katras apdzīvotās vietas turpmākajā attīstībā un cilvēku likteņos. Daudzas dzimtas glabā atmiņas un stāstus, kas pāriet mantojumā no paaudzes uz paaudzi. Pirmais valstiskās neatkarības laiks krasi ietekmēja Latvijas dzīvi visā divdesmitajā gadsimtā – gan padomju varas gados, gan arī vēlāk, atgūstot valstisko neatkarību. To daudzējādi noteica un veicināja

Originally, for many centuries, a variety of regulations existed which, somewhat organically, emerged from the necessities of life, from the authorities' conceptions of how people should act and what penalty should be inflicted in case of disobedience. One could say that they were a type of regulatory mechanism, both in relation to individual's actions (understanding what was good or bad), and to the local community at large.

In more recent times (restricting ourselves to the 19<sup>th</sup> century experience), along with the improvement in the forms of town management (town councils, authorities, town mayors, and supervisory institutions) the method for developing regulations changed. They were developed by officials, but there was multi-level revision and discussion until they were locally adopted and submitted for publication in the official gazette. Representatives of the highest authority signed them only after they had been published three times, after which the regulations became obligatory (currently we use the term 'binding'). It should be added that such practice also continued in the 20<sup>th</sup> century, already during the period of Latvian independence.

The next stage – the drafting of regulations was linked with the drawing up of development plans, and in this process, the influence of society's political and social crises and the manifestation of power in different eras are well reflected. In the case of Kuldīga, the building regulations which were developed in the late 19<sup>th</sup> century, corresponding to the demands of the authorities of the time, have not been located. It was already mentioned that the first Kuldīga development plan was developed shortly before the Second World War, when town planning practice was just under development in the conditions of private ownership. Probably this influenced the content of the regulations accompanying the plan. Namely, they applied more to the regulation of development of the town environment and relied on the responsibility of private owners (that is, as heritage and a continuation). During the Soviet era, planning took place in the conditions of state ownership, it was centralised and subject to unified regulations. The main task of a town plan was to find places for new construction to house the numbers residents having been planned by the highest authorities. This also applied to Kuldīga.



Latvijas Satversmes sapulces 1920. gadā pieņemtais “Agrārās reformas likums” un tā īstenošanas gaita.

Jau pirmajos gados atklājās, ka pieņemtais likums visā pilnībā nedarbojas attiecībā uz pilsētām. Galvenais iemesls – visai sarežģītā, vēsturiski izveidojusies zemes īpašumu struktūra pilsētās un dažādās tiesiskās attiecības. Sava nozīme bija arī pilsētu teritoriālajām aprisēm, to platībai. Tādēļ nedaudz vēlāk, 1928. gadā, tika pieņemts atsevišķs “Pilsētu zemju likums”<sup>198</sup> un ar to saistītā “Instrukcija pilsētu zemju likuma izvešanai dzīvē”. Vēl dažus gadus vēlāk, 1930. gadā pieņemtajā “Pilsētu pašvaldības likumā” kā viens no pirmajiem pašvaldības uzdevumiem minēts “sastādīt pilsētas apbūves un izbūves plānus un rūpēties par pareizu būvniecību pilsētā”.

Būtiskais šajos dokumentos ir tas, ka pilsētās, to administratīvajās robežās nodalīja izbūves joslu un pārējo teritoriju, kurā lielākoties

bija lauksaimniecības zemes un dažāda lieluma zemnieku saimniecības. Turpmākajā pilsētu plānošanā nozīmīgas bija likuma normas, kas noteica, ka izbūves joslā pilsētu pašvaldībām ir tiesības plānot ielu, ūdensvadu, kanalizācijas būvniecību, kā arī veikt citus labiekārtojumus, atlīdzinot nekustamās mantas īpašniekiem par zaudējumiem. Otrs nosacījums – pašvaldībām nevarēja liegt parcelāciju administratīvajās robežās, ja tas notika saskaņā ar pilsētas izbūves plāna noteikumiem. Acīmredzot, tas bija pamats turpmākajai zemes parcelācijai kādreizējos Kuldīgas kroņa muižas īpašumos (*Tirgärtenas* pusmuižā, tagad – Putnudārzs, un Pārventas zemēs), ko bija paredzēts iekļaut pilsētas robežās.

Trešais būtiskais nosacījums – izstrādāt vienotus apbūves noteikumus tai pilsētas daļai, kas noteikta par izbūves joslu. Kopumā tas nozīmēja, ka turpmāk izveidosies divējādu saistošo noteikumu sistēma – vieni attiecās uz kādām konkrētām darbībām un regulēja cilvēku darbību vai uzvedību, bet otrie – uz pilsētas teritorijas daļām, kurām plāna

<sup>198</sup> *Latvijas agrārā reforma. Agrārās reformas likuma desmit gadu atcere.* Zemkopības ministrijas izdevums, 1930. Pielikums. Likuma 7. pants: 154., 155. lpp.

Currently, the new planning practice keeps developing. This is why it is useful to re-examine the impact of ancient practices, harmonising them with the new (or the recovered old) situation, namely, conditions of private ownership.

### Kuldīga's town development or building plans

**The first town plan during the period of Latvia's independence.** The gaining of Latvia's independence was a radical change in the subsequent development of the country at large and each populated area, as well as people's futures. Many families have retained memories and stories which are passed on from generation to generation. The first period of national independence impacted starkly on life in Latvia throughout the 20<sup>th</sup> century – both during the Soviet era, as well as later, when independence was regained. This was in many ways determined and facilitated by the Agrarian Reform Law adopted in 1920 by the Constitutional Assembly of Latvia, and the process of its implementation.

In the first years, it already transpired that the adopted legislation did not fully operate in relation to towns. The main reason was the

quite complicated land ownership structure which had developed historically in the towns, and the various legal relationships. The territorial outlines and sizes of town areas also were of importance. Therefore, a separate Law on Town Lands was adopted not long afterwards in 1928,<sup>198</sup> with its associated Instruction for Implementing the Law on Town Lands. In the Municipality Law which was adopted a few years later in 1930, one of the first duties of the town local government was mentioned as being “to produce the town's building and construction plans and ensure proper construction in the town”.

The essential thing in these documents was that within the administrative boundaries of towns, the construction zone was divided off from the remaining territory, which mainly consisted of agricultural land and farming properties of various sizes. In the town planning from then on, the legal norms were significant, which stated that town councils had the right to plan the construction of streets, water mains, and

<sup>198</sup> *Latvijas agrārā reforma. Agrārās reformas likuma desmit gadu atcere.* [Latvia's Agrarian Reform. In Remembrance of the Tenth Anniversary of the Law on Agrarian Reform]. Zemkopības ministrijas izdevums, 1930. Pielikums. Likuma 7. pants: 154., 155. lpp.

ietvaros tika noteiktas atšķirīgas izmantošanas funkcijas.

**Par situāciju un dzīvi pilsētā.** Pirms Pirmā pasaules kara, 1914. gadā, Kuldīgā bija 11 700 iedzīvotāju, bet pēc kara un vācu okupācijas 1941.–1944. gadā iedzīvotāju skaits bija vien 4915. Gandrīz piektdaļa no Kuldīgas namiem 1918. gadā aizgāja bojā. Pirms kara Kuldīgā bija 700 dzīvojamās ēkas, pēc kara to ir 645, tātad par 55 ēkām mazāk.

1919. gadā Kuldīgas pilsētas galva rakstīja, ka “Kuldīgas pilsēta atrodas no kara izpostītā apgabalā: 1918. g. daudz namu ir iznīcināti caur uguni, un pilsētas kase ne reizi vien ir iztukšota no svešiem saimniekiem”.<sup>199</sup> Šajā laikā pilsētā trūkst malkas, nav pat sausu žaģaru, un malkas trūkuma dēļ skolā pārtrauktas mācības.

Taču tas bija arī cerību laiks – par pilsētas rūpniecības uzņēmumu darbības atjaunošanu, Ventas upes izmantošanu kuģniecībai, par hidroelektrostacijas celtniecību uz Rumbas, par to, ka daudzie bēgļi, kas bija pametuši Kuldīgu, drīzumā atgriezīsies. Kādā pilsētas

199 LVVA 5542. f., 7. apr., 100. l., 119. lp.

valdes vēstulē 1921. gadā izteikta varbūtība, ka varētu atgriezties apmēram divi tūkstoši ģimeņu, jeb tuvināti 3000–4000 cilvēku.<sup>200</sup> Višiem viņiem būs vajadzīgas mājas, zeme dārziem un ganībām. Aptuvenais zemes pieprasījumu skaits – tūkstotis. Pilsētas iedzīvotājiem, tāpat kā pirms kara, bija interese par mazdārziņiem, pļavām un ganībām.

Gatavojoties zemes ierīcības darbiem Kuldīgā 1921. gadā<sup>201</sup>, inženieris Vanags, acīmredzot, atbildot uz kādu pieprasījumu, sniedz ziņas par stāvokli pilsētā. Par zemes īpašumiem – 24 gruntsgabali pieder pilsētai, seši simti gruntsgabalu ir privātā īpašumā, simts gruntsgabalu atrodas mūža nomā un vēl apmēram 60 gruntsgabalu veido zemes fondu.

Citā avotā ir šādas ziņas par vēsturiski mantoto īpašumu<sup>202</sup>: pilsētai pašai pieder namīpašumi (15), pilsētas lauku saimniecības (195 pūrvietas), zemes gabali dažādās vietās ārpus vēsturiskās apbūves teritorijas, kā arī

200 Turpat, 3. apr., 126. l., 44., 45. lp.

201 LVVA 7154. f., 1. apr., 1321. l.

202 LVVA 5542. f., 3. apr., 147. l.

sewerage in the construction zone, as well as to install other city utilities while compensating real estate owners for losses. The second condition – municipalities could not be stopped from dividing land into lots within their administrative boundaries provided this was done in accordance with the regulations of the town building plan. Obviously this was the basis for the subsequent division into lots of land at the one-time Kuldīga Crown Manor properties (at Tīrgartena half a manor, now – Putnudārzs, and at the Pārventa lands), which were planned for inclusion within the town boundaries.

The third significant condition – to develop unified building regulations for the part of the town which was designated as the construction zone. Overall, this meant that a dual binding system of regulations would develop in future: one of these pertaining to some specific activities and regulating people's activities or behaviour, while the other one – to the parts of the town's territory, for which different utilization functions had been determined within the plan.

**About the situation and life in the town.** In 1914, prior to the First World War, there were 11 700 residents in Kuldīga, but after the war and the

German occupation, in 1941–1944, the number of residents had decreased to 4915. Almost one-fifth of the buildings in Kuldīga were destroyed in 1918. Prior to the war, there were 700 residential buildings in Kuldīga, but after the war there were 645, thus the number had reduced by 55.

In 1919, the mayor of Kuldīga wrote that “the town of Kuldīga is in a region destroyed by the war: in 1918, many buildings were destroyed by fire, and the town treasury has been emptied more than once by foreign masters”.<sup>199</sup> At that time, there was a shortage of wood in the town, with not even dry brushwood available, and teaching at schools was suspended due to the shortage of firewood.

But this was also a time of hope – about the renewal of operation of the town's manufacturing companies, the utilisation of the Venta River for shipping, about the construction of a hydro-electric station on the Venta Falls, and the potential return of many refugees who had left Kuldīga. A letter by the town council in 1921 expressed the possibility that about two thousand families, or about 3000–4000 people might return.<sup>200</sup> All of

199 LVVA 5542. f., 7. apr., 100. l., 119. lp.

200 Ibid., 3. apr., 126. l., 44., 45. lp.

nozīmīgs (pēc platībām) obroka zemju skaits (daudzas no tām pastāv jau vairākus gadsimtus, un to mājvārdi atpazīstami vēl šodien).

Jau pirms Pirmā pasaules kara pilsētas vajadzībām tika iznomātas Kuldīgas kroņa muižas jeb vēlāk – Kalna muižas zemes Pārventā starp Stendes, Tukuma un Saldus lielceļiem, un pilsētas pārstāvji lūdza arī turpmāk neko nemainīt nomas attiecībās.<sup>203</sup> Tas arī tika izdarīts, proti, sakņu dārzu vajadzībām atvēlētas 189 pūrvietas (1 pūrvieta = 0,36 ha), kas sadalītas mazākos zemes gabalos (0,5–4,5 pūrvietas). Tos izmantoja 196 pilsētnieki (rentes nauda noteikta 100 rbļ. par divām pūrvietais). Turklāt Kalna muižas zemēs (kas nebija pilsētas zeme!) pirms kara jau bija izdalītas 11 rentes saimniecības, un agrārās reformas kārtā tās kļuva par jaunsaimniecībām.<sup>204</sup>

Kārtējo reizi Kuldīgas pilsēta bija nostājusies uz lielu pārmaiņu ceļa, kas turpmāk solīja tās atdzimšanu un attīstību. Tam bija nepieciešamas trīs lietas, jāīsteno trīs uzdevumi.

203 LVVA 7154. f., 1. apr., 199. l., 3. lp.

204 Turpat, 117. l.

them would need housing and land for gardens and pasture, with the approximate number of requests for land – a thousand. Town residents, just like before the war, were interested in small garden plots, meadows, and pastures.

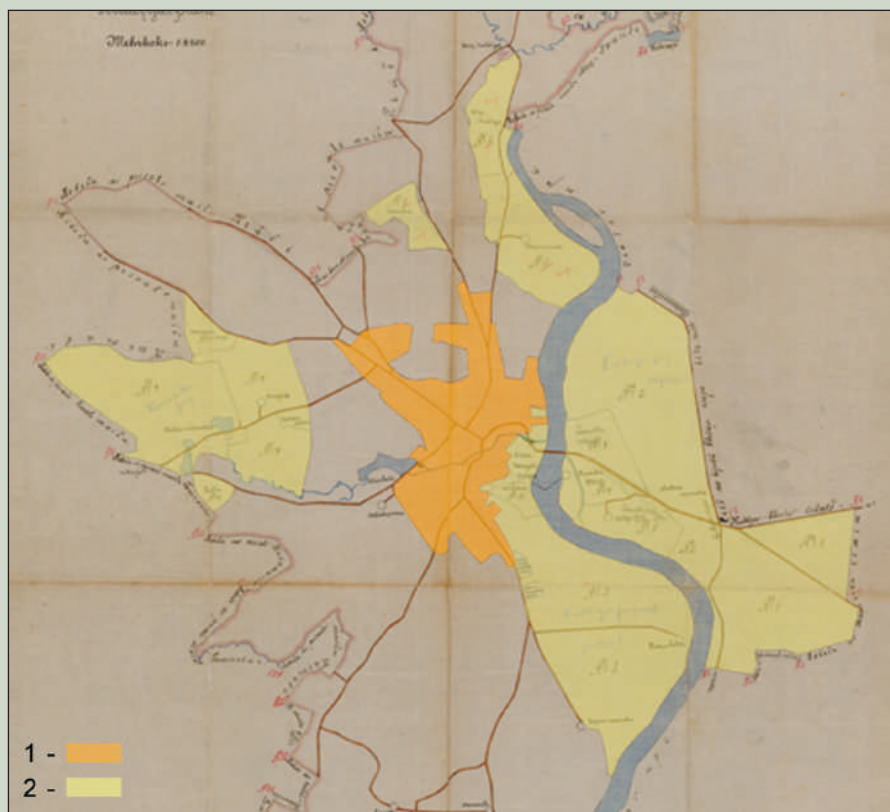
In 1921, obviously responding to a request, engineer Vanags provided information about the situation in the town, in preparation for land survey in Kuldīga.<sup>201</sup> Concerning landed properties – 24 plots belonged to the town, six hundred plots were privately owned, one hundred plots had life-tenancies, and about 60 more plots form the land fund.

Another source contained the following information about historically inherited properties:<sup>202</sup> the town owned buildings (15), town farms (195 *pūrvietas*), and plots of land in a variety of places outside the historic building territory, as well as significant (in terms of area) plots of obrok lands (many of which have already existed for centuries, with the farmstead names being familiar still today).

Already before the First World War, Kuldīga's crown manors or later – the Kalna Manor land in Pārventa between the Stende, Tukums,

201 LVVA 7154. f., 1. apr., 1321. l.

202 LVVA 5542. f., 3. apr., 147. l.



#### 40. Kuldīgas pilsētas robežu veidošana agrārās reformas laikā 20. gs. 20. gados.

1 – pilsētas apbūvētā daļa

2 – pilsētai pievienojamās teritorijas

Avots: karte no U. Melberga privātās kolekcijas

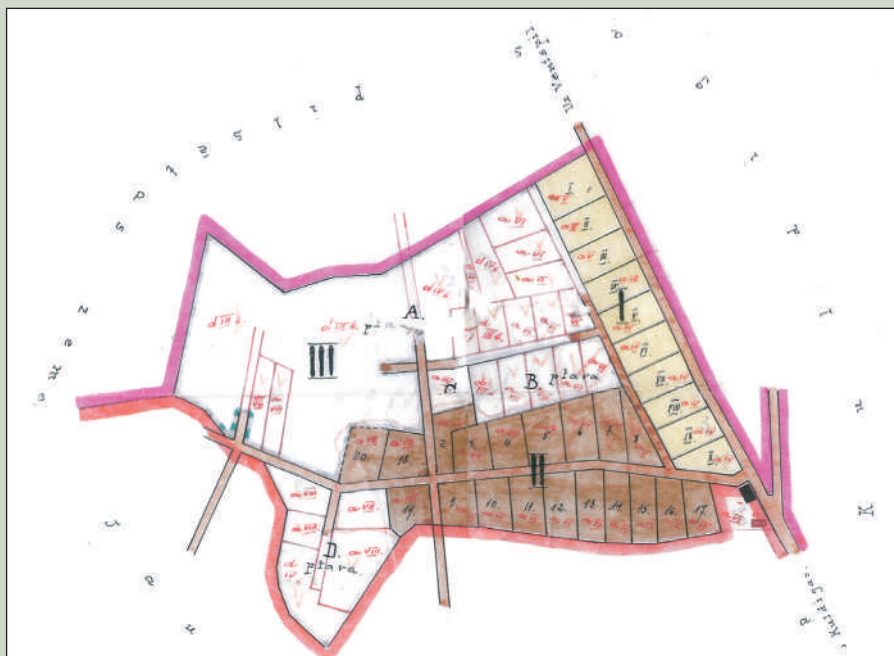
#### The creation of the Town of Kuldīga's boundaries during the period of agrarian reform in the 1920s.

1 – built-up part of the town.

2 – territory to be added to the town.

Source: Map from U. Melbergs' private collection





41. Zemes sadalīšanas piemērs. Kuldīgas vācu draudzes mācītājmuižas īpašuma sadalīšana, 1922

Avots: LVVA 1679. f., 172. apr., 790. l.

Example of land division. Division of Kuldīga German Congregation's Rectory's property, 1922

Source: LVVA 1679. f., 172. apr., 790. l.

and Saldus highways were leased for the needs of the town, and town representatives requested that nothing be changed in future with regard to leasing rights.<sup>203</sup> A total of 189 *pūrvietas* (1 *pūrvieta* = 0.36 ha) were allotted for vegetable gardens, which were divided up into smaller plots of land (0.5–4.5 *pūrvietas*). These were utilised by 196 townsmen (the rental rate was determined at 100 roubles per two *pūrvietas*). Furthermore, before the war, the Kalna Manor land (which was not part of the town's land!) had already been divided up into 11 rented farms, and in the course of the agrarian reform, they became *new farms*.<sup>204</sup>

Once again, the town of Kuldīga was at the crossroads of great change, which promised its rebirth and future development. This required three tasks to be accomplished. The first – the town's administrative boundaries or territorial outline had to be defined more accurately (Fig. 40). The second – a land utilization plan had to be developed which would also regulate property relationships, as well as the goals or functions for land use. The third task – a town

203 LVVA 7154. f., 1. apr., 199. l., 3. lp.

204 Ibid., 117. l.

Pirmais – bija jāprecizē pilsētas administratīvā robeža, tās teritorijas aprīse (40. att.). Otrais – jāizstrādā zemes ierīcības plāns, kas paredz arī īpašumu attiecību regulējumu, kā arī zemes izmantošanas mērķus jeb funkcijas. Trešais uzdevums – jāizstrādā pilsētas izbūves, varētu teikt, attīstības plāns. Pilsētu zemju likumā tika noteikts, ka pilsētu plāniem jābūt izstrādātiem gada laikā pēc pieņemšanas (tātad – līdz 1929. gada 5. aprīlim).

Zemes īpašumu inventarizācijas un pārbaudes process bija diezgan sarežģīts un ilgs, jo daudzi īpašumi pastāvēja vairākus simtus gadu, ne visi bija atrodami zemes grāmatās. Bija nomainījušās paaudzes un reālie īpašnieki. Taču beidzot 1928. gadā Centrālā zemes ierīcības komiteja apstiprināja Kuldīgas pilsētas zemes sadalīšanas projektu. Neiedziļinoties detaļās, atzīmēsim sekojošo.<sup>205</sup>

Pilsētas izbūves joslā bija nodalīti 69 esošie gruntsgabali, bet no jauna nodalīti 234 gruntsgabali (platības robežās no 0,034 līdz 2,393 ha). Vēl tika nodalīti 18 zemes gabali

205 LVVA 5542. f., 3. apr., 211. l.

construction, or development plan had to be elaborated. The Law on Town Lands stated that town plans had to be developed within a year of their adoption (therefore, by 5 April 1929).

The inventorying and verification process for town land was fairly long and complicated, since many of the properties had existed for hundreds of years and not all of them could be found in the land registers. Generations had changed as had the original owners. But finally, in 1928, the Central Land Utilization Committee adopted the land division project of the town of Kuldīga. Without going into details, the following should be noted.<sup>205</sup>

Sixty-nine old plots of land were divided up within the town's building zone, while 234 new plots of land (areas from 0.034 to 2.393 ha) were marked off. Eighteen more plots of land were marked off for cultural requirements (nine of them being old plots), seven – for public needs, and two – for industrial purposes. Twenty-one green areas and parks (resp., green areas within the town) were marked off in the town. Streets and squares took up 21.483 ha, while the area under water was 24 ha. It should

205 LVVA 5542. f., 3. apr., 211. l.

kulturālām vajadzībām (deviņi no tiem jau esošie), septiņi – valsts vajadzībām, divi – rūpniecības vajadzībām. Atbilstīgi tā laika terminoloģijai, pilsētā bija nodalīta 21 zaļumvieta un parki (resp., zaļumi pilsētvidē). Ielas un laukumi aizņēma 21,483 ha, bet platība zem ūdeņiem – 24 ha. Jāpiezīmē, ka šajā pašā laikā pilsētas galva J. Celmiņš norādīja, ka apbūvei paredzēto zemes gabalu skaits ir nepietiekams, jo pilsētas saimniekiem jau iesniegts 251 pieprasījums pēc zemes (41. att.).

Kā jau minēts, Kuldīgas administratīvajās robežās kopš seniem laikiem pastāvēja dažāda lieluma un piederības zemnieku saimniecības. Pilsētas zemes ierīcības plānā tās nebija minētas, jo atradās uz lauku zemes, un tajās agrārās reformas gaitu noteica cits likums. Tikai 1936. gadā Zemkopības ministrijas Būvniecības nodaļa pieprasīja pašvaldībai ziņas par zemnieku saimniecībām pilsētas teritorijā. Noskaidrojās, ka pilsētā ir 21 zemnieku saimniecība, no kurām lielākā daļa (pēc uzvārdiem, mājvārdiem) atpazīstama kā senais īpašums. Turklāt pilsētas robežās piešķirtas vēl

14 jaunsaimniecības, apmēram piecus hektārus lielas, bet par tām pilsētas valdei nav sīkāku ziņu.<sup>206</sup>

**Kuldīgas pilsētas izbūves projekts.** Tā autors bija arhitekts Arnolds Maidels, taču par paša plāna izstrādes gaitu un dažādu lēmumu pieņemšanas motivāciju visai maz ziņu. Ieskats šajā procesā rodas vien no dažādām sarakstēm vai projekta apspriežu atstāstiem, kas atrodami Latvijas Valsts vēstures arhīva lietās.

Arī pilsētas izbūves plāna oriģināls pagaidām nav atrasts, ir tikai divas nedatētas kopijas,<sup>207</sup> krāsotas ar akvareļkrāsām. Laika gaitā krāsas izbalējušas un mainījušās, taču, salīdzinot abas kartes, var rast pieņemamu priekšstatu par plānojuma iecerēm. Vēl jāpiezīmē, ka atrodamas vairākas Kuldīgas kartes (kā gaismas kopijas), kas drīzāk ir plāna izstrādes darba dokumenti, jo tajās ir redzama atšķirīga informācija.<sup>208</sup> Uz vienas no tām<sup>209</sup> ir

206 Turpat, 157. l., 96. lp.

207 LVVA 1679. f., 162. apr., 477. l., 2. lp.; 6828. f., 6. apr., 977. l.

208 LVVA 1679. f., 162. apr., 6722. l., 1. lp.; 477. l., 3. lp.; 477. l., 1. lp.

209 Turpat, 477. l., 3. lp.

be added that at this same time, the town mayor, J. Celmiņš pointed out that there were insufficient plots of land meant for building, as 251 requests for land had already been submitted to the town council. (Fig 41)

As was mentioned previously, variously sized farms with different ownership had existed within Kuldīga's administrative boundaries from ancient times. These were not mentioned in the town's land utilisation plan as they were on rural land and the course of agrarian reform there was determined by a different law. It was only in 1936 that the Building Department of the Ministry of Agriculture requested information from the town council about farms within the territory of the town. It transpired that there were 21 farms within the town, of which the majority could be recognized (from surnames or farm names) as old properties. Furthermore, an additional 14 *new farms*, about 5 hectares in size, had been allocated within the town borders, but the town council did not have detailed information about them.<sup>206</sup>

**The Town of Kuldīga's building plan.** The author of the plan was architect Arnolds

206 Ibid., 157. l., 96. lp.

Maidels, but there is scant information about the development process of the plan itself and the motivation for the adoption of some of the decisions. An insight into this process can be gained from some correspondence or stories relating to discussion of the plan which can be found in the files of the Latvian State Archives.

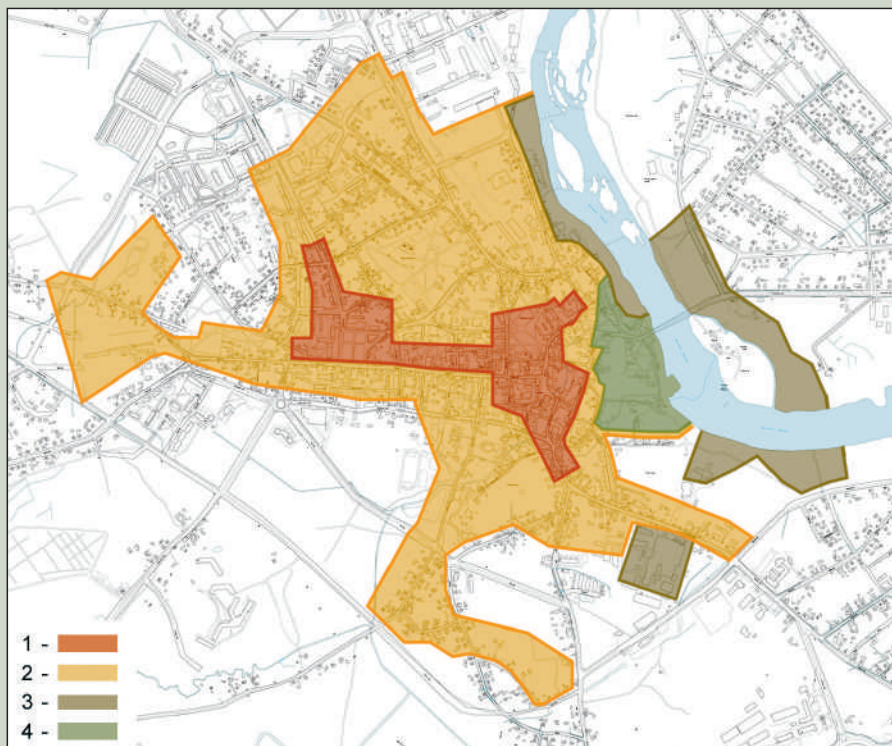
The original of the town building plan has not been found yet, there are only two undated copies,<sup>207</sup> painted with water-colours. The colours have faded and changed over time but, through comparing the two maps, one can get an adequate view of the planned intentions. It should also be added that several Kuldīga maps can be found (as light copies), which more likely are plan development working documents, since they contain differing information.<sup>208</sup> One of them has the following inscription:<sup>209</sup> "reviewed and adopted at the technical committee in 1928".

Later building regulations provide additional information about the Kuldīga town plan. These

207 LVVA 1679. f., 162. apr., 477. l., 2. lp.; 6828. f., 6. apr., 977. l.

208 LVVA 1679. f., 162. apr. 6722. l., 1. lp.; 477. l., 3. lp.; 477. l., 1. lp.

209 Ibid., 162. apr., 477. l., 3. lp.



#### 42. Plānotā Kuldīgas pilsētas telpiskā struktūra.

Pēc 1928. g. pilsētas attīstības plāna sast. A. Melluma, 2015.

Avots: LVVA 1679. f., 162. apr., 477. l.

Apzīmējumi: 1 – saimnieciskais centrs; 2 – dzīvokļu apbūve; 3 – rūpniecība; 4 – senā pilsvieta

##### Planned spatial structure for the Town of Kuldīga.

From the 1928 Town Development Plan. Comp. by A. Melluma, 2015.

Source: LVVA 1679. f., 162. apr., 477. l.

Designations: 1 – economic centre; 2 – apartment buildings; 3 – manufacturing; 4 – site of the old castle

uzraksts: izskatīts tehniskajā komitejā un apstiprināts 1928. gadā.

Papildu informāciju par pilsētas plānojumu sniedz vēlākie Kuldīgas pilsētas saistošie būvnoteikumi, kas apstiprināti tikai 1936. gadā 1. oktobrī.<sup>210</sup> Lasot šos noteikumus, rodas iespaids, ka laikā starp tiem un pilsētas pirmo plānu ir bijis vēl kāds cits plāns, jo var saskatīt plānoto joslu robežu atšķirības. Tomēr pašreiz tās nav iespējams identificēt, jo noteikumos uzskaitīti gruntsgabali ar savu numurāciju. Tādēļ tolaik plānotās Kuldīgas pilsētas telpiskās struktūras rekonstrukcija sniedz tikai vispārinātu priekšstatu, drīzāk – plānojuma versiju.

Atbilstīgi vispārējiem plānu izstrādes nosacījumiem, Kuldīgas pilsētas apbūvējamā daļā nodalītas šādas joslas: saimnieciskais centrs, dzīvokļu josla, dārzsaimniecības josla un rūpnieciskā josla. Šīs joslas apbūves plānā apzīmētas katra ar savu krāsu. Vēlāk pilsētas

<sup>210</sup> Kuldīgas pilsētas saistošie būvnoteikumi. Apstiprināti Iekšlietu ministrijas Būvniecības pārvaldē 1936. g. 1. okt. (raksts Nr.77424). *Valdības Vēstnesis*, Nr. 12, 1937, 16. janv.

were only adopted on 1 October 1936.<sup>210</sup> One gets the impression from reading these regulations, that there was another plan in the time between the regulations and the town's first plan, as differences in the planned borders of the zones can be observed. However, this cannot be identified now, since the plots of land listed in the regulations have their own numeration. Therefore, the reconstruction of the spatial structure of the town of Kuldīga, planned at that time, provides only a generalised notion, rather – a version of the plan.

According to the general regulations for developing a plan, the part of the town of Kuldīga to be built on was divided into the following zones: the economic centre, the apartment zone, the garden zone, and the manufacturing zone. These zones are each marked with their own colour in the building plan. Different terminology was used later in the town building regulations (the zones have been renamed as districts), and an agricultural district was added (Fig 42)

The planned economic centre of the town of Kuldīga stretches lengthwise and encompasses

<sup>210</sup> Kuldīgas pilsētas saistošie būvnoteikumi. [Building Regulations in the Town of Kuldīga]. Apstiprināti Iekšlietu ministrijas Būvniecības pārvaldē 1936. g. 1. okt. (raksts Nr.77424). *Valdības Vēstnesis*, Nr. 12, 1937, 16. janv.



būvnoteikumos lietota cita terminoloģija (joslas pārdēvētas par rajoniem), kā arī papildus nosaukts lauksaimniecības rajons (42. att.).

Plānotais Kuldīgas pilsētas saimnieciskais centrs ir garumā stiepts, tas aptver daļu no vecpilsētas (plānā tās robeža austrumu pusē iet pa Alekšupīti līdz Pasta ielai un Jelgavas ielai), zemes gabalu joslu (25 m dziļumā) abpus Liepājas ielai un zemes gabalu bloku ap Jauno tirgus laukumu un Piltenes ielu. Saimnieciskā centra konfigurācija liek domāt par to, kāda tolaik varēja būt attieksme pret Kuldīgas vecpilsētu tajā jēdzienu sistēmā, kāda tiek lietota pašreiz (piemēram, pieminekļi, mantojums).

Dzīvokļu joslas aprises senajā Kuldīgas pilsētas daļā krāsotajās apbūves plāna kartēs<sup>211</sup> ir visai izrobotas, bet jaunās pilsētas daļas – Pārventa un Putnudārzs ir kompakts, tajās redzams projektētais ielu tīkls un apbūves gabali. Jānorāda, ka abu Rumbu māju, kā arī Zeļģu māju zemes īpašumi nebija iekļauti dzīvokļu apbūves joslā, jo tie ir seni privātie īpašumi, zemnieku saimniecības.

211 LVVA 1679. f., 162. apr., 477. l., 2. lp.; 6828. f., 6. apr., 977. l.

part of the old town (its eastern boundary runs along Alekšupīte to Pasta Street and Jelgavas Street in the plan), the land zone (25 m in depth) on both sides of Liepājas Street and the block of land the New Market Square and Piltenes Street. The configuration of the economic centre makes one consider the approach prevailing at that time towards the old town of Kuldīga, in the system of notions, which is currently being used (for example, monument, heritage).

The outline of the apartment zone in the old part of Kuldīga in the painted building plan maps<sup>211</sup> is quite jagged, but the new parts of the town – Pārventa and Putnudārzs – are compact showing the planned street network and built-up areas. It should be pointed out that the two Rumbu farmstead houses as well as the landed property of Zeļģi farmstead were not included in the apartment building zone as they are old private properties, farms.

In accordance with the regulations, the built-up area on the plots of land in the apartment zone were not to exceed 20% of their area. In this way, the preconditions were developed for the creation of gardens, which are

211 LVVA 1679. f., 162. apr., 477. l., 2. lp.; 6828. f., 6. apr., 977. l.

Atbilstīgi noteikumiem, apbūvētā platība dzīvokļu joslas gruntsgabalos nedrīkst pārsniegt 20 procentus no to platības. Tādā veidā tika radīti priekšnoteikumi dārzu izveidei, kas tagad ir jau veci, bet uzskatāmi par pilsētas ainavas vērtību.

Vairāk mīklu uzdod rūpnieciskās joslas attēlojums apbūves plāna kartēs un tās apraksts noteikumos. Ventas kreisajā krastā, senajā Kuldīgas pilsētas daļā, rūpnieciskiem mērķiem ir nodalīta josla pa Kaļķu ielu (no Virkas muižas robežām) līdz Baznīcas ielai, tālāk – pa Pils ielu uz Ventas tiltu. Rūpnieciskā josla iezīmēta arī Ventas labajā krastā, droši vien rēķinoties ar ilgstoši uzturēto ideju par hidroelektrostacijas būvi uz Ventas Rumbas. Tomēr vēlāk izstrādātajos noteikumos tā nav atrodama, jo, iespējams, jau bija pieņemts lēmums par projekta nelietderīgumu (hidroelektrostaciju cēla uz Daugavas). Neskaitot Vintelera tūka fabrikas, arī sērkokciņu un finiera fabrikas zemi, Ventas kreisajā krastā tika nodalīts jauns rūpnieciskais rajons. Te jāpiezīmē, ka pilsētas apbūves plāna darba variantos

now old, and are considered a treasure of the town landscape.

The manufacturing zone's portrayal in the building plan maps and its description in the regulations raises some questions. A zone is marked off in the ancient part of the town of Kuldīga for the purposes of manufacturing: along Kaļķu Street (from the boundaries of Virka Manor) to Baznīcas Street, and further – along Pils Street to the Venta Bridge on the left bank of the Venta. The manufacturing zone is also marked on the right bank of the Venta, probably in anticipation of the long-held concept of the construction of a hydroelectric power station on the Venta Falls. However, this is no longer found in the regulations which were developed later, as the decision about the unsuitability of the plan may possibly already have been made (the hydroelectric power station was built on the Daugava). A new manufacturing district was marked off on the left bank of the Venta in addition to the land housing Vintelers' broadcloth factory and the match and plywood factory. Here we should note that in the working versions of the town building plan it was provided to locate a school, hospital, fair and exhibition square, as well as a stadium at this site.

šajā vietā bija paredzēts izvietot skolu, slimnīcu, gadatirgus un izstāžu laukumu, stadionu.

Dārzsaimniecības josla aizņem pārējo pilsētas daļu, un no dzīvokļu joslas tā atšķiras tikai ar nosacījumu, ka apbūvētā platība gruntsgabalā nedrīkst būt lielāka par desmit procentiem. Savukārt pilsētas administratīvajās robežās ietilpstošās lauksaimniecības zemes apbūvējamas saskaņā ar noteikumiem par lauku būvniecību.

Par izstrādātā pilsētas apbūves plāna apspriešanu ir visai maz ziņu. Tomēr rodas priekšstats, ka viens no mezgla jautājumiem bija sarežģītā ielu tīkla rekonstrukcija vai pārveidošana jaunām vajadzībām. Kādā projekta izskatīšanas sanāksmes atreferējumā<sup>212</sup> minēts, ka nepieciešama galvenās ielas iztaisnošana, taču nav skaidrs, par kuru ielu ir runa (tiek uzskatīts, ka tā ir Liepājas iela). Turklāt kādā nelielā vēstulē atrodams jautājums – vai ielu regulēšanas projekts ir apstiprināts? Kā redzēsime turpmāk, tieši sarežģītais ielu tīkls, it sevišķi pilsētas vecākajā daļā, būs viens no

212 LVVA 5542. f., 3. apr., 211. l., 8. lp.

The garden zone took up the other part of the town, and it only differed from the apartment zone in that the built-up area of a plot of land might not exceed 10 per cent. Whereas, the agricultural land within the town's administrative boundaries could be built on in accordance with the regulations for rural construction.

There is very little information about the discussion on the developed town building plan. However, the view arises that one of the key questions was the reconstruction of the complex street network or its transformation to satisfy new demands. In the summary of a planning meeting<sup>212</sup> it was mentioned that straightening of the main street was required, but it is unclear which street is referred to (it is considered to be Liepājas Street). Furthermore, a question can be found in a brief letter: has the street regulation plan been approved? As we will see later, exactly the complex street network, especially in the oldest part of the town, would become one of the elements of the town's spatial structure, attracting focussed attention in all future town development plans.

Overall, the first town building plan clearly marked its new spatial structure and divided off

212 LVVA 5542. f., 3. apr., 211. l., 8. lp.

pilsētas telpiskās struktūras elementiem, kam pastiprināta uzmanība pievērsta visos turpmākajos pilsētas attīstības plānos.

Kopumā pirmais pilsētas apbūves plāns skaidri iezīmēja tās jauno telpisko struktūru, nodalīja pēc apbūves un dzīves stila atšķirīgas joslas (tas veicināja jaunu pilsētvides vērtību rašanos). Tika iezīmēta jauna pilsētas centra vieta – Jaunais tirgus laukums. Ar to saistītā Piltenes ielas izbūve pakāpeniski mainīja pilsētas ielu nozīmi (sevišķi tas attiecas uz Ventspils ielu). Tātad bija radīts pamats pilsētas dzīves atjaunošanai pēc Pirmā pasaules kara.

Taču – kāda bija attieksme pret vēsturisko mantojumu, pašu Kuldīgas vecpilsētu? Izstrādātajā pilsētas plānā atbildi nevar atrast. Jāatgādina, ka Kuldīga gadsimtu gaitā bija veidojusies kā vācu pilsēta, un tikai no 19. gs. vidus tajā palielinājās latviešu tautības iedzīvotāju īpatsvars (vēl 1862. gadā tas bija 15%). Tādēļ ir pamats domāt, ka attieksme sakņojas vispārējās tā laika politiskajās un ideoloģiskajās nostādnēs, nacionālās identitātes meklējumos. Kā parāda tā laika pilsētas domes sēžu

separate zones that varied according to the type of construction and lifestyle (this promoted the emergence of new urban environmental values). A new place for the town centre was marked – New Market Square. The related construction of Piltenes Street gradually changed the significance of the town's streets (this applies particularly to Ventspils Street). Therefore, the basis was created for the renewal of the town's life after the First World War.

What was the attitude towards the historical heritage, the old town of Kuldīga itself? The answer cannot be found in the developed town plan. It should be mentioned again that Kuldīga had developed over the centuries as a German town, and that the proportion of residents of Latvian ethnicity only increased from the mid-19<sup>th</sup> century (in 1862, it was still only 15%). Therefore, there is reason to believe that the attitude was based on the general political and ideological positions of the time and on the search for the national identity. As shown by the minutes of the town council meetings of the time, the most important issues were the improvement of streets and roads, the installation of sewerage, lighting and keeping good order in the town.

protokoli, svarīgākie jautājumi bija ielu un ceļu labiekārtošana, kanalizācijas izbūve, pilsētas apgaismošana, kārtība pilsētā.

Tajā pašā laikā Kuldīgā 1935. gadā tiek dibināts muzejs ar četrām nodaļām, no kurām divas cieši saistītas ar pilsētas vēstures izpēti. Proti, tās ir arheoloģijas un vēstures nodaļas un pilsētas vēstures nodaļa, kuru vadīja V. Fromholds-Treijs.<sup>213</sup>

Jāņem vērā, ka jaunais Kuldīgas pilsētas apbūves plāns būtībā spēkā stājās 1937. gadā. Tas bija laiks, kad jau notikušas pārmaiņas valsts dzīvē. Tas ietekmēja arī pilsētas dzīvi.

Viens piemērs. Toreizējais Valsts prezidents Kārlis Ulmanis bija izdevis aicinājumu – izdaiļot Latvijas pilsētas. Kuldīgas pilsētā šajā sakarā jau 1936. gadā<sup>214</sup> tika apsektas ēkas, izvērtēts to stāvoklis un doti konkrēti norādījumi par veicamajiem darbiem, kā arī to izpildes termiņš. Kuldīgas apriņķa būvinspektora A. Zandersona sastādītajā sarakstā minētas 63 apsektotās adreses. 27 gadījumos norādīts,

213 Turpat, 186. l.

214 Turpat, 236. l.

ka jāsaved kārtībā (ēkas, pagalmus, žogus u.c.), desmit gadījumos – nojaukt drupas, bet 20 gadījumos – nojaukt nederīgas ēkas. Domājams, ka svarīgākais bija estētiskais faktors, kura loma nav mainījies arī mūsdienā Kuldīgas pilsētvidē. Jānojauc vai jāizdaiļo “dzīvojamā ēka, kas novecojusies un ar savu neglīto ārieni bojā apkārtnes labo izskatu”.

Lielāku pārmaiņu priekšvēstnesis bija vāciešu izceļošana no Latvijas 1939.–1940. gadā. Tas skāra arī Kuldīgas pilsētu, kurā bija ievērojams vācu tautības iedzīvotāju īpatsvars. Par situāciju pašā pilsētā pašreiz nav atrasta informācija, bet pilsētas administratīvajās robežās dzīvojošiem vācu tautības izceļotājiem piedēvēja 20 lauksaimnieciski izmantojami, gan neapbūvēti, gan apbūvēti nekustamie īpašumi un zeme 307 ha platībā.<sup>215</sup>

Seko kārtējais lielais lūzums – Latvijas neatkarības zaudēšana, Otrais pasaules karš un padomju varas laiks, kas ilga turpat 50 gadu. Tas ir garāks periods nekā Latvijas pirmais neatkarības laiks.

215 LVVA 7154. f., 1. apr., 1350. l.

At the same time, a museum with four departments was established in Kuldīga in 1935, two of which were closely associated with research of the town's history. Namely, the Archaeology and History Section and the Town History Section which was headed by V. Fromholds-Treijs.<sup>213</sup>

The fact that the new Kuldīga Town Building Plan actually came into operation in 1937 should be borne in mind. This was a time when changes had already taken place in the life of the whole country. This also impacted the life of the town.

One example. Kārlis Ulmanis, President of the Republic of Latvia at the time, had issued an appeal to beautify Latvia's towns. In this regard, buildings were surveyed in the town of Kuldīga in 1936,<sup>214</sup> their condition was evaluated and specific instructions given about work to be done as well as end dates for their completion. A total of 63 surveyed buildings were mentioned in the list compiled by Kuldīga District Building Inspector A. Zandersons. For twenty-seven it is mentioned that they had to be put in order (buildings, yards and fences etc.), in ten cases ruins were to be demolished, but in 20 cases, useless buildings

213 Ibid., 186. l.

214 Ibid., 236. l.

were to be demolished. It is thought that the main thing was the aesthetic factor, something which still has not changed in contemporary Kuldīga's town environment. A “residential building which has aged and ruins the good appearance of the vicinity with its unsightly exterior” must be knocked down or beautified.

The harbinger of a greater transformation was the emigration of Germans from Latvia from 1939–1940. This also affected the town of Kuldīga, which had a significant proportion of residents of German ethnicity. Information about the situation in the town itself has not yet been found, but emigrants of German ethnicity living within the town's administrative boundaries owned 20 bits of real estate, and built-up and non built-up land covering 307 ha, which could be used for agriculture.<sup>215</sup>

The next crises followed – the loss of Latvian independence, the Second World War, and the Soviet years, which lasted for almost 50 years. This was a longer period than the first period of Latvian independence.

**Town development, or general, plans in the Soviet years.** After the radical political

215 LVVA 7154. f., 1. apr., 1350. l.



**Pilsētas attīstības jeb ģenerālie plāni padomju gados.** Pēc krasā politiskā un ekonomiskā lūzuma Latvijā iestājās pārejas vai adaptācijas laiks, kas ilga vairākus gadu desmitus. Mainījās ideoloģiskās un politiskās nostādnes, palielinājās centralizācijas pakāpe. Latvijā tika piemērotas tiesiskās normas, kas pastāvēja visā Padomju Savienībā. Pieauga krievu valodas lietošanas sfēra, to parādīja arī izstrādātie Kuldīgas pilsētas attīstības plāni, veidojās jauna pārvaldības jomā lietojamā jeb birokrātiskā valoda.

Jaunās varas patoss bija – jaunas, labākas dzīves veidošana, bet, noārdot veco, to, kas neatbilst valsts ideoloģijai un tāpēc nederīgs. Šo uzdevumu ievērojami atviegloja visu īpašumu nacionalizēšana.

Taču ikdienas līmenī cilvēkiem bija jāpieņem rod pie jaunās situācijas, jāveido sava attieksme. Turklāt jāņem vērā, ka tikko bija beidzies Otrais pasaules karš, notikusi 1941. gada Latvijas iedzīvotāju deportācija un gatavojās jauna (1949). Tie ir notikumi, kas dziļi personiski skāra cilvēkus, ietekmēja viņu dzīvi, nogulsņās sociālajā atmiņā.

and economic crisis, a period of transition or adaptation followed in Latvia, which lasted for several decades. Ideological and political attitudes changed and the level of centralisation increased. Legislation which was in force throughout the Soviet Union was applied in Latvia. The sphere of Russian language usage increased, which was also shown in Kuldīga town development plans, and a new bureaucratic language developed for use in the governance field.

The new government propagated development of a new, better life, with dismantling of the old one, which did not conform to the state ideology and therefore was longer of use. This task was made much easier by the nationalisation of all property.

However, on the everyday level, people had to get used to the new situation and adjust to it. Plus, it should be borne in mind that the Second World War had just ended, the deportation of Latvian residents had taken place in 1941, and there were preparations for the next deportation (1949). These were events that deeply personally affected people, influenced their lives and etched themselves in the social memory.

Padomju varas gados Kuldīgai ir izstrādāti divi izbūves/attīstības plāni, kas apstiprināti 1948. un 1973. gadā. Tos šķir ievērojams laiks, kurā nomainījās paaudzes, tajā skaitā arhitektu un pilsētplānotāju paaudzes, mainījās plānošanas vispārējās nostādnes un normatīvā bāze. Notika izmaiņas arī padomju varas struktūrās. Turklāt Padomju Savienība bija nozīmīgāko starptautisko organizāciju locekle, un pastiprinājās nepieciešamība rēķināties ar savu prestižu. Tas bija jāattiecinā arī uz dabas un kultūras mantojuma aizsardzību.

**1948. gads: Kuldīgas izbūves ģenerālprojekts.** Drīz pēc Otrā pasaules kara tika izstrādāts jauns Kuldīgas pilsētas attīstības un apbūves plāns, kas datēts ar 1948. gadu, tā paskaidrojuma raksts vēl lasāms latviešu valodā.

Pašreiz nav drošas informācijas par plāna izstrādes sākuma gadu un sākotnējiem nosacījumiem. Mūsu pētījuma kontekstā ir vērts atzīmēt sekojošo. Jau 1948. gadā toreizējā PSRS Ministru padome bija apstiprinājusi “Nolikumu par kultūras pieminekļu

During the Soviet years, two building/development plans were developed for Kuldīga, which were adopted in 1948 and 1973. These years were a considerable period apart, with generational changes, and a new generation of architects and town planners appeared. General approaches in planning and the normative base changed, as did Soviet power structures. Furthermore, the Soviet Union was a member of the most important international organisations, and the need for it to be aware of its own prestige increased. This also applied to the preservation of the environmental and cultural heritage.

**1948: Kuldīga's Building General Plan.** A new town of Kuldīga development and building plan, was developed soon after the Second World War, in 1948, with its explanatory text still written in the Latvian language.

Currently there is no reliable information about the year of commencement of the plan's development and its initial provisions. In the context of our research the following should be noted. In 1948, the USSR Council of Ministers adopted a Regulation on the Protection of Cultural Monuments, and the Latvian SSR Council of Ministers subsequently, in the same year,

aizsardzību”, un, sekojot tam, arī Latvijas PSR Ministru padome tajā pašā gadā pieņēma lēmumu “Par kultūras pieminekļu aizsardzības uzlabošanu”. Šādi lēmumi netapa vienā dienā. Tāpēc ir pamats domāt, ka M. Celmraugas 1947. gadā izstrādātais “Kuldīgas arhitektūras un arheoloģijas pieminekļu plāns” vairāk saistīts ar minētajiem augstāka līmeņa lēmumiem nekā ar paša pilsētas plāna izstrādi. Tas dažādos veidos ietekmēja arī attieksmes veidošanos, kas izpaudās turpmākajās diskusijās par vēsturiskā mantojuma aizsardzību.

Jaunā Kuldīgas attīstības plāna izstrādes vadītājs bija arhitekts Pāvels Švābe (1914–2006). Oficiālais minētā plāna nosaukums – “Kuldīgas izbūves ģenerālprojekts” (turpmāk to vienkārši sauksim par pilsētas plānu). 1948. gada nogalē to izskatīja Latvijas PSR Arhitektūras pārvaldes Arhitektūras padomē. Starp 11 padomes locekļiem, kuru vairums iebraucēji no vecajām padomju republikām, bija arī ievērojamie Latvijas arhitekti S. Antonovs, A. Birzenieks, O. Tīlmanis, inženieris J. Jagars. Kuldīgas pilsētu pārstāvēja Izpildu

komitejas priekšsēdētāja vietnieks Štorhs un Komunālās nodaļas vadītājs J. Ozoliņš. Padome nolēma saskaņot Kuldīgas izbūves ģenerālprojektu un ieteica iesniegt to apstiprināšanai LPSR Ministru padomē. Pagaidām nav iespējams noskaidrot, kādu apstākļu dēļ izstrādātais pilsētas plāns apstiprināts nedaudz vēlāk, tikai 1952. gadā. Vēl vēlāk ar Latvijas PSR Augstākās padomes dekrētu<sup>216</sup> tika apstiprinātas pilsētas administratīvo robežu izmaiņas. Izstrādātā plāna aprēķinu periods – līdz 1970. gadam.

Tomēr vispirms nedaudz par vispārējo situāciju pilsētā. Visai detalizēti tā aprakstīta izbūves plāna paskaidrojuma rakstā, kur atrodam arī kvalitatīvu dabas un pilsētas vēstures apskatu, arī vērā ņemamas norādes par dabas apstākļu, sevišķi hidroloģiskā režīma ietekmi uz pilsētas attīstību.

Nav zināms, kā mainījās iedzīvotāju skaits tūliņ pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas, vai pilsētā atgriezās ļaudis no Pirmā pasaules kara bēgļu gaitām. Plāna izstrādes

216 LPSR Augstākās Padomes Ziņotājs, 1954, 8. sept.

adopted a Decision on Improvement of the Protection of Cultural Monuments. Such decisions were not made in a day. Therefore, there is reason to believe that the Plan of Kuldīga’s Architectural and Archaeological Monuments, developed by M. Celmrauga in 1947, is more connected with the abovementioned higher-level decisions than with the development of the town plan itself. This also affected in several ways the development of attitudes which were expressed in later discussions about the protection of the historical heritage.

The person in charge of the new Kuldīga development plan was architect Pāvels Švābe (1914–2006). The official name of the plan was General Plan of Construction in Kuldīga (further here referred to as the town plan). In late 1948, it was reviewed by the Architecture Council of the Architecture Board of the Latvian SSR. Among the 11 council members, the majority of whom were immigrants from the old Soviet republics, there were outstanding Latvian architects S. Antonovs, A. Birzenieks, O. Tīlmanis, and engineer J. Jagars. The town of Kuldīga was represented by the Deputy Chair of the Executive Committee, Štorhs, and the Head of the Communal

Department, J. Ozoliņš. The Council recommended that the General Plan of Construction in Kuldīga be submitted for approval to the LSSR Council of Ministers. It is currently impossible to clear up the reason why there was a delay in the adoption of the town plan, which only took place in 1952. Changes in the town’s administrative boundaries were adopted even later, by a decree of the Latvian SSR’s Supreme Soviet.<sup>216</sup> The settlement period for the developed plan extended until 1970.

First, a brief notice about the overall situation in the town. It was described in the explanatory text to the building plan in quite some detail, where we also find a high-quality survey of the environment and the town’s history, including notable references about the impact of environmental conditions, especially the hydrological regime on the town’s development.

It is not known how the number of inhabitants changed immediately after the gaining of Latvia’s independence, whether people who had fled as refugees after the First World War returned to the town. As the plan was being

216 LPSR Augstākās Padomes Ziņotājs, [Bulletin of the LSSR Supreme Council] 1954, 8. sept.

laikā 1948. gadā Kuldīgā bija 8900 iedzīvotāju, bet pirms Otrā pasaules kara, 1939. gadā, to skaits bija 6100. Plāna autori izdarījuši aplēses un secina, ka pēckara gados iedzīvotāju skaits palielinās uz mehāniskās migrācijas rēķina, un pilsētā katru mēnesi ienāk apmēram 50 cilvēki. Pilsētas platība – 1399 ha, no tās apbūves teritorija aizņem 13,6%, lauksaimniecības zemes – 25,7%, pļavas un ganības – 24,7%. Pilsētas telpiskajā struktūrā nodalītas četras daļas: vecā pilsēta, ziemeļrietumu un dienvidrietumu rūpniecības teritorijas un lauki.

1935. gadā Kuldīgas apbūvētajā daļā bija 869 gruntsgabali, no tiem apbūvēti – 733 (84%), neapbūvēti – 136 (15%); pilsētas lauksaimniecības zemēs bija 376 gruntsgabali (kopplatībā 453 ha, vidēji – 1,2 ha).

Līdz 1918. gadam bija uzceltas 304 dzīvojamās ēkas (dzīvojamā platība 39844 kv.m), bet laikā no 1930. līdz 1940. gadam – četras ēkas. Otrā pasaules kara laikā pilnīgi sagrāutas 15, daļēji – septiņas ēkas. Lielākie postījumi bija divās vietās – tagadējā 1905. gada parka vietā un Mucenieku ielas austrumu galā,

pie saslēguma ar Jelgavas ielu. Laika posmā no 1944. līdz 1948. gadam uzceltas 18 individuālas mājas, galvenokārt Putnudārza rajonā.

Paskaidrojuma rakstā nosaukti un aprakstīti 18 arhitektūras pieminekļi, bet par vecpilsētu (vispārējā nozīmē) runāts visai izvairīgi, jo tās seno ielu tīklu daudzējādā ziņā uzskatīja par pilsētas attīstības traucējumu. Tas vēlāk atspoguļosies plāna risinājumos un diskusijās.

Plāna izstrādātāji saskatījuši vairākus Kuldīgas pilsētas trūkumus. Nozīmīgākie no tiem – pilsētai nav centra un sabiedriskā laukuma, kā arī pastāvošā apbūves zonējuma un ielu tīkla gadījuma raksturs. Tāpat atzīmēts, ka pilsētā nav centrālā ūdensvada un kanalizācijas, pilsētā slikts sanitārais stāvoklis, rūpniecības uzņēmumi izmētāti pa dzīvojamajiem rajoniem un – kas ļoti svarīgi – nav savas enerģētiskās bāzes.

Kuldīgas pilsētas plāna vadmotīvs, tāpat kā daudzām Latvijas pilsētām, bija rūpniecības attīstības prioritāte. Ar to saistījās nodarbināto iedzīvotāju skaita prognozes – ja projekta izstrādes laikā rūpniecībā bija nodarbināti

developed in 1948, there were 8900 residents in Kuldīga, but there were 6100 in 1939, prior to the Second World War. The authors of the plan did some calculations and concluded that the number of residents would increase on the basis of mechanical migration in the post-war years, and that about 50 people arrived in the town each month. The area of the town was 1399 ha, of which the proportion of building territory was 13.6%, agricultural land –25.7%, while meadows and pasture constituted 24.7%. The spatial structure of the town was divided into four parts: the old town, the northwest and southwest industrial areas, and the rural area.

In 1935, the built-up area of Kuldīga contained 869 plots of land, with 733 (84%) containing buildings, and 136 (15%) undeveloped; there were 376 plots of agricultural land (total area 453 ha, average – 1.2 ha).

Up until 1918, 304 residential buildings (living area of 39 844 sq.m) had been constructed, but in the period from 1930 to 1940 – four buildings. During the Second World War, 15 buildings were totally destroyed, and seven partly destroyed. The most extensive damage occurred in two areas – on the site where the present-day

1905 Park is located and at the eastern end of Mucenieku Street where it meets Jelgavas Street. In the period from 1944 to 1948, 18 individual houses were built, mainly in the area around Putnudārzs.

Eighteen architectural monuments were named and described in the explanatory text, but discussion of the old town (in the general sense) was generally avoided, as its old street network was, in many senses, considered to be a hindrance to the town's development. This was later reflected in the solutions of the plan and discussions.

The developers of the plan identified several deficiencies of the town of Kuldīga. The most significant of these – the town did not have a centre and a public square, and the existing building zoning and the street network was haphazard. It was also noted that the town did not have the water main and sewerage system, the sanitary conditions were poor, industrial enterprises were scattered through residential areas and – most importantly – the town lacked its own power base.

The leading motive of the Kuldīga town plan, like of many other Latvian towns, was the



1200 cilvēki, tad 1970. gadā (tas ir projekta aprēķinu noslēguma gads) to būs 2865, tātad 2,3 reizes vairāk. Atbilstoši prognozēm, 1955. gadā Kuldīgā vajadzētu būt 11 000 iedzīvotāju, bet 1970. gadā – 18 000.

Pilsētas plāna lielais mērķis bija novērst iepriekš minētos trūkumus, uzlabot situāciju pilsētā, padarot to par modernu, dzīvei labvēlīgu pilsētu. “[...] Pie pilsētas rekonstrukcijas nāksies upurēt dažu labu viduslaiku romantikas elementu, lai pilsētu veidotu skaistu, veselīgu un ar labierīcībām apgādātu.”<sup>217</sup>

Turpmāk īsumā par galvenajiem pilsētas plāna risinājumiem, galvenokārt tiem, kas tā vai citādi turpmāk ietekmēs pilsētas telpiskās struktūras veidošanos vai atklās attieksmi pret kādām vietām Kuldīgā, to vērtējumu jau mūsdienā skatījumā.

Jau iepriekš redzējām, ka Kuldīgā bija paredzēts ievērojams iedzīvotāju skaita pieaugums, tādēļ tika plānota perspektīvā apbūve,

217 Kuldīgas pilsētas izbūves ģenerālprojekts. Paskaidrojuma raksts. Arhitektūras pārvalde pie Latvijas PSR Ministru Padomes, 1948, 26. lpp. Turpmāk – Paskaidrojuma raksts, 1948. Glabājas KNP BNA.

priority of industrial development. This was associated with predictions about the number of employed residents – a total of 1200 people were employed in the industrial sphere during the development of the plan, but in 1970 (this was the final year calculated within the plan) the number would reach 2865, i.e. 2.3 times more. According to predictions, there would be 11 000 residents in Kuldīga in 1955, and 18 000 in 1970.

The main aim of the town plan was to eliminate the previously mentioned deficiencies, to improve the situation within the town making it a modern town with beneficial conditions for living. “...With the reconstruction of the town, some fine mediaeval romantic elements will have to be sacrificed so that the town can be made more beautiful, healthy and provided with amenities”.<sup>217</sup>

Further follows a brief summarisation of the main solutions of the town plan, particularly those which would somehow influence the development of the town’s spatial structure in the future, or reveal the attitude towards some

217 Kuldīgas pilsētas izbūves ģenerālprojekts. Paskaidrojuma raksts. [General Plan for Building in the Town of Kuldīga. Explanatory Text.] Arhitektūras pārvalde pie Latvijas PSR Ministru Padomes, 1948, 26. lpp. Turpmāk – Paskaidrojuma raksts, 1948. Glabājas KNP BNA.

nodalot vairākus jaunus apbūves rajonus. Vispirms bija plānots pilsētas apbūvējamo daļu palielināt no 190 līdz 328 ha, tas ir, turpat divas reizes. Jāpiebilst, ka vēlāk – 1994. gadā – apbūvēto zemju platība Kuldīgā jau bija sasniegusi 625 ha (jeb 49% no kopplatības).

Plānā nodalīti šādi rajoni: centra rajons, kas aizņem 54,5 ha (apmēram 17% no plānotās apbūves platības, kur dzīvo ap 37% no iedzīvotājiem), ziemeļu rajons ar platību 80 ha (24%), dienvidu rajons – 50 ha (15%), Putnudārzs – 82 ha (25%) un Kalnamuižas rajons – 61 ha (19% no plānotās apbūves platības). Diemžēl tikai pēdējo divu rajonu aprises var identificēt paskaidrojuma rakstā ievietotajās karšu fotokopijās. Jāpiezīmē, ka vienīgi centra rajonā dominēja blīvā apbūve, bet pārējos ievērojamas platības aizņēma t.s. klajā apbūve. Paskaidrojuma raksta daļās, kas veltītas apbūves lietām, vairākas reizes atkārtojas doma par apbūves rekonstrukciju un veco ēku pakāpenisku nomaiņu.

Jau pirms Otrā pasaules kara bija plānots pilsētai pievienot kādreizējo Kuldīgas kroņa (*Amt-Goldingen*) muižas teritoriju Pārventā,

places in Kuldīga and their evaluation from a modern perspective,

Previously it was mentioned that a substantial increase in the number of Kuldīga residents had been predicted, which is why long-term construction was planned marking off several new building districts. Firstly, it was provided to increase the town’s built-up area from 190 to 328 ha, which is near to double. We should add that the area of built-up land in Kuldīga had already reached 625 ha (or 49% of the total area) later, in 1994.

The following districts were marked in the plan: the central district which takes up 54.5 ha (about 17% of the planned building area where around 37% of the residents lived), the northern district with an area of 80 ha (24%), the southern district – 50 ha (15%), Putnudārzs – 82 ha (25%), and the Kalnamuiža district – 61 ha (19% of the planned building area). Unfortunately, only the outlines of the latter two districts can be identified in the photocopies of the maps included in the explanatory text. It should be added that dense construction dominated only in the central district, while the so-called open construction covered a significant area of other districts. In the parts of the explanatory text which are

taču pagaidām nav zināms, vai tam ir juridisks apstiprinājums. Uzmanību izraisa tas, ka apskatāmajā plānā atkal paredzēta Pārventas iekļaušana pilsētas teritorijā. Ja tā, tad patiesībā tikai tagad Ventas upe kļūst par pilsētas daļu, un tā nav vairs robeža.

Vērā ņemams plāna autoru dotais Kuldīgas ielu tīkla novērtējums. Proti, tas ir haotisks, turklāt tam ir gadījuma raksturs. Tā kā jaunā plāna patoss un mērķis bija labākas pilsētas radišana, ielu tīkla uzlabošanas un pārveides jautājumiem veltīta liela uzmanība. Tiek uzskatīts, ka pilsētas kompozīcija balstāma “uz esošajām ielu trasēm, tās attiecīgi paplašinot. Tādā veidā saglabājama Kuldīgas pilsētas esošā vēsturiskā seja, bet pakāpeniskas rekonstrukcijas ceļā pilsētas vēsturiskais centrs saudzējams kopējā funkcionālā organismā ar jaunorganizējamiem rajoniem”.<sup>218</sup>

Kā tas skars pazīstamākās ielas pilsētā? Paplašinājumi sagaidīs Liepājas ielu, tajā nepieciešams samazināt transporta slodzes. Tas pats attiecas uz Ventspils ielu (senajā

<sup>218</sup> Turpat, 45. lpp.

dedicated to building matters, the idea about the reconstruction of the built-up area and gradual Prior to the Second World War, it was planned to add the former Kuldīga Crown (*Amt-Goldingen*) Manor's territory in Pārventa to the town, but for now there is no information about whether there was legal justification for this. The fact that the plan provided for re-inclusion of Pārventa into the town's territory is worthy of attention. In this case the River Venta only then actually became a part of the town and was no longer mere boundary.

The assessment of the Kuldīga street network provided by the plan's authors is to be noted. Namely, it is chaotic and has a haphazard nature. As the concept of the new plan and its goal was the creation of a better town, a great deal of attention was dedicated to improving and changing the street network. It is considered that the town's composition should be based “on the existing streets widening them accordingly. In this way the existing historical face of the town of Kuldīga is preserved, and in the gradual course of reconstruction, the town's historical centre can be merged into an overall functional organism with the new districts yet to be organised”.<sup>218</sup>

<sup>218</sup> Ibid., 45. lpp.

trasējumā – posmā pa tagadējo 1905. gada ielu) un tās turpinājumu – tagadējo Raiņa ielu. Paplašināma arī Mucenieku iela, jo tā veidojama par galveno satiksmes ielu. Vēl ir dažas mazākas ielu korekcijas, bet jāatzīmē pašas lielākās, kas patiesībā ir jaunu ielu caurlauzumi esošajā apbūvē. Vispirms jauns ielu mezgls izveidojams Mucenieku un Jelgavas ielas sadurē, vietā, kas kara laikā bija sapostīta (tas ir īstenots).

Pati ambiciozākā ideja bija Kalna ielas pārveidošana – no Ventas tilta gala tā slaidā lokā šķērsotu pilsētas parka ziemeļu daļu un tad gar Alekšupītes labo krastu aizietu līdz Jelgavas ielai. Otrs lielākais pārveidojums skar Upes ielu un Kaļķu ielu – starp tām paredzēts izveidot jaunu ielas posmu, kas uzlabotu piekļūšanu Ventspils ielai. Plāna autori šo vecās pilsētas daļu uzskatīja par nevērtīgu un paredzēja pakāpeniski atbrīvot no mazvērtīgās apbūves, lai gar Ventu varētu veidot zaļumu joslu pastaigām. Savukārt pirmās kārtas dzīvokļu apbūves teritorijas nodalītas ap Piltenes, Virkas un Kalna ielu.

How would this affect the best-known streets in the town? Liepājas Street could expect widening, and its transport burden should be reduced. The same applies to Ventspils Street (in the old trace – in the section along the current 1905 Street) and its continuation – the current Raiņa Street. Mucenieku Street should also be widened as this would be made as the main street for traffic. There are some other minor corrections in the street network, but the main ones, which are actually new streets pushed through the existing built-up area, should be noted. Firstly, a new street junction should be created where Mucenieku and Jelgavas streets meet, a place that was destroyed during the war (this has been achieved).

The most ambitious idea was the transformation of Kalna Street – starting from the end of the Venta bridge, it would cross the northern section of the town and would then stretch along the right bank of the Alekšupīte to Jelgavas Street. The second largest transformation would affect Upes Street and Kaļķu Street – it was provided to create a new road section between them, which would improve access to Ventspils Street. The authors of the plan considered this

Jau minēts, ka pēc plāna iecerēm Ventas upe savienos seno pilsētu ar jauno daļu Pārventā (juridiski tā vēl nav Kuldīga), kur apbūve bija sākusi veidoties visai nesen, laikā līdz Otrajam pasaules karam un pirmajos gados pēc tā. Tāpat kā Ventas kreisajā krastā, pretējā krastā gar upi jāveido zaļumu josla, un ēku fasādes jāvērš pret upi. Tātad – tas ir estētisks skatījums.

Taču Venta ir arī darbīga upe. Kopš senlaikiem tā ir nozīmīgs transporta ceļš (mūsdienu vērtējums ir citāds), un šo upes funkciju plāna autori cer saglabāt. Tādēļ paredzēti Ventas padziļināšanas darbi, lai pirmām kārtām nodrošinātu satiksmi ar Ventspili, bet nākotnē nodrošinātu kuģošanu augšup pa upi līdz Nīgrandei. Atdzīvīnāta ideja par HES izbūvi uz Ventas Rumbas, turklāt ir norādes, ka tāds projekts jau tiek izstrādāts, paredzot uz upes izveidot aizsprostu kaskādi vismaz līdz Lietuvas robežai. Taču tās vairs nebija tikai pilsētas rūpes kā 19. un 20. gs. mijā, bet gan saskanēja ar valsts politikas ievirzēm. Proti, tajā laikā tādas plānus izstrādāja Latvijas PSR Enerģētiskā

pārvalde, kas bija pakļauta PSRS Elektrostatciju ministrijai (visa sarakste – krievu valodā).

Tas ir interesants fakts, jo parāda, kā gadsimtu gaitā (vismaz kopš 18. gs. beigām) reāli fakti un darbības, neraugoties uz racionāliem apsvērumiem par minēto projektu īstenošanas iespējamību vai neiespējamību, pakāpeniski iegūst mītu iedabu – jo tuvāk mūsu dienām, jo vairāk, un tie kļūst ticami. Tajā pašā laikā tas liecina par lielu ideju pārmantošanos laikā, līdz tās (kaut neīstēnotas) kļūst par pilsētas identitātes daļu.

Plāna autori norāda, ka pilsētā trūkst zaļumu, nav kokiem apstādītu ielu un aleju. Tādēļ plānā paredzēts veidot sabiedriskas nozīmes stādījumus – parkus, skvērus, alejas, kā arī speciālas zaļumu joslas un aizsargstādījumus. Pilsētas centrālais parks veidojams Ventas krastmalā kopā ar vēsturisko Pils parku, starp Kalna, Rumbas, Mazo Annas ielu un fabrikas “Vulkāns” teritoriju, neparedzot šīs vietas apbūvi. Parkā paredzēts brīvdabas amfiteātris – izmantojot aizsargvaļņu nogāzes Dīķu ielā. Parks un stadions veidojams pie tūka

section of the old town to be of little value and planned gradually to get rid of inferior buildings so that a green zone could be created along the Venta for promenades. In turn, first order residential building territories were marked around Piltenes, Virkas, and Kalna streets.

It was already mentioned that according to the plan, the Venta River would connect the old town with the new part in Pārventa (legally it was not yet part of Kuldīga). Construction had only recently commenced there, in the period up to the Second World War and the first years afterwards. A green zone, like the one on the left bank of the Venta would also be created along the opposite river bank, with the building facades facing the river. This was, therefore, an aesthetic perspective.

But the Venta is also a busy river. It was an important transport route from ancient times (today the evaluation is different), and the authors of the plan hoped to retain this function of the river. Therefore, deepening of the Venta was planned, firstly to ensure traffic with Ventspils, and to provide for shipping upriver to Nīgrande in the future. The idea about the construction of a hydroelectric power station on the Venta Falls

was reactivated. There were references to the fact that such a project was already being developed, providing for construction of a dam cascade on the river at least to the Lithuanian border. But this was no longer just the concern of the town, like at the turn of the 19<sup>th</sup>-20<sup>th</sup> centuries, but conformed to trends in state policy. Namely, at the time such kinds of plans were being developed by the Latvian SSR's Power Industry Office, which was subordinate to the USSR Ministry of Electric Power Stations (all of the correspondence was in Russian).

This is an interesting fact as it shows how, over the centuries (at least since the late 18<sup>th</sup> century) real facts and activities, despite rational considerations concerning the possibility or impossibility of the implementation of the mentioned projects, gradually gain the nature of a myth – the closer to today, the more so, and they become more credible. At the same time it provides evidence about the passing on of grand ideas over time until they (even though unimplemented) become a part of the town's identity.

The authors of the plan pointed out that there was a shortage of greenery in the town and that streets and alleys did not have trees planted



fabrikas pēc diķa nolaišanas (lai uzlabotu mitruma apstākļus pilsētā), apstādījumu josla gar Alekšupīti, kas “pēc iespējas ātrāk atbrīvojama no ieslēdzošās mazvērtīgās apbūves”,<sup>219</sup> kā arī gar Ventu senču pilskalna virzienā, pakāpeniski atbrīvojoties no vecām ēkām.

Bija paredzēts, ka attīstīsies senie Kuldīgas rūpniecības uzņēmumi, kas veicināja pilsētas izaugsmi 19. gs. otrajā pusē. Tie ir – “Vulkāns”, Vintelera tūka fabrika, Adatu fabrika, kā arī pārtikas, būvmateriālu un vieglās rūpniecības uzņēmumi, kopskaitā sešpadsmit. Turpmākie plāni bija apjomīgi, bet atsevišķos gadījumos – nereāli, jo nebija nekādas resursu izpētes. Tas attiecas, piemēram, uz stikla fabrikas būvi, ķieģeļu un dakstiņu ražošanu u.c. Tomēr vadošā loma bija atvēlēta būvmateriālu ražošanai, metālapstrādei, kokapstrādei un pārtikas rūpniecībai.

Plānotajā jauno laiku Kuldīgā tradicionāli saglabājās lauksaimniecības zemes, pavisam 26 saimniecības, kā arī vairākas daudzus gadsimtus zināmās saimniecības – Čučkeni,

219 Turpat, 58.– 59. lpp.

Olarāji, Virka u.c. Saimnieciskiem mērķiem bija paredzēts izveidot vairākas pilsētas palīgsaimniecības – Veckuldīgā (145 ha) un Laukmājā, resp., bijušajā Lauku muižā (100 ha).

Visai diskutabls izrādījās jautājums par pilsētas centra un sabiedriskā laukuma izveidošanu. Projekta autoru skatījumā iespējami divi varianti: (1) veco pilsētas daļu atstāt tikai kā vēsturisku elementu, bet pilsētu kopumā attīstīt ziemeļrietumu virzienā, pakāpeniski attālinoties no Ventas krasta; (2) “seno pilsētas centru iesaistīt jaunajā pilsētā organiski un turpmāko attīstību veidot ap to, daļu pilsētas pārnesot Ventas labajā krastā”.<sup>220</sup> Pilsētas plānā priekšroka tika dota otrajam variantam. Proti, pilsētas senāko daļu izmantot kā pamatu centra rajonam, saaudzēt to ar jaunveidojamiem rajoniem, “bet nevis atstāt to kā pilsētas muzeju”.<sup>221</sup> Plānotā ielu paplašināšana būtībā ir laika jautājums.

Plānā paredzēts pilsētas centrālo laukumu veidot bijušā Rātsnama laukuma vietā. Kā

220 Turpat, 26. lpp.

221 Turpat, 45. lpp.

along them. Therefore, plantations of public importance were provided for under the plan – parks, squares, and alleys, as well as special green belts and wind-breaks. The town’s central park should be created on the bank of the Venta, together with the historical Pils Park, between Kalna, Rumbas, Mazā Annas streets and the “Vulkāns” Factory territory, without any planned construction works. It was planned to erect an open-air amphitheatre in the park, using the slopes of the rampart in Diķu Street. (Fig. XX.) The park and the stadium could be created next to the broadcloth factory after the pond has been emptied (to improve the damp conditions in the town). A plantation belt would be created along the Alekšupīte, which “should be freed as quickly as possible from the surrounding buildings of low value”<sup>219</sup> as well as along the Venta in the direction of the old hill-fort, gradually getting rid of the old buildings.

It was provided that the old manufacturing companies in Kuldīga, which facilitated the town’s growth in the second half of the 19<sup>th</sup> century, would develop. These included “Vulkāns”, Vintelers’ broadcloth factory, the Needle

219 Ibid., 58.– 59. lpp.

Factory, as well as food, building materials, and light manufacturing companies, sixteen in all. The future plans were great, but in individual cases – unreal, since no survey was made concerning the resources. This applied, for example, to the construction of the glass factory and the production of bricks and tiles, etc. However, the leading role was allocated to the production of building materials, metal and wood processing, and food production.

In the planned new-era Kuldīga, the traditional agricultural land was preserved, 26 farms in all, as well as many farms which had existed for hundreds of years – Čučkeni, Olarāji, Virka, and others. Several auxiliary farms of the town – at Veckuldīga (145 ha) and Laukmāja, namely, the former Lauku Manor (100 ha) were to be created for economic reasons.

The creation of the town centre and a public square turned out to be a quite controversial issue. In the view of the plan’s authors, two options were possible: (1) to leave the old part of the town purely as a historical element, and to develop the town in a north-western direction, gradually moving away from the banks of the Venta; (2) “to include the old town centre into the new

teikts paskaidrojuma rakstā: “(..) pretī Partijas namam, nākotnē laukumu paplašinot uz to ieslēdzošo ēku dabīgas nolietojanās (nonešanas) rēķina”. Pēc P. Švābes ieceres, tam bija plānota regulāra forma (bet laukums allaž bijis neregulārs). Izrādījās, ka ne tikai par laukuma konfigurāciju, bet par visu vecpilsētu vēlāk izvērsīsies pietiekami plašas diskusijas, kas novedīs līdz pilsētībūvniecības pieminekļu idejas un prakses attīstībai Latvijā.

Raugoties vēsturiskā kontekstā, apskatītais Kuldīgas pilsētas plāns pietiekami skaidri iezīmēja problēmu, kas aktuāla joprojām. Tā ir pilsētas attīstības plānošanas (tā vērsta uz nākotni) un kultūras mantojuma saglabāšanas (tā raugās pagātnē) saskares problēma. Plašākā kontekstā to pētījis J. Lejnieks,<sup>222</sup> bet šeit ierobežotā apjoma dēļ atzīmēsim pašu galveno.

Vispirms, blakus konkrētā laika vispārējo teorētisko un ideoloģisko nostādņu ietekmei,

<sup>222</sup> Generalnij plan i proekt detalnoi planirovki centralnoj časti goroda Kuldīga. Pojasnitelnaja zapiska. Rīga, 1972. Glabājas KNP BNA. Turpmāk – *Paskaidrojuma raksts*, 1972; arī – Lejnieks J., 2014.a., skat. 194. atsauci.



town organically and to shape the future development around it, moving part of the town to the right bank of the Venta”.<sup>220</sup> In the town plan priority was given to the second option. Namely, to use the oldest part of the town as a base for the central district, blending this with the new districts under development, “but not leaving it like a town museum”.<sup>221</sup> The planned extension of the street network was just a matter of time.

The plan provided for establishment of the town’s central square in the place of the former Town Hall Square. As it is stated in the explanatory text: (...) “opposite the Party building, widening the square in future at the expense of natural wear and tear, and pulling down of the surrounding buildings”. According to P. Švābe’s conception, it would have a regular form (still the square has always been irregular). It transpired that quite extensive discussions arose later, not only about the configuration of the square, but also about the old town in its entirety, which led to the development of the concept and practice of the urban construction monument in Latvia.

<sup>220</sup> Ibid., 26. lpp.

<sup>221</sup> Ibid., 45. lpp.

Looking at it from a historical perspective, the reviewed Kuldīga Town Plan clearly revealed a problem, which still exists today. It is a problem about the conflict between town development planning (it is focussed on the future) and cultural heritage preservation (it focusses on the past). J. Lejnieks<sup>222</sup> has researched its wider context, but due to restricted size of the present publication, we will just note the basic issues.

Firstly, the significance of personalities remained alongside the impact of the general theoretical and ideological positions of the specific time period and the experience of former practice (under different circumstances), as well as the influence of the rapidly introduced innovations which came together with the new order.

It was previously mentioned that the author of Kuldīga’s 1948 plan was P. Švābe, an architect who graduated in 1940 from the Faculty of Architecture of the Latvian State University and specialised in urban construction. In the period from 1946 to 1952, he developed general plans for almost twenty small towns in Latvia. His

<sup>222</sup> Generalnij plan i proekt detalnoi planirovki centralnoj časti goroda Kuldīga. Pojasnitelnaja zapiska. [Kuldīga’s General Plan and Detailed Planning Project for the Central Part]. Rīga, 1972. Glabājas KNP BNA. Turpmāk – *Paskaidrojuma raksts*, 1972; arī – Lejnieks J., 2014.a.

iepriekšējās prakses pieredzei (citos apstākļos), kā arī kopā ar jauno varu strauji ienākušo jauninājumu ietekmei, savu nozīmi nezaudēja personību loma.

Jau minēts, ka Kuldīgas 1948. gada plāna autors bija P. Švābe, arhitekts, kas 1940. gadā absolvēja Latvijas Valsts universitātes Arhitektūras fakultāti un specializējās pilsētībūvniecībā. Laikā no 1946. līdz 1952. gadam viņš izstrādāja ģenerālpārbūvplānus turpat divdesmit Latvijas mazpilsētām. Raksturīgi, ka viņa pieeja gan ēkām, gan pilsētām bija racionāla, turklāt balstījās uz transporta un inženierkomunikāciju funkcionēšanas prasībām. Domājams, ka sava ietekme P. Švābes attieksmei pret Kuldīgas vēsturisko mantojumu bija vēl pirms Otrā pasaules kara iedibinātais mantojuma it kā ideoloģiski motivētais dalījums vāciskajā un latviskajā. Jau atzīmēts, ka Kuldīga vēsturiski, vismaz līdz 20. gs. sākumam, veidojusies kā vācu pilsēta, un tas atspoguļojas pilsētas struktūrā un veidolā.

Par to liecina P. Švābes vairākkārtējās norādes, ka pilsētā apbūve atrodas visai sliktā

sanitārā stāvoklī, ka ēkas ir stipri nolietojušās, turklāt – tas īpaši attiecas uz aizsardzībai pakļautajiem vēsturiskajiem objektiem. Kādā savā paskaidrojuma rakstā, kas tapis pēc diskusijām par pilsētas projektu, P. Švābe iesaka vēsturiskos objektus sadalīt pirmās un otrās šķiras objektos. “Pirmās šķiras arhitektūras pieminekļi saglabājami par katru cenu, bet otrās šķiras objekti piesaistīti pie pirmajiem galvenā kārtā ainavas dēļ, kādēļ ar pilsētas jaunizbūvi tie var tikt nomainīti ar jaunu – pilsētas nozīmei un laikmetam atbilstošu apbūvi. Nav domājams, ka minētie arhitektūras pieminekļi – nelielā skaita, nozīmes un arhitektoniskā veidojuma dēļ – drīkstētu diktēt rekonstruējamās Kuldīgas pilsētas vispārējo veidojumu, īpaši jaunceļamo ēku arhitektūru. Nebūtu arī pieļaujams, ka maznozīmīgi vēsturiskie objekti kavētu rekonstruējamās pilsētas attīstību un izkārtošanu”.

Īpaša loma bija otrai spēcīgai personībai – arhitektam Leonam Plauciņam (1903–1993). Viņš tolaik bija priekšnieks Pieminekļu aizsardzības daļai, kas pastāvēja pie Latvijas PSR Ministru padomes Arhitektūras pārvaldes.

typical approach to both buildings and towns was rational, based on the requirements of functional transport and utilities. It is thought that the supposedly ideologically motivated division of the legacy instituted prior to the Second World War, into the German and the Latvian, had an impact on P. Švābe's attitude towards Kuldīga's historical heritage. It was noted previously that historically, at least until the beginning of the 20<sup>th</sup> century, Kuldīga, had developed as a German town, and this was reflected in the town's structure and image.

Evidence of this is provided by P. Švābe's repeated references to the fact that the city's buildings were in quite a poor sanitary condition, and that the buildings were very run-down. Moreover, this applied particularly to the historical objects which were subject to protection. In one of his explanatory texts, which was written after discussions about the town plan, P. Švābe recommended that historical objects be divided up into first- and second-class objects. “The first-class architectural monuments should be preserved at any cost, but the second-class objects have been pegged to the first mainly owing to the landscape, which is why with the new

construction in the town, they can be replaced with new buildings suited to the town's importance and the epoch. The mentioned architectural monuments, with respect to their small numbers, significance, and architectonic formation, shall not be allowed to dictate the overall formation of the reconstructed town of Kuldīga, especially the architecture of the buildings under construction. Also, insignificant historical objects should not be allowed to encumber the development and arrangement of the reconstructed town”.

Another powerful personality, architect Leons Plauciņš (1903–1993), had a special role. At the time, he was the Head of the Monument Protection Department, which was under the Board of Architecture of the Latvian SSR Council of Ministers. Until 1944, he oversaw the architectural monument archive at the Faculty of Architecture, University of Latvia, as an assistant to Professor P. Kundziņš. This gave him wide knowledge, as well as motivation based on this.

The Monument Protection Department had submitted its review (the document signed by L. Plauciņš is not dated) on the draft Kuldīga Town Plan. Further, only the most essential things in it



Latvijas Universitātes Arhitektūras fakultātē viņš kā profesora P. Kundziņa asistents līdz 1944. gadam pārzināja arhitektūras pieminekļu arhīvu. Tas nodrošināja plašas zināšanas, kā arī tajās balstītas motivācijas.

Par izstrādāto Kuldīgas pilsētas plānu Pieņēmu aizsardzības daļa bija iesniegusi savu atsaukumi (L. Plauciņa parakstītajam dokumentam nav datējuma). No tās satura atzīmēsim tikai būtisko. Vispirms – tā ir vēlme “saglabāt seno ielu tīklu, sevišķi pilsētas vecākajā daļā, paredzot ielu paplašināšanu sevišķi nepieciešamos gadījumos”. Tālāk – “nav iebildumu pret pilsētas centrālā laukuma izvēli vecā tirgus laukuma vietā – to izveidojot regulāru”. Un vēl: “Aleksūpīti, kas Kuldīgā tik pazīstama ar savu glezniecisko ainavu, sevišķi lejasgalā pie Pasta un Kalna ielas pārbrauktuvēm, vēlams saglabāt, uzlabojot sanitāri higiēniskos apstākļus.”

Minētajā atsauksmē pieprasīts saglabāt virkni ēku: Padomju (tagad Baznīcas) un Liepājas ielas stūrī, Liepājas ielā 17, Padomju (Baznīcas) ielā 2, 4, 6, 7, 10, 14, Kalna ielā 23,

Pasta ielā 8, Ventspils ielā 20. Kā vispārējs noteikums – apbūves nojaukšanas pieļāvums “tikai pēc tās nolietojšanās”.

Noslēdzot Kuldīgas 1948. gada plāna apskatu, nepieciešami daži vērtējumi.

Pirmkārt, plāns parāda, ka attieksmē pret pilsētas vēsturisko telpisko struktūru, it sevišķi – ielu tīklu, pastāv zināms pēctecīgums. Tas nozīmē arī to, ka pastāv objektīvas grūtības, cenšoties sabalansēt attīstības plānošanu ar senās pilsētas vērtību saglabāšanu. Ielu pārveides risinājumos 1928. un 1948. gada plānos saskatāmas līdzības gan motivācijas ziņā, gan priekšlikumos. Kā piemēru var minēt ielu regulēšanas ieteikumus vienā satiksmes smagumcentrā – no Ventas tilta gar Aleksūpīti, virzienā uz Liepājas un Jelgavas ielu. Atšķirība tikai tā, ka zemju un ēku īpašnieki pirmskara Latvijā nepieļāva projekta īstenošanu, bet 1948. gada plāna ieceres (ne visas) īstenojās. Piemēram, tika izbūvēts K. Marksa (tagad Mucenieku) un Rīgas (tagad Kalna) ielas savienojums, nojaucot virkni ēku pie Latviešu biedrības nama. Tas izmainīja arī senās pilsētas daļas aprises.

are noted. First, it is the desire “to preserve the old street network, particularly in the oldest part of the town, with street widening where it is particularly required”. Further, “there are no objections to the location of the town’s central square in place of the old market square, forming it in an irregular way”. Furthermore, “Aleksūpīte, which is famous in Kuldīga with its picturesque scenery, especially in its lower part near Pasta and Kalna streets’ overpasses, should be preserved and the sanitary and hygienic conditions improved”.

In the review mentioned, the preservation of a number of buildings is sought: the corner of Padomju (now Baznīcas) and Liepājas Streets, Liepājas Street 17, Padomju (Baznīcas) Street 2, 4, 6, 7, 10, 14, Kalna Street 23, Pasta Street 8, and Ventspils Street 20. There was a general condition: building demolition is permitted “only when it is rundown”.

Some evaluations are required in concluding the review of Kuldīga’s 1948 plan.

First, the plan reveals that the attitude towards the town’s historical spatial structure, in particular, the street network, contains a certain continuity. It also means that there are objective

difficulties in attempting to balance the development planning with the preservation of the old town’s values. Similarities can be seen in both the motivation, as well as in the proposed solutions, for the transformation of streets in the 1928 and 1948 plans. The suggestions for street regulation in a problem centre for traffic can be mentioned as an example – from the Venta Bridge along the Aleksūpīte, in the direction towards Liepājas and Jelgavas streets. The only difference was that the pre-war owners of the land and buildings did not allow the implementation of the plan, but planned intentions of 1948 (although not all of them), were realised. For example, the connection between K. Marksa (now Mucenieku) and Rīgas (now Kalna) streets was constructed after demolition of a string of buildings near the House of the Latvian Society. This also changed the shape of the old part of the town.

Second, it may be surmised that discussions on architecture and cultural monuments in the town of Kuldīga encouraged a wider look at the problem, as the issue of creating or preserving a town’s spatial structure, especially in historical towns. This was the impulse for the development of further research of historical towns,

Otrkārt, var domāt, ka diskusijas par arhitektūras un kultūras pieminekļiem Kuldīgas pilsētas gadījumā rosināja uz problēmu radzīties plašāk, kā uz pilsētas telpiskās struktūras veidošanas vai saglabāšanas problēmu, it sevišķi vēsturiskajās pilsētās. Tas bija impulss, lai turpmāk attīstītos pilsētu vēsturiskā izpēte, kas vēlāk rezultēsies kā pilsēt būvniecības pieminekļu aizsardzība.

Treškārt, radās pirmā pilsētu attīstības plānošanas prakse padomju varas apstākļos (gara sarakste, atsauksmes, paskaidrojumi utt.), tomēr to mīkstināja apstākļi, ka plāna izstrādātāji bija profesionāļi ar pirmskara Latvijā iegūtu izglītību un pazina vietējos apstākļus. Vēlāk viss mainīsies.

Ceturtkārt, Kuldīgas organisko attīstību savā veidā turpināja vēl 1928. gada plānā iezīmētie risinājumi, kas radīja priekšnosacījumus pilsētas telpiskajai struktūrai ar minimāliem vai sīkiem regulējošiem nosacījumiem. Šo vēsturiski iezīmēto pilsētas attīstības gaitu pārtrauca 1948. gadā izstrādātais pilsētas plāns.

### 1973. gads: Kuldīgas ģenerālais plāns.

Otrs padomju varas gados izstrādātais pilsētas attīstības plāns – Kuldīgas ģenerālais plāns (to turpmāk saucim par otro pilsētas plānu) izstrādāts 1973. gadā un ietver arī pilsētas centrālās daļas detaļplānojumu. Plānu autori ir institūta “Pilsētprojekts” projektu galvenais arhitekts Gunārs Lūsis-Grīnbergs (1932–2015) un arhitekts Žanis Krauklis (1934). Plāna aprēķina periods – līdz 1990. gadam. Atšķirībā no 1948. gada plāna, paskaidrojuma raksts jau lasāms krievu valodā.<sup>223</sup>

Kopš 1948. gadā izstrādātā Kuldīgas pilsētas attīstības plāna pagājuši 25 gadi. Šajā laikā toreizējā Padomju Savienībā bija notikušas lielas pārmaiņas. Pēc Josifa Staļina nāves iestājās ne pārāk ilgais politiskais atkulis, un turpmāk arvien spēcīgāk nostiprinājās padomju vara (komunistiskās partijas primārā loma, centralizētā plānošana, tiesību aktu unifikācija, uzraudzības sistēmas utt.). Par to, kā risinājās dzīve Kuldīgas pilsētā, šobrīd vairāk ļauj spriest publikācijas tā laika presē, jo

<sup>223</sup> Paskaidrojuma raksts, 1972, 51. lpp.

which later resulted in the protection of urban construction monuments.

Third, the first town development planning practice developed under the conditions of Soviet rule (long correspondence, references, explanations etc.). However, it was tempered by the fact that the developers of the plan were professionals who had gained their education in pre-war Latvia and knew the local conditions. Everything was to change later.

Fourth, Kuldīga's organic development was continued in a way by the solutions marked in the 1928 plan, which created the pre-conditions for the town's spatial structure with minimum or limited regulatory provisions. The 1948 town plan discontinued this historically determined course of town development.

**1973: Kuldīga's general plan.** The second town development plan which was developed in the Soviet era – the Kuldīga General Plan (further, the second town plan) was developed in 1973 and also includes a detailed plan of the central part of the town. The authors of the plans were Gunārs Lūsis-Grīnbergs (1932–2015), the Main Project Architect of the “Pilsētprojekts” Institute, and architect Žanis Krauklis (1934). The

period covered by the plan – up to the 1990s. In contrast to the 1948 plan, the explanatory text is written in the Russian language.<sup>223</sup>

Twenty-five years had passed since the Kuldīga Town Development Plan was developed in 1948. During that time, great changes had taken place in the Soviet Union. A brief political thaw set in after the death of Joseph Stalin, and the Soviet system (the primary role of the Communist Party, centralised planning, the unification of legislation, surveillance systems etc.) continued to entrench itself even deeper. Articles from the press of the time give us some idea of what life was like in the town of Kuldīga then, as there were merely standardised, general texts contained in official documents (ending up in archives), supplemented by notes or references of an ideological nature. This could be a topic for research.

The protection of cultural heritage became centralised, based on positions and decisions that were made in Moscow and adopted later in Latvia. Furthermore, this was an ideologically sensitive area. This explains why there was continual emphasis on the fact that cultural heritage

<sup>223</sup> Paskaidrojuma raksts, 1972, 51. lpp.

oficiālajos dokumentos (kas nonāk arhīvos) pārsvarā ir standartizēti, vispārināti teksti, ko papildina ideoloģiska rakstura piezīmes vai norādes. Tas varētu būt izpētes jautājums.

Kultūras mantojuma aizsardzība tika centralizēta, balstoties uz nostādnēm un lēmumiem, kas pieņemti Maskavā un pēc tam pārņemti Latvijā. Turklāt tā bija ideoloģiski jutīga joma, tādēļ aizvien tika akcentēts, ka kultūras mantojums jāizmanto iedzīvotāju komunistiskajā un estētiskajā audzināšanā.

Gluži dabiski, ka Kuldīgas ģenerālā plāna veidotāji darbojās sava laika noteikumu satvarā. Domājams, tādēļ nav atrodams plašāks iepriekšējā pilsētas attīstības plāna izvērtējums – kā tas īstenojies, kādas pārmaiņas notikušas pilsētā. Pieminēts, ka daudzstāvu apbūve attīstījies Gagarina (tagad – Piltenes) ielā, mazstāvu – Putnudārzā un Pārventā.

Vēl dažas ziņas par iedzīvotāju skaitu un prognozēm. Cilvēku skaits Kuldīgā 1970. gadā bija 12,1 tūkstoši (1948. gada prognoze bija 18 tūkstoši). Pilsētas vēstures skatījumā interesanti ir šī plāna izstrādātāju vērtējumi par

iedzīvotāju skaita pieaugumu. Proti, laikā no 1959. līdz 1965. gadam iedzīvotāju skaits katru gadu vidēji palielinājās par simt cilvēkiem; laikā no 1959. līdz 1970. gadam – vidēji par 240 cilvēkiem gadā. Kā norāda autori, tas noticis galvenokārt mehāniskās migrācijas rezultātā. Savukārt jaunā plāna prognoze ir šāda: kopējais iedzīvotāju skaits līdz 1980. gadam palielināsies par 1,7 tūkst. cilvēkiem, resp., vidēji par 170 cilvēkiem gadā.

Paskaidrojuma rakstā sniegts kopējais attīstības apstākļu vērtējums, kas lielos vilcienos nosaka projektētos attīstības virzienus un risinājumus. Pozitīvie faktori: pilsētas kā rajona centra nozīme (pārvaldības iestādes, nodarbinātie u.c.), vecpilsēta jau ir kultūras pieminekļa statusā, pilsētā ir lielas teritoriālas rezerves jaunai attīstībai. Par trūkumiem tiek uzskatīts sekojošais: pilsētas teritorijai nav izteikta funkcionālā zonējuma (tas nozīmē, ka tā joprojām atspoguļo vēsturiski izveidojušos struktūru), zems labiekārtojumu līmenis, slikti transporta apstākļi.

Laika posmā starp abiem pilsētas plāniem Latvijas PSR Ministru padome 1969. gadā bija

should be used for the communistic and aesthetic education of the population.

It was quite natural that the creators of Kuldīga's General Plan acted according to the framework of regulations of their time. Probably this is the reason why a wider evaluation of the previous town development plan cannot be found, as to how it was implemented and what changes took place in the town. There was mention that multi-storey building construction developed in Gagarina (now Piltenes) Street, with few-storey buildings in Putnudārzis and Pārventa.

A little more information about the number of residents and predictions. The number of people in Kuldīga in 1970 was 12 100 (the 1948 prediction was 18 000). From the perspective of the town's history, the plan developers' estimates regarding the growth in the number of inhabitants are of interest. Namely, the number of inhabitants, on average, increased each year by 100 people in the period from 1959 to 1965; in the period from 1959 to 1970, it was about 240 per year on average. As pointed out by the authors, this took place mainly due to mechanical migration. Whereas the prediction in the new plan was as follows: the total number of residents would

increase by 1.7 thousand people until 1980, i.e. by 170 people per year on average.

An evaluation of overall development conditions was provided in the explanatory text, which established the planned directions and solutions for development in general terms. The positive factors were: the importance of the town as a district centre (council institutions, employment etc.), the old town already had the status of a cultural monument, and the town had large territorial reserves for new development. The following shortcomings were noted: the town's territory did not have explicit functional zoning (i.e. it still reflected the structure having developed historically), it had a low level of utilities and poor transport conditions.

In 1969, in the period between the two town plans, the Latvian SSR's Council of Ministers had confirmed Kuldīga's historical building preservation and regulation zones. This meant that issues of protection of architectural heritage were already being resolved in a different way in the new town plan, on a clearer legal basis. Namely, the explanatory text comprehensively enough described the historical circumstances and the course of Kuldīga's development, and



apstiprinājusi Kuldīgas vēsturiskās apbūves aizsardzības un regulācijas zonas. Tas nozīmē, ka jaunajā pilsētas plānā, balstoties uz skaidrāku juridisko pamatojumu, jau citādā veidā risināti arhitektūras mantojuma aizsardzības jautājumi. Proti, paskaidrojuma rakstā pietiekami daudzpusīgi aprakstīti Kuldīgas veidošanās vēsturiskie apstākļi un gaita, atsevišķā projekta lapā (pielikumā) izstrādāts pilsētas apbūves salīdzinājums – otrā plāna izstrādes laiks pret stāvokli 1873. gadā.

Vēl jāpiemin daži fakti, kas vairāk attiecas uz pilsētībūvniecības pieminekli. Pēc jaunā plāna autoru vērtējuma, centra daļā (tā robežas nav skaidras) koncentrējas 35% no pilsētas dzīvojamā fonda, tajā skaitā 66% – vienkārtējās ēkas, 33% – divkārtējās ēkas. Raksturota ēku nolietotības pakāpe: par 21–40% nolietoti 34% ēku no kopējā skaita, tālāk atbilstīgi: par 41–60% nolietoti 45% ēku, par 60–70% – 6% ēku.<sup>224</sup>

Par plānoto Kuldīgas pilsētas attīstību – tās dzinējspēks ir rūpniecības attīstība, tā

<sup>224</sup> Turpat, 106. lpp.

a comparison of town buildings was made on a separate page (in the appendix) of the plan – the development period of the second plan compared to the situation in 1873.

A few facts should be mentioned which relate more to the urban construction monument. According to the assessment of the authors of the new plan, 35% of the town's housing fund was concentrated in the central part (its boundaries are unclear), including 66% – single storey buildings, 33% – two-storey buildings. The level of wear and tear of buildings was described: 34% of the total number of buildings were 21–40% dilapidated, continuing as follows: 45% of buildings were 41–60% dilapidated, and 6% of buildings were 60–70% dilapidated.<sup>224</sup>

As to the planned development of the town of Kuldīga – its driving force was the industrial development, which in turn promoted construction of residential buildings and an increase in the number of residents and employment. A lot of space in the plan was taken up by various calculations, which are now hard to understand and are of little significance. Therefore, from hereon, we will focus only on those solutions,

<sup>224</sup> Ibid., 106. lpp.

savukārt veicina dzīvojamo māju celtniecību, iedzīvotāju skaita pieaugumu un nodarbinātību. Daudz vietas plānā aizņem dažādi aprēķini, kas šobrīd ir maz saprotami un tiem nav arī nozīmes. Tādēļ turpmāk uzmanību pievērsīsim tikai tiem risinājumiem, kas tā vai citādi attiecas uz pilsētas telpisko struktūru.

Kuldīgas telpiskā struktūra kopumā līdzīga tai, kas aprakstīta 1948. gada plānā, taču – ne vienā, ne otrā gadījumā nav kartes, kur tās būtu parādītas. Mainās nodalīto vienību platības, tas nozīmē – arī skatījums uz pilsētas iespējām attīstīties jaunos apstākļos. Tādēļ tikai nosauksim nodalītos pilsētas rajonus, atzīmējot arī tos raksturlielumus, kas doti 1948. gada plānā (turpmāk – iekavās).

Pilsētas centrs – 135 ha (bija 54,5 ha); Ziemeļu rajons – 313 ha (bija 80 ha), gar Gagarina (Piltenes) un Ventspils ielām plānota apbūve un rūpniecības objekti; Rietumu rajons pie Aizputes ielas – daudzstāvu apbūve, 42 ha (1948. gada plānā nav nodalīts); Dienvidu rajons (no Aizputes ielas līdz Putnudārzam) – 423 ha (iepriekšējā plānā atsevišķi

which in one way or another relate to the town's spatial structure.

Kuldīga's overall spatial structure is similar to that described in the 1948 plan, but in neither case there are maps showing it. The areas of the marked-off items change, which means that the view of the town's capacity to develop in the new circumstances also changed. Therefore, we will just name the marked town districts, noting the size of those areas which were provided in the 1948 plan (from hereon, in parentheses).

The town centre – 135 ha (previously 54.5 ha); Northern district – 313 ha (previously 80 ha), and the planned construction of buildings and industrial enterprises along Gagarina (Piltenes) and Ventspils streets; Western district by Aizputes Street – the multi-storey construction, 42 ha (was not marked off in the 1948 plan); Southern district (from Aizputes Street to Putnudārzs) – 423 ha (in the previous plan, Putnudārzs was 50 ha by itself and the Southern district 82 ha); Pārventa – 125 ha (previously – 61 ha).

There were 272 ha provided for the new construction, i.e. 22% of the town area. Since construction areas were measured in square metres at that time, only a general idea about the

Putnudārzs – 50 ha un dienvidu rajons 82 ha);  
Pārventa – 125 ha (iepriekš – 61 ha).

Jaunai būvniecībai paredzēti 272 ha, tas ir – 22% no pilsētas platības. Tā kā tajā laikā būvniecības apjomus vērtēja kvadrātmetros, tad par plānotās daudzstāvu ēku būvniecības plānotajiem apjomiem var gūt vien vispārēju priekšstatu. Pa laika posmiem (piecgadēm) skaitļi mainījās šādi: līdz 1975. gadam – 11 tūkstoši kvadrātmētru, līdz 1990. – 17 tūkstoši, līdz 2000. – 85 tūkstoši kvadrātmētru.

Iedzīvotāju skaita prognoze: 1990. gadā – 14 tūkstoši (reāli bija – 14 238), 2000. gadā – 16 tūkstoši (reāli – 13 745) iedzīvotāju. Skaitļi rāda, kāda nozīme var būt krasiem lūzumiem sabiedrības un arī konkrētas pilsētas attīstības gaitā.

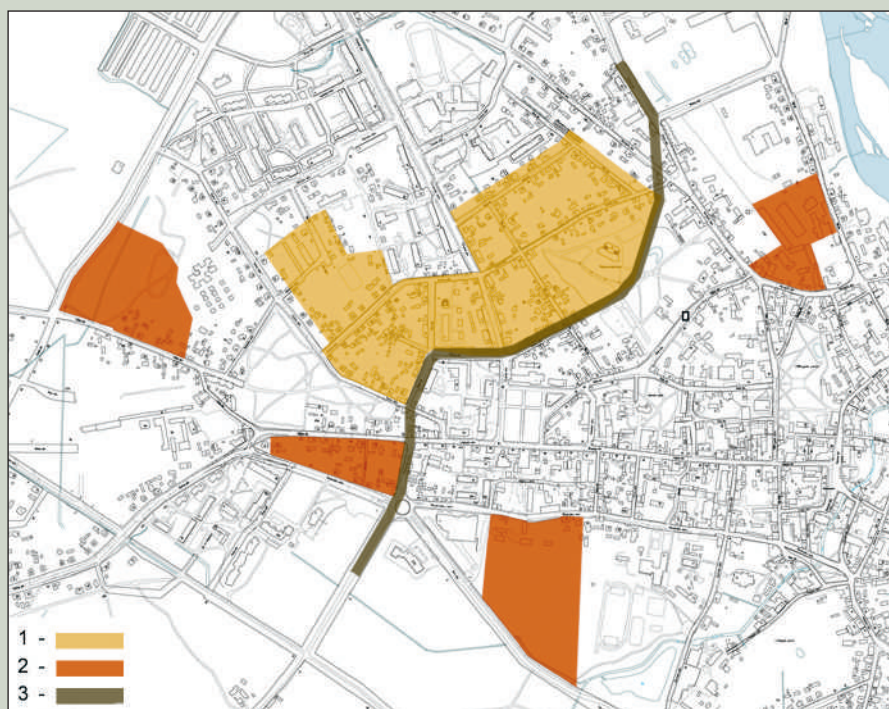
Vienlaikus ar uzmanīgiem risinājumiem, kas attiecas uz pilsētas centra daļu (tā ir arī pilsētbūvniecības pieminekļi), plāna autori paredz vērā ņemamas pilsētas struktūras pārmaiņas. Dažas no tām – iekšējā transporta loka izbūve, apvedceļa projekts, atsevišķu pilsētas daļu rekonstrukcija, Oktobra (tagad – Pilsētas) laukuma izbūve (43. att., A un B).

planned size of the multi-storey building construction can be surmised. Over the five-year periods, the numbers changed as follows: up to 1975 – 11 000 square metres, up to 1990 – 17 000, and up to 2000 – 85 000 square metres.

The predicted number of residents: in 1990 – 14 000 (in reality it was 14 238), in 2000 – 16 000 (in reality – 13 745) residents. The numbers show the significance of crises within society and also in the course of a particular town's development.

Along with careful solutions applying to the central part of the town (which is also an urban construction monument), the authors of the plan anticipated significant changes to the town structure. To mention a few of them – the construction of the internal transport circle, the by-pass project, the reconstruction of individual parts of the town, and the construction of Oktobra (now – Pilsētas) Square. (Fig. 43A, 43B)

The authors' joint vision about the future image of Kuldīga was as follows: “the new buildings contrast with the old ones, but are not inconsistent with the town's building composition principles. The new buildings blend in with the old buildings completely, preserving the



#### 43. Plānotā Kuldīgas pilsētas apbūve 1948. g. un 1972. g. attīstības plānā.

Kopsavilkums. Sast. A. Melluma, 2015.

A – apbūves plāns 1948. g. (1. kārta): 1 – kapitālā apbūve; 2 – klajā apbūve.

B – apbūves plāns 1972. g. Apbūves vajadzībām rekonstruējamās teritorijas:

1 – sabiedriskai apbūvei; 2 – daudzstāvu dzīvojamai apbūvei;

3 – jauna maģistrālā iela

**Planned construction for the Town of Kuldīga in the 1948 and 1972 Development Plan.** Summary. Comp. by A. Melluma, 2015.

A – Building Plan 1948 (Map 1):

1 – major construction; 2 – open construction.

B – Building Plan 1972. Territory to be reconstructed for building needs:

1 – for community buildings; 2 – multi-storey apartment buildings;

3 – new main road



Autoru kopējā vīzija par Kuldīgas nākotnes veidolu ir šāda – “jaunās ēkas kontrastē ar veco apbūvi, bet neatrodas pretrunā ar pilsētas apbūves kompozīcijas principiem. Jaunbūves pilnībā iekļaujas vecajā apbūvē, saglabājot arhitektūras formu un materiālu kopīgo raksturu. [...] Liela apjoma sabiedriskās ēkas izvietojas brīvajos zemesgabalos starp zaļajiem stādījumiem, tajā pat laikā ierakstoties pilsētas centra kopējā panorāmā”.<sup>225</sup> Tāpat norādīts, ka turpmākajos projektēšanas darbos pilsētā jārēķinās ar LPSR Ministru padomes noteiktajām kultūras pieminekļu apbūves aizsardzības un regulācijas zonām.

Otrā plāna autori pievērs uzmanību pilsētas centra jautājumam. 20. gs. sākumā izbūvētais Jaunais tirgus laukums pie Liepājas ielas, kas pārdēvēts par Oktobra laukumu, ir kļuvis “it kā pilsētas centrs”, laukuma perimetru turpmāk paredzēts apbūvēt ar sabiedriskām ēkām.<sup>226</sup> Vienlaikus abi senākie pilsētas centri – pie Katrīnas baznīcas un pie Rātslaukuma

225 Turpat, 117. lpp.

226 *Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība...*, 62., 63., 66., 67. lpp.

saglabā savu nozīmi pilsētas plānojuma struktūrā. Pilsētas plāna autoru galvenā ideja ir atjaunot abu mezglu punktu – senā un jaunā – telpisko saikni, arī funkcionāli, un Liepājas iela būtu vieta, kur satiekas jaunā un vecā apbūve.<sup>227</sup>

Par Kuldīgas vecpilsētas kodolu autori uzskata areālu starp Upes, Komjaunatnes, Strādnieku (tagadējo Upes, Kaļķu, Policijas) ielu; Kalna ielas apbūvi ar turpinājumu Sarkanarmijas (tagad Jelgavas) un Gvardes (tagad Skrudas) ielā. Kā rakstīts – “šo rajonu apbūve pamazām atjaunojas, papildinās un labiekārtojas ar mērķi radīt labiekārtotus dzīvokļus pārsvarā lielām ģimenēm”.<sup>228</sup>

Pastāvošie normatīvie akti noteica, ka pilsētu ģenerālpilni pirms apstiprināšanas bija jāaskaņo Kultūras ministrijā, kura šo uzdevumu deleģēja ministrijas izveidotajai Kultūras pieminekļu aizsardzības zinātniski metodiskajai padomei, tās ekspertu komisijai (vadītājs arhitekts Jurijs Vasiļjevs). Komisija izskatīja

227 Paskaidrojuma raksts, 1972, 112. lpp.; skat. 222. atsauci.

228 Turpat, 113. lpp.

common character of architectural forms and materials. (...) The large-scale public buildings are settled in the open plots of land between the green plantations, at the same time marking themselves into the overall panorama of the town centre”.<sup>225</sup> It also stated that in future planning work in the town, the cultural monument building protection and regulation zones determined by the LSSR Council of Ministers had to be taken into account.

The authors of the second plan focussed on issues concerning the town centre. The New Market Square by Liepājas Street, built in the early 20<sup>th</sup> century, which had been renamed as Oktobra Square, had become “like the town centre”, and it was proposed that the perimeter of the square be built up in future with public buildings.<sup>226</sup> At the same time, both of the older town centres – by St. Catherine’s Church and by the Town Hall Square – maintained their importance in the town’s planning structure. The main idea of the authors of the town plan was to renew the spatial connection of both the old and the new junction points, functionally as well, and

225 *Ibid.*, 117. lpp.

226 *Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība...*, 62., 63., 66., 67. lpp.

Liepājas Street would be the place where the new and old construction would meet.<sup>227</sup>

The authors considered the area between Upes, Komjaunatnes, Strādnieku (currently Upes, Kaļķu, Policijas) streets, as well as the buildings on Kalna Street with the continuation to Sarkanarmijas (now Jelgavas) and Gvardes (now Skrudas) Streets, to be the core of Kuldīga’s old town. As it was mentioned, “the coverage with buildings of these districts is gradually being restored, improved, with well-organised amenities, with the goal of creating well-appointed apartments predominantly for large families”.<sup>228</sup>

The existing legislation stated that town general plans, prior to approval, had to be coordinated with the Expert Committee of the Scientific Methodical Council for Ministry’s Protection of Cultural Monuments, created by the Ministry of Culture (headed by architect Jurijs Vasiļjevs). The committee reviewed the Kuldīga Town Plan, and approved it on 1 March 1973, with three additions. The first: “to mark off a special archaeology zone in the district of Order’s Castle, the former zoo and ancient Couronian settlement, precluding the possibility

227 *Paskaidrojuma raksts*, 1972, 112. lpp.;

228 *Ibid.*, 113. lpp.



Kuldīgas pilsētas plānu, 1973. gada 1. martā to saskaņoja ar trim papildinājumiem. Pirmais: “izdalīt īpašu arheoloģijas zonu Ordeņa pils rajonā, bijušā zvēru dārza un senās kuršu apmetnes rajonā, izslēdzot iespēju šīs teritorijas apbūvēt”. Otrais – vispārējs norādījums par nepieciešamību apbūves aizsardzības zonās veikt vēsturisko un arhitektonisko izpēti, lai “noteiktu turpmākās izmantošanas raksturu un restaurācijas-konservācijas pasākumu pakāpi katram objektam (kvartālam, ielas apbūvei, laukumam, atsevišķai ēkai utt.)”. Trešais: plānot kapitālieguldījumus, lai “atjaunotu novecojušo, bet vērtīgo apbūvi”.<sup>229</sup>

Vēl pilsētas plānu izskatīja LPSR Valsts celtniecības lietu komitejas Zinātniski tehniskā padome 1973. gada 16. aprīlī un saskaņoja bez būtiskām piezīmēm, taču ar norādījumu, ka turpmāk vēsturisko pilsētu aizsardzības plānu izstrādē jāpiesaista Kultūras ministrijas Zinātniskās restaurācijas projektu un konstruktoru birojs. Tātad pastiprinājās kultūras

229 Kuldīga, lieta Nr.1020, inv. Nr. 6761-51-KM, 13. lpp. Glabājas VKPAI PDC.

un vēstures mantojuma aizsardzības centralizācija un institucionalizācija, radās jaunas darbavietas, notika izpētes darbi.

Kuldīgas pilsētas apbūves noteikumus izstrādāja Latvijas Celtniecības zinātniskās pētniecības un eksperimentālās tehnoloģijas institūts, 1977. gada 16. martā tos apstiprināja Kuldīgas Tautas deputātu padomes izpildkomiteja. Vienlaikus tika izstrādāts Nolikums par Kuldīgas pilsētas Valsts aizsardzības zonas arhitektu. Atbilstīgi tam, viens no viņa uzdevumiem ir izstrādāt priekšlikumus par Kuldīgas pilsētas Valsts aizsardzības zonas izpētes uzsākšanu.<sup>230</sup>

Ja pievēršam uzmanību dažādajiem gadskaitījumiem un mēģinām izsekot lēmumu pieņemšanas loģikai, tad nākas domāt (esošās informācijas ietvarā), ka iepriekš, 1969. gadā, Kuldīgas pilsētas valsts aizsardzības zona ir noteikta bez izpētes. Citi arhīvu materiāli rāda, ka Kultūras ministrijas Kultūras pieminekļu restaurācijas projektēšanas kantora vēsturniece I. Dimbira tikai

230 Kuldīga, lieta Nr.1021, inv. Nr. 6762-130-KM, 38. lpp. Glabājas VKPAI PDC.

of erecting buildings in this territory”. The second was a general direction about the need to perform historical and architectonic investigation in order to “determine the character of future utilisation and the level of the restoration-conservation measures required for each object (a town section, street coverage with buildings, a square, individual buildings etc.)” in building protection zones. The third: to plan capital investments to renew dilapidated, but valuable buildings”.<sup>229</sup>

On 16 April 1973, the town plan was also reviewed by the Scientific Technical Council of the LSSR State Building Matter Committee and was approved without material comments, but with the provision that in future the Scientific Restoration Projects and Designers Bureau of the Ministry of Culture should also be involved in the development of historical town protection plans. This marked an increase of centralisation and institutionalisation of cultural and historical heritage protection, new workplaces were created and research work was performed.

Kuldīga Town Building Regulations were developed by the Latvian Institute of Scientific

229 Kuldīga, lieta Nr.1020, inv. Nr. 6761-51-KM, 13. lpp. Held at VKPAI PDC.

Research of Construction and Experimental Technologies, and approved on 16 March 1977 by the Executive Committee of Kuldīga People’s Deputies’ Council. Simultaneously, the Regulation on the Architect of the National Protection Zone of Kuldīga Town was also developed. One of his tasks was to develop proposals concerning the commencement of investigation on the State Protection Zone of Kuldīga Town.<sup>230</sup>

If we focus on the various dates and try to follow the logic of the adoption of decisions, the conclusion is (within the framework of the existing information) that the State Protection Zone of Kuldīga Town had been determined previously, in 1969, without investigation. Other archival materials show that the historian I. Dimbira from the Monument Restoration Planning Office of the Ministry of Culture undertook the historical research of Kuldīga’s historical centre only in 1984, i.e. 15 years later.<sup>231</sup>

The building regulations of the town of Kuldīga, which were developed in 1977, are general, they lack any building size or density numerical regulations, except for the number of storeys

230 Kuldīga, lieta Nr.1021, inv. Nr. 6762-130-KM, 38. lpp. Held at VKPAI PDC.

231 Kuldīga, lieta Nr.1020, inv. Nr. 6761-51-KM, 9. lpp. Held at VKPAI PDC

1984. gadā, tātad 15 gadus vēlāk, veica Kuldīgas vēsturiskā centra vēsturisko izpēti.<sup>231</sup>

1977. gadā izstrādātie Kuldīgas pilsētas apbūves noteikumi ir vispārīgi, tajos nav neviena ēku apjoma vai apbūves blīvuma skaitliska regulējuma, izņemot stāvu skaitu – “ne augstāk par diviem stāviem dzīvojamām ēkām pilsētas centrālajā daļā”. Turpat noteikts, ka pirmie stāvi Padomju (tagad – Baznīcas) ielā, Ļeņina (tagad – Liepājas) ielā, K. Marksa (tagad – Mucenieku) un Ventspils ielā noteikti jāparedz veikaliem. “Lai saglabātu tradīciju pārmantojamību, jaunu dzīvojamo māju arhitektūras plānošanas uzdevumos ietilpināmas prasības par fasāžu apdari no apdares ķieģeļiem, dūmeņiem no sarkaniem ķieģeļiem, kāriņņu jumtiem un ārējām durvīm, kas jārisina ar individuāliem kokgriezumiem.”

Minētie noteikumi savā veidā ietekmēja jaunbūvju izvietojumu pilsētas teritorijā. Tajos ieteikuma formā noteikts, ka “jaunas administratīvās un pārvaldes iestādes, sabiedriskās

231 Kuldīga, lieta Nr.1020, inv. Nr. 6761-51-KM, 9. lpp. Glabājas VKPAI PDC.

organizācijas, galvenās kultūras, tirdzniecības un sabiedriskās ēdināšanas, kā arī komunālās apkalpošanas iestādes parasti izvietojamas pilsētas centrā un atsevišķos gadījumos šīs iestādes var izvietot valsts aizsardzības zonā”.

Šāda nostādne, pēc J. Lejnieka domām,<sup>232</sup> saistās ar tā laika praksē iedibināto kārtību – būvēt sabiedriskās celtnes, kuras tagad saucam par publiskajām ēkām, sava resora, piemēram, “Lauktechnikas”, “Latvenergo” vai citai saimnieciski ietekmīgai organizācijai iedalītajā teritorijā, neraugoties uz to, ka tā atradās pilsētas nomalē. Tas ir sava veida centrālās efekts, un tā izpausmes vērojamas Kuldīgas pilsētas struktūrā. Iespējams, ka centrālās tendenci Kuldīgas gadījumā šodien var vērtēt pozitīvi, jo savā veidā tika pasargāta pilsētas vēsturiskā apbūve, un tajā neparādījās pēc tā laika tipveida projektiem būvētas sabiedriskās ēkas.

Izstrādātais Kuldīgas pilsētas ģenerālais plāns guva profesionāļu atzinību un tika izvirzīts Latvijas PSR Ministru padomes prēmijai.

232 Lejnieks J., 2014.a.; skat. 194. atsauci.

– “no higher than two storeys for residential buildings in the town’s central part”. They also state that the first floors in Padomju (now – Baznīcas) Street, Ļeņina (now – Liepājas) Street, K. Marksa (now – Mucenieku) and Ventspils Street must be reserved for shops. “To maintain the continuity of traditions, the architectural planning tasks of new residential buildings should include demands relating to the facade finish with decorative bricks, chimneys made of bricks, tiled roofs and external doors which must be designed with individual woodcuts”.

In their own way, the mentioned regulations influenced the location of newly erected buildings within the town’s territory. They stated, in the form of recommendations, that “new administrative and government institutions, public institutions, the main cultural, trading, and public catering institutions, as well as municipal services institutions should be placed in the town centre, and in particular cases these institutions can be located in the national protection zone”.

According to J. Lejnieks,<sup>232</sup> this approach was connected with the customary practice of that time – to erect community buildings,

232 Lejnieks J., 2014.a.

which we now call public buildings, on the territory allocated to some commercially influential organisation, for example, *Lauktechnika*, *Latvenergo*, despite the fact that it was located on the outskirts of the town. It is a sort of centrifugal effect, the expressions of which can be seen in Kuldīga’s town structure. It is possible that in the case of Kuldīga the centrifugal trend can be evaluated positively today, as in this way the town’s historical buildings were protected. No public buildings, constructed according to the standard projects of that time, appeared in the historical old town.

The Kuldīga Town General Plan received recognition by professionals and was put forward for the Latvian SSR Council of Ministers’ Award. On 2 July 1976, the Latvian Architects’ Union also provided its evaluation of the plan. Namely, “in reviewing the Kuldīga Town General Plan and Detailed Plan, in which a measured and balanced connection between contemporary town planning development trends and preservation of the historical core structure has been achieved”, the plan and the team having developed it were endorsed for award. The application was also supported by the Executive Committee

Savu vērtējumu plānam 1976. gada 2. jūlijā deva arī Latvijas Arhitektu savienība. Proti, "izskatot Kuldīgas pilsētas ģenerālplānu un detālplānojumu, kurā panākta vienmērīga un līdzsvarota saikne starp mūsdienu pilsētplānošanas attīstības tendencēm un vēsturiskā kodola struktūras saglabāšanu", plāns un tā izstrādes komanda tiek atbalstīti prēmēšanai. Pieteikumu atbalstīja arī Kuldīgas rajona Darbaļaužu deputātu padomes izpildu komiteja (1976. gada 26. maija lēmums Nr. 94).

Izstrādātais Kuldīgas attīstības plāns salīdzinājumā ar 1948. gada plānu ir vērīgs, tas paredz ievērojamas telpiskās struktūras izmaiņas nākotnē. Vienlaikus tajā skaidrāk tiek pausta attieksme pret vecpilsētu, kas jau ir ieguvusi pilsētībūvniecības pieminekļa statusu.

1948. gada izstrādātais pilsētas plāns savā ziņā bija brīvāks, balstījās uz vietējās situācijas izpēti, turklāt tolaik vēl nepastāvēja vienotie plānošanas noteikumi. Savukārt 1973. gada plāns balstās uz augstākos varas līmeņos noteiktajām direktīvām par attīstības virzieniem, iedzīvotāju skaitu, un plānotāju

uzdevums bija – atrast veidu, kā izvirzītās prasības telpiski izkārtot konkrētajā pilsētā.

### **Kuldīgas vecpilsēta – valsts nozīmes pilsētībūvniecības piemineklis**

Jau zinām, ka Kuldīgas vecpilsēta ir ar Latvijas Republikas likumiem un noteikumiem aizsargāts pilsētībūvniecības piemineklis, ka tas nedaudz citādā versijā – kā "Kuldīgas vecpilsēta Ventas senlejā" – iekļauts UNESCO Latvijas Nacionālās komisijas veidotajā Pasaules mantojuma nacionālajā sarakstā. Tātad tā ir vēsts par Kuldīgas nozīmes paplašināšanos, pilsētas atvēršanos pasaulei, bet savā ziņā arī – atkārtosanos laikā.

Šādu lēmumu pieņemšana nav vienas dienas darbs, tādēļ īsumā jāatgādina, cik ilgs ceļš līdz tam noiets, un kādi ir daudzo paaudžu ieguldījumi.

Vispirms jāmin E. Henniga pētnieciskā darbība 18.–19. gs. mijā, kas atspoguļota viņa grāmatā par Kuldīgas vēsturi, taču kāda tās daļa tomēr palikusi apslēpta. Tie ir minētā autora npublicētie materiāli, sagataves

of the Kuldīga District Workers' Council of Deputies (Decision No. 94, 26 May 1976).

This Kuldīga development plan, as compared to the 1948 plan, was comprehensive and provided for substantial changes in the spatial structure in the future. At the same time, the attitude towards the old town already having acquired the status of an urban construction monument, was expressed more clearly within this plan.

The town plan which was developed in 1948, was more flexible in some respects, it was based on the investigation of the local situation, and moreover, unified planning regulations did not yet exist at that time. Whereas, the 1973 plan was based on directives prescribed at higher levels of power, concerning the development directions and the number of residents. The planners' task was to find a way of spatial implementation of these demands in the particular town.

### **Kuldīga's old town – urban construction monument of national importance**

We already know that Kuldīga's old town is an urban construction monument protected by the Republic of Latvia's laws and regulations, which, in a slightly different version – as "Kuldīga Old Town

in the Primeval Valley of the River Venta" – was included on the World Heritage National List prepared by the Latvian National Commission for UNESCO. Thus, it is a message about an expansion in Kuldīga's importance, the opening of the town to the world, and in a way also recurrence in time.

The adoption of such a decision is not just all in a day's work, which is why a reminder of the journey travelled so far is appropriate, and the contribution that many generations have provided.

Firstly, we should mention the research work of E. Hennig at the turn of the 18<sup>th</sup>–19<sup>th</sup> centuries, which was reflected in his book on Kuldīga's history, though a part of it has still remained hidden. The part in question is the author's unpublished material, which was preparatory work for the second part of the book on Kuldīga's history that he was unable to finish. Researching the past was the fashion at that time and there's even a small reference to Kuldīga as well: in 1827, the town magistrate received a letter from Saint Petersburg with an instruction on how castles and their ruins should be described.<sup>233</sup>

I. Scheffler used the materials gathered by E. Hennig in her research work in the early 20<sup>th</sup>

<sup>233</sup> LVVA 795. f., 2. apr., 615. l.



Kuldīgas vēstures grāmatas otrajai daļai, kuru viņš nepaguva uzrakstīt. Pievēršanās pagātnes izpētei bija tā laika zīme. Kaut vai nelie-la norāde arī Kuldīgas kontekstā: 1827. gadā pilsētas maģistrāts saņēma vēstuli no Pēterburgas kopā ar instrukciju par to, kā aprakstīt pilis un to drupas.<sup>233</sup>

E. Henniga savāktos materiālus savā pētnieciskajā darbā 20. gs. pirmajā pusē izmantoja I. Šeflere. Uz šo laiku attiecas arī V. Fromholda-Treija Kuldīgas vēstures pētījumi un viņa atstātā versija par Ordeņa pils izskatu. Tam ir īpaša vērtība tādēļ, ka daudzus gadsimtus īsto pili neviens nav redzējis. Sava nozīme ir arī Kuldīgas muzeja darbībai kopš 20. gs. 30. gadiem, sevišķi pilsētas vēstures nodaļas izveidei. Par Kuldīgu, tās vēsturi un dzīvi dažādos laikos rakstīts ceļojumu aprakstos, laikrakstu publikācijās, tūrisma ceļvežos. Dzejnieks Vilis Veldre savās ceļojuma piezīmēs 1937. g. raksta, ka Kuldīga ir labāk pazīstama par citām Kurzemes pilsētām tādēļ, ka skolās ģeogrāfijas un vēstures stundās par to stāstīts

233 LVVA 795. f., 2. apr., 615. l.

vairāk Ventas Rumbas un hercoga Jēkaba dēļ. Pilsētas atpazīstamību veicināja publikācijas, dažādos laikos izdotie Kurzemes, tajā skaitā Kuldīgas, laikraksti.

Kopumā – vairāk nekā divu gadsimtu garumā pakāpeniski, kaut arī neapzināti, tika gatavots informatīvais fons, lai 20. gs. vidū izveidotos mērķtiecīgi organizēta darbība senatnes kultūras pieminekļu aizsardzībā.

Kuldīgas vecpilsētas apbūves veidošanās vēstures apskats atrodams jau vairākkārt minētajā grāmatā par Kuldīgas arhitektūru un pilsētbūvniecību, par to runāts arī dažādos laikos izstrādāto pilsētas plānu sakarā. Tādēļ šeit tikai īsumā atgādināsim notikumu gaitu dažādos laikos, kā arī – iespēju robežās – rīcību motivācijas katrā laikā

ieskatu par to, kā pirmajos gados pēc Latvijas valstiskās neatkarības iegūšanas veidots valsts kultūras politika, sniedz J. Lejnieka pētījums.<sup>234</sup> Tajā laikā runāja vienkārši tikai

234 Lejnieks J. Kuldīgas vecpilsētas kā pilsētbūvniecības pieminekļa izdalīšanas un aizsardzības vēstures analīze un izvērtējums. Rokraksts, 2014. b. Pieejams: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

century. V. Fromhold-Trey's research on the history of Kuldīga and his version concerning the Order's castle appearance also relates to this period. This is of particular importance as many centuries have passed since someone last laid their eyes on the real castle. The Kuldīga Museum's activities since the 1930s are also important, especially creation of the Town History Department. Travellers' tales, newspaper articles and tourist guidebooks have described Kuldīga, its history and the life of the town in different eras. In his travel notes in 1937, poet Vilis Veldre wrote that Kuldīga was better known than other towns in Kurzeme, because it was discussed more frequently during school geography and history lessons, specifically about the Venta Falls and Duke Jacob. The fame of the town was also facilitated by newspaper articles and other publications over different periods in Kurzeme, including in Kuldīga.

The background of information was built up gradually, although unwittingly, over more than two centuries, until focused organised activity began to develop in the mid-20<sup>th</sup> century, on the protection of cultural monuments from the past.

A historical review on the development of the built-up area of Kuldīga's old town can be

found in the often-mentioned book on Kuldīga's architecture and urban construction, and has been discussed at different times in relation to the developed town plans. Therefore, just a brief reminder here about the course of events over time, and – where possible – the motivation for actions in each era.

J. Lejnieks' research provides an insight into how the nation's cultural policy developed in the first years after Latvia gained its independence.<sup>234</sup> At that time, the discussion was purely about cultural values, which included historical buildings, archaeological and ethnographic items, works of art, and items in archives, libraries, and museum collections. One could say that it was an itemised approach.

The first regulations which applied to the protection of architectural monuments in Latvia, were the "Regulations on the Management of Building and Construction Machinery Matters" approved by the Cabinet of Ministers in 1922, which entrusted local councils to "provide for

234 Lejnieks J. Kuldīgas vecpilsētas kā pilsētbūvniecības pieminekļa izdalīšanas un aizsardzības vēstures analīze un izvērtējums. [Analysis and Evaluation of the Distribution and Protection History of the Old Town of Kuldīga as an Urban Construction Monument]. Manuscript, 2014. b. See: <http://www.kuldiga.lv/lv/kuldiga/kuldigas-vecpilseta/normativi/izpetes>

par kultūras vērtībām, kas ietvēra vēsturiskās celtnes, arheoloģiskos un etnogrāfiskos priekšmetus, mākslas darbus, arhīvu, bibliotēku un muzeju krājumu vienības. Var teikt, ka tā bija priekšmetiska pieeja.

Pirmie noteikumi, kas attiecās uz arhitektūras pieminekļu aizsardzību Latvijā, bija 1922. gada Ministru kabinetā apstiprinātie "Noteikumi par būvniecības un būvtehnikas lietu pārzināšanu", kas uzdeva pašvaldībām "gādāt par pastāvošo pieminekļu, vēsturisko būvju un viņu atlieku uzglabāšanu".<sup>235</sup> Domājams, ka Kuldīgas pašvaldības atbildes reakcija izpaudās jau 1922. un atkārtoti 1927. gadā pieņemtajos saistošajos noteikumos "Par koku dēstīšanu, uzturēšanu uz ielām, ceļiem, šosejām un laukumiem un dārzos Kuldīgas pilsētas robežās", kur 3. punktā blakus aizliegumam bojāt žogus, solus, sabiedriskās būves, minēts sekojošais: "[...] mākslas un dabas pieminekļus un senatnes atliekas aizliegts bojāt vai aptraipīt".<sup>236</sup>

235 LVVA 1630. f., 1. apr., 76. l., 81. lp.

236 LVVA 5542. f., 3. apr., 177. l., 6. lp.

the protection of existing monuments, historical buildings and their remains".<sup>235</sup> Probably, Kuldīga Town Council's reaction to this was expressed in the regulations "On the Planting and Maintenance of Trees on Streets, Roads, Highways and on Squares and in Gardens Within the Borders of the Town of Kuldīga", which were adopted in 1922 and recurrently in 1927. The following was also mentioned in Section 3 of the regulations, alongside the prohibition on damaging fences, benches, and public buildings: "(...) the damaging or besmearing of art and environmental monuments and remnants from the past is forbidden".<sup>236</sup>

The Saeima of the Republic of Latvia adopted the Law on Monument Protection in 1923, and the Monument Board was subsequently created under the aegis of the Ministry of Education as a part of the state administration. Specialists in architecture and history dominated on it, and the protection of architectural monuments was oriented more towards folk building objects.

At the time, the attention of specialists was already drawn to the question of "How to define what a cultural monument is?" The initial

235 LVVA 1630. f., 1. apr., 76. l., 81. lp.

236 LVVA 5542. f., 3. apr., 177. l., 6. lp.

Latvijas Republikas Saeimā 1923. gadā tika pieņemts "Likums par pieminekļu aizsardzību", pēc tam Izglītības ministrijas pakļautībā izveidota Pieminekļu valde kā valsts izpildvaras sastāvdaļa. Tajā dominēja arheoloģijas un vēstures speciālisti, bet arhitektūras pieminekļu aizsardzība bija orientēta uz tautas celtniecības objektiem.

Jau tajā laikā speciālistu uzmanību piesaistīja jautājums – kā definēt, kas ir kultūras piemineklis? Sākotnējais priekšlikums, kas bija piedāvāts iepriekš minētā likuma projektā (1922), noteica, ka "pieminekļi ir visi tie vēsturiski noslēgtu kultūras laikmetu darinājumi, kuriem ir kāda vēsturiska, zinātniska, mākslas vai kultūras vērtība". Diskusijas bija par formulējumu "vēsturiski noslēgts kultūras laikmets", par to varētu diskutēt arī šodien. Ja arī kopumā tolaik nebija šaubu par senatnes vērtību saglabāšanas nepieciešamību (to pauda tā laika dokumenti), tomēr visi sākotnējie uzstādījumi ir pelnījuši ievērošanu un mūsdienīgu skaidrojumu.

Speciālistu vidū pastāvēja atšķirīgi uzskati par to vispārējā kultūras mantojuma objektu daļu, kas pelnījusi īpašu uzmanību. Patiesībā

proposal offered in the previously mentioned draft law (1922), defined that "monuments are all of those artefacts from a historically defined cultural era, which have some historical, scientific, artistic or cultural value". There were discussions about the formulation of "historically defined cultural era", which could still be discussed even today. Even if there were no doubts at that time about the need to preserve values from the past (this was expressed in documents from the time), all of the original settings are still worthy of notice and of a contemporary explanation.

Different views existed among specialists about the general types of cultural heritage items, which had earned special attention. This is still an issue today. The key term in the discussions is "value", but this is determined by people, who choose the commensurate evaluation criteria with a specific goal in mind.

There is a particular point of view: the so-called background items (in relation to the selected items of excellence) also have a definite value. In this connection, Mārtiņš Mintauris quotes Baltic-German architect Heinz Pirang's thesis: "Even the worst, most ugly building which has never been mentioned in a chronicle

tas vērojams arī šodienas situācijā. Mezgla vārds visās diskusijās ir “vērtība”, taču to nosaka cilvēki, kādu konkrētu mērķu vārdā izvēloties atbilstīgus vērtējuma kritērijus.

Viens īpašais viedoklis – sava vērtība piemīt arī t.s. fona objektiem (attiecībā pret izvēlētajām izcilībām). Šajā sakarībā Mārtiņš Mintaurš citē baltvācu arhitekta Heinca Pīranga tēzi: “Arī sliktākā, neizskatīgākā un nevienā hronikā neminētā celtnē var dot vērtīgus slēdzienus, ciktāl tā ir tipiska noteiktam laikam vai kultūras izpausmei.” Otru viedokli puda arhitekts profesors P. Kundziņš, proti, nepieciešams inventarizēt tikai vērtīgākos arhitektūras pieminekļus, kaut gan viņš nepaskaidro, kā tos atšķirt no nevērtīgākajiem. Neiedziļinoties diskusijā, atzīmēsim, ka kultūras pieminekļu aizsardzības jomā lielu lomu spēlē personības – gan politiķi, gan zinātnieki.<sup>237</sup>

Vēlāk, 1932. gadā, LR Ministru kabinets izdeva “Noteikumus par pieminekļu aizsardzību”, saskaņā ar kuriem izdalīja šādas grupas:

237 Mintaurš M. Vēsturiskie mīti un sociālā prakse: epizodes no Latvijas arhitektūras pieminekļu aizsardzības vēstures (20. gs. 20.–30. gadi). Grām.: *Mīti Latvijas vēsturē*. Rīga, 2006, 48.–55. lpp.

can provide valuable conclusions, to the extent that it is typical of a specific time or cultural expression”. Architect Professor P. Kundziņš expressed a second opinion, namely that only the most valuable architectural monuments should be inventoried, although he does not explain how to distinguish such from least valuable ones. Without going deeper into the discussion, let us note that in the cultural monuments’ protection area, a large role is played by personalities – both politicians and scientists.<sup>237</sup>

Later, in 1932, the Republic of Latvia Cabinet of Ministers issued “Regulations on the Protection of Monuments”, which categorized the following groups: archaeological, ethnographic, architectural, artistic and historical cultural monuments. The regulations widened the initial views about monuments, also determining “a group of buildings/monuments”, which was applied to both architectural monuments, as well as folk building objects. However, no accurate criteria for monuments selection were developed at that time.

237 Mintaurš M. Vēsturiskie mīti un sociālā prakse: epizodes no Latvijas arhitektūras pieminekļu aizsardzības vēstures (20. gs. 20.–30. gadi). [Historical Myths and Social Practice: Episodes from Latvia’s Architectural Monument Protection History (1920s–1930s).] Grām.: *Mīti Latvijas vēsturē*. Rīga, 2006, 48.–55. lpp.

arheoloģiskie, etnogrāfiskie, arhitektūras, mākslas un vēstures kultūras pieminekļi. Noteikumi paplašināja sākotnējos priekšstatus par pieminekļiem, nosakot arī “būvju pieminekļu grupu”, kas tika attiecināta gan uz arhitektūras pieminekļiem, gan tautas celtniecības objektiem. Taču šajā laikā netika izstrādāti precīzi pieminekļu atlases kritēriji.

Kā kultūras pieminekļu aizsardzību ietekmēja politiskais lūzums – Latvijas neatkarības zaudēšana un iekļaušana PSRS sastāvā? Vispirms tika likvidēta Pieminekļu valde un sākās jaunu valsts pārvaldes iestāžu veidošana, kuru uzdevums bija radīt laikam, tā ideoloģiskajām nostādnēm atbilstīgu politiku kultūras mantojuma aizsardzības sfērā. Toreizējās Latvijas PSR Ministru padomes sastāvā bija Arhitektūras lietu pārvalde ar Pieminekļu aizsardzības daļu (tajā turpināja strādāt L. Plauciņš).

Tika pārvērtēti kultūras pieminekļu saraksti. Tūlī pēc Otrā pasaules kara beigām speciālisti apsekoja agrāk noteiktos kultūras pieminekļus, novērtēja to stāvokli un bojājumus,

How was the the protection of cultural monuments affected by the political crisis – the loss of Latvia’s independence and its incorporation into the USSR? First of all, the Monument Board was abolished and formation of new state administrative institutions was started, the task of which was to create, in the cultural heritage protection sphere, a policy suitable for the epoch and its ideological perspectives. Under the Council of Ministers of the Latvian SSR at that time was the Board of Architectural Matters and its Monuments Protection Section (L. Plauciņš continued to be employed there).

The lists of cultural monuments were re-evaluated. Immediately after the end of the Second World War, specialists inspected the previously determined cultural monuments, evaluated their condition and any damage which had been caused by the war. A significant proportion of the monuments were recognised as being unsuited to the new, socialist society, some of the items were retained purely for illustrative purposes, and a separate group of historical monuments was marked off, allocating them ideological importance.



ko bija radījusi kara darbība. Ievērojamu pieminekļu daļu atzina kā nepiemērotus jaunajai, sociālistiskajai sabiedrībai, daļai objektu atstāja vien ilustrācijas lomu, taču atsevišķi tika nodalīta vēstures pieminekļu grupa, piešķirot tai ideoloģisku nozīmi.

Padomju varas gados īstenotā politika kultūras pieminekļu jomā mainījās vairākkārt, sekojot izmaiņām kopējā valsts politikā. Latvijā nozīmīgs notikums bija Dabas un pieminekļu aizsardzības biedrības dibināšana 1959. gadā. Tas toreizējā Padomju Savienībā bija t.s. atkušņa laiks, kas pieļāva lielāku uzskatu un rīcības brīvību, tajā skaitā arī uz vietām, atsevišķās republikās. Nodibinātā biedrība piesaistīja daudzus cilvēkus, sabiedrībā uzplauka interese par Latvijas dabu un senāko vēsturi (ne tikai par revolucionāro pagātini). Tomēr šī sabiedriskā kustība tika kontrolēta, jo tā bija politiski jutīga joma, proti, tajā tika saskatītas t.s. buržuāziskā nacionālisma izpausmes. Tas ietekmēja arī cilvēkus, jo viņu atmiņā bija saglabājušies pārmaiņu laiku notikumi, arī pārdzīvojumi.

The policy implemented in the sphere of cultural monuments during the Soviet years changed many times, in accordance with changes in general state policy. An important event in Latvia was the founding of the Latvian Nature and Monument Protection Society in 1959. At that time this was the so-called “Thaw” period in the Soviet Union, allowing greater freedom of thought and actions in individual republics. The Society attracted many people, while interest flourished in the community about Latvia’s environment and its ancient history (not just about its revolutionary past). However, as this was a politically sensitive area, the community movement was controlled, namely, because expressions of so-called bourgeois nationalism could be sensed within it. It was also influential on people as they retained a memory of events and experiences from the period of change.

It was at this time that architect L. Plauciņš wrote: “There are a greater number of architectural monuments concentrated within particular towns in our republic. In such places, not just individual buildings, but entire street landscapes, even whole ancient street networks can be considered to be monuments. Particular

Šajā laikā arhitekts L. Plauciņš rakstīja: “Mūsu republikā atsevišķās pilsētās ir sakoncentrēts lielāks skaits arhitektūras pieminekļu. Tādās vietās par pieminekli ir uzskatāmas ne tikai atsevišķas ēkas, bet veselas ielu ainavas, pat viss senais ielu tīkls. Šādu arhitektūras pieminekļu aizsargāšanai veltāma jo sevišķa vērība”.<sup>238</sup> Var domāt, ka iepriekšējo gadu pieredze, pētnieku un sabiedrības iesaistīšanās vēlāk deva savus rezultātus, arī attiecībā pret teritoriāliem kultūras pieminekļiem.

Pirmais reālais priekšlikums par Kuldīgas pilsētas arhitektūras un arheoloģijas pieminekļu kopuma teritoriālajām aprisēm izstrādāts padomju varas gados, 1947. gadā. Tā nosaukums – “Kuldīgas arhitektūras un arheoloģijas pieminekļu plāns”.<sup>239</sup> Jāatgādina, ka tas bija pilsētas jaunā attīstības plāna izstrādes laiks, kā arī savā ziņā pārejas laiks no valstiskās neatkarības gadu pieredzes uz padomju varas diktētajiem noteikumiem. Tomēr

238 Plauciņš L. Saglabāt senatnes kultūras vērtības. *Māksla*, 1959, Nr. 2, 23. lpp.

239 Kuldīga, lieta Nr.1017, inv. Nr. 11069 III, 12. lpp. Glabājas VKPAI PDC.

attention should be devoted to the protection of such architectural monuments”.<sup>238</sup> One can imagine that the experience from previous years and the involvement of researchers and the public later gave results in relation to territorial cultural monuments as well.

The first real proposal on the territorial contours of the body of architectural and archaeological monuments in the Town of Kuldīga was developed in the Soviet years, in 1947. It was called “Kuldīga’s Architectural and Archaeological Monuments Plan”.<sup>239</sup> Notably, this was the time that the town’s new development plan was created, and in its own way, a transition period from the experience of the years of national independence to the dictated rules of the Soviet era. However, references as to why the proposal that was developed did not end up being reflected in Kuldīga’s 1948 development plan have not, as yet, been found.

Obviously, a leading document which would determine the activities of state institutions in future years, was an extract from the 1948

238 Plauciņš L. Saglabāt senatnes kultūras vērtības. [Preserving Cultural Assets from the Past]. *Māksla*, 1959, Nr. 2, 23. lpp.

239 Kuldīga, lieta Nr.1017, inv. Nr. 11069 III, 12. lpp. Held at VKPAI PDC.

pagaidām nav atrastas norādes, kādēļ izstrādātais priekšlikums netika atspoguļots Kuldīgas 1948. gada attīstības plānā.

Acīmredzot, viens no vadošajiem dokumentiem, kas turpmākajos gados noteiks valsts iestāžu darbību, bija izvilks no bijušās PSRS Ministru padomes 1948. gada lēmuma “Par kultūras pieminekļu aizsardzības uzlabošanu”, kas tika piemērots Latvijas apstākļiem.<sup>240</sup>

Minētajos Noteikumos arhitektūras pieminekļi sadalīti divās grupās: savrup stāvošie un grupu pieminekļi (ansambļi, kompleksi). To starpā minētas “[..] pilsētas, apdzīvotas vietas vai to daļas (rajons, laukums, iela), kas saglabājuši vēsturisku izbūves plānu vai daudz vēsturiskas arhitektūras [..].”<sup>241</sup> Taču vēl netiek lietots jēdziens “pilsētībūvniecības piemineklis”, kas latviešu valodā turpmāk ienāks kā pārcēlums no krievu valodas.

Latvijas PSR Ministru padome 1958. gadā izdeva instrukciju “Par arheoloģijas un vēstures

240 *Latvijas PSR kultūras pieminekļu saraksts*. Latvijas PSR Kultūras ministrija. Rīga, 1969, 27.–37. lpp.

241 Turpat, 28. lpp.

pieminekļu uzskaites, reģistrācijas un uzturēšanas kārtību Latvijas PSR teritorijā”.<sup>242</sup>

1967. gadā noteiktas 18 Latvijas pilsētas, kuru plānojuma un apbūves projekti saskaņojami ar Kultūras ministriju, to starpā ir Kuldīga. Taču šajā pat gadā izdotajā Latvijas PSR kultūras pieminekļu sarakstā Kuldīgas vecpilsēta vēl nav atrodama.

Pēc Latvijas Arhitektu savienības iniciatīvas 1968. gadā izstrādāts “Kuldīgas vecpilsētas plāns” (mērogs 1:2000). Tas iecerēts Arhitektu savienības valdes plēnumā Kuldīgā 1968. gada 1. augustā (nav liecību, vai tas vispār noticis), kā arī Latvijas PSR Kultūras ministrijas Arhitektūras lietu pārvaldes vajadzībām.<sup>243</sup>

Tomēr projektēšanas institūta “Pilsētprojekts” arhīvā kopā ar Kuldīgas ģenerālpilānu glabājas kāds cits plāns. Proti, tas ir “Pilsētas apbūves evolūcijas shēma. Kuldīgas centra detālpilānojums”, kuru 1972. gadā parakstījis arhitekts G. Lūsis-Grinbergs. Interesants

242 Turpat, 310. lpp.

243 Kuldīga, lieta Nr.1017, inv. Nr. P-3816 III, 19. lpp. Glabājas VKPAI PDC.

decision of the former Council of Ministers of the USSR, “On Improving the Protection of Cultural Monuments”, which was adjusted to Latvia’s conditions.<sup>240</sup>

In the above regulation, architectural monuments were divided into two groups: those individually standing, and group monuments (ensembles and complexes). There was mention among them of “(...) towns, settlements or parts of them (a district, square or street), which had preserved a historical building plan or a lot of historical architecture (...)”.<sup>241</sup> But the term “urban construction monument” was not used yet, it later entered the Latvian language as a borrowing from the Russian.

The Council of Ministers of the Latvian SSR issued an instruction, in 1958, “On the Recording of Archaeological and Historical Monuments, and the Process for their Registration and Maintenance in the Territory of the Latvian SSR”.<sup>242</sup> In 1967, 18 Latvian towns, including Kuldīga, were determined as being towns

240 *Latvijas PSR kultūras pieminekļu saraksts*. [List of the Latvian SSR’s Cultural Monuments]. Latvijas PSR Kultūras ministrija. Rīga, 1969, 27.–37. lpp.

241 *Ibid.*, 28. lpp.

242 *Ibid.*, 310. lpp.

whose planning and building projects had to be coordinated with the Ministry of Culture. However, Kuldīga’s old Town was not registered on the list of cultural monuments of the Latvian SSR issued that very same year.

The Plan of Kuldīga’s Old Town (scale 1:2000) was developed in 1968 on the initiative of the Latvian Architects’ Union. This was to take place at the Architects’ Union Board plenary in Kuldīga on 1 August 1968 (there is no evidence about whether this ever happened), as well as for the needs of the Board of Architectural Matters of the Ministry of Culture of the Latvian SSR’s.<sup>243</sup>

However, a different plan was stored at the “Pilsētprojekts” Planning Institute’s archive together with Kuldīga’s general plan. Namely, this was the “Evolution Scheme for Town Construction. Detailed Plan of Kuldīga’s Centre”, which was signed by architect G. Lūsis-Grinbergs in 1972. There is an interesting fact: the proposal for the boundaries of Kuldīga’s centre in this plan, was the same, and with exactly the same explication, as the plan prepared anonymously in 1968.

A committee was created in 1969 to determine protection and building regulation zones

243 Kuldīga, lieta Nr.1017, inv. Nr. P-3816 III, 19. lpp. Held at VKPAI PDC.

fakts: plānā attēlots tāds pat Kuldīgas centra robežu piedāvājums un ar tādu pat eksplikāciju kā 1968. gadā anonīmi izgatavotajā plānā.

1969. gadā tika izveidota komisija Cēsu un Kuldīgas aizsardzības un apbūves regulēšanas zonu noteikšanai. Kuldīgu tā apmeklēja 11. jūnijā. Pēc iepazīšanās ar pilsētu un pēc piedāvāto priekšlikumu vispusīgas apspriešanas nolēma: “Ar mērķi izmantot kultūras mantojumu iedzīvotāju komunistiskajā un estētiskajā audzināšanā [...] noteikt Kuldīgas pilsētas vēsturiskās daļas valsts aizsardzības zonu un apbūves regulēšanas zonu.”

Komisijas sēdes lēmums rakstīts krievu valodā, un tajā formulēti šādi aizsardzības zonas uzdevumi: “Saglabāt vecās pilsētas daļas vēsturiski radušos plānojuma un arhitektoniski telpisko struktūru (ielu tīklu, ielu, laukumu un pagalmu apbūves paņēmienus un mērogu, ainavas un apzaļumojuma elementus), kā arī saglabāt un restaurēt arhitektoniski un kultūrvēsturiski vērtīgās ēkas un būves.” Savukārt apbūves regulēšanas zonas uzdevumi ir: “nodrošināt saglabājamās, rekonstruējamās un

jaunās apbūves strukturālo un arhitektoniski telpisko vienotību, kā arī radīt priekšnoteikumus apbūves aizsardzības zonas uztveres viengabalainībai”.<sup>244</sup>

1969. gada augustā Ministru padome pieņēma lēmumu Nr. 141 “Par valsts aizsardzības zonu un apbūves regulēšanas zonu izveidi Cēsis un Kuldīgā”, kurš deva Kultūras ministrijai attiecīgas pilnvaras. Nedaudz vēlāk tika apstiprināts “Nolikums par vēsturiski izveidotajiem pilsētu valsts aizsardzības zonu un apbūves regulēšanas zonu Latvijas PSR”, un tas attiecas jau uz visām pilsētām ar aizsargājamām vecpilsētām. Turpmāk šie divi juridiskie jēdzieni tiks nostiprināti 1977. gada likuma “Par vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzību un izmantošanu” 30. pantā. Tiesa gan, tolaik papildus tika noteiktas arī aizsargājamas dabas ainavas zonas, kas nodalāmas ap pieminekļiem.<sup>245</sup>

244 Kuldīga, lieta Nr.1019, inv. Nr. 6760-56-KM, 15. lpp. Glabājas VKPAI PDC.

245 *Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļu saraksts*. Latvijas PSR Kultūras ministrija. Rīga: Avots, 1984, 11. lpp. Turpmāk – *Pieminekļu saraksts*, 1984.

for Cēsis and Kuldīga. It visited Kuldīga on 11 June. After a tour around the town and after a detailed discussion of the proposal offered, it decided: “With the goal of using cultural heritage for the communistic and aesthetic education of the population (...), to determine a state protection and building regulation zone in the historic part of the Town of Kuldīga”.

The decision of the committee meeting was written in Russian, and the following tasks were formulated for the protection zone: “To preserve the historically developed architectonic spatial structure of the old part of the town (the building methods and scale of street networks, streets, squares and courtyards, landscapes and elements of greenery), as well as to preserve and restore architectonically and culturally-historically valuable buildings and constructions”. Whereas, the challenges for the building regulation zones were: “to safeguard the structural and architectonic spatial unity of preservable, re-constructible and new buildings, as well as to create pre-conditions for the integrity of perception of the building protection zone”.<sup>244</sup>

244 Kuldīga, lieta Nr.1019, inv. Nr. 6760-56-KM, 15. lpp. Held at VKPAI PDC.

In August 1969, the Council of Ministers adopted Decision No. 141, “On the Creation of State Protection Zones and Building Regulation Zones in Cēsis and Kuldīga”, and gave corresponding powers to the Ministry of Culture. Not long afterwards, the Statute on the Historically Developed State Protection Zone and Building Regulation Zone of Towns in the Latvian SSR was approved and applied to all towns which had old towns requiring protection. Later these two legal concepts were enshrined in Section 30 of the 1977 Law on the Protection and Use of Historical and Cultural Monuments. In fact, protectable environmental landscape zones that could be marked off around monuments, were also determined at that time.<sup>245</sup>

The Statute contained a variety of conditions and obligations in relation to historical town centres which had been recognised as objects of national importance and worthy of protection. Many of the sections in the Statute were in keeping with the property rights existing at the time, and these could only be

245 *Latvijas PSR vēstures un kultūras pieminekļu saraksts*. [List of the Latvian SSR's Historical and Cultural Monuments.]. Latvijas PSR Kultūras ministrija. Rīga: Avots, 1984, 11. lpp. Turpmāk – *Pieminekļu saraksts*, 1984.



Izstrādātais Nolikums saturēja dažādus noteikumus un pienākumus attiecībā uz vēsturisko pilsētu centriem, kas atzīti par valsts nozīmes aizsargājamiem objektiem. Daudzi no noteikumu punktiem saturiski bija atbilstoši tolaik pastāvošajām īpašuma tiesībām, un tos varēja īstenot vienīgi valsts īpašuma apstākļos. Tas attiecas, piemēram, uz Nolikuma 6. punktu, kas nosaka, ka ēku izmantošanas raksturam jāatbilst to kultūrvēsturiskajai vērtībai. Tādēļ “nepieciešamības gadījumā pilsētu izpildu komitejām ir jāmaina ēku izmantošanas veids, ja tas nenodrošina ēku saglabāšanu”. Kuldīgas gadījumā tas attiecās uz Pils dzirnavām – bija aktualizējies jautājums par to izmantošanu.

Tomēr viens no neskaidrākajiem, arī speciālistu diskusijās mazāk skartajiem jautājumiem ir sekojošais: kā seno pilsētu gadījumā pāriet no atsevišķu ēku (arhitektūras pieminekļu) aizsardzības uz senās pilsētas (vai tās daļas) aizsardzību, vienlaikus uzturot to dzīvu.

Kā pilnvērtīgāko seno pilsētu saglabāšanas veidu arhitekts Gunārs Jansons piedāvā veidot

“labiekārtotus rezervātu tipa kompleksus ar atpūtas un muzejiska rakstura izmantošanas profilu”.<sup>246</sup> Savukārt Andrejs Holcmanis iesaka ap senajiem pilsētu kodoliem radīt izolējošas parku zonas.<sup>247</sup>

Arī plašsaziņas līdzekļos atrodama informācija par šo laiku. Raksturīga ir kāda anonīma publikācija par Kuldīgu. Proti, “Kuldīgas vecpilsēta ar savām sīkajām mājelēm, ko nereti rotā kokgriezumi, atgādina senatnīgu pasaku pilsētiņu. [...] Ar republikas valdības lēmumu Kuldīgā nodibinātas divas joslas – aizsargājamā un regulējamā. Pirmajā neko nedrīkst celt – te pilnīgi jāsaglabā senatne. Otrā josla ir it kā pārejas posms uz jauno pilsētu. Te cels arī jaunus objektus, taču ievēros vecpilsētas stilu un arhitektūru”.<sup>248</sup>

Citā anonīmā publikācijā tās autors informē par pilsētā notikušo Kultūras ministrijas un Kuldīgas rajona izpildu komitejas organizēto semināru un izsaka vērtējumu: “Visvairāk

246 Jansons G. Savdabība – senajā apbūvē. *Māksla*, 1969, Nr. 4, 18. –20. lpp.

247 Holcmanis A. Mazpilsētu problēmas. *Māksla*, 1969, Nr. 1, 19. lpp.

248 Pilsēta – muzejs. *Rīgas Balss*, 1970, 14. sept.

implemented under the circumstances of nationalised property. This applies, for example, to Section 6 of the Statute, which states that the character of the building use must conform to its cultural-historical value. Therefore, “the town executive committees must change the form of building use in case of necessity, if it fails to ensure the preservation of buildings”. This applied to the Pils Mill in Kuldīga – the issue of its use had come up.

Still, one of the most unclear and also untouched issues in the discussions involving specialists was the following: in the case of the old towns, how to move on from the protection of individual buildings (architectural monuments) to the protection of the old town (or its parts thereof), while at the same time keeping it full of life?

Architect Gunārs Jansons suggested the creation of “well-appointed reserve type complexes with a use profile of recreational and museum character” as the most comprehensive way of preserving the old town.<sup>246</sup> Whereas, Andrejs Holcmanis recommended the creation

of isolating park zones around the cores of the old towns.<sup>247</sup>

Information about this time could also be found in the mass media. A typical, anonymous publication about Kuldīga says: “Kuldīga’s Old Town with its little houses which are often decorated with wooden carvings remind one of an ancient storybook town. (...) Two zones were established in Kuldīga by a decision of the republic’s government – one to be protected and the other to be regulated. Nothing can be built in the first one – the past must be completely preserved. The other zone is like a transitional stage to the new town. New buildings would be constructed here, too, but the style and architecture of the old town would be observed”.<sup>248</sup>

In another anonymous publication, the author provided information about a seminar in the town, organised by the Ministry of Culture and the Kuldīga District Executive Committee and expressed his evaluation: “It turns out that the most concern is currently generated by the question of how to provide the financing for the

247 Holcmanis A. Mazpilsētu problēmas. [Small Town Problems]. *Māksla*, 1969, Nr. 1, 19. lpp.

248 Pilsēta – muzejs. [Town – Museum]. *Rīgas Balss*, 1970, 14. sept.

rūpju, izrādās, patlaban sagādā jautājums par to, kā nodrošināt paredzamo plašo remonta un restaurācijas darbu finansēšanu un sekmiņu to izpildīšanu pieredzējušu speciālistu vadībā”.<sup>249</sup>

Tikai 1977. gadā Latvijas PSR likumā “Par vēstures un kultūras pieminekļu aizsardzību un izmantošanu” 7. pantā starp pieminekļu veidiem tiek nosaukti “pilsētībūvniecības un arhitektūras pieminekļi”.<sup>250</sup> Šī likuma preambulā teikts, ka “pieminekļi kalpo zinātnes, tautas izglītības un kultūras attīstības, padomju patriotisma cildeno jūtu veidošanas un darbaļaužu idejiski tikumiskās, internacionālās un estētiskās audzināšanas mērķiem”. Mūsu dienās tie būtu citi vārdi.

Vēstures skatījumā jāatzīmē, ka Latvijas PSR Kultūras ministrija 1979. gadā griezās pie PSRS Kultūras ministrijas ar lūgumu Vissavienības nozīmes kultūras pieminekļu sarakstā iekļaut trīs objektus no Latvijas, tādējādi paplašinot to nozīmi. Kuldīgas vēsturiskais

249 Saglabāsim seno Kuldīgu. *Literatūra un Māksla*, 1970, 30. maijs.

250 *Pieminekļu saraksts*, 1984, 6. lpp.

centrs bija viens no tiem, un tā robežas sakrita ar 1969. gadā apstiprinātajām.<sup>251</sup> Vai iecere īstenojās vai nē – par to nav atrastas ziņas.

1983. gadā atsevišķi apstiprināts “Latvijas PSR Republikas nozīmes pilsētībūvniecības un arhitektūras pieminekļu saraksts” un tajā minēts “Kuldīgas pilsētas vēsturiskais centrs, XIII–XIX gs.”. Šajā sarakstā ir paskaidrojoša piezīme, proti, pilsētībūvniecības pieminekļu aizsargājami elementi ir sekojoši: “Vēsturiskās apbūves plānojuma struktūra, telpiskais izvietojums, ainava un tās mērogs, panorāma un siluets, apzaļojuma sistēma, [...] raksturīgais reljefs un ūdeņi.” Kopumā raugoties – tas ir pilsētas kopējais veidols, tas, ko radījušas daudzas paaudzes. Tomēr no Kuldīgas manto vērtību sistēmas it kā tiek izslēgts turpmākais laiks, viss 20. gadsimts un 21. gadsimta sākums, kas būtiski ietekmēja pilsētas attīstību, tās vēsturiskā mantojuma saglabāšanos.

Jau minēts, ka pilsētībūvniecības pieminekļu aizsardzības praksē par galveno uzdevumu tika

251 Kuldīga, lieta Nr.1021, inv. Nr. 6762-130-KM, 29. lpp. Glabājas VKPAI PDC.

proposed wide-ranging renovation and restoration work led by experienced specialists, and its successful implementation”.<sup>249</sup>

“Urban construction and architectural monuments” were only mentioned among the types of monuments in Section 7 of the Law on the Protection and Use of Historical and Cultural Monuments of the Latvian SSR in 1977.<sup>250</sup> The preamble to this Law stated that “monuments serve the goals of science, the people’s education and cultural development, the formation of the noble feelings of Soviet patriotism, and the workers’ ideological moral, international and aesthetic education”. Nowadays, the formulation would be different.

A look back at history shows that in 1979, the Ministry of Culture of the Latvian SSR turned to the USSR Ministry of Culture with a request to include three items from Latvia in the List of Cultural Monuments of All-Union Importance, extending their importance in this way. The historical centre of Kuldīga was one of these, with its boundaries conforming to those approved in

249 Saglabāsim seno Kuldīgu. [Let’s Preserve Ancient Kuldīga]. *Literatūra un Māksla*, 1970, 30. maijs.

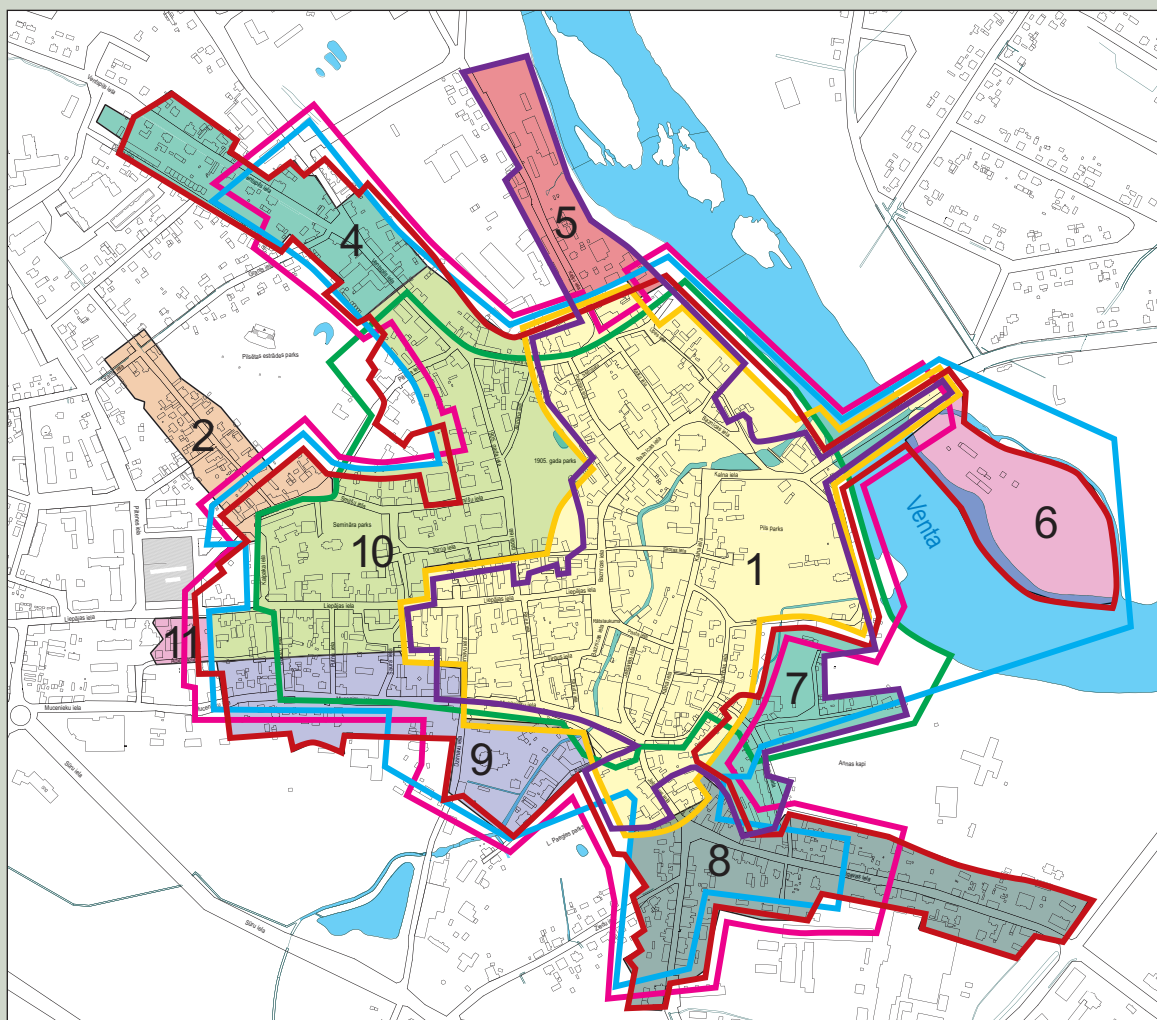
250 *Pieminekļu saraksts*, 1984, 6. lpp.

1969.<sup>251</sup> No information has been found about whether this intention was realised or not.

In 1983, the List of Urban Construction and Architectural Monuments of Republic-Level Importance of the Latvian SSR was separately approved and “The Town of Kuldīga’s Historical Centre, XIII–XIX Centuries” was mentioned in it. This list contains an explanatory note, namely, that the elements of urban construction monuments to be protected are as follows: “The historical buildings’ planning structure, spatial layout, the landscape and its scale, panorama and silhouette, the parkland system, (...) characteristic relief and waters”. From a general perspective, this is the overall image of the town, one which has been created over many generations. However, the ensuing period, the entire 20<sup>th</sup> century and the beginning of the 21<sup>st</sup> century, which significantly influenced the development of the town and the preservation of its historical heritage, is somehow excluded from Kuldīga’s inherited values’ system.

It was mentioned previously, that the main task of the protection practice for urban construction

251 Kuldīga, lieta Nr.1021, inv. Nr. 6762-130-KM, 29. lpp. Held at VKPAI PDC.



**44. Kuldīgas vecpilsētas pilsēt būvniecības pieminekļa konfigurāciju maiņas.**  
 Kopsavilkums. Sast. J. Lejnieks, 2014 ([www.geo.lu.lv/8 Janis\\_Lejnieks\\_Kuldigas\\_...](http://www.geo.lu.lv/8_Janis_Lejnieks_Kuldigas_...))  
 1 - 11 - vēsturiskās apbūves zonas ar atsevišķiem noteikumiem

**Changes in the configuration of monuments to urban construction in the Old Town of Kuldīga.**  
 Summary. Comp. by J. Lejnieks, 2014 ([www.geo.lu.lv/8 Janis\\_Lejnieks\\_Kuldigas\\_...](http://www.geo.lu.lv/8_Janis_Lejnieks_Kuldigas_...))  
 1 - 11 - historical building zones with specific regulations



uzskatīta pilsētas centra aizsardzības un apbūves regulēšanas zonu nospraušana. Šo zonu nosaukumi būtībā neatklāj to mērķus un saturu, tādēļ interpretācijas iespējas konkrētās situācijās var būt atšķirīgas. Dažādi var skaidrot arī vārdu “aizsardzība” un “regulēšana” saturu un savstarpējo saistību. Tādēļ speciālistu un ikdienas vidē likumā definētās “zonas” tika uzvertas visai dažādi. Turklāt jāņem vērā, ka to noteikšanas mērķi katrā konkrētā pilsētā skatāmi dažādo laiku kontekstā. Tā, piemēram, pagājušā gadsimta 60. gados primārais mērķis bija nepieļaut daudzstāvu saliekamā dzelzsbetona paneļu ēku būvniecību vēsturiskajos centros. Šāda būvniecība bija sākusies visās Latvijas pilsētās, tajā skaitā arī Kuldīgā.

Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošana bija lūzuma punkts arī kultūras pieminekļu aizsardzības nostādņēs (motivācijas, nozīmes, mērķi) un aizsardzības praksē. Viens no pirmajiem Latvijas Republikas likumiem bija 1992. gada likums “Par kultūras pieminekļu aizsardzību”. Tas saistāms ar valstī notiekošo zemes reformu, proti, privātā īpašuma tiesību

atjaunošanu, kas cilvēkiem nozīmēja nacionālizēto īpašumu atgūšanu. Dabiski, tas skāra arī padomju varas gados noteikto kultūras pieminekļu statusu, un bija nepieciešams iedibināt jaunu kārtību.

Minētajā likumā runāts par zemes reformas nosacījumiem attiecībā uz kultūras pieminekļiem, par īpašnieku tiesībām, pienākumiem un atbildību, par pieminekļu uzskaiti un aizsardzības kontroli. Ļoti būtisks ir nosacījums – nav nepieciešama īpašnieka (valdītāja) piekrišana, ja viņa īpašumam (tā daļai) tiek noteikts kultūras pieminekļa statuss, vai arī tiek veidotas aizsargzonas. Ne mazāk nozīmīgi (tajā skaitā, arī sabiedrības uztverē) ir nosacījumi par Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcijas tiesībām un pienākumiem. Proti – nosūtīt kultūras pieminekļa īpašniekam (valdītājam) norādījumus par aizsardzības nosacījumiem, noteikt pieminekļu kultūrvēsturisko vērtību, kā arī definēt pieminekļu aizsardzības zonas.

Pēc J. Lejnieka vērtējuma, pilsētbūvniecības pieminekļu aizsardzības zonu noteikšana kopš 20. gs. 60. gadiem vērojamas divas

monuments was seen to be the marking out of the town centre's building regulation and protection zone. The names of these zones do not really reveal their goals and content, which is why the opportunities for interpretation in specific situations can differ. The content of the terms “protection” and “regulation” and their mutual connection can be explained in varying ways. Therefore, the legally defined “zones” were perceived in quite different ways among specialists and in the everyday environment. Moreover, it should be noted that the aims for determining them in each specific town should be viewed in the context of different eras. Thus, in the 1960s, for example, the primary aim was not to allow the construction of multi-storey pre-fabricated ferro-concrete panel buildings in historical centres. This type of construction had already begun in all Latvian towns, including in Kuldīga.

The regaining of Latvia's independence was also a turning point in cultural monument protection settings (motivation, significance, and aims) and protection practice. One of the first laws of the Republic of Latvia's was the 1992 Law on the Protection of Cultural Monuments. This can be linked to the land reform which was

taking place in the country, namely, the renewal of private property rights, which meant the recovery of nationalized property for people. Naturally, this also affected the status of cultural monuments which had been determined during the Soviet years, and a new system needed to be introduced.

The mentioned Law defined land reform conditions in relation to cultural monuments, about owners' rights, obligations and responsibilities, about the registration of monuments and protection control. There was a very important provision – the owner's (possessor's) agreement was not required, if the status of a cultural monument was determined for the property (or part of it), or protective zones had been created for it. No less important (including in the community's perception as well) were the conditions concerning the State Cultural Monuments Inspectorate's rights and obligations. Namely, to send the owner (possessor) of the cultural monument instructions about protection, to determine the monument's cultural-historical value, and to define the monument protection zones.

According to J. Lejnieks, since the 1960s, two different approaches have been observed in the

atšķirīgas pieejas. Pirmā – kompaktā, kad zonu robežas ietver gan ielas, gan apbūves kvartālus, tātad tās ir laukumveida. Otrā pieeja – lineārā, izstiepjot zonu robežas gar ielām, atstājot kvartālu iekšieni ārpus zonu robežām. Pirmā dod iespējas pievērst uzmanību arī kvartālu iekštelpām un līdz ar to rūpēties par pagalmu ēkām, kuras vēsturiski ir līdzvērtīgas ielas apbūves frontes ēkām. Otrā ir vairāk orientēta uz ielu veidola saglabāšanu, ēku fasāžu arhitektūras vērtībām, senāko priekšplāna apbūvi, pārējām ēkām piešķirot otršķirīgu nozīmi vai arī pieļaujot to transformāciju.

Kuldīgas gadījumā, turpat vai septiņdesmit gadu laikā plānojot vecpilsētas aizsardzības zonas, abas pieejas ir periodiski nomainījušas viena otru. Pagaidām nav vēl atrastas motivācijas, kas laika gaitā noteica vienu vai otru risinājumu. Tas ir interesants izpētes jautājums saistībā ar pieminekļu aizsardzības teorētisko pamatu izstrādi jau plašākā – vienotā dabas un kultūras mantojuma kontekstā.

Pašreiz zināmi vismaz seši dažādos laikos ieteiktie vai noteiktie Kuldīgas vecpilsētas

pilsētībūvniecības pieminekļa varianti (44. att.). Pievēršama uzmanība to konfigurāciju dažādībai, taču ir visai maz informācijas par robežu noteikšanas motivāciju, par izpētes darbu un tiesisko risinājumu attiecībām laika gaitā.

Liekas, ka kopumā pastāv tendence Kuldīgas vecpilsētas pilsētībūvniecības pieminekļa teritoriju palielināt. Tas varētu būt saprotami, jo laika gaitā vērtējumos mainās attiecības starp seno un jauno, resp., tas, kas kaut kad iesākumā bija jauns, laika gaitā relatīvi novecojis. Par laika faktoru mudina domāt noteikumos par kultūras pieminekļu aizsardzību nostiprinātā laika šķirtne, proti, tie ir 50 gadi. Tas ļauj pieņemt, ka par pussimtu gadu vecākas ēkas jau tagad iegūst citu vērtību un citu nozīmi. Bet vai tas ir attiecināms arī uz pilsētvides struktūras elementiem?

Jāņem vērā, ka katrai jaunai paaudzei priekšstati par vērtībām var mainīties, un tas arī notiek, jo kultūras pieminekļu aizsardzība saistāma ne tikai ar pilsētu plānošanas un arhitektūras praksi. Arvien lielāku nozīmi iegūst kultūras mantojuma saglabāšanas centieni

determination of protection zones for urban construction monuments. The first – the compact one, where the boundaries of the zones include streets as well as built-up quarters and are, therefore, area-type. The second approach is the linear one, stretching the boundaries of the zone along streets which leaves the interiors of the quarters outside the boundaries of the zones. The first provides an opportunity to focus attention on the interior spaces of the quarters, and hence, to care for the courtyard buildings, which are historically of equal value to the facades of the streetscape buildings. The second is oriented more towards the preservation of the street image, the architectural values of the street facades, the oldest foreground constructions, imparting secondary importance to the remaining buildings or even allowing for their transformation.

In the case of Kuldīga, for almost seventy years the two approaches have periodically replaced each other in the planning of protection zones for the old town. Currently, the motivation which over time determined one or the other solution has not yet been discovered. This is an interesting topic for research regarding the theoretical basis for the development of monument

protection in a wider – unified environmental and cultural heritage context.

At the moment, we know of at least six recommended or prescribed versions used for the urban construction monuments in Kuldīga's old town (Fig. 44). Attention should be focussed on the diversity of their configurations, but there is very little information about the motivation for determining the boundaries, and about the relationship between the research work and legal solutions over time.

It seems that there is an overall trend to increase the territory of Kuldīga's old town's urban construction monument. This is understandable, as the relationship between the old and the new in the evaluations changes over time, namely, what was once new gradually ages over time. The time span enshrined in the regulations on the protection of cultural monuments, namely, 50 years, suggests pondering the time factor. This allows for the assumption that buildings that are fifty years older are now developing a different value and importance. But can this also be applied to elements of structures in the town environment?

The fact that each new generation's ideas concerning values can change, and that they

jau citos veidos, mūsdienu apstākļos, rēķinoties turklāt ar sociālas dabas jautājumiem, sabiedrības vērtējumiem un attieksmēm.

Dažādos laikos noteikto Kuldīgas pilsēt-būvniecības pieminekļa konfigurāciju analīze atklāja vēl vienu problēmu, proti, tas ir jautājums par Ventas upes un Rumbas ūdenskrituma nozīmi Kuldīgas pilsētai. Var teikt, ka šie abi objekti ir sava veida ikonas, kas cauri gadsimtiem iezīmē pilsētas atrašanās vietu, tās atpazīstamību, taču laika gaitā tie nav atraduši paliekošu apstiprinājumu Kuldīgas pilsēt-būvniecības pieminekļa telpiskajā struktūrā. Pašreizējā situācija ļauj domāt, ka reālo attieksmi (ar tiesisku spēku) ietekmējis tieši tas, ka ilgstoši prioritāra nozīme piešķirta pilsēt-būvnieciskajam skatījumam. Sava ietekme varētu būt tam, ka pašreizējā Pārventa Kuldīgas teritorijā juridiski tika iekļauta tikai pēc Otrā pasaules kara.

Tiesa gan, Ventas Rumba – kā dabas piemineklis un Ventas ieleja – kā dabas liegums atrodas valsts aizsardzībā, taču ar saviem mērķiem un noteikumiem. Raugoties plašāk,

minētajiem dabas veidojumiem ir arī nenovērtējama kultūrvēsturiska nozīme gan pašiem par sevi, gan kontekstā ar Kuldīgas kā pilsētas veidošanās gaitu. Tie ir nozīmīgi vienotā mantojuma objekti. Tādēļ reālā situācija paver iespējas drošāk izmantot ne tikai pilsēt-būvniecisko, bet arī citas pieejas kultūras un dabas mantojuma aizsardzībai. Uz to mudina arī UNESCO 2011. gadā pieņemtie "Ieteikumi par vēsturisko pilsētu ainavu ar terminu skaidrojumu". Pilsētu kultūras mantojuma saglabāšanas stratēģiju ir nepieciešams saistīt ar plašākiem mērķiem. Kā līdzeklis šo jauno mērķu īstenošanai ieteikts izmantot ainavisko pieeju, kas ļauj skatīt pilsētu – ar tās cilvēkiem, ēkām, ielām – kā veselumu visā attiecību un procesu, arī vizuālo izpausmju dažādībā. Piedāvātais priekšlikums satuvina kultūras mantojuma saglabāšanas nostādnes ar urbāno ainavu aizsardzības, plānošanas un pārvaldības nostādņēm, ko pauž Eiropas ainavu konvencija.

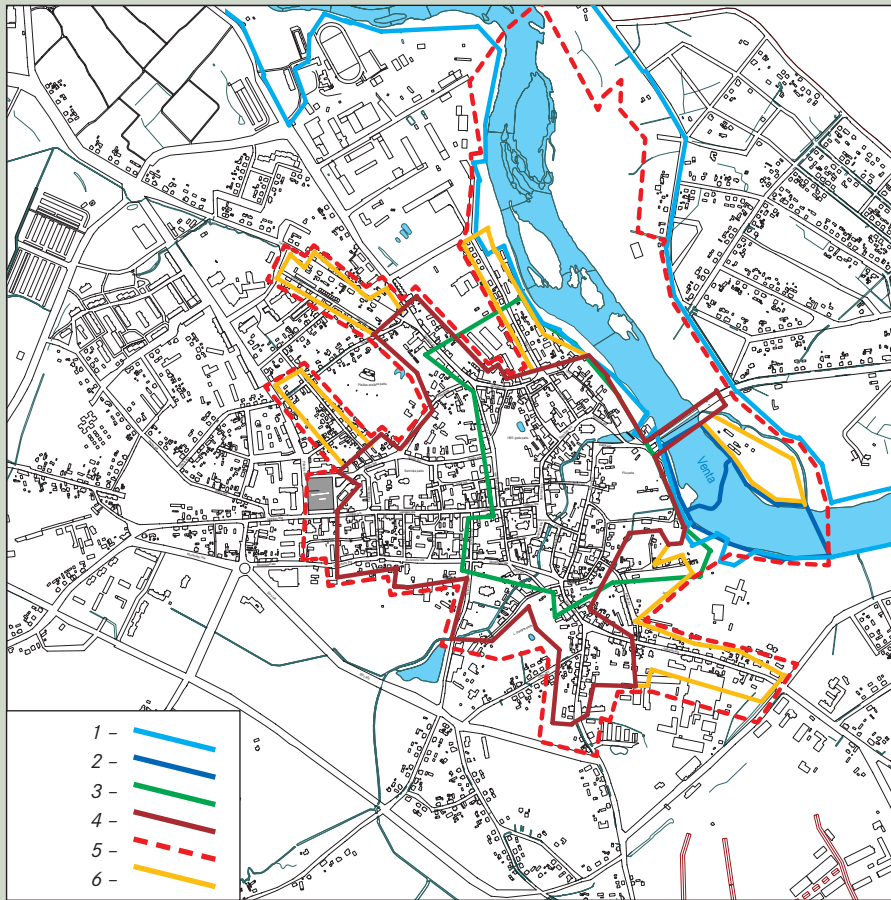
Pēc Latvijas valstiskās neatkarības atjaunošanas tikai 2002. gadā no jauna apstiprināts Kuldīgas vēsturiskais centrs kā pilsēt-būvniecības

do, should be borne in mind, as the protection of cultural monuments is associated not just with town planning and architectural practice. Attempts to protect cultural heritage in other ways are gaining ever increasing importance in today's conditions, bearing in mind also social issues, community views and attitudes.

An analysis of the configurations of the urban construction monuments determined in Kuldīga in different eras revealed another problem, namely, the issue of the importance of the Venta River and Venta Falls to the Town of Kuldīga. One could say that the two items are like icons in their own way that determined the town's location, and its fame over the centuries, but over time have not found lasting confirmation within the spatial structure of Kuldīga's urban construction monument. The current situation leads one to believe that the real attitude (with legal force) has been directly influenced by the fact that the priority in importance was allocated, for a long time, to the urban construction perspective. The fact that the current Pārventa was only legally included within the territory of Kuldīga after the Second World War may have had an influence.

It is true though that Venta Falls, as an environmental monument, and the Venta Valley, as a nature reserve, are both state protected, but with their own goals and regulations. From a wider perspective, the above natural formations also have invaluable cultural-historical significance of their own, as well as in the context of Kuldīga's process of development as a town. These are significant items of a common heritage. Therefore, the real situation opens up better possibilities to utilise not just the urban construction approach, but also other approaches for cultural and environmental heritage protection. This is also encouraged by the Recommendation on the Historic Urban Landscape, including a glossary of definitions, adopted by UNESCO in 2011. Town cultural heritage protection strategies should be linked with wider goals. It has been recommended that the landscape approach be used as a means to implement these new goals, which allows for the viewing of a town, with its people, buildings and streets, as a whole, in the diversity of its relationships and processes, as well as of visual expression. The offered proposal brings cultural heritage protection approaches





#### 45. Dažādo dabas un vēstures mantojuma aizsardzības režīmu pārklāšanās Kuldīgas vecpilsētas teritorijā.

Sast. I. Jansone, 2015.

- 1 – dabas liegums Ventas ieleja;
- 2 – dabas piemineklis Ventas Rumba;
- 3 – arheoloģiskais piemineklis Kuldīgas vecpilsēta;
- 4 – pilsētbūvniecības piemineklis;
- 5 – tā aizsargzona (plānotā);
- 6 – vietējas nozīmes vēsturiskā apbūve

#### Overlap of various environmental and historical heritage protection regimes in the territory of the Old Town of Kuldīga.

Comp. by I. Jansone, 2015.

- 1 – protected environmental area in the Venta Valley;
- 2 – the Venta Falls environmental monument;
- 3 – archaeological monument in the Old Town of Kuldīga;
- 4 – urban construction monument;
- 5 – its protection zone (planned);
- 6 – historical buildings of local significance

piemineklis, saglabājot 1969. gadā noteiktās robežas. Šajā laikā izstrādāta vecpilsētas apbūves koncepcija, kurā noteikts, ka “publiskā ārtelpa tiek veidota 20. gs. sākuma stilistikā un veidolā”<sup>252</sup>.

Pilsētbūvniecības pieminekļa teritorijā viens no būtiskākajiem pārvaldības jautājumiem ir regulēt attiecības starp dažādiem mērķiem – vecās apbūves saglabāšanu vai atjaunošanu, kā arī – jaunu ēku celtniecību. Tādēļ uzmanība pievēršama Kuldīgas novada stratēģiskajos plānošanas dokumentos rakstītajam, ka vecpilsētā paredzēta arī tās “attīrīšana no šai pilsētas daļai neraksturīgām gadījuma celtnēm”.<sup>253</sup> Vēl jo vairāk tādēļ, ka tādas darbības notikušas jau agrāk, citos laikos, un to kopējais efekts nav izvērtēts tagadnē uzstādīto mērķu kontekstā.

Šajā gadījumā jāatgādina 1987. g. pieņemtajā “Vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu konservācijas hartā” paustais, ka “visi pilsētbūvnieciskie veidojumi, neatkarīgi no to

<sup>252</sup> Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība..., 108. lpp.

<sup>253</sup> Kuldīgas novada teritorijas plānojuma paskaidrojuma raksts, 2013, 21. lpp. Pieejams: [www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter\\_plan/Kuldigas\\_Novada\\_tp\\_pr.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter_plan/Kuldigas_Novada_tp_pr.pdf).

closer to the urban landscape protection, planning and management approaches expressed by the European Landscape Convention.

After the renewal of Latvia's independence, Kuldīga's historical centre was only approved as an urban construction monument again in 2002, preserving the same boundaries determined in 1969. The building concept for the old town, which stated that “the outdoor public space is to be developed as conforming to the early 20<sup>th</sup> century style and image”<sup>252</sup> was developed at this time.

Within the territory of an urban construction monument, one of the most important management issues is the regulation of relationships between various goals – preservation or renewal of old buildings, and construction of new buildings. Therefore, attention should be focussed on what is stated in the Kuldīga District's strategic planning documents and how the “cleaning up of random buildings which are uncharacteristic for this section of the town”<sup>253</sup> is also planned for the old town. Moreso, because activities like that have taken place in the past, and their

<sup>252</sup> Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība..., 108. lpp.

<sup>253</sup> Kuldīgas novada teritorijas plānojuma paskaidrojuma raksts. [Kuldīga District Territory Plan Explanatory Text]. 2013, 21. lpp. See: [www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter\\_plan/Kuldigas\\_Novada\\_tp\\_pr.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter_plan/Kuldigas_Novada_tp_pr.pdf).

veidošanās apstākļiem un rašanās laikā, ir sabiedrības vēsturiskās attīstības daudzveidības apliecinātāji”, tiem ir vēstures dokumenta funkcija un tie atspoguļo kādus senākus pilsētveidošanās nosacījumus.<sup>254</sup>

Turpmāk notikumi sablīvējās laikā, praktiskā darbība pieminekļa aizsardzībā risinājās straujāk un saistībā ar Kuldīgas pilsētas pašvērtības apzināšanos, centieniem izmantot tās iespējas, ko pavēra iekļaušanās Eiropas Savienībā. Tās ir gandrīz vienlaicīgas darbības un vēl nepakļaujas analīzei plašākos kontekstos. Tādēļ pieminēsim tikai galveno.

Kuldīgas pilsētībūvniecības pieminekļa robežās un ap to 2007. gadā tiek nodalītas 11 teritoriālas vienības – lineāras gar ielām vai arī kompakts. To mērķis ir atklāt pilsētībūvniecības pieminekļa iekšējo struktūru un salāgot ar to apbūves noteikumus. 2014. gadā Kultūras ministrija apstiprināja jaunas Kuldīgas

254 Vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu konservācijas harta. ICOMOS 1987.g. *Nozīmīgākie starptautiskie dokumenti par kultūras mantojuma aizsardzību*. UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Rīga, 2000, 35. lpp. Turpmāk – *Vēsturisko pilsētu harta*, 1987.

pilsētībūvniecības pieminekļa robežas, bet Kuldīgas novada teritorijas plānojumā nostiprināja vēsturiskās apbūves zonas un to specifiskos noteikumus.

Jāatzīmē, ka viens no argumentiem, kādēļ Kuldīgas vecpilsēta atkārtoti iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā, ir norāde – “vietai piemīt izcila ainaviskā vērtība un dažādu periodu apbūves harmoniska integritāte”. Otrs nozīmīgs arguments – “Kuldīgas vecpilsētai izstrādāta pārdomāta un kvalitatīva saglabāšanas un attīstības programma”.<sup>255</sup>

Pašreiz pilsētībūvniecības pieminekļa robežās pārklājas vairāku atšķirīgu noteikumu prasības (45. att.). Vispirms tie ir vispārējie saistošie apbūves noteikumi, kas attiecas uz visu pilsētu, un īpaši noteikumi par tās daļu kā pilsētībūvniecības pieminekli, jau ar citu tiesisko statusu. Un vēl – Kuldīgas vecpilsētai klājas pāri arheoloģijas pieminekļa robežas un atbilstīgie noteikumi, kā arī aizsargājamo dabas objektu robežas un noteikumi.

255 *Kuldīga: arhitektūra un pilsētībūvniecība...*, 90. lpp.

overall effect has not been evaluated in the context of the goals that have been set today.

In this respect, there should be a reminder of what was expressed in the “Charter for the Conservation of Historical Towns and Urban Areas” which was adopted in 1987, that “all urban communities, whether they have developed gradually over time or have been created deliberately, are an expression of the diversity of societies throughout history”, have a historical documentary function and reflect some older conditions for town development.<sup>254</sup>

From then on, events were compacted in time, and practical activity in the protection of monuments sped up due to the Town of Kuldīga’s self-awareness of its value, and the attempts to use the opportunities that were opened up by joining the European Union. These activities were almost simultaneous and have not yet been subject to analysis in broader contexts. Therefore, we will only mention the most essential one.

254 Vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu konservācijas harta. ICOMOS 1987.g. [*Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas ICOMOS (1987, Washington)*]. *Nozīmīgākie starptautiskie dokumenti par kultūras mantojuma aizsardzību*. UNESCO Latvijas Nacionālā komisija, Valsts kultūras pieminekļu aizsardzības inspekcija. Rīga, 2000, 35. lpp. Turpmāk – *Vēsturisko pilsētu harta*, 1987.

The boundaries of Kuldīga’s urban construction monument and 11 territorial units around it were marked out in 2007 – the linear ones along streets and compact ones as well. Their goals were to reveal the internal structure of the urban construction monument and harmonise it with building regulations. In 2014, the Ministry of Culture approved new boundaries of Kuldīga’s urban construction monument and consolidated historical building zones and their specific regulations within the Kuldīga District Territorial Plan.

It should be noted that one of the arguments why Kuldīga’s old town has again been included in the UNESCO World Heritage Latvian National Register, is the reference: “the place has outstanding landscape value and harmonious integrity in the buildings from various periods”. A second important argument: “a well-thought-out and high-quality preservation and development programme has been developed for Kuldīga’s old town”.<sup>255</sup>

Currently, within the boundaries of the urban construction monument, the demands of several different regulations are overlapping (Fig. 45).

255 *Kuldīga: arhitektūra un pilsētībūvniecība...*, 90. lpp.

Kuldīgas vecpilsētas aizsardzības zonas un to apbūves noteikumi pilsētas vadībai ir kultūras mantojuma aizsardzības politikas instruments, tie ir arī pilsētas prestiža apliecinājums. Savukārt arhitektiem un plānotājiem tās ir vadlīnijas pilsētas veidola uzturēšanai vai jaunradišanai, bet pētniekiem – viela pārdomām.

Pašreiz plānošanas praksē Latvijā samērā liels uzsvars likts uz noteikumu izstrādi. Tas attiecas arī uz kultūras pieminekļiem un īpaši aizsargājamām teritorijām. Savā ziņā noteikumi veicina unifikāciju un samazina individuālu, tikai konkrētajai vietai nepieciešamo risinājumu iespējas. Tas nozīmē, ka nepieciešams veidot jaunu plānošanas praksi. Par to jau runāts iepriekš.

Savā ziņā to apliecina Vēsturisko pilsētu un apdzīvoto vietu konservācijas hartas (ICOMOS, 1987) jau senāk paustās nostādnēs, kas savu nozīmi nav zaudējušas mūsu dienās (gluži pretēji – to nozīme ir palielinājusies).<sup>256</sup> Praksē tas var nozīmēt tikai to, ka

256 *Vēsturisko pilsētu harta*, 1987, 35. lpp.

Firstly, the general binding building regulations which apply to the whole town, and the specific regulations about the part of it as an urban construction monument, with a different legal status as well. Plus, Kuldīga's old town is within the boundaries of an archaeological monument and its corresponding regulations, as well as the boundaries and regulations of a protected environmental object.

Kuldīga's old town's protection zones and their building regulations are a cultural heritage protection policy instrument for the town council and are also a confirmation of the town's prestige. Furthermore, they are guidelines for architects and planners to maintain the town's image or to create it anew, and for researchers – food for thought.

Currently, in Latvia, a rather heavy emphasis in planning practice is placed on the development of regulations. This also applies to cultural monuments and to specially protected territories. In a way, the regulations promote unification and reduce the possibilities of individual solutions required just for a specific place. This means that a new practice in planning needs to be developed. This was discussed previously.

katra vēsturiskā pilsēta sastopas ar savām specifiskām problēmām, kas nepakļaujas unifikācijai, bet atklāj iespējas bagātināt kopējās zināšanas par pilsētu veidošanos dažādos dabas apstākļu un vēstures nosacījumos.

Taču jāatzīmē visa iepriekš paveiktā darba zinātniskās analīzes nepieciešamība, saistot to ar pilsētas veidošanās vēsturi, dažādo laiku ietekmēm un to pēcietekmēm, atbilstību dažādos laikos pieņemtajiem starptautiskās nozīmes dokumentiem, to garam un rekomendācijām.

### Centra meklējumi

Pilsētu attīstības gaitā centru dabiskā veidošanās, kā arī mērķtiecīgi centru meklējumi, balstoties teorijās vai plānošanas praksē, ir nepārtraukts process. Mainoties laikiem, nostādņēm un vēsturiskās atmiņas ietilpībai tas atjauninās un iegūst jaunas iezīmes.

Pilsētu centri var būt vietas ar tradīcijām, sabiedrībai nozīmīgām funkcijām, to norisēm vai izpausmēm ilgstošā laikā. Vēsturiski tie bija tirgus laukumi, rātslaukumi, baznīcas. Taču tie

This is, in a way, confirmed by the approaches expressed earlier in the Charter for the Conservation of Historical Towns and Urban Areas (ICOMOS, 1987), which have not lost their significance nowadays (quite the opposite – their significance has increased).<sup>256</sup> In practice, it can only mean that each historical town comes across its own specific problems, which defy unification, and reveal opportunities for enriching the overall knowledge about the development of towns in different environmental circumstances and historical conditions.

But, the need for an academic analysis of all the previously undertaken work must be mentioned, linking this with the town's development history, the influences of different eras and their subsequent impact, as well as their consistency with internationally important documents having been adopted at different times, their spirit and recommendations.

### Searches for the centre

As towns develop, the natural development of centres, as well as purposeful searches for centres, based on theories or planning practice,

256 *Vēsturisko pilsētu harta*, 1987, 35. lpp.



varēja būt dažādi varas centri, un šajā gadījumā svarīga bija varas hierarhija. Tādēļ varas statuss nereti tika nostiprināts arhitektoniski iespaidīgās ēkās, vai arī to pastiprināja atrašanās izcilu ainavu satvarā vai citās iezīmīgās vietās.

Šajā kontekstā ir piemērs no Kuldīgas vēstures. Proti, pilsētas Rātslaukumā blakus redzamas divas kādreizējo rātsnamu ēkas – vecā un jaunā. Par pirmo zināms, ka to sāka celt 1626. gadā. 1797. gadā Kuldīgas kartē lasāma ziņa, ka nams sliktā stāvoklī un nojaukts. Pēc tam – uzcelts no jauna, taču nav zināma visa tā vēsture līdz restaurācijai mūsu dienās. Jauno rātsnamu turpat blakus uzcēla 1868. gadā, tā jau ir cita laika zīme un, domājams, piešķir pilsētas varai citu nozīmīgumu.

Iepriekš apskatītajos Kuldīgas pilsētas attīstības plānos apspriests jautājums par centru, tajos redzami arī plānotie risinājumi. Uzmanību piesaista skatījums uz centru it kā divos līmeņos. Proti, centrs kā pilsētas daļa, respektējot pilsētas senāko vēsturi, un centrs kā vieta pilsētā, kurai kādu iemeslu dēļ ir piešķirta īpaša nozīme.

Pirms Otrā pasaules kara izstrādātajā Kuldīgas plānā kā pilsētas telpiskās struktūras daļa iezīmēts garumā stiepts saimnieciskais centrs. Tas aptver daļu no vecpilsētas, turklāt austrumu pusē robeža iet pa Alekšupīti līdz Pasta ielai un Jelgavas ielai, tātad – atstājot ārpusē kādas citas nozīmīgas pilsētas vēsturiskās daļas (ap Kalna un Kaļķu ielu, arī seno pilsvietu). Galvenā nozīme (tā saglabājas līdz mūsu dienām) piešķirta Liepājas ielai, apbūvei gar to un zemes gabalu blokam ap Jauno tirgus laukumu un Piltenes ielu.

Tajā laikā tika iezīmēta jauna pilsētas centra vieta – Jaunais tirgus laukums. Ar to saistītā Piltenes ielas izbūve pakāpeniski mainīja citu pilsētas ielu nozīmi (sevišķi tas attiecas uz Ventspils ielu). Tādējādi jau citādā telpiskā izkārtojumā bija radīts pamats pilsētas dzīves atjaunošanai pēc kara.

Padomju varas gados, 1948. gadā izstrādātajā Kuldīgas attīstības plānā skaidrāk nodalīta vecā pilsēta un jaunā, veidojamā un plānojamā pilsēta. Paskaidrojumos rakstīts, ka vecās pilsētas centrs būs pamats no jauna veidojamā

is a continuing process. With changing times, approaches and the capacity of historical memory, this is renewed and gains new features.

Town centres can be places with significant societal traditions and functions, and their expressions over extended periods. Historically, market squares, town squares, and churches have been centres. But these could also include various centres of power, and in this case the hierarchy of authority was relevant. Therefore, the status of a particular authority was often consolidated in architecturally impressive buildings, or was emphasised by its location in the framework of an outstanding landscape or in other important places.

In this context, there is an example from the history of Kuldīga. Namely, two former town hall buildings, the old and the new one, can be seen next to each other in the Town Square. It is known that the construction on the first one commenced in 1626. In 1797, information from a map of Kuldīga informs us that the building was in a poor condition and was demolished. Afterwards it was rebuilt, but its complete history up to the current restoration is unknown. The new town hall was built nearby in 1868, is the sign of a different time and probably imparted the

town authorities with a different importance.

In the previously reviewed Kuldīga town development plans, the issue of the centre was discussed and the planned solutions can also be seen in them. The perspective of the centre, seen as if on two levels, attracts attention. Namely, the centre as a part of the town, with respect to the town's earliest history, and the centre as a place in the town, which has, for some reason, been allocated special importance.

In the Kuldīga plan which was developed prior to the Second World War, a stretched out economic centre was marked as a part of the town's spatial structure. This encompassed part of the old town, moreover, the boundary on the eastern side went along the Alekšupīte to Pasta Street and Jelgavas Street, thus leaving out some other significant historical parts of the town (around Kalna and Kaļķu streets, and the ancient castle site as well). The main importance (having remained such even today) was allocated to Liepājas Street, the buildings along it, and the plot of land around the New Market Square and Piltenes Street.

A new site for the town centre was marked out at that time – the New Market Square (*Jaunais tirgus laukums*). The associated built-up area on



centra rajonam, ņemot vērā jaunus apstākļus un pilsētas attīstības apsvērumus. Plānotā centra platība – 54,5 ha (konkrētās aprises nav zināmas). Jaunā centra veidošanas koncepcija ir diezgan ambicioza: saudzēt veco pilsētas centru ar jaunveidojamiem pilsētas rajoniem, “bet nevis atstāt to kā pilsētas muzeju”.<sup>257</sup> Šīs koncepcijas īstenošana saistās ar senā ielu tīkla pārveidošanu, tā piemērošanu jaunajiem apstākļiem. Plānotā ielu paplašināšana būtībā bija ilglaika plāns, kas varēja īstenoties tikai pēc veco, nolietoto ēku nojaukšanas. Kā tas varēja notikt, to parāda viens piemērs – ēka Liepājas ielā 19.

Pilsētas centrālo laukumu paredzēja veidot vecā tirgus laukuma (resp., Rātslaukuma) vietā, to paplašinot pēc ieskaujošo ēku nolietošanās un nojaukšanas. Turklāt pēc P. Švābes ieceres, laukumam bija plānota regulāra forma, kaut gan tas sākotnēji nebija regulārs. Tomēr informācija par centra veidošanas motivāciju un apstākļiem, kas to noteica, ir visai skopa. Viens no iespējamiem apsvērumiem – rēķināšanās ar tā laika varas funkcijām.

257 Paskaidrojuma raksts, 1948, 45. lpp.

Piltenes Street gradually altered the importance of other streets in the town (this applies particularly to Ventspils Street). In this way, the foundation for renewed life in the town after the war was developed, but in a different spatial arrangement.

The old town and the new one that had to be planned and developed, is more clearly marked out in the Kuldīga Development Plan which was developed during the Soviet years (in 1948). It states, in the explanatory information, that the centre of the old town would be the foundation for the new centre district to be developed, bearing in mind the new circumstances and town development considerations. The planned area of the town was 54.5 ha (the specific outline was not known). The concept for the development of the new centre was quite ambitious: to blend the old centre of the town with the new districts to be created in the town, “but not leaving it like a town museum”.<sup>257</sup> The implementation of this concept was associated with the transformation of the old street network, its adaptation to new conditions. The planned street widening was, in effect, a long-term plan, which could only take place after the demolition of old rundown

257 Paskaidrojuma raksts, 1948, 45. lpp.

buildings. An example of how this could happen was the building at 19 Liepājas Street.

The plan for the town’s central square was that it be created in place of the old market square (resp., the Town Hall Square), expanding it after the buildings surrounding it had become rundown and were demolished. Moreover, P. Švābe’s intention was that the square would have a regular form, even though initially it had not been regular. However, information concerning the motivation and circumstances for the square’s development accounting for this is lacking. One of the possible considerations – reckoning with the functions of the authorities at the time.

The authors of the next town development plan in 1973 also focussed attention on the question of the town’s centre. At that time, the determination of the boundaries of the town centre was required by general approaches to town planning.

There is discussion about the town’s centre district in the explanatory text to the town plan, but its outline is not known. The planned area was 153 ha. It is only known that the authors of the plan considered the area between Upes, Komjauņatnes, and Strādnieku (the current Upes, Kaļķu

Arī nākamā, 1973. gada, pilsētas attīstības plāna autori pievērsī uzmanību pilsētas centra jautājumam. Tolaik to prasīja vispārējās pilsētu plānošanas nostādnes – noteikt pilsētu centru robežas.

Pilsētas plāna paskaidrojuma rakstā ir runa par pilsētas centra rajonu, taču nav zināmas tā aprīses. Plānotā platība – 153 ha. Zināms vien tas, ka par Kuldīgas vecpilsētas kodolu plāna autori uzskata areālu starp Upes, Komjaunatnes, Strādnieku (tagadējām Upes, Kaļķu, Policijas ielām); Kalna ielas apbūvi ar turpinājumu Sarkanarmijas (tagadējā Jelgavas) un Gvardes (tagadējā Skrundas) ielā.

20. gs. 30. gados izbūvētais Jaunais tirgus laukums, kas bija pārdēvēts par Oktobra laukumu, laika gaitā ir kļuvis it kā pilsētas centrs, laukuma perimetru turpmāk paredzēts apbūvēt ar sabiedriskām ēkām.<sup>258</sup> Vienlaikus kā nozīmīgas vietas pilsētas plānojuma struktūrā paredzēts saglabāt abus senos, vēsturiskos pilsētas centrus – pie Katrīnas baznīcas un Rātslaukuma. Galvenā plāna ideja būtībā ir

258 Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība..., 62., 63., 66., 67. lpp.

vienkārša. Proti, nostiprināt abu mezgla punktu – senā un jaunā – telpisko saikni, izceļot to arī funkcionāli. Tā būtu Liepājas iela, kur satiekas jaunā un vecā apbūve.<sup>259</sup>

Kā redzams, laika gaitā, turpat 80 gadus, tiek risināts viens un tas pats jautājums – pilsētas centrālo vietu meklējums. Patiesībā arī pašas nosauktās centru vietas principiāli nemainās, variē tikai to teritoriālās aprīses, kas ir viegli saprotams Kuldīgas pilsētas vēsturiskās attīstības kontekstā. Centra zīmes – pilsētas senais kodols, senie rātslaukumi, Pilsētas laukums kā atmiņa no valstiskās neatkarības sākuma laikiem un Liepājas iela kā pilsētas dzīves ritma kvintesence.

Turpinājumu redzam mūsu dienās. Pilsētas centrālā vieta šobrīd ir vecpilsēta jeb pareizāk – Kuldīgas pilsētbūvniecības pieminekļi, tā platība 58 ha. Tātad pilsētas vecākā daļa salīdzinājumā ar sākotnēji noteiktajām aprīšēm ir lielāka. Tāpat kā agrāk, viens no pamatjautājumiem ir – kā saistīt vēstures zīmes ar jaunajām, laikmetam atbilstīgajām, kā

259 Paskaidrojuma raksts, 1972, 112. lpp.

and Policijas) streets, and the buildings around Kalna Street extending to Sarkanarmijas (now Jelgavas) and Gvardes (now Skrundas) streets, as the core of Kuldīga's old town.

The New Market Square which was built in the 1930s, and renamed as Oktobra Square, over time, became the town centre, and the perimeter of the square would in future have public buildings built around it.<sup>258</sup> At the same time, the plan was to preserve the two old, historical town centres – by St. Catherine's Church and the Town Hall Square as important places in the town's planning structure. The concept for the main plan was simple in its essence. Namely, to consolidate the spatial connection between both key points – the old and the new – highlighting this functionally as well. Liepājas Street would be the place where the new and the old buildings would meet.<sup>259</sup>

As we can see, one and the same issue – the search for the town's central spot – keeps being addressed for nearly 80 years. In actual fact, the central spots named do not change in principle, only their territorial contours vary, which is easy to understand in the context of the Town

258 Kuldīga: arhitektūra un pilsētbūvniecība..., 62., 63., 66., 67. lpp.

259 Paskaidrojuma raksts, 1972, 112. lpp.

of Kuldīga's historical development. The signs of the centre – the ancient heart of the town, the ancient town squares and Town Square as a memory from the early days of the national independence, and Liepājas Street as the quintessence of the rhythm of town life.

We can see the continuation nowadays. The central spot in town currently is the old town, or more correctly – Kuldīga's urban construction monument with an area of 58 ha. Thus, the oldest part of the town is larger when compared to its initially determined contours. Just like earlier, one of the primary issues is: how to connect the signs from history with the new ones corresponding to modern era, how the preservation of the historical heritage can be balanced with the development of the new town, which inescapably also leaves an impression on the streets and buildings of the old town. The greatest difference is that nowadays the concept of cultural heritage, and how it is understood around the world, has expanded. Namely, with respect to towns, heritage cannot be looked at purely as expressions of urban construction, it involves also people's lives over the generations, environmental circumstances, and historical processes in a specific place. In our case – in Kuldīga.



līdzsvarot vēstures mantojuma saglabāšanu un jauno pilsētas attīstību, kas neizbēgami atstāj savu iespaidu arī vecpilsētas ielās un namos. Lielākā atšķirība ir tā, ka mūsu dienās kultūras mantojuma jēdziens un tā izpratne pasaulē paplašinājusies. Proti, attiecībā uz pilsētām mantojums nav tikai vienīgi pilsētībūvniecības izpausmēs skatāms, tas ir arī cilvēku dzīve paaudžu paaudzēs, dabas apstākļu un vēstures gaitas savijums vienā konkrētā vietā. Mūsu gadījumā tā ir Kuldīga.

Domājams, ka situācija vairāk mainījies tajā ziņā, ka pilsētā izveidojušies un pastāv vairāki centri, ko noteikuši dažādi apstākļi – vietas vēsture, funkcijas, tradīcijas, estētiskie apsvērumi u.c. Tas saistāms ar sabiedrības dzīves un prasību dažādošanos un specializēšanos, sevišķi ar tūrisma un atpūtas nozares attīstību.

Neapšaubāmi, tāds centrs Kuldīgā pašreiz ir Liepājas iela, Rātslaukums ar novada domi, Kultūras centrs, Pilsētas dārzs, Ventas mala, Mārtiņsala un Rumba, lielveikali, autoosta u.c. Tās ir vietas, kas iziet ārpus iezīmētā Kuldīgas centra rajona un ir ļoti nozīmīgas iedzīvotājiem.

Balstoties uz ainavu pieejas principiem, Inta Jansone savā pētījumā<sup>260</sup> piedāvā pieeju, kas paplašina priekšstatu par Kuldīgas pilsētas centru. Proti, tiek nodalīta kultūras mantojuma teritorija, kas aptver pilsētībūvniecības pieminekļa teritoriju, to nedaudz paplašinot, kā arī Ventas ielejas posmu (kas ir daļa no dabas lieguma) un Ventas Rumbu. Tādējādi centra teritorijā (kaut arī vairāk formāli, mazāk – funkcionāli) tiek iekļauta Venta, un samazinās pilsētas centra asimetriskā novietojuma efekts. Jāatgādina, ka Pārventas apdzīvojums sāka attīstīties tikai laikā starp abiem pasaulē kariem, un tad tā juridiski tika iekļauta pilsētas teritorijā.

### Ielu tīkls Kuldīgā

Ielu tīkla veidošanās notiek vienlaikus ar Kuldīgas pilsētas attīstību kopumā, ar tās telpiskās struktūras veidošanos. Tā aizsākums visticamāk saistāms ar Ordeņa pili, tās novietni

260 Jansone I. *Vēsturiskās pilsētas ainavu pieeja kultūras mantojuma saglabāšanai Kuldīgā*. Maģistra darbs. LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte. Rīga, 2015, 40. lpp., karte 44. lpp. Turpmāk – Jansone I., 2015.

Supposedly, the situation has changed more in line with the fact that several town centres have developed, which was determined by various circumstances – the history, functions, traditions, aesthetic considerations of the place, etc. This is linked to diversification and specialization of community life and needs, especially along with the development of the tourism and recreation spheres.

Undoubtedly, the centre in Kuldīga currently includes Liepājas Street, the Town Hall Square with the District Council, the Cultural Centre, the Town Garden, the banks of the Venta, Mārtiņsala, and the Venta Falls, department stores, the bus station, etc. These are places that go beyond the marked Kuldīga centre district and are very important to the residents.

Based on landscape approach principles, Inta Jansone presents an approach in her research,<sup>260</sup> which broadens the concept of the town centre of Kuldīga. Namely, this divides off the cultural heritage territory including the urban construction

monument territory, while increasing it a little, and includes the section of the Venta Valley (which is part of the nature reserve) and the Venta Falls. In this way, the Venta is included in the centre area (although more formally, and less – functionally), reducing the effect of the town centre's asymmetrical placement. It should be reminded that Pārventa only began to develop as a place to live in the period between the two world wars, and was then legally included in the town territory.

### The street network in Kuldīga

The development of the street network took place along with the general development of the Town of Kuldīga, its spatial structure. The origins of this network are most likely associated with the Order's Castle and its placement by the steep bank of the river, with the only gate and bridge across the Alekšupīte, with roads leading in and out, to the surrounding area. We can only hazard a guess, or look for explanations, as to how this happened over the centuries, using the scant information which has been preserved in written sources and ancient maps. Furthermore, archaeological research in the town reveals that below the current street network that we see

260 Jansone I. *Vēsturiskās pilsētas ainavu pieeja kultūras mantojuma saglabāšanai Kuldīgā*. [Historical Town Landscape Approach to the Preservation of Cultural Heritage in Kuldīga]. Maģistra darbs LU Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte. Rīga, 2015, 40. lpp., karte 44. lpp. Henceforth – Jansone I., 2015

pie upes kraujā krasta, ar vienīgajiem vārtiem un tiltu pāri Alekšupītei, ar izejošiem vai ienākošiem ceļiem no apkārtnes, ar pilsētas veidošanās pirmsākumiem. Kā tas notika gadsimtu gaitā, var tikai minēt, meklēt skaidrojumus, izmantojot tās skopās ziņas, kas saglabājušās rakstītajos avotos, kā arī senajās kartēs. Turklāt, arheoloģiskie pētījumi pilsētā liecina, ka zem tagadējā, mums redzamā ielu tīklojuma dažādās pilsētas daļās ielu virzieni bijuši pavisam citādi,<sup>261</sup> ielas nav veidojušās vienlaikus, it sevišķi senākajos vēstures laikos.

Kuldīgas pilsētas ielu tīkla un ielu nosaukumu veidošanās vēsturi ir aprakstījis V. Rēders.<sup>262</sup> Savus apsvērumus par Kuldīgas ielu veidošanos, to nozīmi un nozīmes maiņām devusi arī I. Šefflere.<sup>263</sup>

V. Rēders apkopojis 18. gs. beigu – 19. gs. sākuma informāciju, kas iegūta, izpētot pilsētas zemesgrāmatas un pilsētas rātes sēžu

261 *Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība*, 146.–147.lpp.

262 Räder W. Die Strassennahmen Goldingens. *Anzeiger für Goldingen und Windau*, Nr. 27, 1928, 7. Jul.; Nr. 28, 14. Jul. Turpmāk – Räder W. *Anzeiger*...

263 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 5, 6, 11, 12.

today, the street directions were completely different<sup>261</sup> in some parts of the town, the streets did not develop simultaneously. This is particularly the case in ancient times.

W. Rader has written about the history of the street network and the development of street names in the Town of Kuldīga.<sup>262</sup> I. Scheffler has also provided her ideas on the development of Kuldīga's streets, their significance and changes in their importance.<sup>263</sup>

W. Rader collated information from the late 18<sup>th</sup> and early 19<sup>th</sup> century, obtained by researching the town's landbooks and the minutes of town council meetings. A second source of information was the three Kuldīga town plans which were prepared in 1797, 1828, and 1873. In earlier days, names of streets were rarely used in the town as there was no need for them. References to the surname of the owner of a house or a house's appearance (the white house, the big house), or where it was located (at Putnu lauks, or opposite the

261 *Kuldīga: arhitektūra un pilsēt būvniecība*, 146.–147. pp.

262 Räder W. Die Strassennahmen Goldingens. *Anzeiger für Goldingen und Windau*, Nr. 27, 1928, 7. Jul.; Nr. 28, 14. Jul. Henceforth – Räder W. *Anzeiger*...

263 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 5, 6, 11, 12.

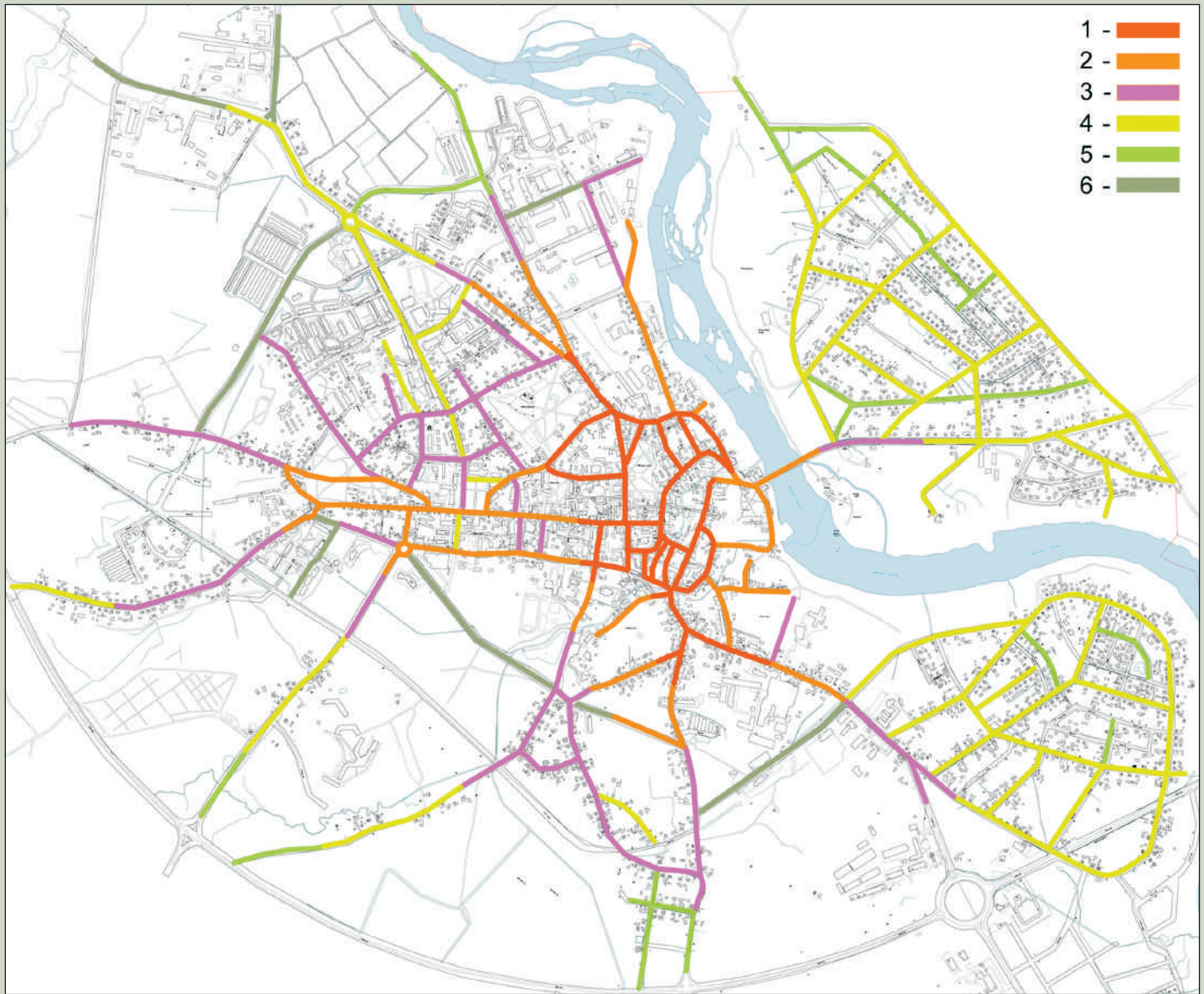
protokolus. Otrs informācijas avots ir trīs Kuldīgas pilsētas plāni, kas izgatavoti 1797., 1828. un 1873. gadā. Agrākajos laikos pilsētā ielu nosaukumus lietoja reti, jo pēc tā nebija vajadzības. Pietika ar norādēm par mājas īpašnieka uzvārdu vai mājas izskatu (baltais nams, lielais nams), vai atrašanās vietu (Putnu laukā, iepretim rātsnamam u.c.), vai pēc kaimiņu uzvārdiem.

Salīdzinot pilsētas plānus, V. Rēders izdara secinājumus par vārdos nosaukto ielu nosaukumu maiņām laika gaitā, par jaunu ielu veidošanos un jaunajiem ielu nosaukumiem. Izrādās, ka 1797. gadā Kuldīgas pilsētas kartē vārdos nosauktas desmit ielas, bet to skaits ir daudzkārt lielāks un ielu tīkla konfigurācija atpazīstama arī šodien. 1828. gadā Kuldīgas kartē ar nosaukumiem atzīmētas 22 ielas, 1873. gadā kartē no jauna nosauktas vēl piecas ielas. Raksta publicēšanas laikā Kuldīgā jau ir 41 iela ar nosaukumu. Tomēr reālais ielu skaits, kuras attēlotas minētajās kartēs, ir lielāks. Salīdzinājumam – pašreiz Kuldīgā ir 161 vārdā nosaukta iela.

town hall etc.), or to the surnames of the neighbours, were sufficient.

In comparing town plans, W. Rader drew some conclusions about changes in the names of streets, about the formation of new streets and new street names. It transpires that there were ten streets with names in 1797, on the town map of Kuldīga, though there were a lot more streets, and the configuration of the street network is currently recognizable. In 1828, there were 22 streets with names marked on the map of Kuldīga, and in the 1873 map, another five streets received names. At the time of the publication of the article, there were already 41 streets with names in Kuldīga. However, the real number of streets portrayed in the mentioned maps is greater. For purposes of comparison – there are currently 161 streets with names in Kuldīga.

In a sense, the mentioned research is a descriptive and statistical analysis, with its main goal being the clarification of street names in the historical context. But the Kuldīga street network is a territorial and spatial creation reflecting the pace of the town's development in the past, and at the same time – conditions for its future



#### 46. Kuldīgas ielu tīkla veidošanās vēsture.

Pēc dažādu gadu kartēm sast. J. Jākobsone, 2015.

- |                          |                        |
|--------------------------|------------------------|
| 1 – 18. un 19. gs. mija; | 2 – 19. gs. otrā puse; |
| 3 – 20. gs. sākums;      | 4 – 20. gs. 30. gadi;  |
| 5 – pēc 1948. g. plāna;  | 6 – pēc 1973. g. plāna |

#### The history of the development of Kuldīga's street network.

From maps of various years. Comp. by J. Jākobsone, 2015.

- |  |                                    |
|--|------------------------------------|
| 1 – turn of the 18 <sup>th</sup> and 19 <sup>th</sup> centuries; | 2 – late 19 <sup>th</sup> century; |
| 3 – early 20 <sup>th</sup> century;                              | 4 – 1930s;                         |
| 5 – according to the 1948 plan;                                  | 6 – according to the 1973 plan     |



Minētais pētījums savā ziņā ir aprakstoša un statistiska analīze, turklāt tā galvenais mērķis bija ielu nosaukumu skaidrojums vēstures kontekstā. Taču Kuldīgas ielu tīkls ir teritoriāls un telpisks veidojums, tas atspoguļo pilsētas veidošanās gaitu pagātnē, un vienlaikus – turpmākās augšanas nosacījumus. Tādēļ tika veikta Kuldīgas pilsētas ielu tīkla attīstības gaitas analīze, un, tāpat kā V. Rēders, par sākuma stāvokli izvēlējāmies senāko, 1797. gada Kuldīgas karti. Pēc tam – vēl citas (46. att.).

Vispirms – par kopainu. Pietiekami skaidri iezīmējas senākā, 1797. gada pilsētas daļa kā visa ielu tīkla kodols. Tas ir vēsturiski izveidojies blīvs ielu tīkls, ar sarežģītām konfigurācijām, kuru veidošanās notikusi, Kuldīgas pilsētai veidojoties gadsimtu gaitā. Te varēja izpausties pašas Kuldīgas pils novietnes ietekme, tās nocietinājumu sistēmas konfigurācija, vārtu atrašanās vieta, izejošie vai ienākošie ceļi. Šajā senajā pilsētas daļā laika gaitā radušās vien dažas nelielas ieliņas – Skolas iela (1833) un Jaunā iela (1877), taču par

senākajiem ielu pārveidojumiem (piemēram, par virzienu maiņu) informācijas nav. Tādēļ var pieņemt, ka senais ielu tīkla kodols ir iezīmīga pašreizējā Kuldīgas pilsētībūvniecības piemiņla teritorijas struktūrvienība.

No senās vecpilsētas kā stari iziet vai pretēji – kā stari ienāk gadsimtiem vecie ceļi no apkārtējiem tuvākiem un tālākiem centriem (no muižām un pilsētām), gar kuriem pakāpeniski veidojās apbūve, tie kļūst par ielām un turpmāk nosaka apbūves veidošanās raksturu.

19. gs. un 20. gs. mijā pilsētā, sekojot apbūves attīstībai, tiek izveidotas šķērseniskās ielas, kas savienoja staru ielas, piemēram, Jaunkuldīgas ielu tīkls (Mālu, Ganību, Aploku, Dārza u.c. ielas).

Tāds ielu tīkla senākais karkass lielos vilcienos saglabājies līdz mūsu dienām, neraugoties uz apbūvēto teritoriju paplašināšanos starp staru ielām. Raksturīgi, ka atsevišķas ielu tīkla daļas neveidojās vienlaicīgi, bet kā veselums saglabājās katrā nākamajā posmā.

Ielu tīkla mērķtiecīga plānošana un veidošana sākās jaunajās pilsētas daļās – Putnudārza

growth. That is why the analysis of the development pace of the street network in Kuldīga was undertaken, and we selected the oldest map (of 1797) of Kuldīga as the starting point, just like W. Rader, followed by other maps (Fig. 46).

Firstly – a holistic perspective. The oldest, the 1797 town, stands clearly as the core of the entire street network. This is a tight network of streets that developed historically, with complex configurations, which developed as the Town of Kuldīga grew over the centuries. Probably the influence of the location of the Kuldīga Castle was expressed here, the configuration of its fortification system, the location of its gates, and the roads leading into and out of it. Over time, only a few small streets developed in this ancient part of the town – Skolas Street (1833) and Jaunā Street (1877), but there is no information about the transformations of the oldest streets (for example, about their changes in direction). Therefore, it can be assumed that the core of the ancient street network is a characteristic structural component of the current territory of Kuldīga's urban construction monument.

The centuries' old roads radiate like rays out of, or also – like beams into, the ancient old

town from the surrounding centres, near and far (from manors and towns). Buildings gradually developed along them, they became streets and from then on, they determined the character of building development.

At the turn of the 19<sup>th</sup> to the 20<sup>th</sup> centuries, as building works developed in the town, transverse streets were created, for example, the Jaunkuldīga network of streets (Mālu, Ganību, Aploku, Dārza, and other streets), which connected the streets radiating out.

In broad strokes, the oldest bones of such a street network have been preserved right up until today, despite the expansion of the built-up territory between the streets beaming out. Characteristically, individual parts of the street network did not develop simultaneously, but were preserved as a whole in each succeeding stage.

The focused planning and creation of the street network commenced in the new parts of the town – in the Putnudārzs and Pārventa territories, even before they were legislatively included within the town's borders. Street planning was continued according to all the town development plans, including in the former horticultural society territories. The planning of



47. Kurzemes ceļi 19. gs. sākumā  
 Avots: LVVA 6828. f., 2. apr., 233. l.  
 Kurzeme's roads in the early 19<sup>th</sup> century  
 Source: LVVA 6828. f., 2. apr., 233. l.

un Pārventas teritorijās, pat pirms tās juridiski iekļāvās pilsētas robežās. Ielu plānošana turpinājās saskaņā ar visiem pilsētas attīstības plāniem, tajā skaitā arī kādreizējo dārzkopības sabiedrību teritorijās. Īpašs gadījums ir ielu, taku un laukumu plānojumi daudzstāvu apbūves mikrorajonos.

Jaunākie ielu tīkla elementi ir ielas, ko varētu saukt par lielām līnijām. Tās ir robežielas, kas iezīmē malu (Lapeģļu iela, Jaunsaimnieku iela), vai arī līnijas, kas rada jaunas telpiskās struktūras. Tāda nozīme ir kādreizējā dzelzceļa uzņēmumam, kas kļuvis par ielu un pārveido seno tīklojumu, kā arī apvedceļam, kas veido jaunu priekšstatu par Kuldīgas pilsētas robežām.

Seno ceļu zīmējumu un Kuldīgu kā centru skaisti parāda 19. gs. sākuma Kuldīgas apriņķa ceļu karte.<sup>264</sup> Nozīmīgākie ceļi ved uz Ventspili, Aizputi un Liepāju, uz Skrundu un Jelgavu, kā arī uz Rīgu (47. att.).

Vispirms – ceļš uz Ventspili. Jau 1354. gadā par to teikts, kā raksta I. Šeflere, “lielais, gaišais ceļš, kas ved uz Ventspili”, svarīgāko Livonijas

264 LVVA 6828. f., 2. apr., 233. l.

streets, footpaths and squares in the multi-storey-building housing estates is a special case.

The newest street network elements are streets which could be called the great linear streets. These are the border streets which define the edge (Lapeģļu Street and Jaunsaimnieku Street), or are lines which create new spatial structures. Examples of such include the former railway embankment which has become a street, transforming the ancient network, and the ring-route which creates a new concept about the boundaries of the Town of Kuldīga.

An early 19<sup>th</sup> century road map of the Kuldīga District clearly shows the old road pattern and Kuldīga as the centre.<sup>264</sup> The most important roads lead to Ventspils, Aizpute, and Liepāja, to Skrunda and Jelgava, as well as to Rīga. (Fig 47)

Firstly – the road to Ventspils. As I. Schefler has written, it was already mentioned in 1354 as “the great, bright road which leads to Ventspils”, the Livonian Order’s most important seaport in Courland. The road’s significance has not changed over time. The road

264 LVVA 6828. f., 2. apr., 233. l.

Ordeņa jūras ostu Kurzemē. Šī ceļa nozīme laika gaitā nemazinājās. Savukārt ceļš caur Aizputi uz Liepāju bija nozīmīgs satiksmē ar Prūsiju, to izmantoja gan Ordenis kā kara ceļu, gan tirgotāji un amatnieki, ienākot Kuldīgā. Ceļš uz Jelgavu bija gandrīz tikai lokāls, bet lielāku nozīmi tas ieguva Kurzemes hercogistes laikā, līdz ar Jelgavas pilsētas lomas pieaugumu. Laika gaitā mainījās nozīme arī ceļam uz Rīgu. Sākotnēji tas bija turpinājums lielajam satiksmes ceļam no Prūsijas caur Liepāju uz Kuldīgu un tālāk. Vēlāk situācija mainījās, jo lielais ceļš uz Rīgu no Liepājas pagriezās caur Skrundu.

Laika gaitā Kurzemē izveidojās stabils ceļu tīklojums, kas saistīja pilsētas un apdzīvotas vietas, kā arī nodrošināja satiksmi starp lielākajiem centriem. Gatavojot informāciju agrārās reformas vajadzībām pēc valstiskās neatkarības iegūšanas, 1921. gadā tika nosaukti Kuldīgai svarīgākie zemes ceļi – uz Ventspili, Liepāju, Ēdoli, Aizputi, Skrundu, Saldus, Tukumu, Stendi. Lielākā kustība ar smagajiem un vieglajiem paļūgiem tajā laikā bija uz Aizputi un Stendi.<sup>265</sup>

265 LVVA 7154. f., 1. apr., 1321. l.

Nereti uzskata, ka senākā Kuldīgas iela ir Kalna iela, taču iespējams, ka tā ir vienkārši senākā vārdā nosauktā iela. Pirmo reizi tā tiek minēta kādā senā hronikā. Tajā teikts, ka 1563. gadā Kuldīgas pilsētā, Kalna ielā, izcēlās ugunsgrēks, tas sākās naktī, nodega 43 mājas un dzīvojamās vietas, divās stundās visa Kalna iela bija izdegusi. Otrreiz liels ugunsgrēks Kalna ielā bijis 1713. gadā.<sup>266</sup> Ieskats senās Kuldīgas telpiskās struktūras veidošanās gaitā ļauj domāt, ka Kalna ielas vēsturi zinām vien daļēji. Zīmīgi, ka jaunākajos laikos nav īstenojies neviens no plānotajiem Kalna ielas asā līkuma pārveidojumiem.

Otra biežāk pieminētā iela ir Baznīcas iela (iespējams, sākotnēji tā bija vienkārši ceļš no pils gar Alekšupītes krastu). Tā sāka veidoties 17. gs. sākumā, Kuldīgas uzplaukuma laikā, vienlaikus ar jaunā tirgus laukumu pie rātsnama. Ap 1600. gadu ielu dēvēja par Lielo Tirgus ielu, un tikai pēc katoļu baznīcas uzbūvēšanas (tā iesvētīta 1649. g.) blakus tirgus laukumam to pārdēvēja par Baznīcas ielu.<sup>267</sup> Savukārt

266 Räder W. *Anzeiger...*, 1928, 7. Jul., S. 1.

267 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 11.

through Aizpute to Liepāja was significant for traffic to Prussia and was used by the Order for war purposes, and by merchants and craftsmen to reach Kuldīga. The road to Jelgava was almost purely local, but it gained greater importance during the time of the Duchy of Courland, with the Town of Jelgava's increased role. Over time, the significance of the road to Rīga also changed. Initially, it was a continuation of the main road for traffic from Prussia through Liepāja to Kuldīga and further. Later the situation changed as the main road to Rīga from Liepāja veered through Skrunda.

Over time, a stable network of roads developed in Courland which connected towns and settlements, as well as provided for the needs of traffic between the largest centres. In preparing information for the needs of agrarian reform after the gaining of national independence, the most important country roads for Kuldīga were named in 1921 – those to Ventpils, Liepāja, Ēdole, Aizpute, Skrunda, Saldus, Tukums, and Stende. At that time, the most frequent destinations for the light and heavy cart traffic were Aizpute and Stende.<sup>265</sup>

265 LVVA 7154. f., 1. apr., 1321. l.

Kalna Street is often considered to be the oldest street in Kuldīga, but it may just be the oldest street with a name. Its first mention was in some old chronicle. The chronicle revealed that a fire broke out in 1563, in Kalna Street in the Town of Kuldīga. This happened at night and 43 houses and dwellings burnt down. The entire Kalna Street had been burnt out within two hours. There was a second great fire in Kalna Street in 1713.<sup>266</sup> An insight into the process of the development of ancient Kuldīga's spatial structure leads us to the conclusion that we are only partly aware of the history of Kalna Street. Notably, none of the planned transformations of the sharp bend in Kalna Street has come to fruition in modern times.

The second most frequently mentioned street is Baznīcas Street (it is possible that in the beginning, it was simply the street from the castle which ran along the bank of the Alekšupīte). It began to develop in the early 17<sup>th</sup> century during Kuldīga's boom period, along with the New Market Square by the town hall. Around 1600, the street was named Lielā Tirgus Street, and it was only after the construction of the Catholic church (it was consecrated in 1649)

266 Räder W. *Anzeiger...*, 1928, 7. Jul., S. 1.



V. Rēders norāda, ka iela no vācu baznīcas līdz lielajam tirgum (pēc avotiem 1757., 1772 un 1795. gadā) tiek saukta par Lielo ielu, un kopš 1784. g. tiek lietots tagadējais nosaukums.<sup>268</sup> Iespējams, ka senāk, pirms jaunā Rātsnama izbūves, ielai ir bijuši divi posmi.

Viena no senajām Kuldīgas ielām ir Kaļķu iela. Nosaukums atvasināts no Kaļķu kalna un kaļķu lauka, uz kuru tā vedusi. Par Kaļķu kalnu (pieminēts 1571., 1764., 1854. gadā) 19. gs. 30. gados tika saukts paliels gruntsgabals.<sup>269</sup> Iespējams, tur atradās kaļķu, resp., dolomītu lauztuves.

Smilšu iela sākās pie Liepājas ielas, kur bija senais Smilšu krogs, tā sazarojās divās daļās kā Lielā un Mazā Smilšu iela (tagad – Pētera iela). 1774. gada Smilšu ielu sauca par “ieliņu uz nevācu nabagmāju”, kādu laiku tā saukta arī par Mazo Liepājas ielu.<sup>270</sup>

Interesanta ir tagadējās Upes ielas vēsture. Līdz 19. gs. beigām to sauca par Ūdens ielu. Taču pēc V. Rēdera pētījumiem, jau

268 Räder W. *Anzeiger...*, 1928, 7. Jul., S. 1.

269 Turpat.

270 Räder W. *Anzeiger...*, 14. Jul., S. 1.

1762. gadā dokumentos tai parādās nosaukums “luteriskās baznīcas ceļš”. Iespējams, šeit varētu būt bijusi senā Pils ieliņa (*Schloßgasse*), kas ir minēta senajā Kuldīgas hronikā sakarā ar plūdiem 1615. gadā 20. martā. Tas ir daudzviet citētais stāsts par plūdiem, kas aiznesa Ventas tiltu, un ūdens appludināja pils pagalmu (Tas vērtējams kritiski, rēķinoties ar to, cik metru virs Ventas līmeņa atradās pils pagalmi. – A.M.), bet ticami ir tas, ka Pils ieliņā palos varēja tikt aiznestas vairākas mājas.<sup>271</sup> Upes iela bija vēsturiska robeža starp Kuldīgas pilsētas un Virspilskunga zemju īpašumiem. 1797. gadā pilsētas kartē Upes ielā atzīmēta ziņneša mājvieta, bet 1798. gada Kuldīgas apkārtnes kartē<sup>272</sup> turpat norādīta bendes mājvieta. Vēl – ja būtu īstenojušies padomju varas gados izstrādātie pilsētas attīstības plāni, Upes ielas, vismaz tagadējā veidolā, vairs nebūtu.

Vēsturiska nozīme ir Annas ielai, tās nosaukums saistāms ar senajiem Annas laukiem, kā

271 Turpat.

272 LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.

next to the market square, that it was renamed Baznīcas Street.<sup>267</sup> W. Rader points out that the street from the German church to the great market (according to sources from 1757, 1772, and 1795) was called Lielā Street, and has had its current name since 1784.<sup>268</sup> It is possible that long ago, prior to the construction of the new town hall, the street had two sections.

Kaļķu Street is one of the oldest streets in Kuldīga. The name was derived from Kaļķu Hill and the lime [*kaļķis* = lime] field to which it led. A fairly large plot of land had the name Kaļķu Hill (mentioned in 1571, 1764, and 1854) in the 1930s.<sup>269</sup> It is possible that a lime, or dolomite, quarry was located there.

Smilšu Street began at Liepājas Street, where the old Smilšu Inn was located, and it branched into two, as Lielā and Mazā Smilšu Street (now Pētera Street). In 1774, Smilšu Street was known as the “little street to the non-German poorhouse”, and was also known for a time as Mazā Liepājas Street.<sup>270</sup>

267 Scheffler I. *Beiträge...*, S. 11.

268 Räder W. *Anzeiger...*, 1928, 7. Jul., S. 1.

269 Ibid.

270 Räder W. *Anzeiger...*, 14. Jul., S. 1.

The history of the current Upes Street is interesting. Up to the end of the 19<sup>th</sup> century it was called Ūdens Street. But according to W. Rader's research, its name had already appeared in documents from 1762, with the name “the Lutheran church street”. It is possible that ancient little Pils Street (*Schloßgasse*), which was mentioned in an ancient Kuldīga chronicle in relation to floods on 20 March 1615, may have been here. The oft-quoted story talks about the floods which carried away the Venta bridge, and flooded the castle courtyard (this should be looked at critically, taking into account how many metres above the level of the Venta the castle courtyard was located. – A.M.), but it is more likely that the floods just carried away several houses in little Pils Street.<sup>271</sup> Upes Street was historically the border between the Town of Kuldīga and the properties of the provincial governor. The messenger's house is marked in Upes Street on a map in 1797, but in a 1798 map of the Kuldīga neighbourhood,<sup>272</sup> the executioner's house is marked on the same spot. It should be added

271 Ibid.

272 LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.

arī Pētera ielai, kas atrodas kādreizējos Pētera laukos.

Vērtējot pilsētas ielu tīklu kopumā, var pievērst uzmanību tam, kā atsevišķu ielu vai to posmu nozīme mainās laika gaitā. Turklāt viena konkrētā izmaiņa likumsakarīgi var izsaukt nākamās. Tas varētu būt turpmākās izpētes jautājums, jo palīdzētu labāk saprast gan pilsētas veidošanās vēsturi, gan dažādu lēmumu pieņemšanas sekas (tuvākas un tālākas), kas sevišķi svarīgi varētu būt attiecībā uz kultūras mantojuma pārvaldības lēmumiem. Turpmāk daži piemēri.

Par Ventspils ielas nozīmju maiņām, balsoties uz I. Šefleres pētījumiem, runājām jau iepriekš. Tas varētu būt piemērs no vēstures, bet vienlaikus aktuāls arī šodien.

Laika ziņā jaunāks piemērs – Piltenes ielas izbūve pag. gs. 30. gados. Tā bija jauna iela, apmēram vienu kilometru gara, sākās pilsētas jaunajā centrā, ziemeļu virzienā izveda uz Ventspils ielu. Taču arī šajā gadījumā tika samazināta senās Ventspils ielas nozīme. Interesanti, ka 1934. gadā pilsētas valde lūgusi,

lai valsts uzņemas Piltenes ielas izbūvi par saviem līdzekļiem.<sup>273</sup>

Vēl jaunāks piemērs – Liepājas ielas izveidošana par kājnieku ielu, tātad tas nozīmēja ielas sākotnējo funkciju samazināšanu un transformāciju (48. att.). Vienlaikus mainījās ne tikai blakus esošo ielu, bet arī dažu šķērsojošo ielu nozīme, pa kurām drīkst braukt automašīnas. Lielas izmaiņas notika gar ielu esošajos māju pagalmos – tie ieguva netipisku funkciju (publiska pieejamība, iespēja caurstaigāt), un daļa no tiem kļuva par auto stāvlaukumiem. Kaut arī šāds lēmums kalpoja sabiedrības interesēm, it sevišķi tūrisma attīstībai, tas ievērojami izmainīja kultūrvēsturisko situāciju.

Vēl kāds piemērs no jaunākā Kuldīgas novada teritorijas plānojuma. Tajā paredzēts vairākām ielām, pat pilsētbūvniecības pieminekļa robežās, piešķirt saglabājamo ielu statusu. Tādas ielas (vai to posmi) ir septiņas, un tās daļēji atkārtos senos, vēsturiskos ceļus (49. att.).<sup>274</sup>

273 LVVA 5542. f., 3. apr., 226. l.

274 Kuldīgas novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi. 91. lpp. Pieejams: [www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter-plan/Kuldigas\\_Novada\\_TIAN\\_2013.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter-plan/Kuldigas_Novada_TIAN_2013.pdf)

that Upes Street, at least in its current image, would no longer exist if the town development plans which were developed in the Soviet years had been implemented.

Annas Street bears a historical significance, with its name connected to old Anna's fields, as does Pētera Street which is located in the former Pētera fields.

In evaluating the town's street network as a whole, attention should be drawn to the fact that the significance of certain streets, or sections of them, has changed over time. Furthermore, a particular change can naturally cause subsequent changes. This could be a future topic for research, as it would help for a better understanding of the town's development history, as well as the consequences (immediate and later) of particular decisions, which could be important to the management of the cultural heritage. A few examples follow.

We discussed previously changes in the importance of Ventspils Street, based on I. Schefler's research. This could be a historical example, but it is also important today.

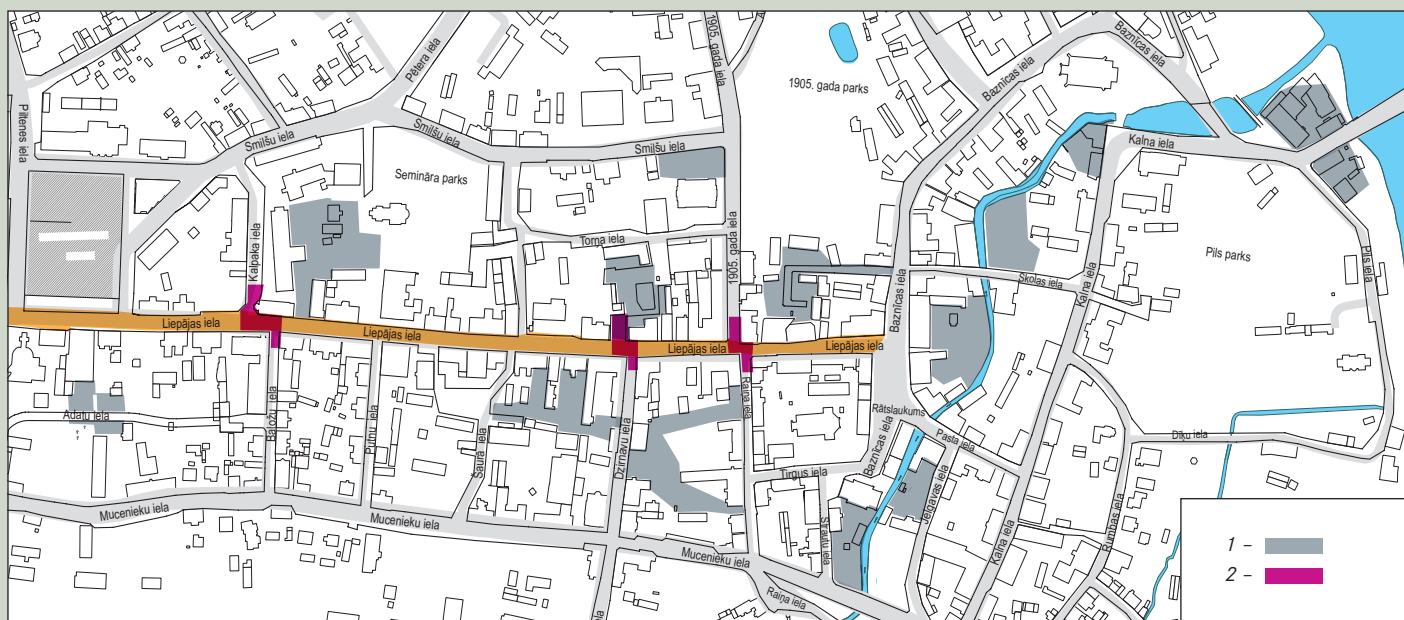
A more recent example is the construction of Piltenes Street in the 1930s. This was a new

street, about one kilometre long, which began in the town's new centre and led to Ventspils Street, northwards. But, here too, the importance of the old Ventspils Street was reduced. It is interesting that in 1934, the town council asked the government to undertake the construction of Piltenes Street on its own expense.<sup>273</sup>

An even more recent example – the development of Liepājas Street as a pedestrian mall, which meant a reduction in, and transformation of, the street's initial functions (Fig. 48). At the same time, the significance of adjacent streets and some of the streets crossing it, where cars could be driven, changed. Great changes took place in the courtyards of the buildings along the street – they gained an atypical function (public access and the possibility of walking through them), and some of them became car-parks. Even though this decision was in the interests of the community, especially for the development of tourism, it noticeably changed the cultural-historical situation.

Another example from the latest Kuldīga District Territory Plan. It provided for several streets to be allocated the status of "streets

273 LVVA 5542. f., 3. apr., 226. l.



#### 48. Liepājas iela Kuldīgā – gājēju iela.

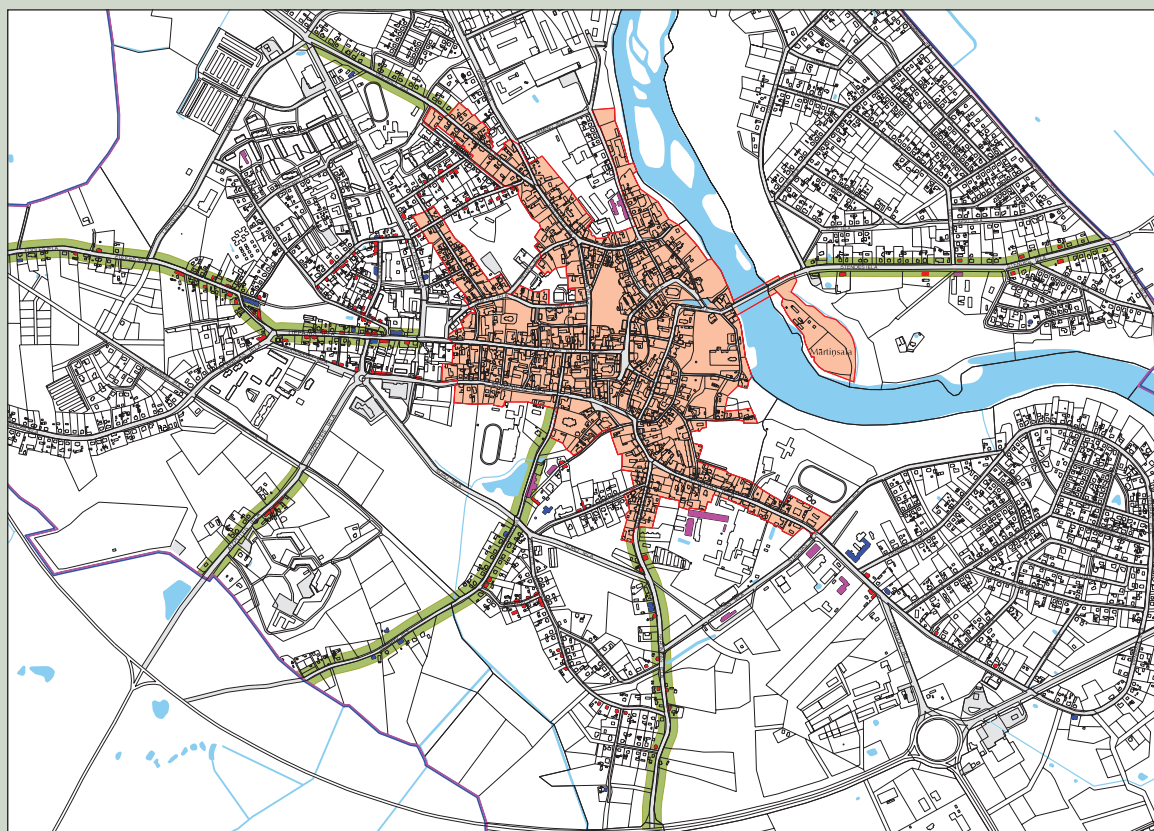
Sast. K. Kalniņa, 2015.

1 – publiskie pagalmi; 2 – ielas šķērsojumi autotransportam

**Liepājas iela in Kuldīga – pedestrian street.**

Comp. by K. Kalniņa, 2015.

1 – public courtyards; 2 – road intersections for vehicle traffic



#### 49. Saglabājamās ielas Kuldīgā

Avots: Kuldīgas novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi, 2013  
([www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter\\_plan/](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter_plan/))

**Protected streets in Kuldīga**

Source: Utilization of Kuldīga District Territory and Building Regulations, 2013  
([www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter\\_plan/](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/attistiba/ter_plan/))



Savā veidā ielu nozīmi (satiksme, apkalpe, savienojumi u.c.) parāda ielu klasifikācija. Proti, tiek nodalītas šādas kategorijas: galvenās maģistrālās ielas; galvenās ielas; šķērsielas; iekškvartālu ielas.<sup>275</sup>

**Ielu vārdi.** Jau minējām V. Rēdera pētījumu par ielu nosaukumiem vai vārdiem Kuldīgā. Viņa nosauktās ielas veido vārdu senāko slāni, un lielākā to daļa saglabājusies līdz mūsu dienām. Vārdi bija vienkārši – tie bija kādi senie apkārtnes vietvārdi, kāda dabas apstākļu zīme (Smilts, Mālu, Grants, Upes, Dīķa iela u.c.), vārdi, kas norādīja ceļu tālāko virzību (Ventspils, Aizputes, Liepājas iela u.c.). Pirmo reizi personas vārds tika piešķirts 1913. gadā par godu Krievijas caru dinastijas trīs simtgadu jubilejai – tā bija Romanovu iela. Vēlāk, 1923. gadā, to pārdēvēja par Kalpaka ielu.

Tādējādi iezīmējās ielu vārdu jaunā nozīme – iespēja kalpot politiskiem un ideoloģiskiem mērķiem. Sevišķi krasi tas atspoguļojas ielu vārdu nomaiņu gadījumā, sekojot lūzumiem politiskajā situācijā. Var domāt, ka

275 Turpat, 59.–60. lpp.

vārdu izvēli noteica gan kopējās varas nostādnes, gan vietējās situācijas īpatnības. Tas varētu būt interesants pētījums, arī Kuldīgas gadījumā, kur ielu vārdi 20. gs. gaitā mainījās vairākas reizes.

Jaunas ielas mērķtiecīgi tika plānotas pagājušā gadsimta 20.–30. gados, kopš tika pieņemts pirmais Kuldīgas pilsētas attīstības plāns. Ielu nosaukumus apstiprināja domes sēdēs, piemēram, Putnu laukos (tā arī sauca šo vietu) 1928. gadā vārdi doti 12 ielām, Kalna muižas laukos (Pārventā) – 13 ielām, Ķeļšu ciemā piecām ielām, starp tām tikai viena ar personas vārdu, proti, Jura Mātera iela.<sup>276</sup> Pilsētas domes sēžu protokolos atrodamas ziņas, ka ielu vārdu maiņa notikusi kādas valdošās politiskās frakcijas ietekmē, bet, mainoties varas situācijai, tie anulēti, atjaunojot iepriekšējos.

Piemēram – vārdu maiņas 1935. gadā.<sup>277</sup> Jelgavas iela tika pārdēvēta par 15. Maija ielu, Pirts iela par Ziedu, Nemiera iela par Vienības,

276 LVVA 5542. f., 3. apr., 211. l., 21. lp.

277 LVVA, 7154. f., 1. apr., 1321. l., 284. lp.

to be preserved”, even some within the borders of the urban construction monument. There were seven such streets (or sections of them), and they, in part, replicated the old, historical roads (Fig 49).<sup>274</sup>

In their own way, the significance of the streets (traffic, services, connections etc.) is revealed by their classification. Namely, they are divided into the following categories: main arterial roads; main roads; side streets; inner-section streets.<sup>275</sup>

**Street names.** W. Rader’s research on street names and names in Kuldīga has already been mentioned. The streets that he named form the oldest layer of names, and the majority of them have been preserved right up until today. The names were simple, being ancient place names from the surrounding area, something from the environment (Smilts (Sand), Mālu (Clay), Grants (Gravel), Upes (River), Dīķa (Pond) Street, etc.), or names which showed where the roads led (Ventspils, Aizputes, Liepājas Street, etc.). The first

274 Kuldīgas novada teritorijas izmantošanas un apbūves noteikumi. [Kuldīga Municipality Territory’s Use and Building Regulations]. 91. lpp. See: [www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter-plan/Kuldigas\\_Novada\\_TIAN\\_2013.pdf](http://www.kuldiga.lv/images/Faili/Attistiba/ter-plan/Kuldigas_Novada_TIAN_2013.pdf)

275 Ibid, 59.–60. lpp.

time a person’s name was used in 1913, in honour of the three hundredth anniversary of the dynasty of the Russian Tsars – Romanovu Street. It was renamed as Kalpaka Street in 1923.

In this way, street names gained a new importance – an opportunity to serve political and ideological goals. This was reflected drastically in the changing of street names following radical changes in the political situation. It could be assumed that the choice of names reflected the position taken by local authorities, as well as features of the local situation. Research on Kuldīga about this could be interesting, as the names of streets changed many times in the 20<sup>th</sup> century.

New streets were purposefully planned in the 1920s–1930s, from the time that the first Kuldīga Town Development Plan was adopted. The names of streets were approved at town council meetings. For example, names were given to 12 streets in 1928 at Putnu lauki (Bird Fields) (that was actually the name of the place), to 13 streets at Kalna muižas lauki (in Pārventa), five streets in Ķeļšu Village, with only one of them being a person’s name, namely, Jura Mātera Street.<sup>276</sup> Information in the

276 LVVA 5542. f., 3. apr., 211. l., 21. lp.

L. Paegles iela par Ausekļa, Mazā Dzirnava iela par Frīdenberga-Mieriņa ielu, Teātra iela par Ādolfa Alunāna ielu.

Padomju varas gados Kuldīgas ielu vārdus vairumā gadījumu izvēlējās pēc tā laika tradīcijām. Tāpat kā daudzās Latvijas pilsētās, galveno – Liepājas ielu – nosauca Ļeņina vārdā, bet daudzu citu personu vārdi sabiedrībai bija svešāki (Dzeržinskis, Gorkijs, Kirovs, Macpans, Mičurins u.c.). Liekas, ka pašreiz šie uzspiestie, pilsētas veidošanas vēsturē svešie ielu vārdi ir izgaisuši no cilvēku atmiņas. Tomēr interesants fakts: vēsturiski Kuldīgā nebija Rīgas ielas (tāda ir vairumā Latvijas pilsētu), un tikai padomju gados Rīgas vārdā sauca kādreizējo un tagadējo Kalna ielu.

Jāatzīmē, ka 20. gs. 80. gadu beigās, kad visā bijušajā Padomju Savienībā iestājās t.s. pārbūves (krieviski – *перестройка*) laiks, Kuldīgā sākās kustība par seno ielu vārdu atjaunošanu.<sup>278</sup> Izskanēja aicinājums nopietnāk izvēlēties vārdus jaunajām ielām, piemēram, iemūžinot izcilo novadnieku vārdus

278 Bērtiņš A. *Padomju Dzimtene*, 1988, 28. janv.

vai izvēloties apkārtnes vietvārdus. Ventspils laikrakstā<sup>279</sup> tika atzīts, ka pamatotas un vēra ņemamas ir pilsētas iedzīvotāju vēstules un iesniegumi pilsētas izpilddomijai, kurās izskanēja aicinājums atjaunot ielu agrākos nosaukumus. Un 1988. – 1989. gadā tiek pieņemti un publicēti lēmumi par ielu vēsturisko nosaukumu atgriešanu.

**Ielu dzīve.** Ielas pilsētā dažādā veidā ietekmē cilvēku dzīvi, taču patiesībā ielas dzīvo arī savu dzīvi. Tās pašas laika gaitā mainās, tās remontē, pie tām ceļ ēkas, kurās dzīvo cilvēki, mainās paaudzes, uzkrājas atmiņas, top ielu stāsti.

Interesantu informāciju satur vairāki seni Kuldīgas ielu saraksti, kuros reģistrēti nami vai zemes īpašnieki pēc uzvārdiem. 1814. gadā reģistrēti pavisam 146 namīpašumi,<sup>280</sup> 1863. gada sarakstā ir jau 178 zemes īpašumi.<sup>281</sup> Arī Otrā pasaules kara laikā, 1943. gadā, sastādīts iedzīvotāju saraksts

279 Pie mūsu kaimiņiem Kuldīgā. *Padomju Venta*, 1989, 6. nov.

280 LVVA 795. f., 2. apr., 909. l.

281 Turpat.

minutes of town council meetings shows that changes in street names were influenced by a ruling political faction, but as the balance of power changed, these names were annulled and the old ones reinstated.

For example, changes in names in 1935.<sup>277</sup> Jelgavas Street was renamed 15. Maija Street, Pirts Street was Ziedu, Nemiera Street became Vienības, L. Paegles Street was Ausekļa, Mazā Dzirnava iela became Frīdenberga-Mieriņa Street, and Teātra Street was then Ādolfa Alunāna Street.

During the Soviet years, the street names in Kuldīga, in most cases were chosen following the traditions of the time. As in many towns in Latvia, the main street – Liepājas Street – was renamed after Lenin, but many of the other people's names were foreign to the public (Dzeržinskis, Gorkijs, Kirovs, Macpans, Mičurins a.o.). It seems that currently these imposed street names, which were foreign in the history of the town's development, have vanished from people's memories. However, an interesting fact is that, historically, Kuldīga did not have a Rīgas Street (most towns in Latvia had one), and it was

277 LVVA, 7154. f., 1. apr., 1321. l., 284. lp.

only during the Soviet era that the former and current Kalna Street was named after Rīga.

It should be noted that at the end of the 1980s, when the so-called perestroika (in Russian *перестройка*) period began throughout the former Soviet Union, a movement to renew the old street names began in Kuldīga.<sup>278</sup> An appeal to take a more serious approach in choosing names for new streets was made, for example, immortalizing the names of outstanding locals or selecting place names from the local environment. In the Ventspils newspaper<sup>279</sup> it was conceded that local residents' letters and submissions to the town's executive committee, asking to renew the previous street names, were well-grounded and should be taken into account. And in 1988–1989, decisions were made regarding the return of the historical street names.

**Street life.** A town's streets influence people's lives in a variety of ways, but in reality streets have a life of their own. They themselves change over time, they are repaired, buildings that house people are built along them,

278 Bērtiņš A. *Padomju Dzimtene*, 1988, 28. janv.

279 Pie mūsu kaimiņiem Kuldīgā. [At Our Neighbours' in Kuldīga]. *Padomju Venta*, 1989, 6. nov.

pēc ielu mājām.<sup>282</sup> Piemēram, Upes ielā nosaukti deviņi, Dīķu ielā – trīs uzvārdi.

Ielu skaits un to garums mainās laika gaitā, dažādos aprakstos tiek minēts vai nu ielu skaits, vai garums, vai ielu segums, taču tā ir tikai fragmentāra informācija. Iepriekš jau minējām V. Rēdera pētījumu par Kuldīgas ielām. Proti, pēc viņa ziņām, 19. gs. otrajā pusē bija 27 vārdā nosauktas ielas, bet Kurzemes guberņas aprakstā 19. gs. vidū – 22 ielas un šķērsielas.<sup>283</sup>

Pilsētas vēstures kontekstā mūs varētu interesēt informācija par bruģētajām ielām, jo tām mūsu dienās tiek piešķirta kultūrvēsturiska vērtība. Gatavojoties Kuldīgas pilsētas plāna izstrādei, 1921. gadā konstatēts, ka apmēram 12 km garumā ar akmens bruģi klātas 26 ielas.<sup>284</sup> Jau vēlāk, 1948. gadā, pilsētas attīstības plāna paskaidrojumu rakstā teikts, ka ar apaļo akmeņu bruģi segtas ielas 10 km garumā. Vēl dažas ziņas par jaunākiem laikiem.

282 LVVA, 5542. f., 4. apr., 12. l.

283 Орановский А., 1862, с. 439; skat. 81. atsauci.

284 LVVA 7154. f., 1. apr., 1321. l.

generations change, memories accumulate, and street stories develop.

Several old lists of Kuldīga streets, where the owners of buildings or land are registered by surname, contain interesting information. In 1814, there were a total of 146 homes registered,<sup>280</sup> while in 1863, there were already 178 properties on the list.<sup>281</sup> A list of residents living in houses along the street was also made in 1943, during the Second World War.<sup>282</sup> For example, nine were named in Upes Street, while there were three surnames in Dīķu Street.

The number of streets and their lengths change over time. In some lists, either the number of streets, or their lengths or the street surface is mentioned, but this is only fragmentary information. W. Raders' research on Kuldīga's streets was mentioned previously. According to him, there were 27 named streets in the late 19<sup>th</sup> century, but the Courland Governorate's list mentioned 22 streets and side-streets in the mid-19<sup>th</sup> century.<sup>283</sup>

280 LVVA 795. f., 2. apr., 909. l.

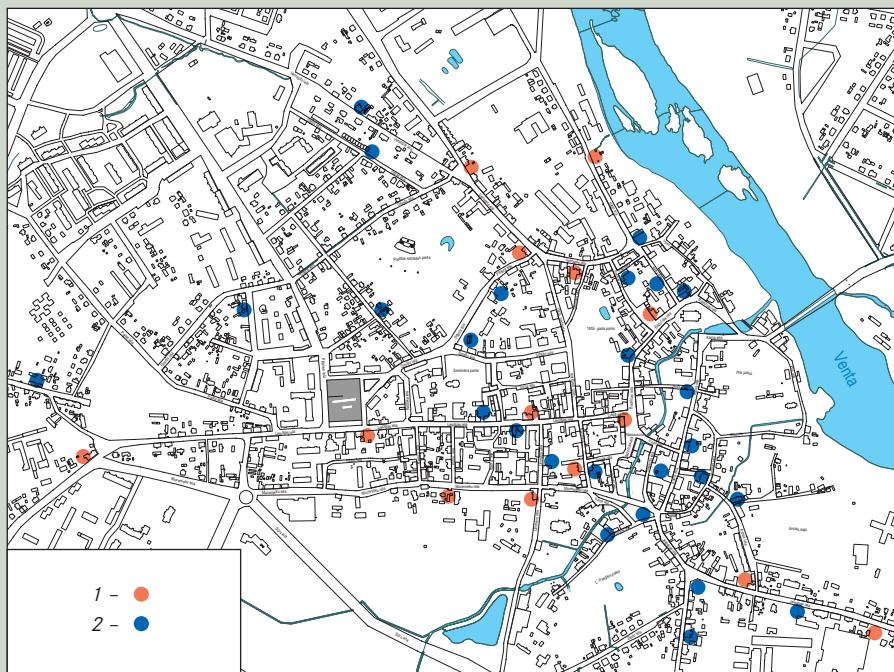
281 Ibid.

282 LVVA, 5542. f., 4. apr., 12. l.

283 Орановский А., 1862, с. 439.







## 50. Brīvkrāni Kuldīgas ielās, 2015.

1 - esošie; 2 - demontētie  
Avots: SIA Kuldīgas ūdens

**Public (free) taps in the streets of Kuldīga, 2015.**

1 - existing; 2 - dismantled  
Source: SIA Kuldīgas ūdens

In the context of the town's history, we may be interested in information about cobblestone streets, as these have now been allocated cultural-historical value. In 1921, in the preparations for the development of Kuldīga's Town Plan, it was found that 26 streets were covered with cobblestones with the total length of approximately 12 km.<sup>284</sup> Later, in 1948, the explanatory text to the town development plan stated that streets with the total length of 10 km were covered with round cobblestones. Some more information from more recent times: in 1994, the total length of all streets in Kuldīga was 56.5 km, and of those 43 km (or 77%) had improved surfaces, while streets to a length of 26 km had street lighting (or 46% of the total street length).

A small insight follows about Kuldīga street life, as it was at the end of the 19<sup>th</sup> century and in independent Latvia in the 1920s–1930s.

Different forms of traffic, means of transport and movement, and those in charge – cyclists on bicycles, cabbies, and drivers of light and heavy carts, farmers on their carts and people pushing trolleys could be seen on the streets of the

<sup>284</sup> LVVA 7154. f., 1. apr., 1321. l.

1994. gadā visu ielu kopgarums Kuldīgā bija 56,5 km, no tām 43 km (jeb 77%) – ar uzlabotu segumu, bet apgaismotas bija ielas 26 km garumā (jeb 46% no ielu kopgaruma).

Turpmāk neliels ieskats Kuldīgas ielu dzīvē, kāda tā bija 19. gs. nogalē un 20. gs. 20.–30. gados jau neatkarīgajā Latvijā.

Pilsētas ielās bija redzami dažādi satiksmes, transporta un pārvietošanās līdzekļi un to vadītāji – velosipēdi un velosipēdisti, vieglie un smagie ormaņi un kučieri, laucinieku pajūgi un lauku vīri, ratiņi un to stūmēji.<sup>285</sup> Bija jābūt uzmanīgam, tādēļ tika izdoti dažādi noteikumi, norādīts maksimālais braukšanas ātrums desmit kilometri stundā, īpaši noteikumi riteņbraucējiem (1926), kā arī vieglajiem ormaņiem (1927). Tie bija nozīmīgi satiksmes dalībnieki, tādēļ nedaudz sīkāk par šo noteikumu saturu. Pie ratiem vai kamanām bija jābūt redzamai informācijai par ormaņa personisko numuru, par braukšanas taksi; tumsā pie ratiem jābūt aizdegtam lukturim, drēbēm jābūt tīrām; braukt drīkstēja tikai mēreniem rikšiem;

<sup>285</sup> LVVA 5542. f., 3. apr., 177. l.

town.<sup>285</sup> Care had to be taken, leading to a variety of regulations, with a maximum speed of ten kilometres per hour imposed, and with special regulations for bike-riders (1926) as well as for light cabs (1927). These were significant traffic participants, therefore we provide some more detailed information about the content of these regulations. Information about a cabby's personal number and his tariff had to be visible on carts or sleds; the cart had to have a lantern lit when it was dark and clothing had to be clean; one could travel only at a reasonable canter; the cabby had to know the street network, the administrative institutions and the addresses of the main hotels (Section 2). Furthermore, the town council determined the size of the sled and its equipment, as well as the shape and colour (Section 19).<sup>286</sup>

The permitted weight of loads was also determined: loads could not exceed three tonnes, and if there were heavier loads, permission had to be sought from the town council, with the town being compensated for any damage to the cobblestones.<sup>287</sup>

<sup>285</sup> LVVA 5542. f., 3. apr., 177. l.

<sup>286</sup> Ibid., 178. l., 7. lp.

<sup>287</sup> Ibid., 179. l.

ormanim bija jāzina ielu tīkls, valdības iestāžu un galveno viesnīcu adreses (2. punkts). Savukārt ekipāžu un kamanu lielumu, veidolu un krāsu noteica pilsētas valde (19. punkts).<sup>286</sup>

Tika noteikti arī pieļaujamie kravu smagumi: nedrīkstēja būt vairāk par trīs tonnām, bet smagākas kravas gadījumā bija jāprasa pilsētas valdes atļauja un jāatlīdzina pilsētai par bruģa bojājumiem.<sup>287</sup>

Kopš 19. gs pastāvēja ielu tīrīšanas noteikumi. Tas bija darāms divas reizes nedēļā, vēlāk par obligātām noteica trešdienu un sestdienu, bet ziemā arī pēc tirgus dienas.<sup>288</sup>

Par kārtību ielās rūpējās arī citā veidā. Proti, 1931. gadā Kuldīgas apriņķa priekšnieks norādīja, ka ir jāsakārto pilsētas namu numērācija. Dažviet bija vecie numuri, dažviet tādu vispār nebija, ielu nosaukumi kļūdaini, tādēļ viņš uzdeva pilsētas valdei izstrādāt jaunus noteikumus.<sup>289</sup>

286 Turpat, 178. l., 7. lp.

287 Turpat, 179. l.

288 LVVA 421. f., 1. apr., 1258. l.

289 LVVA 5542. f., 3. apr., 179. l.

Pilsētas ielās atradās pilsētas dzīvei svarīgi objekti – ūdens pumpji un avižu kioski, tirgus laukumi un tirgus vietas, kā arī uz ēkām tika izvietoti signāli ugunsgrēku gadījumiem. Tā jau ir vēsture, vienīgi ūdens pumpji (kaut arī citos veidos un vārdos – kā brīvkrāni) ielās saglabājušies kā laika zīmes (50. att.).

Par ielu dzīvi un rosību liecina veikalu, dažādu darbnīcu, kafejnīcu izvietojums un skaits pilsētas ielās. 1921. gadā, tūliņ pēc Pirmā pasaules kara, Kuldīgā veidojas šāda aina. Veikalu, frizētavu īpašnieku, traktieru u.c. turētāju sarakstā<sup>290</sup> pavisam kopā 172 objekti. Tajā skaitā, Liepājas ielā bija 43, Jelgavas ielā – 31, Baznīcas ielā – 30, Ventspils – 26 (tā ir senā iela, ieskaitot pašreizējo 1905. g. ielu) uzņēmumi. Vēl pa sešiem bija Policijas un Mucenieku, pa pieciem objektiem – Kalna un Smilšu ielā.

Atskats vēsturē apliecina vien to, ka laiku maiņas gaitā kaut kas pazūd kā savu pārdzīvojis, bet daudz kas turpinās, kaut arī atšķirīgos veidos. Tas pilnā mērā attiecas arī uz Kuldīgas pilsētas ielu tīklu.

290 Turpat, 2. apr., 128. l.

There have been street cleaning regulations since the 19<sup>th</sup> century. Cleaning was done twice a week, with Wednesdays and Saturdays later named as the compulsory days. In winter, there had to be cleaning done after the market-day as well.<sup>288</sup>

Good order in the streets was also dealt with in another way. Namely, in 1931, the mayor of the Kuldīga District ordered that buildings in the town should be numbered. There were old numbers in some places, in others there were none at all, and there were even incorrect street names, which is why he instructed the town council to develop new regulations.<sup>289</sup>

There were items important to town life in the streets of the town – water pumps and newspaper kiosks, market squares and places, and signals were placed on buildings to warn people about fires. They are all a part of history, only the water pumps (in other forms, and by different names – as free taps) have been preserved in the streets like signs from previous times (Fig 50).

The placement of shops, various workshops and cafes, and their number in the streets of the

288 LVVA 421. f., 1. apr., 1258. l.

289 LVVA 5542. f., 3. apr., 179. l.

town, provide evidence about street life and activity. This scene developed in Kuldīga in 1921, immediately after the First World War. There were 172 items in total on the list<sup>290</sup> of shop and hair-dressing salon owners, tavern owners, and other landlords. Of these, there were 43 businesses in Liepājas Street, 31 in Jelgavas Street, 30 in Baznīcas Street, 26 in Ventspils Street (which is an ancient street and includes the current 1905. g. Street). There were six in Policijas Street and another six in Mucenieku Street, and five in each of Kalna Street and Smilšu Street.

A look back at history confirms that with changes brought by time, something disappeared, having outlived its time, but a lot of things continued, though in different guises. This applied in full to the Town of Kuldīga's street network, too.

### Street stories

Towns are looked upon mainly as built-up spaces, and in this structure, streets serve more as building and traffic-organizing factors. This is also visible in Kuldīga, in tracing the development of the town's spatial structure as a whole, as well as looking for coherency in the street network's

290 Ibid., 2. apr., 128. l.

## Ielu stāsti

Pilsētas lielākoties uztver kā apbūvētas telpas, ielas šajā struktūrā vairāk kalpo par apbūves un satiksmes organizējošo faktoru. To var redzēt arī Kuldīgas piemērā – izsekojot pilsētas telpiskās struktūras attīstībai kopumā, kā arī meklējot sakarības ar ielu tīkla veidošanas laika gaitā. Tomēr ielām vienmēr ir bijusi vēl cita nozīme. Proti, tās atspoguļo gan sabiedrībai nozīmīgus notikumus, gan atsevišķu cilvēku dzīvi un darbību, cilvēku savstarpējās attiecības. Vairāk par pilsētas ielu tīklu kopumā var interesēt atsevišķas, konkrētas ielas ar savu iedzīvotāju kopumu. Tās ir atšķirīgas, nodrošina pilsētas vides un pilsētas dzīves daudzveidību un veicina radošuma attīstību.<sup>291</sup>

Veicot pētījumu Kuldīgā, uzmanību piesaistīja laikrakstā “Kurzemnieks” vairāku gadu garumā publicētie stāsti par ielām jeb ielu stāsti, kas atspoguļo pilsētas iedzīvotāju ikdienas dzīvi, viņu skatījumu uz pilsētas vēsturi un vērtībām. Tie likās dziļākas analīzes vērti, un

291 Jakobs J. *The Death and Life of Great American Cities*. Vintage: Reissue edition, 1992, P. 3 – 8. Turpmāk – Jakobs J., 1992.

pētījumu par Kuldīgas ielu stāstiem veica Ritma Rungule.<sup>292</sup>

Jāatzīst, ka iedzīvotāju atskats vēstures notikumos ne vienmēr būs precīzs un dokumentāli pamatots, kā to sagaidām no speciālistiem. Tomēr arī šie individuālie priekšstati savā veidā pauž attieksmi pret pilsētas vēsturi, tās kultūras vērtībām, turklāt tie ir daļa no cilvēka ikdienas dzīves, no pilsētas dzīves.

Laikrakstā “Kurzemnieks” 2013.–2014. gada 18 numuros publicēti stāsti par 14 Kuldīgas ielām. Tos sagatavojušas žurnālistes Inguna Spuleniece, Daina Tāfelberga un Iveta Grīniņa, balstoties uz intervijām ar sastaptajiem cilvēkiem, sarunām ar māju iedzīvotājiem. Jāuzsver, ka publikāciju kopumam ir sava kultūrvēsturiska nozīme. Laikrakstos ielu stāstus papildina fotogrāfijas, kas varētu būt vērtīgs informatīvs materiāls turpmākajos pētījumos. Žurnālistes katrai ielai devušas īsu, tēlainu raksturojumu, kas paliek prātā un palīdz atšķirt ielas citu no citas.

Laikraksta publikācijās būtiskākais ir informācija par ielām iedzīvotāju skatījumā. Nevis

292 Rungule R., 2014; skat. 50. atsauci.

development over time. However, streets have always had other meaning as well. Namely, they reflect events which are important to the community, as well as the lives and activities of individuals and their mutual relationships. Individual streets, with their own body of residents, may be more interesting than a network of streets as a whole. They are distinctive, provide diversity in the environment and life of the town and promote the development of creativity.<sup>291</sup>

In undertaking the research on Kuldīga, attention was drawn to stories about streets, or street stories, which reflected the daily lives of town residents and their perspective of the town's history and values, and which were published over many years by the newspaper *Kurzemnieks*. These seemed to be worthy of deeper analysis, with the research on the Kuldīga street stories undertaken by Ritma Rungule.<sup>292</sup>

We should concede that residents' recall of historical events will not always be accurate and based on documentary evidence, as we expect it from specialists. However, these individual ideas,

291 Jakobs J. *The Death and Life of Great American Cities*. Vintage: Reissue edition, 1992, P. 3 – 8. Turpmāk – Jakobs J., 1992.

292 Rungule R., 2014

in their own way, express an attitude towards a town's history and cultural values, plus they are a part of a person's everyday life, of town life.

Stories about 14 streets in Kuldīga were published in 18 issues of *Kurzemnieks* in 2013–2014. They were written up by journalists Inguna Spuleniece, Daina Tāfelberga, and Iveta Grīniņa, based on interviews with people they met and discussions with residents. The fact that the group of articles has cultural-historical importance should be emphasized. The street stories in the newspaper were supplemented by photographs which could be valuable informative material for future research. The journalists gave each street a short, figurative description, which remains in mind and helps in differentiating the streets from each other.

The most important thing in the newspaper articles was the information about the streets from the perspective of their residents. Not an objective description of the street, but a subjective perspective which is associated with people's memories, everyday lives and their emotions. This is specifically why this information can be analysed, based on sociological science approaches.



objektīvs ielu apraksts, bet subjektīvs skatījums, kas saistīts ar cilvēku atmiņām, ikdienas dzīvi, emocijām. Tieši tāpēc šo informāciju var analizēt, balstoties socioloģijas zinātnes pieejās.

Metodiskas dabas problēmu radīja tas, ka publicētajiem ielu stāstiem nav vienojoša konteksta, nav zināms, kādēļ aprakstam izvēlēta tā vai cita iela. Var domāt, ka vadošais motīvs vienkāršs, proti, rakstīt par to, kas pašām žurnālistēm likās interesants un saistošs. Lai skatījumu paplašinātu un iegūtu papildu informāciju, iedzīvotājiem ielu aptaujā tika uzdoti daži jautājumi par Kuldīgas ielām. Tādējādi iegūts pirmais kopskats par to, kādu nozīmi kuldīdznieki piešķir pilsētas ielām, kāda loma viņu dzīvē ir konkrētajām ielām. Secinājumi par to balstās uz diviem datu avotiem: uz Kuldīgas iedzīvotāju aptaujas datiem un laikrakstā "Kurzemnieks" publicētajiem, žurnālistu sagatavotajiem Kuldīgas ielu stāstiem.

Aptauja tika veikta Kuldīgā 2014. gada 8. oktobrī laikā no 13.00 līdz 17.00, uzrunājot ielās satiktos cilvēkus. Aptauju veica divdesmit Latvijas augstskolu studenti, izmantojot

iepriekš sagatavotu anketu. Tajā apmēram puse no jautājumiem bija atklāti, lai ļautu respondentiem pašiem izteikt savu viedokli un neietekmētu to ar gataviem atbilžu variantiem. No 244 aptaujas dalībniekiem 174 (71%) bija Kuldīgas iedzīvotāji, 21% Kuldīgā strādāja vai mācījās, bet dzīvoja citur, 8% bija tūristi. Datu analizē par Kuldīgas ielām iekļauti tikai Kuldīgas iedzīvotāji.

#### **Kuldīgas ielas iedzīvotāju skatījumā.**

Aptaujas dalībnieki dzīvo dažādās Kuldīgas ielas: visplašāk respondentu vidū pārstāvēta Gaismas iela (9%), Jelgavas iela (8%), Piltenes iela (7%), pēc tam seko Virkas, Lapegļu, Dzintaru iela – katrā no tām dzīvo 5% no aptaujas dalībniekiem.

Puse (49%) aptaujas dalībnieku par Kuldīgai raksturīgāko uzskata Liepājas ielu un tai piekļauto Rātslaukumu. Otra biežāk minētā ielu kombinācija ir Liepājas, Baznīcas, Kalna un Rumbas iela – šīs ielas kopā minējuši 12% aptaujas dalībnieku. Ja ņemam vērā vēl tos respondentus, kas katru no šīm ielām bija minējuši atsevišķi, tad var teikt, ka 68% aptaujāto iedzīvotāju par

A methodical type of problem was created by the fact that the published street stories do not have a unifying context, and it is unknown why one street rather than another was selected for the article. One could imagine that the leading motif is simple, namely, to write about something that seemed interesting and captivating to the journalists personally. In order to get a wider view and obtain additional information, the residents in the street survey were given some questions about the streets of Kuldīga. In this way, the first overall view of the significance that people in Kuldīga allocate to the streets of Kuldīga was obtained, and the role the specific streets have in their lives. The conclusions are based on two sources of data: on data from the survey of Kuldīga residents and the Kuldīga street stories prepared by the journalists and published in *Kurzemnieks*.

The survey was undertaken in Kuldīga between 1 pm and 5 pm on 8 October 2014, by addressing people that were met on the streets. The survey was conducted by twenty Latvian university students using a pre-prepared questionnaire. About half of the questions in it were open, to allow the respondents to express their

own views and not to influence them with prepared answers. Of the 244 survey participants, 174 (71%) were residents of Kuldīga, 21% were working or studying in Kuldīga but lived elsewhere, and eight percent were tourists. Only residents of Kuldīga were included in the data analysis about the streets of Kuldīga.

**The streets of Kuldīga in the views of residents.** The participants in the survey resided in various streets in Kuldīga: Gaismas Street (9%) was the most widely represented among the respondents, followed by Jelgavas Street (8%), Piltenes Street (7%), and Virkas, Lapegļu and Dzintaru Street – with 5% of survey participants living in each.

Half (49%) of the survey participants considered Liepājas Street and the adjacent Rātslaukums as being the most characteristic street of Kuldīga. The second most often mentioned combination of streets was Liepājas, Baznīcas, Kalna, and Rumbas Street – a total of 12% survey participants mentioned these streets. If we take into account those respondents who had mentioned each of these streets individually, then one could say that 68% of surveyed residents consider Liepājas, Baznīcas, Kalna, and

Kuldīgai raksturīgākajām ielām uzskata Liepājas, Baznīcas, Kalna un Rumbas ielu. Liepājas iela raksturota kā “*bruģēta gājēju iela, daudz mazu, veclaicīgu veikaliņu, daudz veco ēku, vēsturiski bijusi galvenā iela, ir pietiekami plaša svētku svinēšanai, no bērnības raisa patīkamas asociācijas, skaista, sakopta, izrotāta, Kuldīgas “zelta stīga”, tur valda rosība, tur viss koncentrējas*”. Baznīcas iela ir šaura un senatnīga. Kalna iela atsauc atmiņā senos laikus, Rumbas iela ir maza, šaura un līkumaina, “īsta seno laiku ieliņa”. Visām minētajām ielām raksturīgi, ka tās bruģētas un tajās ir daudz atjaunotu veco ēku, tās ir gājēju ielas, senatnīgas, ar savu šarmu.

Atbildes uz jautājumu “Kuras Kuldīgas ielas jums patīk vislabāk?” lielā mērā sakrīt ar atbildēm uz jautājumu par Kuldīgas raksturīgajām ielām, tikai patīkamo ielu skaits ir lielāks nekā raksturīgo ielu skaits. Vairāk nekā pusei (58%) aptaujas dalībnieku patīk tās pašas jau minētās Kuldīgai raksturīgās ielas, pirmajā vietā tāpat ir Liepājas iela un Rātslaukums (42%). Motivējot – kāpēc patīk, respondenti minējuši dažādus argumentus. Proti, “*atpūtas iespējas,*

*apgrozās cilvēki, rosīga, visaktīvākā, var iet kājām bez problēmām, viss ir uz vietas, viss pieejams, ir skaisti un ir viss nepieciešamais*”. Rumbas ielā patīk tas, ka tā “*spējusi saglabāties kā kādreiz*”, ir romantiska un senatnīga, tai piemīt raksturs un dažādība.

Visas mazās, šaurās, līkumainās, vecās, bruģētās Vecpilsētas ieliņas respondentiem patīk tāpēc, ka katrā ir kaut kas skaists, tās sakoptas, tur mazāk cilvēku, tās ir vēsturiskas. Ventspils iela patīk tāpēc, ka “*ir gara – no Ventas līdz pat pilsētas robežai un ļoti dažāda, un ietver visus posmus, kā pilsēta ir attīstījusies*”. Respondenti kā patīkamākās minējuši arī citas ielas, pamatojot, ka paši tur dzīvo, tur ir skola vai darbavieta, tur ierasti un skaisti, ērti pārvietoties, ir veloceliņi.

Laikrakstā “Kurzemieks” publicētos ielu stāstus bija lasījuši 42% aptaujāto kuldīdznieku (puse – visus vai lielāko daļu, otra puse – daļus), 58% tos nebija lasījuši (no tiem – 19% bija par tādiem dzirdējuši, bet 39% neko nezināja). Visvairāk cilvēkiem atmiņā bija palikuši Baznīcas, Kalna, Ventspils un Skrundas ielu apraksti.

Rumbas Street as streets characteristic of Kuldīga. Liepājas Street was described as “a cobbled pedestrian street, many old fashioned little shops, many old buildings, was the main street historically, being wide enough for the celebration of festivals, evokes pleasant associations from childhood, beautiful, neat, decorated, Kuldīga’s “golden mile”, full of activity, everything is concentrated there”. Baznīcas Street is narrow and ancient. Kalna Street brings up old times in the memory, Rumbas Street is small, narrow and winding, “a real street from the olden days”. A thing that all the streets have in common is that they are cobbled and there are a lot of old restored buildings in them, they are pedestrian streets, ancient, with their own charm.

The answers to the question “Which streets in Kuldīga do you like the most?” corresponded largely to the answers to the question about the streets most characteristic of Kuldīga, except that there were more streets that were liked, than there were variations for the characteristic streets. More than a half (58%) of the survey participants like the same characteristic Kuldīga streets which were mentioned, and the first place was again taken by Liepājas Street and the

Rātslaukums (42%). In answering as to why they like them, the respondents mentioned various arguments. Namely, “recreational opportunities, there are a lot of people, bustling, the most active, one can walk without any problem, everything is in one place, everything is accessible, its beautiful and there’s everything you need”. In Rumbas Street, they liked the fact that it “has been able to be preserved as it was”, it is romantic and ancient, and it has character and diversity.

The respondents liked all the little narrow, winding, old, cobbled streets in the old town because there was something beautiful in each, they were neat, there were fewer people, and they were historical. They liked Ventspils Street because it “is long – from the Venta right up to the town boundary and very diverse, and incorporates all the stages of how the town has developed”. The respondents also mentioned other streets as their favourites, basing this on the fact that they lived there themselves, their school or workplace was there, they were used to it and it was beautiful, it was easy to get around, and there were bike paths.

The street stories published in *Kurzemieks* had been read by 42% of the surveyed Kuldīga

Kuldīdznieki vēl gribētu lasīt stāstus par Jelgavas, Liepājas, 1905. gada, Dzirnau, Mucenieku, Aploku, L. Paegles, J. Alunāna, Saldus, Parka, Lapegļu, Pureņu, Smilšu, Upes, Vienības un Virkas ielu.

**Stāstu liecības par ielām.** Jau minēts, ka laikrakstā publicētie Kuldīgas ielu stāsti ir interesanti, tajos jūtama cilvēku klātbūtne, tajā skaitā tās ir arī pašas žurnālistes. Domājams, ka, lasot stāstu par kādu ielu, kuldīdznieki var atpazīt gan uzrunātos cilvēkus, gan notikumus, par kuriem stāstīts. Stāstu kopumam ir patstāvīga nozīme kā liecībai par cilvēku dzīvi pilsētā, tās ielās, var teikt, ka tā ir pilsētas ikdienas vēsture.

Lai iegūtu vispārīnātu skatījumu, ielu stāstu analizē izmantots cits princips. Proti, to kopums tiek pieņemts kā vienota un sistematizēta informācija par dzīvi Kuldīgā. Turpmākajā analizē tika meklētas atbildes uz trim jautājumiem – kā Kuldīgas ielu stāstos atspoguļojas (1) saistība ar vēsturi, kā arī vēstures un šodienas mijiedarbība; (2) Kuldīgas kā dzīves vides raksturojums; (3) kuldīdznieku ikdiena savā ielā un mājā.

residents (half of them – all, or the majority, the other half – some), 58% had not read them (of them – 19% had heard of them, but 39% knew nothing of them). The stories about Baznīcas, Kalna, Ventspils, and Skrudas streets were remembered by the most people. People in Kuldīga would also like to read stories about Jelgavas, Liepājas, 1905. gada, Dzirnau, Mucenieku, Aploku, L. Paegles, J. Alunāna, Saldus, Parka, Lapegļu, Pureņu, Smilšu, Upes, Vienības, and Virkas streets.

**Stories about the streets.** It was already mentioned that the Kuldīga street stories published in the newspaper were interesting, and people's presence, including the journalists themselves, could be sensed in them. It is thought that in reading some street stories, people in Kuldīga could recognize both the people addressed as well as the events that were described. The body of stories have a sustainable importance as testimony about people's lives in the town and about its streets, and could be considered a history of everyday life in the town.

A different principle was used to gain a generalized perspective of the street stories. Namely, the body of them were accepted as unified and

Saistība ar vēsturi. Parasti saikne ar vēsturi atklājas kā ielas, nama vai vietas vēsture. Šajā gadījumā tā var būt objektīva informācija, ko sniedz žurnālistes savos komentāros, vai arī iedzīvotāju dzīvās atmiņas par to, kā bijis kādreiz. Saikne ar vēsturi izpaužas arī kā ģimenes vēsture, kas saistīta ar mājvietu īpašumiem, to iegūšanu vai zaudēšanu, ar paudžu nomaiņu. Jāņem vērā, ka cilvēku stāsti ir tēlaini, emocionāli, un to nav iespējams kaut minimāli atspoguļot kopsakarību analizē. Tomēr nevar teikt, ka visi kuldīdznieki vēlas ļoti iedziļināties savas ielas vai nama vēsturē. Ir cilvēki, kam pietiek ar to, ka vēsturiskie fakti fiksēti, un ir citi, kas par to interesējas vairāk.

Ielu stāstos spilgti aprakstīta dažu Kuldīgas namu vēsture, kas droši vien kuldīdzniekiem labi zināma, bet, papildināta ar atmiņu ainām, šī informācija iegūst lielāku ticamību un organiski iekļaujas šodienas dzīvē. Kā piemēru var minēt stāstu par Riteņu dārzu jeb Štafenhāgena dārzu, kas drīzāk ir kā tālāku notikumu atblāzma. Vairākos stāstos atspoguļojas kādreizējā Allaža kroga pārmaiņas laika gaitā,

systematized information about life in Kuldīga. Answers to three questions were sought in the further analysis: how the following were reflected in the Kuldīga street stories (1) the connection with history, as well as the interaction between the past and the present; (2) the description of Kuldīga as a living environment; and (3) the everyday life of Kuldīga residents in their street and house.

Connection with history. Usually, the connection with history was revealed as the history of a street, building or place. In this case, it could be objective information provided by the journalists in their comments, or also the living memories of residents about how things used to be. The connection with history is also expressed as family history, which is associated with being a place for possessions, their acquisition or loss with the changing generations. It should be borne in mind that people's stories are imaginative and emotional, and it is impossible to reflect them, even minimally, in an analysis of their interconnection. However, one cannot say that all Kuldīga residents wanted to delve deeply into the history of their street or building. There are people who are happy for historical facts to be recorded, and there are others who take more interest in them.



turklāt interesanti sekot, kā dažāda vecuma cilvēku atmiņas kopumā veido priekšstatu par krogus ēku un sētu, par tā laika dzīvi.

Vecās, vēsturiskās ēkas nav tikai piemiņēji un vēstures liecinieki, daudzās no tām arī šodien dzīvo cilvēki. Dzīve vecpilsētā prasa ievērot vecās apbūves saglabāšanas noteikumus, cilvēki arī to dara, jo dzīvei vecpilsētā ir arī priekšrocība – dzīvot pilsētas centrā.

Padomju varas laiks ir tuvāka un piedzīvota vēsture, tāpēc par to jārunā īpaši. Kuldīgas iedzīvotāji atceras oficiālo valsts svētku svinības pilsētā, dažādus sadzīviskus notikumus. Cilvēki stāsta arī par vecpilsētā uzceltajiem namiem, kas, pēc viņu domām, uzcelti nevietā. Taču – tagad cilvēki pie tiem pieraduši.

Taču ir arī tādas padomju laikiem iezīmīgas vietas, ko cilvēki labprāt atceras un ko vērtē kā Kuldīgai raksturīgas. Viena no tām bija kafejnīca “Vāverīte”. Maz ir kuldīdznieku, kas šeit dzīvojuši 70.–80. gados un to nezinātu.

Kuldīgas vēsturi iedzīvotāji īpaši labi pārzina savas dzimtas individuālās vēstures ietvaros. Saistība ar senču ieguldījumu īpašuma tapšanā

parādās gan vēstures faktu zināšanā, gan emocionālā dzimtas kopības apziņā. Piemēram: “*Mums ir laime dzīvot blakus uz senču zemes. Es tiešām sajūtu šo pēctecību un stingro pamatu*” (saka Ēdoles ielā).

Kuldīgas māju vēstures stāstos spilgti atspoguļojas cilvēku likteņi, it sevišķi vēstures lūzumu laikos. Kari un izsūtīšanas izjaukuši mierīgu un laimīgu dzīvi savas ģimenes vidū. Pēc cilvēku stāstiem mēs varam izsekot, kā mājas vēsture sasaucas ar Latvijas vēstures notikumiem. Piemēram, kādai mājai tā sākās jau cara laikos, kad tur sanāksmēs pulcējās kritiski domājoši cilvēki, vēlāk mājas mantiniece izsūtīta, 20. gs. 50. gados īpašums nacionalizēts un pārdots citiem. Taču saimnieces atgriešanās no izsūtījuma nenozīmēja atgriešanos mājās. Kad pēc Latvijas neatkarības atjaunošanas sākās īpašumu denacionalizācija, istā īpašniece bija mirusi. Vēstures liecinieks ir mājās grāmata, kas laikā pēc Otrā pasaules kara pierakstīta pilna ar svešiem uzvārdiem.

Tagadējiem īpašniekiem namu apsaimniekošana un sakopšana ir arī pienākums pret

The street stories vividly describe the history of some of Kuldīga's buildings, which are probably well known to many residents, but, enriched by memories, this information acquires greater credibility and organically becomes a part of life today. The story about Riteņu Garden or Štāfēnhāgena Garden, which is more like a reflection of events long ago, could be mentioned as an example. The transformations over time of the former Allažu Inn have been reflected in several stories, and it is interesting to observe how the memories of people of differing ages combine to create a picture of the inn building, the yard and life at that time.

The old, historical buildings are not just monuments and witnesses to history, as people continue to live in many of them today, too. Life in the old town entails the observation of rules on protection of the old buildings, and people do comply, as life in the old town also has a positive side – living in the centre of town.

The Soviet era is more recent history and has been lived through, which is why it has to be discussed in particular. Kuldīga's residents remember the official national celebrations in the town and various community events. People also talk about the buildings which were constructed in

the old town, which they thought were built in inappropriate locations. However, people have gotten used to them now.

But, there are also some places typical of the Soviet era which people willingly recall and which they consider to be characteristic of Kuldīga. One of them was the *Vāverīte* Cafe. There are few Kuldīga residents, having lived here in the 1970s–1980s, who would not know it.

Residents have a particularly good knowledge of Kuldīga's history in the framework of their own family's individual history. Both a knowledge of historical facts, as well as an emotional sense of family togetherness appears in their consciousness due to their ancestors' contribution to the development of their property. For example: “We are fortunate to live next to the land of our ancestors. I really feel this succession and strong foundation” (this was stated in Ēdoles Street).

People's destinies are vividly reflected in the stories about the history of Kuldīga's houses, especially during periods of historical crisis. Wars and deportations wrecked the peaceful and happy lives of families. We can trace how the history of houses corresponds with events in Latvia's history from people's stories. For example, the

senčiem – uzturēt un attīstīt to, kas mantots. Dažādos skatījumos jautājums par mantojumu un mantošanu atklājas cilvēku stāstos. Visbiežāk tas parādās kā paaudžu nomaiņa – kā dzimtas turpināšana, kā īpašuma pārņemšana, arī kā jauno un veco kopā sadzīvošana. Turklāt, daudzdzīvokļu mājās vecāko paaudžu vietā arvien vairāk ienāk jaunās ģimenes. Turpretim privātmājā paaudžu nomaiņa izpaužas arī kā to sadarbība – apvienojot vecāku un bērnu resursus, tiek veikta labiekārtošana un dzīves apstākļu uzlabošana.

Paaudžu pēctecība stiprina piederības sajūtu. Tomēr vecākās paaudzes kuldīdznieki atzīst, ka jauniem cilvēkiem ir citādi uzskati, daudziem bērni dzīvo tālu prom no Kuldīgas.

Paaudžu sadarbība izpaužas ne tikai ģimenes vai dzimtas ietvaros, arī kaimiņos dzīvojošie dažādu paaudžu iedzīvotāji sadarbojas sava nama uzlabošanā. Paaudžu sadarbībā kā ģimenes un dzimtas, tā arī pilsētas ietvaros iezīmējas pēctecība vēsturiskā mantojuma saglabāšanā un kopīgas pūles dzīves vides labiekārtošanā un uzlabošanā.

Dzīves vides raksturojums. Pilsētas iedzīvotāju skatījumā Kuldīgas pievilcība slēpjas tās ciešajā saistībā ar dabu. Tā izpaužas dažādi – kā Ventas tuvums, kā iespēja, dzīvojot pilsētā, just saikni ar laukiem, ar dabas ritmiem. Lauki pilsētā – tas ir viens no visvairāk uzsvērtajiem Kuldīgas vides pievilcības aspektiem, to var izsekot gan iedzīvotāju atmiņās par to, kā mainījusies dzīves vide, gan arī mūsdienīgos lēmumos par pilsētas labiekārtojumu un vides dabiskuma līdzsvarošanu.

Kuldīdznieku dzīvē Ventai un Ventas Rumbai ir drīzāk simboliska, ne ikdienišķa nozīme. Kā ielu stāstos par sevi teicis Kuldīgas gleznotājs Romāns Bunclers: “*Es neesmu ainavists vai marinists, es esmu rumbists.*” Tāpat citu Kuldīgas iedzīvotāju priekšstatos kuldīdznieks nozīmē arī “rumbists” un “ventists”. Kuldīgas iedzīvotāju dzīvē Venta kļuvusi par dzīves vides daļu, un Ventmala ir iecienīta iedzīvotāju atpūtas vieta – var peldēties, kad gribas, un tajā pašā laikā dzīvot arī pilsētas centrā un just apkārt notiekošo.

Tas ir ļoti būtisks pilsētas dzīves aspekts – nav stingru robežu starp lauku un pilsētas dzīvi. Proti,

story commenced in Tsarist times for one specific house, where people critical of the regime met, with the woman who inherited it later being deported, the property nationalized in the 1950s, and then sold to others. But the return from deportation of the owner did not mean a return home for her. When the denationalization of properties began after Latvia regained its independence, the true owner had passed away. The house register is a witness to history, inscribed full of foreign surnames in the period after the Second World War.

For the present owners, the caring and restoration of a building is also a sense of duty to their ancestors – to maintain and develop what was inherited. The issue of estates and inheritance is revealed from different perspectives in people’s stories. It appears most often in the changing of generations – as a continuation of the family, as the taking over of the property, and the young and old living together. Moreover, in multi-storey apartment buildings, young families are increasingly replacing the older generation. In contrast, the change of generations in private houses is expressed in their cooperation as well – through combining the resources of the parents and the

children, improvements are made which improve living conditions.

Generational succession strengthens the feeling of belonging. However, Kuldīga’ older generation of residents admit that younger people think differently, and for many, their children live far from Kuldīga.

Cooperation between the generations is not expressed just within the framework of families, as different generation residents living next door to each other also cooperate to improve their buildings. Generational cooperation in families, as well as within the framework of the town, reveals succession in the preservation of the historical heritage and common efforts to fix and improve the living environment.

Characterization of the living environment. In town residents’ views, the secret of Kuldīga’s attractiveness is in its close association with the natural environment. It is expressed in various ways – in the proximity of the Venta, in the opportunity to feel a rural connection with nature while living in town. The countryside within the town – this is one of the aspects most emphasized about the attractiveness of the Kuldīga environment. It is revealed through residents’

savas mājas pagalmā jūties kā laukos, bet tajā pašā laikā esi pilsētā un baudi arī pilsētas dzīvi. To uzsvēruši daudzi kuldīdznieki, tas ir vērā ņemams fakts. Lauku un pilsētas dzīves saistību kā svarīgu savas dzīves aspektu norāda gan tuvu pilsētas centram, gan arī pilsētas nomalē dzīvojošie.

Kuldīga teritoriāli augusi, iekļaujot apkārtējo zemnieku saimniecības, tādēļ lauku dzīve ir arī kuldīdznieku atmiņās. Cilvēki atceras, ka daudzās mājās tika turēti lopī, ka tos veda uz ganībām, ka pagalmos bijuši šķūnīši cits pie cita, arī dārzi. Pie daudzām mājām bija lieli koki, un bērniības atmiņās saglabājušās pūces balsis, eži un zalkši. Taču bērniības atmiņu stāsts par lauku dzīvi Kuldīgā var likties romantizēts, turklāt mūsdienīga pilsētas dzīve prasa arī noteiktu labiekārtojuma līmeni, kas vairs nevar būt tāds, kāds bija senāk.

Tomēr ir cilvēki, kas dažādu iemeslu dēļ samierinājušies ar daļējām ērtībām: ar krāsns apkuri un ar to saistīto malkas sagādi, uzglabāšanu un sanešanu mājoklī; ar labierīcībām laukā; ar dzeramo ūdeni no ielas pumpja. Tam vajadzētu pievērst uzmanību, it īpaši, izstrādājot

Kuldīgas pilsētībūvniecības pieminekļa apsaimniekošanas plānus.

Ielu stāstu dažādībā var meklēt atbildi uz jautājumu – kas tieši Kuldīgas iedzīvotāju izpratnē asociējas ar lauku dzīvi. Viens no aspektiem ir pagalma jeb, kā saka kuldīdznieki, sētas esamība, kas norobežota no ielas. Tā ir laba vieta bērniem un dzīvniekiem, un, tikai izejot no tās, cilvēks nonāk uz ielas – tātad pilsētā. Sēta jeb pagalms ir “*kā sava republika – it kā pilsēta un tai pašā laikā lauki, ielas dzīve manāma vien rītos, aizejot uz darbu, vai vakarā, mājās atgriežoties*” (saka Annas ielā).

Dārzs var būt arī kā viesistaba – laba vieta viesu uzņemšanai, Jāņu, Lieldienu un citu svētku svinēšanai. Zeme pie mājas padara dzīvi aktīvāku, dārzā var izaudzēt gan pārtikai, gan arī skaistumam nepieciešamo. Taču arī šajā aspektā ir izvēles iespējas – ja mazdārziņš nav nepieciešams, tas var pārvērsties par košumdārzu vai vienkārši mauriņu.

Kuldīdznieku ikdienas dzīve savā ielā un mājā. Visos laikos dzīve Kuldīgā bijusi cieši saistīta ar darbu, arī mūsu dienās cilvēki savu

memories about how the living environment has changed, as well as in contemporary decisions about balancing improvements in the town's facilities with the naturalness of the environment.

The Venta River and the Venta Falls have more of a symbolic than an everyday importance in the lives of Kuldīga residents. As Kuldīga painter Romāns Bunclers stated about himself in the street stories, “I’m not a landscape painter or a mariner, I am a *Rumbist*” (in Latvian, *rumba* = falls). Other Kuldīga residents see it the same way, as to be from Kuldīga means to also be a *Rumbist* and a *Ventist*. The Venta has become part of the living environment in the lives of Kuldīga residents, and the Ventmala is a favoured recreational spot for residents – one can swim at will and live in the town centre at the same time, experiencing the atmosphere.

This is a very important aspect of town life – there are no strict boundaries between rural and town life. Namely, being in one's own yard, it feels like the countryside, but you are in town, enjoying town life. Many Kuldīga residents emphasize this and it is a noteworthy fact. The connection between country and town life as an important aspect of their lives was pointed out by

those living close to the town centre, as well as those on the outskirts.

Kuldīga has expanded in area, encompassing local farming properties, which is why country life is a part of the people of Kuldīga's memories. People remember when animals were kept at many homes, that they were led to pasture and that there were sheds next to each other in yards, and gardens, too. There were large trees next to many homes, and hedgehogs, adders and the hooting of owls remain in people's memories of childhood. But stories about childhood memories of country life in Kuldīga may seem romanticized. However, modern life in a town demands a certain level of comfort, so things cannot be like they used to be.

Nevertheless, there are people who have, for various reasons accepted a lower level of comfort: a stove for heating, with the associated purveyance, storage and carrying of firewood into the house; with an outside toilet; with drinking water obtained from a street water pump. Attention should be focussed on this, especially when management plans for Kuldīga's urban construction monument are being developed.

In the understanding of Kuldīga residents, “What specifically, is it, that is connected with



identitāti saista tieši ar darbu (profesiju, darbvietu). Daudzu māju vēsture un cilvēku atmiņas par tām saistītas ar tur dzīvojošiem cilvēkiem, ar viņu nodarbošanos.

Piemēram, tās ir atmiņas par veikalu vietām, pašiem veikalniekiem. Arī par izciliem sava amata meistariem. Vai tā ir veļas mazgātāja, kurpnieks vai klempners (skārdnieks) – cilvēku atmiņā viņi palikuši ar savu darbu. “*Visu ko mācēja taisīt – jumtus, vējtverus, apgaismes ķermeņus, durvju kliņķus. Tur, kur tādas senas lietas redzamas, tie ir viņa darbi, jo tajā laikā Kuldīga nebija liela*” (saka Pļavas ielā).

Īpaša vieta Kuldīgas iedzīvotāju atmiņā ir “Vulkānam”, kas radās kā sērskābes fabrika, bet kļuva par ievērojamu koksnes pārstrādes rūpnīcu, un gadu desmitu garumā deva darbu daudziem kuldīdzniekiem. Sevišķi to atceras vecāko paaudžu pārstāvji, kuru spēka gadi sakrīt ar padomju varas gadiem un kuri paši strādāja fabrikā. Lai arī “Vulkāns” šodien vairs nedarbojas, tomēr daudziem kuldīdzniekiem par to atgādina gan uzceltās ēkas, gan dzīvokļi, gan atmiņas par darba mūžu.



country life?” – the answer to this question can be found in the diversity of the street stories. One of the aspects is the existence of the courtyard, or, as people in Kuldīga call it, the yard, which is away from the street. It is a good spot for children and animals, and one only ends up in town, on the street, after coming out of it. The yard or courtyard is “like one’s republic – like town, but at the same time the country, street life can only be noticed in the mornings when going to work or in the evening when returning home” (this was stated in Annas Street).

A garden can also be like a living room – a good place for receiving guests, for celebrating Jāņi (the Midsummer Festival), Easter, and other festivals. Land around the house involves more active life, one can grow food and whatever else required to have a beautiful garden. But there are choices available, too: if a garden is not needed, it can be transformed into a flower garden or simply a lawn.

The everyday life of Kuldīga residents in their streets and houses. During all eras, life in Kuldīga has been closely associated with work, and nowadays, too, people particularly link their identities with work (their profession or workplace). The history of many houses and people’s memories of

them are associated with the people who lived there and their activities.

For example, memories of places where there were shops, the shop owners, and people who were great at their trade, whether it was a washer-woman, a cobbler, or tinker – they have remained in people’s memories thanks to their work. “They knew how to make everything – roofs, entrance passages, lamps, and door knobs. Where you can see old things – that was their work, because Kuldīga was not a big place at the time” (said someone in Pļavas Street).

*Vulkāns*, which was originally a match factory, but became an important timber processing factory and provided employment for many people in Kuldīga for decades, has a special place in the memories of Kuldīga’s residents. Members of the older generation who were in their prime during the Soviet years and who worked at the factory themselves, have particularly strong memories. Even though *Vulkāns* no longer operates, many people in Kuldīga are reminded of it by the buildings and apartments, as well as memories of their working life.

In describing Kuldīga’s streets today too, there is a marked functional accent. The streets

Arī šodienas Kuldīgas ielu raksturojumā iezīmējas būtisks funkcionāls akcents, tāpat ielas tiek raksturotas pēc veikaliņiem, darbnīcām, kafējnīcām un citām cilvēkiem nepieciešamām iestādēm. Ciešāk nekā tas ir citām profesijām, ar noteiktu ielu ir saistīts pastnieka darbs. Tas laika gaitā ir mainījies, tāpat kā pastnieka somas saturs. Kā senlaikos ielu kopšana un uzturēšana kārtībā ir sētnieku ziņā, bieži vien šos cilvēkus nemaz nepamanā, ja viņi labi dara savu darbu. Arī šodienas Kuldīgā ir veikali, ko iedzīvotāji zina pēc īpašnieka vārda. Tāpat kā kādreiz, Kuldīgas ielās darbojas meistari, kas sniedz pakalpojumus savās darbnīcās. Nelielas darbnīciņas, kas iekārtotas privātmājās, dažādo pilsētas vidi. Tās dod gan darba iespējas, gan piedāvā pakalpojumus cilvēkiem turpat, tuvu dzīves vietām.

Viens no ielu stāstu motīviem ir Kuldīgas iedzīvotāju savstarpējās attiecības. Turklāt nereti tas ir atskats pagātnē, salīdzinājums ar to. Atceroties agrākos laikus, cilvēkiem liekas, ka savstarpējās attiecības bijušas draudzīgākas un

sirsnīgākas, tagad katrs vairāk turas par sevi vai veido attiecības šaurākā lokā.

Daudziem no bērnības saglabājušās spilgtas atmiņas par raksturīgiem Kuldīgas iedzīvotājiem, kas arī savā laikā veidojuši pilsētas tēlu. Viņus nevajadzētu aizmirst, jo viņi ir sava laika mantojums un bagātina pilsētas formālo vēsturi.

Kuldīgas iedzīvotāji atzīst, ka dzīve kļuvusi steidzīgāka un mazāk laika tiek atvēlēts attiecību veidošanai ar kaimiņiem. *“Tagad paaudzes nedaudz nomainījušās, bet dzīve rit tāpat kā senāk. Vienīgi vairs tik daudz ar kaimiņiem nesatiekamies,”* pārliecināti pilsētnieki. Toties veidojas jauni iedzīvotāju sadzīves modeļi, sevišķi daudzdzīvokļu mājās. Arī privāto māju īpašnieki atrod veidus, kā sadarboties, savstarpēji palīdzēt un svinēt kopīgus svētkus.

Pārmaiņas pilsētā. Kuldīgas pilsētas ilgo vēsturi nevar salīdzināt ar cilvēka mūžu. Tomēr pilsētas iedzīvotāji pievērš uzmanību pārmaiņām, kas notikušas viņu dzīves laikā. Viņi lepojas ar to, ka pilsēta kļūst skaistāka un ka tas ir arī viņu nopelns. Atzinīgi tiek vērtēta

are similarly characterized by the shops, workshops, cafes, and other institutions that people need. A postman's work was associated with a particular street more than it was for other professions. This has changed over time, just like the contents of the postman's bag. As in the old days, a janitor's job was to clean and keep the street tidy, and these people often were not even noticed if they did their job well. In Kuldīga today, too, there are shops that residents know by the owner's name. Just like earlier, all types of handymen are at work in the streets of Kuldīga, providing services in their workshops. Little workshops set up in private houses bring colour to the town environment. They provide both employment and services to people around them, close to their homes.

One of the motifs in the street stories was the relationships among Kuldīga residents. It was often about a look back into the past and the making of comparisons. When looking back at earlier times, people tended to think that their relationships were friendlier and more sincere, and that nowadays everyone keep more to themselves, or form relationships with fewer people.

Many people have retained vivid memories from their childhood about colourful Kuldīga residents who created the town's image in their time. They should not be forgotten as they are a legacy of the past and enrich the town's formal history.

Residents in Kuldīga say that life has become faster and less time is spent developing relationships with neighbours. “The generations have changed somewhat now, but life goes on just like before. We just don't meet up with the neighbours as often anymore,” say the town dwellers. However, new models of resident relationships are developing, especially in the multi-storey apartment buildings. Owners of private homes are also finding ways to cooperate, help each other, and celebrate together.

Changes in the town. The extensive history of the Town of Kuldīga cannot be compared with a person's lifetime. However, town residents do focus attention on changes that have taken place during their lives. They are proud of the fact that the town is becoming more beautiful and that it is thanks to their contribution as well. The opportunity to take part in the “Darīsim paši” (Let's Do It Ourselves) Project is valued positively, as through doing something good on one's own property, an

iespēja piedalīties projektā “Darīsim paši”, jo, padarot kādu labu darbu savā īpašumā, tiek dots ieguldījums pilsētas videi, pilsētas tēla veidošanai. Cilvēki kļūst pašapzinīgāki.

Ne visas pārmaiņas Kuldīgā tās iedzīvotāji novērtē kā labas. Dažiem nepatīk, piemēram, ka teritorijas, kur kādreiz bijuši mazdārziņi, tagad aizaug. Vai arī – ka žogi aprūtinā piekļuvi Ventai.

Kuldīgas ielu stāsti ir spilgts apliecinājums pilsētas attīstības un iedzīvotāju ikdienas dzīves ciešai saistībai. Kuldīgas vēsture savās dažādajās izpausmēs savijas ar šodienas iedzīvotāju dzīvi, stiprina viņu piederības izjūtu pilsētai. sevišķi uzskatāmi šie savijumi izpaužas ielās, jo tās vieno ielu vēsturisko veidolu ar mūsdienu cilvēku dzīvi. Šo sakarību turpmākā izpēte varētu palīdzēt atrast paņēmienus, kā mērķtiecīgi vairot radošuma izpausmes pilsētas dzīvē, un ne jau tikai svētku reizēs. Ja pilsētas ielas likties interesantas, interesantāka būs arī pati pilsēta, un otrādi: ja garlaicīgas ielas – būs garlaicīga pilsēta.<sup>293</sup>

<sup>293</sup> Jakobs J., 1992.

investment is made in the town environment and in the development of the town's image. People are becoming more self-assured.

Not all changes in Kuldīga are considered good by the locals. Some, for example, do not like the fact that the territories where the small gardens used to be are now overgrown. Or – that fences are restricting access to the Venta.

Kuldīga's street stories are a vivid confirmation of the town's development and the close connection with the everyday lives of the residents. Kuldīga's history, in its many manifestations, is interwoven with the lives of residents today, strengthening their feelings of belonging to the town. The expressions of these manifestations can be particularly seen in the streets, as they unite the historical image of the streets with the lives of the people today. In further research, this connection could help in finding ways to facilitate expressions of creativity in the life of the town in a focussed way, and not just during festivals. If the town's streets seem interesting, the town itself will also be more interesting, and the reverse: if the streets are boring – the town will be boring.<sup>293</sup>

<sup>293</sup> Jakobs J., 1992.

## Kuldīga kā ainava

Pārsvarā vārds “ainava” priekšstatos saistās ar lauku plašumiem, upēm un ezeriem, mainīgu-mu gada laikā. Pavisam maz tiek runāts par pilsētām kā ainavām, un arī tad, pieminot vien tām (pilsētām) raksturīgos vai atraktīvos dabas elementus, bet it kā nesaistot tos ar pilsētas telpu, tās telpiskajām aprisēm kopumā. Piemēram, Kuldīgā tā ir Ventas upe un Rumbas ūdenskritums. Taču pilsētu ainavas ir īpašas ar to, ka tās iezīmē vienīgo vietu, kur laika gaitā (senajās pilsētās gadsimtu gaitā) notikusi nepārtraukta dabas dotumu un cilvēka darbības salāgošanās un kā tās izpausme – pilsētas ainavas veidošanās. Tas notiek arī pašreiz, šobrīd. Būtiski, ka visi pilsētas veidošanās procesi ir dinamiski, koncentrējas nelielās teritorijās, tajās notiek laiku uzslāņošanās, uzkrājas dažādu laiku zīmes. Var teikt, ka laika faktors lauku un pilsētu ainavās izpaužas atšķirīgi, galvenokārt ar savu intensitāti un telpisko sablīvēšanos, koncentrēšanos.

UNESCO ģenerālās konferences ieteikumos<sup>294</sup> skaidrots, ka vēsturiskā pilsētas ainava

<sup>294</sup> Ieteikumi..., 2011.

## Kuldīga as a landscape

Generally, most people associate the term *landscape* with the open spaces of fields, rivers and lakes, and yearly changes. There is very little discussion of towns as landscapes, and even when there is, mention is only made of their (the towns') characteristic or attractive environmental elements, without really associating these with the town space and the spatial contours as a whole. In Kuldīga, for example, these are the Venta River, and the Venta Falls. But town landscapes are special for the fact that they mark the only place, where over time (over the centuries in ancient towns), an uninterrupted balancing between the gifts of nature and the activities of humans and their expression has taken place – the development of the town landscape. This is taking place today, right now. Significantly, all town development processes are dynamic and are concentrated within limited areas. Layering in them occurs over time, and signs from various eras collect within them. One could say that the factor of time in rural and town landscapes is expressed differently, mainly through its intensity and spatial compacting and concentration.



veidojusies, laika gaitā “uzslāņojoties kultūras un dabas vērtībām un to raksturojošiem elementiem”, ka tas ir saturiski plašāks jēdziens nekā “vēsturiskais centrs”, to var skaidrot dažādos konkrētās pilsētas veidošanās vēstures kontekstos.

Šāda pieeja salāgojas ar EAK doto jēdziena “ainava” skaidrojumu. Proti, (necitējot) ainava ir izveidojusies dabas un/vai cilvēku darbības un mijiedarbības rezultātā, un konkrētās situācijās (pētniecības, pārvaldības u.c. mērķi) ainavas telpas var norobežot teritoriāli. Turklāt, minēta arī cilvēku uztveres loma, tātad mūsdienu cilvēku skatījums, zināšanās vai emocijās balstīts vērtējums, bet tās var būt arī atmiņas un vīzijas. Būtiski arī tas, ka EAK nostādņu ietekmes joma ir visas ainavas – gan dabiskās, gan arī cilvēku un dabas mijiedarbībā veidotās, proti, lauku un urbānās jeb pilsētainavas.

Par vienojošu kontekstu liecina vēl viens jēdziena “ainava” skaidrojums. Proti, ainava ir “tādu daudzu attiecību formāla izpausme, kas konkrētā laika posmā pastāv starp individu vai sabiedrību un topogrāfiski norobežotu

teritoriju, kuras izskatu laika gaitā radījuši dabas un cilvēka faktoru darbība”.<sup>295</sup> Var likties, ka tiek uzsvērts ainavas izskats, vizuālais veidols, taču turpat seko norādes, kas ļauj domāt, ka vizuālais veidols drīzāk ir indikators citādu, dziļāku sakarību skaidrošanai. Tātad tas dod iespēju saprast, kādas bija un ir pašreiz attiecības starp indivīdiem un apkārtējo reālo vidi, kā veidojusies vietējā kultūra, paradumi, ticējumi un tradīcijas.

Kuldīgas pilsētas ainava veidojusies gadsimtu gaitā. Kuldīga ir laikā nepārtraukta pilsēta, tādēļ arī ainavas veidošanās gaita ir nepārtraukta. Pilsētu veidojošie faktori darbojušies divējādi – koncentrējoties kādās vietās vai arī izplešoties, meklējot jaunas nostiprināšanās vietas. Turklāt jāņem vērā, ka jau pirmsākumos pilsētas teritorija (Lielā Kuldīga) bija daudzkārt lielāka par tās apbūvēto daļu, bet attīstības procesi (to norises un izpausmes) koncentrējās tieši šajā senajā kodolā (vismaz 1797. g. apriņķī). Jaunie attīstības centri veidojās no tā atālāk, taču arī vēsturiski nosacītās vietās. Var

295 Par kultūrainavas teritoriju..., 1995.

In the recommendations from the UNESCO General Conference,<sup>294</sup> there was an explanation that historical town landscapes developed over time “with the layering of cultural and environmental values and their characteristic elements”, that it is a broader concept in content than a “historical centre”, and can be explained in various historical contexts of specific town development.

This kind of approach dovetails with the explanation of the *landscape* concept provided by the European Landscape Convention (ELC). Namely, (without quoting) the landscape has developed as a result of environmental and/or human activity and interaction, and in specific situations (research, administrative, and other goals) the landscape space can be marked off territorially. Furthermore, the role of people’s perception is also mentioned, thus, an evaluation based on the perspective, knowledge, or emotions of the contemporary person, but these could also be memories and visions. It is also important that the sphere of influence of the ELC approach includes all landscapes – the natural, as well as those landscapes created through the interaction of humans and nature, namely, rural and, urban or town landscapes.

294 Ieteikumi..., 2011.

Evidence of the unifying context is provided by another explanation of the *landscape* concept. Namely, landscape is “the formal expression of many attitudes, which exists at a specific stage of time between the individual or society and a topographically marked-off territory, the look of which, over time, has been created by the activities of environmental and human factors”.<sup>295</sup> It may seem that the look of the landscape gets emphasized, the visual image, but references follow immediately, which lead one to think that the visual image is instead an indicator for the explanation of other, deeper connections. Therefore, it provides an opportunity to understand what the relationships were and are like, currently, between individuals and the real surrounding environment and how local culture, customs, beliefs, and traditions have developed.

The Kuldīga town landscape has developed over the centuries. Kuldīga is a town uninterrupted over time, which is why the process of landscape development has been uninterrupted. The factors forming the town have operated in two ways – concentrating in some places or expanding, searching for new places to become

295 Par kultūrainavas teritoriju..., 1995.

teikt, ka Lielās Kuldīgas teritorijā laika gaitā radās jauni apdzīvojuma centri, tādējādi pilsēta it kā piepildījās un sablīvējās, pakāpeniski veidojot vienotu telpisko struktūru.

Par šīs veidošanās vēsturisko gaitu līdz 20. gs. sākumam varēja spriest pēc dažādu lauku karšu analizēm, arī par dažādos laikos izstrādāto Kuldīgas attīstības plānu nozīmi pilsētas telpiskās struktūras veidošanā runāts iepriekš.

Jau minēts, ka Kuldīgas veidošanās vēstures izpētei nozīmīgas ir divas senas kartes, kas attiecas uz 18. gs. beigām, tātad uz laiku, kad beidza pastāvēt Kurzemes hercogiste. Tās ir pašas pilsētas karte (28. att.) un karte,<sup>296</sup> kas daļēji ir zīmējums, kurā attēlota Lielā Kuldīga. Karte interesanta ar to, ka tajā redzama gan pilsētas apbūves daļa (tā ir maza un kompakta), gan visa apkārtējā ainava, ar tās tīrumiem, ganībām un pļāvām, kā arī apdzīvotām vietām (lauku sētām, muižiņu centriem). Papildu informāciju sniedz pieraksti uz kartes (vācu valodā, arī tulkojumā krieviski), un tas ļauj senās

296 LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.; 162. apr., 6722. l.



51. **Kuldīgas apkārtnē, 1798.** Fragments  
Avots: LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.  
**Kuldīga's environs, 1798. Fragment**  
Source: LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.

established. In addition, it should be noted that at its origins, the territory of the town (Greater Kuldīga) was already many times larger than its built-up part, but development processes (their contours and expressions) were concentrated specifically in this old core (at least in its 1797 contours). The new development centres developed a bit further away from it, but also in historically determined places. It could be said that new residential centres developed in the territory of Greater Kuldīga over time, and the town filled up in a way and became packed together, gradually forming a unified spatial structure.

One could draw conclusions about the pace of this historical development up to the early 20<sup>th</sup> century from an analysis of maps from various times. Kuldīga's development plans, which were developed at different times are also important in the development of the town's spatial structure, which was discussed previously.

There was previous mention that two old maps, which relate to the late 18<sup>th</sup> century, hence, to the time when the Duchy of Courland ended its existence, are important in the research on the history of Kuldīga's development. They are, the map of the town itself (Fig. 28) and

the map,<sup>296</sup> which portrays Greater Kuldīga and is partly a drawing. The map is interesting for the fact that it displays the town's built-up part (it is small and compact), as well as all the surrounding landscape, with its fields, meadows and pastures, as well as settled areas (farms and manor centres). Additional information is provided by notes on the map (in German with a Russian translation), which allow the ancient spatial contours and places to be more or less connected with the situation today (Fig. 51).

The words most frequently used in relation to the development of the landscape are: "the interaction between the environment and humans", as well as in a different way (in the evaluation context), "the layering of natural and cultural values". In essence, the interaction is expressed as the real processes of people's activity in the natural environment, in their surroundings. These are simple or everyday activities, as well as economic activities – working the land, possibly the transformation of meadows into fields or vice versa, or the construction of buildings or roads, etc. A dominating role in the development of the town was the construction of buildings (both in

296 LVVA 1679. f., 189. apr., 62. l.; 162. apr., 6722. l.





52. **Mūsdienu pilsētas ainavas telpiskā struktūra.** Sast. A. Melluma, 2015.  
*Senās ainavas:* 1 - vecpilsēta; 2 - mazie senie centri; 3 - 20. gs. sākuma apbūves centri. *Jaunās ainavas:* 4 - daudzstāvu māju apbūve; 5 - rūpnieciskās ietekmes apkārtnes. *Fonā* - zaļumvietas, arī nelielas apbūves vienības

**The spatial structure of the landscape of the contemporary town.** Comp. by A. Melluma, 2015.  
*Ancient landscapes:* 1 - the Old Town; 2 - ancient small centres; 3 - early 20<sup>th</sup> century building centres. *Modern landscapes:* 4 - multi-storey residential buildings; 5 - environs influenced by manufacturing. *In the background* - green areas, including small buildings



telpiskās aprises un vietas vairāk vai mazāk saistīt ar mūsdienu situāciju (51. att.).

Ainavu veidošanās sakarā visbiežāk lietoti vārdi – dabas un cilvēka mijiedarbība, kā arī citādā veidā (jau vērtējumu kontekstā) – dabas un kultūras vērtību uzslāņošana. Būtībā mijiedarbība izpaužas kā cilvēka darbības reālās norises dabas vidē, savā apkārtnē. Tās ir vienkāršās jeb dzīves darbības, kā arī saimnieciskās darbības – lauku apstrādāšana, varbūt pļavas pārvēršana par tīrumu vai otrādi, tā var būt ēku būve, ceļa izbūve u.tml. Pilsētu attīstībā dominējošā loma bija apbūves attīstībai (gan koncentrējoties, gan izplešoties jaunās vietās). Lielās Kuldīgas gadījumā laika gaitā pakāpeniski pilnībā nomainījās lauku ainavai raksturīgais veidols. Sākotnēji redzamās izmaiņas mīkstināja lauku dzīves stila klātbūtne (dārzi, mājlopi), bet vēlāk, kad pilsētā sāka būvēt daudzstāvu ēkas un lielākus rūpniecības uzņēmumus, pastiprinājās vides pilsētnieciskums kopumā.

Pakāpeniskās pārmaiņas, kas notika kopš 19. gs. sākuma, bet galvenokārt kopš 19. gs. vidus, parāda Lielās Kuldīgas ainavu karte

(52. att.). Tā attēlo pašreizējo situāciju, kopējo pilsētas telpisko struktūru, ko parasti gan neredz un nesaskata kopumā, jo tā nav tiešās uz tveres objekts, bet par tādu var kļūt atsevišķos, specifiskos gadījumos.

Nodalītās ainavu vienības attēlotas kā areāli, nevis strikti norobežotas teritorijas, kādas tās nav arī savā būtībā. Katrs konkrētais areāls atspoguļo vietas raksturu – veidolu, uzbūvi, notiekošos procesus, nozīmi pilsētas struktūrā, kā arī iezīmē turpmākās attīstības virzienu, sava veida turpināšanos nākotnē. Var arī teikt, ka tie ir lokalizēti ainavu tēli, un tos atšķirīgi uztvers kuldīdznieks, vai cilvēks no citurienes, kurš Kuldīgas vārdu dzird pirmo reizi, bet ar savu, citas pilsētas dzīves pieredzi.

Ainavu vienības nosauktas par “apkārtņēm”, kas sabalsojas ar Lielās Kuldīgas vēstures gaitu. Proti, jau sākotnējā senatnē tika runāts par Kuldīgu un apkārtni, tādējādi izceļot Kuldīgu pilsētas apbūvēto daļu (tagadnē – vecpilsētu). Vārds “apkārtne” (arī – tuviene, sk. turpmāk) kā apzīmējums telpiskās struktūras lokālajām vienībām tiek lietots Rīgas pilsētas ainavu

their concentration or their expansion to new sites). In the case of Greater Kuldīga, the characteristic image of the rural landscape gradually changed completely over time. The changes that could be seen initially were softened by the presence of the rural lifestyle (gardens and livestock). Later, when multi-storey buildings and larger manufacturing concerns began to be built in the town, the town-like environment became stronger overall.

The gradual changes, which took place from the early 19<sup>th</sup> century, but mainly from the mid-19<sup>th</sup> century, are shown by the Greater Kuldīga landscape map (Fig. 52). It portrays the current situation, the overall town spatial structure which one does not usually see or perceive as a whole, as it is not a direct object of perception, though it can become such in individual, specific cases.

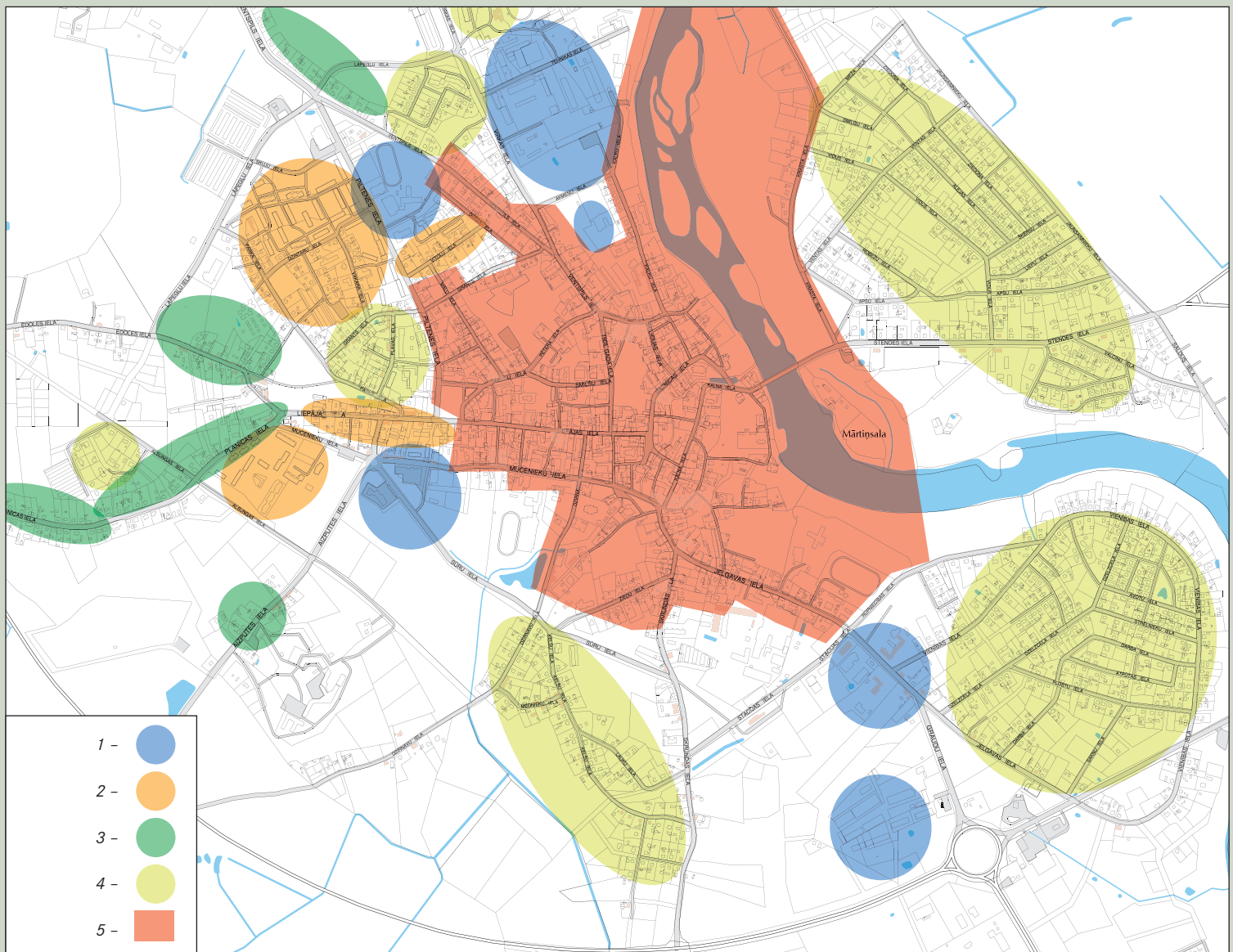
The divided-off landscape units have been portrayed as areas, not strictly enclosed territories, which they are not either, in their essence. Each specific area reflects the character of the place – the image, the framework, the processes which are taking pace, their importance in the town structure, also marking the future direction of development, the continuation into the future,

in a way. One could also say that they are localized landscape images, and they will be perceived differently by a Kuldīga resident, than a person from elsewhere who has heard the name Kuldīga for the first time, having their own, experience of life in another town.

The landscape units have been called *neighbourhoods*, which match with the pace of history of Greater Kuldīga. Namely, from its very beginnings in history, the discussion has been about Kuldīga and its neighbourhood, in this way highlighting the built-up part of the Town of Kuldīga (now, the old town). The term *neighbourhoods* (also, surroundings, see from hereon) as a description for the spatial structure's local units is used in the research on the Rīga town landscape.<sup>297</sup> This corresponds with the overall approach about the uninterrupted nature of landscape development processes and their close connection with real expressions of human activity.

The neighbourhoods, as part of the town, have developed both spontaneously and in a planned way in different eras. These neighbourhoods

<sup>297</sup> *Rīgas ainavu veidošanas mērķu noteikšana. [Determining the Goals for Creating Riga's Landscapes] Pētījuma pārskats. Vides risinājumu institūts. 2013, 11. lpp. Henceforth – Rīgas ainavu...*



### 53. Kuldīgas telpiskā struktūra: pilsētas dzīves atspoguļojums.

Sast. I. Jansone, 2015.

- 1 – saimnieciski aktīvi centri;
- 2 – aktīvi dzīvojamie centri;
- 3 – aktīvi savrupie dzīvojamie centri;
- 4 – savrupas dzīvojamās apkaimes;
- 5 – kultūras un dabas mantojuma koncentrācijas vieta

#### **Kuldīga's spatial structure: a reflection of town life.**

Comp. by I. Jansone, 2015.

- 1 – economically active centres;
- 2 – active residential centres;
- 3 – active detached residential centres;
- 4 – detached residential neighbourhoods;
- 5 – place with a concentration of cultural and environmental heritage

pētījumā.<sup>297</sup> Tas atbilst kopējai nostādnei par nepārtrauktību ainavu veidošanās procesos un to ciešo saistību ar reālām cilvēka darbības izpausmēm.

Apkārtne kā pilsētas daļa veidojušās dažādos laikos gan spontāni, gan plānoti. Vienotajā Kuldīgas pilsētas ainavas telpā pietiekami skaidri nodalās vairākas apkārtnes.

Vispirms tās ir senās ainavas – Kuldīgas vecpilsēta, kā arī mazie senie centri (kādreizējo muižu vietas, tagadējā Mārtiņšala u.c.). Vecpilsēta, senā Kuldīga, ir tā pilsētas daļa, kuras iekšējā struktūra un veidols nepārtraukti attīstījies gadsimtu gaitā, kopš vācu Ordeņa laika. Šajā nelielajā teritorijā notikušas pilsētvides pārvērtības (gan lēnas, gan krasas), bet atbilstīgi katra laika prasībām un iespējām. Pašreiz šo pilsētas daļu raksturo blīva apbūve un izteikts ielu režģis, senatnīgs veidols un vēstures liecību blīvums. Turpinot veidošanās gaitu, te koncentrējas arī mūsu dienām raksturīgie attīstības procesi, rodas jaunas ēkas, jauni

297 *Rīgas ainavu veidošanas mērķu noteikšana*. Pētījuma pārskats. Vides risinājumu institūts. 2013, 11. lpp. Turpmāk – *Rīgas ainavu*.

objekti, kā arī veidojas jaunas attieksmes un motivācijas. Tas nosaka arī jaunu pārvaldības mērķi, proti, salāgot kultūras mantojuma aizsardzības nepieciešamību un jaunās attīstības prasības un izpausmes.

Lai arī Kuldīga gados pēc Latvijas neatkarības iegūšanas līdz Otrā pasaules kara sākumam nepaguva pilnvērtīgi attīstīties, pilsētas struktūrā nodalās apkārtnes, kas veidojušās 19. gs. beigās – 20. gs. sākumā (piemēram, Jaunkuldīga, Ķelšu ciems u.c.). Arī tās uzskatāmas par senajām ainavām.

Pilsētas telpiskajā struktūrā nodalās jaunās ainavas, kuru veidošanās notiek kopsakarībā ar pilsētas augšanu kopš 20. gs. 30. gadiem, bet it sevišķi pēc Otrā pasaules kara. Vispirms tās ir Pārventas un Putnudārza apkārtnes. To apbūve un ainavas veidoli piešķir Lielajai Kuldīgai jaunus vaibstus, it kā atgādina laukiem raksturīgo apdzīvojumu un dzīves stilu.

Padomju varas gados Kuldīgas ainavā radās vēl citādas apkārtnes, kuru funkcijas un veidolus pilnībā noteica tā laika politiskās nostādes un pilsētu plānošanas nosacījumi. Tās

are sufficiently clearly marked off in the unified Kuldīga town landscape space.

First of all, these are the ancient landscapes – Kuldīga's old town, as well as the old ancient centres (the former manor sites, the current Mārtiņšala, and others). The old town, ancient Kuldīga, is the part of the town, the internal structure and image of which has developed without interruption over the centuries, since the time of the German Order. Transformations have taken place in the town environment (both slow ones as well as radical ones) within this small territory, but corresponding to the demands and opportunities of each period. Currently, this part of the town is characterized by dense construction and a marked street grid, an ancient image and a density of historical legacies. As the process of development continued, processes typical of our times developed as well, new buildings and objects were built, and new attitudes and motivations formed. This also determined a new management goal, namely, to balance the need for cultural heritage protection and the demands and expressions of new development.

Even though Kuldīga was unable to fully develop in the years after Latvia gained its

independence to the beginning of the Second World War, the neighbourhoods which developed in the late 19<sup>th</sup> century – early 20<sup>th</sup> century (for example, Jaunkuldīga, Ķelši Village, and others) became divided off from the town structure. These, too, can be considered ancient landscapes.

The new landscapes, which developed with the growth of the town from the 1930s, but especially after the Second World War, are divided off in the town's spatial structure. The Pārventa and Putnudārzs neighbourhoods were the first. Their buildings and landscape patterns give Greater Kuldīga new traits, reminding us in a way of the life style and density of population characteristic of the country.

During the Soviet years, different neighbourhoods the functions and image of which were completely determined by the political approaches of the time and town planning regulations, came into being in the Kuldīga landscape. These were the multi-storey apartment building zones (in common parlance – housing estates) and places where manufacturing complexes were concentrated, as well as garden allotment (once horticultural cooperatives) areas.



ir daudzstāvu dzīvojamo māju apbūves areāli (sadzīvē – mikrorajoni) un rūpniecības objektu koncentrēšanas vietas, kā arī mazdārziņu (kādreiz dārzkopības kooperatīvu) areāli.

Salīdzinot ar Lielās Kuldīgas pagātnes ainavas vīziju, pilsētas teritorija laika gaitā it kā piepildījies ar jauniem dzīvojamiem un ražošanas centriem, taču joprojām telpiskās struktūras veidošanā liela nozīme ir senajiem, vēsturiskajiem ceļiem, pašreiz – ielām, kā arī no apbūves brīvajām platībām.

Jau iepriekš minēts, ka ainavu veidošanās gaita savā būtībā ir nepārtraukta, tā turpinās no pagātnes uz nākotni. Reālajās izpausmēs tas vērojams pašreiz arī Kuldīgā, turklāt tas joprojām notiek gan spontāni, gan plānoti. Visās apkārtnēs, senajās un relatīvi jaunajās, vērojamas mūsu dienām raksturīgās izmaiņas, piemēram, ielu seguma nomaiņas, jaunu ielu izbūve, dekoratīvo elementu klātbūtne ielās un laukumos, ēku remonts, jaunu ēku būvniecība, pilsētas vides salāgošana ar pieejamības kritērijiem, kā arī tūrisma attīstības specifiskajām prasībām. Tas nozīmē, ka veidojas jauns,

21. gs. raksturīgais laika uzslāņojums. Kopumā tas ietekmē pilsētas ainavu veidolus un cilvēku dzīvi pilsētā, kā arī liek domāt par konkrēto mantojuma aizsardzības un attīstības mērķu skaidrām motivācijām.

Citādā veidā Lielās Kuldīgas telpisko struktūru attēlo I. Jansone (53. att.), balstoties uz novērojumiem par atsevišķo pilsētas daļu jeb lokālo centru funkcijām, dzīvīgumu un aktivitātēm, kā arī telpisko situāciju (piemēram, tās ir savrupās vietas pilsētā). Interesants no uztveres viedokļa ir fakts, ka Kuldīgas “kultūras mantojuma teritorija” nodalīta kā kompakts pilsētas centrs.<sup>298</sup>

Dažādos Latvijā saistošajos plānošanas vai aizsardzības noteikumos ir ierakstītas prasības, kas attiecas uz redzamo vai saskatāmo ainavu un satur estētisku kontekstu. Piemēram, attīstības plānos iezīmēt skatu vietas vai ainaviskos ceļus (pilsētās varētu būt ielas), vai arī – saglabāt pilsētu siluetu. Tās ir diezgan vispārīgas prasības, kas konkrētās pilsētās vai nu var, vai vispār nevar īstenoties. Turklāt centienus izcelt

298 Jansone I., 2015, 55. lpp., 24. att.

In comparison with Greater Kuldīga's past landscape vision, the town territory over time has filled in with new residential and manufacturing centres, but the old historical roads, currently – streets, as well as the areas that have no buildings on them, continue to have great importance in the development of the spatial structure.

It was previously mentioned that the pace of development of the landscape, in its essence is uninterrupted, and continues from the past to the future. Real expressions of this can be observed currently in Kuldīga as well, moreover, they take place spontaneously as well as in a planned way. Changes which are characteristic of today can be observed in all neighbourhoods, in old and relatively new ones, for example, changes in street surfacing, the construction of new streets, the presence of decorative elements in the streets and squares, building renovations, the construction of new buildings, the adaptation of the town environment to access criteria, as well as the specific demands of tourism development. This means that a new time layer, characteristic of the 21<sup>st</sup> century, is developing. Overall, this influences

the town's landscape images and people's lives in the town, and also makes one think about specific protection and the clear motivations of development goals.

I. Jansone portrays the spatial structure of Greater Kuldīga in a different way (Fig. 53), based on observations about the functions, vitality, and activities of individual parts of the town or local centres, as well as the spatial situation (for example, these are isolated places in the town). From a perception perspective, the fact that Kuldīga's “cultural heritage territory” is marked off as the compact town centre is interesting.<sup>298</sup>

Demands, which relate to visible or viewable landscape and contain aesthetic context have been included in various planning or protection regulations which are binding in Latvia. For example, development plans should mark in viewing spots or roads with views (these could be streets in towns), or even maintain a town's silhouette. These are fairly general demands, which can, or sometimes cannot, be completely implemented in specific towns. Furthermore, attempts to highlight some accents, evaluated in a town's environment's aesthetic categories,

298 Jansone I., 2015, 55. lpp., 24. att.

kādus pilsētas vides estētikas kategorijās vērtētos objektus allaž jāsaista ar funkcionālo pieeju, kā arī mantojuma aizsardzības kritērijiem.

Tādējādi ainavu izpētē vispār, un it sevišķi pilsētas ainavu izpētē, iespējamās vismaz divas pieejas. Pirmā balstās uz skatītāja, vērotāja lomas dominanci. Proti, tas ir skats uz ainavu it kā no malas, meklējot pilsētvidē raksturīgo vai atraktīvo, izvēloties fiksētas skatu vietas. Tas atļauj izvēlēties katrai pilsētai raksturīgās vai atraktīvās, t.s. pastkartīšu ainavas, kas tiek piedāvātas tūristiem. Par to runāts jau iepriekš. Šeit tikai jāatzīmē, ka daudzi 19. un 20. gs. fotogrāfētie Kuldīgas pilsētas skati pašreiz ieguvuši kultūras mantojuma nozīmi.

Otrā pieeja balstās uz to, ka pētnieks it kā atrodas ainavā iekšā, uz laiku kļūst par ainavas daļu. Taču šajā gadījumā pastāv mērogu ierobežojumi. Piemēram, iepriekš raksturojot Lielās Kuldīgas teritorijā izveidojušās apkārtnes, tika izmantota tāda faktu informācija, kas laika gaitā jau ir uzkrājusies (dažādi dokumenti, kartes, pilsētas attīstības plāni u.c.). Gadījumā, kad rodas nepieciešamība izpētīt kādu no

nodalītajām apkārtnēm, mēs pārejām uz citu izpētes detalizācijas līmeni jeb uz citu ainavu skatījuma līmeni vispār. Vispirms tas nozīmē, ka pētāmā apkārtnē ir mazāka, tā ir vieglāk atpazīstama, pārskatāma pilsētas daļa, jo atbilst cilvēku uztveres iespējām. Tajā pašā laikā par to ir arī mazāk konkrētu zināšanu, tādēļ nepieciešami katras konkrētās apkārtnes uzbūves un veidošanās vēstures pētījumi. Tas nozīmē pētnieka klātbūtni ainavā. Tādējādi tiek iegūta jauna, pilnīgi atšķirīga informācija, salāgojot vērojumus dabā vai pilsētas ainavas telpā ar uzkrāto un pieejamo objektīvo faktu informāciju.

Kā piemēru var minēt I. Jansones<sup>299</sup> pētījumu Kuldīgas vēsturiskā centra teritorijā. Tās robežās tika nodalītas atšķirīgas telpiskās vienības, ņemot vērā aktivitāšu līmeni (publiskās funkcijas vai pieejamību, satiksmes intensitāti ielās) un savrupību, vērtējot attiecībā pret centru. Pēc sava rakstura tās atbilst tuvuma ainavām, kuru izpētes nozīmei pievērsta uzmanība jau krietni senāk.<sup>300</sup>

299 Turpat, 56., 57. lpp., 23. att.

300 Granö J.G. *Reine geographie*. Helsinki, 1929, 202 S.

should always be connected with a functional approach, as well as heritage protection criteria.

Therefore, at least two approaches are generally possible in landscape research, and particularly in the research of a town's landscape. The first is based on the dominance of the viewer or observer. Namely, it is the view of a landscape, sort of from the side, searching for the characteristic or attractive in the town environment, selecting fixed viewing points. This allows for the selection of each town's characteristic or attractive landscapes, the so-called "postcard landscapes", which are offered to tourists. This was discussed previously. Here, it should just be noted that many views of the Town of Kuldīga photographed in the 19<sup>th</sup> and 20<sup>th</sup> century have now gained the significance as cultural heritage.

The second approach is based on the fact that the researcher is, in a way, located within the landscape itself, and for a time becomes part of the landscape. But in this case, there are scale restrictions. For example, in previously describing the neighbourhoods which had developed in the Greater Kuldīga territory, factual information which had been accumulated over time (various documents, maps, town development plans etc.)

was used. In the case where a need arises to research one of the marked neighbourhoods, we move over to a different level of research detail, or to a different landscape viewing level overall. First of all, this means that the neighbourhood to be researched is smaller, it is a more easily recognizable, foreseeable part of the town, as it corresponds to the possibilities of people's perception. At the same time, there is also less specific knowledge about it, which is why research on each specific neighbourhood's construction and development history is needed. This means the presence of the researcher in the landscape. In this way, new, completely different information is obtained, matching the observations in the environment or the town's landscape space with accumulated and available objective and factual information.

As an example, I. Jansone's<sup>299</sup> research on Kuldīga's historical centre territory could be mentioned. Disparate spatial units were marked off within its boundaries, concerning the level of activities (public functions or their availability and the intensity of street traffic) and detachment, evaluating this in relation to

299 Ibid., 56., 57. lpp., 23. att

Minētajā pētījumā nodalītās telpiskās vienības nosauktas par tuvienēm, izmantojot Rīgas ainavu izpētes pieredzi. Tuvienes – tās ir lokālas telpiskas vienības, ko raksturo “formas un funkcionāla līdzība, novietojums pret pilsētas galvenajām telpiskajām vienībām, kā arī vietējo iedzīvotāju attieksme un/vai attiecības ar telpu”.<sup>301</sup> Tātad Kuldīgas vēsturiskajā centrā nodalītas šādas tuvienes (54. att.). Pirmkārt, divējas centrālās tuvienes: (1) aktīvās, kur saplūst publiskā un individuālā dzīve, un tuvienes (2) ar diferencētām aktivitātēm, nodaloties publiskās un individuālās dzīves izpausmēm. Otrkārt, tiek nodalītas arī divējāda veida nomaļās, jeb savrupās tuvienes: (a) aktivitātes saistās tikai ar ielu izmantošanu, bet individuālā dzīve noslēgta mājās un sētās, un (b) izteikti noslēgtās tuvienes.

Nākamais pilsētas ainavu izpētes līmenis ir saistāms ar ielu telpām, raksturojot tās kā ainavas. Pašreiz tādu pētījumu ir maz, taču to nozīmi grūti pārvērtēt, it sevišķi, saistot ar kultūras mantojuma pārvaldības plāniem. Kā piemēru

301 *Rīgas ainavu...*, 11. lpp.

var atzīmēt I. Jansones mēģinājumu raksturot Liepājas (55. att.), Pils un Kalna ielas ainavu it kā kājāmgājēja skatījumā, tas ir, acu augstumā. Par ielām kā nozīmīgām pilsētvides struktūrvienībām jau runāts ielu stāstu kontekstā. Liekas, ka tieši ielas, ielu ainavas ir tas uztveres un izpētes līmenis, kas ļautu skaidrāk definēt senās pilsētas mantojuma vērtības, veicināt iedzīvotāju piedalīšanos šī pagātnes mantojuma saglabāšanā un pilnveidošanā.

the centre. By their character, they correspond with neighbourhood landscapes, the research significance of which was the focus of attention much earlier.<sup>300</sup>

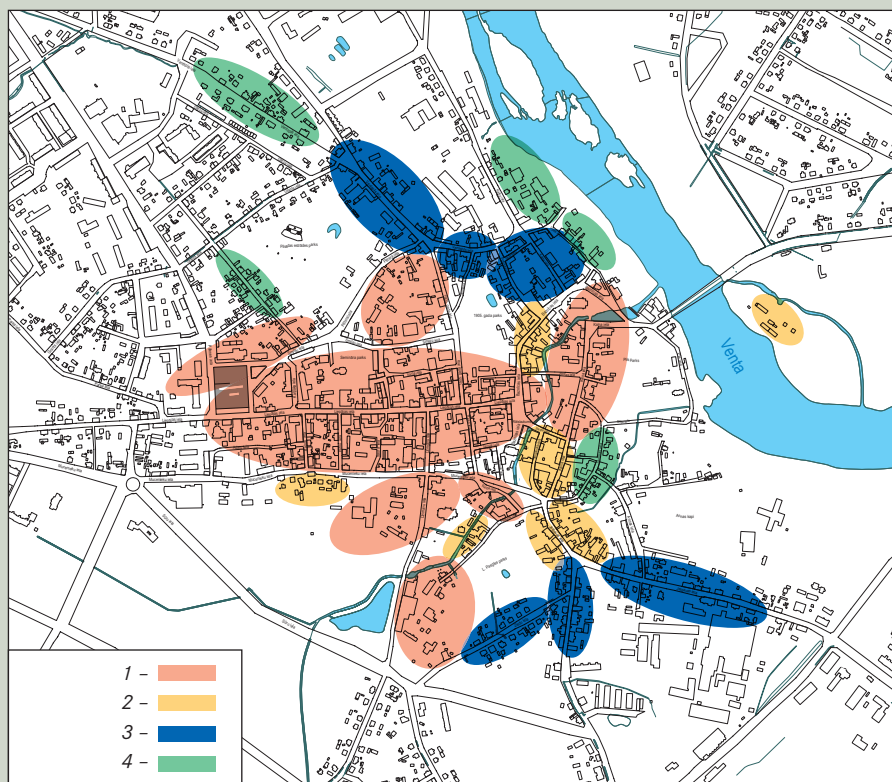
In the research mentioned, the marked off spatial units were called neighbourhoods, using the experience from research on the Rīga landscape. Neighbourhoods – these are local spatial units, characterized by “forms and functional similarity, their placement against the town’s main spatial units, as well as the local residents’ attitude and/or relationships with the space”.<sup>301</sup> Therefore, such neighbourhoods (Fig 54) are divided off in Kuldīga’s historical centre. Firstly, two central neighbourhoods: (1) active ones, where public and individual life merges, and neighbourhoods (2) with differentiated activities, divided off for public and individual living expressions. Secondly, two types of distant, or detached neighbourhoods are divided off as well: (a) activities are connected only with the utilization of the street, but individual life is closed-off in homes and yards, and (b) markedly closed-off neighbourhoods.

300 Granö J.G. *Reine geographie*. Helsinki, 1929, 202 S.

301 *Rīgas ainavu...*, 11. lpp.

The next town landscape research level is connected with street spaces, characterizing these as landscapes. Currently, there is little research of this kind, but its importance is hard to overestimate, especially, in linking this with cultural heritage management plans. As an example, I. Jansone’s attempts to describe the Liepājas (Fig 55), Pils and Kalna streets’ landscape in the view of a pedestrian, that is, at eye level, could be noted. Streets, as important town environment structural units, were already discussed in the street stories’ context. It seems that it is specifically streets, street landscapes being the level which would allow a clearer definition of the old town’s heritage values, and would encourage the participation of residents in the preservation and improvement of this historical legacy.





#### 54. Kuldīgas vēsturiskā centra tuvuma ainavas.

Sast. I. Jansone, 2015.

*Centrālās tuvienes: 1 – aktīvās, koncentrētās; 2 – diferencēti aktīvās; Nomaļās tuvienes: 3 – tikai ielu izmantošana; 4 – izteikti noslēgtās*

**Landscapes near Kuldīga's historical centre.**

Comp. by I. Jansone, 2015.

*Central neighbourhoods: 1 – active and concentrated; 2 – differentiated active; Distant neighbourhoods: 3 – for road use only; 4 – markedly disconnected*



#### 55. Liepājas ielas ainavas telpa.

Sast. I. Jansone, 2015.

*1 – ainavas telpas areāls; 2 – raksturīgie posmi; 3 – skatu virzieni; 4 – ēku fasādes; 5 – automašīnu šķērsojumi*

**Liepājas Street's landscape space.**

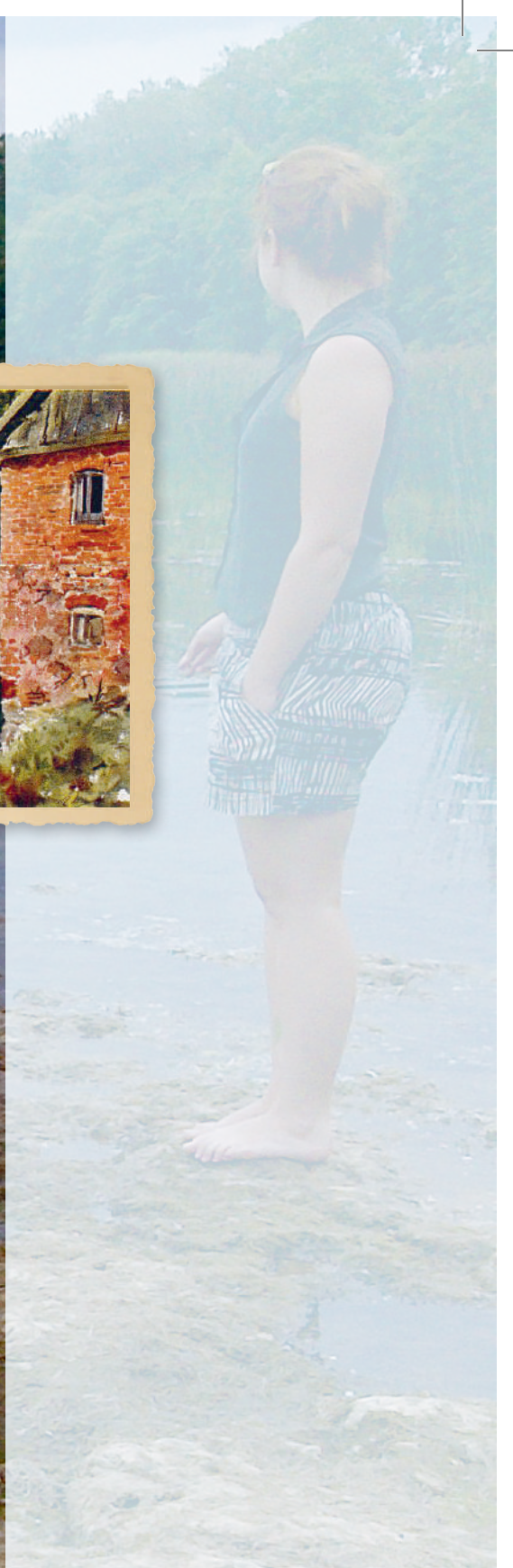
Comp. by I. Jansone, 2015.

*1 – landscape space area; 2 – typical sections; 3 – viewing directions; 4 – building facades; 5 – vehicle intersections*









Mantojums Kuldīgai  
Heritage for Kuldīga







Jau minēts, ka Kuldīgas vecpilsēta turpat piecdesmit gadus ir valsts nozīmes pilsētībūvniecības piemineklis. Tā ir uz tiesību aktu pamata no pārējās pilsētas atdalīta teritorija, ar saviem īpašiem noteikumiem, pārvaldības plāniem, atbilstīgu kontroli. Pieminekļa platība pašreiz ir 58 ha, resp., 4,4% no pilsētas teritorijas. Var teikt, ka tā ir kopējā kultūras mantojuma institucionalizētā daļa, tāpat kā visi valsts aizsardzībā esošie kultūras pieminekļi. Tomēr mantojuma jēdziens ir daudzkārt plašāks un ietver visdažādākās liecības par cilvēku dzīvesdarbību Kuldīgas pilsētā gadsimtu gaitā.

Kopš Kuldīgas vecpilsēta iekļauta UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas nacionālajā sarakstā, sākusies jauna realitāte, jauns laika nogrieznis, kurā palielinās politisko lēmumu nozīmīgums dažādu vērtējumu procedūrās, bet samazinās zinātniskās izpētes loma, to aizstāj ekspertu atzinumi.

Tas nozīmē, ka notiek un notiks Kuldīgas kā pilsētībūvniecības pieminekļa vērtēšana, meklējot atbilstību īpašas nozīmes universā-

---

The fact that Kuldīga's old town has been a nationally significant urban construction monument for almost fifty years was previously mentioned. It is a territory with its own special regulations, management plans and appropriate control, and is divided off by legislation from the rest of the town. The current area of the monument is 58 ha, i.e. 4.4% of the town's territory. One could say that it is the institutionalized part of our shared cultural heritage, like all the other cultural monuments under state protection. However, the concept of heritage is much broader and encompasses the most diverse evidences of people's lives and activities in the Town of Kuldīga over the centuries.

Since Kuldīga's old town was included on the UNESCO World Heritage Latvian National List, there is a new reality, a new era, in which the importance of political decisions is increasing through various evaluation procedures, and the role of academic research is decreasing and being replaced by expert opinions.

This means that the evaluation of Kuldīga as an urban construction monument is taking place and will continue, in search for its conformity with universal value criteria of special signifi-

las vērtības kritērijiem.<sup>302</sup> Vērā ņemamie vārdi šajā procesā ir identitāte, autentiskums, integritāte, un katrs no tiem prasa vispusīgu pamatojumu, kā arī labas zināšanas par Kuldīgas veidošanās vēsturi.

Institucionalizētā mantojuma objekti iekļūst respektablos sarakstos un tiek pakļauti īpašiem nosacījumiem, pārvaldībai un kontrolei. Turpmāk, attīstoties mantojuma pieejai, var rasties jautājumi par saiknēm starp dažādiem mantojuma teritoriālajiem līmeņiem, proti, tie ir Pasaules mantojums, Eiropas mantojums, Latvijas mantojums, vietējais (piemēram, Lielās Kuldīgas teritorijā) mantojums.

**Mantojums.** Vārds “mantojums” tiek plaši lietots dažādās jomās un gadījumos, bet allaž tas nozīmē paaudžu saikni. Kopš laika, kad 1972. gadā tika pieņemta UNESCO Konvencija par pasaules kultūras un dabas mantojuma aizsardzību, mantojuma jēdziens tā vispārējā nozīmē stabili nostiprinājies gan kultūras pieminekļu, gan dabas aizsardzības jomās. Jāpiezīmē, ka (nesaistot ar likumdošanas sfēru) Latvijā arī pa-

302 *Operatīvās vadlīnijas...*, 2016.

cance.<sup>302</sup> Important terms within this process are identity, authenticity, integrity, and each of them requires exhaustive substantiation, as well as good knowledge about Kuldīga's development history.

Institutionalized heritage objects have been included in respectable lists and become subject to special regulations, management and control. Furthermore, with the development of the heritage approach, questions may arise about the links between the various territorial heritage levels, these being: World Heritage, European Heritage, Latvian Heritage, and local (for example, the territory of Greater Kuldīga) heritage.

**Heritage.** The term “heritage” is used widely in various fields and instances, but it always means the link between generations. From the time, when the UNESCO Convention on the Protection of the World Cultural and National Heritage was adopted in 1972, the concept of heritage in its general meaning has become strongly entrenched in both the cultural memorial as well as the environmental protection areas. It should be added that (without linking this with the legislative sphere) discussion took place on heritage in Latvia in the Soviet years as well, but very carefully and in

302 *Operatīvās vadlīnijas...*, 2016.

domju varas gados runāja par mantojumu, tomēr pietiekami uzmanīgi, dažādos kontekstos. Mantojuma jēdziena nozīme un lietojums aktualizējās pēc 1997. gada, kad jau atjaunotās neatkarīgās Latvijas laikā tika ratificēta minētā konvencija. Jāuzsver, ka mantojums vienmēr saistīts gan ar dažādiem reāliem objektiem, artefaktiem vai vietām, ainavām, gan ar cilvēkiem, paaudzēm, dažādām mijiedarbībām un attiecībām.

Mūsu dienās attieksmi pret kultūras mantojumu, resp., pieminekļiem šaurākā nozīmē, ietekmē arī vēsturiskā atmiņa. Vairākas paaudzes Latvijā piedzīvojušas, kā dažādu varu laikos ideoloģisku apsvērumu vārdā tiek iznīcinātas cilvēku dzīves un liecības par to. Var teikt, tā bija pagātnes nodzēšana, paaudžu gaitas mērķtiecīga laušana. Tādēļ svarīgi saprast, ka secīga paaudžu maiņa, kas sākusies pagātnē un turpināma nākotnē, ir likumsakarīgs dzīves ceļš, kas svarīgs arī mūsdienu paaudzēm. Daži piemēri pārdomām.

“Tas [kultūras pieminekļu kopums – A.M.] ir liels, ļoti vērtīgs un tālāk glabājams manto-

various contexts. The importance of the heritage concept and its use became important after 1997, when, in the period after Latvia regained its independence, the mentioned convention was ratified. It should be stressed that heritage is always connected with various real objects, artefacts, places or landscapes, as well as with people, generations, various interactions and relationships.

Nowadays, the attitude towards cultural heritage, namely, monuments in the narrow sense, is also influenced by historical memory. Several generations in Latvia have experienced how people's lives and evidence of them have been destroyed under various foreign powers in the name of ideology. One could say that it was a rubbing out of the past, a focused destruction of the flow of generations. Therefore, it is important to understand that the consecutive change of generations, which began in the past and will continue in the future, is a natural way of things and is important to today's generations as well. A few examples here, as food for thought.

“It (the body of cultural memorials – A.M.) is a large, very valuable heritage, to be maintained for the future, which the state takes under its princi-



jums, ko valsts ņem savā principiālā aizsardzībā. Un tas mums kā īstiem mantiniekiem, pēctečiem, saimniekiem ar pilnu atbildības izjūtu jālolo gan savai, gan nākamajām paaudzēm arī ikdienā.”<sup>303</sup> Tas ir citāts no Latvijas PSR oficiālā laikraksta ievada 1983. gadā, un šiem vārdiem jāpiekrīt arī šodien. Taču konteksts jau ir cits.

Vēl senāks piemērs – no 1876. gada. Lai gan tajā laikā mantojuma jēdzienu nelietoja, būtībā saprotam, ka runa ir tieši par to, paužot attieksmi pret pilsētu. Tajos gados Kuldīgā aktuāls un plaši apspriests arī laikrakstos bija jautājums par dzelzceļa būvi. Uzmanību piesaistīja kāds raksts avīzē *Anzeiger für Goldingen und Umgegend*, kura autors it kā uzmundrina lasītājus, sakot – ir pierādījies, ka neiespējamais kļūst iespējams, ja ir skaidrs mērķis un ja nezaudē cerības. Īpaši interesants ir atgādinājums par pilsētas sasniegumiem, kā arī – ar ko lepojas Kuldīga. Proti, tai ir laba ģimnāzija un pilsētas skola, tilts pār Ventu, rātsnams, ielu apgaismojums, *droškas*, pilsētas dārzs, brīvprātīgie

303 Mūsu pieminekļu mūži. *Ciņa*, 1983, 27. okt.

pal protection. And we as real heirs, descendants and custodians, must cherish it each day with a full sense of responsibility, for our generation and those to come.”<sup>303</sup> This is a quote from a leading article in the Latvian SSR’s official newspaper in 1983, and one can still agree with these words today. But, the context is already different.

An even older example, from 1876. Even though the concept of heritage was not used at that time, in essence we understand that the discussion here was about it, and expresses an attitude towards the town. In those years, the issue of the construction of a railway was very topical in Kuldīga and widely discussed in the newspapers, too. An article in the newspaper *Anzeiger für Goldingen und Umgegend* is worthy of attention. The author of this article encourages the readers, saying: it has turned out that the impossible is becoming possible if there is a clear goal and if hope is not lost. Particularly interesting is the reminder about the town’s achievements, and as well – of what Kuldīga can be proud. Namely, it has a good gymnasium and a town school, a bridge over the Venta, a town hall, street lighting, carts, a town garden, volunteer

303 Mūsu pieminekļu mūži. [The Lifetime of Our Monuments] *Ciņa*, 1983, 27. okt.

ugunsdzēsēji, amatu brālība, adatu fabrika, laikraksts *Goldingensche Wochenblatt* u.c.<sup>304</sup>

**Kuldīga: vēsturiska pilsēta.** Pašreiz pasaulē ir aktualizējies jēdziena “vēsturiskā pilsēta” lietojums. Satura ziņā tas ir vispārējs, tam nav limitētu laika robežu. Baltijas reģionā par tādām varētu uzskatīt senākās pilsētas, kuru veidošanās gaita aizsākusies 13. gs., laiku lūzumā pirms daudziem gadsimtiem.

Vēsturisko pilsētu veidošanās procesā savijas dažādi spēki, dažādiem laikiem raksturīgās vajadzības un iespējas, ko nosaka ārējie vai arī iekšējie, pašā pilsētā koncentrētie faktori. Īpaša nozīme pilsētu attīstības gaitā ir dažādajiem krasajiem lūzumiem kopējā vēstures gaitā (politiskiem, ekonomiskiem, sociāliem, kā arī – kariem), un vēl jo vairāk tādēļ, ka tie spēcīgi ietekmē pilsētnieku paaudzes.

Nav šaubu, Kuldīga ir vēsturiska pilsēta, kuras veidošanās sākums ir 13. gs. 40. gadi. Savās telpiskajās izpausmēs pilsēta jau sākotnēji bija duāla. Proti, izveidojās mazs, kompakts apdzīvots centrs pie Ordeņa pils, un ap to pastāvēja pla-

304 LVVA 795. f., 2. apr., 856. l., 139. lp.

firefighters, craft guilds, needle factory, the newspaper *Goldingensche Wochenblatt* etc.<sup>304</sup>

**About Kuldīga.** The use of the concept “historic town” has now become common. In terms of its content, it is general and does not have time limits. In the Baltic region, the oldest towns which began to develop many centuries ago, in the 13<sup>th</sup> century, could be considered such.

The historical town development process intertwines various forces, needs and possibilities typical of different times, which are determined by external or internal factors, concentrated in the town itself. Various periods of crisis in the overall process of history (political, economic, social, and also wars) are of particular importance in the development process of towns, even more so because they impact considerably generations of townspeople.

There is no doubt that Kuldīga is a historical town with its origins dating back to the 1240s. At its very beginning, the town was already dual in its spatial expressions. Namely, a small compact inhabited centre developed next to the Order’s Castle, with a broad, neighbourhood belonging to the town around it. At least two growth cores

304 LVVA 795. f., 2. apr., 856. l., 139. lp.



šā, pilsētai piederīgā apkārtnē. Centru izveidoja 13. un 14. gs. vismaz divi augšanas kodoli, kas identificējami pēc aprakstiem, vēlāk – 17. gs., hercogu laikos – radās vēl viens kodols. Kopumā tie teritoriāli iezīmēja pirmējās vēsturiskās pilsētas aprises (vēlāk to sauks par vecpilsētu), kura turpmāko gadsimtu gaitā attīstījās koncentrēti, nepaplašinoties teritoriāli. Tādēļ tās struktūrā saglabājušās dažādiem vēstures posmiem raksturīgās un mūsu dienās redzamās laika zīmes, senās vietas un senie vietvārdi. Lielās Kuldīgas aprisēs vismaz kopš 16. gs. izveidojusies sava vēsturiski nosacīta telpiskā struktūra. Pilsētas individualitāti nosaka savdabīgs vietas, laika un pilsētnieku paaudžu dzīvesdarbības savijums, kāds reālās teritoriālās un vizuālās izpausmēs nav nekur citur. Tādā ziņā pilsēta ir unikāla. Dažādos laikos pilsētnieku attieksme pret Kuldīgu bijusi un ir arī emocionāli ietonēta. Piemēram, 19. gs. nogalē tā saukta par “ziediņu Ventas krastā”, tādējādi norādot uz rozēm pie Sv. Katrīnas kājām senajā pilsētas ģerbonī. Savukārt mūsdienu paaudžu lepnumu par savu Kuldīgu rāda jau minētie socioloģiskie pētījumi.

formed the centre in the 13<sup>th</sup> and 14<sup>th</sup> centuries, and can be identified from descriptions. Later, in the era of the dukes in the 17<sup>th</sup> century, another core developed. Together they territorially outlined the first historical town (later it would be called the old town), which developed in a concentrated way without spreading in area over the next centuries. Therefore, within its structure, signs of different times, ancient places and ancient place names can be seen nowadays which have been preserved and are typical of various historical stages. Greater Kuldīga has been developing its historically determined spatial structure within its contours at least since the 16<sup>th</sup> century. A peculiar intertwining of the site, time and the life and activities of generations of townspeople has determined the town's individuality. In terms of its real territorial and visual expression, nothing like this exists anywhere else. In this sense, the town is unique. At different times, the townspeople's attitude towards Kuldīga has been, and continues to be emotionally coloured. For example, in the late 19<sup>th</sup> century it was called the “flower on the banks of the Venta”, whereas the pride of today's generations for their Kuldīga is shown in the above mentioned sociological research.

Par Kuldīgu var runāt kā par laikā nepārtrauktu pilsētu. Kopš tās aizsākuma līdz mūsu dienām tā ir ilgstoši un nepārtraukti apdzīvota, un pilsētas vēsture liecina par iedzīvotāju sastāva veidošanos dažādos laikos gan ārējo, gan iekšējo faktoru ietekmē. Tā apliecina pilsētas varas lomu – nodrošināt dzīves apstākļus miera laikos, atbalstīt cilvēkus grūtos laikos (piemēram, kā 20. gs. karu laikos – rūpes par malkas sagādi, par dārzeņu sēklu sagādi iedzīvotājiem, par zupas virtuvēm u.c.). Vēl cits aspekts – ar dažādu normu un noteikumu palīdzību harmonizēt indivīdu un sabiedrības intereses, nodrošināt pilsētā zināmu kārtību, uzturēt pilsētvides kvalitāti, kā arī radīt kopības sajūtu.

Kuldīga ir Eiropas vēstures daļa, taču šīs pilsētas individuālā vēsture stāsta par tādiem laikiem un notikumiem, kas nav piedzīvoti nekur citur. Jau minēts nozīmīgais moments Kuldīgas vēsturē 18. un 19. gs. mijā, kad beidza pastāvēt Kurzemes hercogiste un cariskās Krievijas sastāvā tika izveidota Kurzemes guberņa. Būtisks notikums bija dzimtbūšanas atcelšana, atļaujā brīvvalstījiem zemniekiem apmesties pilsētās,

One can talk about Kuldīga as a town uninterrupted by time. From its beginnings, right up until today, it has been inhabited permanently and uninterruptedly. The town's history provides evidence about how the composition of residents changed at different times, influenced by both external as well as internal factors. The town council's role is confirmed by this – providing living conditions in times of peace, supporting people in difficult times (for example, like in the wars of the 20<sup>th</sup> century – care for the supply of firewood, providing vegetable seeds for residents, soup kitchens etc.). Another aspect: it has harmonized the interests of individuals and the community with the help of various norms and regulations, ensuring certain order in the town, maintaining the quality of the town environment, and creating a feeling of community.

Kuldīga is a part of European history, but this town's individual history reveals times and events which have not been experienced anywhere else. A significant moment in Kuldīga's history has already been mentioned, when the Duchy of Courland ceased to exist and the Kurzeme Governorate was formed under Tsarist Russia, at the turn of the 18<sup>th</sup> and 19<sup>th</sup> centuries. An important event was the abolition of serfdom, allowing freed peas-

kā arī mērķtiecīga pāreja no vācu ietekmes uz krievu. Kuldīgas gadījumā šajā laikā iesākās latviešu tautības iedzīvotāju īpatsvara palielināšanās. 20. gs. sākumu iezīmēja 1905.g. revolūcija, tad Pirmais pasaules karš. Tam sekoja Latvijas valstiskās neatkarības iegūšana un vēlāk tās zaudēšana, Otrais pasaules karš, padomju varas gadi un neatkarības atkalatgūšana. Īsos vārdos – tā ir arī Kuldīgas laika kvintesence divu pēdējo gadsimtu gaitā. Visi šie notikumi atspoguļojas pilsētas veidošanās vēsturē, tie ir ietekmējuši cilvēku dzīvesdarbību un likteņus daudzās paaudzēs.

Kuldīga vienlaikus ir senā un jauna pilsēta. Senumu apliecina gan pats sākotnējais dibināšanas un veidošanās laiks gadsimtu garumā, kā arī tas, ka jau kopš 1969. gada tās vecpilsēta atrodas valsts aizsardzībā kā pilsētūnīcības piemineklis. Tie bija padomju varas gadi, un tajā laikā dzīvojošo paaudžu attieksme un darbs (pētījumi, likumi un noteikumi, praktiskā aizsardzība) veicināja senās Kuldīgas, jeb Kuldīgas vecpilsētas saglabāšanos. Var teikt, ka tā ir pilsētai pievienotā vērtība. Taču nepieciešama iepriekš paveikt-

tā darba zinātniskā analīze, saistot to ar pilsētas veidošanās vēsturi, dažādo laiku ietekmēm un pēcietekmēm, atbilstību starptautiskas nozīmes dokumentiem, to garam un rekomendācijām.

Kuldīga ir jauna tādā ziņā, ka katra paaudze, kas tajā dzīvo un strādā, it kā atjaunina pilsētu ar sava laika prasībām, iespējām, dzīves stilu. Mūsdienu kuldīdznieki mājo “pieminekļa vidē”, taču Kuldīga vairs nav 13. gs. pilsēta, kā to rakstā tūrisma bukletos. Kuldīga ir vērā ņemams tūrisma gala mērķis, skaistu svētku pilsēta. Arī tas atstāj ietekmi pilsētvides veidošanā, tās funkcionālajā struktūrā. Pastāv trausls līdzsvars starp jaunajām Kuldīgas attīstības tendencēm un vēlmi saglabāt tās vēsturei nozīmīgas vietas, kopējo vēsturisko pilsētas ainavu.

Kādus virzienos attīstīsies Kuldīga kā pilsēta kuldīdzniekiem, vienlaikus arī kā pilsēta tūristiem un viesiem – tas ir viens no mezgla jautājumiem, it sevišķi kontekstā ar mantojuma kopšanu un aizsardzību. “Tūrisms nav nekas cits kā kultūras pieredzes tirdzniecība.”<sup>305</sup>

305 Rifkins Dž. *Jaunās ekonomikas laikmets*. Tulkots no angļu val. Rīga: Jumava, 2004, 31. lpp.

ants to settle in towns, and the focused movement from German to Russian influence. At this time, an increase in the proportion of residents of Latvian ethnicity started in Kuldīga. The early 20<sup>th</sup> century witnessed the 1905 Revolution and the First World War. This was followed by Latvia proclaiming its independence, but later losing it, the Second World War, the Soviet years and then the regaining of independence. In short – this is the quintessence of Kuldīga’s last two centuries as well. All of these events were reflected in the history of the town’s development and influenced people’s lives, activities and destinies over many generations.

Kuldīga is simultaneously an old and new town. Its age is confirmed by its initial date of founding, and its development over the centuries, as well as the fact that since 1969, its old town has been protected nationally as an urban construction monument. These were the Soviet years, and the attitude and work (research, laws and regulations and practical protection) of the generations living at the time facilitated the preservation of old Kuldīga, or Kuldīga’s old town. One could say that it was added value for the town. However, an academic analysis is required of the work done earlier, connecting it with the history of the town’s

development, the impact of various periods and their consequences, their compliance with documents of international importance, and their spirit and recommendations.

Kuldīga is new in the sense that each generation that lives and works there, in a way, renews the town with contemporary demands, opportunities and its lifestyle. Today’s Kuldīga residents live in a “monument environment”, but Kuldīga is no longer a 13<sup>th</sup> century town, as it is described in tourist brochures. Kuldīga is a noteworthy tourist destination and a beautiful festival town. This, too, leaves an effect on the image of the town environment and its functional structure. A fragile balance exists between the new trends in Kuldīga’s development and the desire to preserve its historically significant sites and the overall historical town landscape. One of the key questions is: “In which directions will Kuldīga develop as a town for the people of Kuldīga, and at the same time, a town for tourists and visitors as well?” – especially in the context of the maintenance and protection of heritage. “Tourism is just the retailing of cultural experience”.<sup>305</sup>

305 Rifkins Dž. *Jaunās ekonomikas laikmets*. [The Age of Access, 2001]. Tulkots no angļu val. Rīga: Jumava, 2004, 31. lpp.

**Kuldīga – mantojums.** Mantojuma pieeja pilsētas izpētē savā būtībā ir atvērta un integ-rēta – vieno dabu, kultūru, ainavas, cilvēkus, materiālo un nemateriālo, plānoto un neplā-noto. Tās mērķis ir katras vietas būtisko, spe-cifisko pazīmju noskaidrošana. Tādēļ nepie-ciešams ieskatīties visā pilsētas veidošanās vēsturē – kopš aizsākumiem līdz mūsdienām, 21. gs. Pievēršama uzmanība dažiem laika da-tējumiem. Proti, pilsētībūvniecības pieminek-ļa nozīmīguma laiks tiesību aktos noteikts īsāks – no 13. līdz 19. gs., bet pilsētai saistošs vēl viens laika moments. Tas ir 20. gs. sākums, kas pieņemts par atskaites punktu pilsētas publiskās telpas rakstura (stilistika, veidols) veidošanā.<sup>306</sup> Kopumā tas varētu liecināt, ka pilsētai svarīga tālākas pagātnes identitātes uzturēšana. Taču, kā minēts iepriekš, Kuldīga ir vienlaikus gan sena, gan jauna, un katrā lai-kā dzīvojošām paaudzēm varēja būt un ir sava attieksme pret pilsētu.

306 Jākobsons J. Teritorijas plānošanas aspekti Kuldīgas vēsturiskās pil-sētvides aizsardzībā, saglabāšanā un attīstīšanā. Rokraksts, 2015, 3 lpp. Autore personiska informācija.

**Kuldīga – heritage.** The approach to herit-age in the research on the town is, in its essence, open and integrated – it unites the environment, culture, landscapes, people, the material and the non-material, as well as the planned and the un-planned. Its goal is the clarification of the essen-tial, specific hallmarks of each place. Therefore, it is necessary to look into all of the town's de-velopment history – from its beginnings, until to-day in the 21<sup>st</sup> century. Attention should be fo-cussed on some particular periods. Namely, the important period of the urban construction mon-ument, as determined in the legislation, now is shorter – from the 13<sup>th</sup> to the 19<sup>th</sup> century, but there is another significant period for the town. That is the early 20<sup>th</sup> century, which is accept-ed as a reference point in the development of the character of the town's public space (its style and image).<sup>306</sup> Overall, this could be evidence of the fact that it is important for the town to main-tain the identity of its more ancient past. But, as mentioned previously, Kuldīga is both old and

306 Jākobsons J. Teritorijas plānošanas aspekti Kuldīgas vēsturiskās pil-sētvides aizsardzībā, saglabāšanā un attīstīšanā. [Aspects of Ter-ritorial Planning in the Protection, Preservation and Development of Kuldīga's Historical Town Environment]. Manuscript, 2015, 3 lpp. Au-thor's personal information.

Jau minēts, ka pilsētībūvniecības pieminek-lis aizņem vien 4,4% no visas Kuldīgas teritori-jas. Senākajos vēstures laikos apmēram tādu pat daļu aizņēma visa pilsētas apbūves terito-rija, kas tika nodalīta no apkārtnes. Tās bija it kā divas Lielās Kuldīgas daļas. Iegūtās zināša-nas par Kuldīgas veidošanās gaitu gan laikā, gan teritoriāli ir apliecinājušas, ka visos laikos pilsētas apbūvētā daļa un tās apkārtnē bijušas dažādos veidos savstarpēji saistītas, sākot jau ar kopīgo aizsākuma momentu. Proti, abas tās ir vienlīdz senas, bet atšķirīgas savās reālajās izpausmēs. Tādēļ Lielās Kuldīgas aprisēs aprio-ri visa Kuldīga uzskatāma par vispārējo, kopē-jo mantojumu. Tas būtu visas pilsētas identitā-tes apliecinājums, nozīmīgs arī tajā mājjošiem dažādās paaudzes pārstāvošajiem cilvēkiem. Attiecībās pret plānošanas praksi – tā ir īpaša vienojošā vadlīnija, pamats līdzšinējo uzskatu, vērtējumu un dažādos laikos iegūtās pieredzes izvērtēšanai.

Kopējo Kuldīgas mantojumu veido vārdos nosauktās un nenosauktās vietas, liecības par plānotām un neplānotām darbībām pilsētas

new simultaneously, and the generations living at each time may have had, and they do have, their own attitude towards the town.

It was mentioned previously that the urban con-struction monument takes up only 4.4% of Kuldī-ga's territory. In ancient times, about the same proportion was taken up by the entire built-up ter-ritory of the town, which was divided off from its environs. They were like two parts of Greater Kuldī-ga. The knowledge obtained about the process of Kuldīga's development over time and about its area have confirmed that the built-up part of the town and its neighbourhood have been mutually linked in various ways at all times, starting from their joint moment of origin. Namely, they are both equally old, but different in their actual expres-sions. Therefore, *a priori*, all of Kuldīga can be con-sidered to be general, common heritage within the contours of Greater Kuldīga. This is a confirmation of the whole town's identity, and important also for the people representative of the various genera-tions living there. In relation to planning practice – this is a special unifying guideline, a basis for the development of new heritage management policy.

Kuldīga's common heritage includes places, named and unnamed, evidences about planned





veidošanās gaitā, lielāku un mazāku projektu īstenošanas sekas, cilvēku dzīve un darbs paudžu garumā, uzkrātās zināšanas, attieksme (kas izpaužas rīcībā). Nozīmīgas laika zīmes, neatņemama pilsētas vēstures daļa Kuldīgā ir senās vietas – Veckuldīga, Virka (senāk – Firksa muiža), Krauļi, Ķelši, Budenieki u.c., vēl esošie un zudušie mazo muižņu centri, kā arī senie vietvārdi.

Visā vēstures gaitas radītajā daudzveidībā nodalās atsevišķi, īpašas nozīmes mantojuma objekti, vietas un liecības, kas savā laikā bija un ir nozīmīgas cilvēkiem, veicināja pilsētas attīstību vai arī ir vienīgi Kuldīgai piederīgas un tās identitāti apliecinošas.

Vispirms neapstrīdama kultūrvēsturiska nozīme ir agrāko laiku Kuldīgas vēstures pētnieku darbiem, kas katrs savā laikā atstājis nozīmīgas liecības nākamo paudžu pētniekiem. Tie ir E. Henniga, V. Fromholda-Treija un I. Šefleres pētījumi.

Otrkārt, kultūras mantojama nozīme ir seno fotogrāfiju un atklātņu krājumam, sevišķi tai daļai, kas attiecas uz 19. gs. un 20. gs. sākumu, jo

---

and unplanned activities during the town's development, the outcomes of implementation of larger and smaller projects, people's lives and work over generations, and accumulated knowledge and attitudes (which are expressed through actions). The ancient places – Veckuldīga, Virka (previously – Firksa Manor), Krauļi, Ķelši, Budenieki and others, and the existing as well as long-gone small manor centres, plus ancient place names are significant signs of different periods and an inseparable part of Kuldīga's town history.

In the diversity created during the process of history, individual heritage objects, places and evidences of particular significance stand out, which in their time were, and still are, significant to the people. They facilitated the town's development and belong only to Kuldīga, confirming its identity.

First, the cultural-historical significance of the works of past researchers of Kuldīga's history is unquestionable. Each of them, in their own era, left important evidence for the researchers of coming generations. This research was done by E. Hennig, V. Fromhold-Trey, and I. Scheffler.

Second, collections of old photographs and postcards, particularly those from the 19<sup>th</sup> century and early 20<sup>th</sup> century, have importance for cul-

tās glabā informāciju par pilsētas senajiem veidoliem (piemēram, pilsētas siluets pāri Ventai), par Ventas upi un Rumbu.

Treškārt, vēsturiski nozīmīgais Ventas upes posms – augšup un lejup no ūdenskrituma, jeb Rumbas, ar senām braslu vietām, kopā ar tagadējo Mārtiņsalu un 19. gs. sākumā raktajiem derivācijas jeb apvadkanāliem. Tā ir kultūrvēsturiska teritorija, ar skaidri izteiktu vienotā dabas un kultūras mantojuma raksturu, kuras īstenā nozīme ir ne mazāka kā Kuldīgas pilsētībūvniecības piemineklim. Turklāt šajā vietā glabājas arī nemateriālā mantojuma liecības (senie priekšmetu, rīku, amatu, darbību nosaukumi, apraksti, atmiņas), kas saistītas ar seno zvejvietu uz Rumbas, kā arī “Vulkāna” vajadzībām iekārtoto koku dārzu vai ūdensdārzu. Tā var būt informācija senāko prasmju atdzīvināšanai. Tomēr mūsu dienās rodas jauns mērķis, proti, seno, mantojuma vērtību saglabāšanas un jaunās attīstības līdzsvarošana. Tas aktualizējas pēc Zilā karoģa pludmales iekārtošanas un tūrisma funkcijas nozīmes palielināšanās.

tural heritage as they store information about ancient images of the town (for example, the town's silhouette across the Venta), about the Venta River and the Falls.

Third, there is a historically significant section of the Venta River – upriver and downriver from the waterfall, or the Falls, with the ancient fords, together with the present-day Mārtiņsala and the bypass channels dug in the early 19<sup>th</sup> century. It is a cultural-historical area, with a clearly defined unified environmental and cultural heritage nature, as important as Kuldīga's urban construction monument. Furthermore, this area stores also non-material heritage evidence (old names of items, tools, trades, activities, descriptions and memories), which is associated with the ancient fishing spot on the Falls, as well as the tree garden or water garden set up for the needs of *Vulkāns*. This is information which could be utilized to revive ancient skills. However, a new goal has developed nowadays, namely, balancing of the preservation of old, inherited values and the new development. This became real after the setting up of the Blue Flag Beach and the increase in the significance of tourism.

Ceturtkārt, tie ir divi objekti ar paliekošu vietu Kuldīgas vēsturē, kas pilsētas vārdu 19. gs. nogalē un 20. gs. sākumā iznesuši pasaulē. Pirmais: kādreizējā sērskociņu fabrika “Vulkāns”, pat ja tās vairs nav, pilsētā ir cilvēki, kas vēl pārstāv “Vulkāna” dzimtas. Otrs objekts – Riteņu dārzs, Riteņdārzs, kas savulaik bija reprezentabla Kuldīgas iedzīvotāju atpūtas vieta. Te bija arī velotreks un notika Baltijas guberņu mēroga riteņbraukšanas sacensības. Abu šo objektu liktenis skaidri rāda lielo lūzumu nozīmi vispārējā attīstības gaitā.

Piektkārt, sena Kuldīgas iezīme un tradīcija ir bijuši dārzi gan apbūvētajā daļā, gan ārpus tās, pilsētnieku atmiņā vēl ir senāko dārzniecību vietas. Tā ir gan vēsture, gan iespēja veidot jaunu dārzu pilsētu, balstoties uz tradīcijām un mūsdienu nostādņēm.

Tas ir paplašināts skatījums uz mantojuma jomu kopumā, ne vienīgi Kuldīgas gadījumā. Tādēļ būtisks ir jautājums – kādā veidā izdosis harmonizēt iegūto pieredzi, tradīcijas, pastāvošā tiesiskā nodrošinājuma nosacījumus ar jauniem skatījumiem, veidojot jaunas paaudzes kultūras un dabas mantojuma politiku.

Fourth, there are two objects with a lasting place in Kuldīga's history, which brought the town's name to the world in the late 19<sup>th</sup> and early 20<sup>th</sup> century. The first: the former *Vulkāns* Match Factory. Even if it does not exist any more, there are still people in the town from the *Vulkāns* family. The second object – Riteņu Garden or Riteņdārzs, which was, in its time, a presentable recreational spot for Kuldīga residents. There was also a cycling track here and cycling championships at the Baltic Governorate level took place here. The destiny of both of these objects clearly reveals the significance of great crises in the general pace of development.

Fifth, gardens in the built-up area, as well as outside of it are an ancient feature and tradition of Kuldīga, and townspeople still remember the old horticultural gardens. It is history, but also an opportunity to create a new garden town, based on traditions and contemporary approaches.

This is a broadened perspective on the general heritage area, and not just about Kuldīga. Therefore, the question “In what way can the acquired experience, traditions and the existing legal protection provisions be harmonized with new perspectives, in creating a new-gen-

Jau iepriekš minēju, ka pētījuma laikā tika iegūtas jaunas zināšanas par Kuldīgas veidošanās gaitu un vienlaikus paplašinājās nezināmā loks. Taču iegūtās informācijas satvarā atklājās, ka ne tik ilgā laikā – dažos gadsimtos – vērojama notikumu un situāciju atkārtotāšanās, citos gadījumos turpināšanās (kaut arī mainīgās izpausmēs) cauri laikiem. Tas varētu būt pamats pilsētas veidošanās gaitas likumsakarību (vispārējo un lokālo) un nejaušību padziļinātai izpētei. Kopējais secinājums šobrīd – Kuldīga joprojām glabā noslēpumus, sākot jau ar pašiem pirmsākumiem, pirms daudziem gadsimtiem.

Tā ir objektīva realitāte, dotums, kas jāpieņem un jāturpina uzsāktā izpēte, izmantojot dažādas pieejas un metodes. Kuldīgas pilsētas noslēpumi – neizzinātais, apslēptais, neskaidrais, aizmirstais – patiesībā ir resurss radošuma attīstīšanai plašākā nozīmē. Tas attiecas gan uz izpētes darbiem, gan dažādiem projektiem, gan arī uz ikdienu, par ko šajā darbā runāts ielu stāstu sakarā. Pamatjautājums tomēr ir viens, proti, kā mūsdienu paaudzes var veidot to mantojuma daļu, ko vērtēs jau nākamās paaudzes.

Tātad – zināmā un nezināmā pilsēta, tādēļ nobeigumā iederas zinātnieka un rakstnieka Tāļa Tisenkopfa vārdi<sup>307</sup>, kas varētu attiekties arī uz Kuldīgu: “It viss šajā pilsētā ir nosaukts vārdā, un vārdu jūra klājas pār pilsētu. Bet šoreiz es negribu zināt šos vārdus, es gribu atklāt vietas bez vārdiem. Kultūra ir arī pirmsvārdu pieredze, vārdā nenosaukta parādīšanās virsma – tīru un nedefinētu objektu ieraudzīšana, kad tie parādās tavā ceļā, un viņu apaudzēšana ar dvēseli iztēlē. Kultūra ir brīva nozīmes piešķiršana redzamajam un sajūtas izvilināšana no tā. Un šī pilsēta piedāvā nepārtrauktu atklāšanas virsmu.[..]”

307 Tisenkopfs T. *Uzburtā vieta*. Rīga: Neputns, 2007, 221.–222. lpp.

eration cultural and environmental policy?” is an important one.

It was mentioned previously that new knowledge about Kuldīga’s development process was gained during the research process and the area of the unknown also broadened simultaneously. However, through the framework of the knowledge obtained, it was revealed that a repetition of events and situations could be observed in a shorter period – a few centuries, and in other cases, a continuation (though with varying expressions) over time. This could be the basis for deepened research of the regularity (universal and local) and fortuitousness of the course of the town’s development. The overall conclusion now is that Kuldīga still preserves secrets, starting from its very origins many centuries ago.

This is objective reality, the gift which has to be accepted and the path of research must be continued, using various approaches and methods. The Town of Kuldīga’s secrets – the unknown, the hidden, the unclear and the forgotten – are in reality a resource for the development of creativity in a wider meaning. This applies to research work, various projects, as well as to the everyday, which was discussed in this

work in relation to street stories. There is still a single primary issue: how today’s generations can develop that part of heritage which will be evaluated by coming generations.

Thus – the town known and unknown. Therefore, in conclusion, the words of academic and writer Tālis Tisenkopfs would be suitable here<sup>307</sup>, which could also apply to Kuldīga: “Everything in this town has been given a name, and a sea of words covers the town. But this time, I don’t want to know those names, I want to discover the places without names. Culture is also pre-word experience, an unnamed surface of emergence – the sighting of clean and undefined objects, when they appear in your path, and giving soul to them through imagination. Culture is a free allocation of significance to the visible and the luring a sense out of it. And this town offers an uninterrupted surface for discovery. (...)”

307 Tisenkopfs T. *Uzburtā vieta*. [Conjured Up Place.] Rīga: Neputns, 2007, 221.–222. lpp.





## Grāmatas autore Author of book



**Aija Melluma** (1935), *Dr. habil. geogr.*, Latvijas Zinātņu akadēmijas korespondētājlocekle (1990), apbalvota ar Triju zvaigžņu ordeni (1995). Pētnieciskās intereses – ainavu zinātne, dabas un kultūras mantojuma aizsardzība. Vadījusi Dabas aizsardzības nodaļu (1975–1989) Latvijas mežsaimniecības problēmu institūtā, bijusi LR Reģionālās attīstības ministra padomniece; paralēli – profesore Latvijas Universitātē, arī Latvijas Lauksaimniecības universitātē. Dažādos statusos piedalījies attīstības koncepciju un programmu izstrādē, attīstības un ainavu plānošanas darbos. Publicēto darbu sarakstā vairāk par 250 nosaukumiem, tajā skaitā 20 grāmatas un brošūras.

**Aija Melluma** (1935), *Dr. habil. geogr.*, Corresponding Member of the Latvian Academy of Sciences (1990), was awarded the Order of the Three Stars (1995). Research interests – landscape science, protection of the natural and cultural heritage. Headed the Environmental Protection Division (1975–1989) at the Latvian Institute of Forestry Problems, has been an Advisor to the Republic of Latvia Minister of Regional Development; at the same time – a professor at the University of Latvia and at Latvia University of Agriculture. Has taken part, in various capacities, in the elaboration of development concepts and programmes, and in development and landscape planning. Author of more than 250 publications, including 20 books and brochures.

## Grāmatā izmantoto izpētes darbu autori Authors of research works used in this book



**Jānis Lejnīks** (1951), *Dr. arch.*, pilsētplānotājs, žurnāla “Latvijas arhitektūra” galvenais redaktors (kopš 1995), Latvijas Arhitektūras muzeja dibinātājs un direktors (1995 – 2007), RISEBA FAD Asoc. Prof. (kopš 2011), pēta kultūras mantojuma integrāciju mūsdienu pilsētvidē un publicē rakstus, 13 grāmatu autors un redaktors.

**Jānis Lejnīks** (1951), *Dr. arch.*, town planner, Editor-in-Chief of *Latvijas arhitektūra* Magazine (since 1995), founder and director of the Latvian Museum of Architecture (1995–2007), Assoc. Prof. at RISEBA FAD (since 2011), researches and publishes articles on the integration of cultural heritage into the contemporary urban environment, author and editor of 13 books.



**Rīta Rungule** (1952), *Dr. sc. soc.*, socioloģe, Rīgas Stradiņa universitātes Komunikācijas fakultātes asociētā profesore, viespārniedzēja Latvijas Kultūras akadēmijā, piedalījies daudzos starptautiskos un Latvijas mēroga pētījumos (tēmas: jaunieši, sociālā atstumtība, nevienlīdzība), 104 publikāciju autore.

**Rīta Rungule** (1952), *Dr. sc. soc.*, sociologist, Associate Professor at Rīga Stradiņš University, Faculty of Communication, visiting lecturer at the Latvian Academy of Culture, has participated in a number of international and Latvian scale researches (topics: youth, social exclusion, and inequality), author of 104 publications.



**Daina Antoniška** (1954), *Mg. art.* (2004), ilggadēja Kuldīgas novada muzeja pētnieciskā darba speciāliste. veidojusi izstādes un ekspozīcijas muzejā, kā arī veikusi pētījumus par novada vēsturi dažādos laika posmos. Pēta Kuldīgas sociāli ekonomisko vēsturi un ēku vēsturi (publikācijas laikrakstā “Kurzemnieks” u.c. preses izdevumos, dalība konferencēs).

**Daina Antoniška** (1954), *Mg. art.*, (2004), experienced specialist working on research at the Kuldīga District Museum. Has created exhibitions and expositions at the museum as well as made research on the history of the municipality in various eras. Studies Kuldīga's socio-economic history and the history of buildings (author of publications in *Kurzemnieks* newspaper and other press publications and participated at conferences).



**Jana Jākobsone** (1981), *Dr. arch.*, Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas vadītāja un novada arhitekte (kopš 2005), būvvaldes vadītāja (kopš 2017), Vecpilsētas un vides komisijas priekšsēdētāja (kopš 2011), vairāku pilsētvides attīstības koncepciju un pētījumu izstrādes vadītāja. Praktizējoša arhitekte birojā SIA “Arho” (no 2001 līdz 2005), sertificēta un praktizējoša arhitekte (kopš 2014). Lektore par kultūrvēsturisko mantojuma saglabāšanu. Pēta kultūrvēsturiskā mantojuma integrācijas iespējas mūsdienu pilsētvidē un sabiedrībā. Publicējusi vairāk nekā 20 zinātniskas un populārzinātniskas publikācijas un regulāri uzstājusies ar ziņojumiem konferencēs.

**Jana Jākobsone** (1981), *Dr. arch.*, Director of the Construction Department of Kuldīga Municipality Council, architect of the municipality (since 2005), Director of the Building Authority (since 2017), Chairperson of the Old Town and Environment Committee (since 2011), director of several urban environment development concepts and research. Practicing architect at the SIA *Arho* Office (from 2001 to 2005), certified and practising architect (since 2014). Lecturer on the preservation of the cultural-historical heritage. Researches opportunities for the integration of cultural-historical heritage into the contemporary urban environment and society. Author of more than 20 scientific and popular scientific publications and regularly presents reports at conferences.





**Kaspars Rasa** (1968), *Mg. geogr.*, Kuldīgas novada PA “Kuldīgas attīstības aģentūra” direktors. Piedalījies ap 40 teritorijas attīstības plānošanas dokumentu un ar tiem saistītu pētījumu izstrādē. Interesu lokā iedzīvotāju un apdzīvojuma ģeogrāfija, telpiskā plānošana.

**Kaspars Rasa** (1968), *Mg. geogr.*, Director of Kuldīga Municipality local government agency – Kuldīga Development Agency. Has participated in the development of about 40 documents on territorial development planning and associated research. Research interests include the geography of inhabitants and their distribution, and spatial planning.



**Inta Jansone** (1983) – arhitekte (2007), strādājusi arhitektu birojos Kuldīgā un Rīgā, kopš 2010. gada arhitekte Kuldīgas novada pašvaldībā. Maģistre telpiskās attīstības plānošanā (2015).

**Inta Jansone** (1983), architect (2007), has worked in architects' offices in Kuldīga and Riga, and has been an architect at Kuldīga Municipality Council since 2010. Master's degree in Spatial Development Planning (2015).



**Guntis Kalniņš** (1972) - *Mg. geogr.*, dipl.ing. ainavu arhitektūrā. “Aleksūpītes un ar to saistīto ielu koncepcija” izstrādātājs (2008); Pētījums “Suitu kopienas kultūrtelpas bijušo vecsaimniecību apzināšana un apsekošana” (2014); “Suitu kopienas kultūrtelpas bijušo vecsaimniecību apzināšana un apsekošana Alsungas novadā, Kuldīgas novada Gudenieku pagastā un Ventspils novada Jūrkalnes pagastā” (2011).

**Guntis Kalniņš** (1972), *Mg. geogr.*, Diploma in Engineering in Landscape Architecture. Developer of “Aleksūpīte and the Street Concept Associated With it.” (2008); “The Study and Inspection of the Suiti Community's Cultural Space's Original Old Farms” (2014) research; “The Study and Inspection of the Suiti Community's Cultural Space's Original Old Farms in the Alsunga District, the Kuldīga District's Gudenieki Parish and the Ventspils District's Jūrkalne Parish” (2011).



**Gunta Grundmane** (1967), *Mg. sc. soc.*, Kuldīgas Galvenās bibliotēkas Automatizācijas un informācijas resursu apstrādes nodaļas vadītāja. Strādā pie bibliotēkas novadpētniecības krājuma digitalizācijas un pieejamības nodrošināšanas, veidojot datubāzes “Kuldīga. Vēsture. Notikumi. Cilvēki.”, “Latvijas Tautas Fronte. Kuldīgas nodaļa.”, “Amatiermāksla Kuldīgas novadā”.

**Gunta Grundmane** (1967), *Mg. sc. soc.*, Director of Kuldīga Main Library's Automation and Information Resource Processing Department. Works on the digitalization of the library's local history collection and on ensuring access, by developing the databases of “Kuldīga. History. Events. People”, “Popular Front of Latvia. Kuldīga Chapter.” and “Amateur Art in Kuldīga Municipality”.



## Izmantotie Latvijas Valsts vēstures arhīva fondi

1. f. Vidzemes, Igaunijas un Kurzemes ģenerālgubernatora kanceleja  
183. f. Baltijas Domēņu valde  
412. f. Kurzemes gubernatora kanceleja  
416. f. Kurzemes guberņas Statistikas komiteja  
421. f. Kurzemes guberņas Pilsētu lietu komisija  
472. f. Kurzemes guberņas Kamerālvalde  
490. f. Kurzemes Galvenā mežu pārvalde  
509. f. Kuldīgas Kroņa mežniecība  
552. f. Ventspils Ūdensceļu direkcija  
785. f. Kuldīgas pilsētas  
795. f. Kuldīgas pilsētas maģistrāts  
1583. f. Lēvisu of Menāru dzimtas arhīvs  
1677. f. Zemkopības ministrijas Zemkopības departaments  
1679. f. Zemkopības ministrijas Zemes ierīcības departaments  
1684. f. Tirdzniecības un rūpniecības ministrijas Jūrniecības departaments  
3796. f. Kuldīgas apriņķa vecākais  
4038. f. Rīgas Vēstures un senatnes pētītāju biedrība  
5542. f. Kuldīgas pilsētas valde  
6828. f. Karšu un plānu kolekcija  
7154. f. Kuldīgas apriņķa Valsts zemju inspekcija  
7363. f. Baltijas vēstures dokumenti

## Saīsinājumi

LNB – Latvijas Nacionālā bibliotēka  
LPSR – Latvijas padomju sociālistiskā republika  
LZA – Latvijas Zinātņu akadēmija  
KNM – Kuldīgas novada muzejs  
KNP BNA – Kuldīgas novada pašvaldības Būvniecības nodaļas arhīvs  
LKV – Latviešu konversācijas vārdnīca  
LVVA – Latvijas Valsts vēstures arhīvs  
VKPAI PDC – Valsts pieminekļu aizsardzības inspekcijas Pieminekļu dokumentācijas centrs  
LVVA avotu apraksts: f. – fonds, apr. – apraksts, l. – lieta, lp. – lapa, lp.o.p – lapas otra puse

## Latvian State Historical Archives Funds which have been used

1. f. Chancery of the Governor-General of Estonia, Livonia, and Courland  
183. f. Baltic Domain Authority  
412. f. Chancery of the Governor of Courland  
416. f. Statistics Committee of Courland Governorate  
421. f. Town Matters Commission of Courland Governorate  
472. f. Crown Treasury Office of Courland Governorate  
490. f. Courland Central Forest Administration  
509. f. Kuldīga Crown Forest District  
552. f. Ventspils Waterways Directorate  
785. f. Kuldīga Castle Court  
795. f. Town of Kuldīga Magistrate  
1583. f. Family Archive of Löwis of Menar  
1677. f. Department of Agriculture, Ministry of Agriculture  
1679. f. Department of Land Use, Ministry of Agriculture  
1684. f. Department of Navigation, Ministry of Commerce and Manufacturing  
3796. f. Elder of the Kuldīga Shire  
4038. f. Rīga Association of History and Antiquity  
5542. f. Kuldīga City Council  
6828. f. Map and Plan Collection  
7154. f. State Land Inspectorate of Kuldīga District  
7363. f. Baltic History Documents

## Abbreviations

LNB – National Library of Latvia  
LPSR – Latvian Soviet Socialist Republic  
LZA – Latvian Academy of Sciences  
KNM – Kuldīga District Museum  
KNP BNA – Building Department Archives of Kuldīga District Municipality  
LKV – Latvian Conversation Dictionary  
LVVA – The National Archives of Latvia  
VKPAI PDC – State Inspection for Heritage Protection' Monument Documentation Centre  
LVVA's sources: f. – fund, apr. – description, l. – file, lp. – page, lp.o.p – on reverse of page